

ISSN 1899-5829

eISSN 2450-0437

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH

Medical
Library
Forum

R. 8

2015

Nr 1 (15)

um | UNIWERSYTET
MEDYCZNY
W KŁODZKI

Czasopismo jest współfinansowane przez uczelnie medyczne:
Bydgoszcz – CM UMK, Gdańsk – GUMed, Lublin – UM, Łódź – UM, Poznań –
UM, Szczecin – PUM, Warszawa – CMKP, Warszawa – WUM, Wrocław – UM

Punktowane przez MNiSW. Indeksowane przez PBL i Index Copernicus
Rejestrowane przez PBB, katalogi bibliotek naukowych oraz Ariantę

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH – Medical Library Forum: półrocznik
/ red. nac. Ryszard Żmuda. Łódź: Uniw. Med., 2015 (Łódź). – 2015 R. 8 nr 1 (15)
s. 612, il., portr., tab., wykr., bibliogr., Sum., 24 cm, 300 egz., 50 zł, ISSN 1899-5829,
on-line: <http://www.bg.umed.lodz.pl>; <http://cybra.lodz.pl/dlibra>

Rada Programowa: **prof. dr hab. Marek Mirowski** – przewodniczący (Łódź),
prof. dr hab. Maria Chosia (Szczecin), prof. dr hab. Gerard Drewa (Bydgoszcz); mg.
Jozef Dziwak (Bratysława), mg. Agnes Koreny (Budapest), Raisa Pavlenko
(Kijów)

Członkowie Redakcji: mgr Renata Birska (Lublin), mgr Dagmara Budek (Szczecin),
mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk (Białystok), mgr inż. Anna Grygorowicz
(Gdańsk), mgr Roma Hajduk (Poznań), dr Danuta Konieczna (Olsztyn), dr
hab. Barbara Niedźwiedzka (Kraków), dr Krzysztof Nierzwicki (Bydgoszcz), dr
Krzysztof Noga (Katowice), mgr Ewa Nowak (Katowice), mgr Aniela Piotrowicz
(Poznań), dr inż. Jolanta Przyłuska (Łódź), mgr Renata Seweryniak (Warszawa)
– sekretarz redakcji, mgr Renata Sławińska (Wrocław), dr Tomasz Stolarczyk
(Łódź), mgr Anna Uryga (Kraków), mgr Irmina Utrata (Warszawa), dr Ryszard
Żmuda (Łódź) – redaktor naczelny

Recenzent: prof. dr hab. Mariola Antczak

Projekt okładki: lic. Agnieszka Gwoździńska

Skład komputerowy: mgr Joanna Krzewińska

Prace techniczne: Jolanta Piechota, Bożena Wcisło

Wersja on-line: mgr inż. Damian Krawczyk

Korekta: mgr Anna Strumiłło, Jadwiga Ścierwicka

ISSN 1899-5829; e-ISSN 2450-0437

Wydawca: Uniwersytet Medyczny w Łodzi
90-419 Łódź, Al. Kościuszki 4

Sekcja Wydawnicza Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
90-151 Łódź, ul. Muszyńskiego 2

Druk: Drukarnia i Introligatorka OPRAWA Sp. z o.o.
90-919 Łódź, ul. Dowborczyków 17
tel. 607 39 270 411, e-mail: oprawa@oprawa.biz

Adres Redakcji: Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
90-151 Łódź, ul. Muszyńskiego 2, tel. 42 677 92 62, fax 42 679 06 56
e-mail: ryszard.zmuda@umed.lodz.pl; bg.sekretariat@umed.lodz.pl

SPIS TREŚCI

Forum Bibliotek Medycznych

Paweł G ó r s k i : Przedmowa Rektora Uniwersytetu Medycznego w Łodzi	7
Ryszard Ż m u d a : Ósmy rocznik <i>Forum Bibliotek Medycznych</i>	9

Biblioteki

Marek G ó r s k i : Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkoł Polskich (KDBASP) – dobra praktyka współpracy polskich bibliotek akademickich	11

Ewa R u d n i c k a : Kultura organizacyjna w przestrzeni społecznej biblioteki jako elementy merchandisingu. Na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	26
Dominika C z y ż a k : Biblioteka Uniwersytecka – wspólna przestrzeń w centrum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	41
Wojciech G i e r m a z i a k : Uroczyste obchody 70-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie	53
Ewa A d a s z y ń s k a : Biblioteka naukowa w środowisku akademickim Centrum wiedzy i zasobów – Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego	91

Zbigniew B e l a : Wybrane starodruki w bibliotece Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie	106
Marek R u b n i k o w i c z , Krzysztof N i e r z w i c k i , Andrzej M y c i o : Nad złoto cenniejsze... skarby Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	132
Tomasz S t o l a r c z y k : Inwentarz inkunabułów i starych druków podominikańskich z Sieradza w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku	141

Czasopisma

Agata W a l c z a k - N i e w i a d o m s k a : „ <i>Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum</i> ” w obliczu zmian	195
Artur H a m r y s z c z a k : „ <i>Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne</i> ” – pismo nie tylko dla pracowników bibliotek kościelnych	203
Aldona C h a c h l i k o w s k a : „ <i>Biblioteka</i> ” – rocznik. Znaczenie czasopisma	213
Krzysztof C h a c h a j : <i>Bibliotekarz Lubelski</i> – historia i teraźniejszość czasopisma 1956-2015	222
Anita R o m u l e w i c z : Od „ <i>Informatora</i> ” do „ <i>Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego</i> ”	240
Maria K y c l e r : „ <i>Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy</i> ” w komunikacji bibliologicznej w latach 2009-2014	255
Iwona S ó j k o w s k a : Idea otwartości „ <i>Biuletynu EBIB</i> ”	269
Bogumiła W a r z ą c h o w s k a : Półrocznik „ <i>Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych</i> ” – stan obecny i perspektywy rozwoju	281

Ryszard Ż m u d a : <i>Forum Bibliotek Medycznych</i> (2008-2015)	297
Agnieszka Ł a k o m y : Czasopismo naukowe „ <i>Nowa Biblioteka</i> ” – geneza, założenia programowe, plany	303
Bożena J a s k o w s k a : „ <i>Podkarpackie Studia Biblioteczne</i> ”: region – nauka – otwartość	309
Zbigniew G r u s z k a : Zarys historii „ <i>Przeglądu Bibliotecznego</i> ”	318
Małgorzata K o w a l s k a , Wanda A. C i s z e w s k a : „ <i>Toruńskie Studia Bibliologiczne</i> ” – próba charakterystyki wydawnictwa za lata 2008-2014	331

Biografie – Wspomnienia – Refleksje

Jan B e r n e r : Chirurgiczna pasja 1955 – 2015: 60 lat fascynacji chirurgią na przełomie XX i XXI wieku	349

Słownik pracowników bibliotek medycznych

Halina Dusińska: Mgr Hanna BOJCZUK (ur. 1937), Warszawa – AM s. 565; Ryszard Żmuda: Mgr Barbara BUGALSKA (ur. 1945), Warszawa – IMDiK PAN s. 576; Ryszard Żmuda: Stella FRONCZAK (ur. 1929), Warszawa – IGChP s. 579; Danuta Jaworska: Mgr Danuta GRAD (1932–2008), Szczecin – PAM s. 582; Krystyna Breker: Płk lek. Marian KOWALIK (1925-2002), Łódź – WAM s. 585; Danuta Jaworska: Mgr Maria KROGULSKA (1915–1992), Szczecin – PAM s. 588; Ryszard Żmuda: Mgr Lucyna MODRZEJEWSKA (ur. 1953), Bydgoszcz – AM s. 591; Krystyna Breker: Ppłk mgr Andrzej Edward STEMPEL (ur. 1934), Łódź – WAM s. 593; Anna Budzińska: mgr Zofia STRÓŻECKA-TICHY (ur.

1934), Wrocław – AM s. 602; Ryszard Żmuda: Mgr Halina WILCZYŃSKA (ur. 1954), Warszawa – IK s. 605

Recenzja

Mariola Antczak : Recenzja <i>Forum Bibliotek Medycznych</i> 2015 R. 8 nr 1 (15)	607

Summary

Anna Wiśniewska : Summary of the <i>Medical Library Forum</i>	611

Prof. dr hab. med. Paweł Górski
Łódź – UM

PRZEDMOWA REKTORA UNIwersYTETU MEDYCZNEGO W ŁODZI

Czasopismo - *Forum Bibliotek Medycznych* - inicjatywa środowiska pracowników bibliotek medycznych, z roku na rok coraz trwalej wpisuje się w kanon polskiego bibliotekarstwa naukowego.

Mimo dominującym i z niebywałą szybkością rozwijającym się technologiom informatycznym, dla każdego aktywnie działającego zawodowo bibliotekarza, pismo stanowi swoistą definicję reguł, zasad i kompetencji informacji naukowych, obejmujących osiągnięcia naukowe współczesnej medycyny i nauk pokrewnych.

U progu kolejnego wydania życzę, by miejscem publicznej, otwartej debaty, rozsianych po całym kraju instytutów naukowych i bibliotek medycznych, było *Forum Bibliotek Medycznych*, które nadal tak umiejętnie łączyć będzie współczesnych odbiorców z tym, co minione.

Życzę Państwu owocnej lektury.

Dr Ryszard Żmuda
Łódź – UM

ÓSMY ROCZNIK *FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH*

Uniwersytet Medyczny w Łodzi jest wydawcą od 2008 roku półrocznika pt. *Forum Bibliotek Medycznych/Medical Library Forum* (ISSN 1899-5829, e-ISSN 2450-0437). Czasopismo ma zasięg ogólnopolski i międzynarodową Radę Programową. Jest recenzowane przez profesorów z różnych uczelni. W 2015 roku uzyskało 7 pkt Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ukazuje się zarówno w wersji drukowanej, jak i elektronicznej.

W pierwszym (15) numerze 8 rocznika za 2015 roku zostały zamieszczone artykuły poświęcone bibliotekarstwu, czasopiśmiennictwu i biografistyce.

Na szczególne wyróżnienie zasługują wspomnienia Prof. dr hab. med. Jana Bernera, Kierownika Katedry Onkologii, Dziekana Wydziału Lekarskiego i Rektora Akademii Medycznej w Łodzi, doktora *honoris causa* Uniwersytetu Claude Bernarda w Lyonie, Prezydenta miasta Pabianice, działacza społecznego i patriotycznego oraz sportowca, które stanowią cenne materiały biograficzne dla historyków medycyny.

Instytucją koordynującą działalność księżnic uczelnianych jest Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, którą zaprezentował przewodniczący mgr Marek Górski, dyrektor Biblioteki Politechniki Krakowskiej.

Do działu „Biblioteki” nadesłano 8 artykułów, które omawiają historię, działalność, współpracę i zasoby, w tym zbiory specjalne bibliotek naukowych z Krakowa – UJ (prof. dr hab. Zbigniew Bela), Olsztyna – UWM (mgr Ewa Rudnicka), Torunia – UMK (dr Dominika Czyżak, dr Andrzej Mycio, dr Krzysztof Nierzwicki, dr Marek Rubnikowicz), Warszawy – GBL (dr Wojciech Giermaziak), Włocławka – WSD (dr Tomasz Stolarczyk – UŁ) i Zielonej Góry – UZ (mgr Ewa Adaszyńska). Z okazji Jubileuszu 70- lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie prezentujemy m. in. dokumentację w/w uroczystości, w tym nadesłane adresy okolicznościowe przez wiele znamienitych osobistości.

Tematyką czasopiśmiennictwa zajęło się 13 autorów, których artykuły dotyczą następujących tytułów czasopism bibliotekarskich: „*Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum*” (dr Agata Walczak-Niewiadomska, Łódź – UŁ), *Archiwa Biblioteki*

i Muzea Kościelne” – (dr Artur Hamryszczak, Lublin – KUL), „*Biblioteka*” (dr Aldona Chachlikowska, Poznań – UAM), „*Bibliotekarz Lubelski*” (mgr Krzysztof Chachaj, Lublin – WBP), Od „*Informatora*” do „*Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego*” (mgr Anita Romulewicz, Olsztyn – WBP), „*Bibliotheca Nostra*” (mgr Maria Kycler, Katowice – US), „*Biuletyn EBIB*” (dr Iwona Sójkowska, Łódź – PŁ), „*Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych*” (dr Bogumiła Warząchowska, Katowice – US), „*Forum Bibliotek Medycznych*” (dr Ryszard Żmuda, Łódź – UM), „*Nowa Biblioteka*” (dr Agnieszka Łakomy, Katowice – US), „*Podkarpackie Studia Biblioteczne*” (dr Bożena Jaskowska, Rzeszów – URZ.), „*Przegląd Biblioteczny*” (dr Zbigniew Gruszka, Łódź – UŁ), „*Toruńskie Studia Bibliologiczne*” (dr Małgorzata Kowalska, dr Wanda A. Ciszewska, Toruń – UMK).

Biografistyka obejmuje 2 działy „Biografie-Wspomnienia-Refleksje”, oraz „Słownik pracowników bibliotek medycznych”. Obszerne „Wspomnienia” dotyczą profesora, lekarza, Kierownika Katedry Onkologii, Dziekana Wydziału Lekarskiego i Rektora Akademii Medycznej w Łodzi, którego Sylwetka została przedstawiona na tle działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej. Publikację prof. dr hab. Jana Bernera poprzedzają „Przedmowy” prof. dr hab. Stanisława Liszewskiego, Rektora Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1996-2002 i Honorowego Prezesa Łódzkiego Towarzystwa Naukowego oraz Prof. dr hab. med. Arkadiusza Jeziorskiego, Kierownika Kliniki Chirurgii Onkologicznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Zamieszczony bardzo cenny artykuł, dokumentujący 60-lecie wszechstronnej działalności uczonego i lekarza, stanowi dużą wartość merytoryczną i poznawczą dla historii nauki w Polsce. Powinien inspirować i zachęcać innych autorów z różnych środowisk medycznych, farmaceutycznych i nauk pokrewnych do ogłaszania drukiem podobnych opracowań. Opublikowano również następne 10 haseł biograficznych pracowników książki, zatrudnionym w bibliotekach medycznych, z bibliografią podmiotową i przedmiotową oraz fotografią.

Zamieszczone na łamach periodyku materiały ikonograficzne wykresy i tabele podnoszą wartość informacyjną poszczególnych opracowań. Do wersji elektronicznej opracowywany jest indeks osobowy oraz nazw geograficznych.

Jestem bardzo wdzięczny Jego Magnificencji prof. dr hab. med. Pawłowi Górskiemu, Rektorowi Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, za łaskawe napisanie „Przedmowy” do *Forum Bibliotek Medycznych*.

Uprzejmię dziękuję prof. dr hab. Marioli Antczak, Kierownikowi Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego, za zrecenzowanie kolejnego numeru półrocznika.

Zachęcam Szanownych Państwa do nadsyłania do Łodzi w 2016 i 2017 roku artykułów z zakresu bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa, informacji naukowej, czasopiśmiennictwa, biografistyki oraz historii medycyny i farmacji, ponieważ od 2018 roku Redakcja *Forum Bibliotek Medycznych* zostanie przeniesiona do Warszawy.

Mgr Marek Górski
Kraków – PK

KONFERENCJA DYREKTORÓW BIBLIOTEK AKADEMICKICH SZKÓŁ POLSKICH (KDBASP) – DOBRA PRAKTYKA WSPÓŁPRACY POLSKICH BIBLIOTEK AKADEMICKICH

Abstract

The article describes established in 1997 the Conference of Directors of Academic Libraries in Poland (KDBASP); history, formal structure, tasks, forms of activity, working groups, and ongoing projects.

Streszczenie

W artykule przedstawiono powołaną w 1997 roku Konferencję Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich (KDBASP), organizację reprezentującą interesy środowiska polskich bibliotek akademickich. Opisano historię, strukturę, formy działania i realizowane projekty.

W latach 1996–1998 w Polsce w ramach programu TRAIL (*Training Awards and Institutional Links*), był realizowany projekt rozwoju bibliotek szkół wyższych. Projekt ten był finansowany wspólnie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (obecnie Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – MNiSW) i z funduszy Know-How Rządu Brytyjskiego¹. Jego elementami były między innymi wzajemne studyjne wizyty polskich i brytyjskich bibliotekarzy i przedstawicieli ministerstwa w bibliotekach w Wielkiej Brytanii i w Polsce, kilka konferencji i seminariów naukowych poświęconych zagadnieniom organizacji i zarządzania bibliotekami akademickimi, wydanie publikacji. W ramach wymiany doświadczeń i dobrych praktyk analizowano między innymi zadania i kompetencje funkcjonującej od 1950 roku organizacji SCONUL (*Standing Con-*

¹ W projekcie uczestniczył również International Book Development, utrzymujący już wcześniej kontakty z Polską w zakresie badań nad książką oraz rozwojem informacji i bibliotek. W 1991 roku, wspólnie z Ministerstwem Edukacji Narodowej i polskimi specjalistami, podjął badania sektora książek i bibliotek w Polsce, finansowane z funduszy Banku Światowego i Funduszu Know-How Rządu Brytyjskiego

ference of National and University Libraries) zrzeszającej biblioteki uniwersyteckie i narodowe Zjednoczonego Królestwa i Irlandii. Uczestnicy projektu uznali, że powołanie w Polsce organizacji o podobnych prerogatywach i zadaniach będzie korzystnym działaniem, poprawiającym funkcjonowanie i organizację bibliotek akademickich, będzie również platformą konsultacji i współpracy z jednostkami administracji państwowej, przede wszystkim z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego (wówczas MEN). Ostatecznie, podczas zorganizowanej w Kielcach w dniach 17–19 marca 1997 roku ogólnopolskiej konferencji podsumowującej projekt TRIAL, dyrektorzy polskich bibliotek akademickich podjęli decyzję o powołaniu Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych. Z dniem 9 listopada 2007 roku jej nazwa została przekształcona w Konferencję Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich (KDBASP). Decyzję o takiej formie współpracy podjęli dyrektorzy bibliotek uniwersyteckich, uczelni technicznych, rolniczych, pedagogicznych, ekonomicznych, medycznych, artystycznych oraz akademii wychowania fizycznego. Miała ona zatem być organizacją reprezentującą wszystkie typy bibliotek akademickich działających w Polsce.

Istotną różnicą wobec SCONUL jest to, że zarówno w trakcie jej zakładania, jak i później w jej strukturę nie weszła Biblioteka Narodowa (BN). Współpraca KDBASP z BN odbywa się na zasadzie wzajemnych konsultacji, bardziej lub mniej sformalizowanych kontaktów, opracowywania doraźnie i w miarę potrzeb wspólnych oficjalnych stanowisk lub opinii.

Cele Konferencji określa jej regulamin, który z biegiem lat był modyfikowany i aktualizowany (ostatnia aktualizacja regulaminu była w 2014 roku). Do podstawowych zadań KDBASP należy wspieranie, rozwijanie, udoskonalanie i promowanie bibliotek szkół wyższych dla dobra publicznego i korzyści społecznej, a w szczególności:

- prezentowanie opinii i stanowisk w sprawach dotyczących bibliotek,
- podejmowanie działań integrujących biblioteki szkół wyższych,
- wspieranie inicjatyw zmierzających do doskonalenia funkcjonowania bibliotek szkół wyższych,
- reprezentowanie interesów pracowników bibliotek szkół wyższych,
- dbałość o społeczny prestiż zawodu bibliotekarza i pracownika informacji naukowej.

Określone wyżej cele są realizowane przez inicjowanie i opiniowanie projektów aktów prawnych (ustaw, rozporządzeń) dotyczących bibliotek szkół wyższych (ale także ogólnie szkolnictwa wyższego i nauki, dostępu do informacji), występowanie do odpowiednich władz w sprawach dotyczących finansowania bibliotek szkół wyższych, opiniowanie standardów dotyczących organizacji i funkcjonowania bibliotek szkół wyższych, inicjowanie konferencji, narad, sympozjów, warsztatów dotyczących szeroko pojętej problematyki związanej z funkcjonowaniem bibliotek szkół wyższych, a także przez wymianę doświadczeń zawodowych, podejmowanie działań na rzecz współpra-

cy bibliotek szkół wyższych w Polsce i na forum międzynarodowym, współdziałanie z innymi bibliotekami, stowarzyszeniami i organizacjami zawodowymi, których działania mają na celu rozwój bibliotek polskich.

Mając na uwadze uzyskanie odpowiedniego prestiżu oraz reprezentacyjności środowiska bibliotek akademickich, w trakcie ustalania norm organizacyjnych obowiązujących w KDBASP ustalono, że członkami Konferencji mogą być dyrektorzy bibliotek uczelni należących do Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP). To istotne ograniczenie miało na celu stworzenie możliwe jednolitej reprezentacji środowiska bibliotek akademickich, funkcjonujących w podobnych warunkach prawnych i organizacyjnych. Istniejąca w Polsce liczna grupa uczelni niepublicznych (potocznie mówiąc – prywatnych) nie została włączona do Konferencji; wyjątek stanowią te, które będąc członkiem KRASP, zgodnie z zapisami regulaminu mogą być również członkiem KDBASP. Ten wyznacznik jest rygorystycznie przestrzegany. Procedury zapisania się do Konferencji są jednoznacznie określone i organ wykonawczy Konferencji, jakim jest jej Rada Wykonawcza, jest zobowiązany do ich respektowania. Członkostwo w Konferencji potwierdza dyrektor biblioteki, składając deklarację określającą jednocześnie status uczelni w KRASP. Co istotne, mandat członka Konferencji wygasa wraz z zaprzestaniem pełnienia przez niego funkcji dyrektora (rzecz jasna dyrektor biblioteki może zrezygnować z członkostwa w Konferencji, składając wniosek o wykreślenie go z listy członków). W ten sposób uniknięto sytuacji, w której jedną instytucję (bibliotekę) mogłoby reprezentować kilka osób.

Organem naczelnym Konferencji jest Zgromadzenie Plenarne. Jego członkami są wszyscy dyrektorzy bibliotek (lub osoby ich zastępujące na mocy odpowiednich, pisemnych upoważnień) zrzeszonych w KDBASP posiadający prawo głosu. Posiedzenia Zgromadzenia Plenarnego odbywają się raz w roku (zapis Regulaminowy mówi, że zgromadzenia odbywają się nie rzadziej niż raz w roku, ale w dotychczasowej historii nie zdarzyło się, aby posiedzenia odbywały się częściej). Decyzje Zgromadzenia Plenarnego KDBASP podejmowane są w formie uchwał przyjmowanych zwykłą większością głosów.

Organem wykonawczym Konferencji jest ośmioosobowa Rada Wykonawcza (RW), która jest wybierana przez uczestników Zgromadzenia Plenarnego w głosowaniu tajnym, zwykłą większością głosów. Rada Wykonawcza wybiera ze swego składu przewodniczącego zastępcę przewodniczącego i sekretarza. Kadencja RW trwa 4 lata. Przewodniczący RW na mocy znowelizowanego w 2014 roku regulaminu KDBASP (uchwała Zgromadzenia Plenarnego nr 1/2014), swoją funkcję może pełnić nie dłużej niż dwie następujące po sobie kadencje.

Do kompetencji Rady Wykonawczej należy: organizowanie działalności Konferencji, zwoływanie Zgromadzenia Plenarnego oraz realizowanie jego uchwał, powoływanie zespołów problemowych (zazwyczaj na wniosek Zgromadzenia Plenarnego),

reprezentowanie Konferencji na zewnątrz w kontaktach z organami administracji państwowej i innymi instytucjami. Rada Wykonawcza jest również uprawniona do zapraszania do udziału w swoich posiedzeniach i w zjazdach Zgromadzenia Plenarnego osób niebędących członkami Konferencji, powoływania (po zasięgnięciu opinii Konferencji) ekspertów zewnętrznych, upoważnionych do prezentowania stanowiska Konferencji, a także zawieranie porozumień i umów niezbędnych do realizacji zadań KDBASP, pod warunkiem że nie pociągają one za sobą zobowiązań finansowych bibliotek. W praktyce najbardziej czasochłonna i obciążająca RW okazała się realizacja punktu o reprezentowaniu Konferencji, oznacza to bowiem głównie sporządzanie opinii i stanowisk wobec różnego rodzaju aktów prawnych przygotowywanych przez ministerstwa. W Polsce istnieje prawny obowiązek konsultowania zapisów planowanych ustaw, rozporządzeń i temu podobnych aktów prawnych, z instytucjami reprezentującymi środowiska zainteresowane proponowanymi zmianami prawnymi. KDBASP znajduje się na liście takich konsultantów. Charakter tych konsultacji, jak i ich skutek jest rozmaity, ale wiele z proponowanych przez RW zmian i korekt odnośnie do konsultowanych dokumentów państwowych jest uwzględnianych zgodnie z sugestiami Rady.

Niezależnie od dyskusji i podejmowanych w trakcie Zjazdów Zgromadzenia Plenarnego decyzji stałym, chociaż nieformalnym, forum wymiany informacji, poglądów i opinii jest lista dyskusyjna dyrektorów bibliotek akademickich szkół polskich (administrowana przez Bibliotekę Politechniki Warszawskiej). Jej uczestnikami są dyrektorzy bibliotek, a tematyka wypowiedzi nie jest w żaden sposób ograniczana. Dyskutowane są na niej ważne z punktu widzenia funkcjonowania bibliotek akademickich sprawy (na przykład Rada Wykonawcza konsultuje przygotowywane opinie o planowanych aktach prawnych), ale również jest ona kanałem przekazywania i wymiany doświadczeń, ostrzeżeń przed różnego rodzaju zagrożeniami czy nawet konkretnymi instytucjami lub osobami próbującymi działać w sposób niezgodny z prawem lub na szkodę bibliotek.

Konferencja posiada swoją oficjalną stronę internetową (rys. 1)², na której obok informacji o KDBASP zamieszczane są oficjalne dokumenty, opinie przygotowywane przez Radę Wykonawczą, informacje o realizowanych projektach i zadaniach zespołów roboczych powołanych przez Radę, organizowanych rocznych zjazdach Zgromadzenia Plenarnego. Strona jest administrowana przez Sekretarza Rady Wykonawczej, a obsługą techniczną od początku istnienia strony zajmuje się na zasadzie wolontariatu Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

W trakcie swojej wieloletniej historii funkcjonowania KDBASP powołała wiele zespołów roboczych, których zadaniem było przygotowanie konkretnych dokumentów, współpraca z różnymi instytucjami nad zadaniami istotnymi dla środowiska bibliotek akademickich. Zespoły te są powoływane zazwyczaj na wniosek Zgromadzenia Ple-

² <http://kangur.uek.krakow.pl/kdbasp/> [dostęp: 5.08.2015].

Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich jest organizacją reprezentującą polskie biblioteki akademickie. Jej celem jest m.in.: wspieranie, rozwijanie, udoskonalanie i promowanie bibliotek szkół wyższych dla dobra publicznego i korzyści społecznej.

Uwagi KDBASP

opublikowano w: Cpinet

Uwagi KDBASP dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie Systemu Informacji o Nauce [do pobrania Więcej](#)

22
MAY 2015

Postulaty środowiska bibliotekarskiego

opublikowano w: Cpinet

Postulaty środowiska bibliotekarskiego związane z projektem nowelizacji ustawy o prawie autorów i prawach pokrewnych, [do pobrania Więcej](#)

22
MAY 2015

Rys. 1. Portal Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich

narne, a ich członkami są dyrektorzy bibliotek oraz powołani przez Radę Wykonawczą konsultanci. Rezultaty prac zespołów są raportowane na stronie Konferencji.

Członkowie Konferencji wchodzi również w skład zespołów powoływanych przez inne instytucje (zazwyczaj MNiSW). Ich zadania są określone w aktach prawnych je powołujących. Fakt, że w zespołach tych uczestniczą przedstawiciele KDBASP (lub powołani przez RW eksperci), jest najlepszym dowodem, iż Konferencja została uznana za reprezentanta środowiska bibliotek akademickich.

Konferencja patronuje kilku projektom realizowanym przez bibliotekarzy akademickich, również we współpracy z innymi instytucjami (np. SBP³). Należą do nich:

³ Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

projekt *Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce* (AFBN), *Elektroniczna statystyka StatEL* oraz *Ankieta placowa*.

AFBN jest realizowany w Polsce od 2001 roku. Biorą w nim udział, na zasadzie dobrowolności, biblioteki naukowe, głównie akademickie. „Najważniejszym celem prowadzonych badań funkcjonalności [...] jest analizowanie i ocena efektywności procesów i usług realizowanych w bibliotekach. Analizy te są prowadzone przede wszystkim w kontekście finansowym, nie pomijając jednak takich zagadnień, jak: satysfakcja użytkowników, [...] wskaźniki ilościowe i jakościowe oraz statystyka biblioteczna. Można zatem stwierdzić, że swoim zasięgiem obejmują wszystkie procesy realizowane w bibliotekach, niezależnie od ich charakteru”⁴. W latach 2013–2014 projekt był realizowany wspólnie z SBP w ramach finansowanego przez MKiDN⁵ projektu *Obserwatorium kultury*⁶. Udział bibliotek akademickich w projekcie odbywał się na mocy podpisanego w 2013 roku przez KDBASP i SBP porozumienia. W ramach tej współpracy opracowane zostały nowe formularze, zbudowano nowe oprogramowanie do wykonywania analiz i badań. Co istotne, analizą objęte zostały również polskie biblioteki publiczne i pedagogiczne. Dla bibliotek naukowych udało się osiągnąć najwyższy w historii AFBN wskaźnik responsywności, w tym 100% bibliotek z grupy uczelni technicznych wprowadziło swoje dane. Pod koniec 2014 roku projekt *Obserwatorium kultury* został formalnie zakończony i rozliczony, ale badania są kontynuowane z wykorzystaniem zbudowanego w ramach projektu oprogramowania. Nadal patronują im KDBASP i SBP.

Zespół pracujący w projekcie *Elektroniczna statystyka StatEL* opracowuje corocznie listę licencjonowanych baz danych oraz serwisów czasopism i książek elektronicznych prenumerowanych przez biblioteki akademickie. Lista zawiera liczby jednostek zasobów w ramach tych serwisów, które kupowane są w jednolitych pakietach (np. liczbę czasopism w ramach ScienceDirect). Dane pozyskuje się głównie od dostawców zasobów. Lista jest aktualizowana każdego roku i zamieszczana na stronie Konferencji⁷ do wykorzystania przez biblioteki w sprawozdaniach statystycznych.

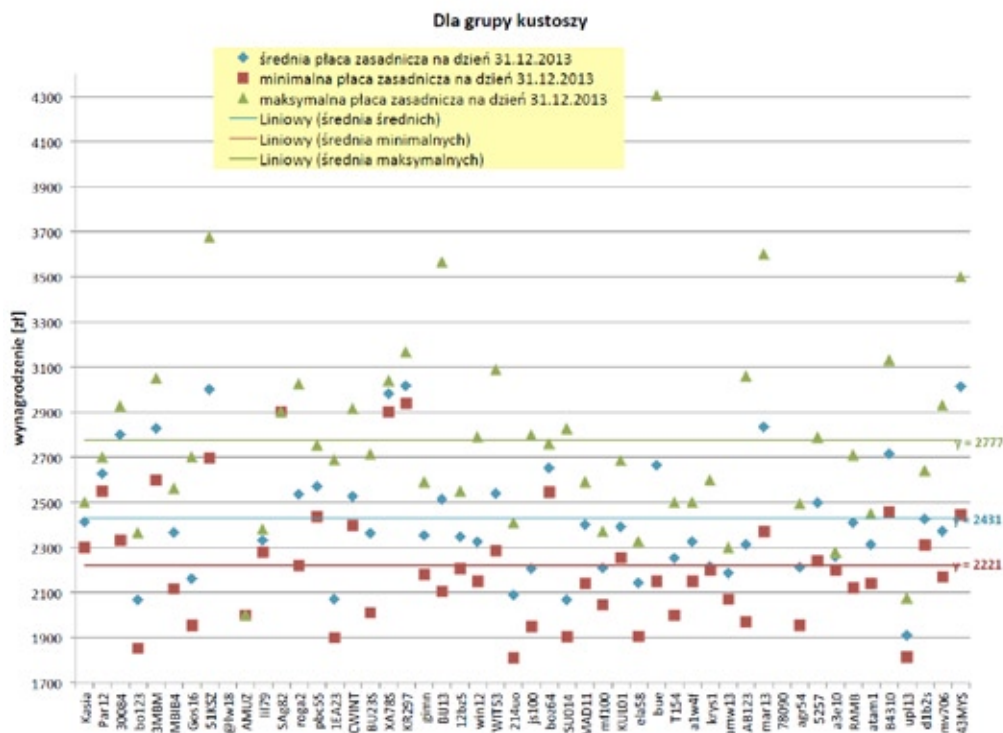
Projekt *Ankieta placowa* ma na celu śledzenie zmian zachodzących w wysokości wynagrodzeń pracowników bibliotek. Badania realizowane są regularnie od 2008 roku, a ich wyniki w postaci kilkudziesięciu wykresów są omawiane podczas Zjaz-

⁴ Zob. też: Marek M. Górski: System oceny efektywności funkcjonowania biblioteki jako element nowoczesnego planowania i podejmowania decyzji. W: *Sucasni problemi dial’nosti biblioteki v umovah informacijnogo suspil’sstva*, L’viv, 29 veresna 2011 r. Materiali tret’oi naukowo-prakticnoi konferencii z miznarodnou ucastu / red. O.W. Siska [et al.] Vidav. L’vivs’koi Politechniki, L’viv 2011

⁵ Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

⁶ Zob. też: <http://www.sbp.pl/artikul/?cid=8921> [dostęp: 5 VIII 2015]

⁷ http://kangur.uek.krakow.pl/kdbasp/wp-content/uploads/2013/10/StatEL_tabela_styczen_2015.pdf [dostęp: 5 VIII 2015]

Rys. 2. Jeden z trzydziestu wykresów ankiety płacowej za 2014 rok
(oprac. Błażej Feret, RW KDBASP)

dów Zgromadzenia Plenarnego oraz prezentowane na stronie www.konferencji.pl (rys. 2)⁸. Te wyniki mogą stanowić istotny argument w dyskusjach dotyczących płac zarówno z przełożonymi (rektorami), jak i pracownikami bibliotek, dają również możliwie obiektywny obraz stanu płac w bibliotekach akademickich na poszczególnych stanowiskach. Problemem jest relatywnie niska responsywność ankiet, co powoduje, że wyliczane średnie z płac nie zawsze mogą być do końca obiektywne. Ankieta jest wypełniania on-line i jest całkowicie anonimowa – wypełniający ją dyrektorzy występują pod tylko sobie znanymi hasłami.

Patrząc z perspektywy kilkunastoletnich doświadczeń, wydaje się, że idea stworzenia sformalizowanej reprezentacji bibliotek akademickich okazała się słuszną. Udało się stworzyć organizację, która wyrażając możliwie jednolite opinie na temat spraw istotnych dla bibliotek, ma większe możliwości oddziaływania na ostatecznie podejmowane decyzje, może wpływać na tworzone akty prawne. Nie oznacza to, że zawsze

⁸ http://kangur.uek.krakow.pl/kdbasp/?page_id=125 [dostęp: 5 VIII 2015]

ostateczny rezultat naszych działań jest zgodny z oczekiwaniami, ale dzięki KDBASP stworzona została platforma do dyskusji, prezentowania opinii, wyrażania uwag, co bez wątpienia jest wartością nie do przecenienia. KDBASP powoduje też pewną konsolidację środowiska bibliotek akademickich różnych typów i ułatwia nawiązywanie współpracy między różnymi bibliotekami.

Bibliografia

Dobrzyńska-Lankosz Ewa: Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich (1997-2011). *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 1 s. 10-52, il., portr.

Górski Marek M.: Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce (AFBN) jako narzędzie wspomagające zarządzanie biblioteką. W: Jakość usług bibliotecznych w społeczeństwie informacyjnym / red. Joanna Kamińska, Beata Żołędowska-Król. Warszawa: SBP 2009, s. 117–127

Górski Marek M.: System oceny efektywności funkcjonowania biblioteki jako element nowoczesnego planowania i podejmowania decyzji. W: Sucasni problemi dial'nosti biblioteki v umovah informacijnogo suspil'stva, L'viv, 29 veresna 2011 r. Materiali tret'oi naukovo-practicnoi konferencii z miznarodnou ucastu / red. O.W. Siska et al., Vidav. L'vivs'koi Politechniki L'viv; L'viv 2011 s. 5–22

<http://www.sconul.ac.uk/> [dostęp: 28 VII 2015]

<http://kangur.uek.krakow.pl/kdbasp/> [dostęp: 28 VII 2015]

Zarządzanie biblioteką. Najnowsze kierunki w bibliotekarstwie brytyjskim. Wybór tekstów / red. Ivor Kemp, Teresa Wildhardt. Warszawa 1998

Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich
Opole, 20 IX 2011 r.

Fotografie dyrektorów w 2015 roku

Mgr Ewa Adaszyńska
Zielona Góra – UZ

Dr inż. Scholastyka Baran
Olsztyn – UWM

Mgr Barbara
Barańska-Malinowska
Wrocław – UP

Mgr Iwona Bias
Katowice – AMUZ

Mgr Renata Birską
Lublin – UM

Mgr inż. Grzegorz Bogdan
Warszawa – APS

Mgr Hanna Bort-Nowak
Łódź – ASP

Mgr Halina Brzezińska-Stec
Białystok – UwB

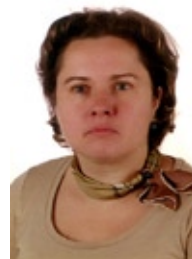
Dr Dagmara Bubel
Częstochowa – PCz

Mgr Dagmara Budek
Szczecin – PUM

Dr Marian Butkiewicz
Lublin – UP

Dr Aldona Chlewicka
Bydgoszcz – UKW

Mgr Jarosław Czembrowski
Łódź – PWSFTviT

Dr inż. Elżbieta Czerwińska
Opole – PO

Mgr Małgorzata Dąbrowska
Gdańsk – ASP

Mgr Danuta Dąbrowska-
Charytoniuk
Białystok – UM

Mgr Ewa Dobrzyńska-Lankosz
Kraków – AGH

Mgr Maciej Dynkowski
Łódź – AMuz

Mgr Elżbieta Edelman
Szczecin – AM

Mgr inż. Błażej Feret
Łódź – PŁ

Mgr Małgorzata Francuz
Poznań – AWF

Mgr Małgorzata Furgał
Poznań – PP

Mgr Stanisław Gałęzia
Radom – PR

Prof. dr hab. Radosław Gaziński
Szczecin – USz

Mgr Elżbieta Golec-Nycz
Kraków – UEK

Mgr Marek M. Górski
Kraków – PK

Mgr inż. Anna Grygorowicz
Gdańsk – GUMed

Mgr Anna Grzelak-Rozenberg
Szczecin – ZUT

Dr inż. Waldemar Grzebyk
Wrocław – PWi

Mgr Roma Hajduk
Poznań – UM

Inż. Bożena Hakuć
Gdańsk – PG

Dr Henryk Hollender
Warszawa – URŁ

Dr Aneta Januszko-Szakiel
Kraków – KA

Dr Bożena Jaskowska
Rzeszów – UR

Mgr Grażyna Jaśkowiak
Gdańsk – UG

Dr hab. Artur Jazdon
Poznań – UAM

Dr Radosław Jeż
Katowice – UE

Mgr Danuta Kapinos
Kielce – PŚ

Dr Bogusław Kasperek
Lublin – UMCS

Mgr Renata Kisiel
Koszalin – PK

Dr Bogumiła Konieczny-Rozenfeld
Warszawa – WAT

Mgr Ewa Kozarska
Siedlce – UP-H

Mgr Alicja Kruszyńska
Gdańsk – AWFIS

Mgr Liliana Linek
Bielsko-Biała – ATH

Dr Adam Martynowicz
Warszawa – ChAT

Prof. dr hab. Katarzyna Materska
Warszawa – UKSW

Mgr Renata Mroczek
Kraków – AWF

Mgr Magdalena Nagieć
Kraków – UPJPII

Dr Krzysztof Nierzwicki
Toruń – UMK

Mgr Ewa Nowak
Katowice – SUM

Mgr Zofia Olszewska-Bajera
Warszawa – UMFC

Prof. dr hab. Dariusz Pawelec
Katowice – UŚ

Mgr Violetta Perzyńska
Warszawa – AWF

Mgr Tomasz Piestrzyński
Łódź – UŁ

Dr Bożena Pietrzyk
Kraków – UR

Prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk
Kraków – UJ

Mgr Grażyna Piotrowicz
Wrocław – UWrocław

Mgr Ewelina Poraj-Chlebowska
Kraków – PWST

Mgr Joanna Putko
Białystok – PB

Dr Maria Rekowski
Warszawa – SGH

Dr Jan Sandecki
Warszawa – SGGW

Mgr Teresa Skibicka
Bydgoszcz – UT-P

Dr Stanisław Skórka
Kraków – UP

Mgr Renata Sławińska
Wrocław – AM

Mgr Teresa Sobczak
Wrocław – AWF

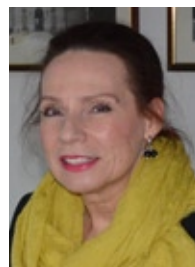
Mgr Jolanta Stępiak
Warszawa – PW

Dr Henryk Suchojad
Kielce – UJK

Mgr Danuta Szewczyk-Kłos
Opole – UO

Dr hab. Jolanta Talbierska
Warszawa – UW

Dr Beata Taraszkiewicz
Słupsk – AP

Mgr Dorota Tkaczyk
Lublin – PL

Mgr inż. Roman Tomaszewski
Poznań – UE

Dr Bogumiła Twardosz
Poznań – UA

Mgr Irmina Utrata
Warszawa – WUM

Dr Anna Walek
Wrocław – PWr

Mgr Magdalena Wiącek
Wrocław – AMuz

Mgr Jadwiga Wielgut-Walczak
Kraków – ASP

Mgr Czesława Zawrotniak
Kraków – AMuz

Mgr Barbara Zezula
Lublin – KUL JP II

Dr inż. Krzysztof Ziolo
Gliwice – PŚ

Mgr Barbara Żmigrodzka
Wrocław – UE

Dr Ryszard Żmuda
Łódź – UM

Mgr Ewa Rudnicka
Olsztyn – UWM

**KULTURA ORGANIZACYJNA
W PRZESTRZENI SPOŁECZNEJ BIBLIOTEKI
JAKO ELEMENTY MERCHANDISINGU.
NA PRZYKŁADZIE BIBLIOTEKI
UNIWERSYTECKIEJ UWM W OLSZTYNIE**

Abstract

As an answer to the demand of their users, academic libraries design social spaces in their interiors, which supports the social integration of students' world. According to the American sociologist Ray Oldenburg, library is the "third place" and properly planned it could become a place of learning adapted for spending leisure time of its user. In managing the organization, the libraries in Poland more and more often reach for the tools typical for commercial companies. Such a tool is merchandising the element of marketing. Using this method to arrange the social space in the modern building of an UWM University Library in Olsztyn. was described in the following work.

Streszczenie

Biblioteki akademickie odpowiadając na zapotrzebowanie użytkowników aranżują w swych wnętrzach przestrzenie społeczne, które sprzyjają integracji społecznej świata studenckiego. „Trzecie miejsce”, jakim według amerykańskiego socjologa Ray’a Oldenburga, jest biblioteka, odpowiednio zaplanowane może stać się miejscem nauki przystosowanym do spędzania również czasu wolnego użytkowników. Biblioteki w Polsce zarządzając organizacją coraz częściej sięgają po środki typowe dla firm komercyjnych, a takim narzędziem jest merchandising – element marketingu. W pracy przedstawiono wykorzystanie tej metody do aranżacji przestrzeni społecznej w nowoczesnym gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie.

Ukierunkowanie współczesnych bibliotek akademickich na użytkownika i jego potrzeby powoduje poszukiwanie nowych dróg oddziaływań i sposobów na przyciągnięcie uwagi otoczenia na usługi biblioteczne. Elementami wpływania na zainteresowanie działalnością biblioteczną są m.in. marketing, kreowanie wizerunku bibliotek, kultura organizacyjna czy też public relations. Rozszerzanie narzędzi zarządzania bibliotekami o sposoby kierowania przedsiębiorstwami wynika z tego, iż usługowość bibliotek jest coraz częściej podkreślana w charakterze tych instytucji. Jedną z metod komercyjnych, znajdującą z powodzeniem zastosowanie w organizacji bibliotek, jest merchandising - narzędzie marketingowe optymalizujące działalność przedsiębiorstw komercyjnych.

Merchandising stosowany był od początku XX. wieku przez, początkowo, firmy amerykańskie, potem europejskie, a do Polski dotarł wraz ze zmianami ustrojowymi w latach 90. W języku polskim brak jest odpowiednika na angielski termin merchandisingu, toteż jest on stosowany wprost z oryginału wraz z licznymi jego rodzajami i określeniami, a oznacza sprzedaż, handlować¹. Znaczący temat podkreślają istnienie dwóch definicji pojęcia. Pierwsze, szerokie ujęcie merchandisingu to „współczesna, systemowa i innowacyjna koncepcja zarządzania przedsiębiorstwem handlowym”, którego autorem jest Jacek Chwałek². Węższa definicja mówi o merchandisingu jako metodzie socjotechnicznej, która wpływa na budowanie pozytywnych i trwałych relacji z klientem oferując mu w przestrzeni handlowej nie tylko potrzebne towary, ale także atrakcje dostępne jedynie w tym sklepie³. Według Ryszarda Pałgana pojęcie to mieści w sobie metody wpływania na wybory konsumentów poprzez optymalną organizację sprzedaży, a także zbudowanie więzi między odbiorcami a handlowcami⁴. Z kolei Agnieszka I. Baruk uważa, że jest on niejako „filozofią kupca”, samodzielnie realizującego własną strategię pozyskiwania nabywców poprzez sposób prezentacji powierzchni handlowej⁵.

Biblioteki, adaptując wiele z komercyjnych sposobów oddziaływania na odbiorców, z wielkim sukcesem mogą stosować tę technikę, świadomie budując swój wizerunek instytucji nowoczesnej, współpracującej ze swymi użytkownikami w celu maksymalnego zaspokojenia ich potrzeb. Cele, którym może służyć merchandising w bibliotece to przede wszystkim zwiększenie zainteresowania biblioteką, jej ofertą, zacieśnienie więzi z użytkownikami, pozyskanie nowych odbiorców oraz kreowanie pozytywnego wizerunku, jako instytucji przyjaznej otoczeniu. Można je osiągnąć poprzez odpowiednie wykorzystanie walorów architektonicznych budynków bibliotecznych, tak zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Właściwa aranżacja wnętrza, stosowana kolorystyka, meble oddane do użytku klientom są bodźcami wpływającymi na odbiorców jako elementami przestrzeni stworzonej z myślą o ich dobrym samopoczuciu. Maja Wojciechowska zauważa, że umiejętne zarządzanie powierzchnią biblioteczną może przyczynić się do uatrakcyjnienia biblioteki jako instytucji, wykreowania pozytywnego stosunku do niej oraz „poczucie, że zaspakaja ona [biblioteka aut.] nie tylko podstawowe potrzeby czytelnicze, ale oferuje

¹ Monika Woytowicz-Neymann, Roman Kozierkiewicz, Mieczysław Puławski: Słownik handlowy angielsko-polski. Warszawa 1991 s. 423

² Jacek Chwałek: Innowacje w handlu. Warszawa 1992 s. 95

³ Aleksander Binsztok, Tymoteusz Zuzański: Jak oczarować klientów w sklepie czyli merchandising z elementami psychologii zachowań konsumenckich. Gliwice 2013 s. 14

⁴ Ryszard Pałgan: Merchandising. Gdynia 2012 s. 8

⁵ Agnieszka Izabela Baruk: Jak skutecznie oddziaływać na odbiorców? Wybrane formy sprzedaży i wywierania wpływu na nabywców. Toruń 2006 s. 114

również szereg innych korzyści [...], które w przyszłości będą procentowały regularnymi odwiedzinami”⁶.

Biblioteki naukowe, do jakich należą biblioteki akademickie, z pewną powściągliwością sięgają po metody działań firm komercyjnych. Ich obszar pracy jest zwykle ograniczony do określonych grup odbiorców, o których względy, wydawałoby się, nie muszą zabiegać, ponieważ mają wyłączność na ich obsługę. W ostatnich latach widać jednak zainteresowanie menedżerów bibliotecznych rozszerzeniem narzędzi zarządzania bibliotekami o marketing oraz jego odmiany. Nowe gmachy bibliotek akademickich są budowane i wyposażane wyraźnie z myślą o odbiorcach, a formy współpracy z użytkownikami, proponowane usługi oraz organizowane życie kulturalne w bibliotekach świadczą o przyswojeniu przez menedżerów bibliotecznych umiejętności zarządzania nowymi metodami. Promowanie biblioteki, jako strategia promocji – visual merchandising, czyli wpływanie na odbiorcę w bibliotece poprzez pobudzanie go dość szeroką gamą oddziaływań, nie tylko bibliotecznych, może z sukcesem pomóc księżnicom uczelnianym w otwarciu się na otoczenie i w zdobyciu nowych czytelników. Wykorzystując lokalizację biblioteki, zewnętrzne walory budynku, oświetlenie, kolorystykę, meble, sposób prezentacji zbiorów, ale również atmosferę instytucji, można stworzyć przestrzeń niepowtarzalną i zachęcającą użytkownika do częstego jej odwiedzania. Merchandising może wykorzystać również klimat pracy biblioteki, a także swoiste zarządzanie przestrzenią, w której prócz procesów bibliotecznych przebiegają inne działania. Biblioteki akademickie w minionych 20. latach zauważyły zależność między przyjazną kulturą organizacyjną a przestrzenią społeczną, jako wartości podnoszących ich atrakcyjność w oczach odbiorców.

Obecnie każda biblioteka bez względu na typ czy środowisko, w którym działa, stara się dostrzec nowe możliwości dla swej pracy w turbulentnie zmieniającym się otoczeniu. Zmiany społeczne powodowane nowymi technologiami, migracjami ludności czy też nowymi sposobami komunikacji społecznej są dostrzegane przez biblioteki i wykorzystywane w działalności bibliotecznej dla uzyskania nowej jakości współpracy z użytkownikami. Iwona Dalati zauważa, że budowa wizerunku biblioteki jako instytucji nakierowanej na oczekiwania odbiorcy jest niezwykle ważne dla działania bibliotek⁷. Biblioteki akademickie dostrzegły możliwości otwarcia się na środowisko naukowe w tworzeniu przestrzeni społecznej, zwanej też „trzecim miejscem”, w którym kultura organizacyjna biblioteki zaznacza się bardziej bądź mniej wyraźnie dla odwiedzających ją użytkowników.

⁶ Maja Wojciechowska: Merchandising – wizualna promocja biblioteki. Wprowadzenie do problematyki. *Zarządz. Bibl.* nr 1 2011 s. 66

⁷ Iwona Dalati: Rola i znaczenie autokreacji bibliotekarskiej w kształtowaniu wizerunku biblioteki akademickiej. W: *Bibliotekarz – przewodnik po księgozbiorze, wiedzy i informacji* / pod red. Mai Wojciechowskiej i Jolanty Laskowskiej. Gdańsk 2013 s. 103-104

Koncepcja „trzeciego miejsca” to efekt przemysłów socjologa amerykańskiego, Ray’a Oldenburga, opisanych w książce „The Great Good Place” z 1989 roku. Zauważa on, że miasta generują przestrzenie, które są dla ludzi niezwykle ważne z punktu widzenia poczucia wspólnoty⁸. Są nimi wszelkie miejsca, w których mieszkańcy miast mogą „pobyć” ze sobą bardziej lub mniej zobowiązująco. Najważniejsze jest tu wzmocnienie uczucia przynależności do danej społeczności, a to dają m.in. kawiarnie, biblioteki, puby, herbaciarnie, kluby – strefy cechujące się przyjazną, czasem niemalże domową atmosferą. Tu można spotkać osoby – nie tylko znajomych, o tych samych potrzebach spędzania czasu wolnego, tu można odpocząć od codziennego życia w warunkach komfortowej swobody. Można zrelaksować się od trudów pracy w pojedynkę lub uczestnicząc w wydarzeniu kulturalnym przygotowanym przez właściciela przestrzeni.

Danuta Konieczna, wieloletni dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie, zauważa, iż „Biblioteka przestaje być wyłącznie skarbnicą wiedzy, a staje się instytucją stwarzającą optymalne środowisko do pracy i aktywności kulturalnej, gdzie technologie informacyjno-komunikacyjne odgrywają coraz większą rolę”⁹. Idea „trzeciego misja” doskonale komponuje się ze współczesną koncepcją architektury bibliotecznej, której wyrazicielem jest Andrew McDonald. Jego dziesięć „przykazań” budownictwa bibliotek wskazuje na konieczność tworzenia projektów, które czyniłyby z bibliotek miejsca przyjazne i otwarte na ludzi, dające poczucie bezpieczeństwa i sprzyjające spotkaniom¹⁰.

Biblioteka Uniwersytecka (BU) Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie swe „trzecie miejsce” eksponuje bardzo wyraźnie. Gmach biblioteczny otwarty w 2007 roku dał możliwość takiej aranżacji wnętrza, by spełniały one oczekiwania współczesnego użytkownika. BU w planach dyrekcji miała być miejscem, gdzie się nie tylko gromadzi, przechowuje i udostępnia materiały naukowe służące do przygotowania się do zajęć. Miała także otwierać swe wnętrza dla odpoczynku użytkowników, spotkań towarzyskich czy też dla wydarzeń kulturalnych. Przestrzeń społeczna miała przyciągać swą atmosferą, pokazywać bibliotekę akademicką w innym wymiarze – jako miejsca, gdzie dobrze jest „bywać”. Biblioteka uczelniana miała kojarzyć się z określeniami: przyjazna, sympatyczna, otwarta, współpracująca, empatyczna i elastyczna. W takich warunkach także kultura organizacyjna BU miała szansę na zmiany, co zakładały plany

⁸ Wikipedia, The Great Good Place (Oldenburg) [online, dostęp: 15 VI 2014] Dostępny w World Wide Web [http://en.wikipedia.org/wiki/The_Great_Good_Place_\(Oldenburg\)](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Great_Good_Place_(Oldenburg))

⁹ Danuta Konieczna: Nowe trendy w architekturze i organizacji przestrzeni w bibliotekach polskich. Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski [online] 2009 nr 1/2 [dostęp: 15 VI 2014] Dostępny w Word Wide Web: www.wbp.olsztyn.pl/bwm/1-2_09-ie/index.htm

¹⁰ Andrew McDonald: The Ten Commandments Revisited: the Qualities of Good Library Space, LIBER Quarterly, [online] 2006, Vol.16 no 2 [dostęp: 15 VI 2014 r.] Dostępny w World Wide Web: <http://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/URN%3ANBN%3ANL%3AUI%3A10-1-113444/8011>

dyrekcji, a jej wzbogacenie i dynamiczność wyraźnie mogły zaznaczać się tak w obszarach przeznaczonych do działań bibliotecznych, jak i w przeznaczonych z myślą o swobodzie odwiedzających Bibliotekę¹¹.

Koncepcja „trzeciego miejsca” jest wpisana w przestrzeń biblioteczną BU, przenika się z nią i daje tym samym nową jakość działaniom bibliotecznym. Biblioteka udostępniając czytelnikom swe wnętrza przewiduje zmiany w swojej ofercie i stara się dostosowywać do wymogów różnych grup odbiorców, których gości. Jednak nie rezygnuje z oddziaływania na użytkowników, eksponując swą obecność w miejscach, które nie koniecznie muszą być przez nich wykorzystane do studiowania czy pracy naukowej. Biblioteka Uniwersytecka w Olsztynie, zachęcając swych gości przede wszystkim do odwiedzenia jej, tworzy nie porozumienia między ofertą biblioteczną a oczekiwaniami potencjalnych czytelników, co może w przyszłości wpłynąć na ich regularne kontakty z Biblioteką. BU tworzy swą przestrzeń społeczną zanim gość przekroczy jej progi, co wpisuje się w działania merchandisingu – stworzenie pozytywnej wizytówki instytucji, odpowiedzialnej za pierwsze wrażenie, które zostanie w pamięci odwiedzającego już na zawsze. Wokół budynku stworzono strefę zieleni, w której ustawione ławki dają możliwość wypoczynku. W otwartej przestrzeni wyraźnie zaznaczają się artefakty fizyczne kultury organizacyjnej Biblioteki poprzez srebrne litery na tympanonie, którymi napisano nazwę instytucji. Tympanon nawiązuje do greckiej tradycji gimnazjonu, w którym filozofowie i ich uczniowie oddawali się dysputom naukowym. Powiązanie to sugeruje również dużą przestrzeń, w której swobodnie przemieszczali się Grecy uczestniczący w sporach filozoficznych. Zasady „tła” i „wyróżnika”, elementy strategii promocji zostały tu zastosowane z pełnym powodzeniem dla przyjętej metody działania¹².

Kultura organizacyjna BU jest kulturą otwartą na użytkowników, których możliwości uczestnictwa w procesie kształcenia, bądź chęci rozwoju własnego były do tej pory ograniczone. Artefakty otwarcia, zrozumienia i empatii ujawniają się już w wejściach do Biblioteki przystosowanych do szerokości wózków inwalidzkich. Wewnątrz budynku na osoby niepełnosprawne czekają windy. Obsługa budynku oraz pracownicy szczególną troską otaczają tę grupę użytkowników, starając się zachęcić do korzystania z usług bibliotecznych i proponowanych wydarzeń kulturalnych.

Na zewnątrz gmachu uwidaczniają się również inne elementy „trzeciego miejsca” w bibliotece, jakimi są księgarnia naukowa czy kawiarnia „Biblioteka Cafe”. Oba miejsca dostępne są dopiero po wejściu do BU, jednak z zewnątrz gmachu akcentują swą

¹¹ Zmiany kultury organizacyjnej BU opisano m.in. w pracy Ewy Rudnickiej „Zmiany kultury organizacyjnej biblioteki na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie”. *Forum Bibl. Med.* 2013 R. 6 nr 1 s. 266-276

¹² Zasady „tła” i „wyróżnika” mówią o elementach merchandisingu obecnych na zewnątrz budynków handlowych – frontonie, będącego tłem dla informacji o instytucji oraz o kolorach zastosowanych dla wyróżnienia z otoczenia. Zob. Ryszard Pałgan: *Merchandising...* s. 27

obecność reklamującymi je napisami. Wskazują na rozszerzenie możliwości korzystania z budynku nie tylko dla osób zainteresowanych ofertą biblioteczną. Księgarnia pozwala zapoznać się z nowościami wydawniczymi i dokonać zakupu nie korzystając z zasobów bibliotecznych. „Biblioteka Cafe” to, przede wszystkim, miejsce spotkań. Można się tu posilić, gdy zmęczy już studiowanie materiałów naukowych, ale można się umówić i wypić kawę ze znajomymi. Te zewnętrzne formy oddziaływania Biblioteki wpisują się w zestaw praktyk merchandisingu, który wyodrębnia budynek z otoczenia, czyniąc go niepowtarzalnym i interesującym.

Użytkownik przekraczający próg gmachu witany jest feerią światła bijącego z przeszklonego dachu. Zastosowanie nietypowego dachu symbolizuje brak ograniczeń dla nauki, otwartość pracowników instytucji, a jednocześnie daje możliwość odpoczynku dla zmęczonych czytaniem oczu i obserwacji nieba – czy to pełnego światła słonecznego, czy też rozgwieżdżonego, wieczornego. Biblioteka bowiem czynna jest od godzin porannych (8⁰⁰) do wieczornych (20⁰⁰), a obecnie rozpoczęto praktykę zamykania księżnicy o 22⁰⁰ w dniach sesji egzaminacyjnych. Z badań wynika, iż oświetlenie odgrywa wielką rolę w odbiorze atmosfery instytucji – stanowi to aż 40% odczuć wynoszonych z pierwszego wrażenia¹³. Agnieszka I. Baruk uważa, że światło w działaniach merchandisingowych ma niebagatelne znaczenie, ponieważ przykuwa uwagę odbiorców, wpływa na atmosferę przestrzeni, ułatwia orientację, może nawet zwiększyć poziom zainteresowania¹⁴.

Kolejnym artefaktem fizycznym BU, widocznym po przekroczeniu głównego wejścia do Biblioteki, są schody. Spektakularne, ustawione w centralnym miejscu holu, symbolizują szeroki dostęp do wiedzy, jaki stwarza akademicka ksiąznica, a także wskazują na możliwości podniesienia swych umiejętności, wynikających z korzystania z zasobów BU. Zachęcają wchodzących do przekraczania swych ograniczeń, jednocześnie niejako mówiąc o nauce, która ciągle się rozszerza i sięga przysłowiowych gwiazd. Schody zbudowane są z jasnego połyskującego kamienia, a po obu ich stronach umieszczono duże rośliny doniczkowe, których barwy – żółto-zielone – zwiększają wrażenie optymizmu i radości.

Hol wejściowy to miejsce, z którego korzystają czytelnicy, jak i potencjalni czytelnicy, bądź nieczytelnicy¹⁵. Można w tym miejscu oddać wypożyczone materiały w Wypożyczalni Głównej, można udać się do Kolekcji Dydaktycznej – wypożyczalni podręczników, lub schodami w górę – do czytelni. Ustawione na parterze stanowiska komputerowe umożliwiają przejrzenie katalogu elektronicznego i sprawdzenie/zamówienie potrzebnych do nauki książek. Tu usytuowana jest Wypożyczalnia Międzybi-

¹³ Zob. Aleksander Binsztok, Tymoteusz Zuzański: Jak oczarować klientów w sklepie... s. 148

¹⁴ Agnieszka Izabela Baruk: Jak skutecznie oddziaływać na odbiorców?... s. 146

¹⁵ Nazwą „nieczytelnicy” określono np. wizytujące BU osoby, uczestników konferencji uczelnianych, dzieci przedszkolne

blioteczna. W tym miejscu można dowiedzieć się o zasadach korzystania ze zbiorów BU, ale też można skorzystać z oferty księgarni czy też kawiarni. W holu znajduje się stanowisko informacyjne Biblioteki, gdzie użytkownik może znaleźć odpowiedź na pytania dotyczące BU czy też imprez odbywających się aktualnie w budynku. Ustawione w holu tablice informacyjne zawierają ogłoszenia o rozlicznych wydarzeniach uczelnianych czy bibliotecznych – kulturalnych, naukowych bądź o innym charakterze. To w tym miejscu gość widzi najważniejszą rolę Biblioteki – informacyjną.

W holu mieszczą się nieliczne już gabloty katalogowe, przypominające o zmieniającym się, i to w zawrotnym tempie, środowisku bibliotecznym. Szafy katalogowe są wspomnieniem czasów, gdy zasoby biblioteczne były dostępne jedynie poprzez katalog kartkowy, a zamówienia dokonywano na podstawie ręcznie wypełnionych rewersów. Dziś zapewne nieliczni z czytelników BU pamiętają druk rewersowy i długość czasu oczekiwania na upragnione materiały biblioteczne. Symbol historii bibliotecznej obecny przy wejściu do gmachu pokazuje, jak bardzo zmienia się biblioteka jako instytucja i jak bardzo wychodzi ona naprzeciw oczekiwaniom otoczenia.

W holu głównym mają miejsce również zdarzenia nie mające wiele wspólnego z działalnością biblioteczną, jak choćby akcja zapisów do grona dawców szpiku kostnego. Na początku roku akademickiego właśnie tutaj studenci mogą zorientować się w ofercie bankowej dla tej grupy użytkowników bankowych. Takie wydarzenia zorganizowane w budynku biblioteki dają szansę na pozyskanie nowych użytkowników BU. Tę też przestrzeń Biblioteka udostępnia Uczelni w Dniach Nauki. Zainteresowani atrakcjami zorganizowanymi w budynku Biblioteki wówczas mają szansę na zwiedzenie jej, zapoznanie się z ofertą biblioteczną, czy też skorzystanie ze zbiorów udostępnianych w czytelniach. Dni Nauki wskazują na silne powiązania Biblioteki z Uczelnią i na zmiany w komunikacji między użytkownikiem a biblioteką. Współczesna biblioteka akademicka traci zdecydowanie charakter instytucji gromadzącej zbiory, wypełnionej nabożną ciszą i niejako wyłączonej z tempa życia poza biblioteką. Imprezy, jak wspomniane Dni Nauki, wskazują na łączność zgromadzonych zasobów i pracujących nad nimi bibliotekarzami z dynamicznie rozwijającym się życiem naukowym oraz z potrzebą kontaktu ze społeczeństwem, na co dzień nie korzystającym ze zbiorów biblioteki akademickiej. Świetlisty hol niesie przesłanie, iż w tym miejscu czytelnik zostanie szybko i sprawnie obsłużony, zyska potrzebną mu informację, ale też ma możliwość spędzenia ciekawie czasu. Hol jest wykorzystywany jako miejsce orientacyjne dla umawiających się w BU osób czy też jako poczekalnia dla osób oczekujących na zajęcia. Merchandising, jako strategia promocji, zakłada oddziaływanie na zmysły klienta, toteż założono, że wykorzystanie światła naturalnego, zmieniającego się w zależności od pory dnia czy roku oraz elementy architektoniczne czyli schody powinny wywołać zachęcające wrażenie na odwiedzających BU¹⁶.

¹⁶ Zob. Ryszard Pałgan: Merchandising... s. 33

Schody prowadzące z holu głównego kierują użytkownika na antresolę, która projektowana była z myślą o stworzeniu dla odbiorców miejsca w Bibliotece, w którym będą czuli się swobodni i nieskrępowani działaniami bibliotecznymi. Miejsce to – na poziomie pierwszego piętra - okala cały dolny hol i wyposażone jest w stoliki i wygodne miękkie fotele. Antresola jest tłumnie odwiedzana przez użytkowników BU, którzy wykorzystują tę przestrzeń na wszelkie sposoby. Uczą się tu wspólnie, jak i indywidualnie. Spotykają się ze znajomymi i czekają na zajęcia. Odpoczywają, słuchają muzyki przez słuchawki, a nawet zdarza się, że śpią. Jak widać, „trzecie miejsce” w BU uważają za niezmiernie wygodne i doceniają je mogąc przenieść tu część swojej studenckiej egzystencji. Ustawiając wygodne fotele w przestrzeni wyciszonej przez dyskretne w kolorze wykładziny, oświetlonej rozproszonym światłem dziennym płynącym z oszklonego dachu budynku, Biblioteka zaprasza do skorzystania z tego miejsca. O ile kolorystyka wykładzin jest szaro-piaskowa, to obicia mebli są już ożywczo pomarańczowe. Według Ryszarda Pałgana kolor ten wywołuje pozytywne skojarzenia związane z poczuciem zadowolenia, przyjemnością, dobrocią czy wreszcie optymizmem¹⁷.

Na antresoli rozpoczyna się życie kulturalne Biblioteki. W kulturze organizacyjnej BU wydarzenia kulturalne odbywające się w gmachu są niezmiernie istotne. Wskazują na uczestniczenie Biblioteki w życiu kulturalnym Uczelni, jak i lokalnym – olsztyńskim. Tu odbywają się wystawy malarskie, fotograficzne, rzeźbiarskie i in. twórców olsztyńskich, związanych z Olsztynem lub współpracujących z lokalnymi instytucjami kulturalnymi. Często autorami prezentowanych prac są studenci Uczelni bądź jej pracownicy. Działalnością wystawienniczą antresola zyskuje zainteresowanie użytkowników, którzy przybywają czasem wyłącznie dla obejrzenia wystawionych tam dzieł artystycznych, lub daje możliwość przebywającym czytelnikom zaspokojenia potrzeby estetycznej człowieka. Rozległość przestrzeni jest na tyle duża, iż jednocześnie może tu być ustawionych kilka wystaw, bez kolizji i zakłócania odbioru.

Na poziomie antresoli usytuowana jest sala, w której odbywają się prelekcje i prezentacje filmów w ramach „Biblioteki Kulturalnej”, autorskiego projektu pracowników BU, od sześciu lat uatrakcyjnającego życie nie tylko mieszkańców kampusu, ale również całego miasta. Sala ta jest już na stałe oznaczona banerem informacyjnym wskazującym na cykliczne wydarzenie kulturalne. Program imprez, przewidziany na semestr, umożliwia zaplanowanie czasu wolnego spędzonego w budynku Biblioteki.

Zarządzanie działalnością kulturalną Biblioteki nie jest zadaniem łatwym, wymaga połączenia wybranych wydarzeń ze środowiskiem bibliotecznym, w tym przypadku też akademickim. Maja Wojciechowska zaznacza, że „Każda ekspozycja bowiem poza pewną kreacją przestrzeni ma za zadanie realizować określony przekaz informacyj-

¹⁷ Tamże, s. 32

ny”¹⁸. Wystawy, wykłady czy wydarzenia filmowe i teatralne łączą się ze zbiorami Biblioteki, a także z prelegentami, którzy są z reguły związani z Uczelnią.

Bocznymi schodami z antresoli można udać się do ogrodu zimowego Biblioteki, przestrzeni odseparowanej od głównego ciągu komunikacyjnego, w trzech czwartych przeszklonej, a przez to zyskującej niezwykle walory estetyczne. Piękna panorama miasta, którą można stąd podziwiać uzupełniona jest bogactwem zieleni doniczkowej, wśród której ustawione są miękkie, tym razem seledynowe fotele i niskie stoliki. Skłaniają one gościa do zagłębienia się w nich i spędzenia kilku miłych chwil w ciszy i spokoju. Ogród jest uczęszczany przez studentów poszukujących miejsca na przygotowanie się do zajęć czy też do spotkań ze znajomymi. Tu też odbywają się uroczyste spotkania bibliotekarzy olsztyńskich z okazji np. świąt, czy też jest ono wykorzystywane jako idealne miejsce na catering uzupełniający obrady licznych konferencji odbywających się w budynku. Z ogrodu wychodzi się na taras, który otwierany jest w okresie letnim i służy do wypoczynku gościom BU.

Antresola prowadzi nas do kolejnego miejsca w budynku rozświetlonego naturalnym światłem ze szklanej kopuły, które sąsiaduje z Oddziałem Zbiorów Specjalnych, Oddziałem Informacji Naukowej i Czytelni Czasopism, Czytelnią Internetową oraz Izbą Tradycji UWM. Kolistą przestrzeń o charakterze holu, nazwana przez bibliotekarzy „pod stożkiem”, często jest zagospodarowana przez wystawy artystyczne. Tu też, co roku, stoi choinka biblioteczna oraz odbywają się koncerty i spektakle teatralne. „Pod stożkiem” można porozmawiać przez telefon lub odpocząć na pomarańczowych miękkich sofach, a ustawiona w centralnym miejscu zielen doniczkowa daje odpoczynek oczom, lecz można zauważyć istotną zmianę – podłoga nie jest wyłożona wyciszającą wykładziną, lecz połyskuje jasnym blaskiem kamiennych płyt. W efekcie słychać odgłosy kroków czy rozmów i jest to wskazówką dla użytkowników, iż wstępują do sektorów Biblioteki, gdzie powinna panować cisza – do czytelni. Kultura organizacyjna wyraźnie daje znać korzystającym z biblioteki, iż przestrzeń „pod stożkiem” jest, co prawda, przestrzenią społeczną, ale w pewnych granicach koniecznych dla zachowania spokoju czytelników skupionych na pracy naukowej.

„Pod stożkiem” jest przestrzenią otoczoną przeszklonymi ścianami, co umożliwia obserwowanie pracy w różnych agendach bibliotecznych. Stała ekspozycja Izby Tradycji UWM na jednej ze ścian pokazuje kampus na przestrzeni 60 lat jej istnienia. Izba pełni rolę łącznika między działalnością Biblioteki a życiem Uczelni, ale również między pokoleniami związanymi z kształceniem wyższym w Olsztynie. Usytuowanie jej w budynku BU wskazuje na wagę istnienia ksiąźnicy w życiu naukowym i społecznym wspólnoty akademickiej. Na przeciwległej stronie usytuowano tablicę pamiątkową i zdjęcia dokumentujące akt erekcyjny Biblioteki.

¹⁸ Maja Wojciechowska: *Merchandising...* s. 83

Ażurowe schody wiodą czytelnika z poziomu pierwszego piętra („pod stożkiem”) na kolejną kondygnację, do czytelni dziedzinowych, gdzie są zgromadzone dzieła najnowsze, o największym znaczeniu dla procesów kształcenia. Przed każdą czytelnią ustawione są tablice informacyjne, popularnie zwane – „potykaczami”, na których umieszczane są informacje o działaniu kolekcji, o wydarzeniach mających miejsce w Bibliotece, o rocznicach literackich czy naukowych, ale także ciekawostki z życia Biblioteki. Kolekcje dziedzinowe składają się z trzech podstawowych zbiorów o charakterze humanistycznym, techniczno-rolniczym i medycznym oraz nauk społecznych, do których oznaczenia zbiorów użyto trzech kolorów. I tak w nomenklaturze bibliotecznej zaistniały kolekcja żółta, zielona i niebieska. Kolory te umieszczono na egzemplarzach książek przechowywanych w czytelniach, a także na tablicach informacyjnych. Przestrzeni tej nie można uznać jako społecznej, niemniej jest to trakt komunikacyjny, czyli wszystkie użyte elementy aranżacji i architektury mają znaczenie w użyciu narzędzia merchandisingowego¹⁹. Stąd również ażurowymi schodami można przenieść się na najwyższą kondygnację budynku, gdzie usytuowana jest aula biblioteczna.

Aula jest wykorzystywana jako jeszcze jedna przestrzeń wykładowa Uczelni. Atrakcyjność usytuowania sali zwiększa walory reprezentacyjne tak Uniwersytetu, jak i Biblioteki. Przestrzeń tę uzupełnia ogromny taras, na którym odpoczywają studenci po wykładach, ale również uczestnicy konferencji organizowanych. Tym razem jednak widok przedstawia panoramę miasteczka akademickiego, które, należy wspomnieć, jest najpiękniejsze w Polsce, a to, co je wyróżnia to choćby usytuowanie wśród trzech jezior. Zieleni, w której tonie kampus, pozwala zapomnieć o zmęczeniu, sprzyja odprężeniu i nawiązywaniu kontaktów towarzyskich. Oglądane widoki zachęcają do spacerów po studenckiej dzielnicy Olsztyna i skorzystania z innych atrakcji tu dostępnych.

Miedzy tarasem a aulą jest imponujący hol z ciemną drewnianą podłogą, często wykorzystywany jako element odbywających się tu imprez. Służy jako miejsce wystaw artystycznych, ale również umożliwia odpoczynek uczestnikom konferencji czy wykładów. Aula jest dostępna użytkownikom również z oddzielnego wejścia do budynku, które wyodrębnia tę przestrzeń z terenu Biblioteki. Hol daje wgląd w życie BU, ponieważ okala obszar „pod stożkiem” i pozwala zobaczyć czytelnie dziedzinowe, umieszczone niżej wystawy artystyczne czy też po prostu przyjrzeć się czytelnikom przechodzącym poniżej. Widać stąd wyraźnie gospodarza gmachu i jego akcenty – tablice informacyjne oraz szeregi regałów bibliotecznych.

Przestrzeń społeczna jako miejsce spotkań w bibliotece, jest pilnie badana przez bibliotekarzy w celu uzyskania informacji, jacy użytkownicy korzystają z nich, w jakim zakresie i celu oraz czy uważają je za potrzebne w Bibliotece i przydatne w studenckim czy naukowym życiu. Z badań użytkowania Biblioteki, przeprowadzonych m.in. przez

¹⁹ Jedną z technik merchandisingu jest sterowanie ruchem nabywców, w tym przypadku użytkowników biblioteki. Por. Barbara Borusiak: *Merchandising*. Wyd. 2 zmien. Poznań 2006 s. 15

Scholastykę Baran i Katarzynę Kotowską w Bibliotece Uniwersyteckiej na przełomie grudnia i stycznia 2010/2011 wynika, iż przestrzeń ta jest licznie odwiedzana – antresolę i ogród zimowy w 2009 roku odwiedziło 150 tys. osób²⁰. Spotkanie ze znajomymi jest celem przyścia do BU około 20% badanych, a trzeba przyznać, iż ponad 37% deklaruje odwiedzanie Biblioteki 2-3 razy w tygodniu. Świadczy to o wykorzystywaniu przestrzeni społecznej nader często przez społeczność akademicką. W ocenie atrakcyjności budynku aż 96% ankietowanych wypowiedziało się pozytywnie, a 68% badanych uważa, że z powodu przyjaznej żyłowi towarzyskiemu aranżacji wnętrza jest to świetne miejsce do spotykania się ze znajomymi. Organizowane tu wydarzenia kulturalne ceni sobie 63% badanych, jako wpływające na ich doznania artystyczne.

Wyniki badań, obserwacje użytkowników i odwiedzających BU podczas licznych wydarzeń kulturalno-naukowych odbywających się w Bibliotece wskazują, iż jej działania merchandisingowe są doceniane przez odbiorców. Biblioteka Uniwersytecka w Olsztynie poprzez swą architekturę, aranżację wnętrza czy też organizację działalności stara się podkreślić swą rolę w życiu odwiedzających ją użytkowników. Pokazuje otwartość księżnicy, łatwość w komunikacji z czytelnikiem czy też oddanie mu pewnej swobody w korzystaniu z jej oferty. Stara się oddziaływać na odbiorcę wszystkimi elementami kultury organizacyjnej ze wszystkich swych kondygnacji, gdzie usytuowane są obszary bibliotecznego życia społecznego. Sprzyja to postrzeganiu jej jako miejsca nie tylko przeznaczonemu na naukę, ale też łączącemu pokolenia. Merchandising analizując informacje o potrzebach użytkowników Biblioteki wpływa na stwarzanie sprzyjających warunków do ich zaspokojenia. „Trzecie miejsce” to przestrzeń stworzona dla klientów bibliotecznych, by uzupełnić główne zadanie BU – służyć środowisku naukowemu i procesom kształcenia o elementy przełamujące dotychczasową surowość akademickich księżnic. Aranżując obszary życia towarzyskiego Biblioteka zbliża się do współczesnego młodego człowieka – potencjalnego studenta. Ten akt, w dobie spadku czytelnictwa, niskich wskazań demograficznych, konieczności kreowania nowego wizerunku biblioteki uczelnianej, potrzebie zastosowania świeżego spojrzenia w popularyzacji kultury, w tym książki, wskazuje na uzasadnienie zainteresowania się takimi technikami jak merchandising. Zmęczenie odbiorców wielością reklam, przekazów marketingowych atakujących w przestrzeni fizycznej i wirtualnej, skłania do oryginalnych sposobów prezentacji bibliotecznych wnętrza. Biblioteka Uniwersytecka w Olsztynie wykorzystuje swe możliwości architektoniczne i tworząc pozytywną atmosferę stara się, tym samym, budować trwałe relacje z otoczeniem, któremu chce służyć efektywnie, ale i efektownie.

²⁰ Scholastyka Baran, Katarzyna Kotowska: *Przestrzeń społeczna w nowoczesnej bibliotece akademickiej miejscem spotkań i nauki*. W: *Biblioteka jako „trzecie miejsce”*/ pod red. Marii Wrocławskiej i Justyny Jerzyk-Wojcieckiej. Łódź 2011 s. 137-153

Fronton – tło i wyróżnik.

Hol wejściowy - światło i kolor.

Hol pod stożkiem – przestrzeń wystawowa.

Antresola – kolor i światło.

Hol pod stożkiem – światło i kolor.

Taras przy auli – przestrzeń wypoczynkowa.

Taras przy ogrodzie zimowym - przestrzeń wypoczynkowa

Ogród zimowy – kolorystyka i wyłączenie z ruchu bibliotecznego.

* Fotografie wykonał Janusz Pająk

Dr Dominika Czyżak
Toruń – UMK

**BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
– WSPÓLNA PRZESTRZEŃ
W CENTRUM UNIWERSYTETU
MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU**

Abstract

University Library in Toruń – short presentation of a scientific library, with a user-friendly attitude towards readers and everyone, who wants to acquire new ideas and knowledge, basic information about the availability of print and electronic resources and modern reference services.

Streszczenie

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu – krótka prezentacja biblioteki naukowej otwartej dla poszukujących wiedzy czytelników, podstawowe informacje o zasobach drukowanych i elektronicznych, ich dostępności oraz usługach.

Od 1973 roku Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu mieści się w gmachu zlokalizowanym w centrum tzw. nowego kampusu uniwersyteckiego, położonego w dzielnicy Bielany. Przez lata od momentu zasiedlenia nowego budynku bibliotecznego zmieniało się jego najbliższe otoczenie, przybierały kolejno wznoszone obiekty dla wydziałów i instytutów, przenoszonych z dotychczasowych siedzib w centrum miasta. Zmiany te zawsze pozytywnie oddziaływały zarówno na Bibliotekę jak i były korzystne dla kolejnych pokoleń pracowników i studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Każda rozbudowa kampusu sprawiała iż Biblioteka coraz bardziej wchodziła w przestrzeń naukową środowiska uniwersyteckiego. Taki był zamysł architektów opracowujących pod koniec lat 60-tych XX wieku plan budowy „miasteczka akademickiego”. Wśród projektowanych obiektów znalazł się także nowy, predestynujący do miana najnowocześniejszego w Polsce, gmach Biblioteki Uniwersyteckiej. Głównym architektem budynku Biblioteki został prof. inż. arch. Witold Benedek, a najbliższym współpracownikiem i także uczestnikiem procesu powstania projektu był prof. inż. arch. Konrad Kucza-Kuczyński, którzy przygotowali koncepcję umieszczenia biblioteki prawie że w centrum nowego kampusu. Sąsiedztwo licznych agend uczelni sprawdziło się i wciąż wnosi wymierne efekty dydaktyczne jak i naukowe. Gmach biblieczny, leżą-

cy tuż przy „szlaku” prowadzącym do obiektów dydaktycznych wydziałów, wciąż jest centrum uczelni, zarówno ze względu na znaczne zbiory ale i także z uwagi na fizyczną dostępność. Trudno nie wejść do Biblioteki, która jest po „po drodze”, otwarta siedem dni w tygodniu, łącznie przez 74 godziny. Zarówno studenci jak i pracownicy naukowcy na co dzień korzystają z tych atutów uniwersyteckiej księżnicy, jakimi są zbiory, otwartość czy bogate zaplecze technologiczne.

Rok 2014 był kolejnym, już czterdziestym w historii, w którym Biblioteka Uniwersytecka przez pełnych 12 miesięcy funkcjonowała w gmachu przy ul. Gagarina 13 (przeprowadzka trwała od marca do maja 1973 r.). Przez te już cztery dziesiątki lat Biblioteka zmieniała się i zmienia, zarówno fizycznie poprzez liczne reorganizacje wewnątrz jak i dostosowując zbiory oraz oferowane usługi do wymagań i potrzeb użytkowników. Nowe aranżacje sprawiają iż Biblioteka stale jednak pozostaje ważnym miejscem, przestrzenią pracy dla pracowników i studentów uniwersytetu, którzy swoją obecnością potwierdzają celowość projektów modernizacji wewnątrz jak i wieloaspektowej rozbudowy zasobów. Można pokusić się o stwierdzenie iż właśnie adaptacje, czyniące wewnątrz zaprojektowane w stylu modernizmu lat siedemdziesiątych, bardziej współczesnymi, nowoczesnymi i przestronnymi, ale jednak ciepłymi i funkcjonalnymi, sprawiają iż czytelnicy skwapliwie korzystają z aktualnej oferty Biblioteki Uniwersyteckiej. Oferta ta, w znacznym stopniu z pewnością typowa dla tego typu akademickich bibliotek naukowych, ma jednak kilka wyróżników sprawiających iż wchodząc w przestrzeń zarówno realną jak i wirtualną biblioteki użytkownik znajduje możliwości rozwoju naukowego i duchowego. W tradycyjnej przestrzeni bibliotecznej na czytelnika czekają wystawy, kiermasze, spotkania i prezentacje, miejsca do pracy zarówno przy stolikach jak i mniej konwencjonalne, darmowy skaner (wkrótce także i drukarki), wirtualna oferuje także sprzyjające kreatywności zdigitalizowane, otwarte, zasoby zarówno tekstowe jak i grafiki, fotografie czy mapy. Aranżując przestrzeń społeczną bibliotekarze zdawali sobie sprawę iż dobrze zaprojektowane wewnątrz będzie sprzyjać odwiedzinom, przy czym nie będą to tylko wejścia po odbiór książki ale przebywanie, mniej lub bardziej twórcze, zawsze jednak inspirujące do poszerzania swej wiedzy czy umiejętności.

Biblioteka dla kreatywnych

Wchodząc wczesnym przedpołudniem dowolnego dnia roku 2014 do Biblioteki Uniwersyteckiej możemy spokojnie rozgościć się na jednej z wielu dostępnych kanap, zbudować swój własny kąt z licznych porozrzucanych puf czy zająć miejsce przy wybranym stoliku, których wiele czeka na gości w przestrzeni wolnego dostępu oraz w czytelniach. Stoliki także są rozmaite, od typowych, jednoosobowych zaczynając, przez większe na których można jednocześnie rozłożyć książki z kilku półek albo mapy, po tzw. carrels stwarzające namiastkę indywidualnego i wydzielonego miejsca

studiów. Cisza, nieodłączny towarzysz bibliotecznego spokoju, jest tylko pozorna. Biblioteka nigdy nie jest pusta. Oprócz bibliotekarzy wykonujących swe codzienne obowiązki związane z gromadzeniem, opracowaniem, udostępnianiem, digitalizacją czy konserwacją zbiorów zabytkowych są także i czytelnicy wirtualni. Biblioteka Uniwersytecka kojarzona jest najczęściej ze zbiorami drukowanymi, które faktycznie dominują jeszcze liczbowo (1.308.970 wol. książek, 602.582 wol. czasopism oraz 508.070 jednostek zbiorów specjalnych, np. rękopisów, starych druków, map, nut czy plakatów) nad dostępnymi online bazami zawierającymi wszelkie e-zasoby w łącznej liczbie 247.610 jednostek, głównie e-książek i e-czasopism. Subskrybowane przez UMK e-zbiory dostępne w czytelni online (http://www.bu.umk.pl/czytelnia_online) uzupełniają, czy raczej bardziej adekwatnie należałoby stwierdzić iż poszerzają zasoby uniwersyteckiej ksiąźnicy, czyniąc ją dostępną z każdego miejsca 24 godziny na dobę przez 7 dni tygodnia. Bezpośredni dostęp z własnego laptopa w dowolnym punkcie budynku (poprzez sieć eduroam) do zawartości baz dla uprawnionych (autoryzowanych) użytkowników, jakimi są pracownicy oraz studenci, i stopniowe odkrywanie wartości tych zasobów sprawia iż praca naukowa może być prawdziwą przyjemnością. Dzięki usłudze uwierzytelniana lekturę e-podręcznika dostępnego np. na platformie ibuk.pl (zawierającej polskie wydawnictwa, głównie PWN, z których aktualnie ponad 900 jest subskrybowanych) czy e-książki z liczącej ponad 138 tys. tytułów kolekcji *Ebsco academic collection* można kontynuować także i w domu. Inną opcją jest przesłanie pliku tekstowego do własnej skrzynki pocztowej czy pobranie na urządzenie mobilne.

Biblioteka to oczywiście i przede wszystkim czytelnicy, których zarejestrowanych jest ponad 46 tys. (podstawą uprawniającą studentów do korzystania są elektroniczne legitymacje), chętnie i często odwiedzający budynek przy ul. Gagarina 13. Licznik umieszczony w drzwiach głównych notuje ponad 436 tys. odwiedzin rocznie. Wiele osób przychodzi nie tylko by pracować naukowo ale także by uczestniczyć w licznych imprezach kulturalnych, wystawach, warsztatach zagadnieniowych, promocjach książek, konferencjach naukowo-dydaktycznych oraz dyskusjach i panelach zagadnieniowych, których w roku 2014 było ponad 300. O licznych imprezach odbywających się w gmachu BU czytelników informują nie tylko anonse na stronie internetowej, portalach społecznościowych ale także m.in. dwa ekrany w systemie digital signage, z których jeden wystawionych jest przez budynek, pozyskane dzięki uczestnictwu w programie e-kultura Urzędu Marszałkowskiego województwa kujawsko-pomorskiego.

O tym że zbiory biblioteki, zarówno drukowane jak i elektroniczne, są podstawą badań oraz służą studentom do zdobywania wiedzy, świadczą liczby wypożyczanych rocznie woluminów (937 tys. udostępnień w ciągu roku) i sesji online (519 tys. wejść do zasobów licencjonowanych).

Biblioteka Uniwersytecka UMK jest nie tylko największą biblioteką akademicką północnej Polski, ale także należy do wąskiego grona uniwersyteckich ksiąźnic ofe-

rujących pełną informację o swoich zbiorach poprzez katalog dostępny online. Warto dodać iż online zamówić można nie tylko egzemplarze wprowadzone do systemu bibliotecznego ale dzięki zeskanowaniu wszystkich tradycyjnych katalogów kartkowych także i te woluminy, których sygnatury są widoczne jedynie przy opisach bibliograficznych (często ręcznie pisanych) umieszczonych w prawym górnym narożniku tekturowego kartonika (<http://www.bu.umk.pl/katalogi>).

Biblioteka udostępnia swoje zbiory nie tylko czytelnikom zarejestrowanym, ale także w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej (ponad 125 tys. publikacji), otwartej dla wszystkich zainteresowanych z dominującymi zbiorami regionalnymi, tematycznie związanymi z szeroko rozumianym Pomorzem (kpbc.umk.pl), chociaż wśród udostępnianych są także druki emigracyjne czy materiały określane jako dydaktyczne dla studentów (np. są teksty zaliczane do kanonu literatury polskiej do których wygasły już prawa autorskie). Wśród zdigitalizowanych i dostępnych online obiektów są, obok książek i czasopism, także archiwalia, mapy, muzykalia, dokumenty życia społecznego, filmy, pocztówki, grafika, a także cymelia o wyjątkowej wartości historycznej i artystycznej, np. cenne rękopisy średniowieczne z dawnej Państwowej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Królewcu, nie udostępniane na co dzień a w KPBC reprezentowane m.in. przez wybranych dziewiętnaście kodeksów przygotowanych pod względem konserwatorskim i zeskanowanych dzięki funduszom przyznanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na zabezpieczenie cennych zasobów polsko-niemieckiego dziedzictwa kulturowego. W tej grupie Rękopisów krzyżackich” na uwagę i wyróżnienie zasługują kopie listów papieża Grzegorza VII z końca XI w., kodeks z tekstem *Statutów zakonu krzyżackiego* w języku niemieckim i francuskim z początku XIV w. czy *Kronika ziemi pruskiej* Mikołaja von Jeroschin z połowy XIV w. Warto pamiętać, iż Biblioteka Uniwersytecka to także skarbnica wielu „pomników” europejskiego dziedzictwa kulturowego, spośród których należy wymienić dzieło patrona Uczelni „*De revolutionibus orbium coelestium libri VI*” (wydania Norymberga 1543 i Bazylea 1566). Trudno jest zliczyć wszystkich korzystających z zasobów upowszechnionych w KPBC, szacunki mówią o kilku milionach wyświetleń rocznie, a niezależnie od pory dnia licznik podaje iż jednocześnie czytających jest od 200 do 700 osób. Zasób KPBC współtworzy 16 instytucji (szkół wyższych, muzeów, bibliotek, centrów kultury) działających w regionie które podpisały stosowną umowę z UMK, koordynatorem projektu. Zbiory Biblioteki UMK są digitalizowane we własnej pracowni, wyposażonej w 2014 roku w sprzęt (skanery, aparaty fotograficzne) z funduszy Urzędu Marszałkowskiego województwa kujawsko-pomorskiego w ramach wspomnianego już projektu e-kultura.

Otwarte dla e-czytelników jest także Repozytorium uczelniane (<https://repozytorium.umk.pl/>), współtworzone od 2012 roku przez wszystkich pracowników i doktorantów uczelni, deponujących swoje prace a zarządzane przez bibliotekarzy, pod

których pieczę jest aktualnie ponad 2.700 zdeponowanych prac, głównie artykułów i rozdziałów prac zbiorowych, podzielonych na kolekcje odpowiadające jednostkom uniwersytetu (wydziały i jednostki ogólnouczone). Repozytorium instytucjonalne powstało w oparciu o zarządzenie Rektora UMK dotyczące zasad gromadzenia i udostępniania przez Bibliotekę elektronicznych wersji materiałów naukowych i dydaktycznych powstałych w wyniku prowadzonych na uniwersytecie prac badawczych czy zajęć dydaktycznych. Do dyspozycji deponentów jest regulamin, odpowiedzi na najczęstsze pytania z zakresu praw autorskich oraz zwięzła instrukcja deponowania. Z zasady pełne teksty zdeponowanych prac udostępniane są bez żadnych ograniczeń wszystkim zainteresowanym.

Katalogi, biblioteka cyfrowa, repozytorium, elektroniczne zasoby licencjonowane – na pierwszy rzut oka wydawać by się mogła iż wyszukiwanie informacji to dla czytelnika rzecz skomplikowana i czasochłonna. Bibliotekarze zdając sobie sprawę iż czas poświęcony na lekturę z pewnością wpłynie na jakość pracy magisterskiej czy efekt dociekań naukowych na głównej stronie internetowej BU umieścili tzw. jedno okienko wyszukiwawcze czyli multiwyszukiwarkę. Narzędzie to upraszcza tematyczne poszukiwania materiałów, jednocześnie przeszukując wszystkie wspomniane zasoby. Okienko zostało tak wkomponowane w centralnym punkcie strony by użytkownik miał je na wysokości wzroku oraz by mógł przełączając kolorowe przyciski wybierać między wyszukiwaniem przez wspomnianą platformę czy tradycyjnym katalogiem lub równie intensywnie eksplorowaną listą A-Z. Wspomniane okienko wyszukiwawcze może wiele zdziałać, wskazując pełne teksty z zasobów licencjonowanych, artykuły z zdigitalizowanych gazet czy książki do wypożyczenia.

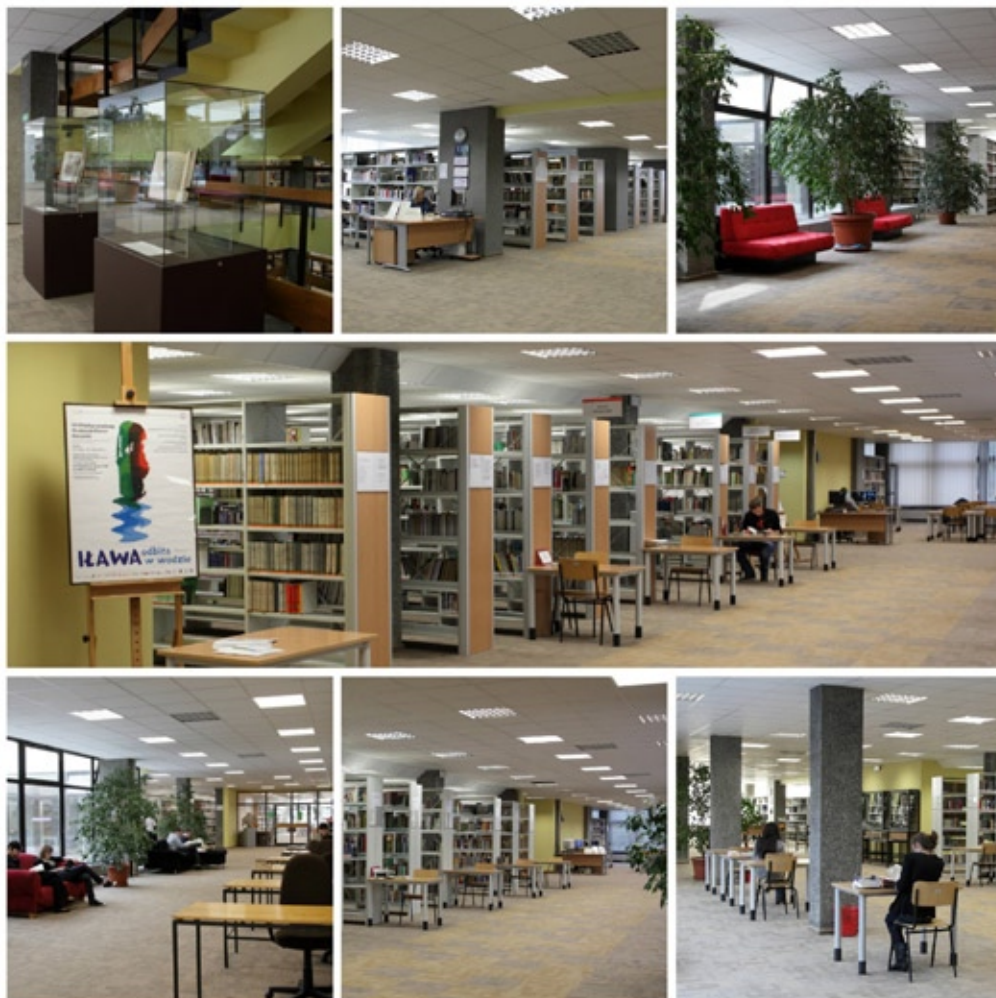
Bogate zaplecze technologiczne to niewątpliwy atut uniwersyteckiej ksiąźnicy. By móc efektywnie korzystać ze źródeł dostępnych online trzeba przede wszystkim wiedzieć że są do dyspozycji oraz gdzie szukać informacji jak wykorzystać zasoby elektroniczne, które są do dyspozycji. Podstawowe informacje nt. korzystania z Biblioteki zawierają otwarte moduły elektronicznego kursu szkolenia bibliotecznego, przygotowane zarówno z myślą o studentach, jak również wszystkich zainteresowanych korzystaniem ze zbiorów BU. W tym miejscu należy wrócić do konwencjonalnej przestrzeni bibliotecznej, która także nie jest pusta. Od godzin porannych studenci korzystają z tzw. infocafe, często pracują w grupach przygotowując się do czekających ich zajęć. Właśnie przestrzeń pierwszego piętra, wybitnie nastawiona na pracę zespołową, poprzez odpowiednie ustawienie kanap i foteli wokół niskich stolików, jest spontanicznie adaptowana przez czytelników stosownie do potrzeb i liczby uczestników spotkania. Na dwóch wyższych kondygnacjach dominują kolekcje dziedzinowe w wolnym dostępie, w sumie liczące ponad 230 tys. wol. książek i czasopism. Jak korzystać z tej formy udostępniania zbiorów by szybko dotrzeć do potrzebnej literatury podpowiedzą bibliotekarze dziedzinowi, dyżurujący codziennie przy wybranych kolekcjach dziedzi-

nowych, można także zajrzeć na strony internetowe Biblioteki, gdzie obok szczegółowych informacji, objaśniających znaki miejsca i umiejscowienie książek, można obejrzeć także krótki filmik prezentujący też zasób. Tutaj także czytelnicy mogą korzystać z bezpłatnie udostępnionego przez Bibliotekę skanera samoobsługowego czy po prostu zasiąść przy stoliku lub skorzystać z miejsca na kanapie, których tu również nie brakuje. Projektując przestrzeń dla czytelników bibliotekarze mają na uwadze zróżnicowane potrzeby i upodobania czytelników, z jednej strony zamiłowanie do ciszy, swobody, ale także częstą konieczność zgromadzenia i przechowania na stoliku większej „porcji” literatury czy głośniejszej wymiany myśli między osobami pracującymi w parach. Przeprowadzony w latach 2010-2012 remont w budynku, kłopotliwy z punktu widzenia zarówno korzystających jak i bibliotekarzy, ale podyktowany wymogami przepisów bezpieczeństwa przeciwpożarowego, sprawił iż czytelnie Oddziałów Zbiorów Specjalnych jak również wydzielona przestrzeń wolego dostęp są klimatyzowane co jest oczywiście nie bez znaczenia dla komfortu pracy umysłowej w letnich miesiącach. W sumie ponad 400 oferowanych miejsc do pracy sprawia iż zbiory gromadzone od momentu utworzenia Biblioteki Uniwersyteckiej 1 września 1945 r. nieustannie służą czytelnikom. Biblioteka, która dla niektórych kierunków studiów jest także biblioteką wydziałową (np. dla bibliotekoznawców, biologów czy geografów) jest nie tylko miejscem spotkań, tworzenia podstaw warsztatu naukowego czy twórczej pracy ale również instytucją w której studenci zdobywają podstawy praktyczne związane z swoją dziedziną poprzez śródroczne i wakacyjne praktyki zawodowe. Przyszli poloniści, bibliotekarze, archiwiści czy historycy to tylko niektórzy reprezentacji dużej grupy rokrocznie katalogujących, opracowujących spuścizny czy uczestniczących w pracach np. sekcji gromadzenia zbiorów. Dzięki współpracy z instytutami: Informacji Naukowej i Bibliologii oraz Historii i Archiwistyki UMK studenci tych kierunków odbywają także w murach biblioteki zajęcia programowe prowadzone przez bibliotekarzy, specjalistów w danej dziedzinie (ze stopniem doktora). Każdego roku Biblioteka przedstawia władzom wydziałów szeroką ofertę dydaktyczną, kładącą nacisk na zaznajomienie studentów z różnymi źródłami wiedzy, wykształcenie umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii informacyjnych oraz organizacji i selekcji informacji. Mimo iż od kilku lat na platformie moodle jest dostępny elektroniczny, modułowy, kursu szkolenia bibliotecznego tradycyjna forma spotkań w bibliotece, prowadzonych przez bibliotekarzy ma coraz więcej zwolenników. Niektórzy ze studentów mają także szansę na płatne (w ramach umowy zlecenia) dyżury w czytelniach, wolnym dostępie czy wypożyczalni, co także sprzyja integracji z macierzystą uczelnią. Jedną z nowszych usług, oferowanych przez Bibliotekę, są analizy parametryczne dorobku naukowego pracowników, sporządzane na podstawie danych z kserokopii publikacji przekazanych do sekcji bibliometrii, która także prowadzi bazę publikacji wraz z punktowaniem. Pracownicy UMK, na mocy zarządzenia Rektora, są zobowiązani do przekazywania

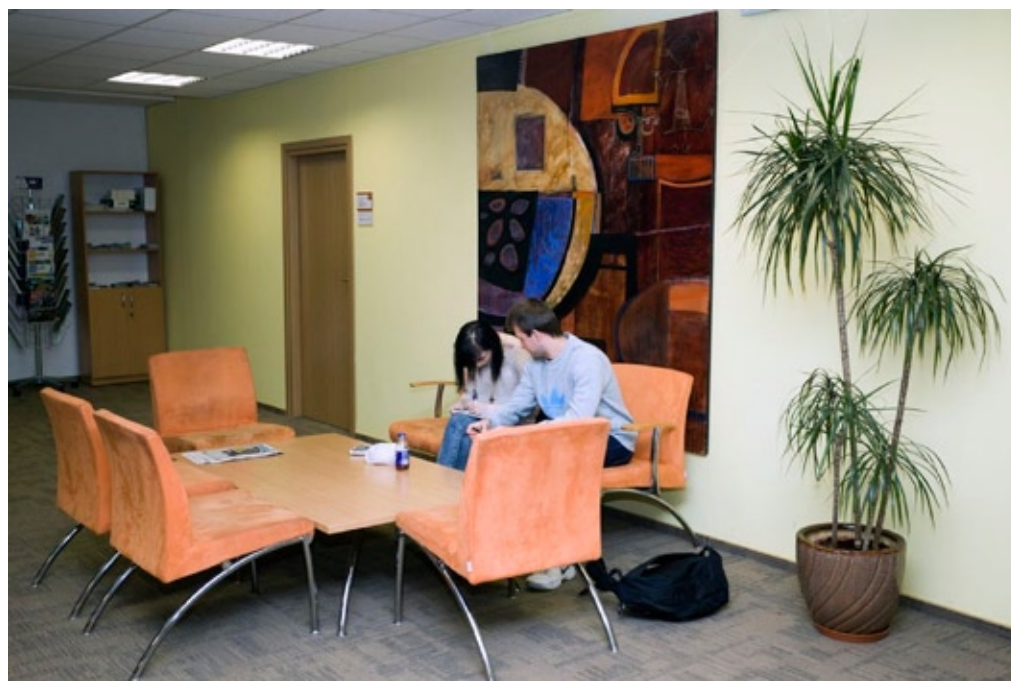
kserokopii dorobku piśmienniczego afiliowanego przez UMK od 2005 r. Powstająca w ten sposób bibliografia publikacji pracowników i doktorantów UMK nie jest jedyną tworzoną w Bibliotece, pamiętać należy o tworzonej w Pracowni Pomoroznawczej Bibliografii historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku (dostępnej online za lata 2004-2012).

Plany na najbliższą przyszłość? Wyzwaniem będzie przygotowywana i wyczekiwaną ale trudna pod wieloma aspektami (organizacyjnym, finansowym, technologicznym) zmiana systemu bibliotecznego. Mamy nadzieję iż prowadzone aktualnie gruntowne analizy dostępnych na rynku systemów pozwolą na wybór najbardziej adekwatnego do potrzeb i wizerunku Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu.

Dr Wojciech Giermaziak
Warszawa – GBL

**UROCZYSTE OBCHODY 70 - LECIA
GŁÓWNEJ BIBLIOTEKI LEKARSKIEJ
IM. STANISŁAWA KONOPKI W WARSZAWIE**

Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki w Warszawie świętowała w dniu 8 czerwca 2015 roku Jubileusz 70- lecia swej działalności. Uroczystości, pod Honorowym Patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego, odbyły się w Muzeum Kolekcji im. Jana Pawła II (Galeria Porczyńskich) w Warszawie.

Dzięki Państwa pracy możemy skuteczniej leczyć i lepiej znamy wybitne osiągnięcia naszych rodaków w tak ważnej dziedzinie, jaką jest medycyna. – napisał Prezydent RP Bronisław Komorowski w liście do organizatorów i uczestników obchodów.

Wśród gości uroczystości znaleźli się między innymi: Jego Eminencja Ksiądz Kardynał Kazimierz Nycz, Jego Ekscelencja Ksiądz Biskup Andrzej Franciszek Dziuba, Igor Radziewicz-Winnicki Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia, Mecenasa Jacek Dubois Zastępca Przewodniczącego Trybunału Stanu, Marek Posobkiewicz

Główny Inspektor Sanitarny, Beata Rusinowska posłanka na Sejm RP, Jan Krzysztof Ardanowski poseł na Sejm RP, profesor Jerzy Jurkiewicz Prezes Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, profesor Eugeniusz Gatnar Członek Zarządu Narodowego Banku Polskiego, Wojciech Jasiński Prezydent Miasta Żyrardowa oraz wielu innych znamienitych gości, w tym dyrektorzy medycznych bibliotek naukowych. Uczestnicy uroczystości mogli zapoznać się z bogatą historią biblioteki i jej zbiorami. Gospodarzem wydarzenia był Dyrektor GBL dr n. przyr. Wojciech Giermaziak.

Jestem dumny, że mogę być świadkiem i uczestnikiem tak zacnego jubileuszu. Dzieło, stworzone w 1945 roku przez pierwszego założyciela Biblioteki – profesora Stanisława Konopkę jest dzisiaj prężnie funkcjonującym, wciąż rozwijającym się miejscem. Wierzę, że poza działalnością stricte naukową jaką realizujemy, Główna Biblioteka Lekarska będzie także pełnić w przyszłości funkcję Narodowego Muzeum Medycyny. Byłby to ukłon nie tylko w stronę jej twórców i pokoleń lekarzy, ale przede wszystkim w stronę całego narodu polskiego, ze szczególną rolą inteligencji. – powiedział Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej dr n. przyr. Wojciech Giermaziak.

Podczas jubileuszu zaprezentowano film ukazujący tradycję i współczesność Głównej Biblioteki Lekarskiej, zrealizowany na zlecenie Biblioteki przez Fundację Między Słowami, który obrazuje dzieje Biblioteki od momentu jej założenia przez prof. Stanisława Konopkę po czasy współczesne. W filmie wypowiadają się m.in. dr n. przyr. Wojciech Giermaziak – Dyrektor GBL, prof. dr hab. med. Jerzy Jurkiewicz – Prezes Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, Ksiądz Biskup prof. dr hab. Andrzej Franciszek Dziuba – członek Rady Naukowej GBL, dr Paulina Miśkiewicz – Dyrektor biura WHO w Polsce, dr hab. Stanisław Gózdź – Dyrektor Świętokrzyskiego Centrum Onkologii w Kielcach oraz Wojciech Kożuchowski – Kawaler Zakonu Maltańskiego w Polsce.

Po emisji filmu głos na Jubileuszu 70-lecia GBL-u, zabrał Kardynał Kazimierz Nycz, Metropolita Warszawski, mówiąc – *Chciałbym przede wszystkim pogratulować obecnemu Panu Dyrektorowi kontynuacji dzieła wielkich poprzedników, które stanęło u podstaw biblioteki. Kiedy się patrzy na tę piękną historię nie można nie wspomnieć o panu profesorze Stanisławie Konopce, który położył podwaliny pod tak ząną instytucję. Myślę, że można dodać do tego jubileuszu przynajmniej 15 lat przedwojennych, które sprawiają, że po wojnie biblioteka stanęła na takim fundamencie jaki został jej nadany jeszcze w II Rzeczypospolitej.*

Szanowny Panie Dyrektorze, dostojne Panie, szanowni Panowie, oto ten żywy człowiek, który był na ekranie. Stanisław Konopka. Chcę powiedzieć, że całe to doświadczenie, które zamykamy cyfrą 70 lat to jest niezwykle doświadczenie ludzi. Dlatego dziękuję Państwu, że jesteście tutaj razem i potrafimy się z tego jubileuszu cieszyć. Myślę, że biblioteka potrzebuje takiego znaku solidarności. – dodał Ksiądz Biskup Andrzej Franciszek Dziuba, Ordynariusz Łowicki.

Wśród przemawiających gości znalazł się także Igor Radziewicz-Winnicki, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia – *To wielkie święto, nie tylko dla Pana Dyrektora, biblioteki lekarskiej, to także wielkie święto polskiej medycyny, bo przecież nic tak bardzo jak biblioteka lekarska nie stanowi o tożsamości zawodowej. To niepowtarzalne misterium polskiej medycyny i jej ciągłości historycznej i jej współczesnej tożsamości, która budowana przez lata, przez wieki, przez pokolenia, gromadzi się w tym olbrzymim kapitale intelektualnym, który z takim wielkim petyzmem i troską Pan Dyrektor skupia w ramach GBL. To zatem wielki dzień pozwalający nam nie tylko patrzeć w przeszłość ale przede wszystkim w przyszłość bo przecież nie tylko na tych odzyskanych albo też utraconych elementach tożsamości buduje się przyszłość i wizję medycyny. Ale to właśnie to potężne zaplecze, które gromadzi GBL pozwala nam w sposób absolutnie otwarty, z podniesioną głową uczestniczyć w światowej medycynie i w rozwoju największych technologii medycznych, które zapewne za 30, 50 pewnie 500 lat zostaną zebrane pośród kolejnych muzealnych zbiorów GBL.*

Gratuluję Państwu podjętych inicjatyw, które stworzyły obraz tej biblioteki, o jakim jeszcze parę lat temu nikt nie marzył. Wdrożenie najnowszych technologii teleinformatycznych umożliwiło podniesienie jakości usług oraz zwiększyło ich dostępność dla środowisk medycznych w całym kraju. Szybki dostęp do zgromadzonych materiałów, fachowej literatury oraz pozyskiwania aktualnych informacji o wynikach badań naukowych jest obecnie koniecznością. Oprócz naukowców, lekarzy, pracowników służby zdrowia do zbiorów sięgają także studenci, pacjenci i ich rodziny. W dobie społeczeństwa informacyjnego promowanie zdrowego stylu życia i popularyzacji wiedzy medycznej na tak szeroką skalę odgrywa istotną rolę w ratowaniu ludzkiego życia. Macie w tym Państwo swój znaczący udział. – napisała w liście do Dyrektora GBL Prezes Rady Ministrów RP Ewa Kopacz.

Jubileusz 70-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej zakończył się uroczystym koncertem muzycznym w wykonaniu artystów pod przewodnictwem Maksyma Rzezińskiego.

Twórcą i pierwszym dyrektorem Biblioteki był profesor Stanisław Konopka, który w czerwcu 1945 roku został wyznaczony przez ministerstwo do organizacji medycznego życia bibliotecznego w Polsce i zbudowania nowej centralnej biblioteki medycznej. Konopka nadzorował prace nad ratowaniem i zabezpieczaniem resztek księgozbiorów ocalałych po wojnie i sam jeździł po kraju zbierając bezcenne druki. Dzięki zabiegom profesora Konopki powstała biblioteka, w której zbiorach można współcześnie znaleźć książki unikatowe, rzadko występujące w magazynach bibliotek na świecie. Kolejnymi dyrektorami GBL byli: prof. dr hab. med. Feliks Widy-Wirski (w latach 1971-1981), prof. dr hab. n. hum. Janusz Kapuściak (1981-1999), dr n. med. mgr fil. Aleksander Tulczyński (2000-2011), a od 2011 roku dr n. przyr. Wojciech Giermaziak.

Główna Biblioteka Lekarska, od momentu jej założenia w 1945 roku, prowadzi działalność czytelniczną, a także rozszerza ją w zakresie upowszechniania i popularyzowania zbiorów poprzez organizowanie wystaw, sesji historycznych, publikacje naukowe, opracowania o charakterze historycznym, wydawnictwa albumowe oraz reedycje rzadkich i cennych druków.

Oferuje bogaty i dobrze zorganizowany warsztat do pracy naukowej. Rozbudowany aparat informacyjny biblioteki stanowią katalogi, kartoteki oraz własne bazy danych. Dzięki wysokiej technologii biblioteka zapewnia użytkownikom dostęp do elektronicznych źródeł informacji: baz danych (bibliograficznych, abstraktowych, faktograficznych, pełnotekstowych kolekcji czasopism i książek elektronicznych z dziedziny medycyny oraz nauk pokrewnych), katalogów innych bibliotek, serwisów informacyjnych instytucji. W swoich zasobach posiada źródła drukowane, materiały rękopiśmienne, zbiory filmów, fotokopii, mikrofilmów, kolekcje obrazów, grafik, rycin, fotografii, medali oraz archiwaliów. Wykorzystując bogate zbiory oraz własne i zagraniczne bazy biomedyczne, przygotowywane są informacje faktograficzne, bibliograficzne, zestawienia tematyczne piśmiennictwa oraz kopie materiałów, które przesyłane są do użytkowników na całym świecie.

Znaczącą rolę w działalności Głównej Biblioteki Lekarskiej pełni Dział Starej Książki Medycznej, znajdujący się w budynku przy ulicy Jazdów 1A w Warszawie, który gromadzi cenne starodruki i inkunabuły, archiwalia oraz muzealia, będące świadectwem rozwoju nauk medycznych na przestrzeni wieków.

Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki jest nowoczesną, skomputeryzowaną biblioteką specjalistyczną, jedną z trzech głównych bibliotek resortowych w kraju. Jej księgozbiór liczy 700 000 woluminów, na które składają się publikacje z zakresu medycyny, farmacji, nauk biomedycznych oraz historii nauk medycznych. Najcenniejsze zbiory stanowią narodowy zasób biblioteczny będący niezbywalną częścią dziedzictwa narodowego. Biblioteka posiada 14 oddziałów terenowych, z których zbiorów korzystają lekarze, farmaceuci, pielęgniarki, rehabilitanci i studenci nauk medycznych z całego kraju. Od 2002 roku Główna Biblioteka Lekarska pełni rolę Centrum Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), gromadząc dokumenty i publikacje z zakresu medycyny i nauk pokrewnych oraz publikacje dotyczące organizacji ochrony zdrowia w poszczególnych krajach.

Pracownicy GBL, którzy otrzymali dyplom Dyrektora GBL w uznaniu zasług dla Głównej Biblioteki Lekarskiej (wg stażu pracy):

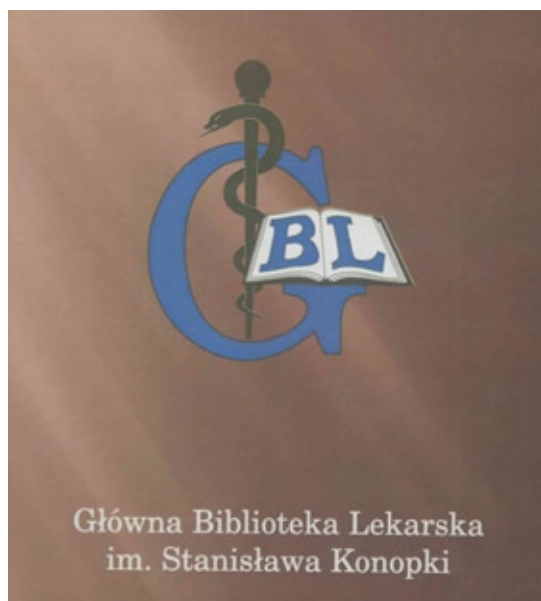
Sobczak Mirosława
Jaślan Anna
Gellner Dorota
Jendzejczak Małgorzata
Łubczonek Beata
Korzon Danuta
Jastrzębska Elżbieta
Woźniakowska Alicja
Lasocka Jolanta
Robakiewicz Piotr
Wierzbowska Wanda
Rupińska Genowefa
Krzysztof Wojtkowski
Nieckuła Elżbieta
Kłak Katarzyna
Fryzowska – Chrobot Iwona
Emmerling – Rychlicka Krystyna
Szkudaj Teresa
Marczak Renata
Goszczyńska Anna
Lipińska Maria

Pracownicy GBL, którzy otrzymali Dyplom Uznania Marszałka Województwa Mazowieckiego z okazji 70-lecia GBL:

Fryzowska-Chrobot Iwona
Jastrzębska Elżbieta
Lipińska Maria
Łubczonek Beata
Korzon Danuta
Szkudaj Teresa

Dyplom uznania Ministra Zdrowia z okazji Jubileuszu 70-lecia GBL otrzymali:

Fryzowska-Chrobot Iwona
Jastrzębska Elżbieta
Lipińska Maria
Łubczonek Beata
Korzon Danuta
Szkudaj Teresa

Adresy okolicznościowe z okazji 70 – lecia GBL

Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa, 8 czerwca 2015 roku

Organizatorzy i Uczestnicy obchodów
70-lecia Główniej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki

Szanowny Panie Dyrektorze!
Szanowni Państwo!

W dziejach rozwoju wiedzy ludzkiej najbardziej spektakularnymi wydarzeniami są epokowe odkrycia, które zyskują miano rewolucji naukowych. Jednak na co dzień postępy poznawcze dokonują się nie poprzez jednorazowe wielkie przełomy, lecz dzięki ciągłemu gromadzeniu wiadomości zdobytych w trakcie szczegółowych badań, prowadzonych przez pokolenia uczonych. Kluczem do sukcesu jest tutaj rzetelność, systematyczność i doskonała znajomość dotychczasowych ustaleń. W tym dziele nieocenioną pomoc stanowią bogate i dobrze opracowane księgozbiory profesjonalne, dzięki którym badacze podejmują pracę w miejscu, gdzie skończyli ją ich poprzednicy.

Taką instytucją, zbierającą wiedzę z dziedziny nauk medycznych i przyrodniczych, jest Główna Biblioteka Lekarska. Z okazji jubileuszu jej 70-lecia składam najserdeczniejsze gratulacje dyrekcji oraz wszystkim obecnym i dawnym pracownikom. Pamiętamy przy tym, iż dzień 8 czerwca 1945 roku, kiedy Biblioteka zainaugurowała działalność, był nie tyle początkiem, co wznowieniem wysiłków, których owoce zostały zniszczone przez zniszczenia wojenne. Dzisiejszy patron, profesor Stanisław Konopka, podwaliny pod tę instytucję tworzył przecież już od roku 1925, jako kierownik Biblioteki i Muzeum Historycznego przy wojskowym Centrum Wyszczepienia Sanitarnego w Zamku Ujazdowskim w Warszawie. Symbolem ciągłości z tą najwcześniejszą tradycją pozostaje Dział Zbiorów Specjalnych, mieszczący się w dawnym pawilonie tamtejszego szpitala.

Dekady istnienia księżnicy lekarskiej to czas olbrzymiej pracy kilku generacji uczonych. Współcześnie wiemy szczególnie dobrze, jak ogromną wartość posiada rzetelna informacja. Jej wytrwałe kompletowanie, porządkowanie i udostępnianie jest nieocenioną pomocą we wszelkich badaniach. Jestem przekonany, że dorobek Biblioteki umożliwił rozwiązanie wielu zagadnień związanych zarówno z ochroną zdrowia człowieka, jak również z historią nauk medycznych. Dzięki Państwa pracy możemy skuteczniej leczyć i lepiej znamy wybitne osiągnięcia naszych rodaków w tak ważnej dziedzinie, jaką jest medycyna.

Za ten wspaniały wysiłek i jego owoce, z którego czerpią liczni znawcy tej i innych gałęzi wiedzy, z serca dzisiaj dziękuję. Życzę Państwu satysfakcji z dotychczasowych dokonań i wielu następnych sukcesów.

Stanisław Konopka

PREZES RADY MINISTRÓW

Warszawa, dnia 8 czerwca 2015 r.

Szanowni Państwo,

dziękuję za zaproszenie na uroczyste obchody 70-lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej. Żałuję, że z powodu wcześniej zaplanowanych zadań, nie mogę wspólnie z Państwem wziąć udziału w tym ważnym wydarzeniu. Proszę przyjąć wyrazy uznania oraz serdeczne pozdrowienia.

Pierwsze kolekcje zbiorów z zakresu medycyny powstawały w Polsce z inicjatywy towarzystw lekarskich. Zawsze były cenionym źródłem pozyskiwania wiedzy. Utworzona 70 lat temu Centralna Biblioteka Lekarska, kontynuująca te tradycje, stała się wielkim wsparciem dla środowiska medycznego. Dziś, nadal pełni swoją misję, jest placówką profesjonalną i w pełni nowoczesną.

Gratuluje Państwu podjętych inicjatyw, które stworzyły obraz tej biblioteki, o jakim jeszcze parę lat temu nikt nie marzył. Wdrożenie najnowszych technologii teleinformatycznych umożliwiło podniesienie jakości usług oraz zwiększyło ich dostępność dla środowisk medycznych w całym kraju. Szybki dostęp do zgromadzonych materiałów, fachowej literatury oraz pozyskiwania aktualnych informacji o wynikach badań naukowych jest obecnie koniecznością. Oprócz naukowców, lekarzy, pracowników służby zdrowia do zbiorów sięgają także studenci, pacjenci i ich rodziny. W dobie społeczeństwa informacyjnego promowanie zdrowego stylu życia i popularyzacja wiedzy medycznej na tak szeroką skalę odgrywa istotną rolę w ratowaniu ludzkiego życia. Macie w tym Państwo swój znaczący udział.

Jeszcze raz gratuluje i życzę wszelkiej pomyślności oraz satysfakcji z wykonywanej pracy.

Z poważaniem

Ewa Kopacz

Pan Wojciech Giermaziak,
Dyrektor
Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki

WICEMARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Stanisław Karczęński

Warszawa, 8 czerwca 2015 roku

Pan
Dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki
Lekarskiej

*Szanowny Panie Dyrektorze,
Szanowne Państwo,*

Cieszę się bardzo, że możemy dziś świętować piękny Jubileusz 70-lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej. Żałuję, że ze względu na inne obowiązki nie mogę być dzisiaj z Państwem.

Z okazji dzisiejszej uroczystości składam na ręce Pana Dyrektora wszystkim pracownikom serdeczne podziękowania za ofiarną pracę i otaczanie troską wspianalego dziedzictwa polskiej medycyny i polskich lekarzy. Życzę, aby nadeszły, również w wymiarze materialnym lepsze czasy dla instytucji nauki i kultury.

Wszystkim Państwu jeszcze raz gratuluję i życzę powodzenia.

*Z wyrazami szacunku
Stanisław Karczęński
Wicemarszałek Senatu RP*

MINISTER
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

Warszawa, dnia 5 czerwca 2015 r.

Władysław Kosiniak-Kamysz

Szanowny Pan
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki

Szanowny Panie Dyrektorze,

bardzo dziękuję za zaproszenie na uroczyste obchody 70-lecie istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej. Niestety zaplanowane obowiązki i podjęte zobowiązania służbowe uniemożliwiają mi skorzystanie z Państwa zaproszenia.

Jubileusz istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej jest doskonałą okazją do podkreślenia ważnej dla rozwoju intelektualnego roli tej placówki. Szczególne słowa uznania należą się wszystkim tym, którzy przyczynili się do jej rozwoju zabiegając o powiększenie księgozbioru, który liczy dziś ponad 700 tysięcy woluminów z zakresu medycyny, farmacji, nauk biomedycznych oraz historii nauk medycznych. Zbiory te są ważną częścią naszego narodowego dziedzictwa. Utworzenie w 1945 roku Głównej Biblioteki Lekarskiej było doniosłym wydarzeniem. Profesor Stanisław Konopka stworzył nowoczesną placówkę biblioteczną, która pozwala pogłębiać wiedzę lekarzom, farmaceutom, pielęgniarkom, rehabilitantom i studentom nauk medycznych.

Korzystając z okazji chciałbym złożyć na Pana ręce serdeczne podziękowania wszystkim pracownikom biblioteki za codzienną pracę na rzecz powiększania księgozbioru i polepszania warunków korzystania z jego zasobów. Proszę również przyjąć życzenia niesłabnącego zapału w realizacji zamierzeń oraz pomyślności i wielu sukcesów w życiu prywatnym i zawodowym.

Z poważaniem

Władysław Kosiniak-Kamysz

Warszawa, dnia 23 czerwca 2015 r.

MINISTER ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI

Marek Sawicki

BMko(tj)-0645- 173/15(w-288)

Pan

dr n. przyr. Wojciech Giermaziak

Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej

Uprzejmie dziękuję za zaproszenie na obchody 70 – lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki - placówki zasłużonej dla środowiska medycznego. Historia działalności Biblioteki to lata podejmowanych wysiłków i działań zmierzających do stałego doskonalenia jakości świadczonych usług, zwiększenia użyteczności placówki, a także dbałości o zbiory i prestiż placówki. We współczesnym świecie coraz większego znaczenia nabiera szybki dostęp do specjalistycznej, fachowej literatury, dokumentacji, czy informacji o najnowszych kierunkach badań i osiągnięciach medycyny światowej. Wszystkie te cele i wiele innych realizowane były – z sukcesami - przez pracujące w kolejnych latach - Dyrekcje, Zarządy i pracowników Głównej Biblioteki Lekarskiej. Serdecznie gratuluję odznaczanym dziś pracownikom i wyrażam głęboki szacunek dla wszystkich osób zaangażowanych w kształtowanie pozycji i prestiżu Biblioteki. Gratuluję podjęcia i realizacji decyzji, których celem była i jest wysoka jakość świadczonych usług i dobro środowiska medycznego. Proszę również o przyjęcie najlepszych życzeń długich lat pracy pełnej sukcesów i satysfakcji.

Dyrekcji i pracownikom Głównej Biblioteki Lekarskiej życzę wielu sukcesów we wszystkich rodzajach prowadzonej działalności, a wszystkim uczestnikom uroczystości osobistej i zawodowej satysfakcji.

Warszawa, dnia 8 czerwca 2015 roku

GLÓWNY INSPEKTOR SANITARNY

**Pan
Wojciech Giermaziak
Dyrektor
Główniej Biblioteki Lekarskiej**

Szanowny Panie Dyrektorze,

Pragnę złożyć na ręce Pana Dyrektora gratulacje z okazji 70 – lecia istnienia Główniej Biblioteki Lekarskiej, a także uczynienie mi zaszczytu uczestniczenia w tym wydarzeniu.

Trudno w kilku słowach wyrazić wielką rolę, jaką pełni Główna Biblioteka Lekarska w kształceniu kadr medycznych. Idea stworzenia centralnej biblioteki państwa, tak wspaniale wcielona w życie przez pierwszego Dyrektora i Twórcę tej szacownej Instytucji, Pana Profesora Stanisława Konopkę, stanowi dla wielu lekarzy i innych osób wykonujących zawody medyczne ogromne źródło wiedzy, inspiracji i potencjał dla rozwoju zawodowego. Nieprzerwane gromadzenie zbiorów, a także integrowanie działalności bibliotecznej i informacyjnej pozwoliły Panu Profesorowi Stanisławowi Konopce na stworzenie od podstaw najbogatszego w Polsce i jednego z największych w świecie księgozbiorów medycznych. Warto również przypominać, że wieloletnia aktywność Główniej Biblioteki Lekarskiej to nie tylko udostępnianie bogatych zbiorów, ale także działalność informacyjna, popularyzatorska i kulturalna, bogata w takie wydarzenia jak: wernisaże, wystawy i spotkania.

Przy okazji pięknego jubileuszu 70-lecia Główniej Biblioteki Lekarskiej składam na ręce Pana Dyrektora życzenia dla wszystkich Pracowników: wielu dalszych sukcesów w pracy zawodowej oraz ciągłej i nieustającej motywacji do rozwijania działalności Biblioteki, której zbiory stanowią bezcenną wartość naukową i historyczną.

z wyrazami szacunku

p. w. Głównego Inspektora Sanitarnego
Marek Posobkiewicz

PREZES

Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych,
Wyroków Medycznych i Produktów Biobójczych

Grzegorz Cessak

Warszawa, dn. 08.06.2015 r.

Pan
Dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej

Szanowny Panie Dyrektoro,

W dniu tak uroczystym składam, w imieniu swoim oraz wszystkich pracowników Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyroków Medycznych i Produktów Biobójczych życzenia dalszych sukcesów w działaniach kierowanej przez Pana Instytucji.

70 - lecie Głównej Biblioteki Lekarskiej – to czas do refleksji i oceny tego, co minęło, ale to także moment na spojrzenie w przyszłość i wypracowanie, w nowym szybko zmieniającym się otoczeniu i świecie, takiego sposobu działania, który pozwoli na najefektywniejszą realizację Państwa misji i celów.

Pozostaję w przekonaniu, że przez następne lata Główna Biblioteka Lekarska będzie się dalej dynamicznie rozwijać, nie tylko stanowiąc jeden z podstawowych filarów ochrony zdrowia społeczeństwa, ale także promując w naszym kraju naukę i historię medycyny.

Z wyrazami szacunku,

PREZES
Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych
Wyroków Medycznych i Produktów Biobójczych

Grzegorz Cessak

Pan Dyrektor Wojciech Giermaziak

Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie

Szanowny Panie Dyrektorze!

Biblioteka to nie tylko zbiór książek, to także świątynia wiedzy, mądrości, początek dostrzegania nowych horyzontów, odkrywanie źródeł. Biblioteka to wszystko, co chcemy poczuć, zobaczyć, odkryć. Biblioteka to nieustająca motywacja do działania, to wielka przestrzeń do rozwijania naszej wyobraźni.

Wchodząc pomiędzy regały z tysiącami książek możemy się poczuć tak, jak tylko chcemy. Jak odkrywcy, naukowcy, literaci, uczestnicy wymagowanego świata lub historycznej rzeczywistości. Możemy doświadczyć tego, co działo się przed setkami czy nawet tysiącami lat, ale możemy także wybiec w przyszłość. Książka to najwspanialszy wynalazek człowieka, daje nieograniczone możliwości. Ale gdzie byłyby książki, gdyby nie biblioteki?

Dziś obchodzimy 70-lecie Głównej Biblioteki Lekarskiej – ostoja dla 700.000 woluminów, gdzie część zbiorów stanowi fragment naszego dziedzictwa narodowego. Ten wspólny jubileusz jest ukoronowaniem Państwa wyjątkowej pracy na rzecz społeczeństwa i zachowania jego tożsamości. Państwa trud daje imponujące efekty, z których wszyscy możemy być dumni.

Szanowny Panie Dyrektorze! Szanowni Państwo!

Serdecznie gratuluję pięknego jubileuszu i składam wyrazy uznania dla Państwa poświęcenia. Życzę dalszych wspólnych osiągnięć i wyrażam nadzieję, że nadal będziecie stać na straży pięknych tradycji, jakich przez minione 70 lat dopracowała się Główna Biblioteka Lekarska.

Wszystkim pracownikom GBL przekazuję także osobiste życzenia pomyślności w życiu prywatnym i satysfakcji w pracy zawodowej.

2 wyrazami szacunku
Rusinska

Warszawa, 8 czerwca 2015r.

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO
ul. Jagiellońska 26, 03-719 Warszawa

Warszawa, 8 czerwca 2015 r.

Pan
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor
Główniej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki

Szanowny Panie Dyrektorze,

dziękuję za zaproszenie na uroczyste obchody 70-lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej.

Marcus Tullius Cicero, wybitny rzymski mówca, filozof, teoretyk wymowy, pisarz i mąż stanu, napisał kiedyś, że „książka to najlepszy przyjaciel człowieka, a biblioteka to świątynia jego myśli”. Słowa te pozostają aktualne po dziś dzień. Książki wciąż są nieocenionym źródłem wiedzy, poszerzają nasze horyzonty myślowe, a także wpływają na sposób widzenia świata. Biblioteki zaś, wśród zgiełku współczesnego świata, pozostają oazą spokoju i skupienia, umożliwiając czytelnikom obcowanie z literaturą, czerpanie z bogactwa mądrości zapisanych na kartach książek.

Główna Biblioteka Lekarska, nosząca imię twórcy i swojego pierwszego dyrektora, prof. Stanisława Konopki, jest centralną w Polsce placówką gromadzącą literaturę z dziedziny medycyny i nauk pokrewnych. Jej historia sięga czasów powojennych. W trakcie 70 lat istnienia, dzięki sprawnej organizacji i skutecznemu zarządzaniu, z powodzeniem powiększała liczbę posiadanych zbiorów, stopniowo wdrażała nowe technologie informatyczne oraz systematycznie rozszerzała swoją działalność. Wszystko to sprawiło, że jest dziś cennym w kraju i na świecie centrum naukowej wiedzy medycznej, posiadającym bogaty księgozbiór oraz dostęp do światowego systemu informacyjnego.

Warto zaznaczyć, że współczesne biblioteki pełnią funkcję nie tylko wypożyczalni, ale często są także prężnie działającymi ośrodkami życia kulturalnego i społecznego. W Państwa instytucji również z powodzeniem organizowane są liczne wernisaże, wystawy i interesujące spotkania. Prowadzą Państwo również owocną działalność międzynarodową, skutecznie współpracując z bibliotekami uczelniami medycznymi w Europie.

Serdecznie gratuluje jubileuszu 70-lecia powołania Głównej Biblioteki Lekarskiej. Trudno przecenić zasługi Państwa instytucji dla rozwoju polskiej nauki. Jestem pełen uznania dla Państwa wspierającej, pełnej poświęcenia pracy na rzecz zachowania i gromadzenia najnowszego dorobku myśli ludzkiej, a także dla podejmowanych przez Państwa inicjatyw promujących wartość książki i popularyzujących nowoczesną wiedzę medyczną. Życzę kolejnych pięknych jubileuszy, dalszego wzbogacania zbiorów Biblioteki oraz niegasnącej radości płynącej z obcowania ze słowem pisany.

Z wyrazami szacunku

Adam Szwed

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Władysław Ortył

Rzeszów, 2015 – 06 – 02

*Pan
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki
w Warszawie*

Szanowny Panie Dyrektorze,

Dziękuję bardzo za zaproszenie na obchody 70-lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej. Niestety, w tym terminie będę przebywał służbowo poza granicami kraju, dlatego nie mogę wziąć udziału w uroczystościach.

Z okazji tak ważnego jubileuszu pragnę złożyć Panu Dyrektorowi, jak również wszystkim obecnym oraz byłym pracownikom Biblioteki życzenia radosnego świętowania, a przede wszystkim satysfakcji ze wspnianych dokonań i przedsięwzięć, które sprawiły, że Główna Biblioteka Lekarska jest dziś niezwykle ważną instytucją wspierającą edukację kolejnych pokoleń Polaków.

Składam również słowa uznania i podziękowania za zaangażowanie, pasję oraz poświęcenie, które towarzyszą Państwa codziennej pracy. Wierzę, że nadal z tak wielkim oddaniem będą Państwo realizować tę ważną społecznie misję.

Raz jeszcze dziękuję Panu Dyrektorowi za zaproszenie oraz życzę milego świętowania, a także wielu sukcesów w życiu zawodowym i osobistym.

Z wyrazami szacunku

Władysław Ortył

al. Łukasza Cieplińskiego 4, 35-010 Rzeszów
tel. +48 17 850 17 80, +48 17 850 17 82, fax +48 17 860 67 02, e-mail: marszalek@podkarpackie.pl, www.podkarpackie.pl

Marszałek Województwa Lubuskiego
Elżbieta Anna Polak

Zielona Góra, 8 czerwca 2015 r.

Pan
dr Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki

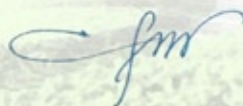
Szanowny Panie Dyrektorze,

z okazji jubileuszu 70-lecia działalności Głównej Biblioteki Lekarskiej proszę przyjąć serdeczne gratulacje oraz przekazać je wszystkim tym, których pasja i zaangażowanie sprawiły, że instytucja jest dziś nowoczesną placówką o wysokiej randze w kraju i na świecie.

Zaufanie i prestiż, jakim cieszy się Biblioteka to ogromny kapitał. Stanowicie doskonały przykład konsekwentnego i skutecznego realizowania wizji oraz umiejętnego czerpania z najnowszych osiągnięć techniki. Wyszkolona kadra i bogate zbiory czynią to miejsce wyjątkowym centrum naukowej informacji medycznej.

Życzę realizacji nowych, odważnych projektów oraz satysfakcji z pracy. Niech obchodzony jubileusz stanie się impulsem do dalszego dynamicznego rozwoju Waszej instytucji.

Z wyrazami uznania

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
ul. Podgórna 7, 65-057 Zielona Góra
tel. +48/68/456 52 70; fax +48/68/456 52 96

ŻYRARDÓW

*Cała nasza nauka, w porównaniu z rzeczywistością, jest prymitywna i dziecinna
- ale nadal jest to najcenniejsza rzecz, jaką posiadamy.*

Albert Einstein

**Pan Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej**

Z okazji 70-lecia działalności Głównej Biblioteki Lekarskiej przekazuję na Pana ręce serdeczne gratulacje dla wszystkich osób, które miały swój udział w tworzeniu Głównej Biblioteki Lekarskiej i przyczyniły się do nadania jej prestiżowego statusu centrum naukowej informacji medycznej.

W imieniu Samorządu Miasta Żyrardowa życzę Państwu wielu dalszych sukcesów, a przede wszystkim satysfakcji z pracy w instytucji, będącej jednym z najważniejszych w Polsce ośrodków historyczno-naukowych.

Niech dzieło zapoczątkowane przez prof. Stanisława Konopkę i z wielkim zaangażowaniem kontynuowane dziś przez obecne kierownictwo oraz zespół pracowników Głównej Biblioteki Lekarskiej, będzie dla nas, Polaków, powodem do nieustającej dumy z dokonań i osiągnięć polskiej medycyny.

Jeszcze raz gratuluję Państwu tak zaszczytnego jubileuszu.

Prezydent Miasta Żyrardowa

Wojciech Jasieński

Żyrardów, 8 czerwca 2015 roku

Warszawa, 19 maja 2015 roku

JÓZEF GUZDEK
Biskup Polowy Wojska Polskiego
L.dz. 725/Zapr./2015

Szanowny Panie Dyrektorze,

Dziękuję za zaproszenie na uroczyste obchody 70-lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej, które odbędą się w 8 czerwca br.

Niestety nie będę mógł przybyć na zaplanowaną uroczystość, ponieważ już wcześniej potwierdziłem swój udział w oficjalnych obchodach Święta Żandarmerii Wojskowej.

Z okazji Jubileuszu pragnę serdecznie pogratulować wszystkim ludziom, którzy tę bibliotekę tworzyli oraz nadal czuwają nad jej rozwojem. Życzę dalszych sukcesów i satysfakcji z pełnienia ważnej misji.

Zawierzam Państwa opiece św. Wawrzyńca – opiekuna bibliotek i patrona bibliotekarzy, by wspierał w każdym momencie życia zawodowego i osobistego.

Jednocześnie się duchowo z Uczestnikami uroczystości, serdecznie wszystkich pozdrawiam i z serca błogosławię.

2 wywarani tracunhu

J. Guzek
bp Józef GUZDEK

Szanowny Pan
dr Wojciech GIERMAZIAK
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej
WARSZAWA

Jan sługa Twój, syn Słudzebnicy

Józef Zawitkowski

BISKUP TYTULARNY AUSANA • BISKUP POMOCNICZY ŁOWICKI

Pan Doktor
Wojciech Giermaziak
W Warszawie

Bardzo dziękuję Organizatorom uroczystości 70-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej za solenne zaproszenie mnie na świętowanie 8 czerwca 2015 r. w Galerii Porczyńskich w Warszawie. Zaproszenie wręczył mi z właściwą Jemu gracją- dr Zbigniew Kostrzewa – Bóg zapłać!

Spowiadam się lekarzom – piszącym prozą i wierszem – jestem na chemioterapii na Ursynowie. Moją słabością Was wspieram dziękuję, gratuluję i życzę. Mądrością lekarską dajcie nam trochę siły, a skrzydlatymi słowami podźwignijcie nas ku niebu. Szczęść Wam Boże!

Łowicz, dnia 14.05.2015 r.

Ministerstwo Zdrowia
Departament Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Warszawa, 26.05.2015r.

IK:224877.AK

Pan
Dr Wojciech Giermaziak
Dyrektor
Głównej Biblioteki Lekarskiej

Szanowny Panie Dyrektorze

Pragnę serdecznie podziękować Państwu za zaproszenie na uroczystość z okazji Jubileuszu 70-lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej, która przez te lata spełniała bardzo istotną rolę w rozwoju naukowym wielu pokoleń lekarzy.

Bardzo żałuję, ale z powodu wcześniejszych zobowiązań nie będę mogła osobiście uczestniczyć w tej ważnej dla środowiska uroczystości.

Gratuluje wspaniałego Jubileuszu, a wszystkim pracownikom Głównej Biblioteki Lekarskiej życzę dalszych sukcesów w życiu zawodowym oraz satysfakcji i spełnienia w życiu osobistym.

Łęczę miłym pozdrowieniem

DYREKTOR
Departamentu Nauki i Szkolnictwa
Wyższego

Jolanta Orłowska-Heitzman
Jolanta Orłowska-Heitzman

Ministerstwo Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

Telefon: (22) 634 96 00
e-mail: kancelaria@mz.gov.pl
www.mz.gov.pl

Prezes
NACZELNEJ RADY LEKARSKIEJ
Maciej Hamankiewicz

NRL/SP/KM/855/15

Warszawa 27 maja 2015 r.

Sz. Pan
Dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor
Główniej Biblioteki Lekarskiej

Szanowny Panie Dyrektorze

Serdecznie dziękuję za przesłane na moje ręce zaproszenie na uroczyste obchody 70– lecia istnienia Główniej Biblioteki Lekarskiej.

Z żalem muszę jednak przeprosić i poinformować, iż z powodu kolizji terminów uprzednio zaplanowanych spotkań związanych z pełnionymi przeze mnie funkcjami nie będę mógł świętować razem z Państwem.

W imieniu swoim własnym oraz całego samorządu lekarskiego składam serdeczne gratulacje i powinszowania. Jubileusz zawsze jest okazją do głębokiej oceny przebytej drogi. Uświadamia ogrom wykonanej pracy i odniesionych sukcesów. Doceniając dotychczasowe sukcesy życzę Państwu dalszych chlubnych lat, wspaniałych osiągnięć. Jestem przekonany, iż uroczystości jubileuszowe upłyną w niezapomnianej atmosferze i na długo pozostaną w pamięci wszystkich zgromadzonych.

Maciej Hamankiewicz
Naczelna Rada Lekarska
Maciej Hamankiewicz

Naczelna Izba Lekarska, ul. Jana Sobieskiego 110, 00-764 Warszawa
tel. 22 559-13-30, fax 22 559-13-23
e-mail: prezes@hipokrates.org.pl

Szanowny Pan
dr Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej

Szanowny Panie Dyrektorze!

Składam serdeczne gratulacje całemu zespołowi Głównej Biblioteki Lekarskiej z okazji Jubileuszu 70-lecia.

Przy tej okazji chcę przypomnieć przyjaźń, jaka wiąże społeczność lekarską Okręgowej Izby Lekarskiej w Warszawie z instytucją, którą Pan kieruje. Główna Biblioteka Lekarska to właśnie instytucja, a nie tylko czytelnia i wypożyczalnia. To także skarbnica pamięci o wybitnych lekarzach, ich dokonaniach nie tylko na niwie medycyny, źródło wiedzy o postępie medycyny na całym świecie, bogaty zbiór rycin, dawnych wydawnictw i obrazów, pamiątek po znanych lekarzach. To wreszcie miejsce spotkań społeczności medycznej.

Wiem, że plany rozwoju Głównej Biblioteki Lekarskiej ma dalekosiężne. Życzę ich realizacji i zapewniam o naszym wsparciu.

Z wyrazami szacunku

Andrzej Sawoni

Prezes Okręgowej Rady Lekarskiej w Warszawie

Warszawa, 8 czerwca 2015 r.

Wrocław, dn. 12.05.2015r.

Pan
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor
Główniej Biblioteki Lekarskiej

Szanowny Panie Dyrektorze,

chciałbym serdecznie podziękować za zaproszenie na uroczyste obchody 70-lecia istnienia Główniej Biblioteki Lekarskiej, jednak ze względu na zaplanowane wcześniej służbowe obowiązki nie będę mógł uczestniczyć w uroczystości.

Jednocześnie, w imieniu Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego oraz własnym z okazji Jubileuszu 70-lecia GBL, życzę Panu Dyrektorowi oraz wszystkim pracownikom wszelkiej satysfakcji z dotychczasowych osiągnięć i dalszych sukcesów w działalności Biblioteki.

Z wyrazami szacunku

PREZES
POLSKIEGO TOWARZYSTWA FARMACEUTYCZNEGO

prof. dr hab. Janusz Piłta

UNIwersYTET ŚLĄSKI W KATOWICACH

R E K T O R

Katowice, 8 czerwca 2015 r.

Szanowny Pan
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor
Główniej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki
Warszawa

Szanowny Panie Dyrektorze,

obchody jubileuszu 70-lecia działalności Główniej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie to niezwykle uroczyste i doniosłe wydarzenie, zarówno dla społeczności Biblioteki, jak i środowiska medycznego. Jest to chwila, gdy można podsumować osiągnięcia Biblioteki oraz przedstawić zamierzenia na przyszłość. Uroczystości jubileuszowe to również okazja do wspólnej refleksji nad miejscem oraz rolą nauki we współczesnym świecie, nad jej znaczeniem dla rozwoju społeczeństwa.

W tym uroczystym momencie pragnę przekazać całej Wspólnocie Główniej Biblioteki Lekarskiej serdeczne gratulacje oraz życzenia wytrwałości i pasji w dążeniu do realizacji planów, dalszych osiągnięć oraz wszelkiej pomyślności i dobra w życiu zawodowym i osobistym. Wyrażam jednocześnie nadzieję, że nadchodzące lata dostarczą Państwu satysfakcji z wypełniania nowych wyzwań stojących u progu kolejnych lat działalności, a przed Biblioteką otworzą możliwości dalszego, harmonijnego rozwoju.

Jestem przekonany, że tak, jak dotychczas, będziecie Państwo nadal służyli społeczeństwu dzieląc się swoim doświadczeniem, umiejętnościami i wiedzą.

Z wyrazami szacunku

prof. zw. dr hab. Wiesław Banyś

ul. Bankowa 12, 40-007 Katowice
tel. 32 359 13 00, 32 359 20 50
fax 32 359 20 55, 32 359 21 10

GDŃSKI
UNIwersytet
MEDYCZNY

REKTOR

tel. 58 349 10 00, fax 58 520 40 38, e-mail: rektor@gumed.edu.pl

80-210 Gdańsk
ul. M. Skłodowskiej-Curie 3a
tel. 58 349 22 22
fax 58 301 61 15
www.gumed.edu.pl

Gdańsk, dnia 08.06.2015r.

Szanowny Pan,
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak

Szanowny Panie Dyrektorze,

Uprzejmie dziękuję za zaproszenie na jubileusz 70-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki, jednak w związku z nagłym pogorszeniem się mojego stanu zdrowia nie jest mi dane obchodzić ten jubileusz wspólnie z Wami.

Jubileusz stanowi doskonałą okazję do zaprezentowania wymiastej historii i osiągnięć Głównej Biblioteki Lekarskiej. Jest to również sposobność, aby wyrazić podziękowania za wieloletnią działalność.

Gratuluje wspaniałego jubileuszu i życzę wytrwałości w dalszej pracy. Ufam, że Główna Biblioteka Lekarska przez kolejne dziesięciolecia będzie służyła wielu pokoleniom.

Z poważaniem,

Prof. dr hab. Janusz Moryś
Rektor
Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

Lwów 05.06.2015

Szanowny Pan
dr n. przyr. Wojciech Giernaciak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej

Szanowny Panie Dyrektorze!

Z okazji 70-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej w imieniu kadry naukowej Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Medycznego i swoim pragnę złożyć na Pana ręce gratulacje dla osiągnięć całego zespołu biblioteki, który swoją pracą pod Pańskim przewodnictwem zasłużył na najwyższe uznanie. W czasie tych 70-ciu lat tworzyliście Państwo zaplecze intelektualne dla środowisk lekarskich w Polsce i za granicą wnosząc tym samym wielki wkład w rozwój medycyny.

Korzystając z okazji pragnę wyrazić wdzięczność za przychylność i pełną życzliwość współpracę. Życzę Państwu aby następne lata przyniosły jeszcze więcej sukcesów i radości z osiągnięć.

Z wyrazami szacunku,

Oksana Zayachkivska
Oksana Zayachkivska, MD, PhD, DSc
Professor of Physiology Lviv National Medical University
Head of Medical Commission The Shevchenko Scientific Society

Krzysztof Brożek
ul. Graniczna 53 m.31
40-018 Katowice
tel. dom. 32 256 32 73
mail krzysztof.brozek@op.pl

Katowice, 30 V 2015

emerytowany pracownik
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego
były p.o. kierownik
Zakładu Historii Medycyny

Pan Dyrektor

Dr Wojciech Giermaziak

Główna Biblioteka Lekarska

ul. Chocimska 22
00-791 Warszawa

Szanowny Panie Dyrektorze,

z okazji 70-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej życzę
Panu Dyrektorowi i Pracownikom pogodnych lat.

Dziękuję zespołowi Pracowników w Warszawie i Katowicach
za służebność, dzięki której powstała większość mojego dorobku
naukowego. Z zasobów GBL korzystam przez 50 lat.

z wyrazami szacunku
K. Brożek

KRZYSZTOF BROŻEK
DOKTOR HUMANIŚTYCZNYCH
SPECJALISTA MEDYCZNY OGÓLNEJ
40-018 Katowice, ul. Graniczna 53 m. 31
tel. dom. 32 256 32 73

Prof. dr hab. med. JERZY WOY – WOJCIECHOWSKI
Prezes POLSKIEGO TOWARZYSTWA LEKARSKIEGO
02-726 WARSZAWA UL. J. SKRZETUSKIEGO 14 A
Tel.: 22 843-43-93 Tel. komórkowy: 601-21-25-30;
E-mail: jerzy.woy.w@gmail.com

Warszawa 8 czerwca 2015 r.

Wielce Szanowny Pan
Dr n. przyr. Wojciech GIERMAZIAK
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej

Szanowny Panie Dyrektorze,

Pragnę wyrazić w imieniu Polskiego Towarzystwa Lekarskiego i własnym najserdeczniejsze gratulacje dla Pana Dyrektora i całego PT Zespołu Pracowników z okazji 70 lat, tak aktywnej działalności Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie.

Fronton mojej szkoły im. Jana Długosza we Włocławku zdobył napis „VITA SINE LITTERIS MORS EST”. W odniesieniu do lekarzy ta maksyma jest podwójnie istotna, bo życie bez nauki jest śmiercią, nie tylko dla nich, ale dla ich chorych.

Na marginesie pragnę dodać mało znany fakt, że w latach 1982-1987, gdy fachowe piśmiennictwo lekarskie było trudno dostępne, Polskie Towarzystwo Lekarskie wspierało GBL. Dzięki prywatnym kontaktom otrzymywaliśmy z Kliniki Mayo, oraz od Paula Episcopa z Chicago najpoczytniejsze magazyny, jak JAMA, New England Journal of Medicine, czy Radiology. Były one dostępne w Klubie Lekarza, a także przekazywane do GBL.

Życzymy dalszej, tak wspaniałej aktywności w szerzeniu wiedzy medycznej dla poprawy zdrowia naszego społeczeństwa.

Ad multos annos

Jerzy Woy-Wojciechowski

Jerzy Woy-Wojciechowski

Warszawa, 8 czerwca 2015 r.

L.dz. 94/05/2015

Szanowny Pan
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor
Główniej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki w Warszawie

Szanowny Panie Dyrektorze,

W imieniu Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich pragnę złożyć na Pana ręce serdeczne gratulacje z okazji 70-lecia istnienia Główniej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie.

Państwa aktywność na rzecz rozwoju nauki i promocji książki budzi nasz szacunek i uznanie. Jestem przekonana, że doświadczenia zdobyte w minionych latach pozwolą Państwu na dalsze pomyślne budowanie wizerunku Biblioteki oraz dbanie o jej status tak, by służyła użytkownikom dostępem do wiedzy.

Proszę przyjąć szczerze życzenia kolejnych sukcesów w codziennej pracy, pomyślności w życiu osobistym i radości z wszystkiego, co może przynieść nadchodzący czas.

Z wyrazami szacunku

Elżbieta Stefańczyk
Przewodnicząca Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Biuro Zarządu Głównego

Al. Niepodległości 213
02-086 Warszawa
tel.: 22 825 83 74, faks: 22 825 53 49
biuro@sbp.pl
www.sbp.pl
KRS 0000081477

Warszawa, 8 czerwca 2015 r.

Szanowny Pan
Dr n. przyr. Wojciech Giermaziak,
Dyrektor
Głównej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki
w Warszawie

*„Biblioteka gromadzi bogactwa wieków i pokoleń,
mogą z nich czerpać bez miary nieprzeliczone tłumy,
a nigdy nam nie pokępi ani mądrości, ani światła.”*

Jan Wiktor

Szanowny Panie Dyrektore,

Z okazji jubileuszu 70-lecia istnienia Głównej Biblioteki Lekarskiej w imieniu Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych oraz całej społeczności polskich bibliotekarzy medycznych pragnę wyrazić ogromne uznanie i szacunek dla bogatej historii oraz osiągnięć tej Instytucji, która przez 70 lat budowała bibliotekarstwo medyczne w Polsce.

Dzisiaj Główna Biblioteka Lekarska to miejsce, w którym przeszłość spleta się z wyzwaniami dnia dzisiejszego. Z jednej strony myślimy o czasie minionym, kiedy to pośród historycznych zawirusów i niesprzyjających okoliczności Główna Biblioteka Lekarska odgrywała ogromną rolę w naszym środowisku, a z drugiej o przyszłości tej Książnicy pełnej ambitnych i dalekosiężnych planów wyznaczających kierunki jej dalszego działania i rozwoju.

Gratulując tak wspaniałego jubileuszu życzymy zarówno Panu Dyrektorowi, jak i całemu Zespołowi wielu kolejnych podobnych uroczystości, bogatych i szczerobliwych mecenasów, jednak nade wszystko niegasnącego entuzjazmu przekazywanego na liczne sukcesy, które staną się częścią nowej historii Głównej Biblioteki Lekarskiej.

Anne Gyxrowin

Przewodnicząca i Członkowie Konferencji Dyrektorów
Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych

Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
87-100 Toruń, Gagarina 13
Tel. (+48-56) 611-4408, (+48-56) 611-2284;
fax: +48 (56) 611-22-43
sekretariat@bu.uni.torun.pl
www.bu.uni.torun.pl

Toruń, 08.06.2015 r.

Szanowny Pan

dr n. przyr. Wojciech Giermaziak

Dyrektor Główniej Biblioteki Lekarskiej

im. Stanisława Konopki

ul. Chocimska 22, 00-791 Warszawa

Szanowny Panie Dyrektorze,

z okazji jubileuszu 70-lecia powstania Główniej Biblioteki Lekarskiej pragnę złożyć na ręce Pana Dyrektora serdeczne gratulacje oraz słowa uznania i szacunku. Główna Biblioteka Lekarska jest jedną z najważniejszych placówek na mapie bibliotek medycznych, przez lata wspomaga proces dydaktyczny pozwalając kształcić kolejne pokolenia medyków. Państwa wkład w rozwój nauki i kultury jest nieoceniony. Współpraca z tak znakomitą instytucją jest dla nas największą przyjemnością.

Gratuluje dotychczasowych osiągnięć życzę Panu Dyrektorowi oraz Pana pracownikom wytrwałości w dążeniu do zamierzonych celów oraz powodzenia w ich realizacji.

z wyrazami szacunku

dr Krzysztof Nierzwicki

Krzysztof Nierzwicki
Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu

INSTYTUT MEDYCYNY PRACY IM. PROF. J. NOFERA

Łódź, 29 czerwca 2015

Sz. P.
Dr n. przyr. Wojciech Giermaziak
Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki

Szanowny Panie Dyrektorze,

z okazji jubileuszu kierowanej przez Pana Głównej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki składam gorące gratulacje dla Pana i wszystkich pracowników Biblioteki, którzy działają na rzecz upowszechniania wiedzy z zakresu medycyny i nauk pokrewnych.

Jestem przekonana o nieocenionej roli wyników pracy specjalistów zatrudnionych w Bibliotece, która pełni zadania centrum naukowej informacji medycznej.

Dziękując za zaproszenie do udziału w uroczystych obchodach Jubileuszu 70-lecia składam serdeczne gratulacje i życzenia dalszego rozwoju!

Z poważaniem

KIEROWNIK
DZIAŁU ZARZĄDZANIA WIEDZĄ
Jołanta Przybylska
dr Jołanta Przybylska

Centrum Współpracy z WSR

Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr. h. c. med. Józego Nofera, ul. soc. Józefa wł. Dłuskiego 10a, 91-740 Łódź
tel.: (42) 611 15 00, (42) 611 45 00, fax: (42) 616 01 11, biuro@imp.lodz.pl, www.imp.lodz.pl

Warszawa, 29.05.2015 r.

Dyrektor
Główniej Biblioteki Lekarskiej
im. Stanisława Konopki
dr n. przyr. Wojciech Giermaziak

Szanowny Panie Dyrektorze,

na Pana ręce składam serdeczne gratulacje z okazji Jubileuszu 70-lecia Główniej Biblioteki Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie.

Główna Biblioteka Lekarska od początku istnienia pełni funkcję wiodącą w krajowej sieci bibliotek medycznych. Dzięki bogatym zbiorom dostarcza kompleksowej informacji, bazującej na polskiej i obcej literaturze medycznej. Na obecny kształt Biblioteki złożyła się praca wielu osób, którzy swoim zaangażowaniem nieustannie dążą do upowszechniania wiedzy oraz promowania czytelnictwa, w tak ważnej dziedzinie, jaką jest medycyna.

Przy tej szczególnej okazji życzę Panu Dyrektorowi oraz wszystkim, którzy przyczynili się do budowania poziomu merytorycznego Biblioteki, radości i satysfakcji z pracy oraz wielu dalszych sukcesów.

Z wyrazami szacunku,

Aleksandra Wołoszczuk

Menadżer Zarządzający IBUK Libra

Wydawnictwo
Naukowe PWN SA
ul. G. Darłowa 2
02-450 Warszawa
tel. 22 695 41 21
fax 22 695 42 88
www.pwn.pl
biuro.zarzadu@pwn.pl
NIP 526-01-52-235
REGON 147822-660

Spółka wpisana do Rejestru Przedsiębiorstw Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) w Warszawie, NIP 526-01-52-235, REGON 147822-660, KRS 0000478944, kapitał zakładowy: 4 250 000 zł, wpłacony w całości.

Fotografie z uroczystości Jubileuszu 70 – lecia GBL

Kard. Kazimierz Nycz – Metropolita Warszawski

Igor Radziewicz-Winnicki – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia

Zaproszeni goście

Dr n. przyr. Wojciech Giermaziak – Dyrektor GBL, Marcin Kwaśny - aktor

Grzegorz Cessak – Prezes Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych,
Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych

Igor Radziewicz-Winnicki – Podsekretarz Stanu w MZ, dyr. Wojciech Giermaziak – GBL,
Piotr Robakiewicz – pracownik GBL

Dr Maria Lipińska – Kierownik Oddziału GBL w Ciechanowie,
dr Wojciech Giermaziak, Katarzyna Krężlewicz – Dyrektor Kancelarii
Marszałka Województwa Mazowieckiego

Dr Wojciech Giermaziak, prof. dr hab. med. Jerzy Jurkiewicz – Prezes Towarzystwa
Lekarskiego Warszawskiego, Przewodniczący Rady Naukowej GBL

Beata Rusinowska – Posłanka na Sejm RP

Dr Wojciech Giermaziak – Dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie,
mgr inż. Anna Grygorowicz – Dyrektor Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego,
dr Ryszard Żmuda – Dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Mgr Ewa Adaszyńska
Zielona Góra – UZ

**BIBLIOTEKA NAUKOWA
W ŚRODOWISKU AKADEMICKIM
CENTRUM WIEDZY I ZASOBÓW – BIBLIOTEKA
UNIwersYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO**

Abstract

The European policy of the tertiary education defines the main tasks of the university as the preparatory measures for the participation in the knowledge society through creating and disseminating knowledge, developing research and teaching in collaboration with the widely understood social and economical environments of the higher education institution. The modern academic library defined as a learning and resource centre or, in its higher form as a learning and research centre, definitely supports the above defined academic community. In the holistic academic model, the library is an integrated system – open for the needs and wants of the community – of the hybrid library which skillfully unites the concept of the traditional library and the idea of the modern digital space into one common context. The adaptation of the library to the changes in the academic environment relies on generating the awareness of its users and their needs and modifying the offer of the services and the mode of operation. The design of the new building takes into consideration all the assumptions and underlying principles of the modern librarianship referring to the construction, space organization functional arrangements, as well as the tasks and mission of the library in the academic community. The library of the University of Zielona Góra is a new space, a rich interactive academic high-tech environment with an effective integration of the library services. The way of shaping the space, the organization of the collections and services aim at the implementation of the popular idea of open library – without spatial and organizational barriers, with open access to the collections and services. Free access to knowledge, modern technology applications and life-long learning make the indispensable elements of modern and developing society.

Streszczenie

Europejska polityka szkolnictwa wyższego określa główne zadania uniwersytetów, jako przygotowania do udziału w społeczeństwie wiedzy i jego rozwoju poprzez tworzenie i rozpowszechnianie wiedzy, rozwijanie kształcenia oraz badań naukowych we współpracy z szeroko pojętym otoczeniem społeczno-gospodarczym szkoły wyższej. Wsparciem dla tak określonego środowiska akademickiego jest nowoczesna biblioteka naukowa rozumiana jako centrum wiedzy i zasobów (Learning and Resource Centre) lub jej wyższa forma – centrum wiedzy i badań naukowych (Learning and Research Centre). W holistycznym modelu akademickim biblioteka jest zintegrowanym systemem – otwartym na zmiany i potrzeby środowiska – hybrydową biblioteką, która umiejętnie łączy w jeden wspólny kontekst ideę biblioteki tradycyjnej z nowoczesną przestrzenią cyfrową. Przystosowanie biblioteki do zmian otoczenia polega na uświadomieniu nowych potrzeb użytkowników i dostosowaniu do nich nowej oferty usług oraz sposobu funkcjonowania. Nowy budynek biblioteki uwzględni założenia nowoczesnego bibliote-

karstwa dotyczące budownictwa, organizacji przestrzeni, układów funkcjonalnych, a także zadań i misji biblioteki w środowisku naukowym. Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego to nowa przestrzeń – bogate interaktywne środowisko naukowe z efektywną integracją usług bibliotecznych, oparte na najnowszych technologiach. Sposób ukształtowania przestrzeni, organizacja zbiorów i usług służą realizacji popularnej w świecie idei biblioteki otwartej – bez barier przestrzennych i organizacyjnych, z wolnym dostępem do zbiorów i usług. Wolny dostęp do wiedzy, wykorzystanie nowoczesnych technologii i uczenie się przez całe życie to nieodzowne elementy nowoczesnego, rozwijającego się społeczeństwa.

Europejska polityka szkolnictwa wyższego, określona w Procesie Bolońskim oraz Deklaracji Lizbońskiej, określa główne zadania uniwersytetów jako przygotowania do udziału w społeczeństwie wiedzy i jego rozwoju poprzez tworzenie i rozpowszechnianie wiedzy¹. Powinnością dzisiejszych uniwersytetów jest rozwijanie i promowanie najwyższej jakości kształcenia oraz badań naukowych, a także budowanie społeczności i kultury akademickiej w ścisłej współpracy z szeroko pojętym otoczeniem społeczno-gospodarczym szkoły wyższej². Obowiązkiem jest nie tylko współpraca z globalną akademicką i intelektualną wspólnotą, ale też krajowymi i zagranicznymi przedsiębiorstwami oraz instytucjami publicznymi. Uczelnie, mając wpływ na kształtowanie przyszłości, budowę kapitału intelektualnego i społecznego kraju, osiąganie społecznych i gospodarczych celów narodowych, muszą być mocno zakorzenione w społeczności, aby reagować na jej potrzeby³.

Wsparciem dla tak określonego środowiska akademickiego i jego zadań jest tworzenie nowoczesnej biblioteki naukowej - miejsca silnie związanego ze swoim otoczeniem i jego potrzebami, które nie tylko przekazuje wiedzę, ale ją także generuje. Biblioteki rozumianej jako centrum wiedzy i zasobów (*Learning and Resource Centre*) lub jej wyższej formy - centrum wiedzy i badań naukowych (*Learning and Research Centre*).

Biblioteka akademicka jest częścią struktury organizacyjnej uczelni. Związana ze środowiskiem, a także współodpowiedzialna za realizację procesów edukacyjnych, spełnia określoną funkcję w integralnym rozwoju społeczności akademickiej. Jej misja spójna jest z misją uczelnianą na dwóch poziomach odniesień: jakości kształcenia akademickiego oraz przygotowania do funkcjonowania w społeczeństwie wiedzy i rynku pracy. Wspólne są też działania strategiczne zmierzające do osiągnięcia dobrego pozio-

¹ Zob. Jolanta Katarzyna Szymańska: Proces boloński i europeizacja systemu szkolnictwa wyższego na przykładzie Uniwersytetu Warszawskiego, s.10-15. Dostęp z 1 X 2015 http://www.procesbolonski.uw.edu.pl/dane/Proces_Bolonski_i_Europeizacja_szkolnictwa_wyzszego_J.K.Szymanska_UW.pdf

² Zob. Grażyna Piotrowicz: Współczesna biblioteka akademicka w ujęciu systemowym, integrującym jej przestrzeń fizyczną i elektroniczną. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2015 nr 1 (155) s. 1. [Dostęp 1 X 2015]. <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/viewFile/321/494>; zob. też Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku - drugi wariant: raport cząstkowy przygotowany przez konsorcjum Ernst & Young Business Advisory, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. 2010 s. 43. [Dostęp 1 X 2015]. https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/59579f9e6efaec82014d6d5be081ca23.pdf

³ Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego, op. cit., s. 40.

mu usług w warunkach konkurencyjności systemu edukacji. Wolny dostęp do wiedzy, wykorzystanie nowoczesnych technologii i uczenie się przez całe życie to nieodzowne elementy nowoczesnego, rozwijającego się społeczeństwa.

Biblioteka działa zgodnie z potrzebami uczelni, a rejestr powinności wynika z profilu, priorytetów i zadań uczelni. Podstawą są potrzeby pracowników naukowych i studentów, którym biblioteka służy w pierwszej kolejności. Specyfika, struktura organizacyjna uczelni oraz zakres wyznaczonych przez nią zadań mają wyraźny wpływ na funkcjonowanie oraz strukturę biblioteki, pozostają z nią w ścisłym wzajemnym związku⁴.

W holistycznym modelu akademickim biblioteka jest zintegrowanym systemem - otwartym na zmiany i potrzeby środowiska - hybrydową biblioteką, która umiejętnie łączy w jeden wspólny kontekst ideę biblioteki tradycyjnej z nowoczesną przestrzenią cyfrową. Biblioteka hybrydowa to efekt zmian oparty na wykorzystaniu procesów cyfryzacji oraz nowoczesnych technologii informacyjnych do budowania zasobów, dostępów i usług sieciowych – w efekcie nowego modelu biblioteki. To nowa przestrzeń - bogate interaktywne środowisko naukowe z efektywną integracją usług bibliotecznych, oparte na najnowszych technologiach i sieci Web. Budynek działa jak interfejs do poszukiwań i kontaktów, tworzy architekturę interakcji, oferując wolny dostęp do wiedzy i wszystkich rodzajów informacji⁵.

Dzieje biblioteki związane są nierozdzielnie z historią środowiska akademickiego. Jej organizacja, zadania i funkcje, a także profil zbiorów w pełni odzwierciedlają rozwój i przemiany uczelni.

Uniwersytet Zielonogórski powstał w 2001 roku z połączenia dwóch zielonogórskich szkół wyższych – Politechniki Zielonogórskiej oraz Wyższej Szkoły Pedagogicznej⁶. Początki lubuskiego środowiska naukowego to lata sześćdziesiąte⁷. W 1965 r. powstała Wyższa Szkoła Inżynierska⁸, przekształcona w 1996 roku w Politechnikę Zielonogórską⁹. Dugą uczelnią w regionie była założona w 1971 roku Wyższa Szko-

⁴ Jacek Wojciechowski: Organizacja i zarządzanie w bibliotekach. Warszawa 1998 s. 113-155.

⁵ Grażyna Piotrowicz. Współczesna biblioteka, op. cit., s. 7.

⁶ Uniwersytet Zielonogórski utworzony został Uchwałą Sejmu 7 czerwca 2001 (Dz. U. Nr 74, poz. 785). Uczelnia rozpoczął swoją działalność 1 września 2001 roku. Zob. też Piotr Kieraciński: Kiedy zainauguruje działalność uniwersytet w Zielonej Górze?. Forum Akademickie [on-line] 2001 nr 1. [Dostęp 1 X 2015]. http://forumakad.pl/archiwum/2001/01/artykuly/10-uniwersytet_z_polaczenia.htm

⁷ Hieronim Szczegóło: Zielonogórska droga do uniwersytetu. Uniwersytet Zielonogórski: miesięcznik społeczności akademickiej 2003/2004 nr 10/1 (118-119) s. 17-19.

⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z 3 czerwca 1965 r. w sprawie utworzenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze (Dz. U. Nr 23, poz. 144); Zob. też Hieronim Szczegóło: Jak powstała Wyższa Szkoła Inżynierska. Uniwersytet Zielonogórski: miesięcznik społeczności akademickiej 2004 nr 2 (120) s. 56-59.

⁹ Ustawa z dnia 4 lipca 1996 r. o zmianie nazw niektórych wyższych szkół inżynierskich (Dz. U. Nr 100,

ła Nauczycielska¹⁰ przekształcona dwa lata później w Wyższą Szkołę Pedagogiczną¹¹. Kolejny etap rozwoju środowiska akademickiego to połączenie uczelni i przekształcenie ich w uniwersytet¹². Zdecydowały o tym środowiskowy potencjał twórczy, skala miasta, oraz geograficzne i historyczne uwarunkowania. Uniwersytet powstał przy wspólnym wysiłku szkół, wsparciu władz miasta i regionu oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej, które popierało tworzenie uniwersytetów z połączenia regionalnych uczelni¹³. Lokalizacja miasta w obszarze przygranicznym, w sąsiedztwie znaczących krajowych i zagranicznych ośrodków akademickich zobowiązały władze do zbudowania silnej uczelni, konkurującej z innymi środowiskami naukowymi.

Uniwersytet Zielonogórski jest największą uczelnią w województwie lubuskim. Należy do grupy uniwersytetów klasycznych, tzw. bezprzymiotnikowych. Ma prawo do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego w 5 specjalnościach oraz do nadawania stopnia naukowego doktora w 17 specjalnościach.

Uczelnię tworzy 12 wydziałów: Humanistyczny; Artystyczny; Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska; Mechaniczny; Elektrotechniki, Informatyki i Automatyki; Fizyki i Astronomii; Matematyki, Informatyki i Ekonometrii; Pedagogiki, Psychologii i Socjologii; Prawa i Administracji; Ekonomii i Zarządzania; Nauk Biologicznych; oraz nowo powstały Wydział Lekarski i Nauk o Zdrowiu. Kształcenie odbywa się na 60 kierunkach, w stu specjalnościach. Uniwersytet ma 875 pracowników naukowo-dydaktycznych, w tym 291 z tytułem profesora i doktora habilitowanego oraz około 14 tys. studentów.

Najmłodszy Wydział Lekarski rozpoczyna kształcenie przyszłych lekarzy od nowego roku akademickiego 2015/2016. Studenci mogą korzystać z nowo powstałych obiektów do szkolenia w zakresie nauk podstawowych - Ośrodka Nauk Medycznych Podstawowych i zmodernizowanego Zakładu Patomorfologii oraz szpitala wojewódzkiego, który przekształcony zostanie wkrótce w państwowy szpital kliniczny – bazę dydaktyczną i naukową.

Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego powstała wraz z nowo utworzoną uczelnią 1 września 2001 roku z połączenia Biblioteki Głównej Politechniki Zielonogórskiej (założonej w 1965 r. jako Biblioteka Wyższej Szkoły Inżynierskiej) i Biblioteki

poz. 463). Zob. też Politechnika Zielonogórska, red. Józef Korbicz. Zielona Góra 2000.

¹⁰ Pozytywną wstępną decyzję Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego wydało 6 czerwca 1970 roku przewidując otwarcie szkoły w 1971 r. Zob. Hieronim Szczegóła: Powstanie uczelni pedagogicznej. Uniwersytet Zielonogórski: miesięcznik społeczności akademickiej 2004 nr 4-5 (122-123) s. 32-35.

¹¹ Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Powstanie i rozwój: 1971–1988, red. K. Terlecki. Zielona Góra 1988.

¹² Dariusz Dolański: Zielonogórska droga do uniwersytetu: 10-lecie Uniwersytetu Zielonogórskiego, 46-lecie zielonogórskiego środowiska akademickiego. Zielona Góra 2011.

¹³ W 1999 r. w podobny sposób powstał Uniwersytet Warmińsko-Mazurski z połączenia olsztyńskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej oraz Akademii Rolniczo -Technicznej.

Główniej Wyższej Szkoły Pedagogicznej (założonej w 1971 r. jako Biblioteka Wyższej Szkoły Nauczycielskiej). Jest ona największą biblioteką naukową województwa lubuskiego.

Dostosowując się do potrzeb środowiska akademickiego biblioteka rozwijała się i zmieniała swoje priorytety, przechodząc od biblioteki obsługującej do biblioteki uczącej, od tradycyjnie pojmowanej do multimedialnego centrum edukacji. Stworzyła przestrzeń do pracy naukowej, uczenia się i nauczania, ale także do działań o różnym charakterze twórczej aktywności - miejsca społecznego, ważnego zarówno dla środowiska akademickiego, jak i całego regionu.

Biblioteka jest systemem otwartym, funkcjonuje w określonym otoczeniu i na jego potrzeby, zależnie od potrzeb środowiska, użytkowników oraz zasobów, jakimi dysponuje, a także zadań, jakie z tego wynikają. W systemie otwartym, w cyklu procesów wejścia i wyjścia, procedur wewnętrznych i transformacyjnych wpływ otoczenia jest niezmiernie istotny. Wewnętrzne procesy, takie jak gromadzenie, opracowanie i przechowywanie, podporządkowane są zewnętrznym procesom informowania i udostępniania, pozostającym pod silnym wpływem otoczenia. W nowym bibliotekarstwie modyfikacja organizacji i zarządzania polega na wyeksponowaniu wyjściowej sfery usług powiązanej z oczekiwaniami środowiska ¹⁴.

Skuteczność działania biblioteki w rozumieniu stopnia realizowanych celów oraz zadań zgodnych z potrzebami jej odbiorców zależna jest od wielu różnych czynników, m. in. zbiorów, infrastruktury (bazy lokalowej i wyposażenia), wiedzy i umiejętności pracowników, metod oraz technik zarządzania, stylów kierowania biblioteką, kultury organizacyjnej, a także adaptacji i zdolności do zmian zachodzących w otoczeniu. Przystosowanie biblioteki do zmian otoczenia polega na uświadomieniu nowych potrzeb użytkowników i dostosowaniu do nich nowej oferty usług oraz sposobu funkcjonowania, zorganizowania sprawnej współpracy z partnerami, dostawcami, sojusznikami strategicznymi, także odpowiedniej promocji i reklamie, monitorowaniu konkurencji, ale też pozyskiwaniu nowych klientów. Ważnym aspektem przystosowania biblioteki do zmian otoczenia, wpływającym na jej skuteczność, jest też sposób jej zarządzania ¹⁵.

Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego jest największą biblioteką naukową w województwie lubuskim. Tworzy swoje zbiory zgodnie z potrzebami edukacyjnymi i badawczymi całego środowiska naukowego. Gromadzi literaturę ze specjalności objętych działalnością uczelni. Organizuje warsztat naukowo-dydaktyczny oraz kompletuje księgozbiór z zakresu sztuki, nauk humanistycznych, społecznych, pedagogicznych, ekonomicznych, technicznych, ścisłych, biologicznych oraz medycznych. Biblioteka ma silne poczucie miejsca, w które wpisane jest wsparcie dla edukacyjnej misji uczelni. Zawarte w niej wartości oraz zadania są podstawą do projektowania i budowania

¹⁴ Jacek Wojciechowski, op. cit., s. 18-19, 27.

¹⁵ Maja Wojciechowska: Zarządzanie zmianami w bibliotece. Warszawa 2006 s. 25-26.

biblioteki współodpowiedzialnej za jakość kształcenia akademickiego oraz współtworzenie środowiska opartego na wiedzy.

Zbiory mają charakter uniwersalny, preferujący dyscypliny reprezentowane przez uczelnię. Liczą one około 1.300.000 dokumentów i obejmują różne rodzaje mediów i typy dokumentów:

• Książki ponad	500 tys. woluminów
• Czasopisma	około 100 tys. woluminów
• Zbiory specjalne ponad	276 tys. jednostek
• Elektroniczne zasoby sieciowe	około 400 tys. wydawnictw

Biblioteka prenumeruje na bieżąco 1.299 tytułów czasopism

- 1.196 tytułów krajowych
- 103 zagraniczne

organizuje też dostęp do:

- 7.180 tytułów e-czasopism
- 400 tys. wydawnictw w ramach 56 wielod dziedzinowych baz danych i serwisów wydawców ze specjalności odpowiadających profilowi uczelni
- ok. 38 tys. e-książek
- 44 tys. e-norm
- 14.5 tys. wydawnictw z zasobów Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej.

Biblioteka Uniwersytecka pełni funkcję ośrodka informacji naukowej, zapewniając dostęp do informacji o krajowych i światowych osiągnięciach naukowych. Jest centrum kształcenia akademickiego. Służy nauce i dydaktyce, organizując dostęp do usług i zasobów wiedzy w formie tradycyjnej i nowoczesnej - opartej na źródłach elektronicznych i zasobach sieciowych. Biblioteka obsługuje rocznie około półtora miliona czytelników: około 400 tys. w formie tradycyjnej i ponad milion w zdalnym dostępie sieciowym.

Adresowanie zbiorów do własnych odbiorców, ich transformacja, wytwarzanie nowej informacji, ale także nowej jakości, zarządzanie wiedzą, ścisłe relacje z użytkownikami to specyfika biblioteki akademickiej wpływająca na rozwiązania w zakresie organizacji oraz sposobu zarządzania¹⁶.

Wiedza i informacja oraz zdolność do uzyskiwania konkurencyjnej przewagi, czyli wartości niematerialne stają się nowymi zasobami. Nowoczesna biblioteka jako instytucja niedochodowa nastawiona na rozwój i sukces stawia na wartości niematerialne swojej organizacji. To one bowiem mogą zdecydować o jej przyszłości, odegrać kluczową rolę w dostosowaniu się do wymogów zmiennego otoczenia¹⁷.

¹⁶ Jacek Wojciechowski, op. cit., s. 24.

¹⁷ Joanna Kamińska: Kapitał intelektualny biblioteki [W:] Zarządzanie kadrami w bibliotece: *praca zbiorowa*, pod red. Joanny Kamińskiej i Beaty Żołędowskiej-Król. Warszawa 2008, s. 13.

Biblioteka zarządza wiedzą i zasobami oraz dystrybuje elektroniczną informację zgodnie z potrzebami wydziałów. Jest członkiem ogólnopolskich konsorcjów akademickich współfinansujących dostęp do specjalistycznych baz wiedzy i zbiorów elektronicznych, korzysta też z finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego baz i serwisów wydawców w ramach krajowych licencji Wirtualnej Biblioteki Nauki. W ramach umów z Polskim Komitetem Normalizacyjnym oraz Urzędem Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej korzysta też z sieciowych zasobów normalizacyjnych oraz baz patentowych. Dzięki tej współpracy umożliwia swoim czytelnikom dostęp do 400 tys. wydawnictw elektronicznych w zdalnym dostępie sieciowym także spoza uczelni.

Biblioteka jest w pełni skomputeryzowana. Wykorzystuje kompleksowy system zarządzania biblioteką PROLIB, pozwalający na pełną automatyzację procesów bibliotecznych związanych z gromadzeniem, opracowaniem, wyszukiwaniem i udostępnianiem wszystkich materiałów bibliotecznych. Bazy biblioteczne tworzone są w programie Prolib w wersji M21 i europejskim standardzie opisu danych MARC21. Baza rejestruje ponad 600.000 dokumentów.

System biblioteczny zapewnia pełną obsługę zbiorów, kontrolę wypożyczeń, sprawną obsługę czytelników, a także komunikację z zasobami innych bibliotek krajowych i zagranicznych. Elektroniczna obsługa wypożyczeń umożliwia zdalne zamawianie książek, rezerwację zbiorów, prolongatę wypożyczeń, mailową informację o terminach odbioru i zwrotu książek, potwierdza zamówienia i rezerwację, umożliwia korzystanie z elektronicznej obiegowki. Zabezpieczenie i kontrola zbiorów bibliotecznych zaprojektowane są w technologii radiowej RFiD. Umożliwia ona samodzielne wypożyczanie i zwrot książek za pomocą nowoczesnych urządzeń, tzw. selfchecków i Book Dropy.

Program biblioteczny współdziała z uczelnianym systemem. Odpowiada on za transmisję danych osobowych z obu systemów i poprawność danych bazy czytelników. Daje też możliwość uczestnictwa biblioteki w uczelnianym systemie rozliczeń elektronicznych, opracowanym przy współudziale biblioteki.

Biblioteka UZ prezentuje swoje bazy biblioteczne w projekcie KARO - katalogu rozproszonych bibliotek polskich, który umożliwia prezentację zbiorów bibliotek polskich, ułatwia poszukiwania i kwerendy naukowe oraz wymianę międzybiblioteczną. Uczestniczy też w tworzeniu informacji centralnego katalogu bibliotek naukowych NUKAT.

Od 2005 roku tworzy Zielonogórską Bibliotekę Cyfrową w porozumieniu i współpracy z Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym. ZBC działa w oprogramowaniu dLibra, jest częścią Federacji Bibliotek Cyfrowych. Jej celem jest szeroki, zdalny dostęp do źródeł wiedzy, zasobów edukacyjnych, cyfrowych kopii najcenniejszych zabytków kultury piśmienniczej oraz dokumentów dotyczących regionu. Zasoby biblioteki wirtualnej tworzone są zgodnie z przyjętymi europejskimi standardami.

W zbiorach ZBC jest około 14.5 tys. dokumentów, które obejmują m.in. rozprawy doktorskie i habilitacyjne, czasopisma akademickie, publikacje pracowników uczelni, a także cenne zasoby kulturowe (m.in. rękopisy, starodruki, mapy, dzieła z kolekcji artystycznych biblioteki, wydawnictwa podziemne, unikatowe kolekcje regionalne, itp.). Biblioteka dysponuje bogatym oprogramowaniem do tworzenia i obsługi zasobów cyfrowych zakupionym ze środków MNiSW. Z biblioteki skorzystało około 8.5 mln czytelników.

Od 2011 r. działa też Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa dla Osób Niewidomych zbudowana na bazie własnej biblioteki cyfrowej, pierwsza w oprogramowaniu dLibra. Powstała dla studentów z dysfunkcją wzroku, z zachowaniem zasad prawa autorskiego. Ma na celu działania na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych. Biblioteka UZ dysponuje także oprogramowaniem dla osób ociemniałych, ułatwiającym korzystanie ze zbiorów (głosnomówiącym i powiększającym).

Dzięki udziałowi w Federacji Bibliotek Cyfrowych biblioteka umożliwia zdalny dostęp do ponad 2.5 mln publikacji ze zbiorów bibliotek i instytucji naukowych z całego kraju. Prezentuje także swoje zbiory w wielu projektach, między innymi w europejskiej bibliotece cyfrowej Europeana – bazie kulturalnego i naukowego zasobu bibliotek, muzeów i archiwów europejskich czy projekcie Manuscriptorium - najbogatszej bazie zdigitalizowanych dokumentów historycznego dziedzictwa kulturowego Europy. Jej zbiory widoczne są także w specjalistycznych portalach, bazach naukowych i tematycznych serwisach oraz projektach *Open Acces*, między innymi bazie *DART-Europe* prezentującej cyfrowe kopie prac dyplomowych i dysertacji powstających w Europie, ViFaOst, KARO, WorldCat - katalogu rozproszonym zbiorów ponad 71 tys. tys. bibliotek ze 112 krajów - uczestników serwisu OCLC (Online Computer Library Center).

Biblioteka UZ wspólnie z innymi bibliotekami akademickimi współtworzy bazę zawartości polskich czasopism technicznych Baz Tech oraz portal cyfrowy zasobów sieciowych nauk technicznych BazTol.

Tworzy też dla uczelni bazę dorobku naukowego pracowników Uniwersytetu Zielonogórskiego SKEP. Rejestruje publikacje zgodnie z wymogami uczelni i zasadami MNiSW. SKEP generuje raporty zgodnie z kategoriami osiągnięć naukowych i oceną publikacji obowiązującą w ministerstwie. W bazie znajduje się około 47.000 opisów bibliograficznych. Uczestniczy też w projekcie POLON - Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym. Odpowiada za zapisy dotyczące biblioteki, a także za przygotowanie danych bibliograficznych publikacji pracowników naukowych Uniwersytetu Zielonogórskiego.

W Bibliotece Uniwersyteckiej działa Regionalny Ośrodek Informacji Normalizacyjnej i Patentowej. Jego zbiór należy do największych w województwie, liczy ponad 195 tys. dokumentów drukowanych (około 52 tys. norm i 143 tys. patentów) oraz 44.5 tys. e-norm i około 580 tys. elektronicznych opisów patentowych, wynalazków, wzorów

użytkowych i towarowych). Z ośrodkiem współpracuje rzecznik patentowy – doradca i rzeczoznawca pomocny przy tworzeniu dokumentacji autorskiej projektów i wynalazków. Ośrodek powstał z połączenia dwóch działających wcześniej agend: Regionalnego Ośrodka Informacji Normalizacyjnej, autoryzowanego przez Polski Komitet Normalizacyjny w Warszawie oraz Regionalnego Ośrodka Informacji Patentowej, autoryzowanego przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej. Biblioteka wdrożyła w ośrodku Systemem Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji.

W zbiorach biblioteki znajduje się ponad 20 tys. jednostek zbiorów specjalnych o dużej wartości kulturowej i artystycznej. Są to kolekcje tworzone od lat siedemdziesiątych i rozwijane dla potrzeb naukowych i dydaktycznych środowiska akademickiego i regionalnego. Są one zaliczane do kulturowego zasobu narodowego. Zbiory specjalne Biblioteki Uniwersyteckiej obejmują następujące zespoły: rękopisów, starodruków, książek i czasopism XIX-wiecznych, kartografii, grafiki dawnej i współczesnej, plakatów, ekslibrisów, pocztówek, fotografii artystycznej, wydawnictw drugiego obiegu, tzw. „bibuły”, elementarzy, a także cennych pojedynczych publikacji. Przy bibliotece działa Pracownia Konserwacji Zbiorów Dawnych, która zajmuje się pracami restauracyjnymi cennych zbiorów bibliotecznych należących do zasobów narodowych i kolekcji artystycznych.

Od 2002 r. działa w bibliotece Artoteka. Ma ona w swoim dorobku ponad 100 wystaw i spotkań z artystami. Są to otwarte dla wszystkich prezentacje, debaty, dyskusje i spory na temat aktualnej problematyki sztuki współczesnej z jej problemami merytorycznymi, wynikającymi z zastosowania nowych technologii. W kolekcji Artoteki znajdują się dzieła graficzne i malarskie najwybitniejszych współczesnych twórców polskich i obcych. Biblioteka prowadzi dwie profesjonalne galerie: Galerię Grafiki Biblioteki Sztuki oraz Galerię Biblioteki Uniwersyteckiej. Współpracuje z akademiami artystycznymi, galeriami i biurami wystaw w kraju. Prowadzi Dział Dokumentacji Artystycznej Sztuki Współczesnej liczący około 7 tys. zbiorów.

Biblioteka uczestniczy w życiu uczelni i innych inicjatywach o zasięgu regionalnym lub krajowym. Organizuje spotkania i działania towarzyszące różnym wydarzeniom uczelnianym związanym z działalnością naukową, dydaktyczną, kulturalną i artystyczną. Corocznie na terenie biblioteki odbywa się około 100 imprez – konferencji, spotkań, wystąpień, prelekcji, szkoleń, pokazów, wystaw, koncertów, seansów filmowych.

Współpracuje z innymi bibliotekami akademickimi i instytucjami naukowymi przy wspólnych projektach i działaniach służących rozwojowi i integracji bibliotek akademickich. Od 2003 r. bierze udział w Analizie funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce, dla wypracowania standardów i norm jakości, na podstawie analizy danych statystycznych dostarczanych zespołowi ds. standardów dla bibliotek naukowych. Opracowuje coroczne zestawienia statystyczne do ogólnopolskich ankiet, rankingów, akredytacji kierunków, potrzeb ministerstwa, wydziałów, bibliotek, mediów, urzędów, GUS. Uczestniczy w systemie wypożyczeń międzybibliotecznych oraz wymianie międzybibliotecznej.

Biblioteka dysponuje nowoczesnym budynkiem, infrastrukturą informatyczną, technologiami i programami komputerowymi, a także nowoczesnymi systemami zabezpieczeń i ochrony zbiorów, zaprojektowanymi w technologii radiowej RFID. Jest to efekt zmian i modernizacji biblioteki oraz realizacji jej długoletnich planów unowocześniania i rozwoju.

W 2013 r. oddany został do użytku nowy budynek biblioteki. Program architektoniczny i użytkowy biblioteki uwzględnia założenia nowoczesnego bibliotekarstwa dotyczące budownictwa, organizacji i planowania przestrzeni, układów funkcjonalnych, a także zadań i misji biblioteki w środowisku naukowym. W projektowaniu wykorzystane zostały doświadczenia polskich i europejskich zespołów architektów i bibliotekarzy tworzących nowe obiekty biblioteczne. Budynek spełnia wymogi budownictwa bibliotecznego opartego na zasadach *Harry Faulkner-Brown's Ten Commandments*¹⁸. Uwzględnia też zasady organizacji przestrzeni bibliotecznej opracowane przez Andrew McDonalda¹⁹. Jest przykładem nowoczesnej architektury, rozwiązań przestrzennych i układów funkcjonalnych. To nowoczesna biblioteka hybrydowa, oparta na najnowszych informacyjnych technologiach. Główne sfery działań strategicznych biblioteki hybrydowej koncentrują się wokół zarządzania współdziałaniem systemów i usług oraz ich wzajemną łącznością, wokół zarządzania dostępem, metadanymi, danymi cyfrowymi, zarządzania partnerstwem i wzajemną współpracą oraz kierowania rozwojem umiejętności²⁰.

Na projekt budynku wpływ miała zarówno rewolucja technologii informacyjnych, która przyspieszyła na początku lat dziewięćdziesiątych wraz debiutem Word Wide Web. Istotna okazała się też zmiana w edukacji polegająca na przejściu od kultury nauczania, wspierania uczenia się do kultury kształcenia i samokształcenia²¹. W tej koncepcji jest to przejście od biblioteki „obsługującej” do biblioteki „uczącej”, od wy-

¹⁸ Harry Faulkner-Brown: Factors affecting the planning and design of academic libraries: speaker's notes for the British Council Seminar. W: Library planning and design. Newcastle upon Tyne, 1994; Harry Faulkner-Brown: Some thoughts on the design of major library buildings. [W:] Intelligent Library Buildings: Proceedings of the tenth seminar of the IFLA Section on Library Buildings and Equipment: The City Library of The Hague (Netherlands), Sunday 24 August 1997 to Friday 29 August 1997, s. 9-21. [Dostęp 1 X 2015] http://www.libsys.co.in/download/intelligent_library_building.pdf

¹⁹ Andrew McDonald: The Ten Commandments revisited: the Qualities of Good Library Space. LIBER Quarterly. The Journal of the Association of European Research Libraries 2006 Vol. 16, nr 2. [Dostęp: 1 X 2015] <http://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/7840/8010>

²⁰ Grażyna Piotrowicz: Model hybrydowy jako optymalny wariant funkcjonowania i rozwoju współczesnej biblioteki akademickiej, [w:] Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich, oprac. E. Bieniasz, K. Serwatki, B. Jaskowska, Rzeszów 2005 s. 11-24.

²¹ Lidia Szczygłowska: Nowa biblioteka - nowa przestrzeń-nowe możliwości-nowe wyzwania, W: Kultura organizacyjna w bibliotece, pod red. Halina Brzezińskiej-Stec, Białystok 2008 s. 458-460, dostęp z 1 X 2015 Dostęp: http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/files/prv/id16/o_bibliotece/Akademia%20wiedzy/Nowa_biblioteka-nowa_przestrze_Szczyglowska.pdf

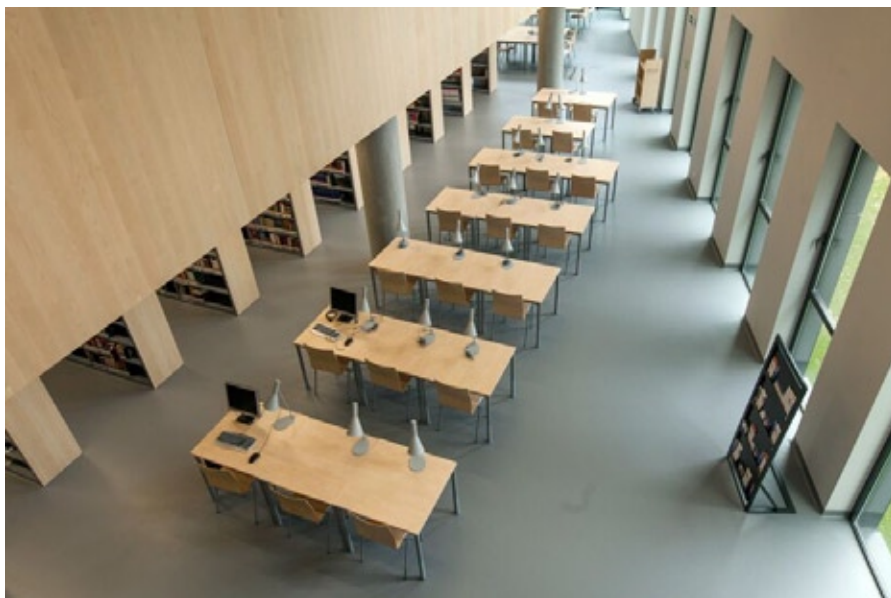
Fot. Wojciech Kryński

pożyczalni do multimedialnego centrum edukacyjnego. Biblioteka akademicka przekształciła się więc w Learning Resource Center, stała się integralną częścią dydaktyki, samokształcenia i multimedialnych wyszukiwań²². Koncepcja biblioteki połączonej z centrum edukacyjnym pochodzi ze Stanów Zjednoczonych, a swoje europejskie korzenie ma w Wielkiej Brytanii jako następstwo działań, wynikających z zaleceń głośnego już Raportu Folleta²³.

Przejście od koncepcji biblioteki jako repozytorium, magazynu zbiorów, do koncepcji biblioteki jako bogatego interaktywnego środowiska naukowego – do uczenia się i nauczania wraz z efektywną integracją usług bibliotecznych to standard typowy dla uczelni. Biblioteka to obszar do studiowania wspierający środowisko naukowe wieloma różnorodnymi przestrzeniami o wielu różnych funkcjach. Oferuje duże obszary wiedzy, sprzęt, oprogramowanie, różnorodne stanowiska pracy, umożliwia rozwijanie

²² Danuta Konieczna: Współczesne trendy architektury bibliotecznej a zmieniające się wymagania użytkowników bibliotek. W: Biblioteki XX wieku. Czy przetrwamy, Łódź 2007 s. 221. Dostęp http://www.wbp.olsztyn.pl/bwm/3-4_06-ie/uwm.htm [odczyt: 10 X 2013]; Zob. też Grażyna Piotrowicz: Współczesna biblioteka akademicka, op. cit. , s. 4.

²³ Raport Folleta przedstawia zalecenia dotyczące planowania strategicznego, integracji usług bibliotecznych i zarządzania personelem, polityki i praktyki zakupów, oceny jakości zbioru oraz wskaźników efektywności pracy (Zob. Zarządzanie biblioteką. Najnowsze kierunki w bibliotekarstwie brytyjskim: wybór tekstów / red. Ivor Kemp, Teresa Wildhardt. Warszawa 1998).

Fot. Maciej Iwo Adaszyński

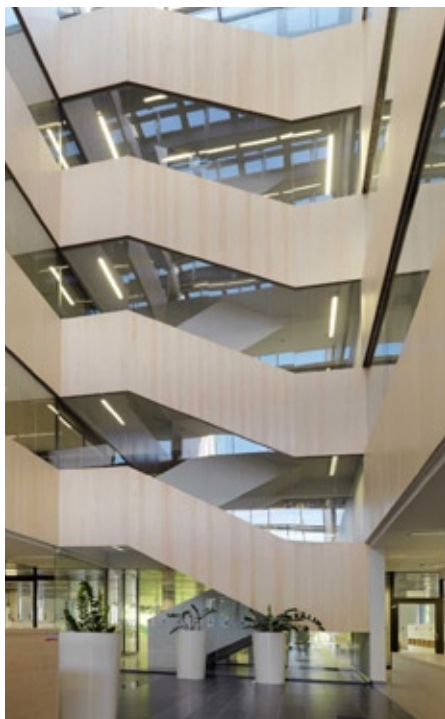
umiejętności w zakresie wyszukiwania informacji, zapewnia odpowiednie miejsca do cichej pracy własnej i do uczenia się w grupach, zapewnia dostęp do informacji i wysokiej jakości usług²⁴.

Przestrzeń biblioteczna i usługi nastawione zostały na usatysfakcjonowanie użytkowników i realizację ich różnorodnych potrzeb. Organizacja przestrzeni, układy funkcjonalne i wygląd biblioteki stały się integralną częścią kultury organizacyjnej biblioteki, instytucji wspierającej i realizującej edukacyjną misję uczelni.

Budynek składa się z jednej kondygnacji podziemnej i pięciu kondygnacji nadziemnych. Pomieści ponad milion książek i czasopism, a także kolekcje i zbiory specjalne. Magazyn zamknięty z modularnymi przesuwными regałami zaprojektowany jest na 800 tys. wolumenów, część otwarta z wolnym dostępem pomieści 450 tys. zbiorów, a strefa zbiorów specjalnych i czytelnie specjalistyczne zaprojektowane zostały dla kilkuset tysięcy różnorodnych dokumentów oraz cennych artystycznych i historycznych kolekcji dziedzictwa kulturowego.

Sposób ukształtowania przestrzeni, organizacja zbiorów i usług służą realizacji popularnej w świecie idei biblioteki otwartej - bez barier przestrzennych i organizacyjnych, z wolnym dostępem do zbiorów i usług. Czytelnicy mają do dyspozycji duże obszary wiedzy, mogą korzystać ze zbiorów drukowanych i zasobów sieciowych oraz

²⁴ Lidia Szczygłowska: Nowa biblioteka, op. cit., s. 461-465.

Fot. Wojciech Kryński

z bogatej oferty usług informacyjnych, opartych na nowoczesnych technologiach. Jest to najbardziej efektywna organizacja przestrzeni, która skłania czytelnika do aktywnych poszukiwań pośród bogatej kolekcji piśmiennictwa²⁵.

Biblioteka ma 600 różnorodnych miejsc do pracy naukowej i dydaktycznej, a także wielofunkcyjną przestrzeń do działań edukacyjnych, kulturalnych i artystycznych. Oferuje wolny dostęp do 250 tys. zbiorów dziedzinowych i 400 tys. dokumentów sieciowych oraz usług informacyjnych na wysokim poziomie.

W wolnym dostępie na czterech piętrach rozmieszczonych są kolekcje książek i czasopism odpowiadające profilowi uczelni. Są to zbiory najnowsze, podstawowe i najważniejsze w każdej dyscyplinie nauki, podręczniki akademickie oraz książki najczęściej poszukiwane przez studentów i pracowników uniwersytetu.

Wszystkie zbiory w strefie wolnego dostępu sklasyfikowane są według dziedzin nauki, na podstawie Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej. Są one identyfikowane w elektronicznym systemie wolnego dostępu SWD (module programu Prolib) oraz systemie zabezpieczenia i kontroli w technologii radiowej RFiD.

Biblioteka jest przyjazna, nastawiona na różnorodne oczekiwania i potrzeby użytkowników, w pełni przystosowana do obsługi osób o różnym rodzaju niepełnosprawności. Jest biblioteką bez barier.

Oferuje kabiny do pracy indywidualnej, pokoje do pracy zbiorowej, pracownie audio-wizualne, sale szkoleniowe i dydaktyczne, czytelnie specjalistyczne sale konferencyjne, miejsca pracy bezpośrednio przy zbiorach, a także galerie, miejsca do odpoczynku i rekreacji, pomieszczenia socjalne. Czytelnicy mogą korzystać z nowoczesnych urządzeń i technologii, które umożliwiają samodzielne wypożyczanie i zwrot książek bez pośrednictwa bibliotekarzy. Mogą też korzystać z Internetu bezprzewodowego oraz bezpłatnych skanerów zlokalizowanych na każdym poziomie strefy wolnego dostępu. Umożliwiają one

²⁵ Zob. Ewa Adaszyńska: Koncepcja i projekt nowej Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego. *Biuletyn EBIB* 2011/3(121). [Dostęp 1 X 2015] http://www.ebib.pl/images/stories/numery/121/121_adaszynska.pdf Zob. Ewa Adaszyńska: Projekt nowej Biblioteki Uniwersytetu Zielonogórskiego. Uniwersytet Zielonogórski: miesięcznik społeczności akademickiej. 2009 nr 12 s. 22-26; 2011 nr 7 s. 22-14.

przesyłanie zeskanowanych dokumentów na własną skrzynkę pocztową. Do dyspozycji czytelników są miejsca do pracy w strefach cichych i głośniejszych.

Otwarte czytelnie wolnego dostępu zaprojektowane zostały w skrzydle północnym, mniej słonecznym, na czterech kondygnacjach. Panoramiczne przeszklenie tej części budynku na całej jego długości, od parteru do czwartego piętra, zapewnia czytelnikom zmieniający się krajobraz o niepowtarzalnym uroku. Sprzyja to pracy i nadaje miejscu specyficzny urok.

Charakterystyczną część stanowi szklane atrium, sięgające pięciu pięter, przykryte szklanym świetlikiem. Świetlik łączy się bezpośrednio z fasadą, rozdziela budynek na dwie bryły. Szklane atrium akcentuje strefę głównego wejścia, koresponduje z elewacją budynku i układem wysokich pionowych okien z ciemnego szkła. Łączy się także z szarością wnętrza i brzożową okleiną antresoli²⁶.

Biblioteka ma kształt trapezu, który zwęża się od szerokiego frontu słonecznej strony południowej w stronę strefy wolnego dostępu w części północnej. Ma prosty powtarzalny układ przestrzeni bibliotecznej z antresolą na II i IV poziomie i jednolitą wysoką na dwie kondygnacje powierzchnią piętra I i III.

Wystrój biblioteki utrzymany jest w szarościach, naturalnych kolorach drewna i szkła. Dominuje brzoza, która połączona z popielatym wystrojem nadaje budynkowi jednolity charakter wnętrza. Brzozowymi panelami wyłożone są balustrady, antresole i zewnętrzna część regałów, z giętej sklejki brzozowej wykonane są krzesła, w tej samej okleinie również blaty stołów. Architekt wykorzystał drewno, które podkreśla elegancję miejsca i efektywnie eksponuje książki. Stworzył minimalistyczne kompozycje, aby uzyskać we wnętrzach niekomercyjny klimat²⁷.

Atrakcyjną przestrzeń stanowi również zielone otoczenie biblioteki, głównie wyniesiony na 3 metry taras od strony południowej, z małą architekturą, ławkami i oryginalnymi rzeźbiarskimi siedziskami do odpoczynku. Taras sąsiaduje z głównym ciągiem pieszym kampusu. Stanowi sprzyjający integracji rodzaj uczelnianego forum. Jest ulubionym miejscem spotkań i kontaktów, jedynym tak czytelnym i przyjaznym miejscem w tym kampusie. Schody, podjazdy i mała architektura wykonane są z betonu, a całość atrakcyjnie oświetlona różnymi rodzajami światła. Klimat tworzy oświetlenie podłużnymi lampami zatopionymi w trawie i częściach betonowych. Winorośl - symbol i znak rozpoznawczy Zielonej Góry - nasadzona jest na całym tarasowym wzniesieniu, zdobi też elewację budynku²⁸.

²⁶ Zob. też Biblioteka Uniwersytecka w Zielonej Górze, tekst Tomasz Głowacki, zdjęcia Marcin Czechowicz, *Architektura Murator* 2013 nr 9 s. 70-77

²⁷ Hybryda, geometria i szlachetne pnące. Biblioteka Uniwersytecka w Zielonej Górze. Z Andrzejem Owczarkiem rozmawia Patrycja Fabiańska. *Świat Architektury. Magazyn dla architektów i projektantów* 2013 nr 3 s. 37. [Dostęp 1 X 2015] http://www.swiataarchitektury.com/files/0/UserFiles/file/SA_33_all_pages.pdf.

²⁸ Zob. też. Hybryda, op. cit., s. 35

Biblioteka jest wielofunkcyjna, nowoczesna i przyjazna. Oferuje demokratyczny dostęp do informacji, ale też obszar do niezależnej krytycznej debaty. Jest miejscem ważnych wydarzeń związanych z działalnością naukową, dydaktyczną, kulturalną i artystyczną – miejscem dla konferencji naukowych, wystąpień, prelekcji, pokazów, seansów filmowych, wystaw czy promocji. Corocznie to około 100 imprez z udziałem ważnych postaci ze świata kultury, nauki, środowisk lekarskich, dziennikarskich, samorządowych, pedagogów, artystów i literatów.

Biblioteka jest silnie związana ze swoim otoczeniem i jego potrzebami, tworzy publiczną przestrzeń do spotkań, dyskusji, poszukiwań i wymiany doświadczeń. Łamie stereotypowy wizerunek biblioteki dostępnej tylko dla studentów i pracowników naukowych. Jako fragment przestrzeni publicznej wpisuje się w rytm miasta oraz zakres proponowanych przez nią usług. Stanowi istotny składnik jej architektury i struktury, jej swoisty „genetyczny kod”.

Status regionalnej biblioteki naukowej - otwarcie na potrzeby mieszkańców miasta i regionu, nie tylko w dostępie do zbiorów i usług, ale też do atrakcyjnej przestrzeni i programu to część idei biblioteki otwartej.

Prof. dr hab. Zbigniew Bela
Kraków – UJ

WYBRANE STARODRUKI W BIBLIOTECE MUZEUM FARMACJI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO W KRAKOWIE

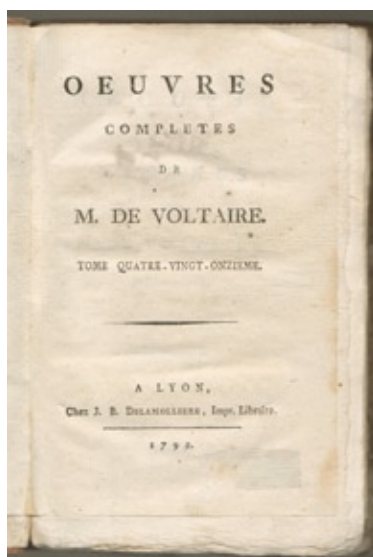
Abstract

The purpose of this paper is to present and give a brief overview of the content of some old prints in the Library of Krakow Museum of Pharmacy, representing the various stages of the history of pharmacy: From Greco-Latin antiquity onwards (including Hippocrates, Dioscorides, Celsus, Pliny the Elder), through the Arabic period (Rhazes), the Latin Middle Ages (including *De herbarum virtutibus* by Macer, *Hortus Sanitatis*), Renaissance botanical and medical literature (*De Stirpium* by Tragus, *Comments on Dioscorides* by Matthioli) and the alchemical period (including works of Paracelsus, Croll's *Basilica Chymica*, seventeenth and eighteenth-century pharmacopoeias) to end with the first academic books on pharmaceutics (Scopoli, *Elementi di chimica e di farmacia*, Pavia, 1786).

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja i krótkie omówienie zawartości wybranych starodruków w bibliotece krakowskiego Muzeum Farmacji, reprezentujących kolejne etapy historii farmacji: od grecko-łacińskiej starożytności począwszy (Hipokrates, Teofrast, Dioskorides, Celsus, Pliniusz), poprzez okres arabski (Rhazes), łacińskie średniowiecze (*De herbarum virtutibus* Macera Floridusa, *Hortus Sanitatis*), renesansowe piśmiennictwo botaniczno-lekarskie (*De Stirpium* Tragusa, *Komentarze do Dioskoridesa* Matthiolusa) i okres alchemiczny (*Dzieła* Paracelsusa, *Basilica Chymica* Crolla, siedemnasto- i osiemnastowieczne farmakopee), na pierwszy akademickich podręcznikach farmacji kończąc (Scopoli, *Elementi di chimica e di farmacia*, Pavia, 1786).

Kryterium tego wyboru to reprezentatywność dla poszczególnych etapów historii europejskiego lekoznawstwa, od antycznego (greckiego i łacińskiego) począwszy, na osiemnastowiecznych podręcznikach farmacji akademickiej kończąc. Wszystkich starodruków w bibliotece krakowskiego Muzeum Farmacji jest 260, wśród nich także nie-medyczne, na przykład *Dzieła* Racine'a (Paryż, 1799) czy *Dzieła wszystkie* Voltaire'a (Lyon, 1792).

Il. 1. Po lewej: strona tytułowa Dzieł Racine'a (Paryż, 1799). Format: 8,1 x 12,4. Po prawej: strona tytułowa Dzieł wszystkich Voltaire'a. Format: 9,7 x 16,8 cm

Z merytorycznego punktu widzenia jako pierwsze w tym przeglądzie wypada wymienić dwujęzyczne, grecko-łacińskie wydanie *Dzieł wszystkich Hipokratesa* (Frankfurt, 1621). Jest to zbiór 53 traktatów medycznych, które w V i IV wieku p.n.e. krążyły w Grecji pod imieniem Hipokratesa. Zbiór ten, nazywany też *Corpus Hippocraticum*, dzieli się na 8 sekcji, które w sumie tworzą kompendium wiedzy medycznej, obejmujące wszystkie działy ówczesnej medycyny, od anatomii, fizjologii, a także diagnostyki i rokowania poczynając, poprzez choroby wewnętrzne, oczywiście wraz ze sposobami ich leczenia, i choroby „zewnątrzne”, a także położnictwo i pediatrię, na sprawach dotyczących etyki lekarskiej i historii medycyny kończąc. Najwięcej informacji o lekach stosowanych w czasach Hipokratesa można znaleźć w sekcjach V i VI, ponieważ tam właśnie zostały umieszczone traktaty poświęcone medycynie praktycznej, a więc chorobom i sposobom ich leczenia. Na przykład w traktacie *O przetokach* (łac. *fistula*) czytamy: „Kiedy przetoka przebiega się do sąsiedniego organu, należy miękką gąbkę pociąć w podłużne kawałeczki i włożyć je do przetoki, a następnie za pomocą aplikatora nakładać tam chalkantyt¹.” A w traktacie *O chorobach kobiet* na tzw. wypadającą macicę zaleca Hipokrates okadzanie dymem siarczanym, natomiast na „białe upławy” siarkę zmieszaną z sokiem mandragory, aplikowaną na noc na tamponie.

¹ Chalkantyt (gre. *chalkos* – miedź, *antos* – kwiat; *chalkantos* – ‘kwiat miedzi’) – minerał z gromady siarczanów, uwodniony siarczan miedzi. Według Celsusa (zob. niżej) chalkantyt to lek „tamujący upływ krwi, oczyszczający rany, przyżegający i zastrupiający”

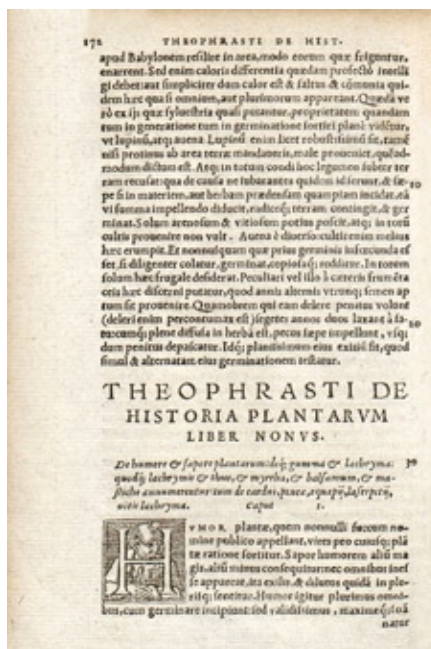
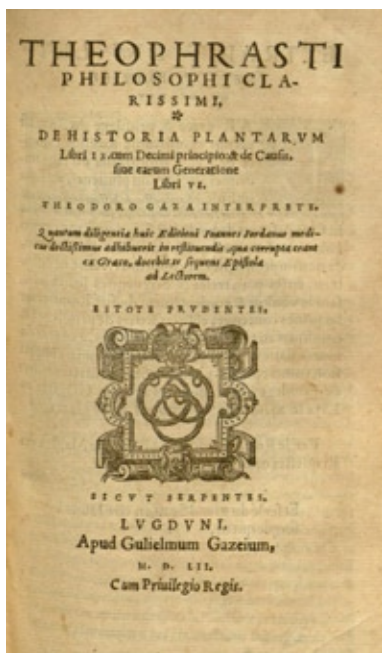

Il. 2. Po lewej: strona tytułowa dwujęzycznego, grecko-lacińskiego wydania Dzieł wszystkich Hipokratesa (Frankfurt, 1621). Wysokość 39 cm. Stron 1344. Po prawej: strona z wykazem sekcji, na jakie podzielone zostały traktaty Hipokratesa.

Kolejny starożytny autor grecki, którego dzieło jest przechowywane w bibliotece krakowskiego Muzeum Farmacji, to Theophrastos z Eresos (370–287 p.n.e.), znany głównie z powodu swoich *Charakterów*², ale poza tym też jako autor pracy botaniczno-lekarskiej pt. *Wiadomości o roślinach* w 9 tzw. księgach, z których ostatnia, poświęcona roślinom leczniczym, jest pierwszą w historii próbą usystematyzowania tej dziedziny wiedzy. W przekładzie Jerzego Schnaydra ta ostatnia księga nosi tytuł: *Rośliny lecznicze i aromatyczne, zwłaszcza egzotyczne. Wonne korzenie. Lecznicze działanie roślin*³.

² Jest to zbiór 30 literackich portretów, charakteryzujących najbardziej typowe ludzkie wady, takie jak pochlebstwo, gadulstwo, zabobonność, plotkarstwo itp. Przełożone w XV wieku na łacinę, cieszyło się w Europie ogromną popularnością, znalazło też wielu naśladowców. *Charaktery, czyli obyczaje tego wieku. Podług pierwotnego tekstu przełożył Antoni Potocki* Lwów 1911

³ Teofrast. Badania nad roślinami. Przekład Jerzy Schnayder. Polska Akademia Nauk, 1961. Pozostałe księgi w tym przekładzie noszą następujące tytuły: 1. Zasadnicze różnice między roślinami, wynikające z różnej budowy poszczególnych ich części. Podział świata roślinnego na drzewa, krzewinki i zioła. 2. Siew, rozmnażanie i pielęgnowanie roślin. 3. Drzewa i krzewy. 4. Rozmieszczenie roślin, zwłaszcza egzotycznych na ziemi, w zależności od klimatu i gleby. Wiek roślin, ich choroby oraz przyczyny zamierania. 5. Technologia drewna, nadającego się do obróbki. 6. Krzewinki, ich podział i różne gatunki. 7. Zioła uprawne i dzikie. 8. Różne gatunki zbóż, ich siew, dojrzewanie i zbiór. Nawożenie, nawadnianie, choroby i konserwacja ziarna.

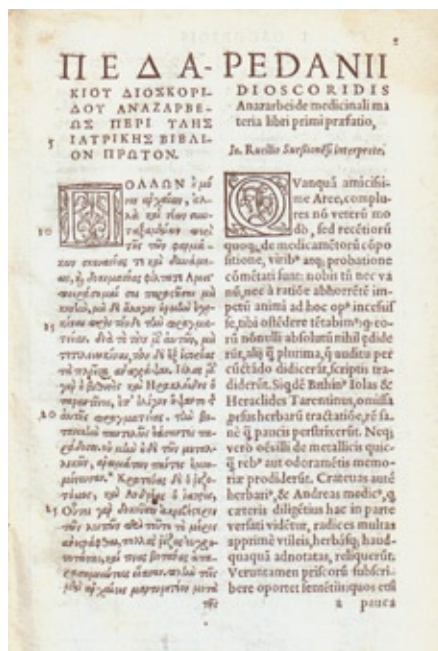

Il. 3. Po lewej: strona tytułowa łacińskiego wydania Wiadomości o roślinach (Lyon, 1552). Format 8°. Po prawej: początek księgi IX: Rośliny lecznicze i aromatyczne, zwłaszcza egzotyczne. Wonne korzenie. Lecznicze działanie roślin

Dwa przykłady, w jaki sposób Teofrast opisuje rośliny lecznicze i ich zastosowanie: „Wiele jest również roślin na wszystkie choroby skutecznych. Na przykład rośliną leczącą wszystkie choroby (grec. *pánakes*) nazywają tę, która rośnie w Syrii, o której nieco przedtem była mowa. Są też trzy inne, tzn. *panakes* Chirona, *panakes* Asklepiosa i *panakes* Heraklesa. ... Odmiana *pánakes* nazwana od Heraklesa ma liść wielki i szeroki na trzy piędzi we wszystkich kierunkach, korzeń zaś grubości palca, dwudzielnny lub trójdzielnny, w smaku gorzkawy, o zapachu jakby czystego kadzidła. Dobrze ją pić w słodkim winie na bóle w okolicy żołądka; na rany ciekące używa się jej w stanie suchym, zaś na suche z miodem.” I drugi przykład: „Z różnych roślin nazywanych *strychnos* jedna sprowadza sen⁴, a inna szaleństwo⁵. Nasenna wysuszona ma korzeń czerwony jak krew, a owoc czerwieńszy od szafranu, liść podobny do wilczomleczu. Sama jest kosmata i wielka jak dobra pięść. Korzeń silnie tłuką i zamoczywszy w nie zmieszanym winie dają pić, i to sprowadza sen. Rośnie w rozpadlinach i na mogiłach. A znów odmiana wywołująca szaleństwo ma korzeń biały, długości około łokcia i pu-

⁴ Śpioszyn lekarski, *Withania somnifera* L.

⁵ Bielun dziedzierzawa, *Datura Stramonium* L.

Il. 4. Po lewej: strona tytułowa grecko-łacińskiego wydania O środkach leczniczych Dioskoridesa z 1549 roku. Format 8°. Po prawej: pierwsza strona wstępu.

sty. Daje się jej drachmę, jeśli chcą, by ten, kto się napije, chciał się bawić i by mu się zdawało, że jest najpiękniejszym człowiekiem; zaś dwie drachmy, jeżeli chce jeszcze bardziej szaleć i mieć zwidywania; trzy – jeżeli szaleństwo nie ma ustać, cztery, jeżeli człowiek ma umrzeć.”⁶

O skali popularności *Środków leczniczych*⁷ Dioskoridesa (I wiek n.e.) świadczą przekłady na łacinę, arabski, syryjski, hebrajski, turecki, francuski, angielski i niemiecki, a także niezliczona ilość wydań drukowanych, w większości szesnastowiecznych. Praca ta składa się z pięciu tzw. ksiąg, zawierających monografie (opisy) wszystkich znanych w czasach Dioskoridesa surowców leczniczych (roślinnych, zwierzęcych i mineralnych) i sposobów ich stosowania w leczeniu. Mniej więcej połowa księgi piątej jest poświęcona uprawie winorośli i sporządzaniu win leczniczych. Na przykład „wino rodzynkowe robią w wielu krajach, ale najczęściej w Galatii⁸, gdzie z powodu chłodu winogrona nie dojrzewają i wino z nich jest kwaśne. Dlatego mieszają je z żywicą

⁶ Teofrast... op. cit.

⁷ Grecki tytuł tego dzieła to *Peri hylēs iatrikēs*, natomiast łaciński *De Materia Medica*.

⁸ Dziś centralna Turcja (Anatolia).

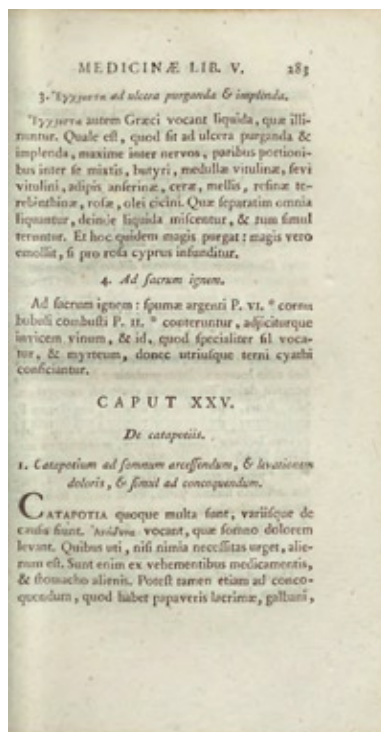
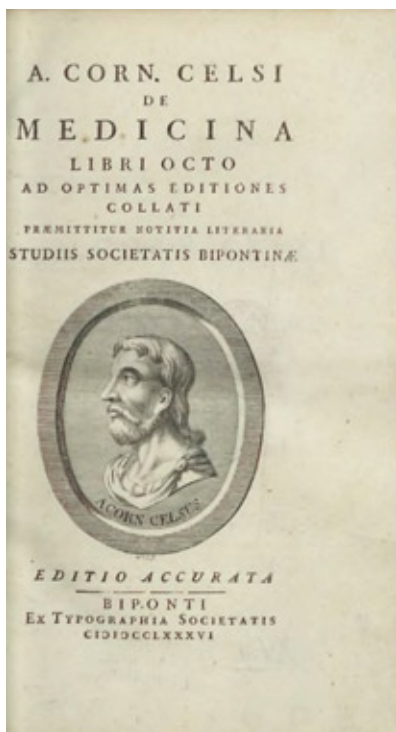

Il. 5. Po lewej: strona początkująca tzw. klasę piątą dzieł medycznych Galena, wraz z wykazem zamieszczonych w tej klasie traktatów lekownawczych w łacińskim wydaniu Dzieł Galena z 1550 roku. Format 2°. Po prawej: łacińskie wydanie O chorobach, ich objawach i przyczynach Galena (Lyon, 1560). Format: 8 x 11,5 cm.

sosnową. Żywicę tłuką razem z korą i w ilości sekstara⁹ wkładają do amfory¹⁰ wina. Takie wino, starzejąc się, robi się słodkie. Wspomaga trawienie i pędzi moc, jest dobre na katar i kaszel, bóle brzucha, dyzenterię, puchlinę wodną i zatrzymane miesiączki, a szprycowanie nim głębokich wrzodów szybciej się goją. Lepiej pomaga w gojeniu czarne niż białe.”

⁹ 0,5 litra

¹⁰ 26,2 litra

Il. 6. Po lewej: strona tytułowa De medicina libri VIII Celsusa z 1786 roku. Łac. Bipontum – niem. Zweibrücken (miasto w Nadrenii-Palatynacie). Format 8°. Po prawej: początek rozdziału o tzw. kęskach (łac. catapotesia).

Ostatni i jednocześnie najwybitniejszy spośród greckich autorów okresu klasycznego to Klaudiusz Galen (II wiek n.e.). Wszystkie jego dzieła medyczne dzielą się na siedem tzw. klas, które podobnie jak sekcje w Corpus Hippocraticum obejmują wszystkie działy ówczesnej medycyny. Traktaty zgrupowane w tzw. piątej klasie (łac. Quinta classis) były podstawą lekownawstwa w okresie bizantyjskim, arabskim i europejskim, do XVI wieku włącznie. Oprócz łacińskiego wydania Dzieł wszystkich Galena (Wenecja, 1550) biblioteka krakowskiego Muzeum Farmacji przechowuje osobne wydanie traktatu Galena *O chorobach, ich objawach i przyczynach* (Lyon, 1560) roku, którego kieszonkowy format (8 x 11,5 cm) wskazuje, że był to podręcznik używany przez lekarza podczas diagnozowania pacjenta.

Jeśli chodzi o klasycznych autorów łacińskich, to przede wszystkim należy tu wymienić dzieła dwóch rzymskich encyklopedystów: Aulusa Corneliusa Celsusa i Pliniusza Starszego. Pierwszy z nich to autor sześciotomowej encyklopedii pt. *Artes* (*Sztuki*), z której do naszych czasów zachowała się tylko część medyczna, zatytułowana *De*

medicina libri VIII.¹¹ O tym, jak bardzo to kompendium było cenione, świadczy m.in. fakt, że zalecał je do studiowania swoim współbraciom Kasjodor¹², a także i to, że po wynalezieniu druku było ono wielokrotnie wznawiane, zarówno w wersji łacińskiej¹³, jak i w innych językach nowożytnych¹⁴. O lekach mówi się tam głównie w księdze V¹⁵ i księdze VI¹⁶. Na przykład o tzw. kęskach (grec. *katapotia*) czytamy, że „używają się w rozmaitych celach”, ale głównie jako środki przeciwbólowe, ze względu na dużą zawartość opium. Przepis na jeden z nich (*Catapotium ad multa volens*) jest następujący: „Garść polnego maku, dojrzałego już do wydania soku, wpuszcza się do naczynia; nalewa się wodą do zupełnego pokrycia i gotuje się; po zagotowaniu wyjmuje się mak i wyciska zeń sok; poczem rozmięszawszy ten sok z równą ilością wina rodzenkowego, poddaje się gotowaniu, dopóki nie przybierze gęstości błota. Gdy massa ta zastygnie, wyrabiają się z niej kęski wielkości ziarna zwyczajnego bobu, które wielorakie mają zastosowanie. Sprowadzają bowiem sen zażyte na sucho lub roztworzone w wodzie; koją ból uszu za małym dodatkiem soku rucianego i wina rodzenkowego; rozcieńczone winem łagodzą morzysko; rozmieszane z maścią różaną z małym dodatkiem szafranu uśmierzają zapalenie macicy, a rozcieńczone wodą i wtarte w czoło, powstrzymują wozgrzę¹⁷ do oczu napływającą.”¹⁸

¹¹ Pozostałe części były poświęcone filozofii, prawu, retoryce, sztuce wojennej i rolnictwu z weterynarią.

¹² Kasjodor (485–583) – rzymski pisarz (historyk) i dostojnik na dworze Teodoryka Wielkiego, który 540 roku założył benedyktyński klasztor w Squillace (Kalabria), gdzie w związku z dyrektywą św. Benedykta („Przed wszystkim należy troszczyć się o chorych i tak im służyć jak Chrystusowi”) nakazał zakonnikom czytanie klasycznych dzieł starożytnej medycyny greckiej i rzymskiej („Gdyby nie były wam znane dzieła literatury greckiej, to macie przede wszystkim herbarz Dioskoridesa, w którym opisane zostały zioła polne z zadziwiającą dokładnością, następnie czytajcie Hipokratesa i Galena przetłumaczonych na łacinę, a także Celsusa Aulusa o medycynie, i inne dzieła dotyczące sztuki leczenia.”).

¹³ Pierwsze drukowane wydanie *De medicina* Celsusa to wydanie florenckie z 1478 roku. Poza tym m.in.: Wenecja 1493 i 1528, Bazylea 1552, Lyon 1566, Genewa 1625, Lejda 1665, 1730 i 1746.

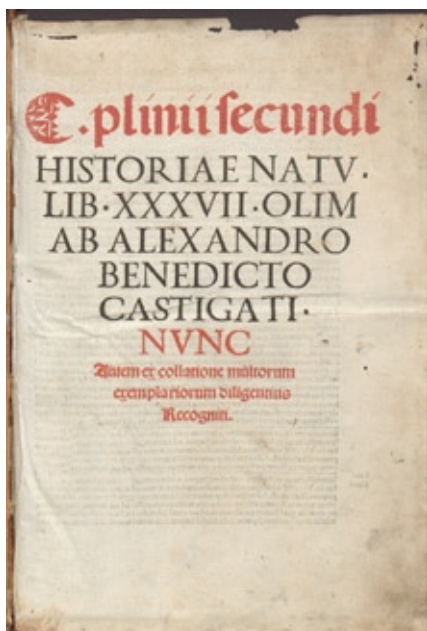
¹⁴ Na przykład na angielski (Londyn, 1756).

¹⁵ Pierwsze zdanie tej księgi: „Dotąd mówiliśmy o chorobach, których dieta główną stanowi pomoc; obecnie przechodzimy do tej części leczenia, która przeważnie walczy lekarstwami.” (*A. Korneliusza Celsa o medycynie ksiąg ośmioro*. Na język polski przełożył Henryk Łuczkiewicz, „Dr. Med. i Chir. były Profesor Patologii, Historii Medycyny i Encyklopedii nauk Lekarskich w Uniwersytecie Warszawskim”, Warszawa, 1889)

¹⁶ „Mówiliśmy dotąd o chorobach, które po całym ciele powstając, wymagają użycia lekarstw; obecnie przystępujemy do wykładu tych, które tylko pojedyncze części ciała napastować zwykły.” (*A. Korneliusza Celsa... op. cit.*)

¹⁷ Śluz (grec. *phlegma*) – w znaczeniu jednego z czterech płynów ustrojowych według fizjologii humoralnej Hipokratesa. Pozostałe to krew (grec. *sanguis*), żółć (grec. *chole* – stąd *cholera*) i żółć czarna (grec. *melas chole* – stąd *melancholia*).

¹⁸ *A. Korneliusza Celsa... op. cit.*

Il. 7. Po lewej: strona tytułowa weneckiego wydania Historii naturalnej z 1507 roku. Wysokość 33 cm. Po prawej: strona początkująca księgę XX, od której Pliniusz zaczyna omawianie simplicjów (roślinnych, zwierzęcych i mineralnych)

Z kolei *Historia naturalna*¹⁹ Pliniusza Starszego (I wiek n.e.) była standardowym (obok Dioskoridesa) źródłem wiedzy o simplicjach (surowcach leczniczych pochodzenia roślinnego, zwierzęcego i mineralnego, wraz ze sposobami robienia z nich prostych leków – stąd łacińskie *simplicia*) w okresie średniowiecza i w czasach wczesnonowoczesnych. Informacje o lekach pochodzenia roślinnego zamieścił autor w księgach 20–27, pochodzenia zwierzęcego w księgach 28–32, pochodzenia mineralnego w księgach 33–37.²⁰ Przykładem sposobu, w jaki Pliniusz opisuje simplicja, może być rozdział poświęcony tryskawcowi (*Ecballium elaterium*): „Powiedziałem już, że się znajduje dziki ogórek w wiele mniejszy od swojskiego. Z tego robi się lekarstwo, które *elaterium* zowią, wyciskając sok z nasienia. Jeżeli w tym celu nie będzie wcześniej naciętym, wy-

¹⁹ Jeszcze w XVIII wieku wyraz *historia* oznaczał nie tylko chronologiczny wykład dziejów, ale też wiedzę na dany temat. Na przykład łaciński tytuł dzieła Teofrasta *O roślinach* to *Historia plantarum*. Zatem tytuł encyklopedii Pliniusza *Historia naturalna* należy rozumieć jako opis świata, wiedza, o świecie i wszystkich jego sprawach naturalnych (stwierdzalnych zmysłami – a więc nie nadprzyrodzonych)

²⁰ Księgi 1–19 dotyczą: kosmologii, czyli ogólnego opisu wszechświata (a więc nieba widzianego z półkuli wschodniej), następnie ziemi, też jaka wówczas była znana (kraje i ludy Europy, Azji i Afryki), człowieka (antropologia i fizjologia człowieka), fauny i flory

Il. 8. Po lewej: strona początkująca część drugą („Secunda pars Continentis Rasis...”) w weneckim wydaniu Liber Helchaui: id est continens artem medicine... z 1509 roku. Część ta zaczyna się od książki 27 („Liber vigesimus septimus”). Po prawej: strona początkująca ostatnią, 37 księgę Liber Helchaui, poświęconą simpliciom.

tryska nasienie nawet z niebezpieczeństwem oczu. Zerwany przechowuje się przez noc jedną, nazajutrz nacina się trzcina. Nasienie posypuje się także popiołem, dla wstrzymania obfitości soku, który wyciśniony zbiera się w wodzie deszczowej, w której osiada; potem zgęszcza się na słońcu w gałeczki na wielki pożytek śmiertelników. Leczy ciemność i inne wady oczu, jako też wrzody na policzkach. ... Korzeń gotują w occie i obkładają nim dotknięte podagrą członki; sok jego uśmierza ból zębów. Suszony leczy z żywicą świerzb i liszaje, ... również wrzody poduszne i gruczoły, a bliznom przywraca kolor. Sok z liści wstrzykują głuchym w uszu.”²¹

Z autorów arabskich²², których dzieła medyczne, przetłumaczone na łacinę w XII i XIII wieku, miały duże znaczenie dla europejskiego lekoznawstwa, biblioteka krakowskiego Muzeum Farmacji przechowuje egzemplarz drugiej części weneckiego wydania *Liber Helchaui: idest continens artem medicine* Rhazesa z 1509 roku. Dlatego

²¹ *Kaja Pliniusza Starszego Historia Naturalna ksiąg XXXVII*. Przekład J. Łukaszewicz. Poznań, 1845, księga XX, rozdział 2.

²² „Arabowie, zniszczywszy szkołę i bibliotekę aleksandryjską roku 642 po Chrystusie, wygrzebywali później szczątki skarbów wiedzy greckiej, potem wzbogacili ją swoją nadawszy jej postać.” (J.F. Wolfgang, *Uwagi historyczne nad stanem Farmacji*. „Dziennik wileński”, 1816, t. IV, nr 21, s. 321)

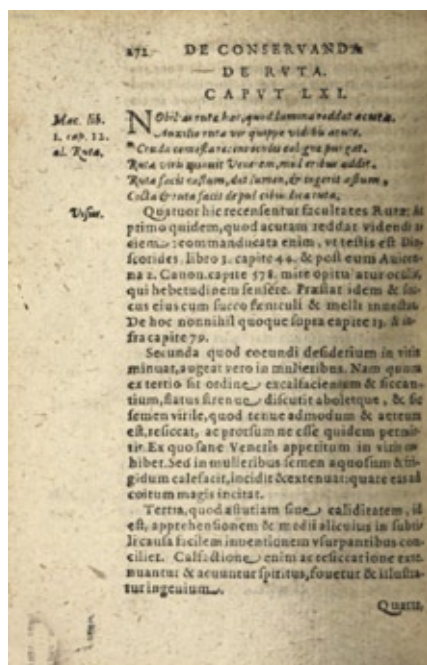
tylko drugiego, że dzieło to było wydawane w XVI wieku zarówno w całości, jak i w dwóch osobno opracowanych częściach, ponieważ pierwsza ma charakter wyłącznie lekarski, natomiast druga również lekoznawczy. Inaczej mówiąc, pierwszy tom *Continens* bardziej był przydatny lekarzom, natomiast tom drugi – również aptekarzom. Wśród opisanych przez Rhazesa substancji leczniczych, oprócz tych znanych z lekoznawczych dzieł greckich i łacińskich, znalazły się też nowe, pochodzące ze wschodnich obszarów Imperium Arabskiego.

Średniowieczni autorzy łacińscy są w bibliotece krakowskiego Muzeum Farmacji reprezentowani przez takie m.in. książki jak *Medicina salernitana* i *De herbarum virtutibus* Macera Floridusa. *Medicina salernitana* (*Medycyna salerneńska*²³) to wierszowane²⁴, popularne pod względem merytorycznym kompendium medyczne, w skład którego wchodzi m.in. standardowy zestaw simplicjów (np. huba modrzewiowa „flegmę z płuc usuwa, śledzionę leczy, jest dobre na febrę”, aloes „rany wysusza, żołądek wzmacnia, naprawia wątrobę”, ślaz wysoki „kamień nerkowy kruszy, zmieszany z kwaśnym winem wzmacnia zęby”, szafran „poprawia samopoczucie, leczy wątrobę, pobudza do miłości, sprawia, że zapach z ust jest miły”, hyzop „wywodzi flegmę z piersi”, ruta „zmniejsza chuć, pomaga na sen i powstrzymuje łzawienie oczu” itd.).²⁵ Dzieł-

²³ Dziełko to jest znane również pod tytułami *Flos medicinae scholae Salerni* (*Kwiat medycyny szkoły salerneńskiej*), *Regimen sanitatis salernitanum* (*Zasady zdrowia według lekarzy salerneńskich*) i *De conservanda bona valetudine* (*O zachowaniu dobrego zdrowia*). Salerno to miasto na południu Włoch, gdzie w okresie od XI do XIV wieku działała szkoła medyczna, której dyplomy uprawniały do praktyki lekarskiej i której kontroli podlegały też apteki. Niektóre rękopiśmienne wersje tego poematu dedykowane są królowi angielskiemu („Anglorum Regi scribit Schola tota Salerni” – królowi Anglii dedykuje [ten poemat] cała szkoła w Salerno), inne królowi Francji (np. rękopis przechowywany w Bodleian Library, Oxford, nr 228, zaczyna się od słów: „Francorum Regi scripsit tota Schola Salerni.”).

²⁴ Tradycja ujmowania jakiejś dziedziny wiedzy, na przykład wiedzy medycznej, w formę poetycką, jest wspólna dla całego Starego Świata. Taką formę ma na przykład chińska *Materia medyczna ułożona wierszem* Li Hang-Kuana (połowa VIII wieku), *Kodeks Caraki*, podstawowy podręcznik Ajurwedy (tradycyjnej medycyny indyjskiej – II wiek n.e.), a w Europie na przykład traktat o teriaku (staropol. *dryjakiew*) Andromacha Starszego, osobistego lekarza cesarza Nerona. Poemat *Medicina salernitana* jest napisany wierszem tzw. leonińskim (łac. *versus leoninus*), który był niezbyt szczęśliwą kombinacją starożytnego heksametru i podwójnych rymów (na przykład: *In Jano claris calidisque cibis potiaris, / Cedit enim medo tunc potatus bene credo, / Ni tibi languores sint, aptos sume liquores, / Nec nimium cogita, communia fercula vita*). Ten rodzaj wiersza „pochodził jakoby od niejakiego Leonina, kanonika paryskiego, który był ich propagatorem... Najdawniejszym autorem piszącym temi wierszami był ksiądz Theodolus, rodem Włoch, w końcu V wieku”. (L. Zembrzusi, *Średniowieczny utwór Regimen Sanitatis Salernitanum w oświetleniu niektórych dawniejszych autorów polskich*. „Archiwum historii i filozofii medycyny”, Poznań 1930, t. X, z. 1, s. 11)

²⁵ W jego skład wchodzi części zatytułowane *Higienna*, *Materia medyczna* (simplicja), *Anatomia*, *Fizjologia*, *Etiologia*, *Patologia*, *Therapia*, *Nosologia* (klasyfikacja chorób i ich opis) i *De arte* (*O sztuce lekarskiej*).

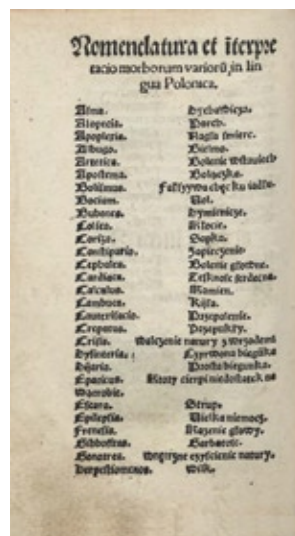
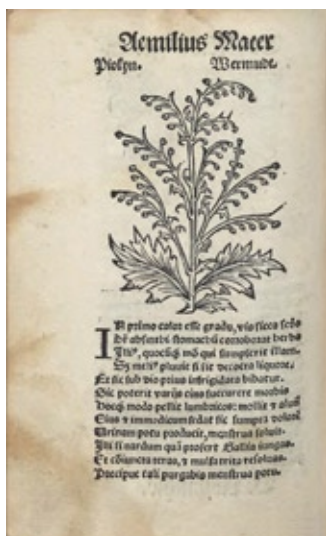
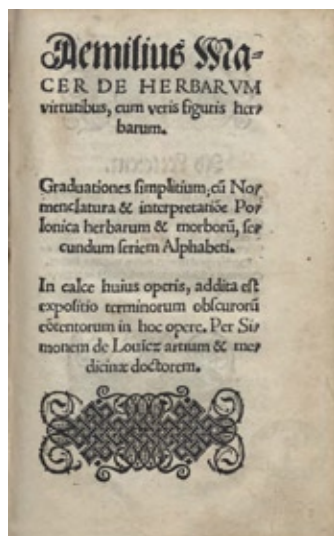
Il. 9. Po lewej: strona tytułowa Medycyny salerneńskiej (Frankfurt, 1612). Format 16°. Po prawej rozdział poświęcony rucie: najpierw, kursywą, sześciowiersz na temat jej właściwości leczniczych, potem, pismem prostym, komentarz Arnalda de Villanova

ko to zostało przetłumaczone m.in. na angielski, niemiecki, francuski, czeski i polski²⁶; w sumie znanych jest ponad 300 jego wydań. Najstarszy znany rękopis wchodzi w skład tzw. kodeksu wrocławskiego z 1160 roku²⁷. Pierwsze drukowane wydanie, wraz z uczonym komentarzem Arnalda de Villanova²⁸, ukazało się w 1480 roku. Przechowywane w krakowskim Muzeum Farmacji wydanie z 1612 roku jest kolejną reedycją pierwodruku.

²⁶ Na temat polskich wydań *Medycyny salerneńskiej* zob. L. Zembrzusi, *Średniowieczny utwór Regimen Sanitatis Salernitanum w oświeceniu niektórych dawniejszych autorów polskich*. „Archiwum historii i filozofii medycyny”, Poznań 1930, t. X, z. 1, s. 2. Wszystkie polskie wydania są w mniejszym lub w większym stopniu wyborem z tekstu oryginalnego

²⁷ Tzw. kodeks wrocławski został odkryty w bibliotece gimnazjum św. Marii Magdaleny we Wrocławiu w 1837 roku. W jego skład wchodzi 35 traktatów pochodzących z końca XI i początku XII wieku. Do najbardziej znanych należą *Antidotarium* Mikołaja z Salerno (139 przepisów na leki złożone, ułożone w porządku alfabetycznym) i poemat *Medicina salernitana*

²⁸ Arnald de Villanova (1235–1312) – katalończyk, absolwent uniwersytetów w Paryżu i Montpellier, doktor teologii, prawa, filozofii i medycyny, lekarz nadworny kilku papieży, królów i książąt, autor wielu prac medycznych i alchemicznych, inspirujący się w tej mierze pracami uczonych arabskich, zresztą tłumacz pism Avicenny i Avenzoara, autorytet naukowy późnego średniowiecza. Pierwsze wydanie jego dzieł zebranych to *Opera Arnaldi de Villanova* (Lyon, 1504)

Il. 10. Po lewej: strona tytułowa krakowskiego wydania O właściwościach ziół z 1532 roku, opracowanego „per Simonem de Lowicz” (przez Szymona z Łowicza). Format 8°. W środku: monografia „piołynu” (piołunu). Po prawej: strona łacińsko-polskiego słownika nazw chorób. Pierwsze hasło: „Asma (poprawnie Astma) – Dychawicza” (czyt. dychawica)

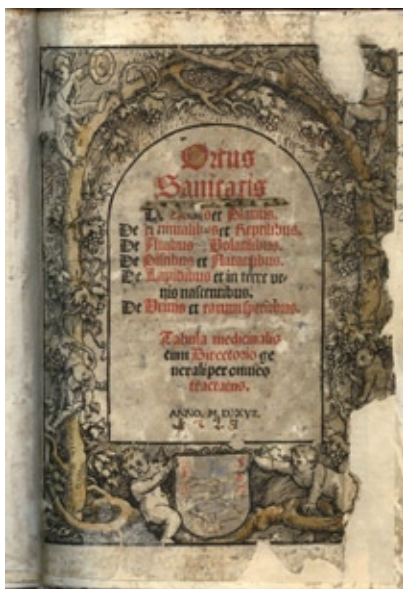
Również *De herbarum virtutibus* (O właściwościach ziół) zostało napisane wierszem leonińskim. Jego autorem był Odo de Meung, lekarz, który na potrzeby tego poematu przybrał sobie pseudonim Macer – z którego to powodu, jako że rzecz dotyczyła ziół, był później nazywany Macer Floridus (Macer kwietny, kwitnący). Pseudonim *Macer* nawiązuje do Aemiliusa Macera z Werony (zmarł w 16 roku n.e.), poety rzymskiego, autora poematów dydaktycznych, m.in. *Theriaca* (o odtrutkach) i *De herbis* (o roślinach leczniczych), z których korzystał też Pliniusz w swojej *Historii naturalnej* – z których to utworów zachowały się tylko niewielkie fragmenty. Pierwsze drukowane wydanie poematu Pseudo-Macera, zatytułowane *De viribus herbarum carmen* (Pieśń o właściwościach ziół) ukazało się w 1477 roku w Brukseli. W Muzeum Farmacji UJ jest przechowywane krakowskie wydanie tego dzieła z 1532 roku, które do druku przygotował Szymon z Łowicza, lekarz i profesor Akademii Krakowskiej. Wydanie to zostało zaopatrzone w dwa słowniki łacińsko-polskie: nazw chorób i nazw roślin leczniczych. Była to pierwsza próba usystematyzowania polskiej terminologii lekarskiej.

Liczne wydania późnośredniowiecznego *Ogródu zdrowia* (oryg. *Ortus sanitatis*²⁹) Johanna Wonnecke³⁰, czyli zbioru informacji na temat surowców leczniczych pocho-

²⁹ *Ortus* to średniowieczna, zepsuta forma klasycznego *hortus* (ogród).

³⁰ Nazywanego też Johann von Cube (Johann z miasta Kaub).

dzenia roślinnego, zwierzęcego i mineralnego, na którym wzorowały się m.in. polskie tzw. herbarze (Stefana Falimirza, Hieronima Spiczynskiego i Marcina Siennika), są reprezentowane w bibliotece krakowskiego Muzeum Farmacji przez łacińskie wydanie Ogrodu zdrowia z 1517 roku. Oprócz wspomnianych przed chwilą monografii na temat poszczególnych simplicjów, zamieścił też Wonnecke 16-stronicowy rozdział pt. *De urinis et earum speciebus* (*O moczu i jego rodzajach*), szczegółowo opisujący 20 rodzajów moczu, takich jak „mocz czarny” (*urina nigra*), „mocz biały” (*urina alba*), „mocz krwawy” (*urina sanguinea*) itd.

Il. 11. Po lewej: strona tytułowa *Ortus sanitatis* Johanna Wonnecke (Strassburg, 1517). Format 2°. Tytuły części: *De Herbis et Plantis* (O ziołach i roślinach) | *De Animalibus et Reptilibus* (O zwierzętach³¹ i pławach) | *De Avibus et Volatilibus* (O ptakach i istotach latających) | *De Piscibus et Natatilibus* (O rybach i stworzeniach pływających) | *De Lapidibus et in terre venis nascentibus* (O kamieniach i o tym, co rodzi się w ziemi) | *De Urinis et earum speciebus* (O moczu i jego rodzajach). Po prawej: monografia babki lancetowatej (*Plantago minor* – babka mniejsza)

Spośród wymienionych wyżej trzech autorów polskich tzw. herbarzy najtrudniejsze zadanie miał pierwszy z nich, Stefan Falimirz, ponieważ jak chodzi o polską terminologię botaniczno-lekarską miał do dyspozycji tylko *De herbarum virtutibus* Macera Floridusa w opracowaniu Szymona z Łowicza (zob. wyżej). Pozostali dwaj tylko modyfikowali to, co zrobił Falimirz, i ewentualnie poprawiali popełnione przez niego błędy (na przykład w nomenklaturze surowców). O samym Falimirzu wiadomo niewiele – a właściwie tyl-

³¹ W średniowiecznej terminologii słowo *animales* (zwierzęta) oznaczało tylko czworonogi

ko tyle, że żył w pierwszej połowie XVI wieku i że był dworzaninem Jana z Tęczyna, wojewody podolskiego i kasztelana krakowskiego. W stosunku do *Hortus sanitatis* (zob. wyżej) zakres tematyczny jego dzieła został znacznie poszerzony: w zakresie lekoznawstwa o rozdział poświęcony lekom złożonym (łac. *composita*), w zakresie diagnostyki m.in. o badanie pulsu, a w zakresie medycyny m.in. o położnictwo, pediatrię i chirurgię – co w sumie sprawiło, że jego dzieło nabrało charakteru popularnej encyklopedii medycznej. *O ziołach i mocy i ich*, złożone czcionką gotycką, w układzie dwukolumnowym, zawiera wiele „cudnych figur”, czyli ilustracji drzeworytniczych, którymi Florian Ungler, dzieło Falimirza „ozdobił i ochędożył”³².

Il. 12. Po lewej: strona tytułowa *O ziołach i mocy*³³ ich Stefana Falimirza (Kraków, 1534). Format 2°.

Pozostałe wymienione na tej stronie części to: *O paleniu wódek z ziół*³⁴, *O olejków przyprawianiu*³⁵, *O rzeczach zamorskich*³⁶, *O zwierzętach, o ptaczach*³⁷ i o rybach³⁸, *O kamieniu drogim*³⁹, *O urynie, pulsie i o innych znamionach*⁴⁰, *O rodzeniu dziatek*⁴¹. *O nauce gwiazdecznej*⁴². *O stawianiu baniek i o puszczeniu krwi*, *O rządzeniu czasu powietrza morowego*⁴³, *O lekarstwach doświadczonych na wiele niemocy i O nauce barwierskiej*⁴⁴. Po prawej: monografia na temat szczawiu

³² Florian Ungler (zmarł w 1536) – krakowski wydawca i drukarz, z którego oficyny wyszły pierwsze książki w języku polskim, takie m.in. jak *Raj duszny* Biernata z Lublina, a także *O ziołach i mocy ich* Stefana Falimirza. Cytaty dotyczące ilustracji pochodzą z przedmowy Falimirza („A zwłaszcza iż mój Floryan swojego wielkiego nakładu nie tylko nie litował [tzn. nie żałował], ale też ustawiczną robotą swą około tego tako pilnował, aby iakoby najnadniey, nalepiey, nachędożniej nowemi Literami i cudnemu Figurami te Polskie księgi ozdobił y ochędożył”)

³³ Chodzi o „moc” leczniczą

³⁴ „Wódki” to niealkoholowe produkty destylacji rozdrobnionego surowca roślinnego z parą wodną

³⁵ O sposobach preparowania olejków roślinnych

³⁶ Tzn. o surowcach leczniczych (roślinnych) sprowadzanych z krajów „zamorskich”

³⁷ Tzn. o ptakach

³⁸ Tzn. o ptakach i rybach

³⁹ Tzn. o drogich kamieniach traktowanych jako surowce lecznicze

⁴⁰ Tzn. o innych (niż mocz i puls) oznakach chorób

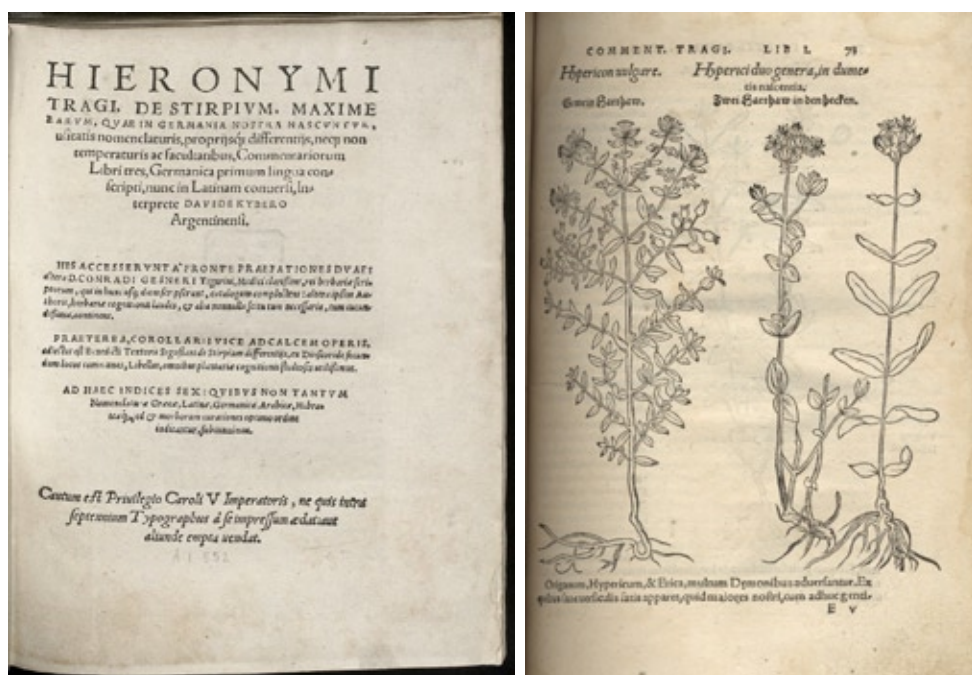
⁴¹ Tzn. o rodzeniu dzieci

⁴² Tzn. o astrologii – która w średniowieczu była traktowana jako element medycyny

⁴³ Tzn. jak postępować w okresie epidemii dżumy

⁴⁴ Tzn. o chirurgii

Nowoczesne prace botaniczno-lekarskie (nowoczesne w stosunku do średniowiecznych hortusów i wzorowanych na nich herbarzy) to przede wszystkim *De Stirpium* Hieronima Tragusa, z przedmową Conrada Gesnera⁴⁵ i z rysunkami Davida Kandela⁴⁶. Hieronim Tragus to pseudonim Hieronima Bocka (1498–1554), duchownego luterańskiego i botanika, jednego z czołowych naturalistów niemieckich epoki Renesansu⁴⁷. Merytoryczna nowoczesność jego zielnika polega na tym, że zamiast tradycyjnej, alfabetycznej aranżacji zastosował taką, która polegała na grupowaniu według podobieństwa. Natomiast pod względem ilustracyjnym naturalistyczne wizerunki roślin Kandela to w stosunku do uproszczonych, średniowiecznych drzeworytów rzeczywiście całkiem nowa epoka.

Il. 13. Po lewej: strona tytułowa Hieronima Tragusa o rodzajach (grupach) roślin (Strasburg, 1552). Format 16,8 x 22,8 cm. Po prawej: ilustracja do monografii poświęconej dziurawcowi

⁴⁵ Konrad Gesner (1516–1565) – szwajcarski lekarz, przyrodnik i filolog klasyczny, autor m.in. pięciotomowej pracy pt. *Historiae animalium* (1551–1558), która jest uznawana za pierwszą nowoczesną zoologię

⁴⁶ David Kandel (1520–1592), niemiecki artysta, wybitny ilustrator dzieł przyrodniczych

⁴⁷ Pod pseudonimem *Tragus* były publikowane wydania łacińskie jego dzieł, pod właściwym nazwiskiem (Bock) wydania niemieckie (np. przechowywane w krakowskim Muzeum Farmacji wydanie z 1577 roku, zatytułowane *Kreutterbuch*). *Tragus* to po grecku i po łacinie ziele solanki (solanki ługowej, sodnika koleczatego, *Salsola Kalii* L.

Do renesansowego piśmiennictwa poświęconego simplicjom należą też sławne *Komentarze do Dioskoridesa*, których autorem był Pietro Andrea Mattioli (łac. Matthiolus). Był to rodzaj aktualizacji dzieła Dioskoridesa (zob. wyżej) o informacje pochodzące od późniejszych niż Dioskorides autorów, takich jak Galen (II wiek) czy Avicenna (XI wiek). O przydatności *Komentarzy*, zwłaszcza dla ówczesnych aptekarzy, świadczy fakt, że zostały on przełożone na łacinę, francuski, niemiecki i czeski. W sumie, uwzględniając włoski oryginał, funkcjonowały one w pięciu językach. Pierwsze włoskie wydanie ukazało się w 1544 roku i do 1744 roku było wznawiane 20 razy. Przekład łaciński ukazał się w 1554 i do roku 1674 był wznawiany 14 razy; przekład francuski ukazał się w 1561 i do 1674 roku był wznawiany 12 razy; przekład niemiecki ukazał się w 1563 i miał 3 wydania, ostatnie w 1678 w Bazylei. Przekład czeski ukazał się dwukrotnie, w 1562⁴⁸ i 1596 roku. Drugie czeskie wydanie *Komentarzy* jest dla Polaków o tyle interesujące, że wśród zamieszczonych tam indeksów nazw surowców leczniczych w trzech językach jest też indeks polski (obok łacińskiego i czeskiego).⁴⁹

Okres, który w historii farmacji określa się jako spagiryczny⁵⁰, jatrochemiczny⁵¹ lub po prostu alchemiczny, jest reprezentowany w bibliotece krakowskiego Muzeum Farmacji przez dzieła takich m.in. autorów jak Paracelsus, Croll, Ruland i Basilius Valentinus.

Z dzieł Paracelsusa biblioteka przechowuje pośmiertnie wydane *Dzieł* (Strasburg, 1603). Phillippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim (1493–1541), urodzony w Einsiedeln (Szwajcaria) alchemik i lekarz, jest dzisiaj powszechnie uznawany za pioniera jatrochemii (chemii farmaceutycznej) – o którym jednak już Wolfgang pisał, że „osobliwszy ten fantastyk, niepospolitego wprawdzie geniuszu i wielkich zdolności, lecz bez żadnych nauk i usposobienia, pełen alchemicznych urojeń, niewymownem uniesiony samochwalstwem, wszystkiemi pogardzając naukami, a z wielką zapalczywością powstając przeciw nauce Galena i Arabów, nowej jął się

⁴⁸ W egzemplarzu tego wydania, przechowywanym w Bibliotece Jagiellońskiej, „na karcie sygn. xxx, przywilej króla Zygmunta Augusta datowany w Wilnie 31. V. 1561, zabraniający przedruku tej książki w Polsce w ciągu najbliższych 20 lat.” (cytat z karty katalogowej).

⁴⁹ Pod koniec XVI wieku polskie nazewnictwo botaniczno-lekarskie było na tyle lepiej rozwinięte i bogatsze od czeskiego, że mogło temu drugiemu służyć jako wzór i podstawa nie tylko do tworzenia własnych nazw, ale też do korygowania już istniejących. Więcej na ten temat: Z. Bela, *Nieco złagodzony kompleks. O relacjach między polską i czeską literaturą botaniczno-lekarską w XVI wieku*. Język polski 2002 T. 82 z. 3 s. 174–177

⁵⁰ W czasach wczesnonowożytnych wyraz *spagiryczny* był używany jako synonim wyrazu *alchemiczny*. Natomiast w średniowiecznej alchemii oznaczał efekty takich procesów, jak destylacja czy ekstrakcja mineralnych komponentów z roślinnych popiołów – które to procesy były stosowane w celu rozdzielania i oczyszczania metali z rud, a także soli z solanki i wodnych roztworów. Pochodzenie słowa: grec. *spao* – wyciągać, wydobywać, rozerwać, oddzielić, i grec. *ageiro* – zbierać, gromadzić

⁵¹ Czyli chemia lekarska. Termin używany w okresie od 2. poł. XVI w. do 1. poł. XVII w. Grec. *iatreos* – lekarz (por. *pediatria*)

Il. 14. Strony tytułowe przechowywanych w Muzeum Farmacji UJ różnojęzycznych wydań Komentarzy: włoskiego (Wenecja, 1563), łacińskiego (Wenecja, 1558), niemieckiego (Praga, 1586) i czeskiego (Praga, 1596)

teorii i wszystko z astrologii, magii i alchemii wyprowadzał”⁵². Opisane przez Paracelsusa chemiczne preparaty to na przykład *Mercurius Vitae* („rtęć życia”, trójsklorek antymonu zasadowy), który „odmładza starego człowieka”⁵³, czy „kwintesencja antymonu” – efekt skomplikowanej procedury, której pierwszym etapem była trwająca 30 dni „maceracja” sproszkowanego antymonitu w „mocnym winie” – która „leczy trąd i fistuły”⁵⁴, chorobę francuską i inne tego typu nieuleczalne choroby”.

Jednym z wyznawców Paracelsusa był Oswald Croll (1563–1609), profesor medycyny na Uniwersytecie w Marburgu, znany głównie jako autor książki pt. *Basilica chymica* (pierwsze wydanie: Frankfurt, 1609). Oprócz tytułowego traktatu mamy w tej książce jeszcze drugi, zatytułowany *Tractatus de signaturis* (*Traktat o sygnaturach*). W pierwszym omówił autor sposoby sporządzenia kilkudziesięciu preparatów o charakterze chemicznym, takich na przykład jak *Tartarus vitriolatus* (preparat tzw. wajsztynu⁵⁵ i kwasu siarkowego), zalecany m.in. na migrenę, czy *Lac sulphuris* („mleko siarczane”, preparat siarki i kamienia winnego), zalecany „na płuca”, w szczególności na astmę. Wśród nich jest też kilka przepisów autorstwa Paracelsusa, na przykład *Specificum purgans Paracelsi* (*Specyfik przeczyszczające według przepisu Paracelsusa*), *Laudanum Paracelsi* (*Laudanum*⁵⁶ według przepisu Paracelsusa) czy *Arcanum Corallinum Paracelsi* (*Arcanum koralowe według przepisu Paracelsusa*). W odróżnieniu od Paracelsusa, który do leczenia syfilisu zalecał metaliczną rtęć, Croll do leczenia

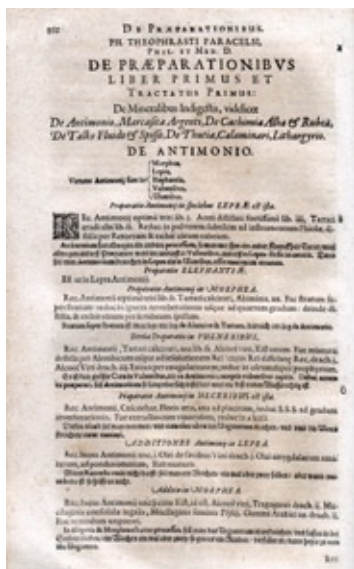
⁵² J. Wolfgang, op. cit. nr 23, s. 563.

⁵³ Aureoli Philippi Theophrasti Bombasts von Hohenheim ... Opera. Strassburg, 1603, s. 806: *Von Arcano Mercurii Vitae*

⁵⁴ Z łac. *fistula* – przetoka

⁵⁵ Tzw. winny kamień, osad w beczkach z winem, sól kwasu winowego, wodorowinian potasu.

⁵⁶ Dawna nazwa nalewki opiumowej, zawierającej około 10% opium (1% morfiny)

Il. 15. Po lewej: strona tytułowa Dzieł Paracelsusa (Strassburg, 1603). Wysokość 29 cm.
Po prawej: strona początkująca traktat pt. De Praeparationibus

Il. 16. Po lewej: Basilica chymica Osvalda Crolla (Frankfurt, 1611). Format: 17 x 20,5 cm.
Portrety na stronie tytułowej przedstawiają osoby uznawane za pionierów jatrochemii:
Hermesa Trismegistosa, Gebera, Morienesa, Rogera Bacona, Raymunda Lulla i Paracelsusa.
Po prawej: strona tytułowa traktatu O sygnaturach

tej choroby proponuje kalomel⁵⁷. Jeden z przepisów w tej części książki to przepis na *Zenexton Paracelsi* (*Zenexton według przepisu Paracelsusa*), czyli przepis na tabletki, w skład których miały wchodzić m.in. wysuszone i sproszkowane żaby, skrawki gałganka przesiąkniętego miesiączką młodej dziewczyny, arszenik, aurypigment, sproszkowane perły, szafran, bursztyn i piżmo. Dzięki zastosowaniu odpowiedniego przyrządu na jednej stronie tabletki można było odcisnąć znak żmii, na drugiej skorpiona. Natomiast w *Traktacie o sygnaturach*, też zgodnie z nauką Paracelsusa⁵⁸, usystematyzował Croll „wiedzę” o tzw. sygnaturach, czyli surowcach leczniczych, których wygląd wskazuje na jego lecznicze zastosowanie (na przykład mak, ze względu na kształt makówki, jest dobry na dolegliwości głowy).

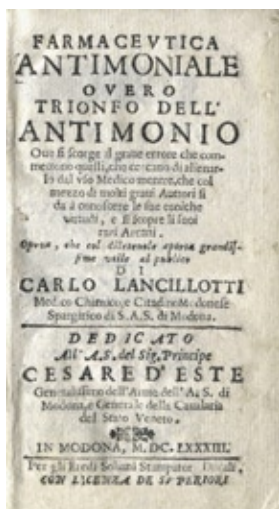
Kolejna książka charakterystyczna dla okresu alchemicznego to *Trionfo del Antimonio* (*Triumf antymonu* – Modena, 1683). Jest to włoski przekład niemieckiej książki *Triumph–Wagen Antimonii* (*Triumfalna karetą antymonu*), która po raz pierwszy ukazała się w 1604 roku w Lipsku pod pseudonimem Basiliusa Valentinusa – rzekomego mnicha benedyktyńskiego z XV wieku, rzekomego alchemika, rzekomego odkrywcy antymonu i rzekomego autora wielu prac alchemicznych⁵⁹. Prawdziwym autorem tej książki, a także wszystkich innych opatrzonych pseudonimem Basilus Valentinus, był Johann Thölde (1565–1614), wymieniony na stronie tytułowej pierwszego niemieckiego wydania *Triumph–Wagen Antimonii* z 1604 roku jako wydawca, poza tym znany też jako autor książki pt. *Haligraphia*.⁶⁰ W wersji niemieckiej *Triumph–Wagen Antimonii* była kilkakrotnie wznawiana, została też przełożona m.in. na łacinę, włoski i angielski. Liczne są też do niej odwołania w siedemnasto- i osiemnastowiecznym piśmiennictwie alchemicznym. Pełny tytuł włoskiego przekładu tej książki brzmi: *Pharmaceutica Antimoniale overo Trionfo dell Antimonio* (*Leki antymonowe albo triumf antymonu*). Właściwy tekst poprzedza wklejona i rozkładana ilustracja przedstawiająca alegorię triumfu leków antymonowych. We wstępie czytamy, że opinia o antymonie (de facto antymonitu, trójsiarczku antymonu), jakoby był on trucizną, jest słuszna tylko o tyle, o ile dotyczy surowego, nieprzetworzonego alchemicznie antymonu. Natomiast antymon poddany pewnym alchemicznym procesom umożliwia zrobienie leków, które swoimi właściwościami znacznie przewyższają leki tradycyjne. Opisane przez autora preparaty antymonowe, skądinąd noszące typowo alchemiczne nazwy, to m.in. *Tynk-*

⁵⁷ Chlorek rtęci(I). Czysty kalomel nie jest toksyczny, jednak zwykle zawiera niewielką ilość chlorku rtęci(II) (tzw. sublimatu). Pierwszą farmakopeą, która zamieściła przepis na ten preparat, była *Farmakopea londyńska* z 1618 roku.

⁵⁸ *Paracelsi Opera*, op. cit. s. 908: *De Signaturis rerum*.

⁵⁹ Jego istnienie w sposób nie budzący wątpliwości zakwestionował J.M. Stillman, Basil Valentine, a Seventeenth Century Hoax. *Popular Science Monthly* 1912 T. 81 s. 591–600

⁶⁰ Pełny tytuł: *Haligraphia, Das ist, Gründliche und eigendliche Beschreibung aller Saltz Mineralien* (*Haligraphia, czyli kompletny i wyczerpujący opis wszystkim soli pochodzenia mineralnego*). Pierwsze wydanie: Lipsk, 1603.

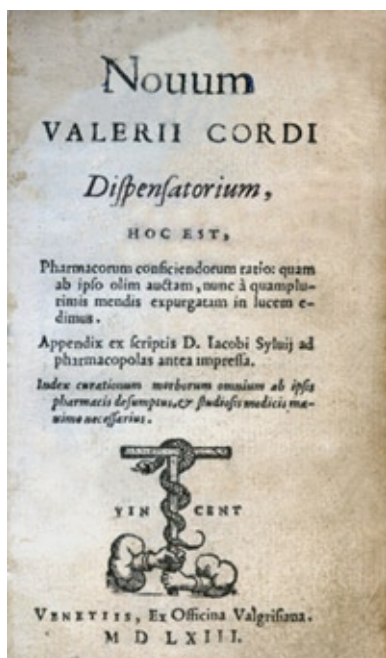
Il. 17. Po lewej: strona tytułowa włoskiego wydania Triumfu antymonu (Modena, 1683). Format: 8 x 14,5 cm. Po prawej: rozkładana ilustracja przedstawiająca alegorię triumfu antymonu: pierwsza postać to Vulcanus – rzymski bóg ognia (ogień to podstawowy czynnik alchemicznych przemian); druga – personifikacja antymonu (♂), trzecia – personifikacja złota (⊙).

tura antymonu, Kwintesencja antymonu, Elik sir Antymonu, Wątroba antymonu (ponieważ z wyglądu preparat ten był podobny do wątroby), *Balsam antymonowy, Antymonowe panaceum, Antymonowe arcanum* itp. Na przykład w celu zrobienia tynktury antymonowej najpierw należało z antymonu otrzymać tzw. szkło antymonowe (antymonit wyprażony do stanu zeszklenia i sproszkowany), które po zmieszaniu z winem należało ogrzewać, aż stanie się „przyjemnie czerwony” i osiadzie na dnie. Taka tynktura – pisze autor – jest „słodka i wdzięczna” i „niezwykle skuteczna”, leczy trąd, „oczyszcza krew i usuwa nadmiar melancholii”⁶¹.

Najbardziej jednak merytoryczne książki w bibliotece krakowskiego Muzeum Farmacji z okresu od XVI do XVIII wieku to oczywiście farmakopee. Ogólnie rzecz biorąc farmakopea to wykaz substancji (surowców) leczniczych i przepisów na leki, jaki każda znajdująca się na danym terenie (miasto, państwo) apteka miała obowiązek posiadać i przestrzegać⁶². Pierwsze europejskie farmakopee miały charakter miejski – obowiązywały lekarzy i aptekarzy w mieście, dla którego zostały sporządzone. W kolejności chronologicznej (pierwsze wydania) były to farmakopee: florencka (1498),

⁶¹ Tzn. nadmiar tzw. żółci czarnej. Według fizjologii humoralnej Hipokratesa w organizmie ludzkim funkcjonowały cztery płyny ustrojowe: krew (grec. *sanguis*), śluz (grec. *phlegma*), żółć żółta (grec. *chole*; stąd *cholera*) i żółć czarna (grec. *melas chole*; stąd *melancholia*). W tym ostatnim przypadku chodziło prawdopodobnie o krew śledzionową, która ma ciemnowiśniowy kolor

⁶² Poza tym w szesnastowiecznych farmakopeach mówi się też o ...

T I T V L I dispenfatorij.	
Confectiones Aromaticę.	69
Confectiones Opiata.	121
Condita	179
Conferuę	180
Lenitiua & Solutiua	144
Pilulę	219
Sirupi	251
Rob	288
Lohoch	290
Trochifci	295
Emplaftra	317
Carota	331
Vnguenta	334
Olea	366
Preparationes quorundam simplicium	398

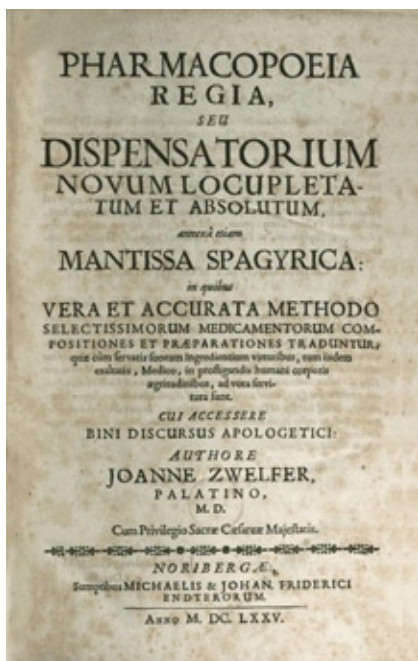
Il. 18. Strona tytułowa Format: 6 x 13 cm. Po prawej: nazwy postaci leków opisanych w tej farmakopei

barcelońska (1511), norymberska (1546), augsburska (1564) i kolońska (1565). Były to w zasadzie kolejne redakcje materiału zawartego w *Antidotarium* Pseudo-Mesuego⁶³ – które z kolei było kompilacją analogicznych prac autorów starożytnych (greckich i łacińskich), bizantyjskich⁶⁴ i arabskich. Spośród tych pierwszych farmakopej biblioteka krakowskiego Muzeum Farmacji przechowuje tylko weneckie wydanie *Dispensatorium norimbergense* (farmakopea normberska) z 1563 roku.⁶⁵ Wyraz *dispensatorium* to jeden z synonimów wyrazu *farmakopea* (łac. *dispenso* – 1. ważyć, rozważać, roz-

⁶³ *Antidotarium* to jeden z dawnych nazw farmakopei. Pseudo-Mesue (X/XI wiek) – autor dzieł farmakologicznych, które zwykle były wydawane pod wspólnym tytułem *Opera*. W ich skład wchodzi m.in. *De simplicibus* (*O simplicjach*), z podziałem na takie, „w których nie ma trucizny” (np. aloes) i „w których jest trucizna” (np. powój czyszczący), i *Grabadin sive Antidotarium* (*Grabadin* czyli *Antidotarium*) – „zbiór elektuariów, konfektów i innych leków złożonych”.

⁶⁴

⁶⁵ Oprócz tego biblioteka Muzeum Farmacji UJ przechowuje faksymilowe wydanie *Farmakopei Augsburskiej* z 1564 roku (*A Facsimile of the First Edition of the Pharmacopoeia Augustana. With Introductory Essays by Theodor Huseman. Published by the State Historical Society of Wisconsin, Madison, 1927*).

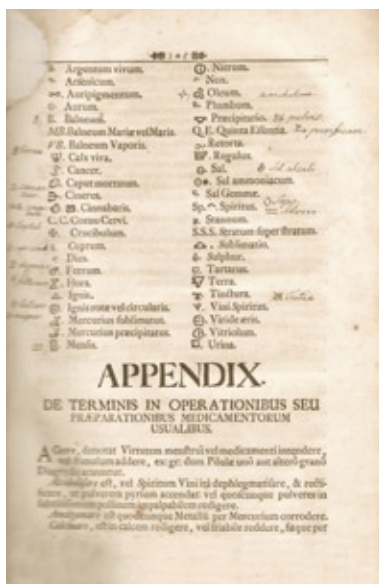
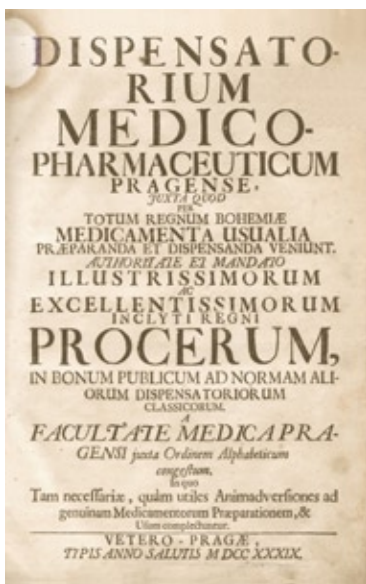
Il. 19. Strona tytułowa Farmakopei królewskiej i strona początkująca „suplementu spagiryicznego część pierwszą”

dzielać, wydzielać; 2. zarządzać, porządkować, organizować; 3. zezwalać); zbiór zasad sporządzania leków.

Pierwszą farmakopeą o zasięgu państwowym była w Europie *Farmakopea londyńska* (1618). Na taki jej charakter wskazuje zamieszczona na początku królewska proklamacja, nakazująca aptekarzom w całym królestwie stosowanie się do jej przepisów. Jednocześnie była to pierwsza w Europie farmakopea, w której znalazły się przepisy na leki „spagiryczne”⁶⁶, takie jak „oleje chemiczne” (np. „olej antymonowy” czy „olej arsenikowy”, „szafran ołowiu”, „szafran żelaza” czy „kwiat siarki”⁶⁷). Przepisy na tego rodzaju preparaty w coraz większej liczbie były zamieszczane w siedemnasto- i osiemnastowiecznych farmakopeach, tworząc charakterystyczną dla tego okresu mieszaninę przepisów na leki tradycyjne i właśnie leki „spagiryczne”. Spośród siedemnastowiecz-

⁶⁶ Zob. przypis nr 50. Więcej na ten temat zob. G. Urdang, *How chemicals entered the official pharmacopoeias*. W: Morgan, Banner Bill (ed.), *Transactions of the Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters*, volume XXXIX (1947–1949), ss. 115–125

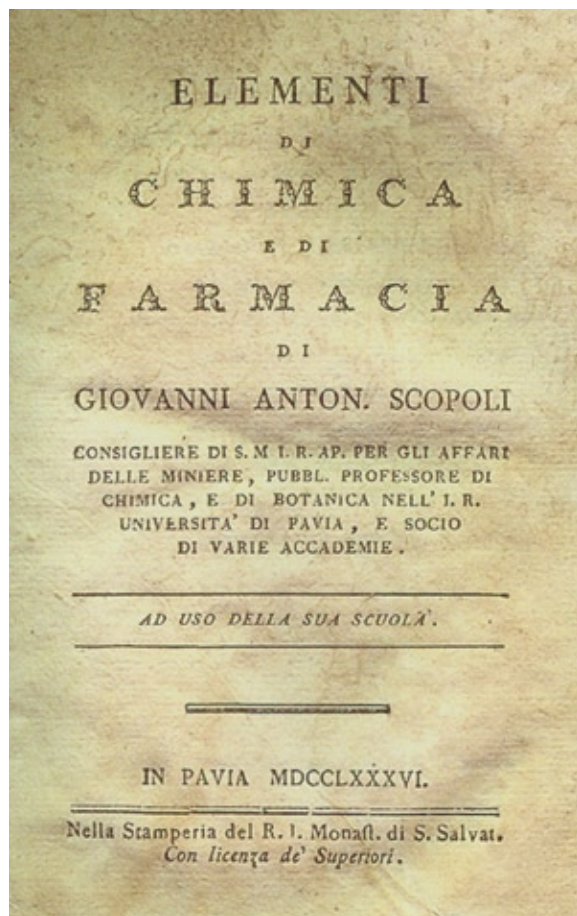
⁶⁷ W terminologii alchemicznej *szafran* (łac. *crocus*) oznaczała tlenek danego metalu. Natomiast „kwiat siarki” (łac. *flos sulphuris*) to alchemiczna nazwa siarki sublimowanej, która ma postać bardzo drobnych kryształków

Il. 20. Po lewej: strona tytułowa Farmakopei Praskiej (Praga, 1739). Po prawej: strona z symbolami alchemicznymi, zamieszczonymi ze względu na przepisy alchemiczne (spagiryczne)

Il. 21. Po lewej: strona tytułowa Farmakopei Prusko-Brandenburskiej (Erfurt, 1747). Po prawej: strona z przepisami na preparaty antymonowe

Il. 23. Strona tytułowa Podstaw chemii i farmacji (Pavia, 1786), pierwszego w historii akademickiego podręcznika farmacji. Format 8°

nych farmakopej biblioteka Muzeum Farmacji UJ przechowuje *Farmakopeę królewską (Pharmacopoeia Regia)* Johanna Zwelfera⁶⁸, gdzie już na stronie tytułowej mówi się o zamieszczonej tam grupie leków „spagirycznych”, czyli związków metali (złota, srebra, rtęci, ołowiu itd.) i związków mineralnych (np. tzw. wiotriolu, czyli kwasu siarkowego).

Natomiast spośród osiemnastowiecznych farmakopej biblioteka muzealna przechowuje: farmakopeę praską (1739), „austriacko-wiedeńską” (1744), prusko-brandenburską (1747), „austriacko-prowincjonalną” (1774) wirttemberską (1786).

Pierwszy w historii podręcznik farmacji na poziomie akademickim⁶⁹, i jednocześnie ostatnia pozycja w tym przeglądzie, to *Podstawy chemii i farmacji* Giovan’ Antonia Scopolego (1723–1788), włoskiego lekarza i przyrodnika, znanego ze swoich prac m.in. z zakresu chemii (np. *Fundamenta chemicae*), mineralogii (np. *Principia mineralogiae*) i botaniki

⁶⁸ Johann Zwelfer (1618–1668), niemiecki chemik, lekarz i aptekarz, którego Józef Sawiczewski w swojej *Historii farmacji Kraków, 1825* wymienia w gronie pionierów nowoczesnej farmacji: „Nadeszła na koniec dla tej nauki szczęśliwa chwila, w której ciemnota pełna przesądów, Magia, Alchimia, Astrologia, Kabalistyka i inne tym podobne porzuconemi, a prawdziwe i na zasadach Filozofii wsparte nauki od pierwszych odróżnione, przyzwoite sobie zyskały znaczenie. (...) Obeznani z Farmacją i z naukami jej pomocnymi, pokusili się do napisania dzieł w swoim przedmiocie, wśród nich Glaser, Kunkel, Zwelfer, jak i wielu innych zaszczytnie światu uczonemu znanych, Farmacji winni są tę sławę, jaką w dalszym doskonaleniu się jako biegli Chemicy sobie pozyskali.”

⁶⁹ Początki nauczania farmacji na poziomie akademickim w Europie to druga połowa XVIII wieku. Awans ten wiązał się z rozwojem chemii i stosowaniem jej osiągnięć w lecznictwie

(*Fundamenta botanica*). Korespondował z Linneuszem, który uwiecznił jego pamięć, nadając opisanej po raz pierwszy lulecznicy krajńskiej nazwę *Hyoscyamus scopolia*. W 1777 roku Scopoli objął katedrę historii naturalnej uniwersytetu w Pawii, gdzie prowadził wykłady z chemii i botaniki. W tym samym roku, na tymże uniwersytecie, została utworzona pierwsza w Europie katedra farmacji. Kolejność w tytule jego podręcznika – najpierw chemia, potem farmacja – wskazuje, że znajomość chemii była już wtedy nieodzownym elementem edukacji farmaceutycznej. W jednym z początkowych rozdziałów *Podstaw chemii i farmacji* zamieścił Scopoli aktualną bibliografię chemiczną (np. J. Wiegleb, *Handbuch der allgemeine Chemie*, 1781) i farmaceutyczną (np. J. Gmelin, *Einleitung in die Pharmazie*, 1781), uwzględnił też aktualne dokonania takich odkrywców jak Schelle⁷⁰, Marggraf⁷¹ czy Pelletier⁷².

⁷⁰ Carl Wilhelm Sheele (1742–1786), szwedzki aptekarz, członek Królewskiej Akademii Nauk w Sztokholmie, odkrywca m.in. tlenu, gliceryny, wielu kwasów organicznych (np. jabłkowego, cytrynowego, mlekowego) i nieorganicznych (wolframowego, arsenawego).

⁷¹ Andreas Margraff (1709–1782), niemiecki aptekarz, odkrywca m.in. cyjanku potasu, a także cukru (sacharozy) w tkankach wielu roślin. Stwierdzony przez niego fakt, że największa ilość cukru spośród roślin europejskich znajduje się w korzeniu buraka cukrowego (6,5%) sprawił, że jego uczeń, Franciszek Achard, założył na Śląsku pierwszą w Europie cukrownię produkującą cukier z buraków cukrowych na skalę przemysłową.

⁷² Pierre Joseph Pelletier (1788–1842), aptekarz, uczonek, członek francuskiej akademii nauk. W 1815 roku wyizolował kurkuminę (żółty barwnik z kurkumy) i santalinę (czerwony barwnik z drzewa sandałowego). Razem z Josephem Caventou (1795–1877), profesorem paryskiej École de Pharmacie, wyizolował w 1817 roku emetynę (alkaloid zawarty w korzeniu wymiotnicy, działanie wykrztuśne i wymiotne), w 1818 strychninę (alkaloid z nasion kulczyby) i atropinę (alkaloid z wilczej jagody, mający zastosowanie w chorobach układu krążenia, spowalniający perystaltykę jelit, rozszerzający źrenicę oka), w 1819 chlorofil, w 1820 chininę (z kory chinowej, hamującą przemianę materii pełzaka zimnicy).

Dr Marek Rubnikowicz
Toruń – Muz. Okr.

Dr Krzysztof Nierzwicki
Toruń – UMK

Dr Andrzej Mycio

NAD ZŁOTO CENNIEJSZE... SKARBY UNIwersYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

Wystawa pod tym tytułem, prezentująca najcenniejszą część zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, miała miejsce w toruńskim Ratuszu Staromiejskim w dniach od 14 czerwca do 12 lipca 2015 r. Pierwotnie wystawę zaplanowano w okresie od 14 do 30 czerwca, jednak z uwagi na duże zainteresowanie przedłużono ją o kolejne 12 dni. Wernisaż wystawy był wraz z uroczystym posiedzeniem Senatu UMK głównym wydarzeniem obchodów 70-lecia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Organizatorami wystawy była Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu oraz Muzeum Okręgowe w Toruniu. Jej kuratorami byli dyrektor Biblioteki Krzysztof Nierzwicki oraz dyrektor Muzeum Marek Rubnikowicz. Obok społeczności akademickiej z Senatem UMK i rektorem Uczelni Andrzejem Tretynem uroczystość otwarcia wystawy swoją obecnością uświetnili także: prezydent Torunia Michał Zaleski, biskup diecezjalny toruński Andrzej Suski, posłanka Anna Sobecka oraz przewodniczący Rady Miasta Torunia Marcin Czyżniewski, oraz wiele innych znakomitości miasta i regionu.

Zaprezentowane na wystawie kodeksy do II wojny światowej należały do Państwowej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Królewcu, a prawie wszystkie w XVI w. były własnością ostatniego wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego i pierwszego księcia Prus, Albrechta Hohenzollerna. Pod koniec wojny Niemcy ewakuowali je z Królewca w celu ochrony przed bombardowaniami alianckimi m.in. do Karwin i Słobit leżących koło Pasłęka. Do Torunia książki te trafiły w 1946 r., już ze zbiornicy książek w Pasłęku, w ramach przejmowania tak zwanych zbiorów zabezpieczonych, czyli głównie księgozbiorów byłych niemieckich bibliotek znajdujących się na terenach „Ziem Odzyskanych”.

Najważniejszą częścią wystawy była Srebrna Biblioteka księcia Albrechta Hohenzollerna i jego drugiej żony Anny Marii, która została zaprezentowana w przestrzeni Sali Królewskiej. Na wystawie znalazło się 15 z pierwotnie liczącej 20 opraw kolekcji, które powstały w okresie 1545-1562. 12 opraw pochodzi ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, natomiast trzy pozostałe są dzisiaj własnością Biblioteki Narodowej w Warszawie, Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu oraz Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Zbiór ten odznacza się wysokimi walorami artystycznymi, stanowi jeden z najcenniejszych zabytków złotnictwa epoki renesansu. Jest zjawiskiem unikatowym, nie znamy bowiem drugiej tak dużej kolekcji książek oprawionych w srebro. Oprócz srebra, które dominuje w oprawach, użyto także żelaza, mosiądzu oraz złota. Kompozycje figuralne przedstawione na oprawach są najczęściej scenami zaczerpniętymi z Pisma Świętego. Z przedstawień świeckich należy przede wszystkim zwrócić uwagę na wizerunki księcia Albrechta, które miały podkreślić rangę i pozycję władcy oraz jego rodu. Dekoracje srebrnych opraw noszą wyraźne cechy zapożyczeń i wpływów grafiki oraz plastyki niemieckiej, niderlandzkiej, a także włoskiej. Jest to jednak specyfika tego gatunku, gdzie o poziomie dzieła świadczy nie oryginalność przedstawienia, ale kunszt jego wykonania.

Typowa dla swojego okresu, a mianowicie czasu reformacji, jest treść książek, które kryją srebrne oprawy, w sumie 27 druków i jeden rękopis, z lat 1545-1557. Znajdziemy tu przede wszystkim prace Marcina Lutra, Jana Brenza, Erazma Sarceriusa, Veita Dietricha oraz Filipa Melanchtona. Dominacja wśród druków Srebrnej Biblioteki prac Lutra jest zrozumiała, był on bowiem nie tylko Wielkim Reformatorem, ale także przyjacielem księcia Albrechta. Druki w srebrnych oprawach nie były czytane, książęca para posiadała ich duplikaty oprawione w deski i skórę, z których można było wygodnie korzystać. Srebrna kolekcja służyła wyłącznie celom reprezentacyjnym, miała dodać blasku rezydencji książęcej w Królewcu.

W hallu przed Salą Królewską zaprezentowano natomiast efektowne kodeksy rękopiśmienne, rzadkie gotyckie i renesansowe oprawy oraz iluminowane inkunabuły i druki XVI-wieczne. Wśród prezentowanych kodeksów znalazły się tomy z prywatnej biblioteki księcia Albrechta (Kammerbibliothek) – humanisty, mecenasa uczonych, gorliwego zwolennika Lutra i jego reformy, a także bezcenne rękopisy z bibliotek konwentów krzyżackich i bibliotek kapitulnych, które książę Albrecht zgromadził w otwartej w 1540 r. dla publiczności bibliotece zamkowej (*Bibliotheca Nova*). Do biblioteki zamkowej należały m.in. bogato iluminowana *Apokalipsa* Heinricha von Hesler oraz egzemplarz pierwszego wydania dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium libri VI* (Norimbergae, 1543), który zapewne stanowił dar kanonika warmińskiego Jerzego Donnera dla księcia Albrechta.

Obecnie rękopisy i stare druki z Królewca stanowią część wspólnego, polsko-niemieckiego dziedzictwa kulturowego. Udostępniane stopniowo w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej służą wszystkim zainteresowanym historią i kulturą zachodniej i środkowo-wschodniej Europy.

Fotografie wykonał Piotr Kurek

Michał Zaleski – Prezydent Torunia, dr Krzysztof Nierzwicki,
prof. dr hab. Andrzej Tretyn – JM Rektor UMK

W gablocie: srebrna oprawa, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, sygn. Ob.6.III.706

W gablocie: srebrna oprawa, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, sygn. Ob.6.III.714-715

Bp Andrzej Wojciech Suski – Ordynariusz Diecezji Toruńskiej,
Marian Frąckiewicz – Radny Miasta Torunia

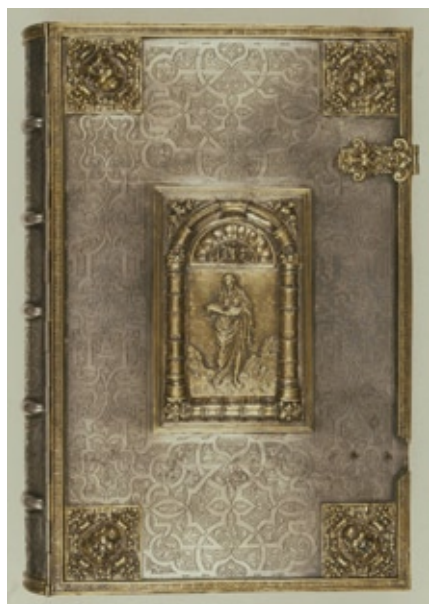
Oprawa rękopisu *Summa super titulis Decretalium*, XIV w.
Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, sygn. Rps 27/II

Il. 1: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu,
sygn. Ob.6.III.716.

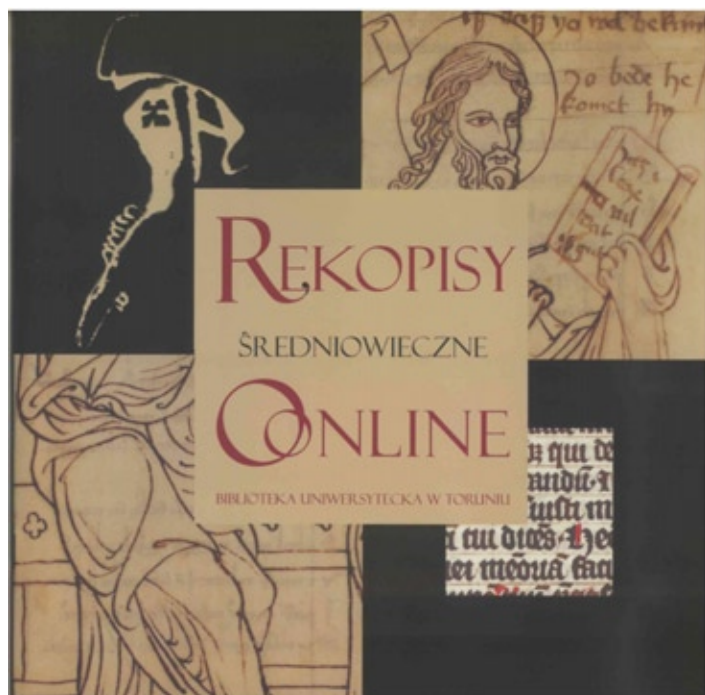
Il. 2: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu,
sygn. Ob.6.III.711

Il. 3: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu,
sygn. Ob.6.III.705

Katalogi zbiorów specjalnych

Dr Tomasz Stolarczyk
Łódź – UŁ

INWENTARZ INKUNABULÓW I STARYCH DUKÓW PODOMINIKĄSKICH Z SIERADZA W BIBLIOTECE WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO WE WŁOCŁAWKU

Abstract

The Library of Higher Seminary in Włocławek came into being in 1569. From 1719 until 1866 the library was managed by Congregation of the Mission. The contributing librarians were Zenon and Stanisław Chodyńscy. In the second half of 19th century the library took over a lot of books from former monasteries in Kingdom of Poland. In 1939 the library possessed about 100-120.000 volumes. In the time of WWII the library lost approximately 70.000 volumes. Now the Library of Higher Seminary in Włocławek have approximately 110.000 volumes among others antique books from former Dominican monastery in Sieradz.

Streszczenie

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego powstała w 1569 roku. W latach 1719-1866 biblioteka podlegała księżom misjonarzom. Największe zasługi dla jej rozwoju położyli w XIX w. ks. Zenon i Stanisław Chodyńscy. Po upadku Powstania Styczniowego do biblioteki seminaryjnej trafiły księgozbiory po skasowanych klasztorach z terenu diecezji kujawsko-kaliskiej (włocławskiej). W 1939 roku, księgozbiór biblioteczny liczył ok. 100-120 tys. woluminów. W wyniku II wojny światowej biblioteka straciła ok. 70 tys. tomów. Obecnie biblioteka seminaryjna liczy ok. 110 tys. woluminów. Wśród nich są inkunabuły i stare druki pochodzące z byłego klasztoru dominikańskiego w Sieradzu.

Wśród ponad 110 tys. woluminów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku¹ znajduje się 231 woluminów (304 dzieła) starych druków w tym 46 inkunabułów, 94 druki szesnastowieczne, 67 siedemnastowiecznych i 24 osiemnastowiecznych z byłego klasztoru dominikańskiego w Sieradzu². Poniżej przedstawione

¹ Bernadeta Iwańska-Cieślak: Zarys dziejów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku (XVII-XX wiek). *Zap. Kuj.-Dobrz.* 2005 T. 20 s. 170

² Wg Kazimierza Rulki 277 stare druki, ale z tego 39 to dublety czyli 238; powtarza tę informację, w doskonałej zresztą monografii sieradzkiego konwentu Grzegorz Wierzchowski; Kazimierz Rulka: Księgozbiory historyczne w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku. *Kron. Diec. Włocł.* 1992 T. 75 nr 7-12 s. 283; Grzegorz Wierzchowski: Dzieje klasztoru dominikanów w Sieradzu. Od lat 30 XIII wieku do 1864 roku. Sieradz 2012 s. 31

zostały historia Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku i inwentarz inkunabułów i starych druków ze wspomnianego klasztoru.

Historia Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku

Biblioteka seminaryjna we Włocławku istniała od momentu powstania seminarium duchownego (1569 r.), ale pierwsza pisemna wzmianka o niej pochodzi z 1660 r. Wówczas to prałat Teodor Zaporski zapisał swoje książki na rzecz tejże księżnicy: dzieła Bonaciny *Casuite* i *Hortus Pastorum*³. Kolejnym ofiarodawcą był ks. Marcin Proticz, rektor Seminarium (1667-1675), który zgromadziwszy pokaźny księgozbiór teologiczny, podzielił go między biblioteki kapituły katedralnej, reformatów i seminaryjną. Część książek rozdysponował jeszcze za swojego życia, część w testamencie (zm. 1700). Obecnie biblioteka posiada 34 pozycje pochodzące z tej darowizny: 1 inkunabuł, 2 druki XVI-wieczne oraz 31 publikacji z XVII w.⁴

W 1719 r. Seminarium wraz z biblioteką przejęli księża misjonarze, którzy powiększali księgozbiór przekazując swoje książki (biblioteką kierowali do 1866 r.) Tak samo czynili inni kapłani. W tym czasie księgozbiór biblioteczny prawie w całości składał się z darów. Wśród ofiarodawców należy wymienić przede wszystkim biskupów włocławskich z I poł. XIX w. Franciszka Malczewskiego, Józefa Szczepana Koźmiana i Walentego Tomaszewskiego. Również książki zmarłych profesorów Seminarium włączano do zbiorów biblioteki. Na zakup nowych pozycji przeznaczano nieznaczne sumy⁵. W 1816 r. pierwszy z tych ordynariuszy przeznaczył bibliotece 200 zł na roczne wydatki. Biskup Koźmian przysyłał z Warszawy do Seminarium nowo wydane pozycje, wielokrotnie kupowane za własne pieniądze. W 1831 r. prefekt Jan Bóbr przedstawił potrzebę stałego pomnażania seminaryjnego księgozbioru, uważając, że biblioteka powinna otrzymać na to 300 zł⁶.

Najstarszy zachowany katalog biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku pochodzi z 1825 r. i został sporządzony przez pierwszego znanego bibliotekarza ks.

³ Kazimierz Rulka: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku im. Księża Chodyńskich. *Kron. Diec. Włocł.* 1989 T. 72 s. 299; idem, Biblioteka seminaryjna. W: Od wieków kształci pasterzy. Wyższe Seminarium Duchowne we Włocławku. Włocławek 1994 s. 85-86; Tenże: Księgozbiór Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku i jego opracowanie w XIX i XX wieku. *Acta UNC. Nauki Hum.-Społ. Bibliol.* 2006 z. 376 s. 209; Witold Kujawski: Dzieje Seminarium. Od powstania do I rozbioru Polski. W: Od wieków kształci pasterzy. Wyższe Seminarium Duchowne we Włocławku. Włocławek 1994 s. 11; Bernadeta Iwańska-Cieślík: Zarys dziejów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku s. 153

⁴ Kazimierz Rulka: Personalne księgozbiory historyczne w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku. *Arch., Bibl. Muz. Kośc.* 1996 T. 65 s. 374; Bernadeta Iwańska-Cieślík: op. cit., s. 154.

⁵ Kazimierz Rulka: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 299

⁶ Bernadeta Iwańska-Cieślík: op. cit. s. 155

Piotra Lewandowskiego. Wg niego księgozbiór seminaryjny liczył 1617 woluminów z czego 700 należało do Seminarium, a 917 do Zgromadzenia Księży Misjonarzy⁷. Kolejnym bibliotekarzem był ks. Franciszek Płoszczyński, który przeniósł książki do oddzielnej sali i poustawiał na nowych półkach. W 1834 r. (lipiec-październik) opiekunem biblioteki został ks. Antoni Drągowski. Kolejnym został ks. Szczepan Klinger, ale już w 1835 r. opuścił Włocławek. W latach 1834-1851 nie odnotowano żadnego bibliotekarza. W 1851 roku opiekunem księżnicy seminaryjnej został diakon Józef Pliszcak. Po nim został ks. Józef Pawlicki (1853-1860), a następnie ks. Józef Grąbczewski (1860-1867)⁸.

„Nie było w seminarium specjalnego pomieszczenia na przechowywanie książek. Dlatego też musiały one często wędrować z miejsca na miejsce, co odbijało się bardzo niekorzystnie na stanie ich zachowania. Po roku 1843 książki znalazły się w świeżo zbudowanym pawilonie (a więc w tym samym, w którym znajdują się obecnie) jednak były tam porzucone w nieładzie. Uporządkowano je dopiero w 1843 r.”⁹

Po upadku powstania Styczniowego w 1864 r. nastąpiła kasata klasztorów w zaborze rosyjskim. Rozporządzeniem namiestnika Królestwa Polskiego z dnia 17 II 1865 r. zezwolono bibliotekom seminaryjnym przejmowanie książek poklasztornych. Zwożenie tych zbiorów rozpoczęło się dopiero w 1866 r., kiedy to biskupi zostali powiadomieni o decyzji władz. Seminarium włocławskie zostało dofinansowane z kasy rządowej na zwożenie ksiąg¹⁰. W 1867 r. włocławska biblioteka seminaryjna przejęła książki po bernardynach ze Złoczewa (357 książek), w 1868 r. franciszkanach z Pyzdr (726 książek) i Radomska (636 książek), reformatach z Chocza, Konina i Wielunia, bernardynach z Kalisza i od Świętej Anny pod Przyrowem (2511 książek), pijarach z Piotrkowa Trybunalskiego i Wielunia, kapucynach z Łądu (3576 książek), cystersach z Łądu, kapucynach z Łądu, jezuitach z Piotrkowa Trybunalskiego, paulinach z Wieruszowa, w 1883 r. dominikanach w Sieradzu (1070 książek), w 1884 r. bernardynach z Koła, w 1902 r. reformatach z Lutomierska, 1910 r. reformatach z Kalisza, bernardynach z Kazimierza Biskupiego, bernardynach z Warty in. m. in. pijarach z Radziejowa i Włocławka, bernardynach z Łowicza, paulinach z Brdowa, misjonarzach z Włocławka¹¹.

Biblioteka seminaryjna otrzymała też sporo książek z księgozbiorów prywatnych, zwłaszcza osób duchownych m. in. biskupa pomocniczego włocławskiego Henryka Kossowskiego (ok. 4000 woluminów), Adama Chodyńskiego (ok. 1000 woluminów),

⁷ Ibidem, s. 155

⁸ Ibidem, s. 155-156.

⁹ Kazimierz Rułka: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku. s. 299

¹⁰ Bernadeta Iwańska-Cieślak: op.cit. s. 157

¹¹ Kazimierz Rułka: Księgozbiory historyczne. s. 269-291; Tenże: Księgozbiór Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 210-211

ks. Zenona i Stanisława Chodyńskich (ok. 5000 woluminów), ks. Jana Chyliczkowskiego¹².

Na początku XX wieku księgozbiór seminaryjny liczył 50 tys., a w 1939 r. ok. 100-120 tys. tomów w tym 800 rękopisów, 800 inkunabułów, 723 polonika szesnastowieczne, ok. 40 tys. starych druków i 60 tys. nowych¹³.

Prace nad zabezpieczeniem księgozbioru seminaryjnego przejęli pod koniec lat 60. XIX w. wspomniani już księża Chodyńscy, profesorowie Seminarium i jego kolejni rektorzy (Stanisław Chodyński był bibliotekarzem w latach 1872-1889 i 1904-1907). Byli oni bardzo zasłużeni dla biblioteki Seminarium. Stanisław podzielił książki na działy: *Pismo Święte, pisma Ojców Kościoła, pisma teologów polskich, dzieła kzańdzkie oraz część dzieł ascetycznych*. Do działów tych sporządzono oddzielne katalogi. Następnie sporządził sześciotomowy spis dzieł należących do biblioteki. Stanisław jako pierwszy spisał dzieje bibliotek seminaryjnej i kapitulanej, której także był kierownikiem. Wśród licznych jego prac znalazły się również prace z zakresu księgoznawstwa¹⁴.

W następnych latach (do 1919 r.) bibliotekarzami w bibliotece Seminarium byli Jan Sobczyński (1889-1899), Władysław Kubicki (1899-1902), Michał Skowronek (1902-1904), Teodor Zalewski (1907-1909), Władysław Służałeł (1909-1910), Piotr Kremer (1910-1911), Władysław Górzyński (1912-1918)¹⁵.

W 1867 r. urządzono dodatkowy magazyn biblioteczny w powstałej na ten cel kurii kanonickiej. W 1882 r. na bibliotekę przeznaczono część nowego pawilonu kleryckiego. W 1888 r. oddano do celów bibliotecznych trzy pomieszczenia w nowo wybudowanym budynku. Dwadzieścia lat później księgozbiór seminaryjny przeniesiono na poddasze budynku kleryckiego¹⁶.

W dwudziestoleciu międzywojennym księgozbiór biblioteki seminaryjnej powiększał się nadal poprzez dary, zapisy testamentowe i zakupy. Wśród ówczesnych ofiarodawców należy wymienić Stanisława Chodyńskiego (bardzo cenna darowizna - inkunabuły, druki szesnastowieczne, nowsze książki z historii i teologii), bp Wojciech Owczarek (1932, 1938 r.), ks. Roman Mossakowski, baron Leopold Julian Kronenberg, ks. Marcin Zawadzki, ks. prof. Michał Morawski, ks. Franciszek Pawelski (1936 r.)¹⁷.

¹² Idem, Księgozbiór Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 211

¹³ Bernadeta Iwańska-Cieślík: op. cit., s. 158, 164; Kazimierz Rulka: Księgozbiór Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 211; Tenże: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 300

¹⁴ Bernadeta Iwańska-Cieślík, op. cit., s. 159-160; Witold Kujawski: Księża Chodyńscy. W: Od wieków kształci pasterzy. Wyższe Seminarium Duchowne we Włocławku. Włocławek 1994 s. 33-37

¹⁵ Bernadeta Iwańska-Cieślík, op. cit., s. 160

¹⁶ Ibidem, s. 161; Kazimierz Rulka: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 300

¹⁷ Bernadeta Iwańska-Cieślík: op. cit., s. 162

W tym okresie bibliotekarzami byli ks. Rudolf Lipski (1919-1920), ks. Teodor Zalewski (1920-1923), ks. Michał Morawski (1924-1928), ks. Józef Bielowski (1928-1932), ks. Jan Adamecki (1932-1939)¹⁸.

W 1930 r. zaczęło brakować już miejsca w bibliotece, brakowało ogrzewania i odpowiedniego oświetlenia. Z powodu braku odpowiednich finansów na budowę nowego gmachu ograniczono się wówczas do przebudowy i adaptacji dla potrzeb bibliotecznych pawilonu zbudowanego w 1843 r. Generalny remont przeprowadzono w 1934 r.: zaistalowano urządzenia grzewcze, elektryczne, położono podłogi dębowe i wymalowano sale. Nowe magazyny meblowano przez 2 lata. Książki zaczęto przenosić w 1935 r. W trakcie transportu książki podzielono na druki stare i nowe. Wydzielono także osobne księgozbiory do czytelnicy profesorów, alumnów, osób przychodzących z zewnątrz, pracownicy socjologicznej, biblistycznej oraz homiletycznej¹⁹.

W 1936 r. biblioteka otrzymała imię Księży Chodyńskich²⁰.

W dniu 7 XI 1939 r. bibliotekarz ks. Jan Adamecki został aresztowany przez Niemców i wywieziony najpierw do Łądu, następnie do obozów koncentracyjnych w Niemczech (do 1945 r.). W 1940 r. Niemcy wywieźli księgozbiór seminaryjny. Najpierw książki przewieziono do spichrzów nad Wisłą, gdzie były segregowane. Część z nich trafiła na przemiał do papieru, część trafiła w ręce jej pracowników. W latach 1941-1942 okupant wywiózł rękopisy, stare druki oraz część nowych do Poznania. Druki biblioteki seminaryjnej zostały umieszczone w podziemiach kościoła św. Michała przy ulicy Śniadeckich. Podczas bombardowania Poznania biblioteka straciła ok. 60 tys. pozycji. Natomiast rękopisy znalazły się w poznańskim Archiwum Państwowym (1942 r.), a w 1943 r. większy transport druków i archiwaliów złożony w kościele parafialnym w Jeżycach. Rok później wywieziono do Bytnia. W sumie biblioteka Seminarium straciła w czasie II wojny światowej ok. 70 tys. woluminów²¹.

Po zakończeniu działań wojennych w 1945 roku resztkami ocalałego księgozbioru (ok. 30 tys.) zaopiekowali się ks. Józef Nowacki, pracownik archiwum archidiecezjalny w Poznaniu oraz Aleksander Birkenmajer, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Ksiądz Stefan Wyszynski, który w marcu 1945 r. powrócił do włocławskiego Seminarium, postanowił przede wszystkim rewindykować książki wywiezione przez Niemców w czasie wojny oraz zebrać te, które ocalały po zmarłych księżach we Włocławku i jego okolicach. Zbieraniem książek zajęli się ks. Antoni Borowski i ks. Władysław Szafranski. Zgromadzili ok. 2 tys. książek. W maju 1945 r. zajęto się spra-

¹⁸ Ibidem, s. 162-164.

¹⁹ Kazimierz Rulka: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 300; idem, Biblioteka seminaryjna, s. 87; Bernadeta Iwańska-Cieślak: op. cit., s. 163

²⁰ Bernadeta Iwańska-Cieślak: op. cit., s. 163

²¹ Kazimierz Rulka: Księgozbiór Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 212; Tenże: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 88, 300-301; Bernadeta Iwańska-Cieślak: op. cit., s. 164

wą odzyskania zbiorów wywiezionych do Poznania. W latach 1945-1950 do biblioteki Seminarium trafiły także zbiory biblioteki kapitulnej z Włocławka. Dopiero pod koniec XX wieku księgozbiór seminaryjny osiągnął stan z 1939 r.²²

P II wojnie światowej dyrektorami Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku byli: ks. Stanisław Olejnik (1945-1946), ponownie ks. Jan Adamecki (1946-1956), ks. Zygmunt Tyburski (1956-1967), ks. Alfons Przybyła (1968-1969), s. Danuta Ziomek (1969-1973; w bibliotece od 1958 r.), ks. Kazimierz Rulka (1973-2015), ks. dr Krzysztof Kamiński (od 11 IV 2015). W bibliotece pracują też siostry Agnieszka Jabłońska i Anna Korycka²³.

Ksiądz Zygmunt Tyburski rozłożył stare druki na wieki i formaty (wydzielając jednocześnie dublety), ułożył je w obrębie formatów w porządku alfabetycznym i sporządził na dołączonych kartkach skrócone opisy bibliograficzne, skatalogował inkunabuły oraz szesnastkowieczne druki polskie i część drków obcych z tego wieku. Ks. K. Rulka skatalogował zaległe pozycje w dziale nowych druków i zreorganizował układ magazynu nowych druków oraz udostępnił w szerszym zakresie księgozbiór do użytku czytelników spoza seminarium, dostawił nowe regały drewniane, zakupił nową szafę katalogową, urządził nową czytelnię i biuro biblioteczne, uzyskał pomieszczenie na magazynowanie dubletów, wstawił nowe metalowe regały do magazynu czasopism, skatalogował (katalog alfabetyczny i rzeczowy) stare druki, przeprowadził meliorację katalogu systematycznego nowych druków: ułożył w nim na nowo kartki katalogowe oraz rozpoczął katalogować nowe druki i rękopisy w programie komputerowym MAK²⁴.

Ks. K. Rulka opublikował wiele artykułów poświęconych księżnicy seminaryjnej. Prowadził również badania proveniencyjne książek przechowywanych w bibliotece²⁵.

Po II wojnie światowej pomieszczenia biblioteczne były bardzo zdewastowane. Zostały pozbawione umeblowania i zawalone były gruzami. Magazyny zostały znacznie uszczuplone z powodu wybudowania przez Niemców dodatkowej klatki schodowej. Z tego powodu zaraz po wojnie książki gromadzone były w budynkach zastępczych. Pierwsze regały biblioteczne zostały wykonane w 1946 roku z prycz niemieckich. Wstawiono również 3 szfy dla inkunabułów. Do 1954 r. wykonano 60 m regałów, a do

²² Bernadeta Iwańska-Cieślak: op. cit., s. 166; Taż: Biblioteka kapituły katedralnej we Włocławku. Bydgoszcz 2013 s. 63

²³ Bernadeta Iwańska-Cieślak: Zarys dziejów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 167-168; Diecezja Włocławska. Dostęp: <http://www.diecezja.wloclawek.pl/pl/news/20,aktualnosci/1981,nowy-dyrektor-biblioteki-wsd-we-wloclawku> [Odczyt 06 VII 2015]

²⁴ Kazimierz Rulka: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku, s. 301-302; Tenże: Biblioteka seminaryjna, s. 90-91; Bernadeta Iwańska-Cieślak: Zarys dziejów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku s. 169

²⁵ Bernadeta Iwańska-Cieślak: Zarys dziejów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku s. 169

1956 r. dalsze 30 m. W 1961 roku wstawiono nowe „bloki katalogowe” razem 164 skrzynki²⁶. Dalsze urządzenie pomieszczeń bibliotecznych czynił ks. Rulka [zob. wyż]. Obecnie powierzchnia magazynowa biblioteki Seminarium wynosi 400 m².²⁷

Obecnie Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku liczy ponad 110 tys. woluminów, w tym ok. 20 tys. starych druków, 1 tys. inkunabułów z oficyn niemieckich, włoskich, szwajcarskich i francuskich oraz 82 rękopisy średniowieczne. Obecnie corocznie przybywa do księżnicy seminaryjnej ok. tysiąca woluminów²⁸.

Inwentarz

Każda pozycja inwentarzowa składa się z tytułu, miejsca i roku wydania, nazwy wydawcy, proveniencji, stanu zachowania, formatu druku i sygnatury danej księgi.

XV w.

1. *Opus preclarum omnium homeliarum et postillarum vaenerabilium et egregiorum doctorum Hieronymi. Ambrosii. Augustini. Gregorii. Origenis. Job. Episcopi dicti Chrisostomi. Atque Bede presbyteri integraliter super euangelia dominicalia de tempore et de sanctis per toti anni circulum cum quibusdam eorum et aliorum quorundam doctorum ac sanctorum sparsim interpositis sermonibus hinc inde suis locis collectis et coaptatis temporibus in parte de tempore et de sanctis diuisum incipit feliciter*

Prow. Conuentus Syradiensis

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, ślady po klamrach [4°] sygn. XV. Q. 544

2. *Peris egregii antea negligente effigiati misertus collectoris. Immo ordinis sue professionis fauore idipem emendatum in palam post alios perduco. Et in eo proficem connate certiore esse volo. Litteras sub titulo alphabeti insertas non numero sermonum desermire. Et proprio et integro suo numero materie hoc in registro corespondente vt infra ptaebit*

Prow. Hic liber est domini Alberti [zatarte] et costat 1 marcam 1717

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°], sygn. XV.Q. 539

3. *Sancti Thomae Summa contra gentiles. De veritate catholicae fidei*

Venezia. Franc. Renner et Nic. de Francofordia [1476]

Prow. Conuentus Syradiensis S[ancti] Stanislai

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer [zachowany skórzany pasek z metalową klamrą] [4°] sygn. XV. Q. 541

4. *Alphonsus de Spina Fortaliciū fidei contra iudeos saracenos aliosque Christiane fidei inimicos*

Nürnberg Antonius Koberger 25 II 1494

Prow. Conuentus Syradiensis

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, [4°] sygn. XV.Q. 532.

5. *Francisci Philelphi Epistolarvm Liber Primvs*

Venezia 1491

Prow. Conuentus Syradiensis.

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XV.Q. 523

²⁶ Ibidem, s. 169

²⁷ Ibidem, s. 170.

²⁸ Ibidem, s. 170

6. 1. Bernardus Parmensis *Casus longi Bernardi super decretales*

Lyon, Jean Bachelier 18 XII 1500

2. Stanislaus Zaborowski *Tractatus de natura iurium et bonorum regis. Et de reformatione regni ac eiusdem reipublicae regimine*

Cracoviae Jan Haller 1507

Prow. 1. Liber Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum 1659

2. In diebus illi mulierum erat in civitate

Opr. deska, skóra jasnobrażowa, tłoczenia ślepe [4°] sygn. XV.Q. 521, 522.

Kłoczek

7. 1. Bechofen Joannes *Quadruplex missalis expositio literalis scilicet allegorica tropologica et anagogica sic ordinata vt etiam populo expediat predicari publice quo ad litterale sensum allegoricum et etiam tropologicum vsque ad oblatione. Residua vo ad contemplatione tempore pertinent prout in sine patet annexis quarundam questionum breuium responsis per totum officium ordinatis*

2. *Expositio Umberti Generalis Magistri Ordinis Predicatorum super Regulam beati Augustini episcopi; Expositio Hugonis de Sancto Uictore super eandem regulam Beati Augustini*

3. Jacobus Hochstratus] *Defensorium fratrum mendicantium contra curatos illos qui priuilegia fratrum iniuste impugnant signaturis doctorum vtriusque Juris de alma vniuersitate studij Coloniensis egregie promunitum per eximium sacrarum litterarum professorem magistrum Jacobum de Hoechstraten ordinis Dominici compilatum*

[Köln Filii Quentelli ca 1508]

4. *Priuilegia et indulgentie fratrum mendicantium*

Leipzig 1496

5. *Ad Reuerendissimum dominum dominum Philippum sancte ecclesie Coloniensis archiepiscopum Tractatus magistralis declarans quem grauiter peccet querentes auxilium a maleficis compilatus ab eximio sacre theologie professore et atium magistro necnon heretice prauitatis inquisitore magistro Jacobo Hoechstrassen ordinis Predicatorum priore conuentus Coloniensis*

Leipzig, Wolfgang Monacensis 1498

Prow. 1. Con[ven[tus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum

2. F[rater] Joannis Raj Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum qui deinde hinc librum donauit (?)

Na grzbietach stron napis Missalis quadrupl expositio Humberti et Hugonis super Regulam s. Augiustini Episcopi

Opr. deska, skóra ciemnobrażowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XV. Q. 457, 458, 459, 460

Kłoczek

8. [Brak strony tytułowej]

Brak oprawy, resztki wiązań skórzanych [4°] sygn. XV. Q. 449

9. 1. *Liber Alberti Magni doctoris preclarissimi ordinis predicatorum. De natura ac immortalitate anime cum commento compendioso*

Nürnberg Kasper Hochfeder [27 VI] 1493

2. *Liber Alberti magni de duabus sapientijs et de recapitulatione omnium librorum Astronomie*

Nürnberg Kasper Hochfeder ok. 1493/1496

3. *Doctoris Alberti magni opusculum preclarum de Intellectu et intelligibili*

Leipzig Martin Baddeberg ok. 1489/1496

4. *Legenda metrica Alberti Magni*

Prow. 1. Ego sum posessor Gabriel Mezarskij

2. *Conuentus Syradiensis S. Stanislai Ordinis Praedicatorum*

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XV. Q. 428, 429, 430, 431.
Klocek

10. 1. *Ad Divvm Sigismvndvm Polonie Polonie Regem Et Magnvm Dycem Lithvanie Semper Invictvm Post Partam De Moskis victoriam Andree Krziczki inclite coniugis sue Cancellarij Carmen*
Cracoviae 1515

2. *Latinum idioma Magistri Pauli Niavis pro paruulis editum*

3. *Latinum ydeoma Magistri Laurentij Coruini Nouosorensis*

4. *Divi Evsebij Hieronymi Stridonensis Epistola ad Rvsticvm Monachum qua uiuendi forma praescribit, per Erasmus Roterordamum diligentissime recognita*

5. *Breviores epistole Marci Antonij Sabellici viri nostra tempestate litteratissimi, ex cuius elegantissimo epistolarum opere, pro rudibus latini sermonis adolescentibus, hae quae videntur succinctiores extractae et suis argumentis illustratae sunt*

6. *Textus dialectices Marsilij de suppositionibus ampliacionibus appellationibus restrictionibus alienationibus et duabus consequetiariarum partibus pro communi omnium vtilitate nouiter abbreviatus*

7. *Utilissima Introductio Jacobi Stapulensis In libros de anima Aristotelis adiectis quae eam declarant breuiusculis Iudoci Clichtoui Neoportuensis scholis*

8. *Tractatus Petri de Eliaco episcopi Cameracensis super libros Metheororum de impressionibus aeris Ac de hijs quae in prima secunda atque tertia regionibus aeris fiunt sicut sunt Sydera cadentia Stellae Comatae Pluuia Ros Pruina Nix Grando Ventus terremotus deque generatis infra terram*

9. *Modus seruandus in executione seu prosecutione gratie expectatiue*

10. *Misericordia*

Opr. tektura, pergamin czerwony, [4°] sygn. XV. Q. 285-294

Klocek

11. 1. *Dialogus beati Gregori Pape eiusque diaconi Petri in quattuor libros diuisus de uita et miraculis patrum italicorum et de eternitate animarum cum tabula nuncnunc a nouo supradeditis*

Prow. 1. Fratris Dominici Conuentus Siradiensis

2. *Est Conuentus Syradiensis S[ancti] Stanislai a F[ratre] Dominico*

2. *Opusculum artis Notariatus utilissimum multa iurium scripta complectens*

Prow. Conuentus Sijradiensis a F[ratre] Dominico

3. *Prognosticon Divi Vincentii Confessoris Atque Doctoris ordinis praedicatorum De Antichristo mixto et puro Deque persecutione eorum. Itemque quomodo navicula Petri perielitabitur, mergi tamen non poterit. Postremo autem de modo, Christi ecclesiam reformandi, etc. Epistola ejusdem ad Benedictum Papam decimum tertium de fine mundi. Qua hoc nostrum corruptissimum seculum pulchre adumbrat*
1529

4. *Passionis dominice sermo historialis notabilis atque preclarus uenerabilis domini Gabrielis biel artium magistri sacre theologie licentiat*

29 VIII 1509

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XV. Q. 234-238

Klocek

12. *Breuiiloquim sancti bonauenture de ordine minorum*

Leipzig Gregor Boettiger ok. 1495

Prow. Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer, b. zniszczona [2°] sygn. XV. F. 876.

13. *Sermones sancti Vincentii fratris ordinis predicatorum de tempore. Pars estiuales*

Strasbourg typogr. Jordani Ge Husner 10 II 1489

Prow. 1. Fratris Petri Foelicis Poznaniensis S[anctae] Theologiae Doctoris (?) Qui (?) Conuentus Si-radiensis dedit

2. Ego frater Petrus Foelicis fatior {?} me imdulissi hunc librum Fratri Bernardo Haliracio (?)

Opr. pergamin czerwony, [2°] sygn. XV. F. 851

14. *Legenda sanctorum que lombardica nominant hystoria*

Prow. 1. Ex cathalogo Librorum Petri Przygoda Conuentus Syradiensis

2. Post fata supr scripti Admodum Reuerendi Prioris emit apud successores Pater Franciscus Michael Miulusiewicz Conuentus Ordinis Praedicatorum Syradiensis

Opr. deska [mocno uszkodzona], skóra ciemnobrązowa, tłoczenia ślepe [2°] sygn. XV. F. 813

15. *Legenda sanctorum que lombardica nominant hystoria*

Strasbourg typogra. Jordani Ge Husner 1489

Prow. 1. Iure me possidet albertus czijgan kostienensis

2. Anno salutis nostrae 1572 die 23 Iulij Franciscus Siradianus Trinitatis Sanctae praebendarius hoc opus Ecclesiae Parochiali Omnium Sanctorum Siradiensis legauit. Cuius pro anima occisa (?) qui tantum eo libro vel alijs usi fuerint presertim vero praedicatores ordinarijs orare tenebuntur

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 814.

16. *Sermones Uenerabilis magistri Nicolai de Blony decretorum doctoris capellani episcopi Bosno-niensis ualde deseruientes populo sed et clero utriusque docto eos digne legenti predicanti aut audienti de tempore et de sanctis*

Prow. Anno salutis nostrae 1572 die 23 Iulij Franciscus Siradianus artium Baccalarius atque spiritualium professor Ecclesiae Trinitatis Sanctae Castri Siradiensis praebendarius postifero tempore moriturus hoc opus inter alia multa eiuset generis opera Ecclesiae Parochiali Omnium Sanctorum Siradiensis legauit. Cuius pro anima occisa (?) qui tantum eo libro vel alijs usi fuerint presertim vero praedicatores ordinarijs orare tenebuntur

Opr. [brak pozostała skóra brązowa z przedniej strony], tłoczenia ślepe [2°] sygn. XV. F. 815

17. 1. *Prologus compendii autoritatum philosophii et quorunda et aliorum per usu introditionis the-matum ipsorum praedicatorum ad populum simul ac in artibus studere uolentium*

Prow. Conuentus Syradiensis

2. Nicolaus Jolxis (?) *Nota verbum sancti Isidori hispalensis episcopi libro secundo ethimologia-rum que dyalectica id est logicam siue philosophiam rationale primi philosophi in suis dictionibus id est sermonibus habuerunt non tamen ad artis redegere periciam*

1482

3. *Fasciculus temporum omnes antiquorum cronicas complectens*

Opr. deska, resztki wiązań [2°] sygn. XV. F. 826-828

Klocek

18. *Lombardica historia que a plerisque Aurea legenda sanctorum appellantur*

Prow. 1. Emptus est hic liber vlnus (?) a quodam [...] cum usu suum a frater Ambrosio Leopoliensi Anno Domini 1568 ynim donauit fratri Foelici Siradiensi priori provinciali a anno domini 1592 quodami

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Con[ue]ntui Syradiensi dedit

Opr. Tektura, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, [2°] sygn. XV. F. 645.

19. 1. *Sermones de tempore in euangelijis per circulum anni magistri Pauli Wan sacre theologie professoris eximij ac ecclesie patauensis predicatoris famosissimi feliciter incipient*

Hagenau Henricus Gran expen. Joannis Rynnana 1497

2. *Celeberrimi sacre theologie necnon iurispontificii doctoris atrium magistri ac ecclesie patauensis Canonici domini Michaelis Lochmayr sermones de sanctis perutiles cum vigintitribus sermonibus magistri pauli Wann annexis feliciter incipiunt*

Hagenau Henricus Gran expen. Joannis Rynnana 1497

Prow. 1. Convetus Siradiensis Ordinis Praedicatorum

2. Pro Bibliotheca Nouitiatus C[onuentus] Syrdiensis Ordinis Praedicatorum

3. Pro Bibliotheca Nouitiatus C[onuentus] Syrdiensis Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1740

die 22 januarij

Opr. tekstura, skóra brązowa [2°] sygn. XV. F. 658-659

Kłoczek

20. *Celeberrimi sacre theologie nec non iurispontificii doctoris atrium magistri ac ecclesie patauensis Canonici domini Michaelis Lochmayr sermones de sanctis perutiles cum vigintitribus sermonibus magistri pauli Wann annexis feliciter incipiunt*

Prow. 1. Ego frater Sebastianus Międzyrzecki couentus Lublinensis hunc librum a fratre Floriano conuentus Petricouienis in anno 1617 pro [nieczytelne] huius fidelibus inter residentibus sacrarum [nieczytelne]

2. Frater Rajmundus Lorkowicz praedicator generalis conuentus Siradiensis emptus a patre fratre Sebastianus Międzyrzecki Conuentus Lublinensis florenos 2

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, ślady po klamrach [2°] sygn. XV. F. 716

21. *Celeberrimi sacre theologie nec non iurispontificii doctoris atrium magistri ac ecclesie patauensis Canonici domini Michaelis Lochmayr sermones de sanctis perutiles cum vigintitribus sermonibus magistri pauli Wann annexis feliciter incipient*

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Con[ue]ntui Syradiensi dedit

Opr. [mocno uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 750.

22. *Sermones uenerabilis magistri Nicolai de Polonia decretorum doctoris capellani episcopi possnonsiensis qui viridarius nuncupantur*

Argentinae 1494

Prow. 1. Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praed[icatorum] S[ancti] D[ominici]

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Con[ue]ntui Syradiensi dedit

Na grzbietach kart napis Ser Nicolai de tempore

Opr. deska, skóra jasnobrązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer i okuć [2°] sygn. XV. F. 771.

23. [Petrus de Palude] *Sermones notabiles atque perutiles quibus ab editore suo doctore et predicatoris famosissimo nomine vt Thesaurus nouus intitulentur inditum est*

Strasbourg 1485

Prow. 1. Anno Domini 160sexto 19 Martius dominica Palmarum hunc librum Admodum R[everendi] D[omini] Mathias Plebanus in Gubin P[atri] F[ratri] Francisco Brestensi pro tunc Praedicatori Znenensi ex gratia sua in them aeternae mercedis dedit oretur pro eo

2. Fr[ater] Franciscus Brestensis Conuentus Syradiensis impreat [?] 1606

Opr. deska, skóra jasnobrązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 896

24. *Speculum exemplorum ex diuersis libris in unum laboriose collectum*

Strasbourg typogr. Jordani Ge Husner 1487

Prow. 1. Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum

2. Conuentus Siradiensis S. Stanislai Episcopi et Martyris Ordinis Praedicatorum
Opr. [tylko tylna strona oprawy] deska, ślady po klamrach [2°] sygn. XV. F. 922
25. *Epistola beati Hieronimi ad Damasum papam in quatuor euangelistas*
Opr. brak, resztki wiązań [2°] sygn. XV. F. 921.
26. *Prima pars historialis venerabilis domini Antonini (Chronicon)*
Basel Nicolaus Kessler 10 II 1491
Prow. 1. Conuentus Syradiensis
2. Iste liber est donatus Patri Francisco a Niezankowice a Venerabili viro domino Andrea Viktorowski
Opr. [tylko tylnia strona] deska, skóra jasnobrązowa, tłoczenia ślepe ślady po klamrach [2°] sygn. XV. F. 916.
Na grzbietach kart napis I et II pars h. S. Ant.
27. *Biblia cum posstille Nicolai de Lyra super Vetus Testamentum. Pars 3*
Nürnberg Antonius Koberger 1487
Prow. Liber conuentus Syradiensis
Na grzbietach kart napis; Lyranus super omnes Prophetas et Machabeor.
Opr. [b. zniszczona] deska, brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 975
28. *Sermones S. Bonauenturae de tempore et de Sanctis*
Reutlingen Johann Otmar Herbst 1484
Opr. [tylko tylna część] deska, skóra brązowa, resztki ozdób, ślady po klamrach [2°] sygn. XV. F. 953.
29. *Speculum exemplorum omnibus christicolis salubriter inspiciendum ut exemplis discant disciplinam*
Strasbourg typogr. Jordani Ge Husner 1495
Prow. 1. Conuentus Sijradiensis
2. Fratris Stanislai or conuentuo [?] sijradiensis
3. Conuentus Sijradiensis hunc librum possidet
Opr. deska, skóra jasnobrązowa, tłoczenia ślepe, ślady po klamrach [2°] sygn. XV. F. 944.
30. 1. *Margarita decreti seu tabula martiniana edita per fratrem Martinum ordinis predicatorum domini pape penitentiarium et capellanum*
Strasbourg typogr. Jordani Ge Husner 1486
2. *Vocabularius Iuris*
Strasbourg 1486
3. *Circa lecturam arboris diversis olim diversum modum tenentibus Johannis Andreae*
Strasbourg Heinrich Knobloch ok. 1483
Prow. Liber conuentus Sijradiensis
Na grzbietach kart: Tabula Martini super Decretales et Vocabularius Iuris
Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer i skózanego paska [2°] sygn. XV. F. 941-943
Klocek
31. *Francisci Genuensis de Monelia in decretum a se castigatum epistola*
Venetiis 1482
Prow. Liber conuentus Sijradiensis
Notatki na marginesach dolnych i bocznych
Opr. [b. zniszczona] deska, skóra brązowa, resztki klamer [2° 40 cm] sygn. XV. F. 1257

32. *Noua compilatio decretalium Gregorii noni*

Basel Michael Wenssler 1482

Prow. Liber conuentus Sijradiensis

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer metalowa ozdoba na środku [przód i tył] [2° 40 cm] sygn. XV. F. 1228

33. *Tertia pars Lyre incipit prologus in Esaïam*

Nürnberg Antonius Koberger 1497

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 1180

34. *Quarta pars Lyre. Libri totius novi testamenti*

Nürnberg Antonius Koberger 1497

Na grzbietach kart napis Lyranus super totum nouum testamentum

Opr. [uszkodzona – Br. $\frac{3}{4}$ tylnej oprawy] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 1179 [Nowy Testament]

35. 1. *Quadragesimale fratris Iohannis Gritsch ordinis fratrum minorum doctoris eximij per totum temporis anni spacium deseruiens cum thematum euangeliorum et epistolarum introductionibus et tabula proptima incipit feliciter*

Nürnberg Georg Stucks de Sulzbach 1488

Prow. 1. Liber conuentus syradiensis

2. Conuentus Sijradiensis S[ancti] S[tanislai]

2. *Rationale diuinorum officiorum per reuerendum in christo patrem et dominum Guilhelum Duranti minatense episcopum patrum pontificalium et speculi iuris autorem*

Nürnberg Antonius Koberger 6 XII 1481

Na grzbietach kart napis Ser Gritz

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa resztki ozdobach [2°] sygn. XV. F. 1143, XV. F. 1144

Klocek

36. *Venerabilis fratris Nicolai de Lyra ordinis Seraphici Francisci in testamentum vetus de commendatione sacre scripture*

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister S[anctae] Th[aeologiae] Conuentus Syradiensis

Na grzbietach kart napis Lyranus super Pentateucu Iosue Iudic. Ruth. [nieczytelne] Paralipomen

Opr. deska, skóra brązowa [jasno] resztki klamer i skórzanych pasków [wiązań] [2°] sygn. XV. F. 1121

37. *Sermones Egregij atque melliflui doctoris beati Bernardi Clareuallensis abbatis super cantica canticorum*

Rosstock Fratres Domus Hortii Vite 28 VII 1481

Prow. 1. Fratris Georgij de Conuentu Cracoviensi donatus a venerando patre Nicolao vicario Ecclesiae metropolitani Leopoliensis, de Wosciska 1516

2. Conuentus Syradiensis

Na grzbietach kart napis S. Bern. super Cat. Catic.

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer, tłoczenia ślepe [2°] sygn. F. XV. 1110

38. *Postilla Nicolai de Lyra [super Novum Testamentum]*

Nürnberg Antonius Koberger 1487

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister S[anctae] Th[aeologiae] Conuentus Syradiensis

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 1118

39. *Sermones Meffreth alias ortulus regine pars Estiualis*

Basel Nicolaus Kessler 24 V 1488

Prow. 1. Conuentus Siradiensis A[nno] D[omini] 1600

2. Conuentus Sijradiensis 1605

W oprawie fragment dokumentu w języku staroniemieckim; łacińskie kazanie na marginesie

Na grzbietach kart napis: Ser. Meffret. de Tem. pars aestiu.

Opr. [uszkodzona, br. ¾ tylnej oprawy] Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XV. F. 1109

40. *Diui Thomae de Aquino ordinis predicatorum commentaria in omnes epistolas beati Pauli apostoli gloriosissimi gentium doctoris profundiosa theologie accurate dilucidantia*

Basilee Michaelis Furter 16 X 1495

Prow. 1. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix S[anctae] Th[eologie] Magister Conuentui Syradiensi dedit

2. Frater Laurencius de Conuetu Poznaniensi 1565

Na grzbietach kart napis: S. Thomae super Epist. S. Pauli

Opr. [mocno uszkodzona, br. ¾ przedniej str. oprawy i ½ tylnej strony oprawy] deska, skóra brązowa, na tylnej str. oprawy na środku metalowa ozdoba [2°] sygn. XV. F. 1054

41. *Pars Estiualis sermonum Meffreth alias ortulus regine*

Prow. Conuentus Sijradiensis

Basel Nicolaus Kessler 1487

W grzbiecie oprawy pegaminowy dokument w języku łacińskim

Na grzbietach kart napis: Ser. Meffret de Tempore aestiuali

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [2°] sygn. XV. F. 1031

42. *Opuscula diui Thome Aquinatis sacri ordinis predicatorum maxia cum diligentia castigata per fratrem Paulum soccinatem eius de ordinis vite regularis professorem*

Milano Benignus et Joannes Ardonius 1488

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix S[anctae] Th[eologie] Magister Conuentui Syradiensi dedit

Na grzbietach kart napis: S. Thomae Opuscula

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, metalowe ozdoby na środku przedniej i tylnej str. oprawy [2°] sygn. XV. F. 997

43. *Uenerabilis Nicolai de Lyra ordinis seraphici francisci in testamentum vetus de commendatione sacre scripture*

Nürnberg Antonius Koberger 3 XII 1487

Prow. Conuentus Sijradiensis

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, na środku tylnej i przedniej str. opr. metalowe ozdoby [2°] sygn. XV. F. 1007

44. 1. *Compendium autoritatum philosophi et quorundam aliorum pro usu introductionis thematum ipsorum predicatorum ad populum simul ac in artibus studere uolentium*

Lübeck druk. Flisous ok. 1480

Prow. Conuentus Sijradiensis

2. Nicolaus Jolxis [?] *Nota verbum sancti Isidori hispalensis episcopi libro secundo ethimologiarum que dyalectica id est logicam siue philosophiam rationale primi philosophi in suis dictionibus id est sermonibus habuerunt non tamen ad artis redegere periciam*

1482

Prow. Conuentus Sijradiensis

3. *Fasciculus temporum omnes antiquorum cronicas complectens*

Argentinae Johannis Prys 1488

Opr. [mocno uszkodzona Br. ¾ przedniej strony oprawy] deska, [2°] sygn. XV. F. 826-828
Klocek

45. 1. *Sacrarium litterarum professor eximius Armandus Sanctique palatii Apostolici magister benemeritus Diui ordinis predicatorum frater religiosus. De declaratione difficilium terminorum tam Theologicalium quam philosophie ac Logice*

Coloniae Heinrich Quentell 1502

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

2. *Aepitome alias kompendium theologicie veritatis non minus publicis concionatoribus que scholasticis proficuum*

Coloniae Henrich Quentell połowa III 1503

3. *Elegantiarum viginti preceptae*

4. *Auisamentum de concubinarijs non absoluendis quibuscumque eorum periculis quamplurimis*

Coloniae Heinrich Quentell połowa V 1504

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [4°] sygn. XV Q. 424-427

Klocek

46. *Quadregesimale fratris Johannis Butsch ordinis fratrum minorum doctoris eximii per totum temporis anni spatium deseruiens cum thematum euangeliorum et epistolarum introductionibus et tabula propitima. Incipit feliciter*

Nürnberg Antonius Koberger 1481

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventus Syradiensis datur.

Opr. deska, skóra brązowa, na dolnej stronie grzbietów kart: Sermones Quadregesimales [4°] sygn.

XVI w.

1. *Palin[urwane] siv[urwane] recant[urwane] Fabiani Quadr[urwane] cvm fact[urwane] Iussu et auctoritate Illustrissimi et Reverendissimi Cardinalis Stanislai Hostii aeditae*

Venetis Apud Dominicum Nicolinum 1575

Prow. 1. Pro Bibliotheca Conventus Siradiensis Ord[inis] Prae[dicatorum]

2. Adalber[tus] Bendon

Opr., pergamin [12°] sygn. XVI.O.28

2. 1. *Catalogvs haereticorum, omnium pene, qui ad haec usque tempora passim literarum monumentis proditi sunt, illorum nomina errores et tempora quibus uixerunt ostendens: quem F. Bernardus Lutzenburgus artium et sararum literarum profesor, ordinis Praedicatorij quinque libris conscripsit: in quo et de Lutero et de alias nuper orbis haereticis multa deprehendes. Editio quarta nunc ab ipso autore aucta et recognita*

1529

2. *XXI Articvli Anabaptistarum Monasteriensium per Doktorem Iohannem Cochleum consumati adiunkta ostensione originis ex qua defluerunt. Appendix Elegans ex Epistola Petri Plateani, Marburgi in Hassia data, quae de Anabaptistis et de ciuitate Monasteriensi multa commemorat.*

1534

3. *Specvlvm Haereticorum Fratris Ambrosii Catharini Politisenensis ordinis Praedicatorvm*
Impressum Cracovie per Ioannem Haeliz neochristianum 1540

4. *Libellvs de moribvs vetervm Haereticorum, nunc denuo ab authore recognitus Georgii VVicelii Pavlvs ait: oportet Haereses esse inter uos, ut qui probati sunt, manifesti fiant inter uos*

Lipsiae Nicolaus Vuolrab 1537

Prow. Ego sum Polnfir Grym[?]

Opr. Deska, skóra jasna, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [8°]
Klocek sygn. XVI.O. 69-72

3. 1. *Vniversvm Sacrosanctvm Concilivm Tridentinvm, Oecumenicum, ac generale, legitime tum indictum tum congregatum, sub S. D. N. Pont. Max. Paulo III Anno 1545. 1546 et 1547 Et sub Iulio III Anno 1551 et 1552 Et sub Sanctiss. D. N. Papa Pio Quarto Anno 1562 et 1563. Nunc recens quam emendatissimo in lucem prodit.*

Coloniae Apud Maternum Cholinum 1564

2. *Stanislai Orichovii, Gente Roxolani Natione vero Poloni, Fidei Catholicae Confessio*

Coloniae Apud Haeredes Arnoldi Birckmanni 1563

3. *Stanislai Orichovii Gente Roxolani, natione vero Poloni, in VVarszauiensis Synodo prouinciae Poloniae, pro dignitate sacerdotali Oratio*

Coloniae Apud Haeredes Arnoldi Birckmanni 1563

4. *Acta et gesta Celeberrimi Conventvs Electoralis apud Francofurtum Moeni in Germania nouissime celebrati Nunc primum latinae aedita lectu in primis digna et ad caeremoniarum Imperialium cognitionem utilia*

Coloniae Apud Ioannem Birckmannum et Weranerum Richuuinum 1563

Prow. 1. Est Fr[at]ris Joan[nis] Evan [?] Sa[nc]t[ae] T[helologiae] Bac[calarium] Conventus Cracoviensis datus eidem conventui per eundem

2. Est Conventus Siradiensis

Opr. Deska, skóra brunatna, tłoczenia ślepe i złociste, resztki klamer [8°]

Klocek sygn XVI O. 90-92

4. 1. *Iacobi Gorscii Praelectionvm Plocensivm Liber Secvndus sive de Mediatore*

Coloniae Apud Maternum Cholinum 1580

2. *Iacobi Gorscii Praelectionvm Plocensium Liber quintus sive de lapsu et restauratione iustificationeque hominis. Opus nouum, solidum et elegans, in quo quam falso et impie aduersarii in iustificationis material hallucinentur clare demonstratur*

Coloniae Apud Maternum Cholinum 1583

Prow. Conventus Siradiensis

Opr. Pergamin, ślady wiązań [8°]

Klocek sygn XVI O. 190, 191

5. *Sacrosancti et oecymerici concilii tridentini Pavlo III Iulio III et Pio IV pontificibvs maximis celebrati canones et decreta His nunc recens accesserunt duorum eruditissimorum virorum D. Iohannis Sotealii Theologi et Horatii Lvtii Iurisconsulti vtilissimae ad marginem annotations: quibus Sacrae Scripturae superiorum Conciliorum iuris Pontificij, veterum Ecclesiae partum, tum citata, tum consonantia loca fideliter indicantur*

[Rok i miejsce wydania urwane]

Prow. Ad vsvm [?]L[ectoris] Conventus Syrad[iensis]

Opr. pergamin sygn. XVI O. 322 [8°]

6. *Homiliae in omnia quae per quadragesimam legvntvr Evangelia: Quibus duplici methodo, quae ad interpretationem et doctrinae obseruationem faciunt ex antiquissimis Ecclesiae patribus selecta comprehenduntur F. Thoma Beaulxamis Parisino Carmelita Meldunensi auctore*

Antverpiae In aedibus viduae et heredum Ioannis Stelsij 1570

Prow. R. P. F. Foelix Magister Conventus Syradiensis donavit[Wierzbński]

Opr. deska, skóra brunatna, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI O. 325

7. *In Sacrosancta Coenae Mysteria, Passionem, et Resurrectionem Domini Nostri Iesu, Homiliae et Tabulae, annexis quibusdam Scholii ex Primus Ecclesiae patribus F. Thoma Beauxamis Doct. Theologo Parisiensi Carmelita*

Antverpiae In aedibus viduae et heredum Ioannis Stelsij 1573

Prow. Post mortem F.[ratri] Laurentij Conventus Syradiensis eidem conventui applicator

Opr. deska, skóra brunatna, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI O. 375

8. *Enchiridion sive mnvale confessoriorvm et poenitentivm complectens resolutionem paene omnium dubiorum quae communiter in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras et irregularitates Avctore Martino Ab Azpilcveta doctore Navarro*

Wirtzbvrgi Apud Henricum Aqvensem 1586

Prow. 1. Frater Hippolitus Ord[inis] Praed[icatorum] Conv[entus] [zatarte]

3. Conventus Sijradiensis Ordinis Fratrum Praedicatorum

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI O. 392

9. *De fide et symbolo libri Qvatvor. Quibus Catholica fides saris scripturis et antiquissimorum Ecclesiae patrum obseruationibus illustratur F. Thomae Beauxamis Doctore Theologo Parisiensi, Carmelitae auctore*

Parisiis Apud Guililmum Chaudiere, via Iacobaea sub Temporis insigni et Hominis Siluestris 1573

Prow. R. P. F. Foelix Magister Conventui Syradiensis donavit

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, klamry [8°] sygn. XVI O. 395

10. *Loci commvnes similivm et dissimilivm ex omni propemodvm antiquitate, tam sacra qvam prophana collectorum, quibus docendi ratio perfacilis, dicendi vero copia longe vberima theologiae caeterarumque artium studiosis omnibus accessura est per Ioannem Dadraevm Scholae Parisiensis Doktorem Theologum poenitentiis concionibusque apud Rothomagenses praefectum Tertia editio cum Indie locorum scripturae similibus explicatorum*

Wirzebvrgi ex officina Henrici Aqvensis 1582

Prow. R. P. F. Foelix Magister Conventui Syradiensis donavit

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI O. 399

11. *Enchiridion sive mnvale confessoriorvm et poenitentivm complectens resolutionem paene omnium dubiorum quae communiter in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras et irregularitates: iampridem sermone Hispano compositum Avctore Martino Ab Azpilcveta doctore Navarro, tunc gymnasta primae functionis in sacrorum canonum facultate inclytae Academiae Conymbricensis qui ante aliquot annos fuerat eiusdem celeberrimae Salmanticensis et postea Romae latinitate donatu recognitum, decem Praeludiis et quamplurimis aliis locupletatu et reformatum, nunc autem denuo recognitum et multis locis emendatum*

Antverpiae ex officina Christophori Plantini 1581

Prow. R. P. F. Foelix Magister Conventui Syradiensis donavit

Opr. deska, skóra brązowa, ślady po klamrach, na zewnętrznej stroonie oprawy: MANVALE CONFESSARIOR [8°] sygn. XVI O. 440

12. *Francisci Titelmanni Hassellensis, ordinis fratrum minorum sacrarum scripturarum apud lo-uanienses quondam praelectoris mysterij missae expositio aliaque quaedam opuscula quorum tibi Titulos sequens indicabit pagina omnibus theologiae studiosis apprime necessaria ab innumeris quibus scatebat, Mendys repurgata accuratiorique cura quam vnquam antehac nunc demum excussa*

Lugduni 1558

Prow. Fr[ater] Sebastianus Syradiensis Conventus Cracoviensis conventui Syradiensi donat

Oprawa tektura, skóra czarna, wytłoczone MK 1563 herb Sieradza (?) [16°], sygn. XVI O. 611

13. *Flores R. P.F. Lodoici Granatensis ex omnibvs eius opvscvlis spiritualibus summa fide excerpti et in octo partes distribute*
Coloniae apud Arnoldum Quentelium 1598
Prow. Conventus Syradiensis
Opr. pergamin [12°] sygn. XVI O 699.
14. *Novum Testamentvm Havd[zatarte] oenitendis sacrorvm doctorvm scoliis Ioan. Benedicti Theologi Parisiensis cura cocinnatis non inutiliter illustratum, iamque de integro auctum et recognitum*
Parisiis Apud Guilielmum desbois sub sole aureo via ad diuum Iacobum 1563
Prow. R. P. F. Foelix Magister Conventui Syradiensis donavit
Opr. deska, skóra brązowa tłoczenia ślepe i złociste, resztki klamer [16°] sygn XVI O. 724
15. *Enchirydion locorum communium aduersus Lutherum et alios hostess ecclesiae Ioa. Eckio autore [miejsce wydania urwane] 1549*
Prow. I. R. P. F. Foelix Magister Conventui Syradiensis donavit
2. Con[ventu]s Tyrad[iensis]
Opr. deska, skóra czarna tłoczenia ślepe i złociste, resztki klamer i wiązań [16°] sygn. XVI O. 733
16. *Inventarivm in Testamentvm Novum vulgo concordantias vocant*
Antverpiae Excudebat Ioannes Latius 1557
Prow. Fr[ater] Iacobus Lescziński conu[entui] Sirad[iensi] post mortem eius applicator per R. P. Priorem Bibliothecae Conventus Siradiensis Ord[inis] Praed[icatorum]
Opr. Pergamin, resztki wiązań, sygn. XVI O. 786
17. 1. *Iuris ciuilis de Legatis et fidei commissis methodvs dialectica autore Nicolao Vigelio item libros Fevdorum Methodus eodem autore*
Basileae per Ioannem Oporinum IIII1557
2. *Opvscvla qvae in hoc Libro continentur: Epitome Tyrocinii Ivris Civilis in titvlvm Lib. III Digestorum Scholia. Oratio de Praeclaris Rebus gestis Iustiniani Imperatoris. Enarratio nonae Philippicae Ciceronis, in qua multa de laudibus Seruij Sulpitij, memorabile exemplum perfecti iurisconsulti proponitur Per Christophorum Hegendorphinum I. V. Doctorem*
Basileae VIII1540
Prow. Dono oblatus pro Bibliotheca Conventus Siradiensis Ab Ilustris[simo] D[omi]no Adalberto Oczosalski canonico Lascensis Praeposito Sadcovyensis 1752
Opr. tektura, skóra czarna, tłoczenia ślepe [8°] sygn. XVI O. 837-838
Klocek
18. *Flores Doctorum insignivm, tam graecorum quam Latinorum, qui in Theologia Ac Philosophiae claruerunt, sedulo per Thomas Hybernicum alphabetico ordine collecti et noua hac postrema editione a [zatarte] Authores ex quibus loci communes deprompti sunt sequentes pagellae indicabunt*
Antverpiae Apud Ioannem Bellerum sub insigni Falconis 1558
Prow. I. Ex libris Fr[at]ris Ioannis Chrysostomi Dalewski Conventus Syradiensis Ordinis Praedicatorum
2. Iste Liber a Rewerendo Domino Athanasio Kobierski emptus e floreno A. 1657 Die 12 Novembris in Conventu Osuęcinensi
Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe i złociste, resztki klamer i wiązań [8°] sygn. XVI O. 916.
19. *Eleucidatio in confiteor gvillelmi pepin in qvaecvnqve ad Confessionem, ad Peccata Cordis, Oris, Operis et Omissionis, ad Contritionem, et ad Satisfactionem spectant, accurate explicantur. Omnibvs Parochis, Animarvm curam gerentibus et Diuini Verbi Concionatoribus vtilis, et necessaria. Cvm Indice Locvpletissimo*

Venetis Apud Ioan. Antonium Bertanum 1588

Prow. 1. Conuentus Siradiensis

2. Fr[at]ris Vincentij Ordinis Praedicatorum Con[ventus] Syradiensis

3. Fr[at]ris Stanislai ordinis Praedicatorum Con[ventus] Syradiensis

Opr. Pergamin, resztki wiązań [8°] sygn. XVI O. 1561

20. *D. Iohannis Ivsti Lanspergii Carthysiani, in omnes Dominicales Epistolas et Euangelias Paraphrases et Exeges Catholicae, adhibitis ad singulas dominicas concionibus singulis. In quibus incorrupta illa veterum sanctissimorumque patrum fides, pietas et erga Deum atque proximum charitatis integritas, velut in speculo clarissimo relucet. Tomvs secvndvs*

Coloniae Excudebat Iaspar Gennepaeus 1558

Prow. R[everendus] P[ater]. Foelix Magister Convetui Siradiensi datur

Na okładce: Iohan. Lan. Car. Paraphrases Tomvs S[zatarte]

Opr. deska, skóra brązowa resztki klamer [8°] na grzbietach kart tytuł: Ser. Lanspergii de Tempore aestuali sygn XVI O. 1559

21. 1. *Ioan Caesarii viri vndecunque doctissimi Dialectica. Cui adiecimvs Ioan. Murelij Isagogen in decem Aristotelis Praedicamenta*

1540

2. *Ioannis Hospiniani Stainani, Graecarvm Literarvm in Academia Basiliensi professoris, Quaestionum Dialecticarum, Libri Sex, nunc primum in lucem editi*

Basileae 1543

Na str. tytułowej odręczna notatka: *Nequam Hēreticus ijste non est legendus*

3. *Tabvlae de schematibvs Petri Mosellani, a pluribus mendis quam diligentissime repurgatae, adiectis insuper his quae in quibusdam aeditionibus incuria praetermissa sunt. In Rhetorica Philippi Melanchthonis. In Erasmi Roterodami libellum, de duplici Copia*

Lipsiae Excussit Nicolavs Faber

Prow. 1. Fratris Francisci Brestensis Con[ventus] Syradiensis A. D. 1591

2. Fratris Francisci Brestensis

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI. O. 1544-1546

Klocek

22. *Reverendi Patris F. Lodovici Granatensis, Sacrae Theologiae Professoris, Ordinis S. Dominici. Ecclesiasticae Rhetoricae siue de ratione concionandi, libri sex*

Coloniae Agrippinae apud haeredes Arnoldi Birckmanni 1578

Prow. 1. Conventus Sijradiensis Ordinis Praedicatorum

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Foelix Magister Convetui Sijradiensi datur

3. F[rater] Stanislai Shijcovius Ordi[nis] Praedicatorum comparavit Cracoviae (?) 18 gros[si]

1579

Na stronie przedniej oprawy: RHETORICA ECCLE 1579

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer [8°] sygn. XVI. O. 1538

23. *Lavrentii Vallae viri tam Graecae quam Latinae peritissimi, in nouum testamentum ex diuersorum utriusque linque codicum collatione annotationes, ad subdubios in sacra scriptura locos declarados quamaxime conducibiles.*

Prow. Vicecustodis et vicarij ecclesiae vielunensis pro loco Varthensi Fr[at]er Leonardus a Siradia 1559

Opr. deska, Skóra brązowa, resztki klamer na grzbietach kart: Varthen Sibelius [8°] sygn. XVI O. 1505

24. 1. *Postillae sive enarrationes in Ewangelia provt iuxta ritvm Sanctae Ecclesiae. Per Singulas anni totius Sanctorum ferias distributa sunt, non minus piae quam doctae, omnibus diuini verbi praeconibvs vtilissimae. Avthore F. Francisco Polygrano Franciscano Pars Tertia*

Coloniae Apud haeredes Arnoldi Birckmanni 1570

2. *Postillae sive enarrationes epistolarvm omnivm, qvae dominicis diebvs in ecclesia per anni circulum recitari solent, in concinatorum vsum pie et compendiose conscriptae. Avthore F. Francisco Polygrano Franciscano Pars Qvarta*

Coloniae Apud haeredes Arnoldi Birckmanni 1570

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Foelix Magister Conventuis Syradiensis datur

Na oprowie u góry: POSTILLA POLYGR, u dołu: PARS TER. ET QVART.

Na grzbiecie stron Ser. Polygra. sup. Euangel. de SS. et sup. Epistolas de Temp. per annum.

Klamry

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe [8°] sygn. XVI O. 1478/3-4

Klocek

25. 1. *Postillae sive enarrationes in Ewangelia provt iuxta ritvm Sanctae Ecclesiae. Per singulos Dominicos dies distributa sunt, ab Aduentu vsque ad Pentecosten, non minus piae quam doctae, omnibus diuini verbi praeconibus vtilissimae. Avthore F. Francisco Polygrano Franciscano Pars Prima*

Coloniae Apud haeredes Arnoldi Birckmanni 1570

2. *Postillae sive enarrationes in Ewangelia provt iuxta ritvm Sanctae Ecclesiae. Per singulos Dominicos dies distributa sunt, a festo pentecosten vsquae ad Aduentum non minus piae quam doctae, omnibus diuini verbi praeconibus vtilissimae Avthore F. Francisco Polygrano Franciscano Pars Altera*

Coloniae Apud haeredes Arnoldi Birckmanni 1570

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Foelix Magister Conventuis Syradiensis datur

Na oprowie u góry: POSTILLA POLYGR, u dołu: PARS PRIMA ET SEC

Na grzbiecie stron: Ser. Polygr. de Temp. per annum

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, złociste, resztki klamer [8°] sygn. XVI. O. 1478/1-2

Klocek

26. *Alfonsi de Castro Zamorensis ordinis minorvm regvlaris obseruantiae, Almae prouinciae Sancti iacobi aduersus omnes hēreses Libri quatuordecim. Opvs Hoc Nvnc Denvo ab auctore ipso recognitum est, et multis ab eo locis supra omnes ante editiones auctum atque locupletatum.*

Venetii 1555

Prow. Post mortem f[ratris] Laurentii Conventus Siradiensis eidem Conventui

Na grzbiecie okładki: Alphonsus de Castro aduersus Haereses

Opr. Pergamin, resztki wiązań [in octavo] sygn. XVI. O. 1269

27. Allotus Guilelmus, *Thesaurus bibliorum*

1579

Prow. 1. Sum Joannis Chrysostomi Dalewski convetus Syradiensis Ord[inis] P[raedicatorum]

2. Quatis grosis 40 A Patri Chrysostomo Chmielowki

Na oprowie: THESAVRVS BIB.

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer [8°] sygn. XVI. O. 391

28. 1. *Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento Fratris Hannibali Rosseli Calabri, ordinis Minorvm Regvlaris obseruantiae, Theologiae et Philosophiae, ad S. Bernardinum Cracouiae Professoris. Liber III. de ente, materia, forma, et rebus metaphysicis.*

Cracoviae In officina Typographica Lazari 1586

2. *Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento*

Fratris Hannibali Rosseli Calabri, ordinis Minorvm Regvlaris obseruantiae, Theologiae et Philosophiae, ad S. Bernardinum Cracouiae Professoris. Liber quartus de Coelo

Cracoviae In officina Typographica Lazari 1584

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Foelix Magister Conventuis Syradiensis datur

Na oprawie PYMANDRI LIBER TERTIVS ET QVARTUS

Na grzbiecie stronic Pymandri Liber III et IV

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer [8°] sygn. XVI. F. 4121, 4122

Klocek

29. *Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento Fratris Hannibali Rosseli Calabri, ordinis Minorvm Regvlaris obseruantiae, Theologiae et Philosophiae, ad S. Bernardinum Cracouiae Professoris. Liber V. de Elementis et descriptione totius orbis*

Cracoviae In officina Typographica Lazari 1586

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Foelix Magister Conventuis Syradiensis

Na oprawie PYMANDRI LIBER V

Na grzbiecie stronic Pymandri Liber V.

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer [8°] sygn. XVI. F. 4098

30. 1. *Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento Fratris Hannibali Rosseli Calabri, ordinis Minorvm Regvlaris obseruantiae, Theologiae et Philosophiae, ad S. Bernardinum Cracouiae Professoris. Liber Primus de SS. Trinitate*

Cracoviae In officina Typographica Lazari 1585

2. *Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento Fratris Hannibali Rosseli Calabri, ordinis Minorvm Regvlaris obseruantiae, Theologiae et Philosophiae, ad S. Bernardinum Cracouiae Professoris. Liber Secundus de Spiritu S. et Angelis*

Cracoviae In officina Typographica Lazari 1585

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Foelix Magister Conventuis Syradiensis datur

Na oprawie na przedniej stronie: PYMANDRI LIBER PRIMVS ET SECVNDUS, na tylnej stronie F[rater] F[oelix] D[octo]r S[anctae] T[heologiae] 1586

Na grzbietach stronic Pymandri Liber I et II

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer, [12°] sygn. XVI. F. 4103, 4104

Klocek

31. 1. *Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento Fratris Hannibali Rosseli Calabri, ordinis Minorvm Regvlaris obseruantiae, Theologiae et Philosophiae, ad S. Bernardinum Cracouiae Professoris. Liber Primus de SS. Trinitate*

2. *Pymander Mercvrii Trismegisti cum Commento Fratris Hannibali Rosseli Calabri, ordinis Minorvm Regvlaris obseruantiae, Theologiae et Philosophiae, ad S. Bernardinum Cracouiae Professoris. Liber secundus Spiritu S. et Angelis*

Cracoviae In officina Typographica Lazari 1585

Prow. Anno Domini 1588 die 3 Mensis Junij Leonardo Krzetka Siradianus ordinis Minorum Regularis obseruantiae Bernardinorum Generalis Minister eiusdem authoris opera tribus libris contenta Ecclesiae Parochiali Siradiensi Omnium Sanctorum vinus donauit. Viuat viuat faeliciter intissimeque, et exutus corpore, possideat celestia Regna

Na oprawie: PYMANDER LIB I DE TRINITATE

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe [2°] syn. XVI. F. 4123, 4124

Klocek [chyba jednak nie dominikańskie: prow. bernardyńska]

32. 1. *Assertiones Theologicae De Christi in Terris Ecclesia. Qvaenam, Et Penes quos existat.*

Posnaniae In officina Typographica Ioannis VVolrabi 1582

2. *De Christi in Terris Ecclesia. Qvaenam, Et Penes Qvos Existat. Libri Tires. In Qvibus Calvinianos, Lytheranos, et Caeteros, qui se Euangelicos nominant, alienos a Christi Ecclesia esse, argumentis, signisque clarissimis demonstrator; et simul Apologia Assertionum eiusdem inscriptionis contra falsas Antonij Sadeelis criminationes continetur Avctore Lavrentio Artvro Favnteo Societatis Jesv Teologo.*

Apologiae Assertionvm de Ecclesia aduersus cauillationes [sic] Ant. Sadeelis Calviniani Liber I: De origine Christi In Terris Ecclesiae Partibvs Eivsdemque Cognoscendi necessitate

Apologiae Assertionvm de Ecclesia aduersus cauillationes [sic] Ant. Sadeelis Calviniani Liber II: De notis Ecclesiae. Falsarvm Ecclesiae Notarvm Qvas Haeretici assignant confutatio. Caluinianos et Lutheros In Notis Ecclesiae Constituendis errere et Principium petere

Apologiae Assertionvm de Ecclesia aduersus cauillationes [sic] Ant. Sadeelis Calviniani Liber III: Verarvm Notarvm Explicatio Atqve Defensio. Prima Nota Ecclesiae ut sit clara etm nibus conspicua. Omnes notas Ecclesiae ad Qvatvor Illas In Symbolo Constantinopolitano expressas reduci. Et Antonij voces aduersus pedes Romani Pont. Deosculandi consuetudinem, Cardinalium purpuram, Episcoporum mitras, Religiosorum vestinum varium Haeticas esse.

Posnaniae Excusum per Joannem VVolrabi 1584

Prow. Ex libris Thomae Stiemszickij dono dedit Ordinis Praedicatorum et vendivi Ecclesiae Parochialis Syradiensis

Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVI.Q. 3127, 3128

Klocek

33. 1. *De mirabilibus sacrae scripture. Liber Primus. Domini Simphoriani champerij Lugdunensis: de mirabilibus sacre scripture*

2. *Mirabilium propositionum diui Pauli apostoli Theogemata i sex libros diuisa*

3. *Mirabile religiosus christiane propugnaculum in libris quattuor partiales partitum*

4. *D. Evcherii Episcopi Lygdvnensis, Formvlarvm Intelligentiae Spiritalis Liber*

5. *Concertatio Havdinelegans Cvlsameri Lytheriani et F. Bartolom. Vsinge theologię consulti augustiniani Lectu dignissima, ac piarum mentium aedificatiua*

Prow. 1. Franciscus Georgycki conventus Cracoviensis comparatus grossi 19 in vendita Cracoviae Anno Domini 1568

2. Conventus Sijradiensis

3. Zielnij Anselmus Quito quis aliud eligit tato de bono ... et demalo eisdem contumbertum et hoc proprie dicit ZS manu proprie [?]

4. R. P. F. Foelix Magister

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, notaki na marginesach, na wewnętrznej stronie tylnej oprawy nazwy miesiący po łacinie i polsku [4°] sygn. XVI. Q. 3169, 3170, 3171, 3172, 3173.

Klocek

34. 1. *Cabilia Aristotelis, cabilia Porphiri* [zdj. 6381, 6382]

2. *Textus Veteris artis scilicet Isagogarum porphirii predicamentorum Aristotelis Samul cum duobus libris perihermenias eiusdem emendate impressum ad exemplar Jacobi Stapulensis rite capitulis distintum*

Cracouie impensis domini Joannis Haller 1516 [20 V]

3. *Liber priorum analeticorum* [str. tytułowa wyrwana, ale tytuł odtworzony na podstawie tekstu]

Prow. 1. Liber conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum

2. Conventus Siradiensis

3. Comparatus sub magistro Stanislao de Rzeczycza commutatorum estuali in hectorio forate hora undecima sub ... Mathie de Woythovo Anno domini millesimo quingentesimo vigesimo

Okladka deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, bardzo liczne uwagi na marginesach i oprawach [4°] sygn. XVI. Q. 3235, 3236, 3237

Klocek

35. *Apologia Alberti Novicampiani, Pro catholica Fide, Et Doctrina de Veritate Corporis Christi Iesv In Evcharistia, De Caeterisque Sacramentis: Liturgiae item seu Sacrificio, Ac alias fere omnibus, quę hoc seculo controuertuntur. In Transyluania Tordae in comitiis anna a Christo nato M.D.Lvii oblata. Opus hoc seculo utile quam quod maxime. Ratio et ordo apologiae in epistolis praeliminaribus et in praefatione habentur*

Craccoviae Lazarus Andreae excudebat 1559

Na oprawie: APOLOGIA

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, ślady klamer [4°] sygn. XVI. Q. 3274.

36. *Primvs Tomvs Operis Qvadripertita Ivstitia Nvncvpati Continens Libros Tres. In Qvibus Omnivm Qvotqvot extant Theologorum conquisitis, excusis, probeque digestis sententijs, orthodoxa de iustificatione nostra fides asseritur et Hereticorum errores eliduntur. Reverendissimo Gaspare Casalio Lvsitano, Eremita Augustiniano, Episcopo Leiriensi, ac Serenissimi Lusitanie et Algarbiorum Regis etc. Consiliario, regique Senatus De conscientia appellati, olim Praefecto, Auctore*

Venetii ex officina Iordani Zileti 1563

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na grzbietach kart napis: Casalij Quadripartita iustitia

Opr. tektura, skóra brązowa, tłoczenia ślepe [4°] sygn. XVI. F. 4314

37. *Ioan. Baptistae Bernardi Patritii Venetii Seminarium totius Philosophiae: Opus nouum et admirabile et omni hominum generi perquam vtile: Quod omnium Philosophorum, eorundemque interpretum tam Graecorum, quam Latinorum, ac etiam Arabum Quaestiones, Conclusiones, Sententiasque omnes integras et absolutas miro ordine digestas complectitur; ut quiuis uno intuitu et sine vllo labore, quicquid unquam a summis sapientiae Magistris dictum fuit, perspicere et eorum opera omnia in unum uelut locum collecta habere possit. Tomus Primus*

Venetii Apud Damianum Zenarium 1582

Prow. 1. Est Fratr̃is Gabrielis Vidauiensis S[anctae] Theologie Lectoris Ordinis Praedicatorum Conuentus Cracouiensis

2. Idem. doro dedit fratri Vincentio [nieczytelne] Anno Domini 1604

3. Conuentus Syradiensis

Opr. pergamin, ślady wiązań [2°] sygn. XVI F. 4376

38. *D. Dionysii Carthvsiani, Epistolarum ac Euangeliorum dominicalium totius anni Enarratio, adiunctis Homilijs et sermonibus varijs, tam ad plebem quam ad religiosos, admiranda ac plane obstupenda eruditione praeclaris. Totum hoc opus iuxta primum authoris exemplar, non sine magno labore recens per omnia est recognitum. Pars prima Sermonum de tempore*

Coloniae Petrus Quentel 1537

Prow. 1. Fratris Joannis Baptistae Mietkonij Ordinis Praedicatorum Conuentus Syradiensis

2. Conuentus Sijradiensis

Na grzbietach kart napis: D. Dioni. Carthusia. Sermon de Tempore

Opr. [mocno uszkodzona, br. tylnej str. oprawy, przednia też uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe [2°] sygn. XVI. F. 4380

39. *Operum Divi Cyrilli Alexandrini Episcopi Tomi Qvatvor, Qvorum Postremvs Nvnc Recens accedit, ex graecis manuscriptis exemplaribus fideliter latinitate donatus*

Basileae Apvd Ioannem Hervagivm 1546

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix S[anctae] Th[eologie] Magister Conventui Syradiensi donauit

Na grzbietach kart napis: S. Cyrilli Opera

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XVI. F. 4394

40. *Qvinta Pars Operum Iohannis Eckii Contra Lvthervm Et Alios Declamatoria. Continet Homilias de Tempore Sanctis ac Sacramentis*

Augsburg per Alexandrum Wiessnhorn 1533

Prow. 1. R[everndus] P[ater] F[rater] Faelix S[anctae] Th[eologie] Magister Conventui Syradiensi dedit

2. Stanislaus Rosatus Artis Medicinae doctoris

Na grzbietach kart napis: Ser. Ecki de Tempore

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°], sygn. XVI. F. 4415

41. *Stellarium Corone benedictae uirginis Marie in laudem eius pro singulis predicationibus elegantissime coaptatum*

Strasbourg impressum per Joannem Knobloch 1506

Prow. 1. Anno Domini 160secundo Ego Frater Franciscus Brestensis Conuentus Syradiensis hunc librum inclitis usilna meis apud Patrem Cyprianum Cantorem Posnaniensem florenos 4

Na górnej części oprawy wytłoczony napis Stellarium, na grzbietach kart napis: Stellarium B.V.M.

Opr. deska, skóra brązowa, ślady klamer 1 resztki klamry uwagi na marginesach [2°] sygn. XVI. F. 4499

42. *Commentaria Nicolai Gorrani In Qvatro Evangelia omnibus qui a ministerijs sunt verbi dei non minus utilia quam necessaria multisque alijs (quae in pretio habentur) longe antefenda, ac nunc primum typis excus*

Coloniae Petrus Quentel 1537

Prow. 1. Siradiensis

2. Iste liber est Fratris Balthazaris de Conuentu Leopoliensi Ordinis Praedicatorum

Na górnej części oprawy wytłoczony napis COMENTARIA NICOLAI GORAN

Opr [uszkodzona]. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, ślady po klamrach [2°] sygn. XVI. F. 4584

43. *Friderici Navseae Episcopi Viennensis sex libris compraehensvs iam secvndario diligentius multo ac prius id quod sedulo collatori [...] constabit elaboratus*

Coloniae Ioannis Quentel 1552

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix S[anctae] Th[eologie] Magister Conventui Syradiensi

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer

44. *Nicephori Callisti Xanthopuli scriptoris uere Catholici, Ecclesiastice historiae libri decem et octo*

Basileae per Ioannes Oporinum et Heruagium 1555

Prow. 1. Conuentus Siradiensis Anno Domini 1588

2. R[everndus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

3. Sum Hieronimi Andrzejch a Sandomierza Canonici Varschouiensis donatus ab Executoribus domini Petri a Sambor Canonici et concionatoris Ecclesiae Varschouiensis et arcium liberalium magistri

4. Fratris Gregorij Zakonij Levitij donatus a Gratia Dei Feliciae Kobelnicio

Na grzbietach kart napis: Nicephori Ecc. histor.; Nicephorus

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2° 40 cm] sygn. XVI F. 4597

45. *Decisiones fidei catholicae, et apostolicae ex sanctorvm scripturarvm Beatissimorum Romanorum Pontificum Diplomatum Sacrorum Conciliorum fontibus ac Sanctorum gestis deductae Et in vno alphabet-*

ico ordine collectae. Nunc secundo in lucem aeditę ac integritati restitutae Auctore R.P.F. Pavlo Grysaldio Perusino Ordinis Praedicatorum Philosophiae ac S. Theologiae Lectoris absolutissimi

Venetiis Apud Ivntas 1587

Prow. Post mortem fratris Laurentij Siradiensis Conuentus eidem Conuentui

Na grzbiecie oprawy napis: Decisiones Fidei Catholici P. Pauli Grysa

Opr. pergamin, resztki wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3663

46. *Concionvm P. F. Lvdovici Granatensis Theologi Ordinis Dominiciani tomi sex. In Evangelia Qvae Per totvm Annum diebus Dominicis festis Christi solemnibus, atque sanctorum praecipuis populo in ecclesia proponi solent denuo in lucem editi. Tomvs primvs*

Mediolani Apud Antonium et Antoninum Antonianos Socios 1586

Prow. Post mortem fratris Laurentij Conuentus Siradiensis eidem Conuentui

Na grzbiecie oprawy napis: Serm. Granatensis de Tempore Tomi 1 et 2

Opr. pergamin, resztki wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3525

47. 1. *Canones, et decreta sacrosancti Oecumenici Et Generalis Concilii Tridentini: Sub Paulo III Iulio III Pio III Pontificibus Max. Nunc demum ad prototypa et Notarijs dicti Concilij, qui hoc ipsum ad calcem operis subsignarunt collati et iam postremum summa fide diligentiaque excuse*

Antverpiae Ex officina Gulielmi Silvij 1565

2. *Canones et decreta sacri concilii provincialis cameracensis Praesidente R. P. Domino Maximiliano a Bergis, Archiepiscopo et Duce Cameracensi, sacri Imperij Principe, Comite Cameracesij etc.*

Antverpiae Ex officina Gulielmi Silvij 1566

Prow. 1. Fr[ater] Laurentius Saudos [?] T[heologiae] S[anctae] D[ocor] [?]

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: CANONES ET DECRETETRA CONCILII

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer i wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3497-3498 adl. Kłoczek

48. *R[everendi] P[atris] F[ratris] Philippi Diez Lysitani Ord[inis] Min[orum] Regvl[aris] Observantiae Provinciae Sancti Iacobi Symma Praedicatorum Ex omnibus Locis Communibus locupletis. Tomvs primus*

Venetiis Apud Ioannem Florinam 1591

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: SVMMA PREDICA TOMVS PRIMVS Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XVI. Q. 3489

49.1. *Tertia pars Symmae Theologiae Angelici Doctoris S. Thomae Aquinatis cum Commentarijs Reverendissimi in Christo Patris Domini Domini Thomae de Vio Caietani Ordinis Praedicatorum S. R. E. tituli S. Sisti Presbyteri Cardinalis, artium et sacre theologiae Doctoris celeberrimi*

2. *Sancti Thomae de Aquino Doctoris Angelici additiones ad tertiam partem ex suis scriptis in sententiarum quartum collectae. Cvm Elucidationibus Formalibvs Per Seraphinum Caponi e Porrecta, ordinis Praedicatorum Sacrae Theologiae Magistrum Aeditis, Deo Optimo Maximo dicatis S. R. E. submissis*

Venetiis Apud Ivntas 1588

Prow. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis ordinis Praedicatorum

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGIAE S. THOMAE DE AQVINO

Na grzbietach kart napis: S. Thomae Summa Theolog. Pars III cum Commentariis et Additit cum Porrecta

Opr. [uszkodzona] pergamin [4°] sygn. XVI. Q. 3409-3410

Kłoczek

50. *In B. Pavli Apostoli Epistolam Ad Romanos Absolutissima Commentaria Reverendissimi Domini Corneli Mvssi Episcopi Bituntini Conuentualis Franciscani*

Venetii Ex Ivntarvm Typographia 1588

Prow. 1 Fratri Mathei Sijradiensis conuentus [?] Lubliniensi 1599

2. Vendidimus [?] prout Frater Matheus Siradiensis [nieczytelne] Lublinensis hunc librum conuentui siradiensi donauit

Na górnej stronie oprawie wytłoczony napis: COMENTARIA CORNRLII MVSSI

na grzbietach kart napis: Commen. Cornelii Mussi in Epist. ad Romanos

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer i wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3408

51. *Pandectes scripturae Divinitvs inspiratae Sancti patris Antiochi ante annos quidem ab hinc non-gentos ab autore aeditus vero primum donatus Latio per Godefridum Tilmanum Cartusiae Parisiensis ex professo monachum*

Parisiis Vaenundatur Iacobo Keruer 1543

Prow. R[everndus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XVI. Q. 3361

52. *Rationale divinorum officiorum.*

Lugduni Uenundantur Lugduni ab Jacobo Huguetan eiusdem ciuitatis bibliopola in vico mercuriali ad angiportum qui in ariarim ducit 1516

Prow. 1. R[everndus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

2. Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer i wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3343

53.1. *Aristotelis tres de Anima libri per Ioannem Argyropylum e Graeco in Latinum traducti*

Wien per Joannem Singrenium 1521

Prow. 1. Frater Mathias Igieniec [?] donauit

2. Conuentus Syradiensis

2. *Alberti Magni Philosophantium Ducis aestimatissimi Philosophiae Naturalis Isagoge, siue Introductiones In Libros Aristotelis Physicorum De Coelo et Mundo De Gene. et corr. Meteororum De Anima*

Strasbourg ex aedibus Hurlderici Morgardi 1520

3. *Trium librorum De anima Aristotelis familiaris expositio cum ordinatissima questionum per difficultates seu dubia dissolutione ad intentionem doctoris Subtilis pro honore Dei et vtilitate communi in Gimnasio Cracouiensi congesta*

Cracoviae Floriani Ungleri 1513

Na grzbietach kart napis: Aristotelis De anima B. Alberti Magni Isagog Phil. Scoti de Animo

Opr. [uszkodzona br. ¼ tylnej str. oprawy] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe i złociste [4°] sygn. XVI. Q. 3261-3263

Klocek

54. *Decisiones Avreae Casvum Conscientiae In Quatuor Libros distributae D[omino] Iacobo de Graf-fijs A Capva Iuris U[triusque] D[octore] Poenitentiario maiore in Ciuitate Neapoli Monacho Cassinensi Authore*

Venetii 1596

Prow. R[everndus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: DECISIONES AVREAE

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [4°] sygn. XVI. Q. 3537

55. *R[everendi] P[atris] F[ratris] Philippi Diez Lvsitani Ord[inis] Min[orum] Regvl[aris] Observantiae Provinciae Sancti Iacobi Conciones Quadruplices Qvae A Dominica Septvagesimae vsque ad sacrum Dominicae Resurrectionis Festum in Ecclesia Romana tam in Dominicis, quam in Ferijs habentur. Tomvs primvs in quatuor partes distinctus*

Venetis Apud Dominicum de Farris 1591

Prow. 1. Conuentus Siradiensis

2. Frater Casparus Apand [?]

Na górnej stronie oprawy napis: CONCIONES TOMVS PRIMVS

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe i złociste, resztki klamer i wiązań [4°] sygn. XVI Q. 3546

56. *Sequitur tabula Sermonum fratris Hugonis de Prato Florido de Sanctis*

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy npis: HVGO DE PRA. DE SA

Na grzbietach kart napis: Serm. Hugonis de prato florido de SS. per annum

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [in quarto] sygn. XVI. Q. 3604

57. *R[everendi] P[atris] F[ratris] Philippi Diez Lvsitani Ord[inis] Min[orum] Regvl[aris] Observantiae Provinciae Sancti Iacobi Conciones Quadruplices. Dominicarvm Et Festorum Omnium quae a Dominica Prima Aduentus, vsque ad Septuagesimam exclusiue in Sacrosancta Romana Ecclesia habentur. Tomvs Tertivs*

Venetis Apud Dominicum de Farris 1591

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy napis: CONCIONES DIEZ TOMVS TERTIVS

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer i wiązań, [4°] sygn. XVI. Q. 3547

58. 1. *Sermones floridi de tempore magistra Leonardi de Utino cum duplici tabula eorundem*

Prow. 1. Conuentus Syradiensis Ordinis praedicatorum

2. Frater Ioannes Camien Ordinis praedicatorum

2. *Sermones aurei de sanctis fratris Leonardi de Utino*

Lyon de Eley 7 VIII 1503

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [4°] sygn. XVI. Q. 3619-3620

Klocek

59. *Postillae, sive conciones F. Ioan. Feri Metropolitanae Mogvntinae concionatoris in Epistolas et Euangelia, quae ab Aduentu ad pascha vsque in Ecclesia Christi legi confueuerunt Per. M. Ioannem Gvnthervm Latinitate Donatae*

Lvgdvni Apud Ioannem Frellonium 1555

Prow. 1. Fratris Francisci Nizankowicz ordinis praedicatorum

2. Conuentus Sijradiensis

Na górnej stronie oprawy napis: POSTI IOAN FERI

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI. O. 1846

60. 1. *Tertivs Tomvs Conciones de tempore Ludovici de Granada...* [str. tytułowa b. zniszczona, tytuł odczytany z papierowej zakładki bibliotecznej]

Antverpiae Ex officina Christophori Plantini 1588

Prow. 1. Fratris Hippoliti

2. Conuentus Syradiensis

2. *Qvartvs Tomvs Concionvm de tempore Qvae post festum Sacratissimi Corporis Christi vsque ad*

*initium Dominici Aduentus in Ecclesia habentur Avctore R[everendo] P[at]re F[ratre] Lvdoico Grana-
tensi Sacrae Theologie Professore Ordinis Sancti Dominici*

Antverpiae officina Christophori Plantini 1586

Prow. 1. Fratris Hippoliti Ordinis Praedicatorum

2. Pro Bibliotheca Nouitiatus Siradiensi

Opr. brak, [8°], sygn. XVI. O. 1844

61. *Postillae Sive Conciones Reverendi Patris D. Ioannis Feri Metropolitanae Mogvntinae conciona-
toris absolutissimi in Euangelia et Epistolas quae a die Paschae ad Aduentum vsque Dominicis diebus in
Christi Ecclesia recitantur Iam primum latinitati donatae per M. Ioannem Gvnthervm Pars Secvnda*

Lvgdvni Apud haeredes Iacobi Iuntae 1558

Prow. 1. Fratres Francisci Nizankowicz Ordinis Praedicatorum

2. Ex Nouitiatu Siradiensi Ordinis Praedicatorum

Na górnej stronie oprawy napis: POSTILLAE FERİ

Na grzbietach kart napis: Postilla Io. Feri Prohibitus

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, ślady po klamrach, resztki wiązań [in 8 °] sygn. XVI. O. 1835

62. *Elizabethae Angliae Reginae Haeresin Calvinianam Propygnantis Saeuissimvm in Catholicos sui
regni Edictum, quod in alios quoque Reipublicae Christianae Principes contumelias continet indignissi-
mas*

Lvgdvni Apvd Ioannem Didier 1593

Prow. Fratris Rajmundus conuentus Sijradiensis Conuentui natiuo donauit 1607

Opr. tektura, skóra jasnobrązowa, tłoczenia ślepe, resztki wiązań [8 °] sygn. XVI. O. 1782

63. *Sermones tam de tempore qvam de sanctis inscripti Thesauruss nouus docti cuiusdam Theologi
sacri iudicio summaque diligentia a superuacaneis et mendis repurgati. Pars hyemalis*

Coloniae ex officina Melchioris Nouesiani 1543

Prow. 1. Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praed[icatorum]

2. Fratris Hippoliti Ord[inis] Praed[icatorum] C[onuentus] C[racouiensis] post mortem eius
Conuentui Siradiensi applicatur

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [8 °] sygn. XVI. O. 1749

64. *F[ratris] Henrici Helmesii Germipolitani in Epistolas et Euangelia totius anni ex meris diuinae
scripturae sententijs miro artificio ac eruditione concinnatarum Tomus Tertius. Hic autem tertius Tomus
complectitur Homilias a Festo S. Trinitatis, usque ad Aduentum Domini. Quae autem in Epistolas, recens
natae sunt: In Euangelia uero, ab Authore adhuc superstite, recognitate et multum auctae*

Coloniae excudebat Iaspar Gennepaeus 1556

Prow. 1. Fratris Raymundi Larkovth Conuentus Syradiensis de obseruantia

2. Conuentus Siradiensis

Na górnej stronie oprawy napis: HO HELMES. TOM III

Na grzbietach kart napis: Homil. Helmesij De Tempore aestiuali

Opr. deska, skóra brązowa, resztki klamer [8 °] sygn. XVI. O. 1726

65. 1. *Postillae sive enarrationes in Evangelia Provt Iuxta Ritvm Sanctae Ecclesiae Per singulis anni
totius Sanctorum ferias distribute sunt non minus pię quam doctae omnibus diuini verbi p[re]conibus vtillis-
simae Avtore F. Francisco Polygrano Pars Tertia*

Coloniae Apud haeredes Arnoldi Birckmanni 1558

2. *Passio Domini Nostri Iesv Christi secvndvm quatuor Euangelistas F. Francisci Polygrani Cvi
Accesit Sermo de meditatione Passionis Christi, deque innumeris hinc nascentibus gratiarum fructibus
Eodem Avthore*

Coloniae Apud haeredes Arnoldi Birckmanni 1559

Prow. 1. Conuentus Sijradiensis

2. Per me bartholomeum Blonski emptus codex iste 12 grosis

Na górnej stronie oprawy napis: POSTIL POLI PAR III

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe 8°] sygn. XVI. O. 1707-1708

Klocek

66. *D. Iohannis Ivsti Lanspergi Carthvsiani In omnes Dominicales Epistolas et Euangelia, Paraphras-es et Exeges Catholicae adhibitis ad singulas dominicas Concionibus singulis In quibus incorrupta illa veterum sanctissimorumque partum fides, pietas et erga Deum atque proximum charitatis integritas velut in speculo clarissimo relucet. Tomvs Primvs*

Coloniae excudebat Iaspar Gennepaeus 1558

Prow. 1. Fratris Cyprijani Szrodensis theologiae baccalarii

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie napis: IOHAN LAN CAR PARAPHRASES

Na grzbietach kart napis: Ser. Lanspergij de Tempore hyemali

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI. O. 1611

67. *Symma Avrea Armilla Nvncvata Casvs Omne Ad Animarvm Cvram Attinentes Breviter Com-plectens A Reuerendissimo Patre Fratre Barholomeo Fumo Villarensi Placentino Ordinis Praedicatorum Haereticae prauitatis Inquisitore edita*

Antverpiae Apud Petrum Bellerum 1591

Prow. 1. Ex libris fratris Alexij Costenis

2. Ex libris fratris Justiniani Zalesky Ordinis Praedicatorum

3. Emptisa Patre Erasmo Conuentus Posnaniensis

4. Ab eodem Patre Fratre Justiniano donatus ets mihi iste liber Fratri Hyacintho Kruniewicz in pignis amoris cum licentia superiorum Siradiensorum

5. Post obitum Reverendi Patris Fratris Ambrosij Lordalski [?] conuentus Syradiensis applicator Bibliothecae eiusdem conuentus et [?]

Opr. deska, skóra jasnobrązowa, resztki klamer i wiązań [8°] sygn. XVI. O. 2056

68. *Homiliarvm F. Henrici Helmesii Germipolitani ordinis Fratrvm Minorvm s. Francisci In Epistolas et Euangelia de sanctis per totum anni circulum ex meris diuinae scripturae sententiis miro artificio ac erudition concinnatarum Tomus Tertius*

Lvgdvni Apvd Carolvm Pesnot 1575

Prow. 1. Conuentus Cracouiensis Sanctissimae Trinitatis

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy napis: HOMIL HELMESII TOMVS III 1579

Na grzbietach kart napis: Ser. Helmesii De SS. per annum

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, ślady po klamrach, [8°] sygn. XVI. O. 2033

69. *Homiliarvm F. Henrici Helmesii Germipolitani ordinis Fratrvm Minorvm s. Francisci In Epistolas et Euangelia dominicalia ab Aduentu Domini usque ad festum Sanctissimae Trinitatis ex meris diuinae scripturae sententiis miro artificio ac erudition concinnatarum Tomus Primus*

Lvgdvni 1574

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy napis: HOMIL HELMESII TOMVS I 1579

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer, [8°] sygn. XVI. O. 2016

70. Cornelii Iansenii Episcopi Gandavensis Homiliae in Evangelia, Qvae Dominicis Diebvs In Eccle-

sia Popvlo Proponi Solent, Ex Qvatvor Commentariorum in Concordiam Euangelicam libris nuperrime ab ipso auctore renatis et a mendis prpemedum innumeris repurgatis

Coloniae Agrippinae Apud Ioannem Gymnicum sub Monocerote 1577

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy napis: Iansenii Homilie

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, resztki klamer i wiązań [8°] sygn. XVI. O. 1996

71. *Symmae Virtutum Ac Vitiorym Tomvs Primvs Reuerendissimo ac eximiae S. Theologie professore Guilielmo Peraldo Episcopo Lugdunensi ordinis Praedicatorum auctore*

Antverpiae 1571

Prow. 1. Liber hic est Jacobi Srodensis cancellarii Costensis et amicorum

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Opr. [uszkodzona] Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, ślady po klamrach, resztki wiązań [8°] sygn. XVI. O. 1995

72. *Antonii Possevini E Societate Iesv Iudicium De Nuae militis Galli Ioannis Bodini Philippi Mornaei et Nicolai Machiavelli quibusdam scriptis quorum Catalogum inuversa pagina indicabit. Item Defensio veritatis aduersus assertiones Catholicae fidei repugnantes eiusdem Nuae libris asperses auctore Petro Coreto Tornaci Canonico. Item Eiusdem Antonij Posseuini de Confessione Augustana ac num admittendi sint haeretici ad colloquium publicum de fide De Desiderio Erasmo et secta Picardica iudicium*

Lvgduni Apvd Ioannem Baptistam Bvysson 1593

Prow. 1. Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicaatorum

2. M[agister] Joannis Kopcionie P[hilosophiae] D[octori] manu propria

3. Fratris Stanislai Zimoyowicz clerici Ordinis Praedicatorum

Na górnej stronie oprawy wytłoczone litery MSDDD

Na dolnej stronie oprawy wytłoczona data 1630

Opr. Tektura, skóra jasnobrązowa, tłoczenia ślepe [8°] sygn. XVI. O. 1959

73.1. *Beaulxamis T. Homiliae quadragesimales*

Prow. 1. Frater Adamus Send fratri Adamo Benedicto conuentus Warsauiensis 24 florenos comparauit

2. Frater Raymundus Lorkowiskij donauit

3. Conuentus Siradiensis

4. Frater Raymundus Lorkowskij Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum 1624

5. Fratris Adami Send de Conuentu Posnaniensi Ordinis Praedicatorum

2. *Litvrgiae, sive Missae Sanctorvm Patrvm Iacobi Apostoli et fratris Domini Basilij Magni e vetusto codice Latinae tralationis Ioannis Chrysostomi Interpretete Leone Thusco De Ritv Missae Et Evcharistia Ex libris B. Dionysij Areopagitae Iustini Martyris Gregorij Nysseni Ioannis Damasceni Nicolai Methouensi Samonae Gazae Archiepiscopi Germani Archiepiscopi Constantinopolitani Nicolai Cabasiae Gentiano Herueto Interprete Maximi Monachi B. Dionysij Interpretis Bessarionis Cardinalis Proclus Archiepiscopus Constantinopolitanus praefatur Qvibus Accesit Ad Calcem E Libris D. Ioannis Chrysostomi, locorum annotation et initio aliquot Capita, vnde Liturgica comprobantur Avctore F. Claudio De Sainctes Theologo Parisiensi*

Antverpiae In aedibus Ioannis Stelsij 1562

Na grzbietach kart napis: Homil Beauliami Quadragesimae Liturgiae SS. Patrum

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe [8°] sygn. XVI. O. 1893-1894

Klocek

74. 1. *Bibliotheca Sancta F. Sixto Senensi Ordinis Praedicatorum Ex Praecipvis Catholicae Ecclesiae Authoribvs Collecta Et In octo libros Duobus Tomis complexos digesta quorum inscriptions sequens pagina indicabit... Secvnda Editio*

Coloniae 1576

Prow. 1. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

2. Conuentus Siradiensis O[r]dinis] Praedicatorum 1789 die 25 Martij

2. *Tabvla Chronographica ex collatione temporvm hebraeorvm itolorvm Chaldaeorvm et Aegyptiorum secundum publicae fidei veritatisque authores ab Adamo ad Christum Ad Veram Sacrorvm Intelligentiam Et Rectvm Historiatvm Ordinem Habendvm collecta per Iohannem Bovlaese Presbyterum puperem Collegij Montis-acuti Hebraicae linguae Professore Secunda Editio*

Francofvrti Ad Moenvm Typis Nicolai Bassaei 1575

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: BIBLIOTHECA SANCTA

Na grzbietach kart napis Bibliotheca Sancta

Opr. Deska, skóra brązowa [uszkodzona] tłoczenia ślepe i złociste resztki klamer [8°] sygn. XVI. F. 4595-4596

Klocek

75. *Alfonsi a Castro, Zamorensis Ordinis Minorum regularis Obseruantiae Prouinciae sancti Iacobi aduersus omnes Haereses, Libri XIII*

Antverpiae In aedibus Ioannis Steelsij 1556

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy napis: ALFONSI A CASTRO MORENSIS OPERA

Na dolnej stronie oprawy wytłoczone litery: FFSTD

Na grzbietach kart napis: Alph. A Castro contra Haereses

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI. F. 4588

76. *Pantheologiae Symmā Vniuersae Theologicae Veritatis Vna et plurimarum vtriusque testament auctoritatum lucidam expositionem complectentis Tomvs Secvndvs Avctore R[everendissimo] P[at]re] F[ratre] Raynerio de Pisis Ord[inis] Praed[icatorum]*

Venetis Apud Ioan[nis] Baptistam a Porta 1585

Prow. 1. Post mortem Fratris Laurentij Conuentus Siradiensis eidem Conuentui applicatur

2. Conuentus Sijradiensis S[ancti] Stanislai Ord[inis] Praed[icatorum] manu propria

Na grzbiecie oprawy napis Pantheologiae Tomus 2

Opr. pergamin złoty, resztki wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3853

77. *Sermones de Sanctis Joannis Raulin Pars prima* [str. Tytułowa bardzo uszkodzona]

Venetis Baptistam Somaschum 1576

Prow. 1. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

2. Pro bibliotheca Siradiensi

Opr. [uszkodzona] deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe i złociste, resztki klamer [4°] sygn. XVI. Q. 3846

78. *Avthoritatvm Sacrae Scriptvrae et Sanctorvm Patrvm Qvae in Cathechismo Doctoris Petrii Canisii Theologi Societatis Iesu citantur et nunc primum ex ipsis fontibus fideliter collectae ipsis Cathechismi verbis subscriptae sunt Pars Qvarta De Altera Parte Ivstitiae Christiane, quae in bonis conssectandis est posita siue De Bonis Operibvs Virtvtibvs Donis Beatitudinibus Consilijs et Nouissimis*

Coloniae Apud Geruuium Calenium et haeredes Iohannis Quentel 1570

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conventui Syradiensi dedit

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XVI. Q. 3816

79. *Avthoritatvm Sacrae Scriptvrae et Sanctorvm Patrvm Qvae in Cathechismo Doctoris Petrii Canisii Theologi Societatis Iesu citantur et nunc primum ex ipsis fontibus fideliter collectae ipsis Cathechismi verbis subscriptae sunt Pars Scvnda De Sacramentis Ecclesiae*

Coloniae Apud Geruuinum Calenium et haeredes Iohannis Quentel 1569
Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conuentui Syradiensi dedit
Na górnjej stronie oprawy napis: CATE CANISII PARS II
Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XVI. Q. 3815

80. *Avrea Rosa R[everendi] P[atris] F[ratris] Silvestri De Prierio Pedemontani Sacri ordinis Praedicatorvm De Observanta Videlicet Clarissima Expositio super Euangelia totius anni, de tempore et de sanctis tam secundum ordinem praedicatorum, quam secundum Curiam.*

Venetiis Apvd Iacobvm [urwane] 1573

Prow. Post mortem Fratris Laurentij Conuentus Siradiensis eidem Conuentui

Opr. pergamin czerwony, [4°] sygn. XVI. Q. 3798

81. *Secunda pars que dicitur summa summarum siluestrina nuperrime magna cum diligentia recognita adiectis etiam adnotatiunculis Et numeris hactenus non impressis huius quoque summe tabula in partes duas diuisa est sicut et ipsa summa vt cuique parti sua pars respondeat*

[s.l.]

Prow. Iste liber Donatus Fratri Jacobo Leopoliensi ordinis Praedicatorum a domino Turskij ciue Siradiensi A[nn]o D[omi]ni 1599 mense Martij quem iterum dono dedit conuentu Syradiensi prefatus prior oreitur pro eis.

Na grzbietach kart napis: Summa Summarum Syluestrina

Opr. Deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn. XVI. Q. 3745

82. *Diui Prosperi Aqvitanici Episcopi Regiensis Opera Accvrata vetvstorvm Exemplarivm Collatione per viros eruditos a mendia pene innumeris repurgata*

Lovanii Ex officina Typografica Ioannis Bogardi 1565

Prow. Ex Bibliotheca Conuentus Syradiensis O[r]dinis P[raedicatorum]

Na górnjej stronie okłdki wytłoczony napis: PROSPERI AQVIT

Na grzbietach kart napis: Diui Prosperi Opera

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer, [4°] sygn. XVI. Q. 3543

83.1. *Concionvm P[atris] F[ratris]. Lvdovici Granatensis Theologi Ord[inis] Dominicani Tomvs Qvintus. De sanctis, qui a festo S. Andreae, usque ad festum S. Mariae Magdalenae celebrantur*

Mediolani Ex Typographia Michaelis Tini 1585

Prow. 1. Post mortem Fratris Laurentij Conuentus Siradiensis eidem Conuentui applicator

2. Ex Biblioteca Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum ut supra patet

2. *Conciones de Praecipvis sanctorvm Festis A Festo Beatissimae Mariae Mgdalenae vsque ad finem anni Auctore R[everendo] [Patre] [Fratre] Lvdovico Granatensi sacrae Theologiae professore monacho Dominicano*

Mediolani Ex Typographia Michaelis Tini 1584

Opr. pergamin żółty, resztki wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3527-3528

Klocek

84. *Postille maiores totius anni cum multis historijs siue figuris magnis et mediocribus Euangeliorum dominicalium ac ferialium proprijs in locis nuper inferis omnia que alie hactenus impresse continebant complectens nunc instaurate ac per diligenter plerisque que deerant hac editione restituis emedate sunt adiectis quamplurimis marginalibus additionibus ac ccc. questionibus tam super Euangelijs que super Epistolis ex diuresis sacre pagine autoribus excerptis que aut Super aut Circa maiusculis characteribus iterpositis designant*

[s.l.] 1527

Prow. 1. Anno Domini 160sexto Ego Frater Franciscus Brestensis hunc librum comparaui grossis 15 17 februarij mense

2. Sum Fratris Francisci Brestensis Conuentus Syradiensis Ord[inis] Fratrum Praedicatorum comparatus grossis 15 A[nno] D[omini] 160sexto 17 februarij

3. Frater Franciscus Brestensis Conuentus Syradiensis

Na grzbietach kart napis: Postilla de Tempore et de SS.

Opr. deska [przednia str. opr. zniszczona, zachowany tylko frgment, tylna uszkodzona], skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki wiązań [4°] sygn. XVI. Q. 3388

85. *Fr. Didaci Stellae Ordinis Minorum In Sacrosanctvm Iesv Christi Euangelium Secundum Lucam Enarrationum, Tomus Primus Ab Avthore In hac Sexta editione auctus correctus et locupletatus*

Venetijs Apud franciscum Zilettum 1586

Prow. 1. Ex Bibliotheca Conuentus Siradiensis Or[dinis] Praed[icatorum]

2. Conuentus Rapsensis Ordinis Praedicatorum 1602

3. Mortus est Anno Domino 1603 Johannis Grzegorzewicz

4. Conuentus Syradiensis post mortem Alberti Auunculi sui carissimi

Tomvs Secvndvs

Na grzbiecie oprawy napis: Stella Didaci

Na grzbietach kart napis: Didaci Stellae Super Lucam Tomus I et II

Opr. pergamin żółty, ślady po wiązaniach [4°] sygn. XVI. Q. 3355

86. *Gregorii de Valentia Metimnensis E Societata Iesv Sacrae Theologie in Academia Ingolstadiensi Professoris Commentariorvm Theologicorum Tomi quatuor In Quibus Omnes Materiae Quae Continentvr In Symma Theologica Diui Thome Aquinatis ordine explicantur Tomus Primus Complectens Materias Primae Partis Diui Thomae Cvm Variis Indicibvs*

Ingolstadii excudebat David Sartorius 1592

Prow. S[ancti] Stanislai Conuentus Sijradiensis Ordinis Praed[icatorum]

Na grzbiecie oprawy napis: Gregorii Valentini Super Prima Pars S. Thomae Tom I

Na grzbietach kart napis: Greg. De Valet sup Prima parte S. Thomae Tom I

Opr. deska, skóra żółta, tłoczenia ślepe, klamry, [2°] sygn XVI F. 4558

87. *Institvtiones Ad Christianam Theologiam Sacrarum literarum vniuersaliumque Conciliorum auctoritate necnon Doctorum Ecclesiasticorum eruditione confirmatae Ecclesiastis omnibus animarum curam gerentibus admodum necessariae opera atque industria eruditissimi viri F[ratris] Ioannis Viguerij Granatensis apud Tholosam Praedicatorum ordini adscripti sacrae Theologiae Doctoris et Professoris Granatensis*

Antverpiae In aedibus Viduae et Haeredum Ioan Stelsij 1565

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: INSTITVCIONES WIGVER

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [2°] sygn. XVI. F. 4296

88.1. *Thomae de Vio Caietani Cardinalis Titvli S. Xysti In Praedicabilia Porphyrii praedicamenta et libros Posteriorum Analyticorum Aristotelis castigatissima commentaria Nunc primum ab innumeri erroribus diligentissimae castigate*

Venetijs Apvd Ivntas 1566

Prow. 1. Post mortem Fratris Laurentij Conuentus Siradiensis eidem Conuentui

2. Conuentus Sijradiensis Sancti Stanislai Ord[inis] Praedicatorum

3. Frater Seuerinus Jaroslaiensis eviat [?] grossos 42 que vendidit fratri Cypriano Salen [?]

eiusdem proprio

2. *Reuerendissimi in Christo patris fratris Thome de Vio Caietani Artium et sacre theologie professoris ordinis predicatorum In Romana curia procuratoris dignissimi Commentaria subtilissima super Tractatum de Ente et Essentia Sanctissimi doctoris Thomae de Aquino eiusdem ordinis. Item super libros*

posteriorum Aristotelis et Predicamenta nouiter per prefatum magistrum Thomam Reuisa Et quibus addite sunt quedam apostille multum utilissime quas alia non habent

[s.l.]

Na grzbietach kart napis: Logica Caietani

Opr. pergamin żółty, resztki wiązań [2°] sygn. XVI. F. 4293-4294

Klocek

89. 1. *Thomae de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti In Tertiae Partis D. Thomae Aquinatis Commentarios*

2. *Additiones ad Tertiam partem S. Thomae De Aqyino Almi Ord[inis] Praedicatorum Ex suis scriptis in IIII Sententiarum ad uerbum collectae (Ab alienis plurimis maximisque mendis nunc vindicatae et splendori natiuo redditae) Cvm Elvcidationibvs Formalibvs... per F. Seraphinum Capponi a Porrecta eiusdem Ordinis Sacrae Theologiae Magistrum*

Venetis Apud Iuntas 1588

Prow. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis S[ancti] Ord[inis] Praedicatorum

Opr. [zniszczona], pergamin żółty, tłoczenia ślepe [4°] sygn. XVI Q. 3409-3410

Klocek

90. *Epistolarum, Qvae inter Aliqvot Centurias uidebantur partim profuturae Theologicarum literarum studiosis partim innocentis famam aduersus Sycphantiam de fensurae libri Quatuor Georgii Vvicelii*

Lipsiae Excudebat Nicolaus Vuolrab 1537

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conuentui Syradiensi dedit

Na grzbietach kart napis: Witellii Epistolae

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia złociste, klamry [4°] sygn.. XVI. Q. 3813

91. *Thesavri Concionatorum Libri Sex Auctore R[euerendo] P[at]re Praesentato Fratre Thoma de Trugillo Ord[inis] Praedicatorum ex prouincia Aragoniae*

Venetis Excudebat Dominicus de Farris 1586

Prow. 1. Frater Vincentius Lubransius Conuentus Siradiensis eidem Conuentui donauit

2. Joannes Visnaeus

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: THESAV CONTIONA TOMVS PRIMVS

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki wiązań, [4°] sygn. XVI. Q. 3855

92. *Graves et Iustae Causae Cvr Catholicis in Commvnone Veteris Eivsque Veri Christianismi constanter Vsque Ad Vitae Finem permanendum sit, Cur item omnibus ijs qui se vocant Euangelicos relictis erroribus ad eiusdem Christianismi consortium vel postliminio sit redeundum Per Casparvm Vlenbergivm Lippiensem Pastorem Parochiae D. Cuniberti Coloniae et Canonicum Colegij ibidem*

Coloniae Apud Geruinum Calenium et Heredes Ioannis Quentelij 1589

Prow. 1. Fratr[is] Matthaei conuentus cracouiensis emptus 1 florenum 1592

2. R[everendus] P[ater] F[rater] Faelix Magister Conuentui Syradiensi dedit

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: CAVSAE VLENBERGI

Na grzbietach kart zapis: Vlenbergii Causae cur perseuerentum in fide Catholicae

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVI. O. 1981

93. *Conciones in Epistolas et Evangelia Qvae Per Sacram Quadragesimam Popvlo In Ecclesia proponi solent Ecclesiastis omnibus atque praesentis temporis fidelibus summopere et perquam necessariae e Tabulis D. Iacobi Veldii concinnatae Atqve Nvnc Primvm Plurimis in locis cum sacrarum literarum tum Catholicorum antiquorum Neotericorum que scriptis diligenti cura aucte et locupletatae Per D. Aegidvm Topiarivm*

Antverpaie Apud Antonium Tilenium Brechtanum 1568

Prow. 1. Frater Ambrosius

2. Conuentus Syradiensis
Opr. pergamin zółty [8°] sygn. XVI. O. 1935

94. *Conciones in Epistolas et Evangelia Qvae per totam Quadragesimam populo Popvlo In Ecclesia proponi solent e Tabulas F. Iacobi Veldy Augustiniani cpllectae necnon ex S. Patrum Neotericorumque Orthodoxorum scriptis magno studio auctae et locupletatae Per D. Aegidium Topiarium Flandrum*

Parisiis Apud Michaellem Sonnum 1567

Prow. 1. Ad usum Fratris Hieronimi Conuetus Cracouiensis Ordinis Praedicatorum

2. 1582 anno albreniato Conuentus Syradiensis S[ancti] Stanislai

Na górnej stronie oprawy wytłoczony napis: TOPIARVM PARS QVADRAG

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer i wiązań [8°] sygn. XVI O. 1791

XVII w.

1. *Magnvm Theatrvm Vitae Hvmanae Hoc Est Rervm Divinarvm Hvmnarvmque Syntagma Catholycvm Philosophicvm Historicvm Et Dogmaticvm Nunc primum ad normam Polyantheae Cuiusdam Uniuersalis Per Locos Communes Avctore Lavrentio Beyerlinck Theologo Protonotario Canonico et Archipresbytero Antverpiensi Tomvs Qvartus*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Antonij et Arnoldi Hierati 1631

Prow. Conuentus Siradiensis S[ancti] Stanislai Martijriis ordinis Praedicatorum Anno D[omini] 1637

Opr. deska, skóra żółta, tłoczenia ślepe, resztki klamer, okucia [2°] sygn. XVII. F. 8885

2. *Magnvm Theatrvm Vitae Hvmanae Hoc Est Rervm Divinarvm Hvmnarvmque Syntagma Catholycvm Philosophicvm Historicvm Et Dogmaticvm Nunc primum ad normam Polyantheae Cuiusdam Uniuersalis Per Locos Communes Avctore Lavrentio Beyerlinck Theologo Protonotario Canonico et Archipresbytero Antverpiensi Tomvs Septimvs*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Antonij et Arnoldi Hierati 1631

Prow. Conuentus Siradiensis S[ancti] Stanislai Martijriis ordinis Praedicatorum Anno D[omini] 1637

Opr. jw., [2°] sygn. XVII F. 8885 [to nie pomyłka – na tej sygnaturze są 3 tomy]

3. *Magnvm Theatrvm Vitae Hvmanae Hoc Est Rervm Divinarvm Hvmnarvmque Syntagma Catholycvm Philosophicvm Historicvm Et Dogmaticvm Nunc primum ad normam Polyantheae Cuiusdam Vniuersalis iuxta Alphabeti seriem in Tomos VII per Libros XX dispositum Lavrentio Beyerlinck Theologo Protonotario Canonico et Archipresbytero Antverpiensi*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Antonij et Arnoldi Hieratorum Fratrum 1631

Prow. Conuentus Siradiensis S[ancti] Stanislai Marijriis ordinis Praedicatorum Anno Domini 1637

Opr. jw., klamry, okucia, [2°] sygn. XVII F. 8885

4. 1. *R[everendi] P[atris] F[ratris] Ioannis de Carthagenae Hispani Ex Ordine Minorum de Observantia Theologi eximij De Religionis Christianae Arcanis Homiliae Sacrae Cvm Catholicae Tvm Morales In Tres Tomos Distribvtae*

Antverpiae Apvd Ioannem Keerbergvm 1622

Prow. 1. Conuentus Siradiensis S[ancti] Stanislai Marijriis ordinis Praedicatorum Anno Domini 1637

2. Emptus Gedani qui comparauit ore tur pro eo

2. *R[everendi] P[atris] F[ratris] Ioannis de Carthagenae Hispani Ex Ordine Minorum de Observantia Theologi eximij Tomi Secvndi Qvi Est de Arcanis Deiparae Et Ioseph Pars Prima*

Antverpiae Apvd Ioannem Keerbergvm 1622

3. *R[everendi] P[atris] F[ratris] Ioannis de Carthagenae Hispani Ex Ordine Minorum de Observantia Theologi eximij Tomi Secvndi Qvi Est de Arcanis Deiparae Et Ioseph Pars Altera*

Antverpiae Apvd Ioannem Keerbergvm 1622

Opr. jw., klamry, okucia [2°] sygn. XVII F. 8897

5. *Loci Communes ad Conciones Auctore P[atre] Francisco Labata Caesaraugustano Societatis Iesv Concionatore*

Lvgdvni Svmpt[ibus] Iacobi Cardon Et Petri Cavellat 1621

Prow. Conuentus Siradiensis

Opr. jw., klamry, okucia [2°] sygn. XVII F. 8759

6. *Commentaria in Dvodecim Prophetas Minores Auctore R[everendo] P[atre] Cornelio Cornelii A Lapide E Societate Iesv olim in Louaniensi post vero in Romano Collegio Sacrarum Litterarum Professore*

Lvgdvni Svmptibvs Clavdii Landry 1625

Prow. 1. Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum S. Stanislai Martyris Anno D[omini] 1637

2. Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum S[ancti] Stanislai Emptus Gedani A[nno] D[omino] 1637 fl[oreni] 20 qui comparauit oretur pro eo

Opr. jw., klamry, okucia [2°] sygn. XVII F. 8745

7. *Florilegii Magni seu Polyanthae Tomvs Secvndvs Jani Gruteri Formatus Concinnatusque Ex Quinquaginta minimum Auctoribus uetustis Graecis, Latinis, Sacris, Profanus Quorum Tamen Nullus Fere Comparet In Tomo Primo*

Argentorati Sumptibus Haeredum Lazari Zetzneri 1624

Prow. 1. Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum S. Stanislai Martyris Anno D[omini] 1637

2. Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum S[ancti] Stanislai Emptus Gedani A[nno] D[omino] 1637 fl[oreni] 20 qui comparauit oretur pro eo

Opr. jw. Resztki klamer, okucia [2°] sygn.. XVII F. 8695

8. *Commentaria in Ecclesiasticvm Auctore R[everendo] P[atre] Cornelio Cornelii A Lapide e Societate Iesv olim in Louaniensi post vero in Romano Collegio Sacrarum Litterarum Professore*

Antverpiae Apud Martinvm Nvrtivm 1634

Prow. 1. Ex libris Congregationis Missionariorum Domus Uladisaluensis

2. Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum S. Stanislai Martyris Anno D[omini] 1637

Opr. jw. klamry, okucia [2°] sygn. XVII F. 8682

9. *R[eu]erendi P[atris] Cornelii Cornelii A Lapide E Soc[ietate] Iesv In Academia Lovaniensi Sacrae Scripturae Professoris in Pentatevchvm Mosis Comentariorum*

Lvtetiae Parisiorvm Ex Officina Typographica Edmvdni Martini 1630

Prow. 1. Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum S. Stanislai Martyris Anno D[omini] 1637

2. Hoc autem floreni 21 emptus volumina 7 camparatur 149 florenos qui comparauit oretur pro eo

Opr. j. w., klamry, okucia [2°] sygn.. XVII F. 8677

10. *Mundus Symbolicus In Emblematum Universitate Formatus, Explicatus Et Tam Sacris quam profanis Eruditionibus ac Sententiis illustratus Subministrans Oratoribus, Praedicatoribus, Academicis Poetis etc. Innumera Conceptuum Argumenta Idiomate Italico conscriptus a Reverendissimo Domino D[omino] Philippo Picinello Mediolanensi Canonico Regulari Lateranensi Abbate Theologo lector Praedicator privilegiato. Justo Volumine auctus in latinum traductus a R[everendissimo] D[omino] Augustino Erath Imperialis Collegii Ad B. V. In Wettenhausen Ord[inis] S[ancti] Augustini Canonico Regulari S[anctae] Theologiae Doctore ac Professore, Protonotario Apostolico ac Sub-Decano Tomus Primus*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Hermanni Demen 1687

Prow. Magnificus ac Generosus Dominus Michael a Buzenin Pstrokonski dapifer Brestensis Cuiauiensis donauit pro Bibliotheca Conuentus Siradiensi Ordinis Praedicatorum 1705

Mundus Symbolicus In Emblematum Universitate Formatus, Explicatus Et Tam Sacris quam profanis Eruditionibus ac Sententiis illustratus Subministrans Oratoribus, Praedicatoribus, Academicis Poetis

etc. Innumera Conceptuum Argumenta Idiomate Italico conscriptus a Reverendissimo Domino D[omino] Philippo Picinello Mediolanensi Canonico Regulari Lateranensi Abbate Theologo lector Praedicatore privilegiato. Justo Volumine auctus in latinum traductus a R[everendissimo] D[omino] Augustino Erath Imperialis Collegii Ad B. V. In Wettenhausen Ord[inis] S[ancti] Augustini Canonico Regulari S[anctae] Theologiae Doctore ac Professore, Protonotario Apostolico ac Sub-Decano Tomus Secundus

Coloniae Agrippinae Sumptibus Hermanni Demen 1687

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer i 1 pasek do klamry [2°] sygn. XVII F. 2780

11. *Martini Bonacinae Sacr[ae] Theologiae Ac Ivd. Vticensis Episcopi De legitima Summi Pontificis Electione Et De Censvris Occasione*

Venetii Avd Petrvn Tvrrinvm 1638

Prow. Librariae Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum Anno Nostrae vulgaris MDCCXCVII undecima Kalendas Februarij

Opr. tektura [2°] sygn. XVII F. 8035

12. *Prontuario Espiritival Para Los Evangelios De Los Tres Principales Dias De Qvaresma Miercoles Viernes Domingos Y Semana Santa Compvesto Por El Padre Presentado Fr. Ignacio Conutino de la sagrada orden de predicadores Comissario del Santo Oficio assistente en el Conuento de S. Pablo el real de Seuilla*

En Madrid En la Imprenta de Francisco Martinez 1644 [zdj. 7226]

Prow. R[everendus] P[ater] Fr[ater] Dominicus Wartha ord[inis] prędi[catorum] S[ancti] Dominici hunc librum et alios simul Ex Regno Hispania in poloniam intulit et exinde spe erat ad Bibliothecam eius natiui Conuentus Siradiensis De auibrorum [?] numero Exeant Libri Quatuor a presento admodum Reverendum Dominicum Kocietkowski

Opr. pergamin zółty, resztki wiązań [2°] sygn. XVII F. 8007

13. *Ivdoci A Castro Ordinis Minorum Regularis Obseruantiae Germaniae Inferioris Prouincialis Conciones syper Evangelia Dominicalia Pars Hiemalis. Additus est Elenchus, qui Feriis Qvadragesiam et Totivs Anni Festiuitatibvs materiam praedicabilem assignat*

Antverpiae Ex Officina Plantiniana Balthasaris Moreti 1633

Prow. 1. Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum

2. Ex Libris Fratris Vincentij Nielicki OP Conuentus Syradiensis

3. Venceslaus Cejnarouic manu propria

4. Hic liber meus est a Ordinis Praedicatorum fratre Ihoniakatiaski [?] filio Conuenuentus Syradiensis fratri Cieslao Melicki filio Seuerinus Copaniensis [?] ...offerentur sese Dei ... 1705 die 20 Nouembris

Na grzbiecie oprawy napis: Iudoci Serm: de Tempore

Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVII Q. 6703

14. *Sermoni Dell'Avvento Con Le Sve Festiuita Et Santi Predicati Nell'Hospitale Reale Di Saragozza Dal Padre Maestro F. Christofaro Di Avendagno Dell'Ordine Della Beatissima Vergine del Carmine Calzato*

Venetia Bartolomeo Fontana 1629

Prow. Post obitum fratris Georgij Gaszynski conuentui Syradiensi applicabitur

Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVII Q. 6692

15. *Le Grandezze Della Santissima Trinita Del Padre Antonio Glielmo Sacerdote della Congregatione dell'Oratorio di Napoli Terza Impressione*

Venetia Per Giunti et Baba 1647

Prow. 1. Conuentus Syradiensis

2. Post obitum fratris Georgij Gaszynski conuentui Syradiensi aplicabitur
Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVII. Q. 6663

16. 1. *Considerationes seu Sermones Praedicabiles Syper Principales Vitae Christianae Veritates Et Evangelia Dominicalia Et Festiva Duplici Tomo Comprehensi Avthore A. R. D. Matthaeo Beuvelet Presbytero Seminarij Archiepiscopalis Parisiensis primo Gallice editi nunc Latine prodeunt Labore et Industria A. V. P. F. Bonaventura Goffa FF. Minorum Recollectorum SS. Theologiae Lectoris Jubilati et Conventus Moguntini p. t. Guardiani*

Moguntiae Sumptibus Joannis Baptistae Schönwetteri 1669

Prow. 1. Hunc Librum applicat Bibliothecae Conuentus Siradiensis O[r]dinis] P[raedicatorum] Frater Thomas Kakowski ejusdem Conuentus filius

2. Ex libris maximi peccatoris Josephi Radziszecki Anno Domini 1727 Die 2 10mbris

2. *Considerationes seu Meditationes Praedicabiles De Statu Et Vita Ecclesiastica Desumptae Ex Archetypo Christo Iesu Summo Sacerdote Ab A. R. D. Matthaeo Beuvelet Presbytero Seminarij Archiepiscopalis Parisiensis Gallice conscriptae nunc studio et opera A. V. P. F. Bonaventurae Goffa FF. Minorum Recollectorum SS. Theologiae Lectoris Jubilati et Conventus Moguntini p. t. Guardiani Tomus Tertius*

Moguntiae Johannis Petri Zubrodt Et Haered. Joh. Bapt. Schönwetteri 1673

Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVII Q. 6466-6467

Klocek

17. *Rosa Iericho sive Conceptum Praedicabiles De Rosario Opus Quindecadatum Procedens Authore R. P. F. Joanne Gesnero ordinis Praedicatorum S[an]ctae] Theologiae Praesentato*

Francofurti Prostat apud Haeredes Joannis Godofredi Schönwetteri 1672

Prow. 1. Fratris Pauli Biały Ord[inis] Praedicatorum Conuentus Posnaniensis

2. Nunc autem Fratris Pauli Zwolinski Post mortem ejus applicator Bibliothecae Conuentus Syradiensis

Opr. [b. zniszczona] tektura [4°] sygn. XVII. Q. 6348

18. *Prediche Straordinarie Del M. R. P. F. Gio. Battista Givliano De Minimi Predicatore Famosissimo date in luce et ampliate Dal M. R. P. Fra Romvaldo Da Napoli Dell'Ist Ess'Ordine Diffinitore e Preterito Prouinciale della Prouincia di Napoli*

Bologna Per Carlo Zenaro 1652

Prow. Frater Candidus Zagorowski Ordinis Praedicatorum Lector vendidit Patri Fratri Georgio Borowski Lectori Conuentus Syradiensis

Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVII. Q. 6096

19. *Sermones del Adviento Con Svs Festividades Y Santos Predicados En El Hospital Real de Zaragoza. Por El Maestro Fray Christoual de Auendano de la Orden de nuestra Señora del Carmen Calçado Dirigo*

En Madrid por la viuda de Luis Sanchez 1627

Prow. Fr[at]rijs Georgii Borowski Conuentus Syradiensis

Na grzbiecie oprawy napis: Advieto de Auenda

Opr. jw. [4°] sygn.. XVII. Q. 6033

20. *Symma Philosophica In tres partes divisa. Logicam, Physicam, Metaphysicam. In gratiam et commodum Studentium. Ad mentem D. Thomae Doctoris Angelici, Auctore F. Ferdinando Ohm alias Ianvyszowski Sacrae Theologiae Magistro ordinis Praedicatorum*

Cracoviae Typis Nicolai Alexandri Schedel 1692

Prow. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis

Opr. tektura [4°] sygn. XVII. Q. 1642

21. *Monile Gemmevm Divae Virgini Deiparenti Sacrvm. Duodenas Virtutes Sacrosanctae Deiparae Totidem Lavdationibvs Explicans et uiginti quatuor miracula insignia apud Iconam eiusdem Magna Martris a D. Luca drpictam et apud Polonorum Clarummontem religiose cultam patrata referens atque reputansm Avctore F. Abrahamo Bzovio Polono S. Theologiae Doctore ordinis Praedicatorum*

Venetii Ex Typographia Ambrosii et Bartholomei Dei Fratrum 1614

Prow. 1. Ex libris P[atr]is F[ratr]is Blasy Goray S[an]ctae T[heologiae] L[ectoris] ordinis Praedicatorum

2. Pro Bibliotheca Siradiensi

Na wierzchniej stronie oprawy napis: MONILE GEMMEVM

Opr. deska, skóra żółta, tłoczenia ślepe, klamry [4°] sygn.. XVII. Q. 1593

22. *Discorsi Morali sopra I Sette Salmi Penitentiali Del Molto Reuerendo Padre Maestro F. Innocentio Cibo Ghisi De' Predicatori Tomo Primo, Secondo, Terzo*

In venetia Apresso l'Herede di Damian Zenaro t. 1-2 1614, t. 3 1617

Prow. 1. Conuentus Syradiensis

2. Fratris Ignacij Felkal S[an]ctae T[heologiae] Lectoris Ordinis Praedicatorum Conuentus Cra-couiensis Sanctissimae Trinitatis post [?] P[atr]is Adami Zarembo [?]

3. Venditus R[euerendi] [Patri] Hijacinto Nadarzjnio post mortem R[euerendi] P[atr]is Sigismundi Żeberij [?] venditus fratri Georgio Gaszynski Conuentus Syradiensis

Na wierzchniej stronie oprawy napis: CIBO IN PSAL PENITANTIA

Opr. deska, skóra żółta, tłoczenia ślepe, resztki klamer [4°] sygn.. XVII. Q. 6847

23. *Symma Diana In qua A R. P. Antonini Diana Panormitani Clerici Regylaris Antonio vero Cotonio Alias Avsonio Noctinot Siculo Tertij Ordinis Sancti Francisci operam dante in vnicum Volumen arcantur alphabetico simul et doctrinali ordine digestum et bipartitum. Cum additionibus Cruce notatis eorum quae vel ad Summae integritatem necessaria vel ad explicationem aut ad confirmationem doctrinae vel aliter vtilia visa sunt.*

Venetii Apud Combi et Lanou 1663

Prow. Ex libris Fratris Georgii Borowski S[an]ctae Theologiae Praesentati Conuentus Siradiensis

Opr. tektura [4°] sygn. XVII. Q. 6831

24. *Il Parto Della Maraviglia Qvaresimale Del M.R.P.F. Giam-Battista Givliano Preterito Provinciale Definitor dell'Ordine de' Minimi di S. Francesco di Paola, Consultore del Sant'Offitio Efaminatore della Corte Acivescovale di Napoli e Theologo dell'Eminentissimo Signor Cardinal Savelli Diviso in Dve Parti*

Venetia Combi 1644

Prow. Ad usum Fratri Georgio Gaszynski Conuentus Syradiensis

Opr. tektura [4°] sygn. XVII. Q. 6794

25. *Il Mariale overo Maria Sempre Vergine Madre Dell'Incarnato Verbo Et Signora dell'Vniuerso Coronata di Priuilegi. Discorsi Predicabili Di D. Girolamo Coppola Chierico Regolare*

Venetia Combi 1644

Prow. Conuentus Syradiensis post obitum F[ratr]is Georgij Gaszynski eiusdem Conuentus

Opr. tektura [4°] sygn. XVII. Q. 6746

26. *Baptiste Fvlgosi Genvensis Factorvm et Dictorvm Memorabilivm Lib. IX A. P. Ivsto Gailllardo Campano in Parisiensi Senatu Aduocato locupletati*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Arnoldi Mylij Birckmanni 1604

Prow. 1. Conuentus Siradiensis

2. Ad usum Fratris Foelicis Żnidus S[an]ctae Th[eologiae] Baccalarii Ordinis Praedicatorum Conuentus Syradiensis

3. Ex libris Reuerendi patris Laurentij [nieczytelne] anno 1634

4. Pro Bibliotheca Syradiensi

Opr. pergamin zółty [8°] sygn. XVII. O. 4724

27. *Promptvarivm Concionvm Festivalivm Domini Nostri Iesv Christi Sanctissimae Dei Genetricis atque omnium Sanctorum Avctore R. P. F. Illephonso Giron Hispano Praesentato et Praedicatore Generali Ordinis Praedicatorum In Qvo Praeter Mvltifarias Doctissimasqve Conciones Adiuncta sunt suis quibusque concionibus Fragmenta ad formandos quoscunque sermones vtilissima. Opvs Omnibvs Sacri Evangelij declamatoribus, Pietatisque cultoribus lactu iucundissimum mirisque tum SS. Scripturarum tum Moraliū Doctrinarum flosculis exornatum*

Mogvntiae Excudebat Balthasatus Lipp. Sumptibus Conradi Butgenii 1605

Prow. 1. Pro conuentu Syradiensi S. Stanislai FF ordinis Praedicatorum

2. V[enerabilis] P[ater] F[rater] Antoninus Iarociniensis Singulari pietate ac breuidentia [?] erga hunc nativum [?] sibi nativum [?] Conuentum de [?] ad perpetuum Communitatis [?] vsum assignauit de [?] 1634 6 Februarii [tekst niewyraźny]

Opr. pergamin, resztki wiązań [8°] sygn. XVII. O. 4854

28. *Promptvarivm Morale Syper Evangelia Festorvm Totivs Anni Ad Instructionem Concionatorum, Reformationem Peccatorum Consolationem Piorum Ex Scripturis SS. Patribus et optimis quibussuis Scriptoribus ad imitationem Promptuarij Dominicalis Tho. Stapletoni studiose collectum Avthore Lavrentio Beyerlinck Antuerpiensi S. Theologiae Licentiatō Pars Aestivalis*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Antonii Hierati Bibliopolae 1614

Prow. 1. Ex libris Fratris Dominici Conuentus Syradiensis

2. Ad usum Fratris Antonii Jarocinis

3. Pro Conuentu Syradiensi S[ancti] Stanislai FF. Ord[inis] Praedicatorum. Item qui supra comparauit oretr pro eo

Na wierzchniej stronie oprawy napis: BEYERLINCK P. AESTI

Opr. deska, skóra żółta, tłoczenia ślepe, resztki kalmer [8°] sygn. XVII. O. 4953

29. *Promptvarivm Morale Syper Evangelia Festorvm Totivs Anni Ad Instructionem Concionatorum, Reformationem Peccatorum Consolationem Piorum Ex Scripturis SS. Patribus et optimis quibussuis Scriptoribus ad imitationem Promptuarij Dominicalis Tho. Stapletoni studiose collectum Avthore Lavrentio Beyerlinck S[antae] Theologiae Licentiatō, Ciue, Archipresbytero et Canonico Antuerpiensi Pars Tertia*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Antonii Hierati Bibliopolae 1616

Prow. 1. Ex libris Fratris Dominici Conuentus Syradiensis

2. Ad usum Fratris Antonii Jarocinis

3. Pro Conuentu Syradiensi S[ancti] Stanislai FF. Ord[inis] Praedicatorum. Item qui supra comparauit oretr pro eo

Na wierzchniej stronie oprawy napis: BEYERLINCK P. TERT

Opr. jw., resztki klamer i wiązań [8°] sygn. XVII. O. 4954

30.1. *Sermones Fynebres R. F. Ioannis De Sancto Geminiano Ordinis Praedicatorum eruditissimi Theologi Concionatoribus et animarum Pastoribus non solum perutiles verum etiam summopere necessariae Opus ab innumeris mendis et fastidiosis breuiationibus vindicatum ac multis erroribus expurgatum*

Antverpiae Sumptibus Petri et ioannis Bellero 1616

Prow. 1. Ex libris fratris Antonini Sliniai [?]

2. Conuentus Syradiensis O[rdis] Praedicatorum

3. F[rater] Raimundus Borkowicz Ord[inis] Praedicatorum imo ex nunc applicatur

4. Post decessum F[rater] Laurentius Suiecki evit

5. Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum

2. *Homiliae Mariales De praecipuis Festivitatibus Beatissimae Virginis mariae Habitae et scriptae a Reuerendissimo Domino D. Ioanne Petro Camysio Episcopo et Domino Bellausi*

Coloniae Agrippinae Apud Ioannem Kinckivm 1624
Opr. tektura, resztki wiązań [8°] sygn. XVII. O. 5017-5018
Klocek

31. *Dictionarivm Concionatorvm Paypervm Avctoris Incogniti In Qvo Materiae Omnes Concionatoribvs Perneccsariae Ad Totivs Anni Euangelia tam Dominicalia quam Festiua accommodandae suppeditantur et instar Locorum Communium secundum virtutes et vitia proponuntur A. F. P. Rodolpho A Tossignano Franciscano In Gymnasio D. Francisci Bononiae Regente e tenebris erutum et praemissis Rudimentis pro diuini verbi Praedicatoribus in lucem editum.*

Coloniae Apud Arnoldum Quentelium 1602

Prow. 1. Conuentus Syradiensis O[r]d[inis] Praedicatorum

2. Item liber patris fratris Adriani donatus a Barucho Sadonis [?]

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe, resztki klamer i wiązania [8°] sygn.. XVII. O. 4564

32. 1. *R. P. F. Io. Andreae Coppenstein Mandalensis Ord. Praedicatorum Theologi De Fraternitatis SSmi Rosarij B. Virginis Mariae Ortu, progressu Statu atque Praecellentia Libri Tres*

Coloniae Agrippinae Ex officina Petri Haack 1613

Prow. 1. Pro Bibliotheca Conuentus S[ancti] Stanislai

2. *Clauis Praedicandi Rosarivm et Institutvm Fraternitatis Eiusdem Libri Dvo Concionatoribvs Et Catechistis pro Cultu B. Virg. Mariae Zelantibus perutiles Authore R. P. F. Io. Andrea Coppenstein Mandalensi Ord. Praedicatorum Theologo*

Coloniae Agrippinae Ex officina Petri Haack 1613

Na wierzchniej stronie oprawy napis: IO ANDRAE COPPEST ORDINIS PRAEDICA

Opr. deska, skóra żółta, tłoczenia ślepe, resztki klamer [8°] sygn. XVII. O. 4553-4554

Klocek

33. *Conciones siue Conceptvs Theologici Ac Praedicabiles In omnes Qvadragesimae Et Paschatis Dominicas Ac ferias Figvris, Allegorijs Similibvs Ex Sacris profanisqve Scriptoribus plenissimi cum occurrentium fidei controuersiarum tractatione Authore R. D. Petro Besseo SS. Theol. Doctore Regis Christianissimi Galliarum etc. Oratore*

Coloniae Agrippinae Apud Ioannem Kinckivm 1613

Prow. pro Nouitiatu Conuentus Sijradiensis applicatur

Opr. pergamin żółty [8°] sygn. XVII. O. 4517

34. *Natvralis Philosophiae Tertia Pars. Quae de ente Mobili Corruptibili agit ad libros Aristotelis de ortu et interitu. Avctore P. M. F. Ioanne De S. Thoma Lisbonensi Ordinis Praedicatorum Complutensis Academię public Theologiae Professore in Cathedra Vespertina Colegij S. Thomae Regente et Sacrae Inquisitionis Censore*

Romae Ex Typographia Manelphi Manelphij 1638

Prow. 1. Conuentus Syradiensis Sancti Stanislai Ordinis Praedicatorum

2. Post eius obitum aplicatus [?] vsum fratris Hyacinthi Gretkowski L[ectorem] Conuentus Syradiensis [?]

3. Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum

Opr. [brak] [8°] sygn.. XVII. O. 4163

35. *[Acta Ordinis Praedicatorum]/[Constitutiones] Frater Remigius Scroffa Magister et Prouinciae S. Dominici Prouincialis*

Prow. Conuentus Syradiensis Ordinis Praedicatorum S[ancti] Stanislai M[artyris]

Opr. tektura [8°] sygn. XVII O. 4074

36. *Aloe seu de ieiunio Hieremias Drexelius e Societate Iesv*
Po 9 I 1638
Prow. Pro libraria Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum
Opr. pergamin zółty [12°] sygn. XVII. O. 3198
37. *Psalmi, Proverbia Ecclesiastes, Canticvm Canticorvm, Sapientia, Ecclesiasticvs*
Anvtverpiae Ex officina Plantiniana 1629
Prow. Ex libris R[everendi] Fratris H. D. Innocentij Loga Lectoris Conuentus Siradiensis Ordinis
Praedicatorum Anno Domini MDCCLXXXIX 1789
Opr [uszkodzona], deska, skóra brązowa, resztki kamer [12°] sygn. XVII. O. 3185
38. *Divi Avrelii Avgvstini Hippon. Episcopi Meditationes Soliloquia et Manuale. Meditationes B. Anselmi cum tractatu de humani generis redemption. D. Bernardi Idiotae viri docti de amore divino*
Coloniae Agrippinae Sumptibus Cornelii ab Egmond et Sociorum 1631
Prow. 1. Ex libris Fratris Py Jakielski OP
2. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum
Opr. pergamin zielony [12°] sygn. XVII. O. 3178
- 39.1. *Caspari Knitelli e Societate Jesu Via Regia Ad Omnes Scientias Et Artes Hoc est Ars Universalis Scientiarum omnium Artiumque Arcana facilius penetrandi Et de quocunque proposito themate expeditious differendi*
Pragae Sumptibus Joh. Christian. Laurer et prostat Lipsiae apud Joh. Friderich Gleditsch 1687
Prow. 1. Ex libris Reverendi Domini Felicis Vilhelmi Dąbrowicz 1760
2. Ex Bibliothecario P[at]ris Fr[at]ris Innocentij Loga S[an]ctae T[heologiae] Lectoris Praedicatoris Conuentus Siradiensis
3. Emptus hic liber floreni 5 a P[atre] Fratre Martino Rostkowski protunc Fornali S. Rudente [?] Varsaviae Anno Domini 1796 die 5 [?] Augusti
2. *Annvs Scholasticvs per Lucubrationes Oratorias Decvrrens atque Aeternitati Nominis per illustris et Reverendissimi Domini D. Martini Joannis de Vzvmiedzie Domont Bogdanowicz Canonici Premisliensis Prothonotarij Apostolici*
Varsaviae in Collegio Scholarum Piarum Typis S. R. M. 1696
Prow. Ex libris Reverendi Felicis Vilhelmi Dąbrowicz 1696
Opr. [b. uszkodzona] tektura [8°] sygn. XVII. O. 623-624
Klocek
40. *Myndvs Marianvs Immvndorvm Siue Nova Industria Ex obvijs varijs et occasionibus, velut signis memorialibus vel admonitionibus ad breuem de Aduocata vnica peccatorum Beatissima Virgine Dei Genitrice Maria cogitationem et venerationem assurgendi Proposita a R. P. Michaelae Rychalski Poenitentiario et Seniore Psalteristarum Ecclesiae Cathedr Vladislaviensis*
Posnaniae In Typogr. R. D. Alberti Laktanski 1684
Prow. Iste liber datus est mihi in vitu laboris Fratri Stanislao Lodwicki Ordinis Praedicatorum Conuentus Posnaniensis ab Admodum Reverendo Domino Jacobo Struzewski commendario Piskowiensi 4. Aprilis Anoo Domini 1686
Opr. tektura [8°] sygn. XVII O. 497
41. *Rozmyślania Nabozne S. Augvstina, Soliloqvia Abo Mowy Taiemne z Panem Bogiem S. Avgvstina Biskupa Hipponenskiego, O Skrvsze Serca Traktacik. Świętego Avgvstyna Biskupa Hipponeńskiego przez J. M. P. Piotra Tryzna na polskie przełożone*
Kraków w drukarni Andrzeja Piotrkowczyka 1629
Prow. 1. Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum
2. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum

Opr. pergamin zółty [8°] sygn. XVII O. 455

42. *Propria officia Sanctorum Dioecesis Wratislaviensis Serenissimi Et Reverendissimi Principis ac Domini, Domini Leopoldi Guilielmi Archiducis Austriae etc. Episcopi Wratislaviensis*

Reimpressa Nissae Typis Christophori Lertz 1684

Prow. Ex libris Fr[atris] Alberti Żrosdak Filii Conuentus Siradiensis

Opr. tektura [8°] sygn. XVII. O. 351

43. *Orator Extemporaneus Seu Artis oratoriae Breviarium Bipartitum Auctore R. P. Michaelis Radau Societatis Jesu S. Theologiae Doctore Et Profess. Nunc Tertio emendatius et tertia parte auctius editum et ab Auctore correctum ac a rapina Georgii Beckheri vindicatum Per Adamum Motkowsky gratum discipulum admodum R. Patris*

Amstelodami Apud Joannem Janssonium a Waesberge 1673

Prow. 1. Fratr[is] Alberti Pruszewic Clerici Ordinis Praedicatorum

2. Dono oblat[us] a Patre Petro Szulc Conuentus Gedanensis Fratri Theodoro Clerico Gocłowski

3. Pro Nouitiatu Syradiensi donates est a Fratre Theodoro Gocłowski ejusdem Conuentus

Opr. pergamin zółty [12°] sygn. XVII. O. 241

44. *Francisci de Mendosa Olisiponensis, E Societate Iesv Doctoris Theologi In Eborensi Academia quondam sacrarum literarum Interpretis Commentariorum in IV Libros Regvm Tomus primus. Editio Novissima*

Lvgdvni Sumptibus Iacobi Cardon 1633

Tomus secundus Lvgdvni Sumptibus Iacobi Cardon 1632

Tomus tertius Lvgdvni Sumptibus Iacobi Cardon 1633

Prow. 1. Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum S[ancti] Stanislai Mart[is] Anno Domini 1637

2. Emptus Gedani fl. 31 qui comparauit oretur pro eo

Opr. deska, skóra brązowa, klamry, metalowe ozdoby, tłoczenia ślepe [2°] sygn. XVII. F. 8761

45. *Homiliae Quadregesimales Reverendissimi Domini P. F. Hieronymi Baptistae de Lanvza venerabilis Memoriae Episcopi Barbastrensis Et Albarrazini Ord. FF. Praedicatorvm. Opera et labore admodum venerabilis Patris F. Onesimi De Kien Iprensis Ordinis FF. Minorvm Capucinatorum Concionatoris Prouinciae Flandor-Belgicae Tomvs Tertivs*

Antverpiae Apud Gvilielmvm Lesteenivm 1649

Prow. Ad usum Fratris Faelicis Znanensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum

Tomvs Qvartvs Antverpiae Apud Gvilielmvm Lesteenivm 1649

Prow. Ad usum Fratris Faelicis Znenensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum

Opr. tektura, pergamin zółty, ślady wiązań [2°] sygn. XVII F. 8756

46. *Homiliae Quadregesimales Reverendissimi Domini P. F. Hieronymi Baptistae de Lanvza venerabilis Memoriae Episcopi Barbastrensis Et Albarrazini Ord. FF. Praedicatorvm. Opera et labore admodum venerabilis Patris F. Onesimi De Kien Iprensis Ordinis FF. Minorvm Capucinatorum Concionatoris Prouinciae Flandor-Belgicae Tomvs Primvs*

Antverpiae Apud Gvilielmvm Lesteenivm 1649

Prow. 1. Ad usum Fratris Faelicis Znanensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum

2. Pro Bibliotheca Syradiensis

Tomvs Secvndvs Antverpiae Apud Gvilielmvm Lesteenivm 1649

Prow. Ad usum Fratris Faelicis Znenensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum

Opr. jw. Zniszczona [2°] sygn. XVII F. 8699

47. *Auctarium Amplissimum Bibliothecae Manualis Concionatoriae Novis Titulis Ad Avctvm; Selectissimis SS. Patrum, Et Doctorum Sententiis illustratum; rarioribus quoque et fufius enarratis Historiis, Similitudinibus, Motivis, Mediis et Doctrinis Asceticis locupletatum R. P. Tobia Lohner Soc. Jesu Prebytero Et Theologo*

Venetis Apud Jo Jacobum Hetz 1695

Prow. 1. F[ratris] Georgij Herawicz O[rdinis] P[raedicatorum]

2. Ad usum Reverendi Patris Hyacinthi Zawieracki Prioris Generalis Ordinis praedicatorum

3. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum

Opr. tektura, skóra brązoawa [2°] sygn.. XVII. F. 8230

48. *Specvlvm Avrevm Vitae Moralis Sev Tobias Ad Vivvm Delineatvs Explicatvs Et Per Selectiora Moralis Illvstratvs Avctore Davide a Mavden, Theologo ac Iurisconsulato, Ecclesiae Bredanae Decano et Beatae Mariae de Capella Bruxellis Pastore*

Antverpiae Apud Ioannem Mevrsivm 1631

Prow. 1. Anno D[omini] 1631 S[ancti] Stanislai Martijris Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum.

2. Emptus Gedani fl. 17 Qui comparavit oretur pro eo.

3. Conuentus Siradiensis S[ancti] Stanislai Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1631

Opr. deska, skóra jasnobrązoawa, tłoczenia ślepe, metalowe klamry [2°] sygn. XVII. F. 8201

49. *Commentarii in Ecclesiasticvm Pars Secvnda Avctore R. P. Cornelio Cornelii A Lapide E Societate Iesy Olim in Louaniensi iam vero in Romano Collegio sacrarum Litterarum Professore*

Antverpiae Apud Martinvm Nvtivm 1634

Prow. 1. Ad usum R[everendi] P[atris] [Fratris] Faelicis Znenensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum comparatus Anno 1635

2. Pro Bibliotheca Syradiensi

Na oprawie wytłoczone inicjały F F S T L O P C S

Opr. tektura, pergamin żółty [2°] sygn.. XVII F. 8929

50. R. P. Aloysii Novarini Veronensis Clerici Regylaris Electa Sacra In Qvibus Qva Ex Latino, Graeco Et Hebraico fonte; qua ex Hebraeorum, Gentiliumque Agno Evcharistico ritibus nonnulla diuinarum Litterarum loca aut explicatu donantur; aut noua luce vestiuntur; subque Agno Evcharistico

Lvgdvní Sumptibus Lavrentii Dvrand 1638

Prow. 1. Ad usum Fratris Faelicis Znenensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis

2. Pro Bibliotheca Syradiensi

Na oprawie wytłoczone inicjały F F S T L O P C S

Opr. deska, pergamin żółty [2°] sygn. XVII F. 8930

51. *Adagia Ex Sanctorvm Patrvm Ecclesiasticorvmqve Scriptorvm Monvmentis Prompta Qvae Explicantvr Et Illvstrantvr insertis, vt res exigebat, Vitiis euellendis Virtvtibvs implantandis Excvsibvs Ethologicis Studio et labore R. P. D. Aloysii Novarini Veronensis Clerici regularis*

Lvgdvní Sumptibus Lavrentii Dvrand 1637

Prow. 1. Ad usum Fratris Faelicis Znenensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis

2. Pro Bibliotheca Syradiensi

Na oprawie wytłoczone inicjały F F S T L O P C S

Opr. tektura, żółty pergamin [2°] sygn.. XVII F. 8933

52. R. P. Aloysii Novarini Veronensis Clerici Regylaris Electa Sacra In Qvibus Qva Ex Lingvarvm Fontibvs qua ex variarum gentium ritibus aliqua sacrarum Litterarum loca aut nouo explicatu donantur; aut noua luce vestiuntur subque Nvptialibvs Aqvís

Lvgdvni Sumptibus Lavrentii Dvrand 1640

Prow. 1. Ad usum Fratris Faelicis Znenensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis

2. Pro Bibliotheca Syradiensi

Na oprawie wytłoczone inicjały F F S T L O P C S

Opr. tekstura, żółty pergamin [2°] sygn.. XVII F. 8934

53. *Commentaria Salomonis Proverbia Auctore R. P. Cornelio Cornelii A Lapide e Societate Iesv*

Antverpiae Apud Martinum Nvtivm 1635

Prow. 1. Conuentus Syradiensis

2. Ad usum Fratris Faelicis Znenensis Sacrae Theologiae Baccalarii Conuentus Syradiensis

3. In Camera [?] ad usum concessu inter me pro Bibliotheca Conuentus Syradiensis post obitum
sui G. Gaszynski

4. Pro Bibliotheca Syradiensi

Na oprawie wytłoczone inicjały F F S T L O P C S oraz napis: COMMENT IN SALOM PROVER
CORN A LAP

Opr. deska, skóra jasnobrązowa, tłoczenia ślepe i zlociste, resztki klamer i ślady po klamrach [2°] sygn.
XVII F. 8939

54. 1. *Processvs Iudiciarius, una cum Formulario Advocatorum et Procuratorum Continens Formylas, Citationum, Articulorum, Positionvm Responsoriorvm Interrogatoriorum, Sententiarum, Appellationum et aliorum, quae in foro iudiciario practicntur; Seu, Quae ad Telam iudiciariam pertinent. Authore Joanne Pels Rychlinhusano celeberrimae Universitatis Lovaniensis dum viveret, ab actis publicis et secretis summon labore conscriptus, nunc primum post ejus obitum in lucem editus*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Petri Ketteler 1685

2. *Tractatvs de Jurisdictione Episcoporum Germaniae. Qui est Appendix Ad Processvm Ioannis Pelsii*

Coloniae Agrippinae Sumptibus Petri Ketteler 1685

Prow. Siradiensis

Na grzbiecie oprawy napis: Joannis Pels: Processus Iudiciarius

Opr. tekstura, pergamin żółty [4°] sygn. XVII Q. 6052

Klocek

55. *Ejercicios Espirituales, Para Todos Los Dias De La Qvaresma. Compvesto Por El P. M. F. Pedro de Valderrama de la Orden de S. Augustin. Segvnda Parte. Dirigo A Don Ivan Niño De Gueuara Conde de Añouer de Tormes del confejto de Su Magestad*

En Barcelona A costa de Iuan Simon Mercader de Libros 1604

Prow. R[everendus] P[ater] F[rater] Dominicus Wartha Ord[inis] Praedicatorum S[ancti] Dominici hunc lbrum et alios simul ex Regno Hispaniarum in polonium intulit et exinde pectat ad Bibliothecam eius natiui conuentus Siradiensis de Quorum Librorum numero extant libri quatuor apud Admodus Reverendum Patrem Dominicus Kocietkowski

Opr. pergamin żółty [4°] sygn. XVII Q. 6323

56. *Il Trionfo del Nostro Signor Giesv Christo Nelquale in cento Discorsi mirabilmente si comprendono, i misteri, i concetti et le sentenze principali della Fede, la Dottrina de profeti de gli Euangelisti et dei piu celebri Dottori di Santa Chiesa Opera Sesta Del M.R. M. D. Alfonso di Villegas di Toledo Parte Prima Nouamente tradotto dalla lingua Spagnola nell'Italiana Dal M. R. Sig. Pietro Cerrone Canonico della Catedrale di Bergamo*

In Brescia Per Bartolomeo Fontana 1616

Prow. Fratris Georgij Gaszynski L[ectoris] Conuentus Syradiensis

Opr. pergamin żółty [4°] sygn. XVII Q. 6628

57. *Santuario Overo Discorsi De Santi Del R. P. M. Lorenzo De Zamora Monaco Cisterciense Lettore della Scrittura Sacra nel Collegio di S. Bernardo di Alcalá Intitolato da lui Settima Parte Della Monarchia Mistica Della Chiesa Tomo Primo... Tradotto nouamente dall'Idioma Spagnuolo nell'Italiano con somma diligenza a fedeltà da Pietro Foscarini*

In Venetia Apresso Andrea Baba 1621

Prow. Post obitum Fratris Georgij Gaszynski applicabitur Conuentui Syradiensi Ord[inis] Praedicatorum

Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVII Q. 6630

58. 1. *Homiliae Quadregesimales Reverendissimi Domini P. F. Hieronymi Baptistae de Lanvza Venerabilis memoriae Episcopi Barbastrenis et Albarrazini Ord. FF. Praedicatorum... Tomvs Qvartvs*

Antverpiae Apud Gvilielmvm Lesteenivm 1649

Prow. Fr[at]er Jacobus Lesczynski conuentus Syradiensis post mortem eius applicator per A[dm]odum R[everendum] P[atrem] Priorem Canevij (?) P[atris] Praedicatoris Conuentus Siradiensis O[r]dinis P[raedicatorum]

2. *Homiliae Quadregesimales Reverendissimi Domini P. F. Hieronymi Baptistae de Lanvza Venerabilis memoriae Episcopi Barbastrenis et Albarrazini Ord. FF. Praedicatorum Syper Evangelivm Qvod Legitvr In Solemnitate SS. Sacramenti Altaris*

Antverpiae Apud Gvilielmvm Lesteenivm 1650

Na grzbiecie oprawy napis: Homiliae Lanuzae T. 4

Opr. pergamin zółty [uszkodony] [4°] sygn. XVII Q. 6721-6722

Klocek

59. *Vita Abrahae Et Politicus Coeli Ex Mysticis Actionibus, Et Moribus Sacrorum Patriarcharum Isaac, Et Jacob Exsculptus Autore Reverendissimo Domino P Didaco Nisseno ordinis S. Basilii magni Abbate. Tomus Tertius Reverendissimo P. F. Joanne Freylinck Reimbacensi Ord. Praed. SS. Theol. Magistro Moguntiae Impendijs Joannis Godefridi Schönwetteri 1649*

Prow. Conuentus Syradiensis

Na grzbiecie napis: CONCIONES P. Nisseni

Opr. tektura, pergamin zółty [4°] sygn. XVII Q. 6757

60. *Discorsi Predicabili delle Domeniche Fra L'Anno Di F. Agostino Paoletti Da Mont'Alcino Dell'Ordine Eremitano Di S. Agostino Alias Gostantio Talpiteo*

Venetia 1645

Prow. Fratris Georgii Borowski S[an]ctae Th[eologiae] Lectoris Conuentus Siradiensis

Opr. tektura [4°] sygn. XVII Q. 6758

61. *Agenda Seu Rituale Olomucense Ad Usus Romanum, quoad fieri potuit, accommodatum complectens Sacramentalia Caeremonialia et Extraordinaria Animarum Curatoribus scitu necessaria Jussu et Auctoritate Reverendissimi ac Celsissimi Principis Domini Domini Caroli Dei Gratia Episcopi Olomucensis, Ducis Sacri Romani Imperij Principis Regiae Capellae Boemiae et de Liechtenstein Comititis etc. etc.*

Brunae Excudebat et venales exhibit Franciscus Ignatius Sinapi 1694

Prow. 1. Conuentus Siradiensis

2. Conuentus Siradiensis

3. Conuentus Sieradiensis Ordinis Praedicatorum vel Dominicarum ad usum

Opr. tektura, pergamin zółty [4°] sygn. XVII Q. 6761

62. *Conceptvs Morales Sypra Dominicas Patre Labore Genitos, Matre Sapientia Natos, Calamo Obstetricis Susceptos A Debat In Lvcem Autho[r] R. D. Iacobvs Segers*

Lovanii Officina Andreae Bouvetii 1645

Prow. 1. R[everendi] D[omini] Josephi Joannis Nepomuceni Francisci Kryger

2. R[everendus] P[ater] Martinus Them Dono dedit mihi Fratri Benedicto Glassio Conuentus Gedanensis

3. Ex libris Fratris Martini Conuentus Gedanensis

4. Ex libris [zatarte] Andreae Szimborski [zatarte]

5. Hic Liber oblatu est Pro Sacristia Conuentus Siradiensis Ad Coedes (?) Sancti Stanislai Episcopi et Martyris Patroni Regni Poloniae Anno Domini 1780

6. Ad usum Fratris Felicis Balicki Lectoris Filii Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum a quo applicat Bibliothecae Ejusdem Conuentus 1768 die 27 Septembris

7. Hic liber datus donatus est A[dmodum] R[everendissimo] P[atri] Antonio Chabatulski die decima quinta Junij sciliciter cadente festo sancti Modesti Martyrys quem librum infram octauam sui Patroni Antoni dati die 13 Junij ille qui supra apponit manum dedet et offerfert in uis amoris tanquem semper amicus qui se (?)

Opr. pergamin zółty [4°] sygn. XVII Q. 6765

63. R. P. Famiani Stradae Romani E Societate Iesv Eloquentia Bipartita. Pars prior Prolyvsiones Academicas Sive Prolixiores exhibet Orationes Ad facultatem Oratoriam Poeticam, Historicamque spectantes Altera Paradigmata Eloquentiae breuioris proponit vsui futura Imitaturis ad dicendam breuiter quacunq[ue] de re sententiam Excerpta ex Decade prima Historiae de Bello Belgico eiusdem Auctoris

Coloniae Agrippinae Apud ioannem Kinchivm 1638

Prow. 1. Ex libris fratris Dominici Loga

2. Hic liber acquisitas Anno 1785 Sabbathi sexta ab (?) Eximio Patre Carolo Czerewicz (?) Regente Cracouiensis

3. Ex libris R[everendi] Fratris Innocenti Loga clerici Ordinis Praedicatorum Filii Conuentus Siradiensis

Opr. tektura, skóra brązowa [12°] sygn. XVII O. 3746

64. *Rituale Franciscanum*.... [brak karty tytułowej]

Po 16 X 1685

Prow. Utitur hoc libello cum licentia superiorum Frater Petrus Dyrowski S[anctae] T[heologiae] Doctor Ordinis Praedicatorum Filius Conuentus Siradiensis 1801 D[ie] 13 Aug[usti]

Opr. pergamin zółty [8°] sygn. XVII O. 4207

65. R. P. D. Friderici Navseae Episcopi Vienensis S. Theologiae Et LL. Doctoris Ecclesiae Consiliarijque Regij Sermonum in Euangelia totius anni de Tempore et Sanctis Epitome

Coloniae Apud Arnoldum Quentelium 1614

Prow. Pro Biblliotheca Conuentus Siradiensis

Opr. pergamin zółty, resztki wiązań [8°] sygn. XVII O. 4368

66. 1. *Beniamin Evangelicvs Sive Conciones Qvadragesimales. De Conversione D. Pavli Ecclesiae Persecvtoris in Vas Electionis Et Doctorem Gentivm per quadragesimam habitae. Et in duas patres diuisae F. Nicolao Orano Leodio Ord. Minorum strictae Regularis Obseruantiae vulgo Nudipedum Prouinciae Flandriae Luxemburgi Gardiano Pars Prior Continens Ea Qvae In Feruore persecutionis gessit vsque ad conuersionem*

Coloniae Apud Ioannem Kinckium 1624

Prow. 1. Fr[atris] Nicolai Piarch Conuentus Sijradiensis Ordinis Praedicatorum

2. Pro Bibliotheca Syradiensis

Concionum Qvadragesimalium De Conversione D. Pavli Pars Altera Continens Ea Qvae A Conuersione gessit usque ad Baptismum et de ipsius Conuersione et Praedicatione post Baptismum Avctore Fr. Nicolao Orano Ord. Minorum strictae Regularis Obseruantiae vulgo Nudipedum Prouinciae Flandriae Luxemburgi Gardiano

Coloniae Apud Ioannem Kinckium 1624

2. *Sermo Trihorarivs de Praecipuis Dominicae Passionis Mysterijs Habitvs Ipso Die Parasceves A F. Nicolao Orano Ord. Minorum strictae Regularis Obseruantiae Prouinciae Flandriae sub finem Concionum quadragesimalium quas de conuersione D. pauli habuerat in Ecclesia Cathedrali Leodiensi*

Coloniae Apud Ioannem Kinckium 1624

Na wierzchniej stronie oprawy wyłoczony napis: FASOPOG

Opr. deska, skóra brązowa, tłoczenia ślepe i złociste, resztki klamer [8°] sygn. XVII O. 4629

Klocek

67. *Conciones Evangeliorvm De Dominicis Aliqvot Et Festis Solennioribvs Totivs Anni, Ac Qvadragesimalibvs Feriis Nonnvlis Singlari pietate et erudition refertae atque a multis hactenus desideratae Authore Cornelio Mysso Episcopo Bitontino* [strona tytułowa urwana]

Po 1600

Prow. 1. Sum Fratris Ignatij Reinneccer Conuentus Cracouiensis A[nno] D[omini] 1602

2. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis

3. Hic liber ex Bibliotheca Nouitiatus Siradiensis

4. Pro Bibliotheca Nouitiatus Conuentus Siradiensis Sacri Ordinis Praedicatorum

Na grzbietach kart napis: Serm. Corn. Mussi diuersi hyemales

Opr. pergamin brązowy (?) [8°] sygn. XVII O. 4893

XVIII w.

1. *Korona Świętym Panskim w Niebie Kroluicym Kazaniami Rewolucyi doroczney, Na Uroczystości Świętych Pańskich Odcyrkowana JegoMści Xiędzu Wawrzyncowi Sławskiemu Proboszczowi Boianowskiemu Smigielskiemu z Unizoną demissą Dedykowana Przez X. Manweta Grabowskiego Zakonu S. franciszka Obserwantow Bernardyna*

W Poznaniu w Drukarni Akademickiej 1739

Prow. 1. Pro Bibliotheca applicatus Conuentus Siradiensis

2. *Ex libris Reverendi Patris Augustini Marcinkiewicz Praedicatoris Generalis Prioris Costensis S[ancti] Ordinis Praedicatorum Filij Conuentus Syradiensis pro Bibliotheca ejusdem Conuentus applicatus post fata Anno Domini 1739*

Opr. tektura, skóra brązowa [2°] sygn.. XVIII F. 5414

2. 1. *Zbior na Wybór Panegirycznz Kaznodzieyskich Perel Honor Dawno od Troycy SSS. W niebie a teraz od O. S. Benedykta XIII na Ziemi Najswiętszey Maryi P. y Matki w Cudownym Iey Obrazie Na S. Górze Rożancowey nad Podkamieniem Pod czynną strażą czulego Zakonu Kaznodzieyskiego Szczeniuka Roku 1727 Ukoronowaney Przez całą Solenną Oktawę naywybornieyszych Konch Perłami Koronwających Iaśnie Wielmożnemu Imści Panu Jozefowi Na Potoku, Stanisławowie, Xięstwie Zbaraskim, brodach y Niemierowie Potockiemu Woiewodzie y Generalowi Ziem Kiiowskich Wrszawskiemv, Leżajskiemu, Sniatynskiemu etc. etc. Staroscie Protektorowi S. Rożancowey Góry y całej Prowincyi Ruskiey Zakonu Kaznodzieyskiego Ofiarowany. Prace W. O. Maurycego Rostkowskiego S. T. Lektora, Aktualnego Professora y teyże Gory, tegoż Zakonu y Prowincyi*

We Lwowie w Drukarni Brackiej Troycy SSS. y I.K.Mści 1731

Prow. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis Post Fata Clementis [ucięte] applicatus

2. *Kazania Niektore Jasnie Wielmoznego Jego Mosci Xiędza Jana Franciszka z Kurdwanowa Kurdwanowskiego Biskupa Marocco, Suffragana, proboszcza y kanonika Warmińskiego, Kanonika Krakowskiego, Na rożnych miejscach w rożnych okazach Miane na usilna Przyaciół proźbę do druku Podane* [wyd. drugie]

Kalisz w Kollegium Kaliskim Soc. Jesu 1728

3. *Pierscienie Doczesnego y wiecznego Honoru W Koronie Szczęśliwey Wieczności Na Pogrzebowym Akcie J.W. JM. Pana Michała Koscielskiego z Województwa Kaliskiego Na Przeciwie Trybunał koronny Deputata, Z Ambony Remonstrowane przez JM. X. Kazimierza Epimacha Wietrzynskiego Kanonika y Deputata z kapituły Chelmskiej Roku od zaślubienia nieśmiertelnego Boga z ludzką śmiertelnością 1736 Dnia 28. Maja*

W Lublinie w Drukarni Collegii Soc. Jesu 1736
Opr. współczesna [2°] sygn. XVIII F. 5489-5491
Kłosek

3. 1. *Wschod y Zachod Słoneca Sprawiedliwosci To iest Kazania O narodzeniu, Smierci, y Zmartwychwstaniu Panskim Z Przydaniem znaczniejszych osobliwie O Niepokalanym Poczuciu Bogarodzice Pierwszej z Odkupionych Maryi etc. Xiędz Piotra Dvina Societatis Jesu*

W Krakowie w Drukarni Mikołaja Alexandra Schedla I.K.M. Ordynar. Typ. 1704

2. *Pokoy Bez Pokoiv Przy Solennym Ingressie do Niebieskich Pokoiow Nieba y Ziemi Monarchini W Archiprezbiteralney Bazylice Na Ambonie Krakowskiej Wystawiony Iasnie Wielmożnemu I.M.X. Kazimierzowi Lubienskiemu Biskypowi Heraklejskiemu Syfraganowi I Administratorowi Krakowskiemu y Ksiestwa Siewierskiego Memu Mściemu Panu y Dobrodzieiowi Dedykowany Przez X. Waleryana od S. Hieronyma Scholarum Piarum*

Prow. Ex libris Fr[atris] Augustini Marcinkiewicz S[ancti] O[rdinis] P[raedicatorum] Conuentus Siradiensis Filij

W Krakowie w Drukarni Mikołaja Alexandra Schedla I.K.M. Ordynar. Typ. 1704

Opr. tektura, pergamin czerwony [2°] sygn. XVIII F. 5516-5517

Kłosek

4. *Krolowa Nieba y Ziemi Naydostoinieysza Boga Rodzica Marya Kazaniami Na wszystkie swoje Swieta Od X. Stefana Poninskiego Wysławiona*

W Poznaniu w Drukarni Kollegium Soc. Jesu 1721

Prow. 1. Pro Bibliotheca Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praed[icatorum]

2. Ex libris Fr[atris] Augustini Marcinkiewicz S[ancti] O[rdinis] P[raedicatorum] Conuentus Siradiensis Praedicatoris Generalis 1726

3. Pro Bibliotheca Conuentus Syradiensis Ord[inis] Praedicatorum

Opr. tektura, skóra brązowa, resztki wiązań [2°] sygn. XVIII F. 5814

5. *Instructissima Bibliotheca Manualis Concionatoria In Qua De Virtutibus, Vitiis, Sacramentis, Novissimis, Aliisque similibus materiis in Ecclesiastica Cathedra tractari solitis Copiosa, Et Selecta Pro Concionibus, Exhortationibus Aliisque spiritualibus Instructionibus materia... Editio Octava Prioribus Multo Locupletior Opera Et Studio R. P. Tobiae Lohner Societatis jesu Presbyteri Tomus Tertius*

Venetis Ex Typographia Hertiana 1738

Prow. 1. Ex Libris Reverendi Andreae Onuphrij Urbanski Siradiensis

2. Ex Libris Reverendi Andreae Onuphrij Urbanski Siradiensis 4 Tomi constant 90 florenos tot post mortem ejus absolvantur mysae (?) pro anima ejus

Opr. tektura, skóra brązowa [2°] sygn. XVIII F. 12010

6. *Theologia Moralis Illustrissimi Ac Reverendissimi D. Alphonsi De Ligorio Episcopi S. Agathae Gothorum Et Rectoris Majoris Congregationis SS. Redemptoris, Adjuncta In Calce Perutili Instructione Ad Praxim Confessariorum, Una Cum Illustrissimi Ac Reverendissimi Joannis Dominici Mansi Archiepiscopi Lucensis Epitome Doctrinae Moralis Et Canonicae Ex Operibus Benedicti XIV... Tomus Secundus*

Romae Sumptibus Remondinians 1767

Prow. Hic Author cum Primo Tomo in folio comparatus est de pecalio Conuentus Zl Pol. 30 sub

Prioratu R[everendissimi] Prioris Patris Thomae Kukowski et Bibliothecae eiusdem Conuentus Siradiensis applicatus Anno Domini 1780

Theologia Moralis Illustrissimi Ac Reverendissimi D. Alphonsi De Ligorio Episcopi S. Agathae Gothorum Et Rectoris Majoris Congregationis SS. Redemptoris, Adjuncta In Calce Perutili Instructione Ad Praxim Confessariorum, Una Cum Illustrissimi Ac Reverendissimi Joannis Dominici Mansi Archiepiscopi Lucensis Epitome Doctrinae Moralis Et Canonicae Ex Operibus Benedicti XIV... Tomus Tertius

Bassani sed prostant Venetiis Apud Remondini 1773

Opr. tektura, skóra brązowa [2°] sygn. XVIII F. 12119

7. Instituta Moralia Theologi Lugdunensis Ordinis Capuccinorum A F. Bonaventura A Coccaleo Ejusdem Ordinis Provinciae Brixienis Alumno Aucta Tertio Et Illustrata. Editio Tertia. Tomus Secundus

Mediolani Prostant Brixiae Apud Joannem Mariam Rizzardi 1772

Prow. Ex Libris Fratris Hermani Woyciechowski S[anctae] Th[eologiae] Lectoris Filij Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1787

Opr. tektura, pergamin żółty [2°] sygn. XVIII F. 11109

8. Institutio Theologica Juxta Omnia fidei Dogmata et Doctoris Subtilis Scholastico Nervo instructa. Liber Primus, Liber Secundus.. Auctore Fr. Bernardo a Bononia Capuccino, ibidem Sacrae Theologiae Lectore

Venetiis Apud Sebastianum Coleti 1767

Na grzbiecie oprawy napis: INDITUTIO THEOLOGICA TOM I II

Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 10651

9. Institutio Theologica Juxta Omnia fidei Dogmata et Doctoris Subtilis Scholastico Nervo instructa. Liber Tertius, Liber Quartus... Auctore Fr. Bernardo a Bononia Capuccino, ibidem Sacrae Theologiae Lectore

Venetiis Apud Sebastianum Coleti 1767

Prow. R[everendissimi] P[atris] Fratris Petri Dyrowski S[anctae] T[h]eologiae] Praesentati actualis protunc Baccalaurei Studij Generalis Cracoviensis Filij Conuentus Siradiensis O[r]dinis] P[raedicatorum] Anno 1779 Die 27 Januarii (?)

Na grzbiecie oprawy napis: INDITUTIO THEOLOGICA TOM III IV

Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 10651

10. Dissertationes Dogmaticae, Et Polemicae De Traditionibus, Seu Verbo Dei Non Scripto, Communionem Sub Utraque Specie Et Purgatorio, Cum Assertionibus Ex Universa Theologia Scholastico-Dogmatica Authore P. Gabriele maria Schenck Ord. Serv. B. M. V. In Archiducali Conventu Ad D. Josephum Aeniponti SS. Theologiae Scholasticae-Dogmaticae Et Polemicae Lectore Ordinario

Augustae Vindelicorum Et Aeniponti Apud Josephum Wolff 1756

Prow. Utitur cum licentia hoc libro Superiorum A. R. P. S. Theologiae Magister Fr[ater] Petrus Dyrowski Filius Conventus Siradiensis Anno Domini 1781

Na grzbiecie oprawy napis A S P D

Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 10390

11. Theologia Moralis Universa Complectens Omnia Morum Praecepta et Principia Decisionis omnium Consentientiae Casuum, suis quaeque momentis stabilita Ad Usus Parochorum Et Confessariorum Authore R. P. Paulo-Gabriele Antoine Societatis Jesu Presbytero, Sacrae Theologiae Doctore et Exprofessore Pars Secunda

Cracoviae Sumptibus Christophori Barthl et Consort. 1747

Prow. 1. Applicatus Bibliothecae Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum

2. Fr[ater] Petrus Dyrowski Magister

3. Ex Libris fratris hermani Wojciechowski S[anctae] Th[eologiae] Lectoris Filij Conuentus Siradiensis Ordinis Pradicatorum, qui hunc librum obtuli pro Bibliotheca Conuentus
Opr. tektura, skóra brązowa, resztki wiązań [4°] sygn. XVIII Q. 3902

12. *Vitae Sanctorum et Sanctarum Ordinis Canonorum Regularium Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae Custodum SSmi Sepulchri nunc primum editae in quibus Res in Palaestina gestae, Historia orientalis, Status Hierosolymitanae Ecclesiae, Notitia Ordinis continentur Authore Floriano Buydecki Canonico SSmi Sepulchri, S. Th. Doctore, Ordinis sui apud Sanctam sedem Procuratore Generali*
Cracoviae In Officina Dominici Siarkowski 1743
Prow. Pro Libraria Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum
Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 3675

13. *Anatomia Dvchowna w Troiakim wieku życia Ludzkiego przy powadze Pisma Świętego, Doktorow Swietych Uczyniona Autentycznemi Historyami Utwierdzona z przydatkiem niektórych Reflexyi, ku przygotowaniu się na dobrą śmierć. Przez X. M. Stanisława Horolta Prowincyi Polskiej Oyca, na ten cas Kustosza Lubelskiego Zakonu S. Franciszka Minorum Conventualium Napisana y do druku podana*
W Poznaniu w Drukarni Przesławney Akademii 1730
Prow. Possesor hujus Libri Fr[ater] Pater Theophilus Tyminiecki Ordinis praedicatorum Conuentus Siradiensis filius emptus post fata ejusdem applicatus pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis
Opr. tektura, skóra brązowa [4°] sygn. XVIII Q. 3630

14. *Głos Pana Kruszącego Cedry Libanskie Albo Rekolekcye Osobom Zakonnym Służące w których Obowiązki życia Zakonnego uwagi, i powinienego zachowania podaią się na Dni Dziesięć Podzielone I Potrzeci Raz Wydane przez X. Marcina Rubczynskiego S. T. Do. Ex-Prowincyała Prowincyi Ruskiej Zakonu Karmelitańskiego D. O.*
W Łucku w Drukarni J. K. Mci i Rzeczypospolitey u XX. Dominikanów 1788
Prow. 1. Ex Libris Fratris Casimiri Gocinski Ordinis Praedicatorum Ff[ili]i C[on]uentus S[i]ardiensis
2. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum
Opr. [brak, zniszczona] [4°] sygn. XVIII Q. 3614

15. *Człowiek Chrzescianski W swoim prawie y powinności Wyuczony Albo Nauki Chrzescianskie Wszystkim wiernym do wiadomości Pasterzom, Spowiednikom, Nauczycielom, Kaznodzieiom do wypełnienia swego urzędu Wielce potrzebne Naprzod Od X. Pawła Segnerco Societatis Jesu pod czas Apostolskich Missyi Ogłoszone Potym rożnemi ięzykami pokilka kroć do druku Podane teraz dla używania Polakow z przydatkiem życia tegoz Autora Prez X. Krzysztofa Niepokoyczyckiego Societatis Jesu Teologa, prowincyi Mało Polskiej Przetłumaczone Część Trzecia*
W Warszawie w Drukarni J. K. M. y Rzeczypospolitey Collegii Soc. Jesu 1761
Prow. Liber A[dmodum] R[everendi] P[atris] Mathei Zakrzewski Praedicatoris Generalis Ordinis Praedicatorum Filij Conuentus Siradiensis
Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 3530

16. *De Passione Domini Nostri Jesu Christi Historia Per Quaestiones et Responsiones Ex Patribus et Theologis Desumptas Illustrata Avctore R. P. Georgio Gengell Societatis Jesu Theologo*
Calissii Typis Collegii S. R. M. Societatis Jesu 1727
Prow. 1. Inscriptus Catalogi librorum Residentiae Lanciciensis S[ocietatis] J[esu] 1795
2. Ex cathalogo Librorum Bibliothecae Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum post fata R[everendi] P[atris] Fr[atris] Jacobi Panłatski lectoris demortui in Buczek 1795 die 12 Martij
3. Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum Die 10 Junij 1806
Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 3234

17. 1. *Dni Roczne Swietych, Błogosławionych, Wielebnych y Pobożnych Sług Boskich, Zakonu Kaznodziejskiego, S. Oycy Dominika, z Dyaryusza Xiędza Markiezege, Bzowiusza y innych Autorow Ksiąg. Z Odpustami, Przywilejami, Łaskami od Maryi Poświadczonemi, także z opisaniem Kosciółow y Klasztorow prowincyi Polskiej Zebrane Przez W. X. S. Teologij Doktora Michała Sieykowskiego, Dominikana na ten czas w Kościele Katedralnym Krakowskim Kaznodzieie y Magistra Novitiorum Professa Konwentu Krakowskiego Do Druku z pozwoleniem Starszych...* Podane

W Krakowie w Drvkarni Akademickiej 1743

1. Klasztor Sieradzki Dominikański

2. *Orationes Gratulatorie Earumque Impetus, pro varijs Festivitatibus Sanctorum Quibus adjuncta sunt Elogia in Honorem et Gloriam Almae Uniuersitatis Cracoviensis, Nec non Sententiae pro regula Vitae et Morum ex Anno Symbolico Collectae, Per R. P. Michaelem Sieykowski S. Th. Magistrum Priorem Conventus Generalis Cracoviensis Sanctissimae Trinitatis Sacri Ordinis Praedicatorum Ac Ecclesiae Cathedralis Cracoviensis Ordinarium Concionatorem*

Cracoviae Typis Vniuersitatis 1748 Die 3. Aprilis

Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 3079-3080

Kłoczek

18. *Sekret Pobożności* Adam Naramowski [brak strony tytułowej]

Wilno 1723

Prow. 1. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praed[icatorum]

2. Ad usum V[enerabilis] P[atris] F[ratris] Hyacinti Zawierski S[acri] O[rdisinis] P[raedicatorum]

Filij Conuentus Siradiensis

Opr. tektura [4°] sygn. XVIII Q. 3277

19. *Prerogatywa Zakonu Kaznodziejskiego Z Faworow, Łask y dobrodzieystw osobiwszych sobie od swey Matki y Opiekunki, Nieba y ziemi Krolowey SS. Maryi Panny Dotąd świadczonych Z kronik domowych Zebrana Krotkim ich zatraceniem dla uwielbienia teyże SS. Matki Swiatowi Sarmackiemu przez X. Jozefa Tomasza Grzegorza Szymaka Pisma S. Doktora Pisarza Apost: y na ten czas Wileńskiego Konwentu SS. AA. Filipa y obu Jakubow Przeora tegoż Zakonu Prowincyi Litewskiej Objawiona*

W Wilnie w Drukarni J. K. M. WW. XX. Franciszkanow 1755

Prow. 1. Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis

2. Ad usum U[enerabilis] P[atris] Fratris Augustini Gleczmowski S[acri] O[rdisinis] P[raedicatorum] Conuentus Siradiensis manu propria

3. Pro Libraria Conuentus Siradiensis Ordinis Praedicatorum 1788 Die 30 Julij

Opr. tektura, skóra brązowa [4°] sygn. XVIII Q. 3343

20. *Apostolstwo Czyli Kazania W Porządku Przygodnych Tom IV W Liczbie zaś z Innemi Tom VI Po Roznych Mieyscach Miane Przez J. X. Szymona Drykowskiego K. Preb. Łowi.*

W Kaliszu w Drukarni J. O. Xcia Prymasa Arcybiskupa Gnieźnieńskiego 1786

Prow. Patris Ludouici Brzezinski S[acri] O[rdisinis] P[raedicatorum] Conuentus Siradiensis

Opr. tektura [8°] sygn. XVIII O. 693

21. *Praktische Polnische Grammatik für Teutsche welche diese Sprache auf eine leichte Urt gründlich erlernen wollen* von Alexander Adamowicz

Wien und Prag in der v. Schönfeldchen Handlung 1796

Prow. 1. Bibliothecae Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praed[icatorum] obtulit

2. Fr[ater] Augustinus Xelowski

3. P[ater] Kizerowski

Opr. tektura [8°] sygn. XVIII O. 1281

22. Summa Totius Theologiae S. Thomae Aquinatis Doctoris Angelici Ordinis Praedicatorum Primae Partis Volumen Secundum

Venetii Apud Franciscum ex Nicolao Pezzana 1778

Prow. Utritur cum licentia hoc libro Superiorum A[dmodum] P[atr]is S[an]ctae Theologiae Magister Fr[ater] Petrus Dyrowski Filius Conventus Siradiensis Anno Domini 17 [urwane]

Na grzbiecie oprawy napis: SUMMA S. THOMAE TOM II ASPD

Opr. tektura [8°] sygn. XVIII O. 7552

23. Manuale Concionatorium Exhibens Quinquaginta Alvearia Quorum Unumquodque Decem Cellulis Aut praedicabilium Argumentorum Locis et Sedibus Instructum est Additis in fine Conceptibus Praedicabilibus pro singulis Dominicis Et festis totius Anni Authore Eodem Quo Scholasticum Personae Ecclesiasticae Breviarium In Publicum prediit

Augustae Vind et Ratisbonae Sumptibus Strötter et Fersenmayer Typis Anton. Maximil. Heiss Reverendis. Et Celsis. Princip. Et Episcopi Constant Typogr Aulici 1739

Prow. 1. Pro Libraria Conuentus Siradiensis Ord[inis] Praedicatorum

2. Post Mortem Perillustris et Admodum R[everend]i D[omi]ni Adalberti Oczosalski Canonici Łascensis Praepositi Schadcouiensis applicatus hic Liber pro Libraria Conuentus Siradiensis O[r]dinis] Praedicatorum

Na grzbiecie oprawy napis: MANUAL [urwane] CONCIAT

Opr [lekko zniszczona]. tektura, skóra brązowa [8°] sygn. XVIII O. 7729

24. *Decreta Sacrae Rituum Congregationis In Lucem Primum Edita A Reverendissimo Patre Bartholomeo Gavanto Ex Cler. Regularibus S. Pauli Deinde A Reverendissimo Patre Cajetano Maria Merato Ex Clericis Regularibus Ejusdem S. R. C. Consultore... Pars Prima Continens Decreta, Quae Ad Generales Et Particulares Rubricas breviarii Pertinent*

Augusta Vindellicorum Sumptibus Martini Veith Bibliopolae 1741

Prow. 1. Ex Libris Antonii Oyrzanowski

2. Dono oblatus Pro Bibliotheca Conuentus Siradiensis Ab Illustrissimo Domino Adalberto Oczosalski Canonico Łascensis Praeposito Sadcouiensis 1752

Na grzbiecie oprawy napis: DECRET SACRE P I II

Opr. tektura, skóra brązowa [8°] sygn. XVIII O. 8091

Bibliografia

Diecezja Włocławska. Dostęp: <http://www.diecezja.wloclawek.pl/pl/news/20,aktualnosci/1981,nowy-dyrektor-biblioteki-wsd-we-wloclawku> [Odczyt 06 VII 2015]

Iwańska-Cieślak Bernadeta: Biblioteka kapituły katedralnej we Włocławku. Bydgoszcz 2013

Iwańska-Cieślak Bernadeta: Zarys dziejów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku (XVII-XX wiek). *Zap. Kuj.-Dobrz.* 2005 T. 20 s. 153-170

Kujawski Witold: Dzieje Seminarium. Od powstania do I rozbioru Polski. W: Od wieków kształci pasterzy. Wyższe Seminarium Duchowne we Włocławku / red. Jerzy Bagrowicz [i in.] Włocławek 1994 s. 8-15

Kujawski Witold: Księży Chodyńscy. W: Od wieków kształci pasterzy. Wyższe Seminarium Duchowne we Włocławku / red. Jerzy Bagrowicz [i in.] Włocławek 1994 s. 33-37

Rulka Kazimierz: Biblioteka Seminarium Duchownego we Włocławku im. Księży Chodyńskich. *Kron. Diec. Włocl.* 1989 T. 72 s. 88, 299-304

Rulka Kazimierz: Biblioteka seminaryjna. W: Od wieków kształci pasterzy. Wyższe Seminarium Duchowne we Włocławku / red. Jerzy Bagrowicz [i in.] Włocławek 1994 s. 85-92

Rulka Kazimierz: Bibliotekarze włocławskiej księżnicy seminaryjnej. *Kron. Diec. Włocł.* 1996 T. 79 s. 359–370

Rulka Kazimierz: Dary książkowe dla Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. *Kron. Diec. Włocł.* 1993 T. 76 s. 266–285

Rulka Kazimierz: Inkunabuły w Bibliotece Seminarium duchownego we Włocławku. *Fides* 1996 [R. 2] nr 1/2 s. 58–65

Rulka Kazimierz: Księgozbiory historyczne w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku. *Kron. Diec. Włocł.* 1992 T. 75 nr 7-12 s. 269-291

Rulka Kazimierz: Księgozbiory profesorów włocławskiego seminarium duchownego w bibliotece seminaryjnej. W: W służbie Kościołowi i nauce: księga jubileuszowa dedykowana księdzu profesorowi Stanisławowi Olejnikowi. Włocławek 1994 s. 185–197

Rulka Kazimierz: Księgozbiory profesorów ze Zgromadzenia Księży Misjonarzy w bibliotece seminarium włocławskiego. *Stud. Włocł.* 2002 T. 5 s. 412–438

Rulka Kazimierz: Księgozbiór Adama z Wiskitek, wikariusza i penitencjarza katedry włocławskiej z XVI/XVII wieku. *Stud. Włocł.* 2004 T. 7 s. 428–446

Rulka Kazimierz: Księgozbiór Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku i jego opracowanie w XIX i XX wieku. *Acta UNC. Nauki Hum.-Społ. Bibliol.* 2006 z. 376 s. 209-224

Rulka Kazimierz: Księgozbiór księży Chodyńskich w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. *Stud. Włocł.* 2000 T. 3 s. 418–438

Rulka Kazimierz: Personalne księgozbiory historyczne w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1996 T. 65 s. 357-389

Rulka Kazimierz: Straty Biblioteki Seminarium Duchownego im. Księży Chodyńskich w czasie II wojny światowej. *Kron. Diec. Włocł.* 1995 T. 78 s. 436–444

Wierzchowski Grzegorz: Dzieje klasztoru dominikanów w Sieradzu. Od lat 30 XIII wieku do 1864 roku. Sieradz 2012

Dr Agata Walczak-Niewiadomska
Łódź – UŁ

„ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS. FOLIA LIBRORUM” W OBLCZU ZMIAN

Abstract

Since the Law on Higher Education came into force in 2012 Polish scientific periodicals were more than ever a subject to transformation, leading to improve their quality and to increase the visibility of the published articles in the international arena. The Library and Information Science periodicals also take part in that trend, as one can see eg. on the example of steadily growing group of periodicals which appear on the Journal List created by the Ministry of Science and Higher Education. These include one of the oldest scientific journals in the discipline, functioning since 1989 – “Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”. The article presents efforts undertaken in the last few years to bring the journal up to the requirements coming from the standardization process of the journals published in the University of Lodz, as well as those requested by the Ministry of Science and Higher Education.

Streszczenie

Od momentu wejścia w życie ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* w 2012 r. polskie czasopiśmiennictwo naukowe podlega większym niż kiedykolwiek transformacjom, prowadzącym z założenia do podnoszenia ich jakości, a także zwiększania widoczności publikowanych w nich artykułach na arenie międzynarodowej. W trend ten wpisują się również periodyki bibliologiczne i informatologiczne, co można zauważyć m.in. na przykładzie systematycznie powiększającej się grupy czasopism punktowanych. Zalicza się do nich jedno z najstarszych naukowych czasopism z tej dyscypliny, funkcjonujące w środowisku od 1989 r. – „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”. Artykuł stanowi omówienie podejmowanych w ostatnich kilku latach działań mających na celu dostosowanie periodyku do wymogów wynikających z procesu standaryzacji czasopism wydawanych w Uniwersytecie Łódzkim, jak i tych postulowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Wprowadzenie

Czasopismo „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum” funkcjonuje w polskim środowisku bibliotekoznawczym od wielu lat, będąc jednym z głównych forów

wymiany informacji dla naukowców, ekspertów, nauczycieli i bibliotekarzy. Od 1989 r. wydawane jest w Łodzi, kontynuując tradycje wcześniej publikowanych serii „Acta Universitatis Lodzensis. Seria 1, Nauki Humanistyczno-Społeczne” (1975–1980) i „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Scientiarum Artium et Librorum” (1981–1987)¹. Od początku było ono efektem współpracy między Katedrą Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (dalej: KBiIN) i Biblioteką Uniwersytetu Łódzkiego (dalej: BUŁ), co znalazło wyraz w składzie redakcji oraz obecności pracowników obu jednostek na liście autorów artykułów.

W sytuacji wymagań stawianych wobec czasopism naukowych w Polsce, będących efektem wprowadzanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej: MNiSW) rozporządzeń w zakresie oceny parametrycznej jednostek naukowych, redakcja „Folia Librorum” stara się konsekwentnie podnosić poziom zarówno formalny jak i merytoryczny publikowanych w periodyku artykułów. Od kilku lat zwraca się szczególną uwagę na rozwój i zmianę elementów dostosowujących pismo do ogólnie przyjętych w międzynarodowym środowisku naukowym standardów, co ma sprzyjać podnoszeniu jego jakości, i, co za tym idzie, zwiększaniu liczby punktów, jakie „Folia Librorum” mogą otrzymać na ministerialnej liście czasopism (tzw. liście B). W niniejszym artykule wyszczególnione zostaną wszelkie działania przedsięwzięte przez redakcję periodyku od 2012 r., mające w zamyśle wymienione wyżej cele.

Charakterystyka zmian

Funkcję redaktora naczelnego na przestrzeni wielu lat pełniło kilka osób, ściśle związanych z KBiIN UŁ – prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz (1989-2002), dr hab. prof. UŁ Stanisława Kurek-Kokocińska (2003-2008) oraz dr hab. prof. UŁ Jadwiga Konieczna (2009-do dziś). Dynamicznie przekształceniom ulegał też skład redakcji, aby w 2012 r. ukonstytuować się w następującej postaci: dr Agata Walczak-Niewiadomska (adiunkt w KBiIN UŁ – sekretarz redakcji), mgr Maria Wrocławska (dyrektor BUŁ), dr Magdalena Rzadkowolska (adiunkt w KBiIN UŁ – redaktor tematyczny), dr Magdalena Przybysz-Stawska (adiunkt w KBiIN UŁ – redaktor tematyczny) oraz dr Alicja Mazan-Mazurkiewicz (adiunkt w KBiIN UŁ – redaktor literacki). W 2014 r., podążając za wytycznymi MNiSW, do zespołu zaproszono dr. hab. prof. UŁ Jana Degirmendźića (Katedra Geografii Fizycznej UŁ), który objął funkcję redaktora statystycznego. W tym samym roku miejsce w składzie redakcji zajął mgr Tomasz Piestrzyński, zastępując mgr Marię Wrocławską na stanowisku dyrektora BUŁ.

Określony w 1989 r. zakres merytoryczny pisma zakładał publikowanie i upowszechnianie głównie badań prowadzonych w środowisku łódzkich uczonych i bibliotekarzy

¹ Szczegółowe omówienie historii i profilu czasopisma przedstawiła w swoim artykule Evelina Kristanova: *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum* (1989–2009) – ogólna charakterystyka wydawnictwa. *Tor. Stud. Bibliol.* 2011 Vol. 4 nr 27 s. 69-81

zatrudnionych w obu placówkach (KBiN UŁ i BUŁ)², jednakże w następnych latach szeregi autorów zasilali także bibliotekoznawcy (teoretycy i praktycy) z pozostałych ośrodków kształcenia i badań bibliologicznych i informatologicznych w Polsce. Od 2012 r. podjęto starania na rzecz większego umiędzynarodowienia treści publikowanych w periodyku, co znalazło wyraz zarówno w zaproszeniu naukowców zagranicznych do Rady Naukowej, jak i autorów reprezentujących środowiska naukowe różnych państw. W tym samym roku w skład Rady Naukowej, obok uczonych reprezentujących polskie środowisko bibliologiczne i informatologiczne³, powołano dr Kateřinę Homolovą z Uniwersytetu Śląskiego w Opawie (Czechy), prof. Annę Karlskov Skyggebjerg z Uniwersytetu w Aarhus (Dania), dr Åse Kristine Tveit ze Szkoły Wyższej Oslo i Akershus (Norwegia) oraz Olgę Ciwkacz z Uniwersytetu Przykarpackiego im. W. Stefanyka w Iwano-Frankowsku (Ukraina).

Rok 2014 był przełomowy dla czasopisma pod kilkoma względami. Przede wszystkim wprowadzono zmianę w częstotliwości ukazywania się „Folia Librorum”, które z rocznika przekształcono w półrocznik. Za decyzją Redakcji stała silna potrzeba zwiększenia dostępu do treści nadsyłanych na łamy periodyku, ponadto dzięki publikowaniu artykułów i innego rodzaju tekstów dwa razy w roku tracą one mniej na swej wartości i aktualności. W tym samym roku, od numeru 1(18), czasopismo otrzymało nowy zewnętrzny layout graficzny. Okładka została zaprojektowana przez Barbarę Grzejszczak współpracującą z Wydawnictwem Uniwersytetu Łódzkiego (autorkę również poprzedniej wersji okładki), wpisując się w ogólny trend „odświeżania” czasopism wydawanych w Uniwersytecie Łódzkim (Fot. 1).

Pragnąc dostosować zawartość pod kątem formalnym do wymagań stawianych przez Wydawnictwo UŁ wszystkim czasopismom przez nie wydawanym, zdecydowano o wprowadzeniu nowej wewnętrznej szaty graficznej, w większym stopniu uwzględniającej ważne, z punktu widzenia parametryzacji i oceny czasopism naukowych w Polsce, elementy. Nowa oprawa graficzna artykułów opracowana została przez dr. Grzegorza Czapnika i dr. Rafała Kępę (adiunktów w KBiN UŁ) i po raz pierwszy zaprezentowana zostanie w numerze 1(20) z 2015 roku (w druku) (Fot. 2).

W strukturze publikowanych do 2010 roku na łamach „Folia Librorum” artykułów brakowało pewnych elementów, uznawanych obecnie za konieczne w procesie parametryzacji i dalszego upowszechniania treści naukowych, chociażby poprzez bazy

² Od redakcji, *Acta UL Fol. Libr.* 1989 nr 1 s. 3; Wstęp, *Acta UL Fol. Libr.* 1991 nr 2 s. 3

³ Prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz (obecnie emerytowany pracownik KBiN UŁ), prof. dr hab. Grażyna Gzella (Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr hab. prof. UJK Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Instytut Dziennikarstwa i Informacji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach), ks. dr hab. prof. nadzw. Zdzisław Kropidłowski (Zakład Historii Książki i Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), dr hab. prof. UwB Jadwiga Sadowska (Zakład Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku), dr hab. Artur Jazdon (dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Adam Mickiewicza w Poznaniu).

Fot. 1. Okładki numerów (od lewej): 1 z 1989 r., 17 z 2013 r. i 1(18) z 2014 r.
Źródło: archiwum Redakcji.

ACTA UNIVERSITATIS LODZENSIS
FOLIA LIBRORUM 1 (20), 2015
ISSN 0860-7435

IN formacja

Elżbieta Boczar

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
e-mail: e.a.boczar@uw.edu.pl

Wydawcy polskich książek dla dzieci i młodzieży w zbiorze pruskim w XIX wieku

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest prezentacja firm wydawniczych publikujących w zbiorze pruskim polskie książki adresowane do młodych czytelników, jak również przedstawienie danych o liczbie wydrukowanych tytułów oraz przytłaczających tytułów uśrednionych, jakie wówczas były najpopularniejsze dostępne dla młodych odbiorców. Artykuł składa się z trzech części. Pierwsza zawiera omówienie środowiska wydawniczego w Poznaniu i we Wrocławiu; przedstawia rolę i jakościowy wymiar starannej dla gromadzonego tematu produkcji wydawniczej w tych dwóch głównych ośrodkach. Część druga dotyczy polskich książek dla dzieci wydawanych przez oficyny z siedzibą w miastach prowincjonalnych, analizujących się w innych regionach zaboru pruskiego. Natomiast część trzecia zajmuje się losami wydawców w ośrodkach emigracyjnych (Lipsk, Dreźnie) i publikowanymi tam literaturą dziecięcą. Mimo restrykcyjnej cenzury, dotkliwych represji i wyznaczonej gromadzącej, niewygodnej sytuacji wydawcy polskich książek i czasopiśm podejmowali jednak trud rozszerzenia poziomu wykształcenia i rozbudowania świadomości narodowej wśród młodych Polaków błądzących pod pruskim zaborem.

Słowa kluczowe: wydawcy, edytorstwo, polska literatura dla dzieci i młodzieży, zbiór pruski, XIX wiek

Fot. 2. Przykładowa pierwsza strona artykułu z numerów czasopisma opublikowanych przed i po zmianie szaty graficznej (od lewej: 2014 i 2015).

Źródło: archiwum Redakcji.

i systemy elektroniczne. Mowa o słowach kluczowych, afiliacji i danych do poczty elektronicznej autora oraz streszczeniach w języku angielskim. Afiliacja została wprowadzona na stałe w numerze 17 z 2013 r., przy czym początkowo umieszczono ją w formie przypisu dolnego, natomiast od numeru 1(20) z 2015 r., przy okazji wspomnianej wyżej reorganizacji treści w układzie graficznym tekstów, widnieje pod nazwiskiem autora; poprzedza ona też jego e-mail kontaktowy. Do 2014 r. każdy artykuł musiał być opatrzony streszczeniem w języku obcym (autorzy najczęściej przedstawiali abstrakty w języku angielskim, niemieckim i rosyjskim), od numeru 1(20) z 2015 r. zdecydowano o standaryzacji językowej – wszystkie dane obcojęzyczne muszą być przekazane w języku angielskim. Ponadto do podstawowych elementów identyfikujących zawartość treściową tekstu dołączono streszczenie polskie, a także słowa kluczowe w wersji polskiej i angielskiej. Niemniej ważną była decyzja redakcji o zastosowaniu innej niż dotychczas formuły tworzenia przypisów; dotąd korzystano z odwołań umieszczanych na dole strony, według wzoru: autor, tytuł, miejsce i rok wydania, strony (dla artykułu z czasopisma: autor, tytuł, tytuł czasopisma, rok, numer, strony). Od 2015 r. jako obowiązujący przyjęto styl cytowań bibliograficznych APA 6th Edition, rozpowszechniony w międzynarodowym środowisku naukowym przez American Psychological Association⁴. Cechą charakterystyczną tego stylu jest zastosowanie w głównej części tekstu odwołań (umieszczanych w nawiasach) do źródeł wyszczególnionych w bibliografii na końcu artykułu. Taka forma przypisów, jako szczerzej stosowana na świecie, ma się przyczynić do zwiększenia widoczności publikowanych badań, a sam wykaz literatury wykorzystanej do opracowania tekstu jest niezbędny w procesie przetwarzania danych do baz naukowych, np. Polskiej Bibliografii Naukowej, i dalszego transferu informacji do międzynarodowych wyszukiwarek naukowych.

Kolejnym ważnym elementem w transparentnym procesie publikacji było wprowadzenie zasady podwójnej anonimowej (tzw. „ślepej”) recenzji każdego artykułu naukowego (*double-blind review*). Na koniec każdego roku na stronie internetowej czasopisma pojawia się wykaz osób, które w danym roku zrecenzowały teksty do „Folia Librorum”⁵. Recenzje mają formę pisemną i kończą się jednoznacznym wnioskiem dotyczącym dopuszczenia artykułu do publikacji lub jego odrzucenia, same zaś formularze recenzji są dostępne na stronie www.czasopisma. Zwraca się też szczególną uwagę autorom na stosowanie się do standardów etycznych funkcjonujących w publikowaniu naukowym, co powinno znaleźć wyraz m.in. w jawności informacji o podmiotach przyczyniających się do powstania publikacji (w tym na przykład udziału w badaniach, przygotowaniu bibliografii, znaczącej pomocy redakcyjnej, pomocy finansowej). Redakcja prosi też o ujawnianie wkładu poszczególnych osób i instytucji w powstanie

⁴ APA Style [online]. Dostępny w Internecie: <http://www.apastyle.org/> [dostęp: 12 VI 2015].

⁵ Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ. Folia Librorum. Recenzje [online]. Dostępny w Internecie: <http://www.kbin.uni.lodz.pl/kbin/index.php/fovia-librorum/recenzje/> [dostęp: 12 VI 2015].

publikacji z podaniem ich afiliacji oraz informacji, kto jest autorem koncepcji, założeń, metod, protokołu itp. wykorzystywanych przy przygotowaniu publikacji.

„Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum” od 2006 r. posiadały własną stronę internetową, opracowaną w dwóch językach (polskim i angielskim) z inicjatywy ówczesnej redaktor naczelnej Stanisławy Kurek-Kokocińskiej⁶. Ze względu na potrzebę znacznego rozbudowania treści i ich bieżącej aktualizacji, jak również dostosowania wersji elektronicznej do wymagań osób współpracujących z czasopismem, zdecydowano się w 2012 r. na utworzenie działu poświęconego sprawom „Foliów” w ramach serwisu internetowego KBiIN UŁ. Serwisem czasopisma od tamtego czasu do dziś zajmuje się sekretarz redakcji pisząca te słowa. Treści pogrupowano w czytelnych kategoriach: O czasopiśmie, Aktualny numer, Archiwum numerów, Redakcja, Recenzje, Dla Autorów, Kontakt⁷. Dostępna jest również skrócona wersja angielska⁸ (Fot. 3).

Digitalizacja wszystkich numerów czasopisma była dla redakcji jednym z najważniejszych celów i dzięki współpracy z Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego (dalej RUŁ) i innymi bazami bibliograficznymi udało się go z sukcesem zrealizować. W latach 2006-2012 w serwisie internetowym „Foliów” dostępnych było zaledwie kilka numerów w wersji pełnotekstowej. Udało się to zmienić dzięki sukcesywnemu

Fot. 3. Strona główna „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”.

Źródło: <http://www.kbin.uni.lodz.pl/kbin/index.php/folia-librorum/o-czasopimie>

⁶ Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Folia Librorum [online]. Dostępny w Internecie: <http://www.librorum.online.uni.lodz.pl/index.php/home/> [dostęp: 12 VI 2015].

⁷ Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ. Folia Librorum. O czasopiśmie [online]. Dostępny w Internecie: <http://www.kbin.uni.lodz.pl/kbin/index.php/folia-librorum/o-czasopimie/> [dostęp: 12 VI 2015].

⁸ Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ. English [online]. Dostępny w Internecie: <http://www.kbin.uni.lodz.pl/kbin/index.php/english/research/> [dostęp: 12 VI 2015].

wprowadzaniu pdfów z kolejnymi numerami do zasobów Repozytorium UŁ. W 2013 r. pozyskano elektroniczne wersje przekazanych uprzednio do Wydawnictwa UŁ numerów czasopisma (numery 7-15); było to możliwe dopiero po wyczerpaniu nakładu egzemplarzy drukowanych. Następne roczniki zasilają Repozytorium w tym samym trybie, natomiast nadal pozostawał problem digitalizacji pierwszych sześciu numerów, co zostało rozwiązane dzięki nawiązaniu współpracy z Muzeum Historii Polski w Warszawie i tworzoną przez nie Bazą Czasopism Humanistycznych i Społecznych (BazHum). Umowa zakładała zeskanowanie najstarszych egzemplarzy i utworzenie dla zawartych w nich artykułów metadanych, jak również wprowadzenie rekordów bibliograficznych do bazy. Po zakończeniu tego procesu redakcja „Foliów” mogła przekazać pliki cyfrowe poszczególnych artykułów numerów 1-6 do Repozytorium UŁ, dzięki czemu dziś mamy dostęp do pełnych tekstów całości czasopisma. Każdy kolejny półrocznik automatycznie wstawiany jest do RUŁ, co sprawia, że maksymalnie skraca się proces wydawniczy.

Dla oceny parametrycznej czasopisma naukowego istotna jest jego widoczność w bazach o szerokim (międzynarodowym) zasięgu, dlatego też, poza wspomnianą wyżej współpracą z BazHum, nadal prowadzone są prace nad wprowadzeniem „Foliów” do innych serwisów. Od 2013 r. czasopismo indeksowane jest w Index Copernicus Journals Masters List (otrzymało wskaźnik ICV na poziomie 4,35 punktów). Od 2015 r. czynione są również starania nad udostępnieniem pełnej zawartości periodyku w zasobach The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH). „Folia Librorum” naturalnie można też znaleźć w innych, powszechnie dostępnych, bazach i serwisach gromadzących abstrakty i pełne teksty z czasopism naukowych, m.in. bazie ARIANTA.

Czasopismo w latach 2010-12 było rejestrowane na liście czasopism punktowanych (tzw. liście „B”) utrzymywanej przez MNiSW (2010 – 6 pkt., 2011 i 2012 – 4 pkt.), niestety ze względu na zbyt długą przerwę w wydawaniu (nr 16 wyszedł w 2010 r., nr 17 w 2013 r.) „Folia Librorum” zostało z tejże listy usunięte. Następnie, z powodów niezależnych od redakcji (głównie zawirowania związane ze zmianami w ocenie czasopism naukowych w Polsce), przez 2 lata punktów nie posiadało. Członkowie redakcji żywią nadzieję, że dzięki wysiłkowi i nakładowi pracy, ponoszonymi od 2012 r., periodyk wróci na listę odzyskując adekwatną liczbę punktów.

Perspektywy

Jednym z głównych celów, jakie przyświecały redakcji „Foliów” od czasu ostatniej zmiany składu osobowego, było odbudowanie pozycji w środowisku naukowych czasopism bibliologicznych, m.in. poprzez ponowne wejście na ministerialną listę polskich czasopism punktowanych. Będzie to możliwe jeszcze w tym roku dzięki ogłoszeniu, po 2 latach przerwy, nowej ankiety. Niezależnie od wyniku tych działań, nadal prowa-

dzzone będą prace nad udoskonalaniem procesu wydawniczego i jego transparentności. Poszczególne elementy struktury artykułów będą konsekwentnie dostosowywane do wymogów wynikających m.in. z założeń standaryzacji czasopism wdrażanej przez Wydawnictwo UŁ. Dla „Folia Librorum” niezwykle ważne będzie też zwiększenie umiędzynarodowienia pisma poprzez bardziej zintensyfikowaną współpracę z autorami z ośrodków zagranicznych, a także rozbudowę rady naukowej o uznanych przedstawicieli nauki z zagranicy. Nadal czynione będą starania o zwiększenie widoczności publikowanych treści, a co za tym idzie podniesienie współczynnika cytowalności, poprzez dołączenie do zespołu periodyków indeksowanych w bazach Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Directory of Open Access Journals (DOAJ), European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS) i innych.

Dr Artur Hamryszczak
Lublin – KUL JP II

**„ARCHIWA BIBLIOTEKI I MUZEA KOŚCIELNE”
PISMO NIE TYLKO DLA PRACOWNIKÓW
BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH**

Abstract

The semi-annual „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” is a specialized academic journal. Despite its provenance and the name, it is aimed at a wide range of readers and associates, not only from ecclesiastical institutions. The journal was established in 1959 as the organ of the Institute of Church Archives, Libraries and Museums of the Catholic University of Lublin. Rev. prof. Stanisław Librowski was its founder and longtime editor-in-chief. He was followed by Rev. Joachim Giel, Rev. Stanisław Tylus and Rev. Włodzimierz Bielak. Currently Artur Hamryszczak is the editor-in-chief.

The articles published in the pages of „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” refer to archives, libraries and museums. Materials on the library are very diverse: catalogs of church libraries, descriptions of church libraries: parish, Chapter, theological seminaries and cathedral. The selected valuable antique books are also presented in this magazine. In addition, the journal contains papers from the library academic sessions organized by the Institute of Church Archives, Libraries and Museums.

Streszczenie

Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” jest specjalistycznym pismem naukowych. Mimo swojej proveniencji i nazwie jest adresowany do szerokiego grona odbiorców i współpracowników, nie tylko z instytucji kościelnych. Periodyk powstał w 1959 r. jako organ wydawniczy Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL. Założycielem i długoletnim redaktorem naczelnym był ks. prof. Stanisław Librowski. Po nim kierowali pismem: ks. Joachim Giela, ks. Stanisław Tylus i ks. Włodzimierz Bielak. Aktualnie redaktorem naczelnym jest Artur Hamryszczak.

Na łamach „Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych” publikowane są artykuły dotyczące archiwaliów, bibliotek i muzeów. Materiały z bibliotekoznawstwa są bardzo różnorodne: katalogi bibliotek kościelnych, opisy księgozbiorów kościelnych: parafialnych, kapitułnych, seminariów duchownych i katedralnych. Prezentowane są wybrane cenne starodruki. Dodatkowo na łamach ABMK publikowane są referaty z bibliotecznych sesji naukowych organizowanych przez Ośrodek ABMK.

„Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” jest pismem, które ukazuje się już od 56 lat. Przez ten czas na trwałe wpisało się w krajobraz nauki i kultury polskiej. Początki periodyku, związane są z przemianami politycznymi w Polsce po 1956 roku, oraz przygotowaniem Kościoła katolickiego do świętowania milenium chrztu Polski w 1966 roku.

Pomimo tak długiego stażu wydawniczego, periodyk do dnia dzisiejszego nie doczekał się opracowania swoich dziejów. Jedynie w czasie wydania kolejnego jubileuszowego numeru ukazywały się okolicznościowe artykuły o działalności Ośrodka ABMK wydawanego przez nich pisma¹. Oczywiście w pracach przedstawiających dorobek założyciela i długoletniego redaktora naczelnego ks. prof. Stanisława Librowskiego, informacje o prowadzonym przez niego piśmie również były zamieszczane².

Pierwszym kompendium wiedzy o historii pisma jest publikacja M. Dębowskiej Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 1956-2006³. Jednak ze względu na fakt, że książka miała charakter jubileuszowy, informacje dotyczące półrocznika, znajdują się w różnych rozdziałach, zgodnie z przyjętą strukturą publikacji. Pierwszą próbę usystematyzowania wiedzy o przeszłości i aktualnym stanie półrocznika „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” są artykuły Artura Hamryszczaka, aktualnego redaktora naczelnego pisma⁴.

Pismo „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” jest wydawane przez Ośrodek Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych (Ośrodek ABMK) który powstał w 1956 r. Początkowo Ośrodek był działem Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, by od 1959 r. uzyskać samodzielność, stając się autonomicznym międzywydziałowym zakładem naukowo-usługowym. W 2009 r. Ośrodek ABMK został włączony do Wydziału Teologii⁵. Zadania realizowane przez Ośrodek zgodnie z postanowieniami statutu są bardzo różnorodne, m.in. gromadzenie i opracowywanie materiałów

¹ Stanisław Librowski: Dwadzieścia pięć tomów czasopisma „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1972 T. 25 s. 5-38; Tenże: To już czterdzieści! *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1980 T. 40 s. 7-8.

² Zob. tomy „Studiów Włocławskich” dedykowane ks. prof. Stanisławowi Librowskiemu. W tomie 2 (1999) uczczono jego 85. urodziny oraz 50. rocznicę pracy w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku. Ukazał się wówczas artykuł ks. Witold Kujawskiego: Ks. prof. Stanisław Librowski. Archiwista, historyk, redaktor, s. 7-17 oraz zamieszczono bibliografię jego prac. W tomie 10 za 2007 rok upamiętniono 5. rocznicę śmierci. Zamieszczono w nim blok artykułów (s. 7-160), poświęconych różnym aspektom działalności ks. prof. Stanisława Librowskiego

³ Maria Dębowska: Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 1956-2006. Lublin 2006

⁴ Artur Hamryszczak: „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Pismo Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych, W: Czasopisma archiwów, bibliotek i muzeów Kościoła katolickiego /red. Waldemar Witold Żurek, Lublin 2014 s. 47-65; Tenże: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”: przeszłość – teraźniejszość – przyszłość, *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2013 T. 100 s. 5-16; Tenże: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010). W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów: tradycje – role – perspektywy /red. Agnieszka Królczyk. Kórnik 2010 s. 163-168

⁵ Statut Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1959 T. 1 z. 2 s. 5-7; Zob. też Dębowska, Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, s. 204-206

archiwalnych, mikrofilmowanie i digitalizacja wybranych do badań naukowych archiwaliów, zbiorów bibliotecznych czy też obiektów muzealnych. Corocznie Ośrodek ABMK organizuje również sympozja naukowe w trzyletnim cyklu tematycznym, poświęconym zagadnieniom archiwalnym, bibliotecznym i muzealnym⁶.

Periodyk „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” powstał 1957 roku, jako organ wydawniczy Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych. Inicjatorem jego założenia był o. Romuald Gustaw OFM⁷, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej KUL. W dniu 7 marca 1957 r. wystosował on pismo do władz państwowych o zgodę na wydawanie dwumiesięcznika „Biuletyn Informacyjny”. Podobne pismo wystosował dnia 31 maja 1957 r. ks. Stanisław Librowski⁸, dyrektor Archiwum Diecezjalnego we

⁶ Zob. szczegółowo: Statut Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych, s. 5-7; Maria Dębowska, Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, s. 204-206; Artur Hamryszzak: Prace Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych w zakresie dokumentowania bibliotek klasztonych. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2013 T. 99 s. 19; Marek Zahajkiewicz: Ośrodek Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych w trosce o zbiory archiwalne Kościoła w Polsce *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2004 T. 81 s. 7-10

⁷ Gustaw Romuald OFM (Michał Antoni) . Ur. 5 I 1911 w Zbarażu, zm. 14 I 1976 w Lublinie, historyk Kościoła, bibliotekarz i bibliograf. Do zakonu wstąpił 1926 roku, a w 1936 przyjął święcenia kapłańskie oraz uzyskał magisterium z teologii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, a w 1947 roku na KUL - doktorat na podstawie pracy „Kościół i klasztor św. Józefa sióstr bernardynek w Krakowie” i 1964 habilitację za pracę „Rozwój pojęcia historii Kościoła od I do XVIII wieku”. W 1971 roku został docentem historii Kościoła na KUL. Pełnił różne funkcje zakonne, m.in. w latach 1936-1950 był generalnym archiwistą i bibliotekarzem prowincji bernardynów polskich. W okresie II wojny światowej był przełożonym klasztoru w Krakowie. Pełnił funkcję wice postulatora (1949-1950) w procesach kanonizacyjnych bł. Jana z Dukli i bł. Szymona z Lipnicy. W 1950 r. został dyrektorem Biblioteki KUL, której nadał charakter narodowej biblioteki teologii polskiej. W latach 1950-1953 wykładał także na KUL bibliotekoznawstwo, a od 1958 metodykę pracy naukowej, prowadził cykle wykładów w ramach szkolenia pracowników BKUL. W latach 1974-1975 zorganizował 2-letni międzywydziałowy kurs bibliotekarski na KUL. Od 1957 współorganizował działalność Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych; był członkiem redakcji Encyklopedii Katolickiej oraz półrocznika „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. Jest autorem m.in. „Liber mortuorum polskich prowincji bernardynów od 1815 do 1940”, zestawień bibliograficznych, „Katalogu archiwum klasztoru sióstr bernardynek w Krakowie”. Bohdan Królikowski: Gustaw Romuald OFM, W: Encyklopedia katolicka /red. Jan Walkusz. T. 6. Lublin 1993 kol. 406

⁸ Ks. Stanisław Librowski (ur. 26 IV 1914 r. – zm. 23 XI 2002). Ur. w Krzemieniewiczach k. Piotrkowa Trybunalskiego. W 1931 r. rozpoczął naukę w Niższym Seminarium Duchownym (Liceum im. Piusa X) we Włocławku, zwieńczoną uzyskaniem świadectwa dojrzałości w 1935 r. Tego samego roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Po wybuchu II wojny światowej został aresztowany wraz z wszystkimi duchownymi Włocławka w dniu 7 listopada 1939 r. Po pobycie w licznych więzieniach i obozach koncentracyjnych, ostatecznie został umieszczony w obozie w Dachau. Po wyzwoleniu obozu 29 IV 1945 r. udał się do Francji. Tam po ukończeniu wykształcenia teologicznego, otrzymał święcenia kapłańskie 29 lipca 1945 z rąk biskupa włocławskiego Karola Radońskiego. W 1946 r. powrócił do Włocławka i objął administrację parafii Michelin. Dodatkowo w 1947 r. został mianowany kierownikiem Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. W latach 1946-1948 studiował historię w Uniwersytecie Warszawskim. W 1948 r. uzyskał tytuł magistra teologii w zakresie historii Kościoła, na podstawie pracy „Kapituła katedralna we Włocławku”, napisanej na seminarium ks. prof. Zdzisława Obertyńskiego. W 1951 r.

Włocławku. Chciał on podjąć się wydawania półrocznika „Archiwa Kościelne”. Ponieważ pozwolenie władz państwowych mogło uzyskać tylko jedno pismo o podobnym profilu naukowym, o. R. Gustaw OFM i ks. S. Librowski uzgodnili, że wspólnie będą wydawać półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. W periodyku działem archiwistyki kościelnej miał kierować ks. S. Librowski⁹. Ostatecznie pismem z dnia 28 czerwca 1957 r. Ośrodek ABMK otrzymał od Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Warszawie pozwolenie na wydanie wnioskowanego pisma. Miał być to kwartalnik w formacie B5, objętości 200 stron i nakładzie 650 egzemplarzy¹⁰. Pierwszy numer pisma ukazał się w czerwcu 1959 r., z okładką zaprojektowaną przez Jana Przełomca z KUL¹¹.

Trzy początkowe tomy ABMK, zgodnie z założeniami i pozwoleniem władz państwowych, były drukowane co kwartał. Jednak taki cykl wydawniczy szybko stał się uciążliwy dla redakcji. Wynikało to m.in. z ingerencji cenzury w treść każdego artykułu oraz ze zbyt małej liczby pracowników w Ośrodku ABMK. Dlatego też na prośbę kierownictwa ABMK, władze państwowe wyraziły zgodę na druk od 1962 r. „Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych” jako półrocznika o objętości 400 stron¹².

ks. Stanisław Librowski uzyskał tytuł naukowy doktora na podstawie pracy „Hieronim Rozdrażewski, biskup kujawski i pomorski”. Od 1958 r. podjął pracę na KUL, m.in. w Ośrodku ABMK, a po uzyskaniu habilitacji kierował Katedrą Metodologii i Nauk Pomocniczych Historii Kościoła. W 1964/1965 uzyskał habilitację na Uniwersytecie Warszawskim przedstawiając rozprawę „Wizytacje diecezji kujawskiej i pomorskiej”, zatwierdzoną przez władze państwowe w 1966 r. W 1970 roku Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego zatwierdziło tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1975 zwyczajnego. Ks. Stanisław Librowski był założycielem i redaktorem czasopisma „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” w latach 1959-1992, wydając 60 tomów półrocznika. Marek Zahajkiewicz: Librowski Stanisław, W: Encyklopedia katolicka /red. Andrzej Szostek. T. 10. Lublin 2004 kol. 985-986; Tenże: Ksiądz profesor dr hab. Stanisław Librowski (1914-2002), badacz przeszłości i uczony zasłużony dla archiwistyki kościelnej. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2003 T. 79 s. 13-18; Witold Kujawski: Ks. prof. Stanisław Librowski. Archiwista, historyk, redaktor. *Stud. Włocł.* 1999 T. 2. s. 7-17; Józef Szymański: Librowski Stanisław, W: Duszpasterze Polonii i Polaków za granicą. T. 1. Lublin 2010 s. 93-94; Maria Dębowska: Wkład księdza profesora Stanisława Librowskiego w powstanie, organizację i realizację zadań statutowych Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych. *Stud. Włocł.* 2017 T. 10 s. 53-61

⁹ W międzyczasie ks. Eugeniusz Reczek SI, dyrektor Ośrodka ABMK zmienił koncepcję planowanego pisma. Dlatego też w dniu 8 czerwca 1957 roku, wystąpił podaniem do władz państwowych o zgodę na druk periodyku „Biuletyn Informacyjny Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych”, który miał ukazywać się jako kwartalnik. Jednak ostatecznie zdecydowano się na powstanie pisma „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Natomiast koncepcja pisma prze długie lata A. Hamryszczak, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Pismo Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych, s. 49, 51-52.

¹⁰ Maria Dębowska: Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, ss. 104; Artur Hamryszczak: Półrocznik „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010), s. 164; Tenże: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość, s. 7

¹¹ Stanisław Librowski: Kalendarium życia, cierpień, działalności, twórczości i uznania księdza Stanisława Librowskiego. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1989 T. 58 s. 480

¹² Artur Hamryszczak: „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Pismo Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych. s. 50-51

Przez cały okres PRL, aż do 1989 r. redakcja pisma zmagala się z utrudnieniami ze strony władz państwowych. Jednym z newralgicznych zagadnień była objętość pisma. Wprawdzie w 1962 r. władze zgodziły się na objętość 400 stron, by już w roku następnym obniżyć go do 300 stron. Dopiero po kilkuletnich staraniach, w 1968 r. uzyskano zgodę na zwiększoną liczbę 350 stron, a od 1970 r. było to 400 stron¹³. Aby móc drukować na łamach ABMK jak największą liczbę artykułów, ks. S. Librowski stosował mniejszą czcionkę¹⁴. Dopiero po 1989 r. objętość pisma została skorelowana z potrzebami i nie była ograniczana ze strony władz państwowych. Liczba stron półrocznika jest zróżnicowana. Jest ona zależna od liczby zakwalifikowanych do druku artykułów i ich objętością oraz przepisami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Aktualnie tomy ABMK liczą średnio ok. 430-460 stron.

Innym problemem z którym zmagala się redakcja ABMK był nakład pisma, który również zależał od władz państwowych. Nakład pisma był zbyt niski jak na zapotrzebowanie ze strony prenumeratorów. Przez wiele lat starano się więc o zgodę na jego zwiększenie do 1000 egzemplarzy, co uzyskano dopiero od 1968 r.¹⁵ Po 1989 r. nakład pisma jest uaktualniany w stosunku do liczby stałych prenumeratorów oraz okazjonalnych nabywców. W 2015 r. nakład półrocznika wynosi 500 egzemplarzy.

Redakcja „Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych” przez cały okres PRL, miała również duże kłopoty z cenzurą państwową. Ingerencja tej instytucji w treść artykułów złożonych do druku była często trudna do zrozumienia. W tomie 20 ABMK cenzor zakazał druku artykułu „Dwadzieścia tomów czasopisma Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”¹⁶. Dodatkowo prace redakcji utrudniali autorzy artykułów, którzy przysyłali teksty nie zważając na cenzurę. O takim „niewygodnym współpracowniku” pisał ks. S. Librowski: „Doc. dr Tadeusz Grygier z Olsztyna, teoretyk i metodolog archiwistyki, nie chciał wiedzieć w jakim kraju mieszka. Stawiając wyżej swoje, skądinąd słuszne poglądy, nad dobro półrocznika, często narażał go na ingerencję cenzury. W końcu lutego 1986 r. redaktor był zmuszony

¹³ Artur Hamryszczak: Półrocznik „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010), s. 164; Tenże: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”: przeszłość – teraźniejszość – przyszłość, s. 8; Maria Dębowska: Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, s. 107-108.

¹⁴ Stanisław Librowski: Dwadzieścia pięć tomów czasopisma „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, s. 11.

¹⁵ Artur Hamryszczak: Półrocznik „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010), s. 164; tenże, Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”: przeszłość – teraźniejszość – przyszłość, s. 8; Maria Dębowska, Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, s. 107-108

¹⁶ Artur Hamryszczak: Półrocznik „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010), s. 165; Maria Dębowska: Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, s. 109.

odesłać mu całą pracę pt. Regulacje prawne archiwistyki”¹⁷. Jak wspominał ks. S. Librowski „surowa cenzura państwowa, buńczuczna, nagradzana za poczynione ingerencje, chociaż mająca jedną wspaniałą cechę, że w systemie tak sprzedajnym nie udało się jej ani razu przekupić”¹⁸.

W minionym okresie redakcja ABMK miała również problem ze znalezieniem drukarni. Ponieważ większość drukarni była wówczas państwowa, dlatego też niechętnie przyjmowały one zlecenia od osób prywatnych i kościelnych. Z tego względu półrocznik był drukowany w różnych miastach: Włocławku, Krakowie, Toruniu i Lublinie. Po 1989 r. gdy o druku decydowały tylko względy ekonomiczne, dwa tomy pisma (61 i 62) zostały wydane w Opolu. Od 1994 r. (tom 63) ABMK jest publikowane w Lublinie przez Wydawnictwo KUL.

Założycielem i pierwszym redaktorem „Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych” był ks. prof. Stanisław Librowski, który wydał 60 tomów ABMK. Był on jedynym redaktorem pisma od 1959 r., aż do 1984 r., kiedy został zatrudniony ks. Joachima Giela. Ks. S. Librowski kierował pismem do 1992 r., pomimo przejścia na emeryturę w 1984 r. Za jego kadencji redakcja czasopisma była praktycznie jednoosobowa. Jak wspominał ks. Librowski „redaktor naczelny pisma jest zarazem jego redaktorem naukowym technicznym, adiutorem i odpowiedzialnym korektorem, zaopatrzeniowcem oraz nadrzędnym administratorem wydawnictwa”¹⁹. Do pomocy zaangażował więc dwie siostry zakonne ze Zgromadzenia Sióstr Wspólnej Pracy z Włocławka – s. Krystynę Soból, a po niej s. Marię Laurencję Jędrzejczak²⁰.

Po odejściu ks. S. Librowskiego z redakcji ABMK, kierownictwo pisma przejął ks. Joachim Giel, który wydał dwa tomy: 61 (1992) i 62 (1993). Kolejnym redaktorem naczelnym w latach 1993-1999 był ks. Stanisław Tylus, który wydał tomy 63 (1993) – 74 (2000). W 2001 r. kierownictwo pisma objął ks. W. Bielak. Pierwszym tomem pod jego kierownictwem był numer 75 (2001), a ostatnim - 98 (2012).

Pozostałymi redaktorami półrocznika byli: Ryszard Skrzyniarz (1995-2005) oraz Artur Hamryszczak (2005-2012), który od 2013 r. (tom 99) objął kierownictwo redakcji.

W 2012 r. zgodnie z przepisami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, redakcja pisma został poszerzona o redaktorów tematycznych. Spośród pracowników ABMK są to: ks. dr hab. Waldemar Żurek, prof. KUL – historia najnowsza

¹⁷ Stanisław Librowski: Kalendarium życia, cierpień, działalności, twórczości i uznania księdza Stanisława Librowskiego, (Dokończenie). *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1990 T. 59 s. 573

¹⁸ Stanisław Librowski: Kalendarium życia, cierpień, działalności, twórczości i uznania, s. 477

¹⁹ Stanisław Librowski: Dwadzieścia pięć tomów czasopisma „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1972 T. 25 s. 15

²⁰ Artur Hamryszczak: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Przeszłość – teraźniejszość - przyszłość, s. 12; Maria Dębowska: Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, s. 54; Marek Zahajkiewicz: Książd profesor dr hab. Stanisław Librowski, s. 17

oraz dr hab. Maria Dębowska, prof. KUL – archiwistyka, mgr Daniel Kiper – prasoznawstwo. Pozostali redaktorzy tematyczni nie są etatowymi pracownikami Ośrodka: ks. dr hab. Włodzimierz Bielak - historia średniowieczna, ks. dr hab. Piotr Szczur, prof. KUL - historia starożytna i patrologia, ks. dr hab. Tomasz Moskal - historia nowożytna i bibliotekoznawstwo, dr Beata Skrzydlewska - historia sztuki i muzealnictwo, ks. dr Stanisław Tylus - edytorstwo źródeł, ks. dr hab. Józef Szymański - historia Kościoła katolickiego na Wschodzie oraz dr Joanna Nastalska-Wiśnicka – bibliotekoznawstwo²¹.

Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” zgodnie ze statutem Ośrodka ABMK, od samego początku stanowi łącznik między bibliotekami, archiwami i muzeami kościelnymi. Informuje o podejmowanych przez Ośrodek ABMK pracach i ich wynikach oraz przekazuje wytyczne w dziedzinie organizacji archiwów i bibliotek kościelnych. Do zadań pisma należy także upowszechnianie informacji z życia instytucji kościelnych przechowujących zbiory kulturowe Kościoła katolickiego w Polsce²².

W okresie kierowania pismem przez ks. S. Librowskiego, półrocznik został podzielony na kilka działów tematycznych dotyczących: Ośrodka ABMK, czasopisma ABMK, archiwów, bibliotek, muzeów, nauk pomocniczych, hagiografii, materiałów biograficznych oraz zagadnień różnych. Od lat 90. XX wieku, zmieniała się struktura pisma wraz z nowym redaktorem naczelnym. Od tomu 92 (2009) do dnia dzisiejszego półrocznik składa się z następujących działów tematycznych: studia i materiały, recenzje i informacje, przegląd bibliograficzny.

Wszystkie artykuły publikowane na łamach ABMK posiadają streszczenia w języku obcym. Do tomu 26 (1973) zamieszczano streszczenia tylko w języku łacińskim. Potem publikowano sporadycznie streszczenia artykułów w języku angielskim lub niemieckim. Od tomu 65 (1996) w ABMK ukazywały się streszczenia tylko w języku niemieckim, choć niekiedy były również w językach: angielskim, francuskim, włoskim i rosyjskim. Od tomu 95 (2011) wszystkie streszczenia artykułów oraz spis treści są w języku angielskim. Natomiast od tomu 101 (2014) dodatkowo tłumaczone są na język angielski nagłówki tabel, zdjęć i wykresów.

²¹ Zob.: http://www.kul.pl/redakcja,art_34354.html [dostęp: 30 IV 2015 r].

²² Statut Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, s. 5-7; Artur Hamryszczak: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010). W: *Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów: tradycje-role-perspektywy* /red. Agnieszka Królczyk. Kórnik 2010, s. 163-164; Tenże: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”: przeszłość – terażniejszość – przyszłość. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2013 100 s. 5-6; Krzysztof Gonet: Opracowanie rzeczowe zbiorów w bibliotekach kościelnych w Polsce w świetle ankiety Ośrodka ABMK. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1999 T. 71 s. 17-19; Waldemar Witold Żurek: Współpraca Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II z klasztorem sióstr norbertanek w Imbramowicach. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2011 T. 95 s. 375-379

Specyfika pisma powodowała, że w początkowych latach istnienia „Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych” trudno było znaleźć autorów, którzy zechcieliby publikować na łamach periodyku. W celu zaradzenia tej sytuacji, kierownictwo Ośrodka ABMK zwróciło się do redakcji: „Roczników Teologiczno-Kanonicznych” oraz „Zeszytów Naukowych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” z prośbą o przekazywanie redakcji ABMK artykułów z zakresu archiwistyki, bibliotekoznawstwa i muzealnictwa kościelnego²³. Jak twierdził ks. S. Librowski: „pisarze duchowni w naszym kraju nie byli przygotowani do tak specjalistycznej tematyki. Uczeń świeccy już po dwóch latach od tzw. Października bali się drukować w organie kościelnym, nawet [...] prof. Tadeusz Manteuffel”²⁴. Dlatego też na łamach pisma publikowali głównie duchowni oraz świeccy ze środowiska Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dopiero po przemianach ustrojowych w 1989 r., zaczęli składać artykuły do druku w ABMK autorzy z różnych polskich ośrodków naukowych oraz z zagranicy.

Zgodnie z tytułem pisma – „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, redakcja stara się, aby w każdym numerze publikowane były artykuły z każdej z trzech tytułowych dziedzin. Nie zawsze jest to możliwe i zależne jest od ilości złożonych tekstów o odpowiedniej tematyce. Przesyłane artykuły do ABMK nie często nie dotyczą tematyki ściśle kościelnej. Na łamach półrocznika drukowane są rozprawy i studia przedstawiające metody pracy stosowane w archiwistyce, bibliotekarstwie oraz muzealnictwie. Są to m.in. artykuły przedstawiające historię zbiorów kościelnych lub też charakteryzujące ich ważniejsze zespoły. Zamieszczane są również inwentarze archiwalne i katalogi biblioteczne kościelnych bibliotek i archiwów. Ukazują się również teksty źródłowe do historii Kościoła katolickiego na ziemiach polskich.

Dla bibliotekarzy i bibliofilów bardzo interesujące i przydatne są opublikowane na łamach ABMK liczne katalogi bibliotek zakonnych: kapucynów (Kraków, Krosno, Rozwadow, Sędziszów), jezuitów (Warszawa), cystersów (Szczyrzyc), benedyktynek (Staniątka, Przemyśl), bernardynów oraz cysterek-benedyktynek (Toruń).

Regularnie publikowane się również monografie poświęcone poszczególnym książnicom klasztornym: karmelitów bosych (Czerna, Kcynia, Wiśnicz), cystersów (Szczyrzyc), polskiej prowincji werbistów, jezuitów (Warszawa), franciszekanów-reformatów (Łąki), dominikanów (Kraków), Zakonu Ducha Świętego, marianów w Puszczy Korabiewskiej, bożogrobców (Nysa), paulinów (Jasna Góra), bernardynów (Radom, Lwów), klarysek (Kraków), benedyktynek (Staniątka), bożogrobców (Miechów), benedyktynów czy też norbertanek (Imbramowice).

²³ Maria Dębowska: Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, s. 113-114; Artur Hamryszczak: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”: przeszłość – teraźniejszość - przyszłość, s. 10.

²⁴ Stanisław Librowski: Kalendarium życia, cierpień, działalności, twórczości i uznania, s. 477.

Na łamach ABMK ukazały się również artykuły o wybranych starodrukach z bibliotek zakonnych, kapitulnych (Gniezno, Sandomierz, Wrocław), katedralnych (Gniezno) czy też seminariów duchownych (Tarnów, Sandomierz, Włocławek, Paradyż, Lublin). Liczne prace dotyczą księgozbiorów parafialnych. Opisane są również zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej KUL oraz różne zagadnienia związane z jej funkcjonowaniem²⁵.

Bardzo istotną rolę „Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych” jest publikacja materiałów z sesji naukowych organizowanych przez Ośrodek ABMK. Konferencje naukowe nie są adresowane tylko do pracowników kościelnych instytucji. Problematyka poruszana na sesjach ma charakter uniwersalny. Bibliotekarze z księżnic publicznych zyskują pomocne wskazówki metodyczne do poznania i opracowania zbiorów o proveniencji kościelnej, które często znajdują się w zasobie ich instytucji. Dodatkowo zapoznają się ze specyfiką organizacyjną i działaniem kościelnych księżnic. Na łamach półrocznika opublikowano referaty z następujących sesji: „Problem biblioteki teologicznej”²⁶, „Zarys dziejów i znaczenie bibliotek kościelnych”²⁷, „Problemy konserwacji kościelnych zbiorów bibliotecznych”²⁸, „Organizacja procesów gromadzenia zbiorów w bibliotekach kościelnych”²⁹, „Opracowywanie zbiorów w bibliotekach kościelnych w Polsce”³⁰, „Opracowanie rzeczowe zbiorów bibliotecznych”³¹, „Problemy bibliotek parafialnych i klasztornych”³², „Języki informacyjno-wyszukiawcze. Tradycja, stan obecny, perspektywy rozwoju”³³, „Funkcje i zadania bibliotek kościelnych”³⁴, „Kościelne zbiory biblioteczne. Dziedzictwo przeszłości i współczesne wyzwania”³⁵.

Warto również przypomnieć, że dla badaczy historycznych księgozbiorów ważne i przydatne są również zmikrofilmowane cenniejsze inkunabuły i starodruki ze zbiorów kościelnych. Są to wybrane obiekty z następujących księgozbiorów bibliotecznych: paulinów (Jasna Góra), cystersów (Mogiła), karmelitanek bosych (Kraków), klarysek (Kraków, Stary Sącz), wizytek (Kraków), benedyktynów (Tyniec), benedyktynek (Przemysł, Staniątka), bożogrobców (Miechów) oraz norbertanek (Imbramowice)³⁶. Kata-

²⁵ Artur Hamryszczak: Bibliografia zawartości półrocznika „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”: tomy 1-100. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2014 T. 101 s. 5-91

²⁶ Sesja odbyła się w dniach 15-16 IX 1981 r. – druk w tomie 44 1981, s. 7-83

²⁷ Sesja odbyła się w dniach 23-24 IX 1987 r. – druk w tomie 56 1988 s. 133-188

²⁸ Sesja odbyła się w dniach 18 września 1990 – druk w tomie 59 1990 s. 167-245

²⁹ Sesja odbyła się w dniach 1-2 X 1992 r. - druk w tomie 62 1993 s.193-390

³⁰ Sesja odbyła się w dniach 18-19 IX 1995 r. - druk w tomie 65 1996 s. 11-67

³¹ Sesja odbyła się w dniach 25-26 IX 1998 r. - druk w tomie 71 1999 s. 13-129

³² Sesja odbyła się w dniach 24-25 IX 2001 r. - druk w tomie 77 2002 s. 9-115

³³ Sesja odbyła się w dniach 10-12 IX 2002 r. - druk w tomie 79 2003 s. 197-377

³⁴ Sesja odbyła się w dniach 28-29 IX 2004 r. - druk w tomie 83 2005 s. 5-192

³⁵ Sesja odbyła się w dniu 4 IX 2008 r. - druk w tomie 91 2009 s. 5-102

³⁶ Artur Hamryszczak: Prace Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych w zakresie dokumentowania bibliotek klasztornych, s. 20

logi zbiorów mikrofilmowych Ośrodka ABMK publikowane są na bieżąco na łamach ABMK³⁷.

W celu większej popularyzacji pisma „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, szczególnie poza Polską, od 2012 r. pismo jest dostępne w bazach wiedzy. Dzięki temu można bezpłatnie korzystać za pośrednictwem internetu z zawartości niektórych tomów ABMK. W bazie „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH) na stronie cejsh.icm.edu.pl udostępniono streszczenia artykułów naukowych w języku angielskim. Indeksowana przez CEJSH zawartość czasopisma i streszczenia dostępna jest także w portalu „Google Scholar”, który jest największą bazą indeksującą wolnego dostępu. Natomiast w bazie „The Central and Eastern European Online Library” (C.E.E.O.L.)

umieszczono artykuły z ABMK w postaci plików PDF z pełnym aparatem badawczym. Pismo jest również indeksowane w polskich bazach wiedzy: Polskiej Bibliografii Bibliologicznej, BazHum oraz Index Copernicus.

Czasopismo posiada stronę internetową w domenie KUL³⁸. Umieszczono na niej najważniejsze informacje dotyczące półrocznika, zasad recenzowania i informacje dla autorów tekstów. Od tomu 91 (2009) na bieżąco umieszczane są spisy treści kolejnych tomów ABMK. Periodyk w 2015 roku otrzymał 10 pkt MNiSW.

„Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” wbrew swojemu tytułowi, nie są adresowane tylko do środowiska instytucji kościelnych. Dzięki różnorodnej treści zamieszczonych artykułów, pismo jest przydatne dla wszystkich bibliotekarzy, także tych nie związanych z księżnicami kościelnymi.

³⁷ Bolesław Kumor: Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nr 1. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1963 T. 6 s. 67-153; Tenże, Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nr 2. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1966 T. 13 s. 171-268; Tenże: Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nr 3. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1972 T. 24 s. 173-277; Tenże: Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nr 4. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1975 T. 31 s. 283-380; Janusz Kania: Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nr 5. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1985 T. 51 s. 5-115; Maria Dębowska: Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nr 6. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 1997 T. 67 s. 143-220; Taż: Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nr 7. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2005 T. 84 s. 5-72

³⁸ <http://www.kul.pl/polrocznik-abmk,15016.html>

Dr Aldona Chachlikowska
Poznań – UAM

„BIBLIOTEKA” – ROCZNIK. ZNACZENIE CZASOPISMA

Abstract

This article is a review and discussion of the tradition and the importance of the periodical publication “Biblioteka” that has been published annually by Poznań University Library since 1997. The present investigation is a continuation and extension of an earlier published investigation of the author in which the history of the title until the year 2009 is presented [1]. The current review deals primarily with and focuses on the changes in the scope, insights and perspectives of the issues and problems involved in developing and managing libraries and library collections in view of those that prevailed over the previous years. The article also provides the reader with a discussion on the comparisons, expectations and preferences in the selection of the content for the publication by the editorial board of “Biblioteka” in the years spanning 2010 – 2014. In addition, an analysis of page hits and searches on the web-based version of the title is discussed, which makes it possible to determine and evaluate particular interests of its online readers

Streszczenie

Artykuł jest omówieniem tradycji i znaczenia rocznika „Biblioteka” wydawanego od 1997 roku przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu. Tekst potraktowany został przede wszystkim jako uzupełnienie wcześniej przygotowanego i opublikowanego materiału, przedstawiającego dzieje rocznika do 2009 roku¹, dlatego też obecnie nacisk został położony na zmiany w prezentowanej problematyce w odniesieniu do lat wcześniejszych, porównania i oczekiwania oraz preferencje redakcji, które dokonały się w latach 2010 – 2014. Zamieszczono też analizę wyświetleń dotyczących „Biblioteki” co pozwala ocenić zainteresowanie czytelników rocznikiem.

Tradycja wydawania czasopisma naukowego przez Bibliotekę Uniwersytecką (wcześniej Bibliotekę Główną Uniwersytetu im. A. Mickiewicza) w Poznaniu sięga roku 1958. Wtedy to ukazywać zaczął się Biuletyn Biblioteki Głównej UAM (Seria: Biblioteka Główna Wydawnictw Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu). For-

¹ Aldona Chachlikowska, Artur Jazdon: „Biblioteka” – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Tradycja i współczesność. W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów / red. Agnieszka Królczyk. Kórnik 2010 s. 11 – 19

muła tego wydawnictwa, niezupełnie słusznie nazywanego czasopismem, polegała głównie na prezentacji ważniejszych nabytków zagranicznych Biblioteki Głównej oraz bibliotek instytutów i zakładów UAM. W każdym jednak kwartalnym tomie wydawnictwa znaleźć można było 2 – 3 artykuły prezentujące zainteresowania naukowe pracowników Biblioteki, a w niektórych tomach bibliografię regionalną Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej za wskazany czas. Co pół roku zamieszczano także Kronikę działalności Biblioteki Głównej UAM w Poznaniu.

Rocznik „Biblioteka”, ukazywać zaczął się w 1960 roku. Był odrębnym tomem zatytułowanym początkowo - Biblioteka Główna, wydawanym w ramach Zeszytów Naukowych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Już wówczas posiadał wszystkie cechy czasopisma naukowego, a artykuły były wynikiem zainteresowań naukowych pracowników i prowadzonych przez nich badań. Od początku swojej drogi wydawniczej tytuł związany jest z dziejami Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Ukazało się 9 tomów pierwszej edycji „Biblioteki”. Publikowali w niej, zatrudnieni w Bibliotece UAM bibliotekarze naukowcy, często osoby w swoich dziedzinach wybitne: znany mediewista Henryk Kowalewicz, bibliotekoznawca i autorka wielu prac z dotyczących dziejów i literatury narodów byłej Jugosławii Zofia Kawecka, zajmujący się dziejami piśmiennictwa Stanisław Żurowski, znawczyni rękopisów Maria Szymańska, muzykolog i bibliograf muzyczny Kornel Michałowski, specjalistka w zakresie opracowania zbiorów Zofia Brasse i wielu innych. Powodem rezygnacji z wydawania „Biblioteki” było prawdopodobnie powołanie w 1970 roku wrocławskich „Studiów o Książce”, ogólnopolskiego rocznika, którym kierował, aż do swojej śmierci w 1986 roku, Karol Głombiowski². Czasopismo spowodowało zniknięcie z rynku kilku samodzielnie do tej pory ukazujących się bibliotekoznawczych tytułów³. Przerwa w wydawaniu przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu czasopisma naukowego trwała 26 lat.

Przez 3 lata (1960 – 1963) prezentowane wydawnictwa („Biuletyn Biblioteki Głównej UAM” i „Biblioteka”) ukazywały się równolegle.

Na dzieje omawianego czasopisma wpływ największy miało zaangażowanie redaktorów naczelnych (dwóch do tej pory). W 1960 roku rocznik założył prof. dr hab. Stanisław Kubiak, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu w latach 1958 – 1980. Profesor Kubiak był redaktorem wszystkich tomów pierwszej edycji rocznika. „Bibliotekę” reaktywowano w 1997 roku, dzięki ambicjom i uporowi dr. hab. Artura Jazdona, do dzisiaj dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej i redaktora naczelnego czasopisma. Był to efekt dyskusji o konieczności wydawania czasopisma naukowego przez Bibliotekę Uniwersytecką, dyskusji, która rozpoczęła się na początku lat dziewięćdzie-

² Zbigniew Nowak: Karol Głombiowski 1913-1986. *Rocz. Bibl.* 1987 R. 31 z. 1 s. 408

³ Andrzej Mężyński: Dziesięć lat poznańskiej „Biblioteki” (1997 – 2006). *Rocz. Bibl.* 2008 R. 52 s. 215

siątych. Dla zaangażowanych osób oczywiste było, że będzie to kontynuacja wydawanego przed laty tytułu.

Charakterystyka „Biblioteki” do roku 2009 przedstawiona została na konferencji naukowej „Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów”, zorganizowanej przez Bibliotekę Kórnicką PAN w 2009 roku, artykuł tam prezentowany został później opublikowany w tomie pod tym samym tytułem⁴. Pierwsze dziesięć lat drugiej edycji rocznika zostało podsumowane i ocenione na łamach „Roczników Bibliotecznych”⁵. Aktualnie całkiem blisko jest rocznikowi do dwudziestych urodzin. W przygotowaniu jest dziewiętnasty tom „Biblioteki”, jest więc czas na kolejne podsumowanie, dotyczące głównie, chociaż nie tylko, ostatnich pięciu lat (2010 – 2014) ukazywania się nowej edycji.

Profil czasopisma, od deklaracji programowej w 1997 roku, nie uległ zmianie. W dalszym ciągu publikowane są materiały dotyczące zagadnień współczesnego bibliotekarstwa, bibliologii, szeroko pojętej informacji naukowej, prasoznawstwa, regionalistyki oraz historii bibliotek, dziejów książki i zbiorów bibliotecznych. Prezentowane są biblioteki polskie i osiągnięcia zagranicznych naukowych placówek bibliotecznych. Często jest to efekt współpracy między wskazanymi instytucjami. Przedstawiciele niektórych z tych bibliotek czy instytutów naukowych od kilku lat zasiadają w radzie redakcyjnej naszego czasopisma. Niezmiennie wysokie są też standardy wydawnicze „Biblioteki” – abstrakty w języku polskim i angielskim, słowa kluczowe, tłumaczony na język angielski spis treści. Czasopismo jest bogato ilustrowane. Stały jest też układ rocznika (Artykuły, Miscellanea, Przekłady, Recenzje). W ciągu ostatnich 5 lat (2010 – 2014) ukazało się kolejnych 67 artykułów w dwóch pierwszych działach (w latach 1997-2009 było ich 181, jak podaje cytowane wcześniej opracowanie⁶). Daje to w sumie liczbę 248 publikacji, co w przeliczeniu na produkcję roczną pokazuje stabilną średnią – ponad 13 artykułów w każdym tomie. Publikacje te, samodzielnie lub we współpracy, przygotowało 194 autorów za lata 1997 – 2009⁷ i 74 za lata 2010 – 2014. Daje to średnią – ponad 15 autorów w każdym roku ukazywania się „Biblioteki”. Dane te nie uwzględniają przekładów (dział istnieje od 2008 roku i zmieszczono w nim do tej pory 7 artykułów) i recenzji, często bardzo obszernych. W latach 1997 – 2014 było ich 71.

⁴ Aldona Chachlikowska, Artur Jazdon: „Biblioteka” – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Tradycja i współczesność. W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów / red. Agnieszka Królczyk. Kórnik 2010 s. 11 – 19

⁵ Andrzej Mężyński: Dziesięć lat poznańskiej „Biblioteki” (1997 – 2006). *Rocz. Bibl.* 2008 R. 52 s. 215 – 228

⁶ Aldona Chachlikowska, Artur Jazdon: „Biblioteka” – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Tradycja i współczesność. W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów / red. Agnieszka Królczyk. Kórnik 2010 s. 14

⁷ J.w., s. 14

Kim są autorzy „Biblioteki”? Pierwsze założenie, które towarzyszyło staraniom o wznowienie tytułu, mianowicie stworzenie miejsca publikacji dla pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, już w drugim roku istnienia rocznika okazało się nieaktualne. W chwili obecnej, w związku z wymogami punktacji czasopism, założenia i pragnienia redakcji są całkowicie od tych wcześniejszych różne. „Biblioteka” jest rocznikiem ogólnopolskim, chętnie przyjmującym także artykuły zagranicznych autorów. Przez 18 lat istnienia czasopisma zamieszczono w nim prace 268 osób (bez recenzji i sprawozdań). Z tej ilości - 36 osób to profesorowie i 65 - doktorzy. Udział autorów zewnętrznych w przeciągu ostatnich 5 lat to średnio 65,5%. Większość autorów publikujących w roczniku to pracownicy dużych bibliotek akademickich i instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, poza tym regularnie piszą do „Biblioteki” historycy, poloniści, językoznawcy, pracownicy archiwów, muzeów, dużych bibliotek publicznych i pedagogicznych. Swoich sił na łamach czasopisma próbują doktoranci. Jest też miejsce na interesujące wypowiedzi innych, zainteresowanych wskazaną problematyką, osób.

Tematyka poruszana na łamach rocznika jest urozmaicona i zgodna z założeniami przedstawionymi w założeniach programowych czasopisma. Jej strukturę za pierwszych dziesięć lat istnienia drugiej edycji rocznika omówił szczegółowo Andrzej Mężyński⁸. Przyjrzyjmy się więc latom kolejnym i tematyce podejmowanej przez autorów „Biblioteki” w latach 2007 – 2014. Tematykę można podzielić na następujące obszary zainteresowań:

- bibliotekoznawstwo i bibliotekarstwo współczesne – 24 artykuły
- automatyzacja bibliotek i procesów bibliotecznych – 13 artykułów
- dzieje bibliotek i zbiorów bibliotecznych – 51 artykułów
- bibliotekarstwo zagraniczne – 9 artykułów
- historia na podstawie zbiorów bibliotecznych – 11 artykułów
- literaturoznawstwo – 6 artykułów
- środki zewnętrzne dla bibliotek – 2 artykuły

W zestawieniu uwzględniono prace z działów; Artykuły, Miscellanea i Przekłady.

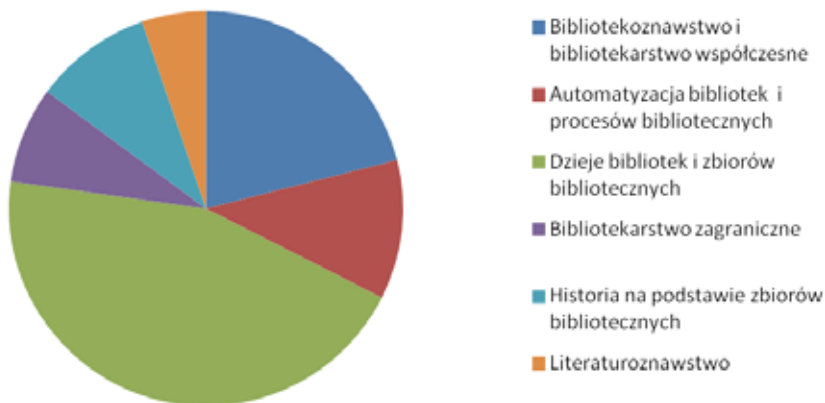
Co się zmieniło w odniesieniu do danych przytoczonych przez Andrzeja Mężyńskiego? Przede wszystkim nastąpiła zupełna zmiana proporcji podejmowanej tematyki. Dwa zagadnienia: dzieje bibliotek i zbiorów bibliotecznych oraz historia na podstawie zbiorów bibliotecznych to w latach 2007 – 2014 – to 53,4 % wszystkich artykułów (za pierwsze 10 lat – 19,6%⁹). Królujące wcześniej (41,5%¹⁰) bibliotekoznawstwo i bibliotekarstwo współczesne i połączona z nimi automatyzacja bibliotek i procesów biblio-

⁸ Andrzej Mężyński: Dziesięć lat poznańskiej „Biblioteki” (1997 – 2006). *Rocz. Bibl.* 2008 R. 52 s. 220 – 225

⁹ j.w., s. 221

¹⁰ j.w., s. 221

Tematyka podejmowana przez autorów „Biblioteki” w latach 2007 – 2014

Ryc. 1

tecznych to obecnie 31,9 % całości. To naturalny efekt pewnej stabilizacji w zakresie organizacji i modernizacji procesów bibliotecznych związanej przede wszystkim z ich komputeryzacją. Wskazana tematyka z pewnością nie przestaje być dla autorów interesująca, jest jej jednak mniej, głównie z tego względu, że coraz trudniej o nowatorską, ciekawą dla czytelnika problematykę z tej dziedziny. Rola bibliotek akademickich sukcesywnie ulega zmianie. Biblioteka uczelniana, jeszcze bardziej niż do tej pory, powinna być instytucją wsparcia dla naukowców własnej uczelni, gospodarki oraz dla społeczności lokalnej. To także oczekiwana problematyka w roczniku wydawanym przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu. Z pewnością środowisko bibliotekarzy związane z uczelniami wyższymi jest bardzo zainteresowane jak biblioteki wspierają naukowców w ich pracy i jakie, z tym związane usługi im proponują. To pole rozważań, które wymaga i omówienia i wypracowania określonych zasad. Słyszysz się ostatnio, że biblioteki powinny zarabiać. To wielka zmiana w porównaniu do sytuacji sprzed jeszcze mniej więcej 10 laty, kiedy to instytucja non profit była synonimem biblioteki. Taką możliwość daje współpraca z gospodarką i wypracowanie kafeterii proponowanych, nie związanemu z uczelniami użytkownikowi, usług, dodajmy - płatnych. Coraz częściej mówi się, że biblioteka jest (powinna być) miejscem trzecim. Redakcja „Biblioteki” liczy w związku z tym także na większe zainteresowanie autorów tą właśnie tematyką, ukazującą kulturotwórcze możliwości, zadania i doświadczenia w tym zakresie, głównie bibliotek naukowych.

Celem osób redagujących „Bibliotekę” jest jak najwyższa ocena redagowanego periodyku, wyrażona przede wszystkim wysoką punktacją czasopisma na Liście czasopism punktowanych MNiSW, co skutkuje zainteresowaniem potencjalnych autorów. W przypadku rocznika wydawanego przez Bibliotekę Uniwersytecką, jest ona różna, w zależności od oceny w danym roku i oscyluje w granicach 5 – 6 punktów dla autora.

„Biblioteka” jest wydawnictwem spełniającym funkcje czasopisma naukowego. Przy doborze materiałów do publikacji korzysta z opinii niezależnych recenzentów. Początkowo dwóch wypowiadających się na temat materiałów zgłoszonych do całego tomu, od 3 lat natomiast bez ograniczeń, zgodnie ze specjalnością recenzenta, przygotowywana jest odrębna opinia na temat każdego zgłoszonego artykułu czy grupy artykułów. Dążeniem redakcji jest, aby czasopismo stało się platformą wymiany poglądów na temat szeroko pojętego bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa naukowego, stara się też inspirować wypowiedzi na interesujące czytelników tematy. Zapewniony jest dostęp do numerów archiwalnych rocznika. Całość materiału widoczna jest ze strony [www.rocznika „Biblioteka”](http://www.rocznika_biblioteka.pl) posadowionej na stronie domowej Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Pierwsza edycja „Biblioteki” dostępna jest on-line w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej. Nowa edycja natomiast częściowo posadowiona jest w WBC, częściowo natomiast w administrowanym przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu uniwersyteckim repozytorium instytucjonalnym AMUR. Całość tomów „Biblioteki” znajdziemy także w bazie BazHum prowadzonej przez Muzeum Historii Polski. Ostatnie pięć roczników indeksowane jest w bazie CEJSH. CEJSH zawiera opisy bibliograficzne i abstrakty artykułów (w języku angielskim) ukazujących się czeskich, węgierskich, polskich i słowackich czasopismach naukowych poświęconych naukom społecznym i humanistycznym. Od 2013 roku znajdziemy też „Bibliotekę” w Index Copernicus, który przyznaje punktację będącą wskaźnikiem oceny jakości czasopism naukowych.

Zainteresowanie on-line publikacjami w „Bibliotece” obserwujemy nieustannie, głównie poprzez statystyki repozytorium AMUR. Na przestrzeni ostatnich 5 lat (w 2010 roku rocznik został posadowiony w repozytorium uczelnianym, a dostęp obejmuje materiał od roku 2007 nowej edycji) jest ta obserwacja bardzo dla redakcji satysfakcjonująca i przedstawia się następująco:

2010 rok – 953 pobrania plików
2011 rok – 3 430 pobrań plików
2012 rok – 8 777 pobrań plików
2013 rok – 13 090 pobrań plików
2014 rok – 17 011 pobrań plików

Liczba tytułów czasopism zdeponowanych w repozytorium AMUR: 72.

Liczba artykułów w kolekcji czasopism 8,609 – w tym 121 artykułów z Biblioteki.

Średnia liczba pobrań dla artykułów z kolekcji czasopism: 344, a średnia liczba

Submit

- [Export Downloads](#)
- [Export Downloads by country](#)

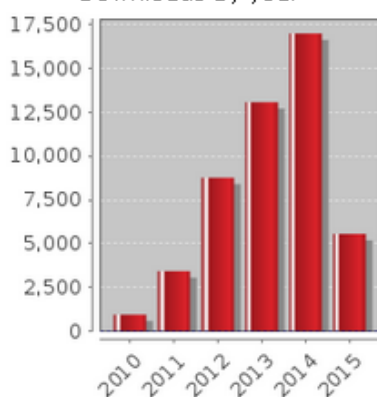
Downloads

Year Downloads

2010	953.0
2011	3,430.0
2012	8,777.0
2013	13,090.0
2014	17,011.5
2015	5,564.0

48,825.5

Downloads by year

Pobrania dla „Biblioteki” w latach 2010 – 2015 przedstawia ryc. 2

Totals

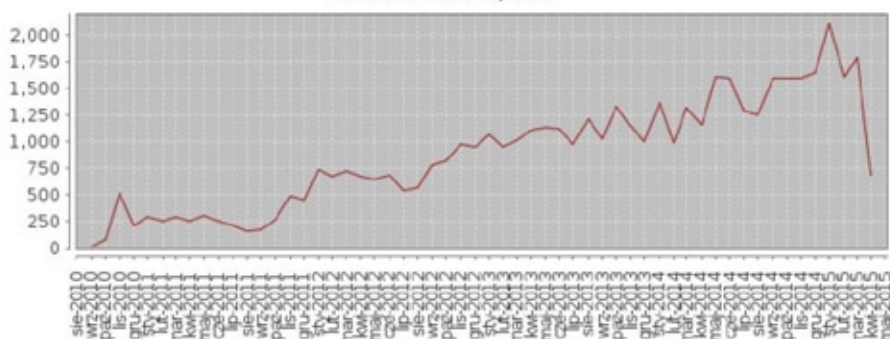
Downloads : 49,349

Averages by item

Items : 121

Downloads Average : 407.8

Downloads in the period

Obraz „Biblioteki” w kolekcji czasopism repozytorium AMUR, ryc. 3

Ranking

Downloads	Handle	Title
2,263.0	10593/7482	Proces przygotowania i wdrażania systemu ocen okresowych pracowników w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu
2,113.0	10593/1405	Od misji do strategii personalnej biblioteki. Studium teoretyczne
1,722.0	10593/638	Bibliotekarze na rynku pracy – omówienie badań ankietowych
1,332.0	10593/645	Spis gazet polskich okresu międzywojennego (1918-1939) w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu
1,208.0	10593/628	„Tutaj jest bardzo zimno...”. Życie codzienne niemieckiej urzędniczki w Poznaniu opisane na widokówkach z lat 1941-1944
1,183.0	10593/627	Typologia sygnetów drukarskich (na przykładzie znaków stosowanych przez polskich impresorów od XV do połowy XVII wieku)
1,180.0	10593/637	Badania wykorzystania przez polskie biblioteki naukowe środków europejskich, grantów ministerialnych i samorządowych oraz dotacji
1,070.0	10593/1409	Od iluminatorstwa do grafiki książkowej. Kilka uwag o graficznych pracach Mistrza Collectanum wawelskiego
1,065.0	10593/640	Lektury lekarza – książka Leonarda Botalla w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu
1,054.0	10593/630	„Samopublikowanie”: stara metoda – nowy sens w dobie e-science

Ranking prac z Biblioteki najczęściej pobieranych na przestrzeni lat 2010-2015, ryc. 4

Downloads by country

Origin	Downloads	Perc.(%)
 Poland	18,758.0	38.42
 United States	15,530.0	31.81
? N/A	8,595.0	17.60
 AMUR	2,124.0	4.35
 Germany	1,268.0	2.60
 Russian Federation	551.0	1.13
 China	311.5	0.64
 France	302.0	0.62
 Ukraine	212.5	0.44
 Netherlands	192.5	0.39
 United Kingdom	186.5	0.38
 Czech Republic	98.0	0.20
 Italy	65.0	0.13
 Ireland	62.0	0.13
 Europe	52.0	0.11
 Sweden	45.0	0.09
 Lithuania	42.0	0.09
 Korea, Republic of	37.0	0.08
 Canada	35.5	0.07
 Romania	33.0	0.07
 Austria	31.0	0.06
 Belgium	24.0	0.05
 Israel	21.0	0.04
 Norway	20.0	0.04
 Belarus	19.0	0.04
 Spain	16.0	0.03
 Turkey	12.0	0.02
 Argentina	12.0	0.02
 Slovakia	11.0	0.02
 Brazil	11.0	0.02
 Japan	10.0	0.02

Pobrania „Biblioteki” według poszczególnych krajów, od 2010 – marca 2015 roku, ryc. 5

pobrań artykułów z „Biblioteki „to 407,8. Jest więc wyższa od średniej dla czasopism uniwersyteckich.

Zainteresowanie rocznikiem wzrasta, dzięki jego obecności w sieci. Cytowania „Biblioteki” obserwowane w Google Scholar za lata 2009 – 2014 są w zasadzie niewielkie – około 20 cytowań, ale jest nadzieja, że w przyszłości będzie bardziej intensywne i zyska, głównie dzięki obszernym streszczeniom w języku angielskim, zasięg międzynarodowy.

Można zaryzykować twierdzenie, oglądając statystyki repozytorium AMUR, że „Biblioteka” już obecnie jest dostrzegana na całym świecie.

Kilka słów poświęćmy zespołowi przygotowującemu rocznik na przestrzeni minionych lat. Skład redakcji nowej edycji rocznika w ciągu 18 lat pracy ulegał pewnym, ale nie zasadniczym zmianom. Od 1997 roku, bez przerwy, redakcję prowadzą dr hab. Artur Jazdon – redaktor naczelny, dr Aldona Chachlikowska – sekretarz redakcji, a także mgr Zygmunt Poznański – redaktor. W pierwszym składzie redakcji byli także mgr Ewelina Kowalowa i dr Zbigniew Sławiński. W 1999 roku do składu redakcji dołączył mgr Jakub Skutecki. W roku kolejnym na emeryturę przeszli mgr Ewelina Kowalowa i dr Zbigniew Sławiński, a do prac w redakcji zaproszono dr Alicję Szulc i mgr Piotra Karwasińskiego. W 2012 roku poproszono o współpracę przedstawicieli kilku ośrodków zagranicznych. Aktualny skład rady redakcyjnej rocznika „Biblioteka” wydawanego przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu jest następujący: Aldona Chachlikowska, UAM Poznań (sekretarz redakcji), Hans-Gerd Happel, Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder), Artur Jazdon, UAM Poznań (redaktor naczelny), Piotr Karwasiński, UAM Poznań, Wolfgang Kessler, Martin-Opitz-Bibliothek Herne, Markus Krzoska, Justus-Liebig-Universität Giessen, Zygmunt Poznański, UAM Poznań, Jakub Skutecki, UAM Poznań, Alicja Szulc, UAM Poznań.

Na czym polega specyfika czasopisma wydawanego przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu? Odpowiedź na to pytanie jest w zasadzie prosta, otóż jest „Biblioteka” jednym z bardzo niewielu bibliotekoznawczych czasopism naukowych redagowanych i wydawanych przez bibliotekę akademicką. Jako jedyna jest obecna na rynku wydawniczym, bez przerw w ukazywaniu się i z niezmienną regularnością, od 19 lat. „Biblioteka” to także czasopismo nie wyznaczające wąskiego zakresu tematycznego, dzięki temu możemy obserwować jakiego rodzaju problematyka jest przez autorów preferowana w danym przedziale czasu i jednocześnie ważna dla środowiska.

Mgr Krzysztof Chachaj
Lublin – WBP

BIBLIOTEKARZ LUBELSKI
– HISTORIA I TERAŻNIEJSZOŚĆ CZASOPISMA
1956-2015

Abstract

„Bibliotekarz Lubelski” a branch, regional library journal, which covers a wide range of librarianship and booksellers’ issues. It has been dealing with historical and theoretical aspects of such problems. The journal presents the activity of the Lublin region libraries. Discussions, exchanging of experiences as well as memories take place on its pages.

Streszczenie

„Bibliotekarz Lubelski” to branżowe, regionalne czasopismo bibliotekarskie, w którym omawiana jest szeroko rozumiana problematyka bibliotekoznawcza i księgoznawcza. Przez całą swoją historię prezentował wspomniane zagadnienia zarówno w aspekcie historycznym jak i teoretycznym. Dokumentował fakty z życia bibliotek lubelskich oraz terenowych, był forum do dyskusji, wymiany doświadczeń, miejscem wspomnień.

Geneza

Idea powołania do życia fachowego czasopisma bibliotekarskiego służącego informacją, pomocą warsztatową i metodyczną, pojawiła się w okresie tzw. odwilży. Wskutek zmian politycznych zaistniała możliwość rozwijania życia społeczno-kulturalnego a co za tym idzie również wydawania różnorodnych publikacji¹. Po połączeniu w 1955 r. Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej z Miejską Biblioteką Publiczną utworzono Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Hieronima Łopacińskiego (dalej WiMBP). Mając na uwadze potrzebę krzewienia czytelnictwa i propagowania książki bibliotekarze z WiMBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie oraz bibliotek powiatowych utworzyli komitet redakcyjny i skierowali do urzędu cenzorskiego prośbę o zezwolenie na druk

¹ Tadeusz Kisielewski: Październik 1956 - punkt odniesienia: mozaika faktów i poglądów: impresje historyczne. Warszawa 2001 s. 30-31

periodyku bibliotekarskiego. Uzyskano zgodę na wydawanie czasopisma o objętości jednego arkusza wydawniczego, w formacie B5².

We wstępie do nr 1 wydanego w lipcu 1956 r. napisano: „Już od kilku lat pracujemy nad rozwinięciem szerszej propagandy książki, nad prowadzeniem zorganizowanego czytelnictwa nad zwiększeniem poczytności literatury społeczno-politycznej, popularno-naukowej i rolniczej”. Z założenia „Bibliotekarz Lubelski” miał być czasopismem tworzonym przez i dla bibliotekarzy. Jego zawartość tematyczną scharakteryzowano w następujący sposób: „Będzie ono odbiciem naszych prac, naszych perspektyw, planów, i naszych dążeń. Spotkamy się tu z wymianą doświadczeń, z wzajemną oceną i krytyką naszej pracy, naszych metod, naszych pomocy propagandowych, instruktarzu”.

Czasopismo skierowane było do bibliotekarzy z terenowych bibliotek publicznych woj. lubelskiego, co znalazło odzwierciedlenie w podtytule: „kwartalnik poświęcony sprawom bibliotek powszechnych województwa lubelskiego”.

Początki czasopisma były niezwykle trudne. Oprócz problemów czysto materialnych (tj. brak funduszy na redagowanie pisma, papieru i materiałów drukarskich) redakcja poddana była presji politycznej, nie miała też wyraźnie sprecyzowanej linii tematycznej, o czym świadczy informacja podana we wstępie do nr 2: „Bibliotekarz Lubelski” szuka wciąż jeszcze właściwej drogi (...) Jest to nadal egzemplarz eksperymentalny”. Jako główny cel działalności podkreślano propagandę książki, sprawy związane z czytelnictwem, głównie w małych miasteczkach i wsiach.

Częstotliwość i nakład

Zgodnie z planami redakcji czasopismo miało się ukazywać jako kwartalnik. Jednakże zarówno możliwości finansowe biblioteki jak zapewne również zawiłości proceduralne powodowały częste opóźnienia. Mimo podanej na okładce informacji „kwartalnik bibliotek publicznych” czasopismo ukazywało się raz w roku. Niektóre numery były łączone po trzy a nawet cztery i wydawane w jednym woluminie. W 1985 r. „Bibliotekarz...” zmienił częstotliwość i do chwili obecnej ukazuje się jako rocznik. Z przyczyn ekonomicznych nie zawsze udaje się zrealizować plan wydania kolejnego numeru w danym roku, dlatego też czasopismo ukazuje się z kilkumiesięcznym opóźnieniem. Ostatni wydany numer pochodzi z 2013 r., kolejny jest przygotowywany.

W latach 1956 -1992 „Bibliotekarz...” ukazywał się w nakładzie 850 egzemplarzy.

Od 1993 r. został zmniejszony do 500 a obecnie wynosi 200 egz. Od 2000 r. dostępny jest także na stronie internetowej WBP w zakładce „Bibliotekarz Lubelski” (roczniki 2001-2012) w formacie pdf. oraz Biblioteczce Cyfrowej WBP roczniki 1956-2012

² Stefania Jarzębowska: Czterdzieści lat „Bibliotekarza Lubelskiego” słowo od redaktora. *Bibl. Lub.* 1996 nr 127

w formacie DjVu. Drukowany był najpierw przez Lubelską Drukarnię Prasową (lata 1956-1963), następnie przez Lubelskie Zakłady Graficzne (lata 1964-1979), Drukarnię UMCS (1980-1992), Zakład Graficzny Biblioteki Narodowej w Warszawie (1993-1997), Zakład Poligraficzny w Lublinie (2001-2007), Drukarnię Tekst Emilia Zonik i wspólnicy (od 2008 r.).

Od roku 1980 czasopismo posiada ISSN.

Szata graficzna

Pierwsze numery „Bibliotekarza Lubelskiego” nie zawierały żadnych ozdób ani elementów graficznych. Zostały wydane w formie zeszytów w jednolitej oprawie broszurowej koloru szafirowego lub piaskowego. W 1958 r. Henryk Zwolakiewicz opracował pierwszą okładkę „Bibliotekarza...”. Na kolorowym tle umieszczony był, w formie obróconej litery T, napis „Bibliotekarz Lubelski” oraz rok, numer czasopisma i skrót BL.

W 1960 r. dokonano zmiany szaty graficznej czasopisma, autorem projektu był Krzysztof Kurzątkowski. Zmienione zostało umiejscowienie tytułu czasopisma, daty i numeru a także krój czcionki. Podobnie jak wcześniej nie stosowano wewnątrz czasopisma elementów zdobniczych. Kolejna zmiana miała miejsce w 1976 r. Okładkę wraz z elementami graficznymi opracował Jerzy Durakiewicz. Pomysł został oparty na elementach zdobniczych zaczerpniętych ze starodruku z oficyny Scharffenbergów. Wewnątrz czasopismo zostało ozdobione winietkami, inicjałami, finalikami, ramkami z motywami roślinnymi. Na okładce umieszczane były wizerunki znanych postaci historycznych, literatów związanych z Lubelszczyzną.

Po dwuletniej przerwie w 2000 r. „Bibliotekarz” ukazał się w nowej, obowiązującej do dzisiaj, szacie graficznej, opracowanej przez Jacka Wałdowskiego. W tekście pozostawiono stosowane wcześniej zdobienia, zaś okładka została zmodyfikowana. Przyjęto zasadę iż na okładkach kolejnych numerów będą umieszczane zdjęcia poszczególnych kierowników i dyrektorów bibliotek. Rozpoczęto od rocznika 44 z 2001 r., na okładce którego została umieszczona fotografia Zenona Zienkiewicza.

Kształtowanie się tematyki czasopisma

W pierwszych numerach pisano o działalności zespołów czytelniczych, funkcjonujących przy bibliotekach gromadzkich, informowano o wspólnym czytaniu literatury³, niekiedy opisywano ciekawostki z życia i działalności bibliotek⁴. Ani tematyka tych artykułów ani formy działalności nie były atrakcyjne ani rozwojowe, tym bardziej że

³ Wanda Strzelecka: Praca zespołu żywego słowa przy Gromadzkiej Bibliotece Publicznej w Wojcieszkowie pow. Łuków. *Bibl. Lub.* 1956 nr 2 s. 5-7

⁴ Wacław Naklicki, Maria Jungowa: Poznajemy naszych czytelników. *Bibl. Lub.* 1956 nr 1 s. 11-12

działalność bibliotek nie przypominała w niczym tej, z którą spotykamy się dziś. Polegała raczej na wykonywaniu zadań propagandowych i daleka była od jakichkolwiek form animacji kultury, pracy z czytelnikiem, współpracy ze środowiskiem.

Formowanie się jednolitej linii tematycznej czasopisma nastąpiło szybko. Już bowiem we wstępie do nr 3 z 1956 r. znalazła się następująca deklaracja: „„Bibliotekarz Lubelski” będzie służył pomocą w szkoleniu zawodowym bibliotekarzy terenowych, będzie rozwijał, pogłębiał tematykę seminariów szkoleniowych, będzie publikował interesujące doświadczenia czytelnicze Kolegów (...) będzie wreszcie ogłaszał wyniki prac badawczych Działu Instrukcyjno-Metodycznego i zaznajamiał z ciekawymi pozycjami księgozbiorów naukowych”. Konkretnie postulaty sformułowała, pełniąca funkcję wicedyrektora WiMBP i redaktora naczelnego pisma - Maria Gawarecka. Dostrzegła nie tylko niedostatki tematyczne, merytoryczne czasopisma, ale głównie uwikłanie w propagandę polityczną, lansowanie literatury „traktorowo-buraczanej” wychowywanie człowieka wg modelu stalinowskiego. Efektem tych działań było, jej zdaniem, zniechęcenie czytelników, brak zaufania do słowa drukowanego, czytanie jedynie dzieł klasyków (np. H. Sienkiewicza, A. Mickiewicza) i zupełna nieznajomość autorów współczesnych.

Zwróciła również uwagę na potrzebę zmian zarówno w organizacji bibliotek, jak też pracy bibliotekarzy. Postulowała konieczność pracy z czytelnikiem indywidualnym „dopiero właściwie postawiona praca z czytelnikiem indywidualnym przygotowuje grunt do prac w grupach, kolektywach (...) z dotychczasowej masowej pracy propagandowej przechodzimy do działalności informacyjno-bibliograficznej”⁵.

W związku z tym sprawą priorytetową jest tworzenie właściwego warsztatu pracy dla bibliotekarza a więc biblioteczki podręcznej, prowadzenie katalogu rzeczowego, kartotek zagadnieniowych, zestawień bibliograficznych, zeszytu lub kartoteki kwerend, właściwe opracowanie księgozbioru. Od bibliotekarza zaś oczekuje się sondowania zainteresowań, potrzeb czytelniczych, informowania i dostarczania potrzebnych mu materiałów. Przede wszystkim jednak umiejętności posługiwania się materiałem informacyjnym, bibliograficznym, a także rozwoju, doskonalenia się, podnoszenia kwalifikacji. Postulaty te stały się wyznacznikiem zarówno linii tematycznej dla czasopisma jak też dla pracy bibliotek i bibliotekarzy.

Redaktorzy „Bibliotekarza...” rozpoczęli też tworzenie nowych rubryk tematycznych z zamiarem uporządkowanej prezentacji poszczególnych materiałów. W *Kąciku Służby Informacyjno-Bibliograficznej* pojawiły się pierwsze tematyczne zestawienia bibliograficzne mające ułatwić bibliotekarzom tworzenie warsztatu pracy. Jednocześnie była to też forma instruktarzu sporządzania opisów bibliograficznych. Kącik ten

⁵ Maria Gawarecka: Nowe drogi publicznych bibliotek powszechnych. *Bibl. Lub.* 1956 nr 3 s. 3-4

pojawił się tylko w nr 3 z 1956 roku i nie był kontynuowany⁶. Problematykę warsztatową, zapowiedzi szkoleń czy też ich podsumowania przedstawiano w rubrykach: *Rozmawiamy o szkoleniu*⁷, *Biblioteczka szkoleniowa*⁸, *Dyskusje o sprawach bibliograficznych*. Problematykę działalności terenowej, współpracy między instytucjami opisywano w rubryce *W kręgu pracy terenowej*⁹. Interesująco zapowiadał się cykl pt. *Z Teki szperacza*, na który złożyło się kilka artykułów opisujących ciekawostki biblioteczne. Był on zapowiedzią późniejszych, obszerniejszych artykułów dotyczących historii książki i bibliotekarstwa na Lubelszczyźnie.

Również i te rubryki nie funkcjonowały dłużej niż trzy lata.

Działalność regionalna biblioteki (gromadzenie, udostępnianie informacji o regionie) to kolejny temat poruszany na łamach „Bibliotekarza Lubelskiego”. W łączonych nr 5-7 z 1957 roku opublikowano komunikat będący zachętą do gromadzenia przez biblioteki materiałów, zarówno wydawnictw zwartych jak też artykułów, wycinków prasowych, druków ulotnych związanych z dziejami danego regionu, powiatu. Jest to zapowiedź powstającej i publikowanej w następnych zeszytach „Bibliotekarza Lubelskiego” kartoteki regionalnej¹⁰.

W 1959 roku M. Gawarecka obszernie omówiła tematykę biblioteki jako ośrodka regionalnego. Zwróciła uwagę na potrzebę gromadzenia materiałów o tej tematyce (zarówno literatury popularno-naukowej jak też literatury pięknej o charakterze regionalnym), szczególnie wydawnictw monograficznych, przyczynkarskich a nawet czysto informacyjnych czy encyklopedycznych. Konieczne jest, jej zdaniem, organizowanie wokół biblioteki „środowiska regionalnego”, skupianie ludzi chętnych do współpracy, a przede wszystkim rozbudzenie zainteresowania sprawami regionalizmu wśród szerokiej rzeszy odbiorców¹¹.

Biblioteka ma więc odgrywać, z jednej strony rolę źródła informacji o miejscowości, z drugiej zaś być animatorem wydarzeń, imprez związanych z regionem. Ma być elementem szerszej pojętej tożsamości kulturowej i społecznej regionu.

W pierwszych latach ukazywania się „Bibliotekarza Lubelskiego” zarysowują się więc wyraźnie dwa filary tematyczne: służba informacyjno-bibliograficzna (organizacja warsztatu, przygotowanie, szkolenie kadr) oraz działalność regionalna (gromadze-

⁶ W latach 1957-1976 WiMBP w Lublinie wydawał bowiem odrębne czasopismo *Biuletyn Służby Informacyjno Bibliograficznej* (1957-1961), od 1961 zmieniono tytuł na *Biblioteczna Służba Informacyjna Województwa Lubelskiego*. Zamieszczano w nim zestawienia bibliograficzne dotyczące Lubelszczyzny

⁷ J. Kaczyński: Szkolenie bibliotekarzy gromadzkich i małomiejских. *Bibl. Lub.* 1958 nr 3, 4 s. 12-16

⁸ Jeszcze o epice : sprawozdanie z II cz. konwersatorium poświęconego zagadnieniom epiki przeprowadzonego przez prof. Czesława Zgorzelskiego. *Bibl. Lub.* 1958 nr 1/2 s. 15-16

⁹ Sprzymierzeńcy biblioteki (na marginesie współpracy ze Związkiem Młodzieży Wiejskiej. *Bibl. Lub.*, 1959 nr 4 s. 13-15

¹⁰ Z.M.: Tworzymy kartoteki regionalne. *Bibl. Lub.* nr 5-7 s. 35-36

¹¹ Maria Gawarecka: Umacnianie bibliotek jako ośrodków regionalnych. *Bibl. Lub.* 1959 nr 4 s. 2-4

nie materiałów). Redaktorzy, zwłaszcza M. Gawarecka, postulowali na łamach czasopisma potrzebę organizowania, rozwijania warsztatu bibliotekarskiego, a także uczyli w jaki sposób prowadzić działalność regionalną. Artykuły publikowane w czasopiśmie dotyczyły więc zarówno spraw warsztatowych, jak też szkoleń dla bibliotekarzy. Uzupełnienie stanowią artykuły dotyczące zbiorów WiMBP, najpierw w formie ciekawostek przechodząc z czasem w coraz bardziej rozbudowane, przyczynkarskie artykuły opisujące poszczególne rodzaje zbiorów. Od 1958 r. publikowane są na łamach czasopisma nowości wydawnicze (w formie rubryki o tym tytule) oraz z czasem coraz bardziej rozbudowywana kartoteka regionalna. Stanowiła ona zaczątek prowadzonej od 1969 „Bibliografii Lubelszczyzny”.

Pod koniec lat pięćdziesiątych coraz wyraźniej zarysowuje się tendencja do wydawania numerów monograficznych i jubileuszowych. Fakt ten podyktowany był w dużej mierze względami politycznymi. W tych latach bowiem miała miejsce swoista kumulacja jubileuszy i rocznic zarówno bibliotekarskich jak i państwowych, świętowanych, jak wiadomo z ogromną pompą przez ówczesną władzę. Numerów monograficznych wydano do końca lat 70-tych aż 14. Tematami wiodącymi były jubileusze bibliotek m. in. Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lubartowie¹², Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łukowie¹³, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie¹⁴. Wiele miejsca poświęcono także Józefowi I. Kraszewskiemu¹⁵, kształtowaniu się władzy ludowej¹⁶, Tysiącleciu Państwa Polskiego¹⁷, 50-leciu Rewolucji Październikowej¹⁸.

Poprawność polityczna nie szła jednak w parze z oczekiwaniami czytelników i poczytnością czasopisma, tym bardziej nie wpłynęła na rozwój merytoryczny pisma. Warto jednak zauważyć, że obok artykułów zaangażowanych politycznie, pojawiały się tym czasie również wartościowe artykuły *stricto* bibliotekarskie. Pisano m. in. o bibliotecznej służbie informacyjnej¹⁹, rękopisach ze zbiorów WiMBP²⁰ (zwłaszcza kore-

¹² Wiktoria Ziębina: Pierwsza biblioteka w Lubartowie Lubartowie jej rozwój. *Bibl. Lub.* 1959 nr 3 s. 3-8

¹³ Maria Kiernicka: Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Łukowie w okresie 60-lecia (1908-1968). *Bibl. Lub.* 1968 nr 1/2 s. 4-23

¹⁴ Nr 1/2 z 1967 roku tworzą zeszyt jubileuszowy, zob. też Maria Gawarecka, Janina Grabowska: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w 25-lecie. *Bibl. Lub.* 1968 nr 3/4 s. 8-14

¹⁵ Cały rocznik 1962 (nr 1/3) poświęcony jest Józefowi I. Kraszewskiemu

¹⁶ Początki władzy ludowej na Ziemi Lubelskiej. *Bibl. Lub.* 1965 nr 1/2 s. 4-28

¹⁷ Irena Strelnikowa: Postępowe tradycje Lubelszczyzny: (Wystawa w Bibliotece im. H. Łopacińskiego). *Bibl. Lub.* 1966 nr 1/2 s. 4-21

¹⁸ Tadeusz Jeziorski, Janina Staniewska, Józef Wiktorowicz: 50 lat Wielkiego Października. *Bibl. Lub.* 1967 nr 3/4 s. 4-11

¹⁹ Wiesława Baszyńska: Biblioteczna służba informacyjna podstawą nowoczesnej biblioteki. *Bibl. Lub.* 1962 nr 4 s. 2-5

²⁰ Wanda Szwarcówna, Maria Łuszczynska: Rysunki, autografy, listy. *Bibl. Lub.* 1962 nr 1/3 s. 24-29

spondencji pisarzy). Pojawił się również (w nr 3-4 1966 r.) pomysł publikowania, na łamach „Bibliotekarza...”, cyklu artykułów na temat historii poszczególnych bibliotek powiatowych, miejskich. Rozpoczęto od artykułu o MBP w Chełmie²¹.

Stałym punktem czasopisma były publikowane od 1968 r. artykuły biograficzne (zarówno w formie wspomnień, nekrologów jak też wywiadów z osobami żyjącymi) dotyczące bibliotekarzy i ludzi związanych z książką z Lubelszczyzny²². Do 2013 roku opublikowano ich ponad sto.

Trzynaste lat od ukazania się pierwszego numeru „Bibliotekarza Lubelskiego” dokonano podsumowania działalności, a także zaprezentowano plany na przyszłość²³. Nakreślono koncepcję czasopisma, według której tematyka artykułów dotyczyć miała ogólnych spraw bibliotekarskich, działalności bieżącej bibliotek i problemów z nią związanych, historii książek, zbiorów, sylwetek bibliotekarzy. Miały być również publikowane kroniki: *Z życia bibliotek*, *Z działalności SBP*, *Z działalności bibliofilów*²⁴.

W celu zbadania opinii na temat czasopisma, w 1969 r. przygotowano i rozesłano czytelnikom ankietę. Ze zgromadzonych informacji wynikało, że dużym zainteresowaniem cieszyły się artykuły omawiające tematykę regionalną, dotyczące historii książki, zbiorów bibliotecznych. Szczególnie interesujące okazały się artykuły na temat bibliotek terenowych, ich warunków pracy, osiągnięć oraz biografie bibliotekarzy. Czytelnicy pisma zgłaszali też potrzebę prowadzenia kronik wydarzeń dotyczących życia bibliotek, działalności oddziałów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, kół bibliofilskich, artykułów o współpracy z bibliotekami szkolnymi, zakładowymi, związkowymi. Postulowano też zwiększenie liczby materiałów ilustracyjnych (które były często wykorzystywane do wystaw) i kontynuowanie tematyki regionalnej²⁵. Omawiając wyniki ankiety redakcja ponowiła apel o nadsyłanie przez bibliotekarzy artykułów, komunikatów, wspomnień. Zasugerowała aby na łamach czasopisma dokonać szerszego spojrzenia na bibliotekę, jej pracę. Nie koncentrować się tylko na suchych faktach i analizach statystycznych. Należy opisać również jej dzieje, stan obecny tj. zasób, usługi, sposoby i metody pracy, z czytelnikiem, zainteresowania i potrzeby czytelników, współpracę ze środowiskiem, możliwości i kierunki rozwoju.

W latach 70-tych tematyka poruszana na łamach „Bibliotekarza Lubelskiego” dotyczyła jeszcze szerszego wachlarza spraw i problemów bibliotekarskich. Poruszano kwestie zakupu

²¹ Andrzej Piwowarczyk: Z dziejów Biblioteki Miejskiej w Chełmie. *Bibl. Lub.* 1966 nr 3/4 s. 4-30

²² Tadeusz Smółka: Ze wspomnień o doktorze Zygmuncie Klukowskim. *Bibl. Lub.* 1961 nr 1/4 s. 22-25, Edyta Ścibor: Życia i działalność społeczno-obywatelska Leona Przanowskiego (1844-1924). *Bibl. Lub.* 2010 s. 49-64

²³ Zesp. red.: Słowo wstępne o Bibliotekarzy Lubelskim. *Bibl. Lub.* 1969 nr 1/2 s. [3] - 5

²⁴ Od nr 1/2 z 1969 wchodził kroniki wydarzeń *Z życia bibliotek*, *Z życia SBP*, *Z życia bibliofilów*

²⁵ Redakcja: Słowo wstępne. *Bibl. Lub.* 1969 nr 3/4 s. 3-4

książek²⁶, wypożyczania międzybibliotecznego²⁷, informacji naukowej²⁸, potrzeby gromadzenia i upowszechniania zbiorów audiowizualnych²⁹, a także budownictwa bibliotecznego na Lubelszczyźnie, współpracy między bibliotekami. Kontynuowano również omawianie zbiorów WiMBP im. H. Łopacińskiego. Na bazie tych zbiorów powstał interesujący cykl artykułów „Z historii drukarstwa lubelskiego”³⁰. Opisane w nim zostały najstarsze oficyny wydawnicze z Lublina i Lubelszczyzny oraz ich publikacje dostępne w Bibliotece. Pojawił się także cykl „Czasopisma w zbiorach biblioteki Łopacińskiego”, składający się z czterech obszernych artykułów omawiających prasę lubelską od 1803 do 1974 r.³¹

Ważnym wydarzeniem o znaczeniu ogólnopolskim był przygotowany w 1974 r. w Warszawie cykl wystaw pt. Panorama województw. Jego celem była prezentacja dorobku i osiągnięć poszczególnych województw w działalności społecznej, kulturalnej w latach 1944-74. W styczniu tego roku WiMBP w Lublinie przedstawiła, w formie stałej ekspozycji zatytułowanej „Lubliniana w zbiorach Biblioteki im. Łopacińskiego”, zasób biblioteki i jej dzieje³². Zaprezentowano postać patrona Biblioteki, jego zainteresowania i dokonania naukowe, ich znaczenie dla biblioteki, miasta, regionu. Przedstawiono też dawne i współczesne drukarstwo Lubelszczyzny. Sporo miejsca poświęcano również na omówienia konkursów, wystaw, badań ankietowych, szkoleń³³. Tradycją periodyku stały się prezentacje sylwetek bibliotekarzy.

W 1975 roku decyzją Rady Ministrów dokonano reformy administracji państwowej. Na interesującym nas obszarze wyodrębniono (z terenu byłego województwa

²⁶ Zdzisław Bieleń: Polityka zakupu literatury społeczno-politycznej przez biblioteki publiczne województwa lubelskiego. *Bibl. Lub.* 1975 nr 1/2 s. 12-20

²⁷ Wiesława Pazura: Formy działania wypożyczalni międzybibliotecznej w WBP. *Bibl. Lub.* 1978 nr 2 s. 7-8

²⁸ Bogusław Meleszczuk: Biblioteki publiczne a problemy informacji. *Bibl. Lub.* 1978 nr 4 s. 3-5

²⁹ Zdzisław Bieleń: Zbiory audiowizualne w bibliotekach. *Bibl. Lub.* 1977 nr 4 s. 7-11, Tenże: Udostępnianie zbiorów audiowizualnych. *Bibl. Lub.* 1978 nr 1 s. 7-9

³⁰ Wanda Szwarćówna: Drukarnie Zamojskie od XVI do XVII wieku. *Bibl. Lub.* 1970 nr 3/4 s. 13-28, Irena Strelnikowa: Drukarnie Lubelskie w XVI i XVII wieku. *Bibl. Lub.*, 1971 nr 3/4 s. 14-31, też: Lubelska drukarnia jezuicka (1683-1773). *Bibl. Lub.* 1973 nr 1-2 s. 7-18, Drukarnia Trynitarzy w Lublinie. *Bibl. Lub.* 1974 nr 3/4 s. 15-32

³¹ Halina Wolska: Czasopisma lubelskie w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie (1803-1904). *Bibl. Lub.* 1969 nr 1/2 s. 8-11, Czasopisma lubelskie w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie: (1905-1918). *Bibl. Lub.* 1970 nr 3/4 s. 7-12, Czasopisma lubelskie w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie: (1918-1944). *Bibl. Lub.* 1972 nr 3/4 s. 7-18, Czasopisma lubelskie w zbiorach Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie: (1944-1974). *Bibl. Lub.* 1974 nr 3/4 s. 10-14

³² Lubliniana w zbiorach Biblioteki im. Łopacińskiego. Oprac. Wanda Szwarćówna. *Bibl. Lub.* 1974 nr 1/2 s. 21-29

³³ Dzieje sławy oręża polskiego (plon konkursu). Oprac. Anna Platto. *Bibl. Lub.* 1972 nr 2 s. 23-25, Irena Strelnikowa: Wystawa druków lubelskich 1630-1864. *Bibl. Lub.* 1977 nr 4 s. 12-14, Joanna Głowacka: Refleksje poankietowe, ankieta pt. Co sądzisz o pracy biblioteki z której usług obecnie korzystasz? (woj. białokopodlaskie). *Bibl. Lub.* 1977 nr 3 s. 13

lubelskiego) cztery nowe województwa: lubelskie, białkopodlaskie, chełmskie i zamojskie. Część terenów weszła w skład woj. siedleckiego i tarnobrzckiego³⁴, zlikwidowano również powiaty.

Spowodowało to znaczące zmiany w bibliotekarstwie, bowiem biblioteki miejskie, w miastach które dotychczas podlegały opiece merytorycznej WiMBP w Lublinie, otrzymały status bibliotek wojewódzkich, przekształceniu musiały też ulec biblioteki powiatowe. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego zmieniła nazwę na Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, zmienił się także jej zakres działalności i funkcje³⁵.

Efektom tych zmian, na łamach „Bibliotekarza...” był szereg artykułów (komentarzy) omawiających sytuację bibliotek na Lubelszczyźnie w nowej rzeczywistości. Dotyczyły one głównie zmian w organizacji i funkcjonowaniu bibliotek oraz planów na przyszłość³⁶.

Reforma spowodowała zmiany nie tylko w bibliotekach, dotyczyła też bezpośrednio samego czasopisma. Zmianie uległ podtytuł (kwartalnik bibliotek publicznych województwa lubelskiego skrócono do kwartalnik bibliotek publicznych), skład redakcyjny, który tworzyli pracownicy WBP w Lublinie oraz przedstawiciele wojewódzkich bibliotek publicznych z Białej Podlaskiej, Chełma i Zamościa. Niedługo potem została zmieniona również szata graficzna.

W latach osiemdziesiątych redakcja kontynuowała podjętą wcześniej tematykę. Pisano głównie o upowszechnianiu książki (głównie historycznej i rolniczej), informacji naukowej, postaci patrona Biblioteki Hieronima Łopacińskiego. Szczegółowo omówiono dwa realizowane przez WBP³⁷ programy: rozwoju i umocnienia bibliotek gminnych (zainicjowanego przez ministerstwo kultury), mającego na celu wyłonienie wzorowej biblioteki w województwie³⁸ oraz programu upowszechniania książki historycznej³⁹ (opracowanego przez instruktorów biblioteki Łopacińskiego). W związku z tym na łamach czasopisma został przedstawiony cykl artykułów „Zaopatrzenie w literaturę historyczną i jej wykorzystanie w wybranych bibliotekach publicznych woj.

³⁴ Władysław Ćwik, Jerzy Reder: Lubelszczyzna : dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz. Lublin 1977 s. 178

³⁵ Stefania Jarzębowska, Maria Gawarecka: Biblioteka im. Hieronima Łopacińskiego w latach 1944-1976 (szkice). W: W kręgu Hieronima Łopacińskiego / red. Tadeusz Jeziorski. Lublin 1977 s. 21-22

³⁶ Stefania Jarzębowska: Biblioteki publiczne województwa lubelskiego po zmianach podziału administracyjnego państwa. *Bibl. Lub.* 1975 nr 3/4 s. 3-6, Biblioteki publiczne województwa białkopodlaskiego, chełmskiego i zamojskiego po zmianach podziału administracyjnego państwa. *Bibl. Lub.* 1976. nr 1/2 s. 4-10

³⁷ Używając w dalszej części artykułu skrótu WBP mam na myśli WBP w Lublinie

³⁸ Program rozwoju i umocnienia bibliotek gminnych do 1985 roku. Oprac. Zdzisław Bieleń. *Bibl. Lub.* 1981 nr 1/2 s. 3-13

³⁹ Zofia Dąbek: Upowszechniamy książki historyczne. *Bibl. Lub.* 1981 nr 3/4 s. 15-18

Lubelskiego”⁴⁰ (składał się on z 4 części w których omówiono poszczególne etapy realizacji programu). Zainicjowano również pomysł prezentacji poszczególnych działów WBP w Lublinie, począwszy od Działu Zbiorów Specjalnych⁴¹, następnie przedstawiono Dział Gromadzenia i Opracowania⁴², Dział Instrukcyjno-Metodyczny⁴³, Dział Informacyjno-Bibliograficzny⁴⁴. Konsekwentnie prezentowano bogate zasoby WBP, pisano m.in. o zbiorach czasopiśmienniczych⁴⁵, mikrofilmach⁴⁶, zbiorach związanych ze znanymi osobami (np. „Sobieszciana w zbiorach WBP”)⁴⁷. Na bieżąco opisywano też nabytki Biblioteki, głównie starodruki, rękopisy. Obszernie zaprezentowano też historię i działalność Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na Lubelszczyźnie⁴⁸. Stały element stanowią artykuły biograficzne oraz „Kronika za rok...”. W 1986 roku opracowano i wydano Spis treści „Bibliotekarza Lubelskiego” za lata 1956-1986⁴⁹.

Kolejne dziesięciolecie przyniosło ze sobą szereg zmian społecznych, politycznych i gospodarczych. Redakcja, po raz kolejny, zwróciła się do czytelników z prośbą o nadsyłanie artykułów. Temat do refleksji został sformułowany postaci szeregu pytań odnoszących się do nowej rzeczywistości. Ich wspólnym mianownikiem było pytanie *Czy sprostamy wyzwaniu naszych czasów?*. W 1992 roku na łamach „Bibliotekarza Lubelskiego” dokonano obszernych podsumowań: S. Jarzębowska opisała działalność, a zwłaszcza funkcje bibliotek publicznych po reformie administracji państwowej 1975⁵⁰. Z. Bieleń i J. Gajewski poddali analizie działalność bibliotek publicznych w latach 1975-1990, omówili sieć bibliotek pod względem lokali, kadry, czytelnic-

⁴⁰ Zdzisław Bieleń: Zaopatrzenie w literaturę historyczną i jej wykorzystanie w wybranych bibliotekach publicznych woj. lubelskiego. *Bibl. Lub.* 1983 nr 1-4, s. 3-13; 1984 nr 1-4 s. 3-10; 1985 nr 116 s. 3-7; 1986 nr 117 s. 19-27

⁴¹ Maria Łuszczzyńska: Dział Zbiorów Specjalnych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. *Bibl. Lub.* 1983 nr 1-4 s. 35-48

⁴² Anna Kordybacha: Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów WBP. *Bibl. Lub.* 1983 nr 1-4 s. 49-51

⁴³ Stefania Jarzębowska: Dział Instrukcyjno – Metodyczny Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, od powstania do 1993 roku. *Bibl. Lub.* nr 124 s. 3-10

⁴⁴ Wiesława Baszyńska: Dział Informacyjno-Bibliograficzny Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. *Bibl. Lub.* 1985 nr 116 s.30-33

⁴⁵ Wiesława Pazura: Polskie zbiory czasopiśmiennicze Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie: (Charakterystyka ilościowo - merytoryczna). *Bibl. Lub.* 1983 nr 1-4 s. 26-34

⁴⁶ Irena Strelnikowa: Mikrofilmy w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. H. Łopacińskiego. *Bibl. Lub.* 1986 nr 1-4 s. 40-42

⁴⁷ Wanda Szwarćówna: „Sobieszciana” w zbiorach specjalnych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego : (wybór). *Bibl. Lub.* 1985 nr 116 s. 8-16

⁴⁸ Jan Smolarz: Półwiecie organizacji bibliotekarskiej na Lubelszczyźnie 1935-1953. *Bibl. Lub.* 1987 nr 118 s. 3-13

⁴⁹ Bibliotekarz Lubelski. Spis treści roczników 1956-1986. Oprac. Halina Wolska, Teresa Zabielska. Dod. do *Bibliotekarza Lubelskiego* 1986

⁵⁰ Stefania Jarzębowska: Lubelskie biblioteki publiczne i ich funkcja w ostatnich kilkunastu latach. *Bibl. Lub.* 1992 nr 123 s. 42-48

stwa, upowszechniania książki, bilansu zakupów książek w woj. lubelskim⁵¹. Analizie poddano także działalność Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej, Chełmie oraz bibliotek publicznych woj. zamojskiego. Poruszono sprawy związane z lokalami, wyposażeniem bibliotek, kadrami, zbiorami, a także problematyką udostępniania zbiorów i upowszechniania książki. Przeprowadzono badania dotyczące form, sposobów i zakresu przysposobienia czytelniczego w bibliotekach, głównie dziecięcych, a także badania ankietowe dotyczące czytelnictwa⁵².

W latach dziewięćdziesiątych objętość czasopisma wzrosła do ponad sześćdziesięciu stron. Publikowano coraz więcej artykułów o charakterze monograficznym, często wykraczających poza sprawy regionalne, analizujących w szerszym kontekście historię książki⁵³, dzieje drukarstwa polskiego (jakiś ważny dokument⁵⁴, księgozbiór znanej osoby, kariery drukarzy w Rzeczypospolitej). Koniec lat dziewięćdziesiątych XX w. był nacechowany szybkim rozwojem technologii komputerowych, informatyzacją bibliotek, a także nowym spojrzeniem na relację bibliotekarz-użytkownik, tematykę wizerunku i zarządzania biblioteką. Zagadnienia te znalazły również odzwierciedlenie w publikacjach prezentowanych na łamach „Bibliotekarza...”⁵⁵. W 1996 r. opracowano kolejny *Spis treści „Bibliotekarza Lubelskiego”* za lata 1986-1995⁵⁶.

Ciekawą inicjatywą było powołanie do życia, w listopadzie 1989 r. Kolegium Heraldycznego działającego przy WBP, które obecnie zawiesiło działalność.

Między 1997 a 2000 rokiem nastąpiła przerwa w ukazywaniu się czasopisma. Rocznik 43 z 2000 r. pojawił się w nowej szacie graficznej i objętości powiększonej do ponad 100 stron. W związku z 140 rocznicą urodzin Hieronima Łopacińskiego część numeru była poświęcona Jego osobie⁵⁷, a także Bibliotece Jego imienia (głównie dzia-

⁵¹ Zdzisław Bieleń, Jerzy Gajewski: Biblioteki publiczne woj. lubelskiego w latach 1975-1990. *Bibl. Lub.* 1992 nr 123 s. 4-9

⁵² Zofia Szumiło: Z problemów przysposobienia czytelniczego w bibliotekach publicznych województwa lubelskiego. *Bibl. Lub.* 1990 nr 121 s. 43-45

⁵³ Waldemar Jakson: Człowiek wobec śmierci w XVII – XVIII w. Poradniki dobrego umierania. *Bibl. Lub.* 1993 nr 124 s. 18-29

⁵⁴ Jolanta Dobryńczuk: Mineja : księga liturgiczna bizantyjsko-słowiańska z księgozbioru Seminarium Chełmskiego. *Bibl. Lub.* 1993 nr 124 s. 34-35

⁵⁵ Waldemar Jakson: Próba włączenia Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej do komputerowego systemu informacji bibliotek lubelskich uczelni. Doświadczenia i refleksje. *Bibl. Lub.* 1995 nr 126 s. 3-5, Maria Rydz: Strategia i cele komputeryzacji WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie. *Bibl. Lub.* 1996 nr 127 s. 56-60, Waldemar Jakson: Główne czynniki rozwoju Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie w końcu XX i na początku XXI w. *Bibl. Lub.* 1997 nr 128 s. 13-20; Ewa Hadrian: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie w orientacji marketingowej. O potrzebie badań marketingowych. *Bibl. Lub.* 1997 nr 128 s. 21-23

⁵⁶ Bibliotekarz Lubelski. Spis treści roczników 1986-1995, oprac. H. Wolska, T. Zabielska. Dod. Do *Bibliotekarza Lubelskiego* 1996

⁵⁷ Ewa Hadrian: Hieronim Łopaciński w oczach swoich współczesnych *Bibl. Lub.* 2000, nr 129 s.

łałności w okresie okupacji oraz omówieniu jej zbiorów specjalnych)⁵⁸.

Reaktywowany „Bibliotekarz...” to nie tylko zmiana szaty graficznej i objętości lecz przede wszystkim dostosowanie treści do nowych wyzwań i problemów bibliotek i bibliotekarstwa. Zmiany sytuacji społecznej i politycznej, wzrost zainteresowania sprawami lokalnymi, potrzeba promocji, rozwoju postawiły przed bibliotekami nowe wyzwania. Rozwój społeczeństwa informacyjnego spowodował konieczność dostosowania się do nowych realiów, takich jak obecność bibliotek w Internecie, potrzebę tworzenia nowych źródeł elektronicznych, rozbudowanie istniejących i udostępnienie ich w sieci. Problematyka działalności regionalnej bibliotek naukowych⁵⁹, a zwłaszcza WBP, jej zbiory regionalne, warsztat informacyjny i oferta znalazły po raz kolejny odzwierciedlenie na łamach czasopisma⁶⁰. Podkreślono rolę i znaczenie czasopism regionalnych w działalności informacyjnej⁶¹. Ogromne znaczenie naukowe i informacyjne posiada bibliografia regionalna, w omawianym przypadku „Bibliografia Lubelszczyzny”. Jej historia, rozwój, zawartość i plany wydawnicze znalazły również obszernie omówione na łamach jednego z numerów⁶².

Kontynuowano również prezentowanie bogatych zbiorów WBP a głównie ekslibrisów⁶³, druków ulotnych, zbiorów ikonograficznych⁶⁴. W kręgu zainteresowania znalazły się także księgozbiory ziemiańskie, biblioteki prywatne⁶⁵ (ze szczególnym uwzględnieniem darów przekazanych WBP), pamiątniki⁶⁶ (opisane zarówno jako źró-

61-74, Halina Pelcowa: Hieronim Łopaciński jako dialektolog. *Bibl. Lub.* 2000 nr 129 s. 23-40, Halina Wolska: Hieronim Łopaciński w świetle rękopiśmiennych dedykacji odautorskich. *Bibl. Lub.* 2000 nr 129 s. 52-59

⁵⁸ Andrzej Mężyński: Biblioteka im. Hieronima Łopacińskiego w trudnych dniach okupacji. *Bibl. Lub.* 2000 nr 129 s. 41-50

⁵⁹ Marian Butkiewicz: Biblioteki naukowe dla edukacji regionalnej. *Bibl. Lub.* 2001 R. 44 s. 55-60

⁶⁰ Jadwiga D. Golec: Rola i zadania Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego z uwzględnieniem funkcji regionalnej. *Bibl. Lub.* 2007 R. 50 s. 7-21

⁶¹ Lidia Głębička, Dorota Wójcik: Rola czasopism regionalnych i lokalnych w działalności informacyjno-bibliograficznej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. *Bibl. Lub.* 2008 R. 51 s. 97-104

⁶² Bożena Lech-Jabłońska: Bibliografia Lubelszczyzny – ogólna bibliografia regionalna okresu powojennego. *Bibl. Lub.* 2009 R. 52 s. 85-93

⁶³ Anna Oleszek: Artystyczne spojrzenie na Wojewódzką Bibliotekę Publiczną im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie – rzecz o ekslibrisie. *Bibl. Lub.* 2009 R. 52 s. 119-138

⁶⁴ Agnieszka Kasak: Zbiory ikonograficzne Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w świetle lubelskich epizodów artystów 2. poł. XIX wieku. *Bibl. Lub.* 2003 R. 46 s. 57-96

⁶⁵ Tadeusz Chrzanowski: Wspomnienie o Edwardzie Chrzanowskim i jego bibliotece. *Bibl. Lub.* 2003 R. 46 s. 141-149, Joanna Kozińska-Chachaj: Księgozbiory ziemiańskie na Lubelszczyźnie w XIX i XX w. *Bibl. Lub.* 2004 R. 47 s. 61-81, Artur Sitko: Kajetan Kraszewski i jego biblioteka. *Bibl. Lub.* 2008 R. 51 s. 117-137

⁶⁶ Anna Pachocka: Inny rodzaj fotografii – pamiątnik Marii z Rojowskich Przanowskiej. *Bibl. Lub.* 2008 R. 51 s. 153-176

dło informacji jak i w szeroko pojętej refleksji historyczno-literackiej) oraz kalendarze⁶⁷. Poruszono też problematykę produkcji wydawniczej okresu międzywojennego, głównie oficyn lwowskich⁶⁸, literatury popularno naukowej dla dzieci i młodzieży w zbiorach biblioteki⁶⁹.

W związku z jubileuszem 100 rocznicy śmierci Hieronima Łopacińskiego⁷⁰ na łamach „Bibliotekarza...” pojawiło się kilka analiz dotyczących między innymi jego działalności naukowej, życia np. nieznana dotąd autobiografia, korespondencja. Kolejny jubileusz 100-lecia Biblioteki stał się bodźcem do szerokich badań i refleksji nad jej historią, zmianami organizacyjnymi, lokalowymi, kadrowymi a także podsumowań. Efektem tych prac jest cykl obszernych artykułów⁷¹. Podkreślono znaczenie i wkład Biblioteki w rozwój kultury i nauki miasta i regionu. Dokonano analiz historycznych niektórych agend biblioteki np. Działu Zbiorów Specjalnych⁷², Działu Opracowania Zbiorów⁷³, Czytelni Naukowej⁷⁴, Czytelni Czasopism⁷⁵, Ośrodka Informacji Europejskiej⁷⁶. Sporo miejsca poświęcono omówieniu działalności lubelskich bibliotek nauko-

⁶⁷ Tadeusz Karmelita: Zabytkowe kalendarze w zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Rolniczej w Lublinie, *Bibl. Lub.* 2004 R. 47 s. 81-94

⁶⁸ Joanna Kozłowska-Chachaj: Lwowska księgarnia rodziny Gubrynowiczów i jej wydawnictwa w zbiorach WBP. *Bibl. Lub.* 2005 R. 48 s. 49-62. Krzysztof Chachaj: *Biblioteka Lwowska* - seria wydawnicza Towarzystwa Miłośników Przeszłości Lwowa w zbiorach WBP im. H. Łopacińskiego. *Bibl. Lub.* 2006 R. 49 s. 73-88

⁶⁹ Marta Tomasiak: XIX wieczna literatura popularnonaukowa dla dzieci i młodzieży w zbiorach Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. *Bibl. Lub.* 2003 R. 46 s. 97-122

⁷⁰ Ewa Hadrian: Rok Hieronima. Obchody Roku Hieronima Łopacińskiego w WBP. *Bibl. Lub.* 2006 R. 49 s. 47-57

⁷¹ Zdzisław Bieleń: Miejska Biblioteka Publiczna w Lublinie w latach 1939-1948. *Bibl. Lub.* 2001 R. 44 s. 3-25, Tenże: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie w latach 1950-1955. *Bibl. Lub.* 2002 R. 45 s. 3-46, Tenże: Biblioteka im. Hieronima Łopacińskiego w okresie wojny i okupacji 1939-1944. *Bibl. Lub.* 2003 R. 46 s. 7-40. Tenże: Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego od powstania do II wojny światowej. *Bibl. Lub.* 2004 R. 47 2 s. 7-42, Tenże: Powojenne losy Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego (od połączenia z Miejską Biblioteką Publiczną w 1948 r.). *Bibl. Lub.* 2005 R. 48 s. 7-26, Tenże: Dzieje połączonej Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego (1948-1955). *Bibl. Lub.* 2006 R. 49 s. 7-42, Tenże: Od WiMBP do WiMBP, czyli dzieje Biblioteki im. Hieronima Łopacińskiego w latach 1955-2001. Część I: lata 1955-1975. *Bibl. Lub.* 2008 R. 51 s. 7-84, Tenże: Od WiMBP do WiMBP... Część II: lata 1976-2001. *Bibl. Lub.* R. 52 2009 s. 7-84

⁷² Leszek Ludorowski: Czytelnia Działu Zbiorów Specjalnych Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. *Bibl. Lub.* 2003 s. 41-56.

⁷³ Anna Sułek: Historia Działu Opracowania Zbiorów. *Bibl. Lub.* 2007 R. 50 s. 21-38

⁷⁴ Katarzyna Ciołek: Jubileusz Czytelni Naukowej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego - 100 lat istnienia. *Bibl. Lub.* R. 50 2007 s. 39-54

⁷⁵ Marlena Radwan: Historia i współczesność Czytelni Czasopism Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego. *Bibl. Lub.* 2008 R. 51 s. 85-96

⁷⁶ Joanna Chapska: Informacja europejska w bibliotekach publicznych na podstawie działalności Ośrodka Informacji Europejskiej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego

wych (Akademii Rolniczej⁷⁷, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego⁷⁸, Biblioteki Pedagogicznej⁷⁹) a także bibliotek w Zamościu, Białej Podlaskiej, Świdniku. Znalazły się również artykuły omawiające działalność oraz zasób narodowy bibliotek słowackich⁸⁰ oraz irackich⁸¹. Oprócz refleksji historycznej poruszane są również zagadnienia bieżące będące obecnie przedmiotem dyskusji np. kodeks etyki zawodowej bibliotekarzy⁸².

Na bieżąco omawiana jest także działalność Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Stałym, wspomnianym już wcześniej, punktem są artykuły biograficzne dotyczące bibliotekarzy z Lublina i regionu, oraz „Przegląd wydawnictw o regionie” i „Kronika za rok...”

W każdym numerze omawiane są także najważniejsze wydarzenia z działalności Biblioteki, czy to w postaci „Kroniki”, czy też obszerniejszych artykułów omawiających np wystawy⁸³.

W ciągu niespełna 60 lat swojego istnienia kilkakrotnie zmieniało, zarówno szatę graficzną, częstotliwość ukazywania się, jak i treść. Ewoluowało od kwartalnika do rocznika, od propagandy politycznej do fachowego bibliotekarskiego pisma. W pracach zespołu redakcyjnego brało udział ponad 40 osób: redaktorów, grafików, fotografików, edytorów, korektorów. Wśród ponad 200 autorów artykułów byli: bibliotekarze różnych bibliotek (publicznych, uniwersyteckich, zagranicznych), pracownicy nauki, bibliofile.

Obecnie „Bibliotekarz Lubelski” to czasopismo które łączy w sobie refleksje historyczną z analizą bieżącej problematyki bibliotek Lubelszczyzny. Współczesny „Bibliotekarz...” nie ma już, jak wcześniej, charakteru dokumentacyjnego. Coraz więcej w nim publikacji o charakterze monograficznym zmierzających do pełnego omówienia podjętego tematu. Objętość artykułów przekracza często 12 stron, zwiększyła się także ich liczba, skutkując wzrostem objętości całego numeru (np. wydany w 2010 r. numer

w Lublinie. *Bibl. Lub.* s. 105-116

⁷⁷ Irmina Padzińska: Biblioteka Główna Akademii Rolniczej w Lublinie. *Bibl. Lub.* 2002 R. 45 s. 57-67

⁷⁸ Tadeusz Stolz: Gromadzenie zbiorów w Bibliotece uniwersyteckiej kul w latach 1944-2007. *Bibl. Lub.* 2009 R. 52 s. 139-146

⁷⁹ Grażyna Stoma: Koncepcja funkcjonowania i rozwoju Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Komisji Edukacji Narodowej w Lublinie. *Bibl. Lub.* 2004 R. 47 s. 121-128

⁸⁰ Blanka Snopková: Słowackie biblioteki w czasach e-, lub usługi biblioteczne dla generacji użytkowników, która nie pisze listów. *Bibl. Lub.* 2013 R. 56 s. 79-92

⁸¹ Lamy Edan Mohammed: Narodowy zasób książek i dokumentów Iraku- wczoraj i dziś. *Bibl. Lub.* 2013 R. 56 s. 93-102

⁸² Bożena Bogdańska: Etyka zawodowa i przestrzeganie zasad Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji w opinii polskich bibliotekarzy – wyniki badań. *Bibl. Lub.* 2013 R. 56 s. 67-78

⁸³ Marta Tomasiak: Nasi sąsiedzi. Ukraina – wystawa ze zbiorów WBP. *Bibl. Lub.* 2007 R. 50 s. 75-88, Joanna Chapska: „Twórcy polskiej bibliografii”. Wystawa w WBP im. Hieronima Łopacińskiego. *Bibl. Lub.* 2006 R. 49 s. 57-72

liczył 157 stron). Zmianie uległa strona merytoryczna oraz ranga naukowa czasopisma. Od 2008 r. „Bibliotekarz...” jest czasopismem recenzowanym a od 2012 r. znajduje się na liście czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego - lista B, obecnie 4 punkty. Od 2015 r. rocznik jest indeksowany w bazie Index Copernicus International Journals Master List. Po pozytywnej ewaluacji, której wynikiem jest przyznanie wskaźnika ICV (Index Copernicus Value), został wpisany na ICI Journals Master List 2014, otrzymując 30.32 pkt.

Omawiane czasopismo stało się w ostatnich latach przedmiotem kilku opracowań naukowych. Powstała bibliografia zawartości za lata 1956-2002⁸⁴, monografia⁸⁵ oraz referat na ogólnopolską konferencję⁸⁶.

Przeglądając numery „Bibliotekarza...” sprzed czterdziestu czy pięćdziesięciu lat zauważamy wiele różnic, tak pod względem edytorskim, wydawniczym, jak i treściowym.

Obecnie wydawane czasopismo jest bardziej dopracowane pod względem typograficznym, merytorycznym, nie ma ograniczeń formatu (choć ustalony przed laty format B5 pozostał) ani objętości. Jedynym niezmiennym, niezależnym od czasu ograniczeniem są finanse, których efektem są mniejsze lub większe opóźnienia wydawnicze.

Możemy jednak powiedzieć z dumą, że udało się zrealizować plany i zamiary naukowe twórców i pierwszych redaktorów czasopisma. Przede wszystkim, mimo licznych kłopotów, zmian, chwilowej absencji „Bibliotekarz Lubelski” jest na rynku wydawniczym już prawie 60 lat i ciągle się rozwija.

A N E K S

Skład redakcji czasopisma

Lata 1956 – 1976, redaktor naczelny Gawarecka Maria

Bancerz Jerzy (1956 nr 1, 2)

Baszyńska Wiesława (1963 – 1988)

⁸⁴ Katarzyna Cybulska: Bibliografia *Bibliotekarza Lubelskiego* za lata 1956-2002 Lublin 2004 praca dyplomowa w posiadaniu WBP w Lublinie

⁸⁵ Anna B. Wójcik: Monografia *Bibliotekarza Lubelskiego* 1956-2004 Warszawa 2006 Praca magisterska w posiadaniu WBP w Lublinie

⁸⁶ Ewa Hadrian: W poszukiwaniu modelu idealnego. Czasopisma fachowe Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie w latach 1953-2008 W: Działalność wydawnicza bibliotek w czasach konwergencji mediów. Konferencja Biblioteki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej – materiały konferencyjne / pod red. Stanisławy Wojnarowicz, Bogusława Kasperka. Lublin 2011 s. 151-160

Bieleń Zdzisław (1973, 1992 – 2008)
Grabowska Janina (1956 – 1976)
Grodzicki Stefan (1956 – 1962)
Grzelak Bolesław (1956 – 1963)
Harhalowa Irena (1959 – 1968)
Jarzębowska Stefania (1956 – 1997)
Jeziorski Tadeusz (1965 – 1980)
Jungowa Maria (1956 – 1962)
Kiernicka Maria (1956 – 1962)
Kołatay Jadwiga (1956 – 1962)
Łuszczyńska Maria (1963 – 1976)
Naklicki Wacław (1956 – 1962)
Podraza Henryk (1956 nr 3 – 7)
Wolska Halina (1969 – 1976, 1983 – 1997)

Lata 1976 – 1997, redaktor naczelny Jarzębowska Stefania

Baszyńska Wiesława (1963 – 1988)
Bieleń Zdzisław (1973, 1992 – 2008)
Gajewski Jerzy (nr 3 – 4 1976 –)
Jeziorski Tadeusz (1965 – 1980)
Mikulska Zofia (1976 – 1980)
Różańska Maria (1976 nr 1 – 2)
Szyper Irmina (1976 nr 1 – 2)
Wolska Halina (1969 – 1976, 1983 – 1997)
Zabielska Teresa (1977 – 1997)

Od 2000-2008 r. redaktor naczelny Bieleń Zdzisław,
od 2009-2011 r. redaktor naczelny Chapska Joanna

Figiel Grzegorz (2007 –)
Hadrian Ewa (2000 –)
Kurpińska Elżbieta (2001 –)
Lech-Jabłońska Bożena (2000 –)
Ludorowski Leszek (2001 – 2008)
Pachocka Anna (2007 –)
Smolarz Jan (2000)

Od 2012 redaktor naczelny Figiel Grzegorz

Oleszek Anna (2012-)
Sitko Artur (2012-)

Snopková Blanka – Banská Bystrica (Slovakia) (2013-)

Stanek Katarzyna oprac. red. -

Gąsior Barbara oprac. red.-

Recenzenci

Prof. Śladkowski Wiesław (2011-)

dr hab. Nossowska Małgorzata (2012-)

Prof. Willaume Małgorzata (2012-)

Prof. Juda Maria (2012-)

Dr hab. Litwiński Robert, prof. UMCS (2012-)

Dr Dymmel Anna (2012-)

Dr hab. Trzcielińska-Polus Aleksandra (2013-)

Dr hab. Kudelska Dorota, prof. KUL (2013-)

Streszczenia

Kozłowski Maciej (jęz. angielski)

Mościbrodzka Dorota (jęz. rosyjski)

Opracowanie graficzne

Zwolakiewicz Henryk (1958-1960)

Kurzątkowski Krzysztof (1960-1976)

Durakiewicz Jerzy (1976- 1997)

Wałdowski Jacek (2000-)

Przedstawiciele bibliotek wojewódzkich w redakcji „Bibliotekarza Lubelskiego”
(po reformie administracyjnej 1975 roku do 1997)

Województwo białkopodlaskie

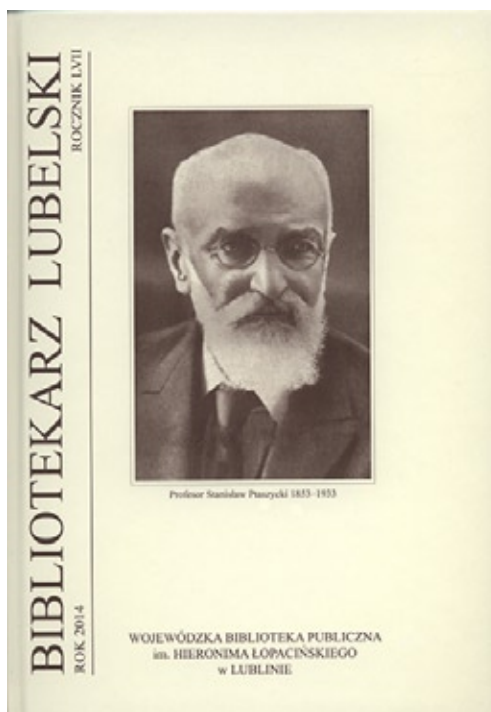
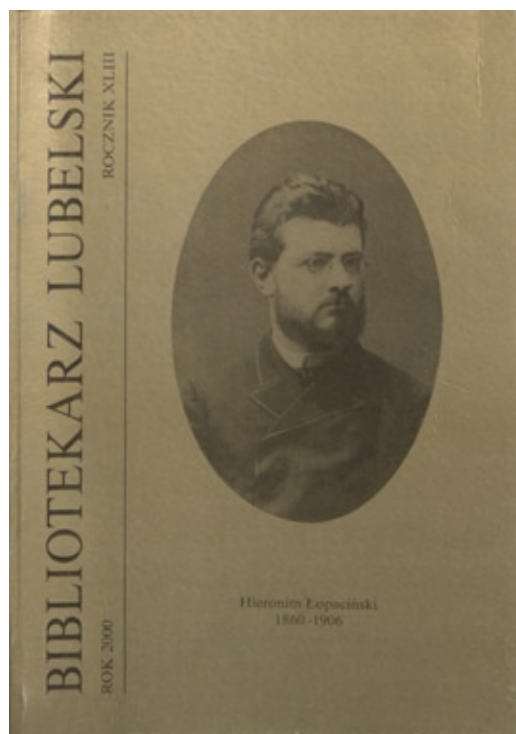
Flisiński Jerzy (1994 – 1995), Głowacka Joanna (1984 – 1987), Kaczyński Jerzy
(nr 3-4 1976 -1983), Różańska Maria (1983), Stasiuk-Karaś Teresa (1996 – 1997),
Steckiewicz Maria (1988 – 1993)

Województwo chełmskie

Muszyńska Agnieszka (1990 –1992), Piwowarczyk Andrzej (od nr 3/4 1976 – 1978),
Przychodzka Alicja (1991 – 1997), Sulimirski Witold (1978 – 1989)

Województwo zamojskie

Buczek Kazimierz (nr 34 1976 – 1990), Gruszka Krystyna (1991 -1995)

Mgr Anita Romulewicz
Olsztyn – WBP

OD „INFORMATORA” DO „BIBLIOTEKARZA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO”

Abstract

„Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” is the journal of Library issued in Olsztyn, whose history dates back to the 50s of the twentieth century. Magazine informs about library work activities of various types operating in the Warmia and Mazury. It's a methodological support and information for librarians and readers and promotes reading. It presents trends in library development.

Streszczenie

„Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” to czasopismo bibliotekarskie wydawane w Olsztynie, którego historia sięga lat 50-tych XX wieku. Periodyk informuje o pracy bibliotek różnych typów działających na terenie Warmii i Mazur. Stanowi wsparcie metodyczne i informacyjne dla bibliotekarzy oraz czytelników. Realizuje cele popularyzujące czytelnictwo. Prezentuje tendencje w rozwoju bibliotek.

Czasopismo w opracowaniach

„Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” to branżowy periodyk o bogatej historii i tradycji, który, jak dotychczas, nie doczekał się odrębnego opracowania. W latach 80-tych XX wieku, o kwartalniku noszącym wówczas nazwę „Bibliotekarz Olsztyński” wspomniano w sporadycznych przypadkach, głównie w kontekście analizy tematycznej pisma¹. Ukazało się też tylko jedno zestawienie bibliograficzne zawartości tego pisma za lata 1983-1988 przygotowane przez Annę Wysocką². W 1996 r., z okazji 50-lecia bibliotek publicznych na Warmii i Mazurach, do rąk czytelników trafiło jubileuszowe wydanie kwartalnika, o czym donosiła lokalna prasa³. Media olsztyńskie zwróciły

¹ [Halina Judzińska] (jh): O czytelnictwie w małych miasteczkach i pegeerach. *Nasza Wieś* 1987 nr 51 s. 5

² Anna Wysocka: Bibliografia zawartości „Bibliotekarza Olsztyńskiego” (za lata 1983-1988), *Bibl. Olsz.* 1989 nr 4 s. 38-59

³ Tadeusz Matulewicz: „Złota publikacja”. 50 lat bibliotek publicznych na Warmii i Mazurach [Jubileuszowe wydanie „Bibliotekarza Olsztyńskiego”], *Dziennik Pojezierza* 1996 nr 245 s. 4

ponadto uwagę na wyraźny przełom w historii czasopisma, jaki miał miejsce trzy lata później. Wtedy to pismo zyskało nie tylko nowy tytuł „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski”, ale także nowoczesną formę pisma elektronicznego.⁴ Od tego czasu „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski”, choć bywał ujmowany w badaniach⁵, to nigdy nie stał się przedmiotem samodzielnej, opublikowanej pracy.

Już pobieżna lektura czasopisma pokazuje, jaką istotną rolę odrywało ono w życiu bibliotek i bibliotekarzy regionu. Pismo jest dziś nieodłączną częścią historii powojennego bibliotekarstwa na Warmii i Mazurach. Dlatego też warto poświęcić mu więcej uwagi. Niniejszy artykuł jest zaledwie przyczynkiem do szerszej i głębszej analizy tego kwartalnika.

Informator Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej

Historia „Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego” to jednocześnie historia jedyne-go branżowego pisma bibliotekarskiego na Warmii i Mazurach po II wojnie światowej. Odradzające się biblioteki w regionie na własne pismo musiały czekać ponad dekadę. Pierwszy zeszyt pisma pod nazwą „Informator Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie” został opracowany w marcu, a wydany 20 kwietnia 1957 r.⁶ Przygotował go Dział Informacyjno-Bibliograficzny Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie. Drukiem wydała go Powielarnia Polskich Zespołów Śpiewaczych i Instrumentalnych w Warszawie.⁷ Nakład pierwszego zeszytu kwartalnika, opatrzonego datą 1958 r. wynosił 200 egzemplarzy.

Ówczesne cele „Informatora” redakcja zaprezentowała już na samym początku, w uwagach metodycznych, gdzie podano: „Chcieliśmy wypełnić lukę jaka powstała na skutek tego, że redakcja >>Nowych Książek<< przestała umieszczać w roku 1957 sylwetki pisarzy w swych zeszytach.”⁸ Założeniem pracowników WiMBP w Olsztynie było bowiem informowanie i sukcesywne dokształcanie bibliotekarzy pracujących w terenie, pozbawionych dostępu do podręczników z zakresu historii literatury (głównie klasycznej), opracowań krytycznych czy materiałów przybliżających sylwetki i twórczość autorów współczesnych. Pierwsze biogramy, opublikowane następnie

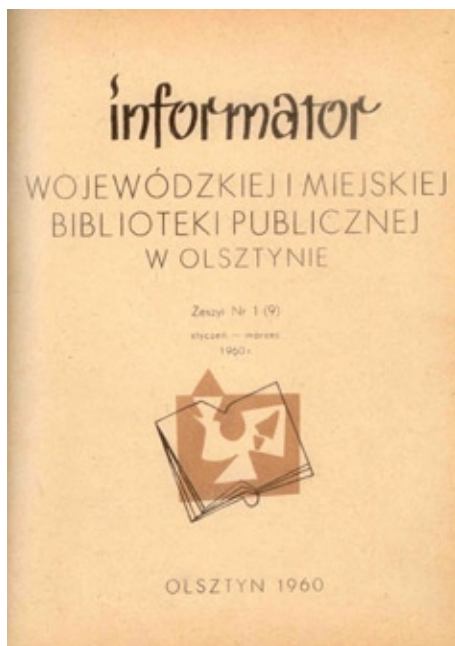
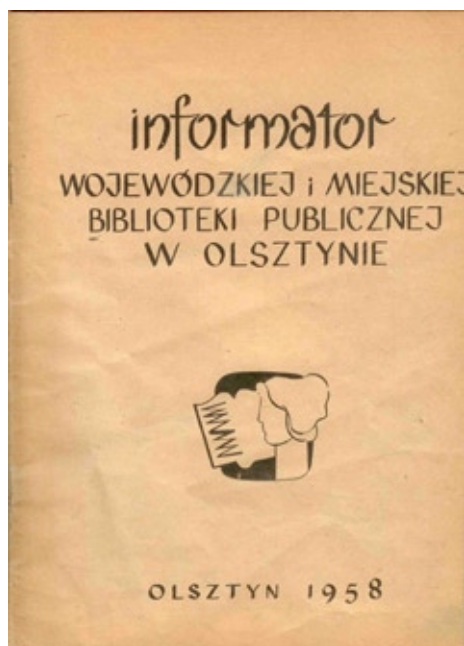
⁴ Nowy Bibliotekarz [1999 nr3/4]. *Gazeta Olsztyńska* 2000 nr 59, dod. „Coś się Dzieje” s. 1

⁵ Zob. Anna Marcol: Przegląd czasopism internetowych wydawanych przez polskie biblioteki, *Bibliotekarz* 2008 nr 4 s. 3-5

⁶ „Informator Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie” jest jednocześnie jednym z najstarszych regionalnych czasopism bibliotekarskich w powojennej Polsce

⁷ Stanisław Achremczyk: Olsztyn. Kultura i nauka 1945-2005, Olsztyn 2006, Ośrodek Badań Naukowych, s. 210; Od września 1959 r. druk „Informatora” powierzono Zakładowi Graficznemu „Pojezierze” w Olsztynie. Pismo wydawano w formacie A4.

⁸ [Uwagi metodyczne. Olsztyn, dnia 17 III 1958 r.], *Informator Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie* 1958 z. 1 (styczeń - marzec) s. 4

Fot. 1-2. Okładki „Informatora Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie”, numerów (I) 1958 oraz 1 (9) 1960, ze zmienionym logo

w „Informatorze”, zostały opracowane już w kwietniu 1957 r. Do rąk bibliotekarzy trafiły w grudniu tego samego roku, podczas kurso-seminariów. Uczestnicy spotkań mieli okazję poszerzyć swoją wiedzę o pisarzach, szczególnie tych, których książki znajdowały się w ich zbiorach bibliotecznych. Wcześniej, wydawane w formie powielaczowej „konsultacje, zalecenia, wytyczne, oceny, analizy i pomoce metodyczne [miały] słabość materiałów przysyłanych luzem (...) łatwo ginęły w skoroszytach pism. Z tego zrodziła się koncepcja wydawania przez Bibliotekę Wojewódzką publikacji periodycznej.”⁹

Warto zaznaczyć, że tego typu inicjatywa cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród bibliotekarzy. Pod koniec lat 50-tych XX w. kadre bibliotek publicznych stanowiły głównie osoby bez wyższego wykształcenia. Było ono w tym okresie jeszcze ewenementem, szczególnie w tak małych ośrodkach jak ówczesny Olsztyn liczący zaledwie 60 tysięcy mieszkańców. „W WiMBP [wyższe wykształcenie] miała wówczas tylko Dyrektorka. W czteroosobowym Dziale Instrukcyjno-Metodycznym mającym

⁹ Jan Burakowski: Przypadek ze skutkiem dożywotnim: wspomnienia bibliotekarza z lat 1956-2002. Olsztyn 2004 s. 23

spełniać rolę kuźni kadr dla bibliotek całego województwa (...) tylko jedna osoba posiadała pełne wykształcenie średnie, matury nie miała nawet kierowniczka działu.¹⁰

„Informator” już w pierwszych latach działalności postawił sobie też zadanie „propagatora książki i krzewiciela zainteresowań czytelniczych w środowisku [oraz] dostarczenie pomocy w jego pracy z czytelnikiem”. Dlatego też obok opracowanych biografii pisarzy prezentowano równocześnie gotowe scenariusze ich wykorzystania, sugerowane jako materiał szkoleniowy na seminariach powiatowych dla bibliotekarzy gromadzkich; jako podstawa do przygotowania wystawek czy plakatów; jako materiał do prowadzenia wieczoru autorskiego, montażu literackiego, pogadanki czy do codziennych rozmów z czytelnikami o książkach.

Materiały biograficzne powstawały w oparciu o warsztat Działu Informacyjno-Bibliograficznego. Podstawę stanowiły kartoteki recenzji i krytyki literackiej WiMBP w Olsztynie. Początkowo redakcja decydowała się na popularyzację pisarzy zaliczanych do klasyków literatury światowej, m.in. Williama Faulknera czy Tomasza Manna. Z czasem to jednak pisarze polscy zdominowali łamy pisma. Stałe miejsce w ramówce znalazły również sylwetki regionalne.

Od początku istnienia „Informatora” ważny jego komponent stanowiły komunikaty. W pierwszym numerze pismo donosiło w kilku materiałach np. o podjęciu badań nad działalnością punktów bibliotecznych województwa olsztyńskiego. Redakcja ogłosiła także konkurs z nagrodami dla bibliotek powszechnych województwa na najlepiej opracowane materiały do pracy z czytelnikiem.

Konieczność rozbudowania oferty metodycznej okazała się na tyle istotna dla twórców czasopisma, że już numer drugi współtworzyły działy Instrukcyjno-Methodyczny i Informacyjno-Bibliograficzny. Kwartalnik rozszerzono wówczas o zestawy literatury pomocniczej związanej z obchodami jubileuszowymi. Co ważne, w pierwszym roku wydawniczym skryształizował się skład redakcyjny, a artykuły autoryzowano. Jan Burakowski pod koniec 1958 r. objął funkcję redaktora naczelnego, którą pełnił przez niemal trzydzieści kolejnych lat, zapisując się tym samym w historii bibliotekarstwa warmińsko-mazurskiego.

Należy jednak pamiętać, że pomysłodawcą „Informatora” był Antoni Narwoysz, który zainicjował kwartalne pismo branżowe dla bibliotekarzy z regionu. W skład redakcji weszli ponadto Halina Giżyńska, autorka relacji ze spotkań i opracowań literackich, Tamara Wajsbrot, która wraz z Antonim Narwoyszem przygotowywała pierwsze zestawienia bibliograficzne (także adnotowane) oraz Jan Wróblewski, piszący o zasłużonych bibliotekarzach regionu.

Wraz z rozwojem pisma rósł jego nakład¹¹, a potrzeba poruszania innych ważnych zagadnień wymusiła zaangażowanie w redakcji kolejnych osób. Od 1960 r. „Infor-

¹⁰ Tamże, s. 12

¹¹ W 1958 r. – 250, w 1959 r. – 350. 1961-62 – 380, 390

Fot. 3. Jan Burakowski, pierwszy redaktor naczelny. Około 1960 r.
Źródło: Magdalena Staniszewska, Jan Burakowski. Bibliotekarz, publicysta, literat.
Monografia biobibliograficzna, Sierpc 2014, Miejska Biblioteka Publiczna, s. 27

matora” współtworzyła Wanda Dąbrowska. Rok później do składu redakcji dołączyła Stanisława Badowska (od kwietnia 1961 r. zastępca redaktora). Jak wspominał Jan Burakowski – z czasem „do opracowywania materiałów metodycznych, pisania artykułów problemowych i not informacyjnych udało nam się <<zapędzić>> (...) sporo bibliotekarzy terenowych i pracowników WiMBP”.¹² Wymienić należy m.in.: Krystynę Buczyńską, Wacława Gołowicza, Halinę Pietrulewicz, Benignę Pszenną i Teresę Rogowską. Początki pisma technicznie wspierały: maszynistka – Regina Kołata oraz korektorka – Janina Wakar.

W kolejnych latach „Informator” przybierał coraz wyraźniej kształt pisma branżowego. Śmiało wychodził poza ramy materiałów metodycznych. Coraz więcej miejsca poświęcono aktualnym problemom z różnych dziedzin pracy bibliotek. Pojawiały się więc opinie dotyczące zagadnień bieżących, oceny nowych tendencji, kroniki i relacje z obchodów jubileuszowych, raporty i analizy danych statystycznych z działalności bibliotek. W kolejnych latach utrwalała się formuła prezentowania różnych typów bibliotek (dziecięcych, pedagogicznych, szkolnych, itd.) oraz ich współdziałania z różnymi środowiskami.

¹² Jan Burakowski, dz. cyt., s. 23.

Od 1959 r. daje się zauważyć podkreślanie roli działań bibliotecznych w realizowaniu światopoglądu i metodologii marksizmu i leninizmu. W „Informatorze” drukowano m.in.: teksty z uchwały III Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, bibliografię Komunistycznej Partii Polskiej, recenzję książki „PPR na Warmii i Mazurach”, a także artykuły o roli książki rolniczej, życiu literackim ZSRR, przekłady z literatury radzieckiej. W 1960 r. redakcja zachęcała także biblioteki do wzięcia udziału w obchodach rocznicy Rewolucji Październikowej.

Do końca grudnia 1962 r., czyli do daty wydania ostatniego numeru „Informatora”, na stałe wpisały się kolumny tematyczne: „Warto wiedzieć” - prezentująca doniesienia kulturalne na łamach prasy ogólnopolskiej; „Czy już wiecie, że...” - doniesienia z życia bibliotek (personalne, lokalowe, ciekawostki, jubileusze, akcje, itd.) oraz „Kronika bibliotek”, „Kalendarium rocznic”, „Bibliografie adnotowane”, a także przygotowane z przymrużeniem oka „Kwiatki z naszej rabatki”, czyli anegdoty z życia bibliotek. Od 1959 r. regularnie relacjonowano działalność Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Obok zagadnień *stricto* bibliotecznych, jak: relacje ze spotkań autorskich, wywiady z ludźmi książki, wymiana dobrych praktyk, apele do czytelników, informacje o kursach i szkoleniach bibliotecznych – redakcja pisma starała się prezentować również tematy poza biblioteczne, ale mające wpływ na funkcjonowanie placówek. Stąd na łamach „Informatora” pisano o księgarniach, drukarniach i wydawnictwach, w tym regionalnych. Świadomość nadążania za zmieniającym się otoczeniem i rosnącymi potrzebami czytelników zwracały uwagę autorów na kwestie badań czytelniczych, samodoszktałcania kadry, wprowadzania atrakcyjnych form pracy bibliotekarzy (konkursy, pokazy filmowe), otwarcia się na ówczesnie najnowsze technologie (slajdy, magnetofony). Co ciekawe, sporo miejsca poświęcono w czasopiśmie problemowi niesumiennych czytelników. Po raz pierwszy w latach 60-tych podjęto też głośną dyskusję o wprowadzeniu windykacji.

Dużej dynamice rozwoju bibliotekarstwa na Warmii i Mazurach, towarzyszyły jednak wyraźne problemy lokalowe. Autorzy materiałów oferowali wsparcie metodyczne w zakresie usprawniania organizacji placówek i donosili o sukcesach tych reformowanych, nie zapominając o potrzebach niewielkich, wiejskich punktów bibliotecznych. Przez kilkuletni okres wydawniczy, „Informator Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie” ewoluował z periodyku o ambicjach edukacyjnych, szczególnie w zakresie popularyzacji wiedzy literackiej, w pełnoprawny tytuł fachowy, podparty danymi statystycznymi, kierowany do bibliotekarzy pracujących w różnych agendach i z czytelnikami w każdym wieku.

Bibliotekarz Olsztyński

W 1972 r., po dziesięcioletniej przerwie, pismo zmieniło tytuł na „Bibliotekarz Olsztyński”. Nowy periodyk stanowił jednak wyraźne nawiązanie do tradycji „Infor-

matora". Kontynuowany pod przewodnictwem Jana Burakowskiego, przygotowywany był przez nowe kolegium redakcyjne w składzie: Wanda Dąbrowska, Teresa Frudko, Halina Giżyńska, Henryk Jakubiec (sekretarz), Zofia Kicińska, Halina Sierżputowska, Leonard Turkowski, Tamara Wajsbrodt. W kolejnych latach zespół wsparli również Wanda Chodukiewicz, Marian Filipkowski i Krytyna Hałun. Tak liczna redakcja wynikała z podjętej współpracy Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką oraz Wojewódzką Komisją Związków Zawodowych.

Biuletyn przeznaczono dla pracowników bibliotek publicznych, związkowych, pedagogicznych i działaczy Rad Narodowych i Związków Zawodowych oraz wszystkich zainteresowanych działalnością placówek bibliotecznych w regionie. Ze względu na brak zezwolenia na wydawanie publikacji periodycznej, zeszyty 1-9 ukazywały się bez drukarskiego oznaczenia kolejnych numerów. Dopiero w 1974 r. redakcja otrzymała zgodę na publikowanie kwartalnika „do użytku służbowego”. Stąd pierwszy sygnowany numer „Bibliotekarza Olsztyńskiego” to 3 (10) z 1974 r. Pomimo tego, w 1975 r. wydawanie kwartalnika zostało zawieszone.¹³

W latach 1972-1975 czasopismo przeszło kilka istotnych zmian, także edytorskich. Od 1972 r. wydawcą kwartalnika zostały Olsztyńskie Zakłady Graficzne. Natomiast nową okładkę „Bibliotekarza Olsztyńskiego” zaprojektowała Bożena Jankowska, artystka związana z olsztyńskim środowiskiem plastycznym. W numerze trzecim z 1972 r. po raz pierwszy w kwartalniku opublikowano fotografie. Autorem części z nich był Wacław Gołowicz, bibliotekarz i fotograf-amator z Mrągowa.

W nowej formule pisma dało się zauważyć wyraźny „przydział” zadań poszczególnym członkom redakcji. Niektóre stałe kolumny wpisały się w historię „Bibliotekarza Olsztyńskiego” na bardzo długo, a część z nich, jak „Kalendarium wydarzeń”, ma w „Bibliotekarzu Warmińsko-Mazurskim” swoje miejsce do dziś. To właśnie w tamtym okresie redakcja rozpoczęła rejestrowanie „Kroniki bibliotek województwa olsztyńskiego”. Przez wiele lat czytelnicy mogli korzystać z materiałów prezentowanych w działach: „Prasa o bibliotekach”, czyli branżowy przegląd artykułów, „Region w literaturze” (często proponowany jako zestaw, na który składały się wywiad autorski z pisarzem, bibliografia i biogram, a czasem opinie krytyczne) czy „Nowe Książki o Warmii i Mazurach”, opracowywane przez Stanisławę Badowską. Nie brakowało też wieści: „Z życia organizacji społecznych środowiska bibliotekarskiego”.

Ważną część kwartalnika w latach 70-tych XX w. zaczęły stanowić materiały o charakterze sprawozdawczym i relacyjnym, przygotowywane półrocznie lub kwartalnie w Dziale Instrukcyjno-Metodycznym. W tabelach, zestawieniach i obszernych analizach statystycznych redakcja prezentowała raporty m.in. o działalności bibliotek na wsiach

¹³ Według relacji Jana Burakowskiego z dnia 8 II 2006 r. Cyt. za: Magdalena Staniszevska, Jan Burakowski. Bibliotekarz, publicysta, literat. Monografia biobibliograficzna, Sierpc 2014, Miejska Biblioteka Publiczna, s. 107

i w gminach województwa olsztyńskiego, o współpracy różnych typów bibliotek z innymi środowiskami, np. z PGR-ami, działalności wypożyczalni międzybibliotecznych, punktów bibliotecznych i sąsiedzkich punktów wypożyczeń czy też gromadzeniu dokumentów życia społecznego. Poruszając tematykę o zasięgu ogólnopolskim, nie zaniedbywano kwestii lokalnych. Obok raportów o stanie oświaty i roli regionalnych bibliotek w realizowaniu szerokich zadań wychowawczych wpisujących się w ówczesną myśl socjalistyczną, publikowano szczegółowe statystyki np. dotyczące kwestii BHP w placówkach. Obecnie opracowania te stanowią cenne, a niekiedy też jedyne źródło informacji o wielu aspektach funkcjonowania bibliotek publicznych.

„Bibliotekarz Olsztyński” to pismo, które z perspektywy lat można ocenić, jako periodyk o ambicjach fachowych, ukazujący istotną rolę Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie w kształtowaniu bibliotekarstwa w regionie Polski północno-wschodniej. Analizując treść kwartalnika nie sposób nie dostrzec znaczenia centralnej placówki województwa dla rozwoju bibliotek terenowych, ich indywidualnych sukcesów oraz scalania całego środowiska. Świadczyć o tym mogą choćby relacje z organizowanych pod wspólnym szyldem wojewódzkich obchodów jubileuszy ogólnopolskich, jak np. Rok Nauki Polskiej, Rok Kopernikowski czy 200-lecie Komisji Edukacji Narodowej. Sporo miejsca poświęca się też doniesieniom o działaniach bibliotek niepublicznych, np. olsztyńskich bibliotek naukowych - Wyższej Szkoły Nauczycielskiej i Akademii Rolniczo-Technicznej (dziś Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) oraz Biblioteki Muzeum Mazurskiego (dziś Muzeum Warmii i Mazur).

Redakcja „Bibliotekarza Olsztyńskiego” dokładała przy tym starań, aby wśród szczegółowych i rzeczowych opracowań na temat pracy instytucji nie zniknęła informacja o samym bibliotekarzu, jego codziennym zaangażowaniu. Stąd na stałe w kwartalniku zapisały się biogramy zasłużonych pracowników, informacje o przyznawanych nagrodach i odznaczeniach, ale też szczere i przepełnione emocjami wspomnienia w kolumnie „Z żałobnej karty”.

Charakterystyczny układ treściowy „Bibliotekarza Olsztyńskiego” przetrwał kolejne dekady, wyznaczając konkretny schemat prezentowania bibliotekarzom całego regionu informacji o ich środowisku zawodowym. Wychodząc naprzeciw ich zainteresowaniom i potrzebom przygotowywano cykle artykułów poruszające kwestie jak najbardziej aktualne. Toteż w kwartalniku znaleźć można materiały np. o biblioterapii, dziedzinie wówczas stosunkowo mało znanej, ale szybko zyskującej na popularności wśród pracowników bibliotek. Autorzy publikacji nie bali się także podnosić głosy krytyki. Dzielili się wrażeniami, doświadczeniami, ale i problemami. Odpowiedzią redakcji stała się powołana w 1974 r. kolumna „Pomagamy sobie w pracy”, zawierająca informacje o najnowszych lekturach i poradnikach dla bibliotekarzy.

W połowie lat 70-tych „Bibliotekarz Olsztyński” był pismem o już ugruntowanej pozycji w środowisku bibliotekarskim. W trzecim kwartale 1973 r. jego nakład wynosił

650 egzemplarzy, a zatem dwukrotnie więcej niż „Informatora”. O tyle samo zwiększyła się liczba stron periodyku. W 1974 r. niektóre zeszyty liczyły nawet 90 stron, gdy w latach ubiegłych średnio 50. Nie zmieniło to jednak faktu, że czasopismo przestało się oficjalnie ukazywać w rok później. Przerwę w cyklu wydawniczym wypełniły w latach 1975-1982 „Materiały Informacyjno-Bibliograficzne”.

Decyzją Prezesa Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk z dnia 11 czerwca 1983 r. WBP w Olsztynie ponownie uzyskała prawo wydawania kwartalnika pod nazwą „Bibliotekarz Olsztyński”. Był on faktycznie kontynuacją „Materiałów Informacyjno-Bibliograficznych”, ale jak we wstępie podano, tytułem nawiązywał do tradycji kwartalnika z lat 1972-1975. Zespół autorski pozostał w części ten sam. Funkcję przewodniczącego nadal pełnił Jan Burakowski. Kolejnymi członkami redakcji w momencie reaktywacji byli: Stefania Anculewicz, Krystyna Bartoszewicz-Zykubek, Halina Giżyńska-Burakowska, Henryk Jakubiec, Jolanta Juran, Zdzisława Kosmowska, Zofia Rakowska, Izabela Syroń, Tamara Wajsbrodt i Bożena Wasilewska.

Już od numeru 1 w 1983 r. pismo ukazywało się w pomniejszonym formacie A2. Wyraźnie przy tym zaznaczono, że periodyk wydawany jest wyłącznie do użytku wewnętrznego. Drukiem pisma zajął się Wojewódzki Dom Kultury w Olsztynie, który publikował go w zmniejszonym nakładzie 300 egz. oraz na słabszej jakości materiałach. W 1984 r. kwartalnik powielano w ZMP WIK w Olsztynie.

W stosunku do lat ubiegłych, zespół nowego „Bibliotekarza Olsztyńskiego” (głównie pracownicy działu Informacyjno-Bibliograficznego WBP w Olsztynie), wypracował bardziej zdefiniowaną ramówkę. Podstawę nowej odsłony pisma od początku stanowiły zestawienia bibliograficzne (literackie, polskie i obce, prasa o bibliotekach) i materiały pomocnicze do kartotek, które już w 1984 r., wraz z kalendarium rocznicowym i wykazem nowości regionalnych, zajmowały większą część zeszytów. Nadal zamieszczano publikacje w działach: „Kalendarium rocznic i obchodów”, „Warto wiedzieć”, „Nowości wydawnicze”, „Kronika bibliotek” (raporty, sesje okolicznościowe, o bibliotekarzach, kalendarium wydarzeń), „Z żałobnej karty”, „W naszych bibliotekach”. Jako nowość i uzupełnienie materiałów metodycznych oraz wytycznych do pracy zaistniały „Przepisy prawne”. Poszczególne numery otwierały natomiast artykuły prezentujące temat przewodni, np. problematyka rolnicza a biblioteki, czytelnik dziecięcy, lokale biblioteczne.

W drugiej połowie lat 80-tych dokładano starań, aby w „Bibliotekarzu Olsztyńskim”, piśmie nie tylko bibliotek Olsztyna, regularnie pojawiały się głosy pracowników placówek w terenie. Początkowo artykuły przygotowywane przez bibliotekarzy z instytucji powiatowych, gminnych czy wiejskich, przybliżały ich działalność głównie w ujęciu statystycznym. Z czasem pisano coraz więcej o kulturze regionalnej, udziale w forach i zjazdach, konkursach i obchodach, szczególną uwagę przykładając do dzielenia się dobrymi praktykami. Ważne dla wszystkich bibliotekarzy stało się bowiem nadążanie

za tendencjami w upowszechnianiu nowych form popularyzacji czytelnictwa i pracy z książką. „Bibliotekarz Olsztyński” coraz częściej zwracał uwagę na konieczność samorozwoju kadry bibliotecznej.

Kolejny etap w historii „Bibliotekarza Olsztyńskiego” rozpoczął się w 1987 r., kiedy to do pracy nad numerem 4 włączył się ówczesny dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie – Roman Ławrynowicz¹⁴. Równocześnie w grudniu tego roku, redaktor naczelny – Jan Burakowski zakończył współpracę z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Olsztynie i przeniósł się do Sierpca, gdzie kontynuował działalność kulturalną i biblioteczną. Tymczasem do zespołu redakcyjnego dołączyła Krystyna Hałun. Numer 1 z 1988 r. „Bibliotekarza Olsztyńskiego” zyskał nową szatę graficzną. Niezmieniony pozostał natomiast zakres tematyczny prezentowanych publikacji. Na wiele następnych lat utrwaliła się formuła pisania o bibliotekarzach i dla nich, a także z ich aktywnym udziałem.

Fot. 4. Roman Ławrynowicz, dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie w 1986 r.

Fot. Ze zbiorów dokumentów życia społecznego WBP w Olsztynie; sygn. 761-000371

¹⁴ Roman Ławrynowicz pełnił funkcję dyrektora WBP w Olsztynie od 1981 r. Jego zastępcą był Jan Burakowski, który 1 października 1985 r. zrezygnował z piastowanego stanowiska i objął ponownie zadania kierownika działu Instrukcyjno-Metodycznego, poświęcając się głównie pracy redaktora naczelnego „Bibliotekarza Olsztyńskiego”. Zob. Jan Burakowski, Przypadek ze skutkiem dożywotnim, dz. cyt., s. 86; Magdalena Staniszeńska, dz. cyt., s. 33.

Na schemat periodyku składały się przez kolejną dekadę doniesienia z bibliotek całego województwa („W naszych bibliotekach”). Omawiano m.in. kwestie kariery w bibliotece, czytelnictwa wśród pacjentów czy bezrobotnych, podejmowania współpracy z nowymi środowiskami, zastosowania strategii marketingowych w pracach bibliotek, a także komputeryzacji placówek. Pod koniec lat 90-tych szczególnie ostatni temat poruszany był na łamach czasopisma często, ponieważ otwarcie bibliotek terenowych na korzystanie z możliwości rozwoju technologicznego oraz zapewnienie im dostępu do Internetu stało się swoistą misją Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie. Jak pokazały następne lata odniosła ona na tym polu sukces na skalę ogólnopolską. „Bibliotekarz Olsztyński” z pierwszej połowy 1998 r. podawał jednocześnie informacje o bardzo nowoczesnym postrzeganiu bibliotek na Warmii i Mazurach, samodzielnie opracowujących nowe strategie działania oraz czerpiących z bogatych doświadczeń europejskich. Ważnym tematem było także stałe poszerzanie kompetencji zawodowych bibliotekarzy.

Inny istotny obszar czasopisma stanowił niezmiennie regionalizm i popularyzacja literatury regionalnej. Staraniem pracowników działu Informacyjno-Bibliograficznego, regularnie ukazywały się wywiady z pisarzami, zestawienia bibliograficzne (np. o Władysławie Ogrodzińskim, Klemensie Oleksiku czy Michale Kajce), sylwetki ludzi z kręgu książki, w tym bibliotekarzy.

Do końca 1999 r. pismo ewoluowało w kierunku rzeczowego i bardzo analitycznego profilu, proponując czytelnikom lekturę mocno nasyconą danymi statystycznymi. Prezentowane protokoły z posiedzeń, zjazdów i konferencji z udziałem dyrektorów, uzupełnione wynikami badań ankietowych oraz analizami działalności poszczególnych placówek za dany okres rozliczeniowy, współcześnie są nieocenionym źródłem informacji o zmianach i tendencjach w bibliotekarstwie na Warmii i Mazurach. Zbliżały jednak pismo, dotychczas będące medium popularnym, do biuletynu statystycznego, o charakterze bardzo formalnym. Jego kształt musiał zatem ulec zmianie. Zdaniem redakcji rozwiązania należało szukać w nowoczesnej prezentacji. Toteż członkowie zespołu w składzie: Roman Ławryniewicz (redaktor naczelny), Wiesława Nichthausser, Jolanta Juran, Bożena Wasilewska, w 1998 r. podjęli decyzję o wydawaniu pisma w wersji elektronicznej. Od 1990 r. „Bibliotekarz Olsztyński” borykał się dodatkowo z trudnościami, nie mogąc zapewnić kwartalnej płynności. Już wówczas numery 3 i 4 wydano jako zeszyt podwójny, co stało się tradycją trwającą do dziś. W kolejnych latach skład pisma był skromny, a format niewielki.

Wyjątkowy był rok 1996, kiedy to z okazji jubileuszu bibliotek publicznych na Warmii i Mazurach zwiększono format czasopisma (24 cm, wcześniej 21 cm), a druk zeszytów powierzono kolejno Drukarni ZG „Gryf” Olsztyn-Kieźliny i SQL w Olsztynie. Obfitowały one w materiały podsumowujące ostatnią dekadę. Prezentowały wkład wielu osób w rozwój bibliotekarstwa, sieci bibliotecznej i bazy lokalowej oraz poprawę

stanu zasobów. Rok 1997, jubileuszowy dla wielu placówek w terenie obchodzących swoje 50-lecie, przyniósł z kolei artykuły historyczne i prezentację wybranych miejskich bibliotek publicznych.

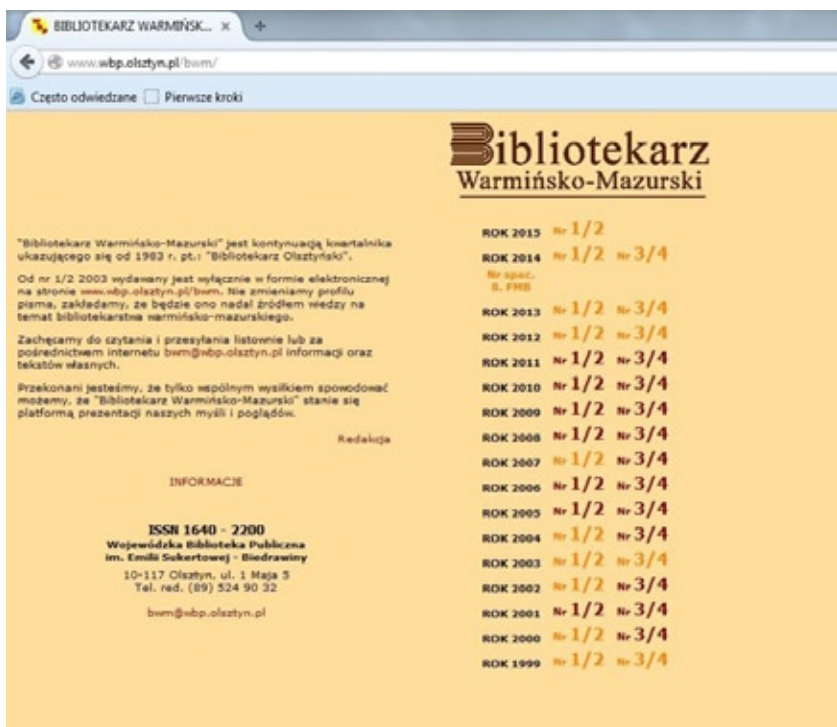
Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski

W czerwcu 1999 r. półroczny zeszyt z zachowaną numeracją kwartalną ukazał się pod zmienionym tytułem „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski”. Jak deklarowali członkowie redakcji we wstępie: „Nie zmieniamy profilu pisma, zakładamy, że będzie ono nadal źródłem wiedzy na temat bibliotekarstwa warmińsko-mazurskiego.”¹⁵ Współwydawcą periodyku został olsztyński Oddział Polskiego Towarzystwa Czytelniczego. Funkcję redaktora naczelnego nadal sprawował dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie - Roman Ławrynowicz, a w skład redakcji weszli pracownicy biblioteki olsztyńskiej: Małgorzata Ramutkowska (działająca tylko przez rok), Jolanta Juran (do 2001 r.), Bożena Wasilewska (do 2007 r.) oraz Wiesława Borkowska-Nichthauser (do 2013 r.), a także reprezentantka Biblioteki Elbląskiej - Krystyna Greczycho (do 2003 r.).

Pismo w 1999 r. ukazało się w zmienionej, elektronicznej formie na stronie internetowej WBP w Olsztynie w zakładce „Publikacje” (<http://www.wbp.olsztyn.pl/bwm/>). Redakcja zaproponowała strukturę strony internetowej, rezygnując tym samym z typowego składu edytorskiego. Nowoczesne medium, jakim był powszechnie dostępny Internet umożliwił autorom docieranie z informacjami do bardzo szerokiego grona czytelników. Artykuły nie ograniczane liczbą stron czy znaków, przygotowywano z dużą swobodą, z każdym rokiem coraz częściej wzbogacając je o ciekawy materiał fotograficzny czy prezentacje multimedialne.

Tematyka pisma oscylowała wokół zagadnień związanych z bibliotekarstwem, kulturą książki oraz popularyzacją czytelnictwa. Sporo miejsca w poszczególnych zeszytach poświęcano na relacje z najciekawszych wydarzeń organizowanych przez biblioteki na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, jak np. Powiatowy Dzień Bibliotekarza, Festiwal Poezji w Piszczu czy uroczyste otwarcie biblioteki w Elku. Od 2004 r. na stałe zagościły w piśmie, zamieszczane regularnie w pierwszym półroczu „Oceny działalności bibliotek publicznych województwa warmińsko-mazurskiego” za dany rok, przygotowywane przez Dział Instrukcyjno-Metodyczny. Domeną działu Informacyjno-Bibliograficznego były natomiast opracowywane tradycyjnie zestawienia polecanej literatury, przegląd prasy na temat bibliotek, recenzje książek, polecane nowości wydawnicze, zwłaszcza regionalne, a także kalendarium rocznic, zwracające uwagę na ważne daty i godne upamiętnienia nazwiska. W każdym niemal numerze prezentowano poszczególne kolekcje, zbiory biblioteczne oraz usługi.

¹⁵ Strona internetowa Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie: <http://www.wbp.olsztyn.pl/bwm/>

Fot. 5. Archiwum „Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego” na stronie WBP w Olsztynie

W drugiej połowie 2003 r. wraz z odejściem na emeryturę Romana Ławrynowicza, zadania przewodniczącego kolegium redakcyjnego „Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego” objął nowy dyrektor WBP w Olsztynie – Andrzej Marcinkiewicz. W gronie redakcyjnym Krystynę Greczyho zastąpiła Danuta Pol-Czajkowska (dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie), natomiast Bożenę Wasilewską (kierownika działu Informacyjno-Bibliograficznego) – Anita Romulewicz (od 2009 r.). Czteroosobowy zespół, którego członkiem była także Wiesława Borkowska-Nichthauser (zastępca dyrektora WBP w Olsztynie) z czasem zaczęła wspierać również Renata Pietrulewicz – kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego.

Rok później, w 2010 r. podjęto pierwsze starania, aby na czasopismo spojrzeć ponownie świeżym okiem i dokonać koniecznych zmian wynikających z potrzeb czytelniczych, nowoczesnych technik oraz potencjału samych bibliotekarzy. Okazją były obchody 600-lecia bitwy pod Grunwaldem, a efektem pierwszych zmian – wydany drukiem zeszyt specjalny, poświęcony tematyce historycznej, ze szczególnym uwzględnieniem ciekawostek dotyczących bitwy pod Grunwaldem (archeologicznych, kulturowych, literackich oraz socjologicznych).

Fot. 6. Andrzej Marcinkiewicz, dyrektor
Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
w Olsztynie w 2015 r.

Fot. Ze zbiorów WBP w Olsztynie.
Autor: Iwona Bolińska-Walendzik

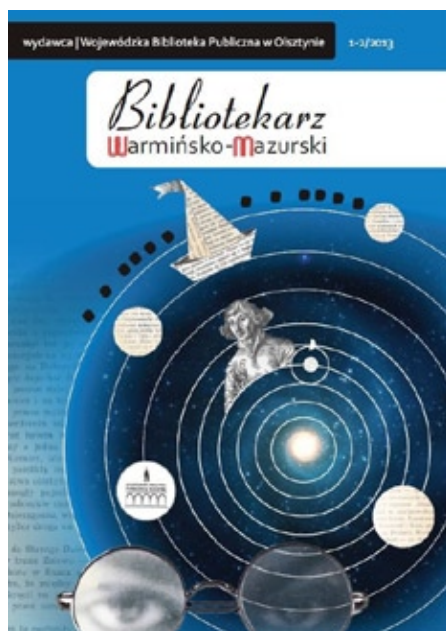
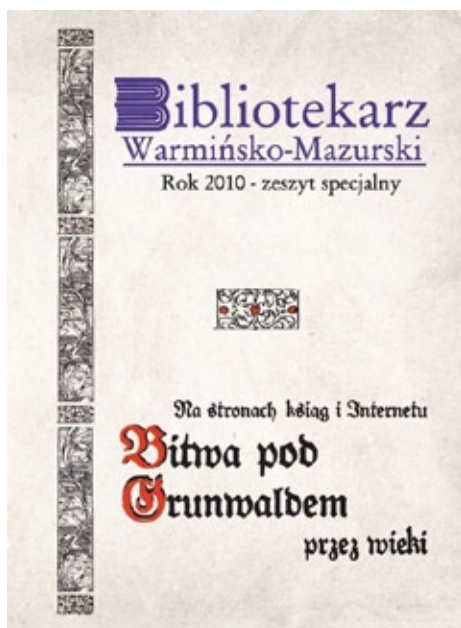
„Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” przez kilka kolejnych lat nadal pozostawał pismem branżowym, w którym redakcja realizowała wcześniejszy model, dobrze znany wszystkim czytelnikom. Niezmienna była też ramówka: „W naszych bibliotekach”, „Ludzie z kręgu książki”, „Warto wiedzieć”, „Zestawienia bibliograficzne”, „Pomoce metodyczne”, „Nowości wydawnicze” oraz „Kalendarium rocznic” i „Kalendarium z życia bibliotek”, co stanowiło świadome nawiązanie do długoletniej tradycji „Bibliotekarza Olsztyńskiego”. Dopiero w 2012 r., z inicjatywy bibliotekarzy z Pracowni Regionalnej i Informatorium WBP w Olsztynie (wcześniejszego działu Informacyjno-Bibliograficznego) zespół redakcyjny podjął decyzję o zmianie szaty graficznej kwartalnika.

W dotychczasowe ramy ujęto nowe, nieco lżejsze w odbiorze czytelniczym artykuły, felietony, zabawy literackie czy ciekawostki. W czasopiśmie można obecnie poczytać o książkach (nie tylko

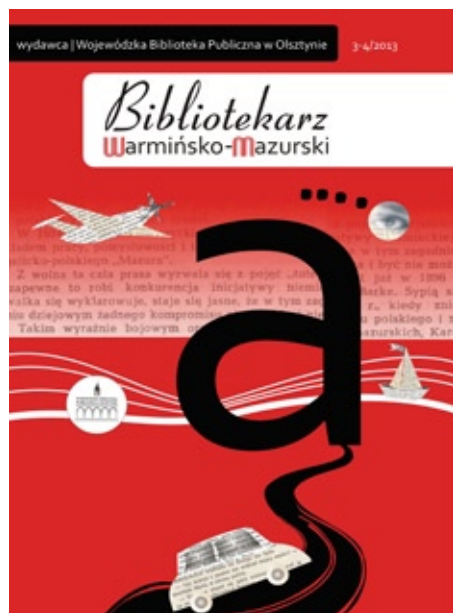
tych papierowych), o wydarzeniach kulturalnych (tych mniejszych i tych przygotowywanych z rozmachem, jak „Wawrzyn - Literacka Nagroda Warmii i Mazur”), a także o niezwykłych ludziach, w zwykłych sytuacjach. A wszystko uporządkowane według intrygującego, przewodniego tematu numeru.

Dzisiejsze czasopismo tworzy kilkusobowy zespół redakcyjny w składzie: Sylwia Białecka, Anita Romulewicz, Iwona Bolińska-Walendzik (grafika) i Renata Pietrullewicz. Funkcję przewodniczącego pełni niezmiennie Andrzej Marcinkiewicz. Z dużym zaangażowaniem w przygotowanie kolejnych numerów włącza się nowe pokolenie młodych bibliotekarzy. Obecnie „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” stanowi atrakcyjną merytorycznie i wizualnie platformę prezentacji myśli i poglądów bibliotekarzy nowoczesnych, otwartych na innowacje, ciekawych świata i chętnych do działania.¹⁶

¹⁶ Dostępny także na platformie http://issuu.com/wbp_w_olsztynie/

Fot. 7. Jubileuszowy „grunwaldzki” numer „bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego”

Fot. 8-10. Okładki elektronicznej wersji „Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego”

Mgr Maria Kycler
Katowice – US

**„BIBLIOTHECA NOSTRA.
ŚLĄSKI KWARTALNIK NAUKOWY”
W KOMUNIKACJI BIBLIOLOGICZNEJ
W LATACH 2009-2014**

Abstract

The article describes the activity of the journal “Bibliotheca Nostra. Silesian Scientific Quarterly” in the years 2009-2014, including the background of the Polish librarianship journals’ market. The author outlines the magazine’s origin and the programme goals. The paper describes the editorial and publishing works, as well as the structure of contents and themes undertaken in the issues and on the webpage.

Streszczenie

Artykuł, na tle polskiego rynku czasopism bibliotekarskich, przybliża działalność czasopisma „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” w latach 2009-2014. Autorka kreśli genezę i założenia programowe pisma. W nawiązaniu do zawartości strony WWW kwartalnika, charakteryzuje prace redakcyjne i wydawnicze, a także strukturę treści i tematykę podejmowaną na łamach zeszytów.

Wstęp

Na polskim rynku czasopism funkcjonuje wiele tytułów poświęconych problematyce książki i bibliotek¹. Baza *Arianta. Naukowe i Branżowe Polskie Czasopisma Elektroniczne* – najpełniejsze źródło na temat polskich naukowych i fachowych czasopism elektronicznych – rejestruje 77 tytułów periodyków z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej². Liczba ta świadczy o dużym zapotrzebowaniu czytelnicznym na treści związane z tematyką bibliotekoznawczą i bibliologiczną, a także dowodzi

¹ Jak zauważa Barbara Góra „biorąc pod uwagę wzajemne przenikanie się treści związanych z wytwarzaniem i upowszechnianiem książki, bibliotekarstwem, bibliotekoznawstwem, ruchem wydawniczym, informacją naukową itp., trudno jest wydzielić spośród nich wydawnictwa ściśle bibliotekarskie. W piśmiennictwie poświęconym temu rodzajowi periodyków najczęściej traktuje się je łącznie i obok tych, które służą bezpośrednio praktyce, wymienia się czasopisma naukowe, zawierające np. dokumentację zbiorów bibliotecznych i czasopisma o charakterze księgoznawczym. Często też termin „czasopismo” rozciąga się na nieregularne wydawnictwa ciągłe”. Zob.: Barbara Góra: Regionalne i sublokalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce w latach 1989–1994. *Prz.Bibl.* 1997 R. 65 nr 4 s. 363

² Stan danych na dzień 1 czerwca 2015 r.

aktywności zawodowej środowisk bibliotekarskich i bibliotekoznawczych. Wśród odnotowanych w *Ariancie* czasopism są wydawnictwa o znakomitym dorobku i kilkudziesięcioletniej tradycji³, ale także pisma młode (m.in. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”), które na rynku wydawniczym zaistniały stosunkowo niedawno i dopiero budują swą pozycję wśród odbiorców. Przekładając „wiek” czasopism bibliotekarskich na liczby należy odnotować, że 27 tytułów (35%) zostało założonych w bieżącym stuleciu.

Przyczyn dynamicznego wzrostu liczby nowych czasopism bibliotekarskich oraz podnoszenia atrakcyjności już istniejących można upatrywać w rosnącym znaczeniu periodyków zawodowych dla środowiska bibliotekarskiego⁴ oraz uproszczonej procedurze zakładania i dystrybuowania tytułów. Procesy zachodzące we współczesnych bibliotekach – przyspieszony obieg informacji, wzrost zapotrzebowania społecznego na otwarty dostęp do informacji, możliwości technik i technologii informatyczno-komunikacyjnych – rodzą popyt na piśmiennictwo doskonalące kompetencje profesjonalne bibliotekarzy, przekazujące wiedzę teoretyczną i kształtujące umiejętności praktyczne, podnoszące standard świadczonych usług. Rosnące aspiracje zawodowe bibliotekarzy, odczuwana potrzeba rozwoju i samokształcenia sprawiają, że chętnie – jako autorzy

³ Badania nad rozwojem czasopiśmiennictwa bibliotekarskiego w Polsce prowadzili m.in.: Lucjan Bi-liński: *Czasopisma bibliotekarskie w Polsce – funkcje, odbiór społeczny*. W: *Co nam zostało z tych lat: 80-lecie „Bibliotekarza”, 50-lecie „Poradnika Bibliotekarza”* / [red. tomu Janusz Nowicki]. Warszawa 2000 s. 18–19; Janusz Dunin: *Czasopisma bibliotekarskie. Zagadnienia ogólne i problemy przemilczane*. *Prz. Bibl.* 1997 R. 65 nr 4 s. 357–361; Sylwester Dziki: *Polskie czasopiśmiennictwo naukowe, popularnonaukowe i fachowe w 1993 r.* *Zesz. Prasozn.* 1994 nr 3/4 s. 147–154; Tenże: *Polskie czasopiśmiennictwo naukowe, popularnonaukowe i fachowe (wg stanu z I kwartału 1998 r.)*. *Zesz. Prasozn.* 2000 R. 41 nr 1/2 s. 115–133; Barbara Góra: *Regionalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce: (1953–1985)*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1996. – 141 s. bibliogr. ISBN 86-841-29-X; Taż: *Regionalne i sublokalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce w latach 1989–1994*. *Prz. Bibl.* 1997 R. 65 nr 4 s. 363–374; Andrzej Kłossowski, Krzysztof Migoń: *Czasopisma bibliotekoznawcze i księgoznawcze w Polsce*. Warszawa : Wydaw. SBP, 1971. – 41 s.; Józef Korpała: *Przegląd polskich czasopism bibliotekarskich*. *Prz. Bibl.* 1977 R. 45 z. 3 s. 251–279; Justyna Ostrowska: *Rozwój czasopiśmiennictwa bibliotekarskiego w Polsce*. W: *Prasa bibliotekarska : materiały z konferencji Regionalna prasa bibliotekarska - doświadczenia i perspektywy*, Szczecin, 8–9 października 2009 r. / [org. Książnica Pomorska im. St. Staszica, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Okręg Zachodniopomorski]. [online]. Szczecin 2011, s. 7–12, <http://zbc.kszaznica.szczecin.pl/publication/22284> [dostęp: 01 VI 2015]; Barbara Sordylowa: *O sytuacji polskich czasopism kulturalnych i naukowych*. *Rocz. Bibl. Nar.* 1996 T. 32 s. 33–37; Krystyna Stachowska: *Fachowe czasopisma bibliotekarskie polskie i zagraniczne*. W: *Materiały biblioteczne z konferencji organizowanych w latach 1963–1968 przez Biuro Wydawnictw i Bibliotek PAN*. Wrocław 1971 s. 45–57; Grażyna Wrona: *Polskie czasopisma naukowe w latach 1918–1939*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2005. – 407, [3] s.: bibliogr. ISBN 83-7271-320-0.

⁴ Pisali o tym m.in.: Janusz Dunin: *Czasopisma bibliotekarskie. Zagadnienia ogólne i problemy przemilczane*. *Prz. Bibl.* 1997 R. 65 nr 4 s. 357–361; Bogumiła Celer: *Pismo „Bliżej Biblioteki” – narzędziem aktywizującym lokalne środowisko bibliotekarskie (raport z badań)*. *Bliżej Biblioteki* 2014 nr 1(2) s. 2–5, <http://en.calameo.com/read/001407954c8fbcbb0fe81> [dostęp: 01 VI 2015]

i redaktorzy – dokumentują na łamach periodyków działalność bibliotek, inicjują badania i publikują ich wyniki oraz zabierają głos i podejmują dyskusję na bieżące tematy. W ten sposób aktywnie współtworzą treści pism fachowych i naukowych (ogólnopolskich i lokalnych), kreują miejsca wymiany wiedzy, doświadczeń i pomysłów szeroko rozumianego środowiska bibliotekarskiego.

„Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” (dalej „BN”) wpisuje się w scharakteryzowany wyżej nurt myślenia o przywarsztatowym charakterze czasopisma fachowego oraz aktywizowaniu i kształtowaniu działalności badawczej bibliotekarzy, a także przyjęciu nowego modelu publikowania – tradycyjnego i elektronicznego⁵.

Geneza i założenia programowe czasopisma

W roku 2005 staraniem Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach powołano do życia „Bibliotheca Nostra. Biuletyn Informacyjny”; jej bezpośrednim kontynuatorem stało się w roku 2009 czasopismo „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”⁶.

„Bibliotheca Nostra. Biuletyn Informacyjny” – nieodpłatnie dystrybuowana w postaci drukowanej do bibliotek naukowych, a od lipca 2007 roku obecna również na platformie Śląskiej Biblioteki Cyfrowej – wzbudziła zainteresowanie i pozytywne przyjęcie odbiorców.

Na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” odnotowano: „redakcja zapowiadała [...] informacje dotyczące historii, dnia dzisiejszego i planów na przyszłość ich macierzystej biblioteki [...], wyjście poza mury własnej księżnicy i prezentowanie innych bibliotek, krajowych i zagranicznych. Przegląd spisów treści i wydanych już 12 numerów periodyku dowodzi, że realizują ten program. Z numeru na numer czasopismo nabiera coraz wyraźniejszego kształtu. Główne działy czasopisma to: *Artykuły, Sprawozdania, Wydarzenia, Recenzje, Nowości wydawnicze, Informacje, Nowości w zbiorach*. Część artykułowa pokazuje, że «Bibliotheca Nostra» pragnie być forum wymiany poglądów

⁵ Problematykę poruszyli m.in. Bożena Bednarek-Michalska: Przyszłość bibliotekarskich czasopism fachowych i naukowych w dobie ery cyfrowej. W: Przyszłość bibliotek w Polsce : materiały z ogólnopolskiej konferencji Warszawa, 12-13 X 2007 r. / [red. tomu Jadwiga Sadowska] ; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Warszawa 2008 s. 170–180; Ewa Matczuk: Polskie czasopisma elektroniczne on-line z dziedziny bibliotekoznawstwa. *Arch. Bibl. Muz. Kośc.* 2007 T. 88 s. 99-108; Marek Nahotko: Naukowe czasopisma elektroniczne. Warszawa : Wydawnictwo SBP, 2007. – 179, [1] s.: bibliogr. ISBN 978-83-89316-73-8; Jacek Wojciechowski: Pomiędzy drukiem a dygitalizacją. W: Przyszłość bibliotek w Polsce... s. 155-169

⁶ Obszernymi opracowaniami bilansującymi dzieje czasopisma są prace: Joanna Chwałek: Od wykazu nowości do czasopisma recenzowanego. Historia kwartalnika „Bibliotheca Nostra”. W: Prasa bibliotekarska. Materiały z konferencji ... s. 13-21 [online], <http://zbc.ksiaznica.szczecin.pl/publication/22284> [dostęp: 01 VI 2015] oraz Maria Kycler: „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” (2009-2013). W: Książka, biblioteka, informacja : między podziałami a wspólnotą IV / pod red. Jolanty Dzieniakowskiej i Moniki Olczak-Kardas. Kielce 2015, s.339-362

dla bibliotekarzy i bibliotekoznawców w regionie. W części sprawozdawczo-informacyjnej biuletyn przynosi wiele praktycznych i użytecznych zarazem informacji o bibliotece, jej zbiorach i usługach⁷.

Środowisko bibliotekarzy Górnego Śląska skupionych wokół Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach (SBSW)⁸ zwróciło uwagę na różnorodne formy popularyzacji, a jednocześnie dyskutowania pracy Sekcji⁹ i wyraziło zainteresowanie planami edytorskimi biuletynu. W listopadzie 2007 roku podczas wspólnego posiedzenia rady programowej SBSW i zespołu redakcyjnego¹⁰ omówiono dotychczasowy dorobek „Bibliotheca Nostra. Biuletyn Informacyjny” oraz przedyskutowano perspektywy dalszego rozwoju pisma. Podjęto wówczas decyzję o objęciu tytułu patronatem Sekcji. Zachowano jego dotychczasową samodzielność, profil i częstotliwość, zalecając podniesienie rangi periodyku m.in. poprzez recenzowanie zamieszczanych w nim artykułów oraz wsparcie prac redakcyjnych autorytetem instytucji naukowej. Prowadzone w następnych miesiącach prace organizacyjne miały na celu włączenie pisma w nurt komunikacji naukowej. Elżbieta Gondek, dyrektor Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (IBiIN) przychylnie odniosła się do propozycji opieki naukowej IBiIN nad przekształcanym kwartalnikiem i zadeklarowała współudział Instytutu w jego wydawaniu¹¹. W roku 2009 ukonstytuował się nowy komitet redakcyjny, w skład którego weszli dotychczasowi członkowie redakcji z BG AWF, pracownicy IBiIN oraz bibliotekarze akademicki, reprezentujący jednocześnie Sekcję Bibliotek Szkół Wyższych. Prace zespołu programowego¹² zaowocowały projektem zmian struktury treściowej zeszytów (nadano im charakter monograficzny), określiły cele, misję oraz zasady redagowania tytułu; wystosowano także zaproszenia do pracy

⁷ Zdzisław Gębołyś: *Kronika. Prz. Bibl.* 2008 R. 76 z. 2 s. 385

⁸ Maria Kycler: *Dziesięciolecie działalności edukacyjno-szkoleniowej Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. Bibl. Nostra.* 2014 nr 2 s. 106-125

⁹ Publikowanie na łamach biuletynu sprawozdań z seminariów i konferencji organizowanych przez SBSW oraz dokumentowanie innych form działalności statutowej Sekcji. Ponadto redakcja udział w konferencjach SBSW traktowała jako okazję do nawiązywania współpracy z prelegentami, pozyskując tą drogą artykuły i materiały do druku

¹⁰ Zespół redakcyjny „Bibliotheca Nostra. Biuletyn Informacyjny” tworzyli pracownicy BG AWF: Mariusz Pacha (redaktor naczelny), Katarzyna Baran, Joanna Chwałek oraz Damian Ziółkowski. Głosem doradczym, wspierającym działalność redakcji była rada programowa, złożona z pracowników naukowych AWF – Janusza Iskry, Mirosława Ponczka, Krzysztofa Sas-Nowosielskiego oraz reprezentujących BG AWF Macieja Dronia i Katarzyny Szaniewskiej

¹¹ Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. *Droga od genezy po rok bieżący (1974-2013) / Oprac. zespół pod kier. Elżbiety Gondek. Forum Bibl. Med.* 2013 R. 6 nr 2 s. 48, 61

¹² W składzie: Agnieszka Bajor (IBiIN), Maria Kycler (Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach), Bogumiła Warząchowska (Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)

w radzie naukowej¹³. W kwietniu 2009 roku Jolanta Gwioździk (IBiIN) została powołana na redaktor naczelną „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, funkcje zastępców powierzono Marii Kycler i Mariuszowi Pasze, a sekretarza redakcji – Katarzynie Baran¹⁴.

„Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” a współczesna komunikacja naukowa

Dołączając do grupy czasopism naukowych „BN” pragnęła stać się forum wymiany wiedzy i doświadczeń praktycznych, integrującym na swych łamach środowisko pracowników naukowych i bibliotekarzy akademickich.

We wstępie do pierwszego recenzowanego numeru pisma Jolanta Gwioździk i Mariusz Pacha wyrażali nadzieję, że kwartalnik stanie się „istotnym miejscem prezentowania dorobku pracowników naukowych i bibliotekarzy, umożliwiającym im naukowy oraz zawodowy rozwój”¹⁵, natomiast Jan Malicki podkreślał, że „ważne jest [...] kontynuowanie tych przedsięwzięć, które są znakiem rozpoznawalnym czasopisma. Redakcja w tym zespole osób doświadczonych w trudnym dziele poznawania i oceniania rzeczywistości bibliotekarskiej, uogólniania i ferowania wniosków tak oczekiwanych przez środowisko praktyków niełatwej sztuki udostępniania książek, wreszcie tworzenia tego, co nazywamy środowiskiem teoretyków i praktyków, gwarantuje atrakcyjność formuły i zawartości czasopisma”¹⁶.

Nowa formuła czasopisma obowiązywała zespół redakcyjny do tworzenia periodyku, który będzie spełniał warunki jakości merytorycznej i wydawniczej zgodnej z cechami współczesnej komunikacji naukowej. Rozumiano ją zgodnie z definicjami Johna S.M. Owena i Scholary Publishing and Academic Resources Coalition cytowanymi przez Marka Nahotko „jako zespół formalnych i nieformalnych procesów, służących wymianie wiedzy, nowo powstałej w wyniku badań własnych uczonego, opartych na obserwacji i weryfikowanych faktach, co stwarza płaszczyznę dyskursu naukowego”¹⁷; dzięki tym procesom „wyniki badań naukowych i dokonania pracowników są dokumentowane, oceniane, redagowane, formatowane, dystrybuowane, organizowa-

¹³ Zaproszenia przyjęli samodzielni pracownicy naukowcy Uniwersytetu Śląskiego – Antoni Barciak, Elżbieta Gondek, Zygmunt Kłodnicki, Jan Malicki, Dariusz Pawelec, Maria Z. Puliniowa, Irena Socha, Agnieszka Stopińska-Pająk, Wojciech Świątkiewicz, Jacek Wódz, Zbigniew Żmigrodzki oraz Akademii Wychowania Fizycznego – Janusz Iskra i Mirosław Ponczek.

¹⁴ Szczegółową chronologię opisanych działań podaje: Maria Kycler: Organizacja i działalność Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. Kronika wydarzeń. Cz. 1. Lata 2004-2009. *Bibl. Nostra* 2014 nr 1 s. 129-138

¹⁵ Od Redakcji. *Bibl. Nostra* 2009 nr 2 s. 7

¹⁶ Od Rady Naukowej. *Bibl. Nostra* 2009 nr 2 s. 9

¹⁷ Marek Nahotko: Komunikacja naukowa w środowisku cyfrowym: globalna biblioteka cyfrowa w informatycznej infrastrukturze nauki. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2010 s. 16

ne, udostępniane, archiwizowane, wykorzystywane i transformowane”¹⁸. Podzielano również opinię, że opis i modelowanie tych zjawisk jako części procesu badawczego ułatwia dostosowanie komunikacji naukowej do bieżących i przyszłych potrzeb nauki bez względu na dziedzinę wiedzy, w której jest realizowany. Jednocześnie tak definio-
waną komunikację zawężono do procesów realizowanych za pomocą czasopism – jed-
nego z najbardziej podstawowych źródeł informacji. Brano pod uwagę wyniki badań
dowodzących, że artykuły z czasopism są najczęściej czytany typem dokumentu,
natomiast popularność artykułów „wynika z tego, że ich tematyka jest różnicowana
zgodnie z potrzebami użytkowników, wydawcy starają się zapewnić właściwą jakość
publikowanym materiałom, informacja jest stosunkowo aktualna a artykuły realizują
potrzeby ich czytelników na różnym poziomie”¹⁹.

Czynnikiem decydującym o przypisaniu „BN” do grupy czasopism naukowych
w roku 2009 stało się publikowanie artykułów naukowych (prezentujących wyniki
oryginalnych badań o charakterze teoretycznym, empirycznym lub analitycznym) oraz
opracowań monograficznych podlegających procedurze recenzowania.

Od roku 2012 podstawowym wyznacznikiem brany pod uwagę w procesie reda-
gowania „BN” stały się kryteria oceny parametrycznej czasopism naukowych (lista
B) formułowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także analiza
globalnych trendów na rynku czasopism naukowych (śledzona m.in. za pośrednictwem
Index Copernicus). Redakcja „BN” wprowadziła wówczas w życie „double-blind” re-
view, czyli podwójną ślepą recenzję, z zachowaniem zaleceń *Dobrych praktyk w pro-
cedurach recenzyjnych w nauce*²⁰. Ponadto, kierując się zasadą transparentności, zespół
redakcyjny wypracował, skodyfikował i upublicznił zasady przejrzystego procesu re-
cenzenckiego, ochrony własności intelektualnej, a także standardy wydawnicze w za-
kresie składu, notacji i przypisów. Przestrzegając zaleceń MNiSW zadbano o stabilność
wydawniczą – zaprzestano wydawania zeszytów podwójnych oraz zapewniono termi-
nową publikację kolejnych numerów czasopisma.

Następną istotną zmianą wprowadzaną od roku 2012 była internacjonalizacja „BN”.
Początkowo objęła ona współpracę z autorami z zagranicznych bibliotek i jednostek
naukowych, co zaowocowało ogłaszaniem artykułów zarówno w języku polskim jak
i językach kongresowych. Naturalną konsekwencją otwarcia „BN” na współpracę mię-
dzynarodową stało się umiędzynarodowienie rady naukowej pisma oraz włączenie do
grona recenzentów bibliologów z ośrodków zagranicznych. Redakcja „BN” chętnie
nawiązuje współpracę ze specjalistami zagranicznymi, spodziewając się, że różnorod-
ność autorów i języków znacząco wpłynie na upowszechnienie na łamach pisma wy-

¹⁸ Marek Nahotko: Naukowe czasopisma... s. 12.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce. Oprac. Zespół do Spraw Etyki w Nauce, War-
szawa 2011

ników badań współczesnego bibliotekarstwa zagranicznego oraz przyczyni się do odbioru pisma w międzynarodowej społeczności bibliotekarzy i bibliotekoznawców. Pochodną internacjonalizacji było także poszerzenie składu redakcji o redaktorów językowych.

Przyjęcie nowego modelu komunikowania naukowego przez „BN” sprawiło, że pismo stało się częścią otwartych zasobów edukacyjnych. Swobodny dostęp online do wszystkich zeszytów kwartalnika oferuje Śląska Biblioteka Cyfrowa w kolekcji *Dziedzictwo kulturowe* (<http://www.sbc.org.pl/dlibra/publication?id=4442>) oraz strona WWW (<http://www.bibliothecanostra.awf.katowice.pl> i jej odpowiednik angielskojęzyczny – <http://www.en.bibliothecanostra.awf.katowice.pl/>). Czytelnicy bez konieczności rejestrowania się w serwisie mają zagwarantowane bezpłatne cyfrowe kopie czasopisma (tożsame z ich wersją papierową – referencyjną) poprzez publiczny Internet, umożliwiające m.in. czytanie, zapisywanie, kopiowanie, rozpowszechnianie czy drukowanie wszystkich tekstów przy zastosowaniu formy licencjonowania, która nakłada minimalne ograniczenia na korzystanie z tych treści²¹; dodatkowo obecność w sieci zapewnia indeksowanie i możliwość znalezienia potrzebnych publikacji poprzez wyszukiwarki internetowe.

Redakcja „BN” przywiązuje szczególną wagę do indeksacji²² oraz innych działań promocyjno-informacyjnych²³, które umożliwiają udostępnianie spisów treści, streszczeń czy pełnych tekstów. Od 2013 roku zamieszcza abstrakty i pełną treść artykułów w bazie czasopism społecznych i humanistycznych BazHum. Zawartość „BN” jest także odnotowywana w indeksie cytowań CYTBIN, Polskiej Bibliografii Bibliologicznej oraz IC Journals Master List.

Strona WWW – sieciowa dystrybucja informacji o czasopiśmie

Strona WWW „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” (ISSN 1734-6576, e-ISSN 2084-5464)²⁴ służy do wirtualnej prezentacji informacji na temat czasopisma.

²¹ Tytuł obecny w zasobach ŚBC od roku 2007; publikowany w ramach wolnych licencji Creative Commons CC BY-NC-SA 3.0 od roku 2014

²² W roku 2015 redakcja „BN” – w kontekście obowiązków informacyjnych czasopism naukowych oraz oceny czasopism Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego – przystąpiła do współpracy z systemem POL-Index nad utworzeniem kompletnej bibliografii polskich czasopism naukowych oraz wyliczeniem wskaźników cytawalności; ma to w przyszłości zapewnić jak najbardziej obiektywną ocenę czasopisma przez MNiSW i posłużyć do określenia Polskiego Współczynnika Wpływu

²³ W portalu EBIB, w zakładce Czasopisma bibliotekarskie w Polsce anonowano kierowane do składu zeszyty tematyczne „BN”, publikując ich spisy treści, a od roku 2012 także streszczenia artykułów w języku polskim. Ponieważ od maja 2013 roku witryna serwisu nie jest aktualizowana, a link do strony pod którą była dostępna (<http://www.ebib.info/serwisy/czsp/polskie/>) nie jest aktywny, zdecydowano o współpracy z redakcją portalu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, który od nr 3(33)/2013 poleca lekturę kolejnych zeszytów monograficznych „BN” podając ich spisy treści i abstrakty, a także zamieszcza logo pisma w banerze Polecamy

²⁴ Strona jest tworzona przez bibliotekarzy BG AWF w oparciu o materiały wypracowane przez redakcję „BN”.

Dwujęzyczny serwis – identyczny treściowo w języku polskim i angielskim – umożliwia polskim i zagranicznym czytelnikom, a także potencjalnym autorom wgląd do aktualnych i archiwalnych tekstów opublikowanych na łamach „BN” oraz odgrywa rolę informatora i przewodnika dla wszystkich zainteresowanych planami edytorskimi, organizacją cyklu wydawniczego czy kontaktem z redakcją. Głównym wyznacznikiem budowanej witryny internetowej była jakość, poprawność i aktualność informacji oraz przyjazna struktura i łatwość przeglądania stron. Zwracano uwagę na dopasowanie treści do odbiorcy dedykowanego serwisu.

Menu serwisu WWW „BN” składa się z ośmiu stron. Pierwsza (startowa) zatytułowana „Bieżący numer” prezentuje spis treści części artykułowej najnowszego zeszytu tematycznego i odsyła do pełnego tekstu całości. Zamieszczony obok baner zawiera odnośniki do bazy czasopism BazHum, instytucji sprawczych kwartalnika²⁵ oraz Facebooka – popularnego medium społecznościowego, pełniącego rolę dodatkowego kanału komunikacyjnego i promocyjnego, gdzie czasopismo funkcjonuje pod adresem: www.facebook.com/pages/Bibliotheca-Nostra-Śląski-Kwartalnik-Naukowy/486783558032460.

Następna strona – „O nas” – prezentuje bibliologiczno-informatologiczny profil czasopisma. Redakcja informuje o zakresie tematycznym periodyku podkreślając, że „BN” w swoim założeniu programowym ma na celu podejmowanie i wieloaspektowe prezentowanie zagadnień z zakresu kultury książki, bibliotekarstwa, edytorstwa i nauk pokrewnych. Odbiorcy są ponadto powiadamiani o układzie zawartości treściowej kwartalnika, językach publikacji, sygnalizowana jest procedura oceny naukowej zgłoszonych artykułów. Zaproszeniu do współtworzenia kolejnych numerów „BN” towarzyszy stale aktualizowany wykaz „Zapowiedzi tomów tematycznych”. Podane są także komunikaty o wersji drukowanej i elektronicznej pisma (wraz z adresami stron WWW, odrębnymi Międzynarodowymi Znormalizowanymi Numerami Wydawnictwa Ciągłego) oraz wskazane instytucje współpracujące nad „BN”: Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego oraz Sekcja Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach.

Kolejne strony – „Redakcja”, „Rada Naukowa”, „Recenzenci” – przybliżają ogólną organizację czasopisma; podają informacje dotyczące składu osobowego redak-

²⁵ Pracę związaną z wydawaniem „BN” dzielą trzy podmioty: Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego oraz Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego. Aportem podmiotów uniwersyteckich jest odpowiedzialność merytoryczna oraz nieodpłatne świadczenie pracy na rzecz recenzowanej części „BN”, natomiast koszt wydawania kwartalnika – skład, poligrafię oraz dystrybucję – pokrywa Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach.

cji (wraz z pełnionymi funkcjami i zakresami odpowiedzialności członków redakcji i współpracowników „BN”) oraz rady naukowej, a także udostępniają listę recenzentów współpracujących z redakcją. Wszystkie nazwiska opatrzone są afiliacją.

Strona szósta – „Informacje dla autorów” – opisuje oczekiwania wobec tekstów nadsyłanych do redakcji i przedstawia sposób realizacji kolejnych etapów cyklu wydawniczego kwartalnika; w szczególności koncentruje się na ocenie i selekcji dostarczonych materiałów wewnątrz redakcji oraz zewnętrznej procedurze recenzyjnej. Zamieszcza – do pobrania przez autorów – „Instrukcję wydawniczą”, która ściśle precyzuje wymagania techniczne wobec tekstów, ich objętość oraz sposób przygotowania odsyłaczy i bibliografii. Z kolei „Formularz recenzji” (narzędzie wspomagające ocenę naukową publikacji w „BN”) zwraca uwagę na stosowane kryteria ewaluacji. Redakcja informuje, że czasopismo znajduje się na wykazie czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (za publikację przyznawanych jest 7 punktów) oraz na liście Index Copernicus (z przyznaną liczbą punktów 4.72).

Strona „Archiwum” zawiera wykaz wcześniej ogłoszonych zeszytów oraz umożliwia wejście do pełnotekstowej wersji każdego z nich.

Ostatnia strona serwisu WWW – „Kontakt” – podaje dane teleadresowe redakcji oraz łączność na Facebooku.

Kolejnym miejscem prezentującym w sieci kwartalnik „BN” jest Śląska Biblioteka Cyfrowa. Dzięki uruchomionej na serwerze WWW aplikacji, czytelnicy mogą przeglądać oraz przeszukiwać zawartość biblioteki. Architektura strony jest dużo skromniejsza; ogranicza się do opisu publikacji (zawierającego: tytuł, temat i słowa kluczowe, nazwę wydawcy i miejsce wydania, typ zasobu, język, lokalizację oryginału oraz prawa warunków licencji), informacji nt. kolekcji oraz struktury publikacji (roczniki za lata 2005-2014).

Tematyka zeszytów i struktura treści

„Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” – jako czasopismo fachowe, a jednocześnie inicjatywa środowiskowa – jest „organem” bibliotek szkół wyższych województwa śląskiego, Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego oraz SBSW i koncentruje się na współczesnych nurtach bibliotekarstwa, głównie zagadnieniach warsztatowych. Pismo ogłasza zatem artykuły i rozprawy z zakresu teorii i praktyki bibliotekarskiej, ale chętnie porusza również problematykę historii książki i bibliotek, publikuje opracowania dokumentujące i archiwizujące zbiory i osiągnięcia poszczególnych księżnic akademickich oraz Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych.

Profil tematyczny „BN” kształtują dyskusje w gronie wydawców pisma oraz postulaty czytelników. Wskazówką dla redakcji i rady naukowej, w planowaniu zeszytów monograficznych w dużej mierze są wyzwania współczesności oraz wyniki ankiet i wywiadów zbiorowych przeprowadzanych podczas organizowanych przez SBSW konferencji i seminariów.

Mimo, iż „BN” jest czasopismem środowiskowym, zaprasza do współpracy zarówno pracowników własnych placówek jak i autorów z zewnątrz. Uwypuklić trzeba fakt, że w komunikacji bibliologicznej na łamach „BN” szczególnie chętnie biorą udział bibliotekarze (głównie akademicy) oraz kadra naukowo-dydaktyczna instytutów INiB. Ogłaszaniem wyników badań oraz materiałów z dziedziny bibliologii i informatologii są również zainteresowani przedstawiciele innych dyscyplin humanistycznych, przede wszystkim filolodzy i historycy, ale także reprezentanci innych profesji, m.in. architekci, prawnicy, muzykolodzy, archiwiści. Wśród autorów drukowanych rozpraw znaleźli się także specjaliści z zagranicy, których prace wzbogaciły prezentowaną tematykę²⁶.

W latach 2009-2014 ukazało się 21 numerów monograficznych (w tym dwa podwójne). Przedstawiona poniżej tabela zapoznaje z ogłoszonymi w tym okresie tytułami kwartalnika, podaje nazwiska redaktorów prowadzących oraz opatruje każdy zeszyt odsyłaczem do jego „lokalizacji” w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej, przy okazji informując o liczbie wyświetleń treści.

Nie sposób scharakteryzować szczegółowo treści prac publikowanych w poszczególnych zeszytach w działach *Artykuły* i *Materiały*. Zasygnalizowane zostaną jedynie kierunki badań bibliologiczno-informatologicznych, mających na celu rozpoznanie różnych form społecznego komunikowania za pośrednictwem bibliotek. Przedstawione w tabeli zakresy opracowań studialnych ukazują pola badawcze reprezentowane przez autorów recenzowanych artykułów i materiałów.

Lp.	Nr zeszytu	Tytuł zeszytu	Redaktor prowadzący	Liczba wyświetleń treści	Dostępne wydania publikacji
1.	2(18)/2009	<i>Książka dawna</i>	Maria Kycler	6996	http://www.sbc.org.pl/publication/17098
2.	3/4(19)/2009	<i>Książka współczesna</i>	Joanna Chwałek	8734	http://www.sbc.org.pl/publication/20239
3.	1(20)/2010	<i>Psychologia w bibliotece</i>	Grażyna Tetela, Bogumiła Urban	4476	http://www.sbc.org.pl/publication/22941
4.	2(21)/2010	<i>Opracowanie dokumentów</i>	Monika Lech	2109	http://www.sbc.org.pl/publication/24228
5.	3-4(22)/2010	<i>Archiwa i archiwalia</i>	Agnieszka Bajor	4258	http://www.sbc.org.pl/publication/25576
6.	1(23)/2011	<i>Sport i rekreacja bibliotekarzy</i>	Mariusz Pacha	3159	http://www.sbc.org.pl/publication/29748

²⁶ Szczegółowych informacji na temat wyników ankiety przeprowadzonej na przełomie stycznia i lutego 2014 roku, a także zespołu autorów publikujących na łamach „BN” dostarcza praca: Maria Kycler: „Bibliotheca Nostra...” s. 348-360

7.	2(24))/2011	<i>Budownictwo bibliotek uniwersyteckich</i>	Aneta Drabek	2477	http://www.sbc.org.pl/publication/37727
8.	3(25))/2011	<i>Użytkowanie książki</i>	Hanna Langer	579	http://www.sbc.org.pl/publication/43666
9.	4(26))/2011	<i>Oblicza sztuki książki</i>	Izabela Jurczak	1625	http://www.sbc.org.pl/publication/50638
10.	1(27))/2012	<i>Kształcenie użytkowników bibliotek szkół wyższych</i>	Maria Kycler	2047	http://www.sbc.org.pl/publication/61385
11.	2(28))/2012	<i>Information literacy. Uwarunkowania kulturowe i edukacyjne</i>	Hanna Batorowska	1572	http://www.sbc.org.pl/publication/65156
12.	3(29))/2012	<i>Prawo w bibliotece</i>	Marta Kunicka	917	http://www.sbc.org.pl/publication/69117
13.	4(30))/2012	<i>E-learning w bibliotece</i>	Maria Kycler	1571	http://www.sbc.org.pl/publication/70963
14.	1(31))/2013	<i>Information literacy. Teoria i praktyka</i>	Hanna Batorowska	1749	http://www.sbc.org.pl/publication/77190
15.	2(32)/2013	<i>Cenzura</i>	Maria Kycler, Agata Muc	1138	http://www.sbc.org.pl/publication/85207
16.	3(33)/2013	<i>Muzykalia</i>	Magdalena Walter-Mazur, Bogumiła Warząchowska	872	http://www.sbc.org.pl/publication/95654
17.	4(34)/2013	<i>Normalizacja w bibliotece</i>	Jolanta Szulc	1266	http://www.sbc.org.pl/publication/100887
18.	1(35)/2014	<i>Czytelnicy, zbiory, biblioteki</i>	Izabela Jurczak	539	http://www.sbc.org.pl/publication/117273
19.	2(36)/2014	<i>Stowarzyszenia bibliotekarzy</i>	Maria Kycler, Bogumiła Warząchowska	613	http://www.sbc.org.pl/publication/128506
20.	3(37)/2014	<i>Biblioterapia</i>	Agnieszka Chamera-Nowak, Teresa Wilkoń	273	http://www.sbc.org.pl/publication/140028
21.	4(38)/2014	<i>Kolekcje i zbiory specjalne w bibliotekach</i>	Jolanta Gwioździk, Marek Nahotko	97	http://www.sbc.org.pl/publication/169086

Tab. 1. Zeszyty tematyczne *Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy* za lata 2009-2014

Wśród poruszanych w „BN” tematów wyraźnie wyodrębnia się bibliotekarstwo, w szczególności szerokie spektrum zagadnień związanych z metodyką i techniką bibliotekarską oraz zawodem bibliotekarskim w perspektywie bibliologicznej. W mniejszym stopniu obecne są omówienia dotyczące struktury i dziejów książki bądź jej użytkowania²⁷. Znamionną cechą jest interdyscyplinarność badań, które wy-

²⁷ Podział zgodny z aktualną klasyfikacją bibliograficzną „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”

kazują związki bibliologii m.in. z kulturoznawstwem, pedagogiką, socjologią, psychologią, sztuką, architekturą czy zarządzaniem. Warto podkreślić, że przedstawiane przez autorów stanowiska uwypuklają różnorodność przestrzeni informacyjnej bibliotek w szybko zmieniającej się rzeczywistości.

Kolejna rubryka – *Sprawozdania* – dokumentuje wydarzenia naukowe i zawodowe (konferencje, seminaria, uroczystości, odbyte staże i szkolenia), a także powiadamia środowisko o inicjatywach SBSW.

W dziale *Omówienia i recenzje* publikowane są charakterystyki najnowszych książek i czasopism naukowych; redakcja zabiega o recenzje publikacji zbieżnych treściowo z tematyką zeszytu.

Rubryka *Wydarzenia* ma charakter informacyjny; w zwięzłych notach (z podaniem źródła) sygnalizuje różne przejawy obecności książek i bibliotek w przestrzeni informacyjnej i systemie kultury.

Część prezentującą dorobek i działalność AWF podzielono na: *Materiały*; *Omówienia*; *Informacje*; *Nowości w zbiorach*; *Wydawnictwa AWF*; w roku 2012 została formalnie wydzielona w strukturze treści pisma i nadano jej tytuł *Biblioteka AWF w Katowicach. Materiały, zbiory, wydarzenia*.

Zakończenie

Pięcioletnia obecność „BN” na rynku czasopism bibliologicznych nie została dotąd podsumowana pod kątem oceny linii programowej i wartości merytorycznej publikacji pogrupowanych w odpowiednie działy²⁸. Zdaniem autorki gruntowna charakterystyka i ocena zawartości wydanych dotychczas numerów będzie możliwa po przeprowadzeniu odrębnych badań wartościujących; pozwolą one m.in. zarysować tematykę pisma w zestawieniu z założeniami programowymi i polityką wydawniczą redakcji, opisać zainteresowania badawcze autorów, ocenić język opublikowanych prac, a także receptę pisma i jego skuteczność oddziaływania na środowisko²⁹.

„BN” jako efekt współpracy kilku podmiotów kładzie szczególne zasługi w integrowaniu środowiska pracowników naukowych i bibliotekarzy; jest orędownikiem twórczego dialogu teoretyków i praktyków, traktując go jako niezwykle istotny czynnik sprawczy rozwoju intelektualnego i zawodowego bibliotekarzy. Publikowane na łamach „BN” teoretyczne prace przedstawicieli świata nauki, rozwijają i konkretyzują liczne publikacje o charakterze praktycznym pracowników księżnic. Upowszechnianie badań, dokumentowanie i archiwizowanie osiągnięć poszczególnych bibliotek oraz

²⁸ Do tej pory przeprowadzono jedynie analizę formalno-statystyczną. Tamże s. 346-348

²⁹ Zgodnie z kryteriami oceny wartości czasopisma przedstawionymi w: Andrzej Mężyński: *Czasopisma księgo – i bibliotekoznawcze w Polsce. Kryteria ocen, wybrane przykłady*. W: Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim / pod red. Marty Skalskiej-Zlat i Anny Żbikowskiej-Migoń. Wrocław 2008 s. 157-165.

Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych wpisuje się w proces komunikowania społecznego jakim jest wytwarzanie, przekształcanie i przekazywanie informacji i wiedzy specjalistycznej. Celem komunikowania oprócz kształtowania i modyfikacji wiedzy jest także modelowanie postaw i zachowań związanych z kształceniem, doszkącaniem i doskonaleniem zawodowym.

Bibliografia

Chwałek Joanna: Od wykazu nowości do czasopisma recenzowanego. Historia kwartalnika „Bibliotheca Nostra”. W: Prasa bibliotekarska : materiały z konferencji Regionalna prasa bibliotekarska – doświadczenia i perspektywy, Szczecin, 8-9 października 2009 r. / [org. Książnica Pomorska im. St. Staszica, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Okręg Zachodniopomorski]. [online]. Szczecin 2011 s. 13-21, <http://zbc.ksiaznica.szczecin.pl/publication/22284> [dostęp: 01 VI 2015]

Gębołyś Zdzisław: Kronika. *Prz. Bibl.* 2008 R. 76 z. 2 s. 385

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Droga od genezy po rok bieżący (1974-2013) / Oprac. zespół pod kier. Elżbiety Gondek. *Forum Bibl. Med.* 2013 R. 6 nr 2 s. 47-65

Kycler Maria: „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” (2009-2013). W: Książka, biblioteka, informacja : między podziałami a wspólnotą IV / pod red. Jolanty Dzieniakowskiej i Moniki Olczak-Kardas. Kielce 2015 s.339-362

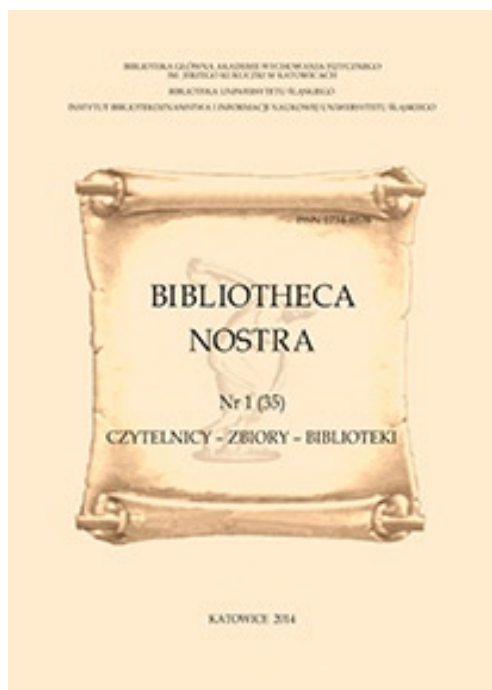
Kycler Maria: Dziesięciolecie działalności edukacyjno-szkoleniowej Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. *Bibl. Nostra* 2014 nr 2 s. 106-125

Kycler Maria: Organizacja i działalność Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. Kronika wydarzeń. Cz. 1. Lata 2004-2009. *Bibl. Nostra* 2014 nr 1 s. 114-141

Kycler Maria: Organizacja i działalność Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. Kronika wydarzeń. Cz. 2, Lata 2010-2014. *Bibl. Nostra* 2014 nr 2 s. 138-159

Nahotko Marek: Komunikacja naukowa w środowisku cyfrowym : globalna biblioteka cyfrowa w informatycznej infrastrukturze nauki. Warszawa: Wydaw. SBP, 2010. – 283, [1] s.: bibliogr.

Nahotko Marek: Naukowe czasopisma elektroniczne. Warszawa: Wydaw. SBP, 2007. – 179, [1] s.: bibliogr.

Dr Iwona Sójkowska
Łódź – PŁ

IDEA OTWARTOŚCI „*BIULETYNU EBIB*”

Abstract

The article presents the e-journal “The EBIB Bulletin”. Apart from its history, the article discusses the idea of open access and work of its editors and volunteers, the range of topic, how the main themes are arranged and how the full-text articles are presented. The author also tries to define a group of readers and analyze the readership of “The EBIB Bulletin” on the basis of statistic data. In the supplement of the article there is a list of publication which refer to “The EBIB Bulletin” and EBIB platform.

Streszczenie

Artykuł prezentuje czasopismo elektroniczne „Biuletyn EBIB”. Przybliża genezę jego powstania, ideę open access, pracę redaktorów–wolontariuszy. Przedstawia charakterystykę biuletynu, jego zakres tematyczny, specyfikę doboru tematów przewodnich oraz sposób prezentacji pełnych tekstów. Definiuje grupę czytelników – odbiorców treści oraz, na podstawie przykładowych danych statystycznych, omawia czytelność biuletynu. Uzupełnieniem artykułu jest wykaz publikacji, które dotyczą „Biuletynu EBIB” lub serwisu EBIB, którego biuletyn jest integralną częścią.

Polskie bibliotekarstwo rozwija się dzięki zaangażowaniu wielu bibliotekarzy praktyków i wsparciu naukowców pracujących w ośrodkach bibliotekoznawczych. Rozwój ten nieuchronnie związany jest z umiejętnym dzieleniem się wiedzą, co z kolei kształtuje różne formy wymiany doświadczeń czy wyników badań naukowych. Jedną z nich jest publikowanie na łamach czasopism. Oprócz ponad 40 tytułów z zakresu bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej zarejestrowanych w Bibliografii Wydawnictw Ciągłych BN w środowisku ukazują się także inne tytuły, które oddziałują lokalnie, niekiedy instytucjonalnie. Każde z nich ma swój wkład w doskonalenie zawodowe bibliotekarzy, choć niewiele z tych tytułów w pełni wpisuje się w ideę otwartego dostępu.

Początki open access w polskim bibliotekarstwie

„Biuletyn EBIB” bezsprzecznie należy uznać jako pierwsze ogólnodostępne czasopismo elektroniczne dla bibliotekarzy. Pomysł na jego wydawanie zrodził się w środo-

wisku bibliotekarzy–praktyków, którzy obserwując rozwój nowych technologii, uznali, że polskie bibliotekarstwo potrzebuje nowoczesnego nośnika wymiany doświadczeń. Wstępne rozmowy prowadzone od sierpnia 1998 r., ukonstytuowane zostały spotkaniem redakcji w styczniu 1999 r. w Bibliotece Narodowej. Pierwszy numer „Elektronicznego Biuletynu Informacyjnego Bibliotekarzy” (ISSN 1507-7187, od 2001 r. „Biuletyn EBIB”) ukazał się w kwietniu 1999 r.¹ W ciągu 15 lat redakcja opublikowała ponad 150 numerów. Wszystkie dostępne są elektronicznie, w pełnym tekście, bez konieczności zakładania konta użytkownika, bez logowania. „Biuletyn EBIB” jest dostępny na licencji Creative Commons – Uznanie Autorstwa. Licencja zezwala na kopiowanie i rozpowszechnianie utworów w dowolnym medium i formie, zmianę utworów i tworzenie dzieł pochodnych w dowolnym celu, także komercyjnym, pod warunkiem umieszczenia informacji o twórcy. Cel, jaki przyświecał bibliotekarzom – eliminowanie wszelkich barier dostępu do fachowych informacji, został osiągnięty.

Zespół redakcji

Inicjatywa tworzenia elektronicznego czasopisma dla bibliotekarzy zjednała zespół wolontariuszy–pasjonatów swojej profesji, którzy wykorzystując własne doświadczenia, wiedzę i entuzjazm oraz kierując się chęcią zdobywania nowych umiejętności podjęli wyzwanie. Warto wymienić nazwiska tych osób, gdyż powinny one na stałe wpisać się do historii polskiego bibliotekarstwa: Anna Filipowicz, Anna Komperda, Anna Osiewalska, Bożena Bednarek-Michalska, Marzena Marcinek, Szymon Matuszewski, Urszula Puszkiewicz, Aleksander Radwański, Stanisław Skórka. Wraz z krystalizacją planów i pierwszymi działaniami pojawiło się wsparcie instytucjonalne, najpierw ze strony bibliotek, w których pracowali ww. bibliotekarze, a następnie z SBP, które powołało w swoich strukturach Komisję Wydawnictw Elektronicznych. Od 2010 r., po wygaśnięciu współpracy z SBP, „Biuletyn EBIB” wydawany jest przez Stowarzyszenie EBIB, zachowując pełną otwartość.

W bieżącym roku minęło 15 lat publikowania „Biuletynu EBIB” i tyleż samo czasu wolontariackiej pracy całego zespołu, w skład którego wchodzi redaktorzy merytoryczni, korektorzy, redaktorzy techniczni i tłumacze. Warto wspomnieć także o wsparciu prawnym, które od lat zapewnia Barbara Szczepańska – specjalista zarządzania informacją, kierownik biblioteki i ośrodka informacji w kancelarii prawnej Hogan-Lovells. Redaktorzy–wolontariusze realizują swoją bibliotekarską pasję po godzinach pracy zawodowej, dokładając starań, aby kolejne numery czasopisma były rzeczywistą odpowiedzią na potrzeby środowiska.

Skład redakcji jest zmienny², uzależniony od osobistych/prywatnych możliwości każdego wolontariusza. Z życzliwością przyjmowani są nowi członkowie zespołu oraz

¹ Sójkowska Iwona: EBIB – Elektroniczna Biblioteka – platforma cyfrowa SBP. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 2 s. 77, 79

² Dotychczas w zespole redakcyjnym pracowało ponad 50 osób

osoby powracające po czasowym zawieszeniu współpracy – każdy musi kiedyś odpocząć od nadmiaru obowiązków, gdyż pracy przy redagowaniu czasopisma nie brakuje. Gotowość do współpracy i przyjmowania do zespołu nowych osób jest kolejnym czynnikiem wskazującym na otwartą formułę tworzenia biuletynu.

Rys.1. Jedno ze spotkań zespołu EBIB. Łódź 2010
Źródło: ze zbiorów Stowarzyszenia EBIB

Charakterystyka biuletynu

Biuletyn EBIB ukazuje się regularnie ok. 15. dnia każdego miesiąca. Wyjątek stanowi okres wakacji i początek roku kalendarzowego, kiedy numery publikowane są raz na dwa miesiące. Wydawany jest z dużą częstotliwością – dziewięć numerów w roku, a teksty nadsyłane są najczęściej miesiąc przed ich opublikowaniem. Wypracowana przed laty formuła przygotowania tekstu do publikacji wyklucza niestety recenzję. Priorytetem dla redakcji jest szybkość dostarczania interesujących treści. Stąd też „Biuletyn EBIB” należy traktować jako czasopismo fachowe, a nie naukowe. Mimo braku procesu recenzowania artykuły są często cytowane, a zawartość czasopisma indeksowana w bazach: BazHum, CytBin, Directory of Open Access Journals, Library, Information Science and Technology Abstracts – EBSCO oraz w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej. Brak recenzji ma swoje wady – redakcja merytoryczna nie zawsze wychwytuje błędy i jest w stanie zweryfikować informacje. W związku z tym odpowiedzialność za wiarygodność podawanych informacji ponoszą autorzy, a czytelnicy stają

się najlepszymi recenzentami. Przekazywane przez nich opinie publikowane są w serwisie EBIB³ lub przesyłane do autorów, tak żeby mogli się do nich ustosunkować.

W zależności od zebranego materiału teksty przydzielane są do kilku działów. Dział główny stanowią artykuły tematyczne, związane z hasłem przewodnim numeru. Inne nadesłane artykuły najczęściej zamieszczane są w działach:

- „Badania, teorie, opinie (wizje)”,
- „Komunikaty”,
- „Sprawozdania”
- „Recenzje”.

W części głównej publikowane są artykuły polskie i tłumaczenia z zakresu bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Poruszają one najczęściej zagadnienia zbiorów bibliotecznych, zawodu bibliotekarza, czytelnictwa, organizacji bibliotek. Duży nacisk położony jest na stosowanie nowych technologii i innowacyjnych rozwiązań wspomagających pracę bibliotekarzy oraz rozwijających działalność usługową bibliotek. Czasem artykuły wykraczają poza przyjętą tematykę, nawiązując do innych dziedzin wiedzy; w ten sposób bibliotekarze mogą poszerzać swoje horyzonty. W rocznym planie numerów zazwyczaj znajduje się też lżejsza tematyka, ukazująca pasje bibliotekarzy, nietuzinkowe podejście do wykonywania obowiązków zawodowych i sposoby na pozazawodowe życie (np. Bibliotekarze – artyści, literaci, podróżnicy i...).

Redakcja współpracuje z aktywnymi, kreatywnymi autorami, którzy są chętni do dzielenia się swoją wiedzą, doświadczeniem, pomysłami. Wśród autorów nie brakuje także osób rozpoczynających pracę w zawodzie. Ich pierwsze doświadczenia i obserwacje są równie cenne. Oprócz specjalistów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej często współtwórcami treści są naukowcy z innych dziedzin, których przemyslenia, badania wnoszą do naszej branży nowe spojrzenie na przeobrażenia społeczne i wynikające z nich zmiany w postrzeganiu czytelnictwa, komunikacji międzyludzkiej, wreszcie komunikacji naukowej i dostępie do informacji (np. Koniec 2.0). Doskonale sprawdza się także współpraca ze studentami bibliotekoznawstwa, którzy pod opieką redaktora – Anny Komperdy przygotowali dotychczas kilka numerów biuletynu (75, 100, 124, 133).

Ogromne znaczenie ma otwarta formuła doboru tematów przewodnich kolejnych numerów „Biuletynu EBIB”. Jesienią organizowana jest akcja pod hasłem „Zgłoś temat dla Biuletynu”, dzięki czemu czytelnicy mogą przysyłać swoje propozycje. Propozycje rozważane są w gronie redaktorów pod względem merytorycznym, pod uwagę brana jest również realność pozyskania ciekawych tekstów. Najciekawsze propozycje, możliwe do realizacji, wyznaczają kierunek pracy „Biuletynu EBB” w kolejnym roku

³ EBIB [on-line], [dostęp 10 X 2014]. Dostęp w: <http://www.ebib.pl>.

kalendarzowym. Są to najczęściej tematy bliskie praktyce bibliotekarskiej, nowości determinujące organizację bibliotek czy wyznaczające inne podejście do zawodu bibliotekarza. Osoby zgłaszające często stają się współtwórcami numeru, choć oczywiście nie jest to regułą. Część osób zgłasza swoją propozycję, gdyż odczuwa braki wiedzy w danym obszarze, tym samym traktując biuletyn jako fachową, rozwijającą lekturę. Ponadto każdego roku redakcja stara się wyprzedzać rzeczywistość i inicjować dyskusję wokół innowacyjnych usług czy rozwiązań (np. „Dorobek naukowców – narzędzia rejestracji i oceny” czy „Otwarta nauka i edukacja”). Biuletyn obejmuje swoim zasięgiem biblioteki wszystkich typów, zarówno naukowe, jak i publiczne czy pedagogiczne. Przeważają tematy bliższe bibliotekarzom z instytucji naukowych, głównie akademickich, ale skład redakcji rekrutującej się z różnych bibliotek oraz czytelnicy obligują do szerokiego wglądu w polskie bibliotekarstwo (np. „Małe biblioteki w globalnej wiosce”, „Biblioteki szkolne”), co można zaobserwować, czytając biuletyn na bieżąco czy zaglądając do archiwum. Publikowane są artykuły zamawiane, ale także spontanicznie nadsyłane przez bibliotekarzy, specjalistów informacji naukowej czy z pokrewnych dziedzin nauki.

Ważne miejsce w publikowaniu treści zajmują tłumaczenia artykułów. Ich liczba wciąż nie jest satysfakcjonująca, ale redakcja dokłada starań, aby nowe trendy zaprezentować, przytaczając zagraniczne wzorce. Również w tym zakresie zespół redakcji liczy na czytelników, którzy sięgając do anglojęzycznych źródeł informacji, mogą proponować tłumaczenia wartościowych (w ich przekonaniu) tekstów dla polskich bibliotekarzy⁴.

Dostęp do pełnych tekstów

Warto podkreślić, że minione 15 lat to czas wielu zmian w technologiach informatycznych. Nie wpłynęło to jednak w sposób zasadniczy na warunki korzystania z treści czasopisma, które ostatecznie jest zarchiwizowane na serwerze Stowarzyszenia EBIB. Do 2011 r. artykuły publikowane były w formacie HTML, wygodnym do czytania, zdecydowanie trudniejszym do archiwizacji przez czytelnika.

Kolejnym krokiem w przyszłość była zmiana narzędzi do zarządzania informacją w serwisie Elektroniczna Biblioteka. Dotychczasową Joomlę zastąpiono WordPressem, decydując się na publikowanie kolejnych numerów „Biuletynu EBIB” w tej technologii. Pełne teksty zamieszczane były w formie plików PDF. Tak ukazały się numery 120–130 z lat 2011–2012.

Zespół redakcji nieustannie poszukiwał doskonalszego narzędzia do zarządzania treścią periodyku. Ostatecznie zdecydowano o uruchomieniu platformy OJS (Open Journal System), na której (od numeru 131 z 2012 r.) docelowo publikowane jest czasopismo, a pełne teksty w dalszym ciągu mają postać plików PDF.

⁴ Propozycje można nadsyłać na adres redakcja@ebib.pl

nr 1/1999(1)
kwiecień

ISSN: 1507-7187

Wydawca:
Stowarzyszenie
Bibliotekarzy
Polskich.

Redaktor naczelny:
Bożena Bednarek-Michalska

Redaktor prowadzący:
Bożena Bednarek-Michalska

Korekta:

Redakcja techniczna:

redakcja.ebib@gmail.com

Czy istnieje środowisko bibliotekarzy?

Felieton wstępny

Artykuły

Bożena Bednarek-Michalska

Felieton całkiem nie primaaprilisowy

Małgorzata Kisilowska

Komunikacja w środowisku bibliotekarskim

Aleksander Radwański

Wszyscy przeciw wszystkim

Bożena Bednarek-Michalska

Czy opłaca się dyskutować?

Barbara Szczepańska

Cicha przystań?

Maria Pidiłyczak-Majerowicz

Zawód - bibliotekarz

Głosy w dyskusji:

Andrzej Drożdż

Czy istnieje środowisko bibliotekarzy?

Krystyna Koszela-Reksa

Czy istnieje środowisko bibliotekarzy?

Halina Śmietana

Czy istnieje środowisko bibliotekarzy?

Bogumiła Warząchowska

Czy istnieje środowisko bibliotekarzy?

Jadwiga Wielgut-Walczak

Czy istnieje środowisko bibliotekarzy?

Listy do redakcji (kwiecień)

Komunikaty:

Zaproszenie przez Open Society Institute/Library Program do składania wniosków o dofinansowanie projektów automatyzacji bibliotek

Redakcja pierwszego polskiego Elektronicznego Biuletynu Informacyjnego Bibliotekarzy

Protokół z zebrania założycielskiego

Anna Filipowicz

Warto wiedzieć ...

Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska - Nr 1/1999 (1) kwiecień. - [Warszawa]: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich K[omputer] W[ydawnictwo] E[lektroniczny], 2010. - Czasopismo elektroniczne. - Czy istnieje środowisko bibliotekarzy? - : <http://www.ebib.info/2010/1/index.php>. - ISSN 1507-7187

Rys.1. Pierwszy numer „Biuletynu EBIB”. Pełne teksty w formacie HTML.
Źródło: <http://www.ebib.pl/biuletyn-ebib/1/>

Numer 125 – Otwarta nauka i edukacja

Biuletyn EBIB nr 12011(125)

Bożena Bednarek-Michalska – Redakcja merytoryczna

Artykuły

Ewa Rodzioł, Krzysztof Juszyński – Otwarta konferencja
Jan Makowski, Jan Kusiał – OpenMGI – międzynarodowe studium przypadku
Iryna Kudyma – Polityka i strategia otwartego dostępu. Zalecenia dla
uczestników się na wprowadzanie otwartego dostępu

Wiadomości

Sztet – przywódca ruchu bez lidera – rozmowa Richarda Poyndera z Peterem
Schubertem

Badaania, teorie, opinie

Jolanta Majurek – Potrzeby informacyjne użytkowników grup użytkowników polskich
bibliotek cyfrowych. Raport z badania
Bożena Bednarek-Michalska, Marcin Warła – Status prawny obiektów cyfrowych w
polskich bibliotekach cyfrowych – analiza techniczna stanu w roku 2011
Urządza Programowa – krytyczny wybór serwisu biblioteczności

Rys. 2. Numer 125 „Biuletynu EBIB”. Pełne teksty w formacie PDF.
Źródło: http://www.ebib.pl/?page_id=506

Biuletyn EBIB

Strona O CZASOPISIE FALCZKI ZARZĄDZANIU WYNIKACH ARTYKUŁY INDEX ARCHIWUM AKTUALNOŚCI

Strona > Aktualny numer > No 150 (2014)

No 150 (2014)

Biblioteka – miejsce integracji i partycypacji społecznej

Redaktor numeru: Dorota Lipińska, Beata Antczak-Selata
Korekta: Mirosława Białas, Zuzanna Hoła, Beata Antczak-Selata
Redakcja techniczna: Joanna Błonska
Redaktor naczelny: Bożena Bednarek-Michalska

Spis treści

Felieton	
Pielon	PDF 1-5
Beata Antczak-Selata, Dorota Lipińska	
Artykuły	
Biblioteczność – teoria, cele i rodzaje	PDF 1-7
Regulacje i polityka	PDF 1-7
Trzeba zwać starości, czyli o wielokulturowych działaniach bibliotek	PDF 1-7
Całkowicie biblioteczna	PDF 1-7
Współczesność	PDF 1-7
Aktualna Biblioteczność	PDF 1-7
Lubie Piotrowska	PDF 1-7

Rys. 3. Numer 150 „Biuletynu EBIB”. Pełne teksty w formacie PDF.
Źródło: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/issue/current>

Pomimo zmiany serwerów, a tym samym adresów URL, „Biuletyn EBIB” dostępny jest on-line od pierwszego numeru, co jest bardzo ważne w ocenie tego periodyku jako poważnego czasopisma. Czytelność, przejrzystość interface, niezależnie od narzędzi, zapewnia od lat redaktor techniczny Joanna Broniarczyk przy wsparciu innych członków zespołu.

Czytelnicy i statystyki

Główną grupę odbiorców treści publikowanych na łamach „Biuletynu EBIB” stanowią bibliotekarze. Wśród nich znajdują się pracownicy bibliotek akademickich, naukowych, publicznych, pedagogicznych, a także szkolnych. Biuletyn mieści się także w kręgu zainteresowań pracowników oraz studentów z ośrodków bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Czytają go również nauczyciele, najczęściej poloniści, oraz uczniowie, np. przygotowujący do niedawna prezentacje maturalne z języka polskiego. Są to jednak sporadyczni czytelnicy. Informacje o tych grupach czytelników docierają do redakcji za pośrednictwem poczty elektronicznej. Czasem są to słowa podziękowań za przydatne treści, częściej pytania o możliwość dalszego wykorzystania utworów (artykułów).

Popularność czasopisma potwierdzają dane statystyczne. Większość numerów cieszy się dużym zainteresowaniem, choć są i takie, których poczytność nie zawsze jest satysfakcjonująca dla redaktorów, tym bardziej, że plan tematyczny powstaje przy współpracy z czytelnikami.

Ze względu na zmianę platform publikowania biuletynu nie wszystkie statystyki zachowały się w formie umożliwiającej analizę. Mimo to ze sprawozdań za lata 2000–2005 wynika, że największym zainteresowaniem cieszyły się artykuły w 2005 r. – ok. 6280 odsłon średnio dla każdego numeru, a najwięcej odsłon odnotował numer 67 „Pozazawodowe zainteresowania bibliotekarzy” – 8644 i „Dostęp do informacji” 7866⁵.

Porównując dane z początku XXI wieku do kolejnych lat tegoż stulecia, należy wziąć pod uwagę możliwości technologiczne. Z każdym rokiem wzrastała dostępność do sieci internetowej oraz sprzętu komputerowego zarówno w bibliotekach, jak i w domach bibliotekarzy. Niestety wzrost dostępności do usług teleinformatycznych spowodował także wzrost konkurencji dla samego biuletynu, co uwidacznia się w analizie danych za lata 2012–2014. A może to spadek czytelnictwa wśród bibliotekarzy?

Początkowo, po przeniesieniu „Biuletynu EBIB” na platformę OJS zanotowano mniejsze zainteresowanie biuletynem. Dotyczy to numerów z 2012 r., wobec których statystyki wykazują średnio ok. 720 otwartych plików pdf. Średnia liczba otwartych plików każdego z numerów opublikowanych w 2013 r. wynosi już ok. 1900, a w roku 2014 ok. 1540 otwartych plików pdf⁶. Analiza danych pozwala wnioskować, że zmiana

⁵ Dane dotyczą artykułów opublikowanych w 2005 r. i przeglądanych przez czytelników w 2005 r.

⁶ Dane obejmują liczbę otwartych plików pdf od roku 2012 do 30 września 2014 r.

platformy zawsze wiąże się z ryzykiem utraty czytelników lub przynajmniej przejściowym okresem adaptacji odbiorców do nowej formy korzystania z treści. Pokazuje to także wzrost zainteresowania ostatnio publikowanymi artykułami. Coraz rzadziej czytelnicy sięgają do archiwalnych treści – artykuły z roku 2012 są już stosunkowo długo w sieci, a nie dorównują czytelnictwem do lat następnych.

Spośród najpoczytniejszych tematów przewodnich czytelnicy wybierali zarówno lżejsze numery, jak i zdecydowanie specjalistyczne treści. Najwięcej czytelników w latach 2012–2014 odnotował wakacyjny numer „Komiksy w bibliotekach” z 2013 r. – 2790, niewiele mniej: „Biblioteki uczelni niepublicznych i ich problemy” – 2527, „Dorobek naukowców – narzędzia rejestracji i oceny” z 2013 r. – 2497 i „Nowoczesne projekty bibliotek akademickich” z 2014 r. – 2408. Niemal 2000 czytelników miał numer poświęcony bibliotekom szkolnym z roku 2013. Analiza tematyczna potwierdza rozległe zainteresowania odbiorców treści „Biuletynu EBIB”.

Publikacje nt. „Biuletynu EBIB”

Elektroniczne czasopismo bibliotekarskie spotyka się z zainteresowaniem nie tylko czytelników. Jest też przedmiotem badań i opracowań powstających w jednostkach naukowych. Poddawane jest m.in. analizie przez studentów, którzy przygotowują prace licencjackie i magisterskie. Poniższy wykaz zawiera prace dotyczące czasopisma oraz prace analizujące, nawiązujące i przywołujące omawiany periodyk. Nie jest to kompletny zestaw materiałów poświęconych biuletynowi, co uzmysłowiło redakcji potrzebę szerszej eksploracji zasobów informacji oraz dotarcia do ośrodków naukowych, w których takowe opracowania mogły powstać na prawach rękopisu (np. jako dyplomowe prace studentów).

1. Bednarczyk Dorota: Przegląd polskich serwisów bibliotekarskich. Próba oceny. *Bibl. Warm.-Mazur*. [on-line]. 2007, nr 1–2 [dostęp 16 X 2014] Dostępny w: http://www.wbp.olsztyn.pl/bwm/1-2_07-ie/przeglad.htm
2. Bednarek-Michalska Bożena: EBIB – historycznie rzecz ujmując... *Biul. EBIB* [on-line]. 2000, nr 4 (12) [dostęp 7 X 2014]. Dostępny w: http://www.ebib.pl/biuletyn-ebib/12/a.php?bednarek_michalska
3. Bednarek-Michalska Bożena: EBIB – hybryda czy nowa forma komunikacji elektronicznej? W: *Działalność wydawnicza bibliotek w czasach konwergencji mediów: konferencja Biblioteki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: materiały konferencyjne* / pod red. Stanisławy Wojnarowicz i Bogusława Kasperka. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2011, s. 143–149
4. Bednarek-Michalska Bożena: Elektroniczna Biblioteka: serwis informacyjny dla bibliotekarzy i pracowników informacji: ebib.oss.wroc.pl/czasopisma/czas2.html. *Por. Bibl.* 2001 nr 5 s. 22–23

5. Bednarek-Michalska Bożena: *Elektroniczna Biblioteka. Notes Wydawn.* 2002. nr 7/8 s. 53
6. Bednarek-Michalska Bożena, *Telepraca dla bibliotekarzy: EBIB – model przykładowy* Ebib.oss.wroc.pl., *Prakt. i Teoria Inf. Nauk. i Techn.* 2004 T. 12 nr 3/4 s. 54–60
7. Bigosiński Paweł: „*Biuletyn EBIB*” i jego rola w kształtowaniu środowiska bibliotekarskiego w Polsce. Wrocław 2007 Uniwersytet Wrocławski. Wydział Filologiczny. Praca magisterska. Promotor: prof. dr hab. Andrzej Mężyński
8. Czudaj-Mirowska Kornelia: *Analiza tematyki Biuletynu EBIB*. Warszawa 2013 Uniwersytet Warszawski. Wydział Historyczny. Praca magisterska. Promotor: prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata
9. Komperda Anna, Bednarek-Michalska Bożena: What is EBIB? *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2000, Spec. Ed. [dostęp 16 X 2014]. Dostępny w: <http://ebib.oss.wroc.pl/Frankfurt/what.html>.
10. Krukowska Agnieszka: *Czasopisma Open Access w Polsce na przykładzie Biuletynu EBIB*. Warszawa 2013 Uniwersytet Warszawski. Wydział Historyczny. Praca licencjacka. Promotor: dr Teresa Świąćkowska
11. Marcinek Marzena: *EBIB 1999–2009* [on-line], [dostęp 7 X 2014]. Kraków: EBIB, 2009. Dostępny w: http://www.ebib.pl/pliki/10_lat_EBIB.pdf.
12. Marcinek Marzena: The EBIB Electronic Library: from LIS e-journal to e-service. A bottom up initiative for a networked library service in Poland a four-year perspective. W: *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council*, 1–9 August 2003, Berlin [on-line]. Berlin: IFLA, 2003 [dostęp 10 X 2014]. Dostępny w: <http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/063e-Marcinek.pdf>.
13. Marcinek Marzena: Elektroniczna Biblioteka EBIB – przykład wirtualnej współpracy bibliotekarzy i pracowników informacji. W: *Przestrzeń informacji i komunikacji* / red. Maria Kocójowa. Kraków: Wydaw. UJ 2004 s. 149–153
14. Marcinek Marzena: Polish Nation- Wide Service of Librarians and Scientific Information Workers “EBIB” as a Source of Information on European Programmes – Needs and Possibilities of Cooperation. W: *Scientific and Technical Information in Central and Eastern Europe: 11th International Seminar*, Zakopane 15–18 May 2002: Proceedings. Warszawa: OPI, 2003 s. 57–66
15. Pauksto Magdalena: *Analiza treściowa biuletynu EBIB*. Toruń 2008 Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wydział Nauk Historycznych Praca licencjacka. Promotor: prof. dr hab. Ewa Głowacka
16. Sierżęga Wojciech, *Biuletyn EBIB jako źródło informacji o zagranicznym bibliotekarstwie i informacji naukowej*. Wrocław 2009 Uniwersytet Wrocławski. Wydział Filologiczny. Praca magisterska. Promotor: prof. dr hab. Jadwiga Sadowska

17. Sójkowska Iwona, EBIB – Elektroniczna Biblioteka – platforma cyfrowa SBP. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 2 s. 77–83
18. Sójkowska Iwona, Grocholska Bożena, Elektroniczna Biblioteka EBIB - informacyjno-publikacyjny i edukacyjny portal bibliotekarzy. W: *Materiali Patoj Miznarodnoi Naukovo-Practicnoi Konferencii „Sucasni Problemi Dialnosti Biblioteki v Umovah Informacijnogo Suspilstva”*. Lviv 2013 s. 64–74
19. Sójkowska Iwona, Podgórski Filip, Rożniakowska Małgorzata, EBIB – The Electronic Library, the electronic platform of the Polish Librarians Association, *World Libraries* [on-line]. 2006, Vol. 16, nr 1–2 [dostęp 7.10.2014]. Dostępny w: http://www.worlib.org/vol16no1-2/sojkowskaB1_v16n1-2.shtml.
20. Zieliński Marek, *Otwarte czasopisma naukowe a prawa autorskie* [on-line], [dostęp 7.10.2014]. Nowy York, 2013. Dostępny w: <http://www.pilsudski.org/portal/pl/nawosci/blog/427-otwarte-czasopisma-naukowe-a-prawa-autorskie>.

Podsumowanie

„Biuletyn EBIB” niewątpliwie zapoczątkował nową epokę w dostępie do elektronicznej informacji dla bibliotekarzy. Dzięki otwartej formule publikowania pełnych tekstów i wykorzystaniu wolnych licencji stał się dobrym przykładem krzewienia idei open access w Polsce. Warto zaznaczyć, że redakcja wspiera działania Koalicji Otwartej Edukacji⁷, której celem jest budowanie, promocja i aktywizm na rzecz otwartych zasobów edukacyjnych. Nie sposób pominąć także wkładu redakcji w powstawanie podobnych otwartych serwisów, np. Elektronicznej Biblioteki Pedagogicznej⁸, która wyodrębniła się z serwisu EBIB.

Na łamach biuletynu poświęcono wiele miejsca samej idei otwartości, ale także zasobom open access. Jednak otwartość biuletynu to nie tylko dostęp do pełnych tekstów biuletynu, ale także możliwość kształtowania jego zawartości – wyboru tematów przewodnich kolejnych numerów, to także otwartość i współpraca z autorami, wreszcie to otwartość zespołu redakcyjnego na nowych wolontariuszy⁹ i otwartość instytucji zatrudniających bibliotekarzy–wolontariuszy, wspomagających ich pracę.

Znaczenie „Biuletynu EBIB” dla środowiska bibliotekarzy ładnie podsumował Paweł Bigosiński: Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na następujące fakty: EBIB ma bardzo pozytywny odbiór w środowisku, uważany jest za narzędzie pomocne w omunikacji między bibliotekarzami i mające wpływ na ich rozwój zawodowy. Arty-

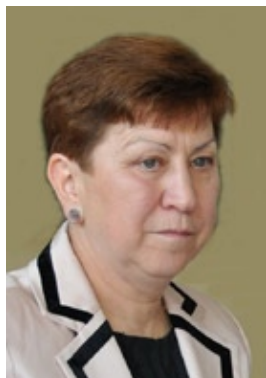
⁷ Koalicja Otwartej Edukacji [on-line], [dostęp 16 X 2014]. Dostępny w: <http://koed.org.pl/pl/>.

⁸ Elektronicznej Biblioteki Pedagogicznej [on-line], [dostęp 16 X 2014]. Dostępny w: <http://e-pedagogiczna.edu.pl/>

⁹ Osoby chętne do współpracy mogą kontaktować się z nami za pośrednictwem poczty elektronicznej redakcja@ebib.pl.

kuły prezentujące nowe rozwiązania dla bibliotek w zakresie prenumeraty czasopism elektronicznych i baz danych (...) mogą wpłynąć na zmiany w sposobie zarządzania biblioteką. (...) EBIB jest pomocny przy podejmowaniu decyzji jak organizować bibliotekę. Publikacje w „Biuletynie” prezentujące możliwości, które pojawiły się wraz z rozwojem komunikacji sieciowej, linki, które umożliwiają dostęp do interesujących zagranicznych witryn bibliotekarskich z pewnością mogą być bodźcem przy podjęciu decyzji o poszerzeniu zakresu usług oferowanych czytelnikom¹⁰.

¹⁰ Bigosiński P.: „Biuletyn EBIB” i jego rola w kształtowaniu środowiska bibliotekarskiego w Polsce. Wrocław 2007 s. 67 Uniwersytet Wrocławski. Wydział Filologiczny. . Praca magisterska. Promotor:

Dr Bogumiła Warząchowska
Katowice – US

PÓLROCZNIK „FIDES BIULETYN BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH” – STAN OBECNY I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Abstract

„Fides. Bulletin of Ecclesiastical Libraries” is a peer-reviewed semiannual published since 1995 by the Federation of the Church Libraries FIDES and edited by the its Board. The journal contains the articles discussing both the current and historical issues of church libraries. Apart from its documentative, informative and educational role, the bulletin integrates the librarians working in church libraries. It is the platform to exchange experience and for cooperation in the field of improving the library work and implementing new information technologies.

Streszczenie

„Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych” jest recenzowanym półrocznikiem ukazującym się od 1995 roku. Czasopismo wydawane jest przez Federację Bibliotek Kościelnych FIDES, a redagowane przez Zarząd Federacji. Na łamach periodyku omawiane są bieżące sprawy bibliotek kościelnych, chociaż nie brakuje artykułów odnoszących się do zagadnień historycznych. W środowisku bibliotek kościelnych Biuletyn pełni rolę, dokumentacyjną, informacyjną i edukacyjną, a przede wszystkim integrującą osoby zatrudnione w tych placówkach. Jest miejscem wymiany doświadczeń i punktem odniesienia w zakresie udoskonalania prac bibliotecznych i wprowadzania nowych technologii informacyjnych.

Wprowadzenie

Biblioteki kościelne od zarania dziejów były miejscem badań, analiz, dociekań uczonych z różnych dziedzin wiedzy. Badaczy interesowały losy księżnic, zawartość gromadzonych dokumentów i sposób ich przechowywania oraz udostępniania. Jan Paweł II w Konstytucji Apostolskiej *Pastor bonus* stwierdził, że: „Pośród dóbr historycznych szczególne znaczenie mają wszystkie dokumenty prawne dotyczące życia i duszpasterkiej troski, a także określające prawa i obowiązki diecezji, parafii, kościołów i innych osób prawnych ustanowionych w Kościele. To historyczne dziedzictwo przechowywane zarówno w archiwach, jak i w bibliotekach, niech będzie powierzone kompetentne-

mu personelowi w tym celu, by uchronić dokumenty przed zaginięciem”¹. Szczególnym miejscem przechowywania dóbr kultury jest sieć bibliotek kościelnych, którą tworzą biblioteki wyższych uczelni teologicznych, biblioteki seminariów duchownych, instytutów zakonnych, biblioteki diecezjalne, kapitulne, kolegiackie, dekanalne i parafialne oraz biblioteki szkół katolickich, a także biblioteki Kościołów niekatolickich².

Pogłębiona analiza bibliograficzna na temat bibliotek kościelnych wskazuje na szereg publikacji samoistnych, fragmentów prac zbiorowych oraz licznie, rozproszonych artykułów w ogólnych czasopismach bibliotekarskich, historycznych i teologicznych. Przejawem aktywności badawczej społeczności bibliotekarskiej, a zwłaszcza bibliotekarstwa specjalistycznego jest wydawanie własnego periodyku. Jednak dopiero po drugiej wojnie światowej środowisko bibliotek kościelnych mogło poszczycić się pismami, które przybliżają szeroko pojętą kulturę książki religijnej.

Jednym z pierwszych i najstarszym czasopismem jest „Nasza Przeszłość” – półrocznik ukazujący się od 1949 roku w Krakowie. Do chwili obecnej tj. do 2015 r. wydano 122 tomy. Na łamach półrocznika regularnie pojawia się tematyka książek, czasopism, bibliotek – zwłaszcza bibliotek klasztornych³. Po dziesięciu latach od ukazania się „Naszej Przeszłości” tj. od 1959 roku Ośrodek Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne w Lublinie zaczął wydawać początkowo kwartalnik, a następnie półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. W 2013 r. ABMK obchodził jubileusz wydania setnego tomu⁴, organizując dla środowiska archiwistów, bibliotekarzy i muzealników międzynarodowe sympozjum naukowe⁵. Obecnie czasopismo dopracowało się już 102 tomów i jest bardzo cenionym periodykiem z zakresu bibliotekarstwa kościelnego.

Przez kolejne lata obydwie tytuły umożliwiały ogłaszanie wyników prowadzonych badań oraz wskazywały na współpracę specjalistów dziedzinowych ze wszystkich typów bibliotek kościelnych z naukowym środowiskiem bibliologów, teologów i historyków. Czasopisma te, jako jedyne na polskim rynku wydawniczym z zakresu kościelnego bibliotekarstwa historycznego i współczesnego zajmowały się szerokim spektrum działalności placówek kulturalno-oświatowych, funkcjonujących pod patronatem Kościoła.

¹ Konstytucja Apostolska *Pastor bonus* 28.06.1988, art. 101 § 1 i 2. §. W: Jan Paweł II: *Dzieła zebrane*. T. 4. Konstytucje Apostolskie, Listy Motu Proprio i Bulle, Orędzia na światowe dni. Kraków 2007 s. 73

² Jan Bednarczyk: Sieć bibliotek kościelnych w Polsce według stanu na rok 1993 (projekt własny) *Fides* 1995 [R. 1] nr 1 s. 32

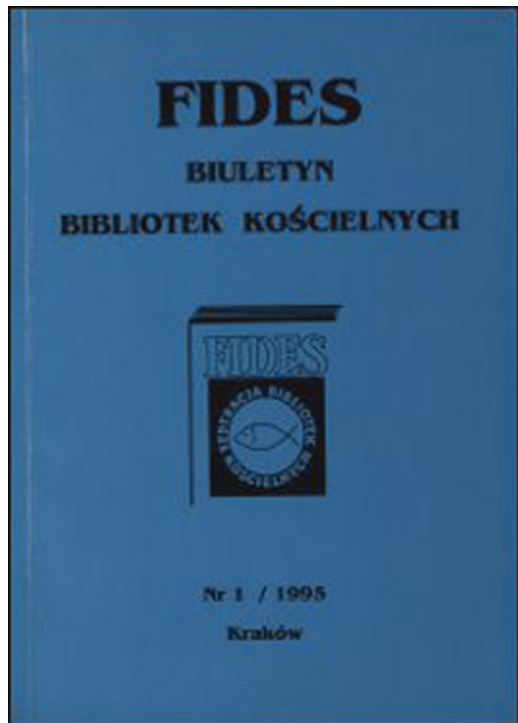
³ Bogumiła Warząchowska: Biblioteki klasztorne na łamach „Naszej Przeszłości”. Zarys problematyki. *Arch. Bibl. i Muz. Kości* 2011 T. 96 s. 195-207

⁴ Artur Hamryszczuk: Półrocznik „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość. *Arch. Bibl. i Muz. Kości* 2013 T. 100 s. 5-16

⁵ Artur Hamryszczuk: Sto tomów czasopisma „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”. Dzieje, dorobek perspektywy badawcze czasopism kościelnych. Sympozjum Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych z okazji wydania 100. tomu półrocznika „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” (Lublin, 9 grudnia 2013). *Fides* 2014 [R. 20] nr 2 s. 227-234

Początki powstania pisma „Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych” i jego rozwój

W 1995 roku rynek wydawniczy bibliotek kościelnych wzbogacił się o kolejny półrocznik „Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, który narodził się z inicjatywy członków Federacji Bibliotek Kościelnych Fides. Zgodnie z zaleceniami statutowymi Federacji miał za zadanie „prowadzenie działalności badawczej i studiów nad zastosowaniem nowych technik w pracach bibliotecznych; koordynację prac nad komputeryzacją prac

bibliotecznych; tworzenie i administrowanie komputerową ogólnopolską siecią bibliotek kościelnych; tworzenie użytecznych standardów przy komputeryzacji czynności bibliotecznych; pomoc poszczególnym bibliotekom we wdrażaniu systemu komputerowego i innych form unowocześnienia ich pracy; stymulowanie prac nad tworzeniem komputerowych bibliografii i katalogów piśmiennictwa teologicznego i nauk pokrewnych; szkolenia pracowników bibliotek w zakresie pracy w systemie komputerowym oraz innych nowoczesnych metod pracy; obowiązkową wymianę informacji między członkami o stanie prowadzonych indywidualnie prac nad komputeryzacją; popularyzacje doświadczeń prowadzoną w formie spotkań, konferencji i działalności wydawniczej”⁶.

Okoliczności utworzenia czasopisma „Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych” oraz kolejne etapy rozwoju półrocznika za lata 1995-2004 szczegółowo zostały omówione przez Martę Wojtowicz w pracy *Biuletyn Bibliotek Kościelnych „Fides”*⁷. Autorka scharakteryzowała bez mała dziesięcioletni okres funkcjonowania czasopisma rozpoznawalnego już dobrze na rynku, jego historię, zawartość treściową, autorów i odbiorców. Następnie ogólnego podsumowania ponad dwudziestoletniej edycji pisma dokonano podczas konferencji *Sto tomów czasopisma „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”*. *Dzieje, dorobek perspektywy*

⁶ Statut Federacji Bibliotek Kościelnych „Fides”[wersja poprawiona]. *Fides* 2000 [R. 6] nr 1/2 s. 31-32

⁷ Marta Wojtowicz: *Biuletyn Bibliotek Kościelnych „Fides”*. *Fides* 2004 [R. 10] nr 1/2 s. 115-150

badawcze czasopism kościelnych. Sympozjum Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych z okazji wydania 100. tomu półrocznika „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” zorganizowanej w Lublinie, 9 grudnia 2013⁸. W wystąpieniu „*Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych*” dokumentacja – informacja - edukacja skoncentrowano się przede wszystkim na analizie treściowej czasopisma, a zwłaszcza na jego funkcji dokumentacyjno-źródłowej, edukacyjnej-szkoleniowej i informacyjno-sprawozdawczej. Jednak dla zobrazowania charakteru pisma warto przypomnieć najważniejsze fakty towarzyszące powołaniu i rozwojowi periodyku.

Redaktorem naczelnym Biuletynu został ks. Jan Bednarczyk⁹, który początkowo, tj. od 1995 r. z Zarządem Federacji Bibliotek Kościelnych *Fides*, a następnie od 2001 r. z zespołem pracowników Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej, od roku Biblioteki Uniwersytetu Jana Pawła II, redagował pismo do 2011 r.. Redaktor naczelny starając się o kolejne artykuły apelował do bibliotekarzy: „Gorąco zachęcam wszystkich do czynnego udziału w życiu Federacji, zwracając się równocześnie z prośbą o nadsyłanie artykułów, jak również innych materiałów mogących przyczynić się do usprawnienia jej działalności, w której nie powinno braknąć spojrzenia historyczno-kronikarskiego”¹⁰. Pojawienie się Biuletynu było odpowiedzią na wszechobecną i wszechogarniającą komputeryzację bibliotek kościelnych, a co za tym idzie miejscem gdzie zaczęto przekazywać niezbędne informacje dla komputeryzujących się placówek¹¹. Należy uznać, że w początkowym okresie wydawniczym łamy tego periodyku służyły bibliotekom zrzeszonym w Federacji głównie dla przekazywania praktycznych porad, zaleceń, uwag i sugestii związanych z komputeryzacją i informatyzacją¹². Potwierdzeniem takiego stanowiska była wypowiedź redaktora naczelnego w pierwszym zeszycie Biuletynu: „Na łamach naszego periodyku pragniemy zamieszczać informacje o działalności Federacji oraz artykuły poświęcone aktualnym problemom bibliotek kościelnych. Szczególną uwagę chcielibyśmy zwracać na zagadnienie związane z unowocześnieniem warsztatu pracy bibliotekarzy, z upowszechnieniem nowych

⁸ Bogumiła Warząchowska: „*Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych*” Dokumentacja – Informacja – Edukacja. Referat wygłoszony podczas konferencji Sto tomów czasopisma „*Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne*”. Dzieje, dorobek perspektywy badawcze czasopism kościelnych. Sympozjum Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych z okazji wydania 100. tomu półrocznika „*Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne*” (Lublin, 9 grudnia 2013)

⁹ Danuta Gurdak: Książd dr hab. Jan Bednarczyk – życie i działalność na niwie bibliotekarskiej. *Arch. Bibl. i Muz. Kośc.* 2013 T.100 s. 220-229

¹⁰ Jan Bednarczyk: Słowo wstępne. *Fides* 1995 [R. 1] nr 1 s. 7

¹¹ Jan Bednarczyk: Ku lepszemu organizacji pracy w bibliotekach kościelnych – Federacja FIDES. *Fides*. 1995 [R. 1] nr 1 s. 29

¹² Jerzy Witczak: Biblioteki FIDES w sieci (komputerowej) *Fides* 1995 [R. 1] nr 1 s. 55-58; Władysław Szczęch: Uwagi na temat komputeryzacji bibliotek. *Fides* 1995 [R. 1] nr 1 s. 70-74; Robert Janusz: Systemy komputerowe w bibliotekach jezuickich w Krakowie. *Fides* 1999 [R. 5] nr 1 s. 85-92

metod działania dla dobra czytelników poprzez wdrażanie komputeryzacji oraz normalizacji funkcjonowania bibliotek zrzeszonych w Fides, a także wymianę doświadczeń¹³.

Jednak dość szybko okazało się, że z informacji i materiałów zawartych w piśmie korzystają również biblioteki spoza struktur Kościoła. Po Biuletyn sięgają coraz częściej także pracownicy naukowci i studenci studiów bibliotekoznawczych. Mając tak wyszukane, a co za tym idzie specjalistyczne grono odbiorców, starano się poszerzać tematykę o nowe technologie informatyczne¹⁴ oraz inne zagadnienia inspirujące środowisko bibliotekarskie¹⁵.

Ambitne zadanie wydawania półrocznika w postaci dwóch odrębnych zeszytów wielokrotnie sprowadzało się do drukowania łączonych numerów, zachowując systematyczność i regularność ukazywania się kolejnych zeszytów. W początkowym etapie Biuletyn miał charakter sprawozdawczo-informacyjny przybliżając bibliotekom członkowskim doniesienia z działalności Federacji. Z biegiem czasu zaczęły pojawiać się materiały instrukcyjno-metodyczne z zakresu bibliotekarstwa praktycznego, usprawniające warsztat pracy bibliotekarzom bibliotek kościelnych. Uzupełnieniem tych opracowań były użyteczne informacje i wskazówki związane z komputeryzacją bibliotek i tworzeniem infrastruktury informatycznej.

W następnych latach pismo rozwijało się prężnie pozyskując nowych autorów i współpracowników, a tym samym podejmowało kolejne wyzwania, wkraczając na nowe obszary badawcze. W Biuletynie zaczęły pojawiać się monografie poszczególnych bibliotek, dzięki którym wiele książnic mogło zaprezentować swoją placówkę, omówić jej powstanie rozwój i obecną działalność¹⁶. Inne opracowania przedstawia-

¹³ Jan Bednarczyk: Słowo wstępne. *Fides* 1995 [R. 1] nr 1 s. 7

¹⁴ Jerzy Witczak: Teologiczne zbiory w polskich bibliotekach cyfrowych. *Fides* 2007 [R. 13] nr 1/2 s. 24-34; Janusz Kaczmarek: Wdrożenie zintegrowanego systemu informatycznego dla bibliotek KOHA w Bibliotece Kolegium Filozoficzno-Teologicznego oo. Dominikanów w Krakowie. *Fides* 2011 [R. 17] nr 1/2 s. 25-30; Bogusław Drożdż: Początki biblioteki cyfrowej w diecezji Legnickiej. *Fides* 2013 [R. 19] nr 1 s. 121-124; Monika Kopeć: Działalność zmierzająca do usprawnienia Cyfrowej Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu. *Fides* 2013 [R. 19] nr 2 s. 143-150

¹⁵ Maria Kocójowa: Pracownik bibliotek kościelnych w XXI wieku. *Fides* 1996 [R. 2] nr 1/2 s. 47-57; Jolanta Szulc: Biblioteki uczelni kościelnych w Polsce – między tradycją a współczesnością. *Fides* 2002 [R. 8] nr 1 s. 49-50

¹⁶ Jerzy Witczak: Biblioteka PFT i MWSD we Wrocławiu w służbie akademickiej teologii. *Fides* 1998 [R. 4] nr 1 s. 72-82; Anna Polańska: Biblioteka Instytutu Liturgicznego PAT: geneza, powstanie i działalność w latach 1987-1998. *Fides* 2001 [R. 7] nr 1/2 s. 141-174; Katarzyna Mituś-Nowak: Biblioteka Księży Misjonarzy na Stradomiu w Krakowie. Przyczynek do dziejów i próba charakterystyki stan obecnego. *Fides* 2003 [R. 9] nr 1/2 s. 175-199; Agnieszka Nowicka: Zarys dziejów Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. *Fides* 2005 [R. 11] nr 1/2 s. 37- 49; Mieczysław Olszewski: Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku. *Fides* 2005 [R. 11] nr 1/2 s. 74-87; Elżbieta Ślęmp: Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyślu. *Fides* 2005 [R. 11] nr 1/2 s. 88-106; Irena Łabiszewska: Biblioteka klasztoru SS. Karmelitanek Bosych w Łodzi. *Fides* 2005 [R. 11] nr 1/2 s. 111-122; Katarzyna Dyczewska: Biblioteka gimnazjum i liceum Sióstr Nazaretanek. *Fides* 2005 [R. 11] nr 1/2 s. 123- 125; Józef Pater: Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu. *Fides*

ty analizę gromadzonego księgozbioru¹⁷, a także publikowano artykuły przeglądowe współczesnego bibliotekarstwa, zwłaszcza automatyzacji procesów informacyjnych¹⁸. Spora część periodyku poświęcona była digitalizacja zbiorów, konserwacji najcenniejszych dokumentów i ochronie dóbr kultury¹⁹.

Jednym z głównych celów redakcji było inspirowanie pracowników bibliotek kościelnych do publikowania na łamach periodyku artykułów przeglądowych z bibliotekarstwa praktycznego, a także dokumentowania wszelkiej działalności promocyjnej. Zachęcano również do podejmowania prac naukowo-badawczych (omawiania unikatowych zbiorów i ciekawych kolekcji)²⁰. Starano się pobudzać pracowników do

2007 [R. 13] nr 1/2 s. 90-97; Hanna Rostłonec: Biblioteka Jana Pawła II na Warszawskim Bemowie. *Fides* 2007 [R. 13] nr 1/2 s. 98-102; Grzegorz Filipiuk: Archiwum i Biblioteka Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Zakroczmie. *Fides* 2007 [R. 13] nr 1/2 s. 103-117; Tomasz Garwoliński: Dzieje Biblioteki „Hosianum” Braniewo-Olsztyn: 1565-2008. *Fides* 2008 [R. 14] nr 1/2, s. 59-72; Beata Pawełczyk: Biblioteki klasztorne na przykładzie archiwum i biblioteki Klasztoru Karmelitów Bosych w Czernej. *Fides* 2008 [R. 14] nr 1/2 s. 77-87; Tadeusz Ceynawa, Magdalena Florianowicz, Monika Zielonka: Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Koszalińsko-Kołobrzesckiej. *Fides* 2009 [R. 15] nr 1/2 s. 116-129; Antoni Karaś: Dzieje Biblioteki Prowincjalnej Redemptorystów w Tuchowie i ogólna charakterystyka księgozbioru. *Fides* 2010 [R. 16] nr 1/2 s. 184-209; Jan Pach: Jasnogórska Biblioteka Maryjna. *Fides* 2012 [R. 18] nr 2 s. 25-34; Urszula Grabińska: Powstanie i rozwój Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. *Fides* 2012 [R. 18] nr 2 s. 39-58; Franciszek Wołnik: Biblioteka i księgozbiór cystersów z Rud. *Fides* 2013 [R. 19] nr 1 s. 3-26

¹⁷ Jolanta Szulc: Gromadzenie i uzupełnianie księgozbioru w bibliotekach kościelnych w Polsce. *Fides* 1998 [R. 4] nr 2 s. 65-68; Renata Dulian: Gromadzenie druków zwartych w Bibliotece Głównej PAT *Fides* 2002 [R. 8] nr 1/2 s. 95-103

¹⁸ Janusz Adam Dziewiątkowski: Automatyzacja procesów biblioteczno-informacyjnych w świetle działalności Federacji Bibliotek Kościelnych *Fides*. *Fides* 1998 [R. 4] nr 1 s. 7-71; Jolanta Szulc: Automatyzacja Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach. *Fides* 1998 [R. 4] nr 1 s. 83-91; Taż: Automatyzacja bibliotek kościelnych w Polsce. *Fides* 2000 [R. 6] nr 1/2 234-237

¹⁹ Wacław Umiński: Na ratunek książce – cykl wystaw pokonserwacyjnych w Muzeum Historyczno-Misyjnym Księży Misjonarzy w Krakowie. *Fides* 2007 [R. 13] nr 1/2 s. 57-65; Tomasz Garwoliński: „Co kryją w sobie stare druki?” Wystawa ciekawostek wydobytych ze starodruków. *Fides* 2010 [R. 16] nr 1/2 s. 215-223; Monika Kopeć: Konserwacja całkowita na przykładzie dwóch woluminów z Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu. *Fides* 2013 [R. 19] nr 1 s. 125-135; Dorota Rejman: Jak pomóc książce? Konserwacja zachowawcza i tradycyjna zbiorów Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu. *Fides* 2013 [R. 19] nr 1 s. 137-150. Taż: Ratowanie zabytkowego księgozbioru Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu. *Fides* 2013 [R. 19] nr 2 s. 151-158

²⁰ Kazimierz Rulka: Inkunabuły w Bibliotece Seminarium Duchownego we Włocławku. *Fides* 1996 [R. 2] nr 1/2, s. 58-65; Tenże: Zbiór rękopisów Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. Tamże s. 66-76; Danuta Rebecz: Jan Paweł II w zbiorach audiowizualnych Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. *Fides* 2000 [R. 6] nr 1/2 s. 83-95; Magdalena Nagieć: Księgozbiór red. Jerzego Turowicza w Bibliotece Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła w Krakowie. *Fides* 2013 [R. 19] nr 1 s. 103-119; Barbara Kowalska: Księgozbiory prywatne duchowieństwa na Podhalu, w latach 1998-2006. *Fides* 2009 [R. 15] nr 1/2 s. 219-254; Jolanta Gwóźdź: Źródła do dziejów książki w archiwach żeńskich klasztorów kontemplacyjnych XVI-XVIII w. Zarys problematyki. *Fides* 2009 [R. 15] nr 1/2 s. 202-209

wyzwań poznawczych i odkrywczych (ekslibrisy, proveniencje, dedykacje, wpisy)²¹, a jednocześnie inspirowano do dzielenie się swoją wiedzą specjalistyczną, przywarsztatową i zdobytym doświadczeniem. Nowatorską i śmiałą inicjatywą Redakcji było udostępnienie łamów studentom bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, gdzie zamieszczano fragmenty wybranych prac magisterskich i licencjackich. Wśród autorów w Biuletynie odnajdujemy również, archiwistów, historyków i teologów.

Stan obecny periodyku

W 2012 roku nastąpiła zmiana zespołu redakcyjnego. Pracę nad Biuletynem przejął Zarząd Federacji Bibliotek Kościelnych Fides. Redaktorem naczelnym została Bogumiła Warząchowska – zastępca przewodniczącego Federacji Bibliotek Kościelnych Fides – pełniąca od 2009 roku funkcję sekretarza redakcji. Mimo ogromnego zaangażowania Zarządu Federacji w pracę nad Biuletynem nowy zespół redakcyjny podkreśla że: „Pismo nasze tworzone jest wysiłkiem bibliotekarzy praktyków, głównie członków i przedstawicieli Federacji, chociaż nie brakuje w nim także rozważań teoretycznych pracowników naukowych, doktorantów i studentów z ośrodków akademickich w Polsce. Łamy Biuletynu otwarte są również dla archiwistów, muzealników i wszystkich, którzy chcą przedstawić problemy bibliotek kościelnych oraz szeroko pojętej kultury książki religijnej”²². Mając tak wielu współtwórców z różnych środowisk starano się prezentować szerokie spektrum zagadnień bibliologicznych i bibliotecznych przybliżając te obszary zagadnień, które są wykorzystane w pracy bibliotekarzy bibliotek kościelnych.

Decyzją zespołu redakcyjnego wprowadzono modyfikację w układzie publikowanego materiału z podziałem na artykuły i materiały, komunikaty, recenzje i omówienia, sprawozdania oraz dział z życia Federacji. Dla usprawnienia przygotowania artykułu do publikacji, sporządzono instrukcję dla autorów, a także podano czas nadsyłania prac, a dla recenzentów opracowano schemat formularza recenzyjnego.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że pewnym przełomem wydawniczym w 2009 roku była decyzja o recenzowaniu czasopisma. Po wielu latach ukazywania się Biuletynu i pozytywnym odbiorze publikowanego materiału zachęcono redakcję do poddania pisma ocenie recenzentów, gdyż uznano, że prezentowany zakres tematyczny wykracza daleko poza ramy czasopisma informacyjno-szkoleniowego, a zamieszczane artykuły coraz częściej mają charakter źródłowo-dokumentacyjnych opracowań naukowych. Redakcja miała świadomość zadań postawionych przed nią i oczekiwań ze strony odbiorców, a tym samym głębokie poczucie odpowiedzialności za obecny i przyszły stan periodyku. Z jednej strony starano się zachować dotychczasowy tra-

²¹ Ewa Olszowy: Dedykacje rękopiśmienne w księgozbiorze arcybiskupa Szczepana Wesołego w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego. *Rekonesans badawczy. Fides* 2012 [R. 18] nr 1 s. 29-84

²² Od Redakcji: *Fides* 2012 [R. 18] nr 1 s. 3

dycyjny charakter pisma z materiałami źródłowo-dokumentacyjnymi i szkoleniowo-informacyjnymi, a z drugiej dorównać poziomem merytorycznym do czasopism recenzowanych, a w dalszej perspektywie do punktowanych. Zadanie nie było proste, jednak mobilizacja środowiska bibliotekarzy bibliotek kościelnych sprawiła, że kolejne tomy półrocznika były wysoko oceniane przez recenzentów i pozytywnie odbierane przez czytelników.

Recenzenci Biuletynu

Warto nadmienić, że pierwszymi recenzentami Biuletynu były prof. Maria Kocójowa z Uniwersytetu Jagiellońskiego i prof. Maria Pidtypczak-Majerowicz z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie - osoby związane nie tylko z pracą naukowo-badawczą i dydaktyczną w uczelni, ale również z działalnością bibliotek kościelnych, prowadzące pogłębione badania bibliologiczne, księgoznawcze, proveniencyjne. Dzięki ich pomocy merytorycznej, profesjonalnemu wsparciu i życzliwym sugestiom Biuletyn poszerzał zakres tematyczny, a redakcja podejmowała nowe odważne wyzwania badawcze.

Grono recenzentów z roku na rok poszerzało się o kolejnych pracowników naukowych reprezentujących różne ośrodki akademickie w Polsce m.in., prof. Hanna Batorowska z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, ks. dr hab. Jan Bednarczyk z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, ks. dr hab. Bogusław Drożdż z Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, prof. Zdzisław Gębołyś z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, prof. Katarzyna Majerska z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ks. prof. Roland Prejs z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, prof. Maria Pawłowiczowa i prof. Zbigniew Żmigrodzki z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Dzięki krytycznym i dogłębnym ocenom, a także życzliwym sugestiom, uwagom i propozycjom recenzentów zamieszczane artykuły nabierają kształtu analityczno-syntetycznych opracowań naukowych, a Biuletyn zyskuje nowych odbiorców.

Rada Programowa

Mając na względzie zwiększające się z roku na rok grono czytelników i osób zainteresowanych Biuletynem, zwłaszcza pracowników naukowych i studentów Instytutów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej należało jeszcze bardziej niż dotychczas zadbać o stronę merytoryczną pisma. Pomocą w osiągnięciu dobrego poziomu poszczególnych numerów było powołanie Rady Programowej, która pomagała w nadawaniu właściwego kierunku publikowanym materiałom. W skład Rady Programowej w początkowym etapie weszli specjaliści bibliolodzy i teolodzy z polskich ośrodków akademickich. Były wśród nich osoby świeckie i duchowne: m.in. prof. Maria Kocójowa z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ, która od początku powstania Federacji zachęcała do utworzenia pisma i koordynowała jego proces wy-

dawniczy. Następnie prof. Maria Pidłypczak-Majerowicz z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, wielokrotnie wspierała zespół redakcyjny merytorycznie, a także pomagała w pozyskiwaniu artykułów. Z kolei prof. Irena Socha z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego służyła pomocą w doborze odpowiednich materiałów, zachęcając rodzime środowisko naukowe do współpracy z redakcją biuletynu.

Ważną część Rady Programowej tworzą kapłani z delegatem Konferencji Episkopatu Polski ds. Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES ks. prof. dr hab. Andrzejem Siemieniowskim – biskupem pomocniczym archidiecezji wrocławskiej i pracownikiem Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu oraz z prof. dr hab. Rolandem Prejsem OFM Cap pracownikiem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Należy podkreślić, że w ostatnim czasie skład Rady Programowej został poszerzony o przedstawicieli z zagranicznych ośrodków naukowych, takich jak: Katolicki Uniwersytet w Ružomberku – ks. dr Anton Babiak, Istituto Storico Salesiano w Rzymie ks. dr Stanisław Zimniak SDB, dr hab. Henryka Ilgiewicz Lietuvos Kultūros Tyrimu Institutas oraz dr Gregor Ploch z archidiecezji wiedeńskiej.

Dążąc do umiędzynarodowienia publikowanego materiału redakcja zamieszcza przy artykułach streszczenia w języku angielskim oraz dba o to, aby w każdym zeszyście spis treści był również w języku angielskim. Dzięki temu Biuletyn dociera nie tylko do członków Rady Programowej i ośrodków ich reprezentujących, ale także do innych bibliotek zagranicznych.

Perspektywy rozwoju półrocznika

Redakcja Biuletynu dokłada wszelkich starań, aby pismo znalazło się wśród punktowanych czasopism, chociaż nie jest to cel najważniejszy. Ważnym zadaniem twórców periodyku jest dbanie o wysoki poziom merytoryczny i trafny dobór materiałów. Jednym z priorytetowych zadań Redakcji jest dążenie do tego, aby wszystkie biblioteki zrzeszone w Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES zaprezentowały swoją placówkę na łamach Biuletynu. Z analizy wydanych dotychczas kilkudziesięciu roczników wynika, że spora część bibliotek dokonała już takiej prezentacji, jednak poważna część bibliotek pozostaje w cieniu nieistnienia. Nie zawsze jest łatwo przekonać zarządzających bibliotekami lub opiekujących się księżnicami o konieczności dokumentowania ich pracy, scharakteryzowania gromadzonego zbioru, czy przybliżeniu historii obiektu przechowywanych książek. Jeśli jednak bariera oporu lub niechęci zostanie pokonana, powstają ciekawe monografie, z interesującą historią biblioteki opartą często na materiałach źródłowych, wywiadach, przeprowadzonych rozmowach, analizach dokumentacyjnych nikomu dotychczas nieznanych i niepublikowanych materiałów. Mamy świadomość, że w przyszłości informacje o bibliotekach fidesowych zawarte na łamach biuletynu będą w wielu

przypadkach jedynym źródłem wiedzy o istnieniu tych placówek, charakterze gromadzonego zbioru i środowisku dla którego zostały powołane.

Kolejnym wyzwaniem dla periodyku jest docieranie do jeszcze istniejących, ale już coraz częściej likwidowanych bibliotek parafialnych. Placówki te masowo tworzone w okresie międzywojennym, po wojnie reaktywowane lub zakładane od podstaw, służyły środowisku lokalnemu, funkcjonowały w obiektach parafialnych i całkiem dobrze prosperowały do końca dwudziestego wieku. Nowe technologie informatyczne, a co za tym idzie coraz większe oczekiwania użytkowników w zakresie gromadzonej literatury sprawiły, że stan czytelnictwa w tradycyjnie funkcjonujących bibliotekach parafialnych zmniejszył się zdecydowanie. Trzeba dołożyć wszelkich starań, aby te biblioteki parafialne, które jeszcze nie zostały zamknięte lub całkowicie zlikwidowane wspierać merytorycznie i organizacyjnie, a w wielu przypadkach pomagać w przekształcenie ich w ośrodki kulturalno-oświatowe lub religijne centra edukacyjne²³.

Warto nadmienić, że w Federacji Bibliotek Kościelnych Fides na 86 zrzeszonych instytucji tylko dwie są reprezentowane przez biblioteki parafialne. Do Federacji należą: Biblioteka Parafialna w Trzciance²⁴ i Biblioteka Parafialna w Piekarach Śląskich²⁵. O bibliotekach tych można powiedzieć, że prowadzone są wzorcowo i aktywnie zaangażowane w działalność kulturalno-oświatową na rzecz środowiska. Liczymy na to, że inne biblioteki parafialne zachęcane pracą siostrzanych placówek włączą się do zaprezentowania swojej działalności na łamach „Fides Biuletynu Bibliotek Kościelnych”.

Biuletyn jest tym miejscem, gdzie wiele osób poszukuje materiałów bibliograficznych dotyczących informacji o bibliotekach kościelnych i ich zbiorach. Dotychczas ukazało się kilka zestawień bibliograficznych rejestrujące piśmiennictwo o polskich bibliotekach kościelnych²⁶. Następne są w trakcie opracowania. Są to przede wszyst-

²³ Robert Sagan: Biblioteki parafialne – ich problemy. *Fides* 1996 [R. 2] nr 1/2 s. 116-119; Maria Pułczyńska: Próba zintegrowania funkcji bibliotek z głównymi zadaniami duszpasterstwa parafialnego w oparciu o bibliotekę parafii pw. Św. Franciszka z Asyżu w Zabierzowie. *Fides* 1997 [R. 3] nr 1/2 s. 173-193; Renata Szczepaniak: Refleksje o możliwości doskonalenia pracy biblioteki parafialnej. *Fides* 1997 [R. 3] nr 1/2 s. 194-199; Marta Frączek: Pracownik biblioteki parafialnej. *Fides* 1999 [R. 5] nr 1 s. 93-97; Matra Wójtowicz: Promocja bibliotek parafialnych. *Fides* 2001 [R. 7] nr 1/2 s. 175-182; Magdalena Apiecionek: Biblioteki parafialne w Bydgoszczy. Zarys problematyki. *Fides* 2013 [R. 19] nr 2 s. 115-130; Weronika Pawłowicz: Biblioteka parafialna przy parafii pw. Najświętszych Imion Jezusa i Maryi w Katowicach-Brynowie. *Fides* 2013 [R. 19] nr 2 s. 131-136

²⁴ Edwin Klessa: Biblioteka Parafialna w Trzciance. *Fides* 2000 [R. 6] nr 1/2 s. 52-60

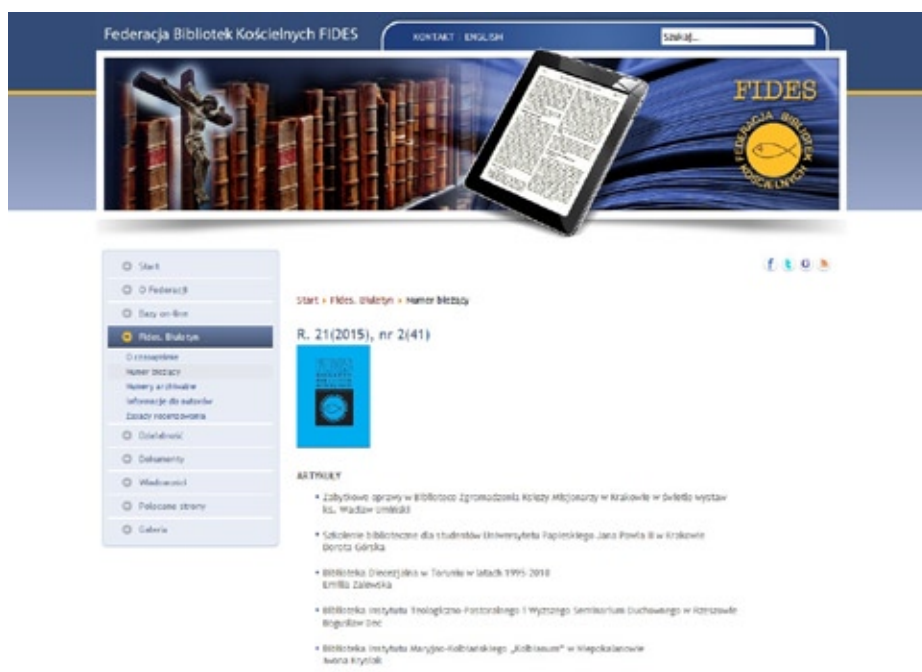
²⁵ Jolanta Szulc: Księgozbiór i zainteresowania bibliofilskie księdza Jana Nepomucena Ficka. *Fides* 2007 [R. 13] nr 1/2 s. 193-204.

²⁶ Małgorzata Janiak, Krystyna Bednarska-Rusajowa: Archiwa i biblioteki kościelne w publikacjach polskich. Bibliografia. *Fides* 1997 [R. 3] nr 1/2 s. 78-172; Małgorzata Janiak, Krystyna Bednarska-Rusajowa: Archiwa i biblioteki kościelne w publikacjach polskich: materiałów do bibliografii ciąg dalszy. *Fides* 1999 [R. 5] nr 1 s. 7-67; Ryszard Żmuda: Bibliografia piśmiennictwa o polskich

kim materiały bibliograficzne o pracach habilitacyjnych, doktorskich, magisterskich i licencjackich wypromowane w polskich ośrodkach akademickich²⁷ i zgodnie z planem wydawniczym ukażą się w kolejnych edycjach Biuletynu.

W najbliższej perspektywie warto pochylić się nad zagadnieniem bibliotekarstwa kościelnego na łamach ogólnopolskich czasopism bibliologicznych m.in.: „Przegląd Biblioteczny”, „Roczniki Biblioteczne”, „Studia o Książce” itp. oraz przeanalizować dary i kolekcje kapłańskie w czasopismach teologicznych m.in. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, „Studia Opolskie”, „Roczniki Teologiczne” itp. Analiza zamieszczonych tam prac pozwoli na uzupełnienie i skompletowanie pełnego zestawu informacji z zakresu kultury książki religijnej.

Strona Internetowa Biuletynu

bibliotekach kościelnych za lata 2001-2005. *Fides* 2014 [R. 20] nr 1 s. 165-220; Tenże: Bibliografia piśmiennictwa o polskich bibliotekach kościelnych za lata 2006-2010 *Fides* 2014 [R. 20] nr 2 s. 111-184; Tenże: Bibliografia piśmiennictwa o polskich bibliotekach kościelnych za lata 2011-2015. *Fides* 2016 R. 22 nr 2 [w druku]

²⁷ Ryszard Żmuda: Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1952-2012. *Fides* 2015 R. 21 nr 1; Tenże: Katalog prac licencjackich o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1962-2014. *Fides* 2015 R. 21 nr 2; Tenże: Katalog prac magisterskich o bibliotekach kościelnych w Polsce za lata 1962-2014. *Fides* 2016 R. 22 nr 1 [w druku]

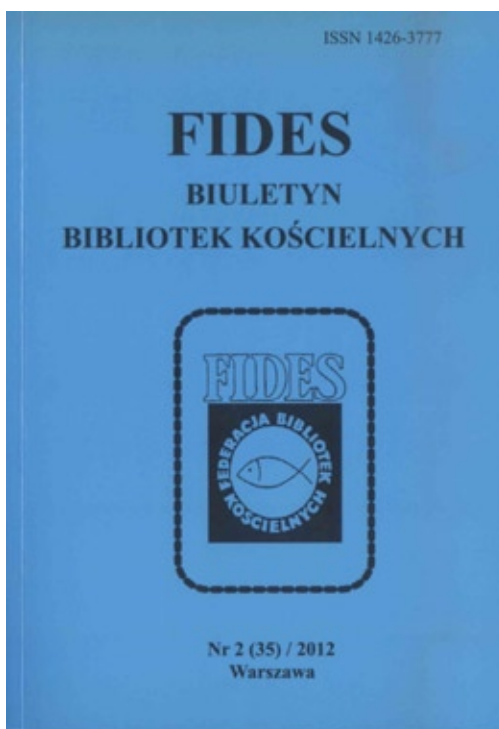
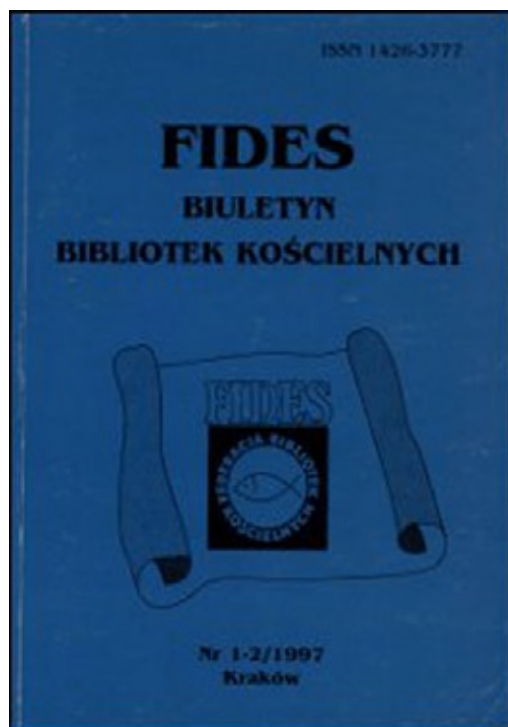
Ważną rolę dla Biuletynu odgrywa informacja zamieszczona o czasopiśmie na stronie domowej Federacji Bibliotek Kościelnych Fides. Z jednej strony jest to promocja pisma i jego zawartości, a z drugiej praktyczne informacje dla obecnych i przyszłych autorów. W zakładce *Biuletyn* można znaleźć materiały *O Biuletynie* w których zamieszczono najważniejsze wiadomości dotyczące powstania czasopisma, nakreślono jego tło historyczne, zasięg chronologiczny ukazywania się poszczególnych zeszytów i zakres tematyczny prezentowanego materiału. Przedstawiono również skład zespołu redakcyjnego (z wyszczególnieniem odpowiedzialności poszczególnych członków redakcji), rady naukowej współodpowiedzialnej za profil pisma oraz recenzentów oceniających merytoryczną wartość przygotowanych zeszytów.

Następny materiał dotyczy *Numeru bieżącego*. Tutaj zaprezentowana jest okładka zeszytu bieżącego, a poniżej zamieszczony jest spis treści z wyszczególnieniem pełnej zawartości zeszytu na który składają się: artykuły i materiały, komunikaty, recenzje i omówienia, sprawozdania oraz z życia Federacji. Z kolei w części *Numeru archiwalne* przybliżono wszystkie dotychczas wydrukowane zeszyty. Przy każdym zeszycie są aktywne spisy treści (z uwzględnieniem 2-letniej karencyjności). Podana jest także informacja, o tym że pełne teksty całych numerów bądź artykułów są również bezpośrednio w Księgozbiorze Wirtualnym Federacji Fides w publikacji grupowej²⁸. W tym miejscu należy również wspomnieć, że ważnym uzupełnieniem informacji o Biuletynie jest zakładka *Wiadomości* z materiałem „*Fides*” w *Sieci*, z której dowiadujemy się, że właśnie w Księgozbiorze Wirtualnym Federacji Fides w postaci cyfrowej są dostępne wszystkie numery z lat 1995 do 2011, co stanowi 20 zeszytów, z pełnymi tekstami do ok. 400 pozycji, mających łącznie ok. 3850 stron. Należy mieć nadzieję, że dostęp online do treści biuletynu Fides przyczyni się do szerszego poznania historii i osiągnięć Federacji oraz lepszej informacji o bibliotekach członkowskich.

Istotną część zakładki *Biuletyn* stanowi *Informacja dla autorów*, która jest przejrzystą formą komunikatu dla tych wszystkich, którzy zamierzają publikować w Biuletynie. Oprócz terminów nadsyłania materiałów, potencjalni autorzy znajdą tutaj informacje o wymaganiach edytorskich jakie powinien spełniać tekst. Dla usprawnienia prac wydawniczych całość informacji ujęto w postaci instrukcji w formie zasad ogólnych i szczegółowych z uwzględnieniem pełnej informacji o przygotowaniu i opracowaniu przypisów.

Uzupełnieniem kompletnej informacji o Biuletynie na strony domowej Federacji jest *Elektroniczna Bibliografia Nauk Teologicznych*, w której znajdujemy wszystkie artykuły, materiały, komunikaty, recenzje, omówienia, sprawozdania i protokoły z posiedzeń zamieszczane z lat 1995-2014 i opublikowane w półroczniku. Usprawnieniem w wyszukiwaniu informacji są indeksy, które umożliwiają przeszukiwanie bazy według tytułu, autora i tematu.

²⁸ <http://digital.fides.org.pl/publication/30>

Biuletyn w oczach czytelników

Pojawienie się kolejnego czasopisma bibliotekarskiego o charakterze specjalistycznym z zakresu bibliotekarstwa kościelnego zwróciło uwagę zarówno środowiska bibliologicznego jak i teologicznego. Odezwały się głosy informujące o zawartości i przydatności pisma. Po ukazaniu się pierwszego numeru w 1995 roku teologiczne czasopismo „Ruch Biblijny i Liturgiczny” w roku 1996 donosił: „Należy powitać życzliwie nowe czasopismo, jakie ukazało się na naszym horyzoncie wydawniczym. Jest to „Biuletyn Federacji Bibliotek Kościelnych”[...] W omawianym numerze zostały pomieszczone dokumenty dotyczące powstania Federacji, jej zadań i struktury. Mamy tam również opracowania tematyczne związane komputeryzacją zbiorów bibliotecznych”²⁹. W tym samym roku, z kolei na łamach czasopisma bibliologicznego „Roczniki Biblioteczne” pisano: „Pragnę zwrócić uwagę na nowe pismo wszystkim bibliotekarzom borykającym się z problemami komputeryzacji procesów bibliotecznych, bowiem wiele materiałów w nim zamieszczonych może być przydatne nie tylko pracownikom z bibliotek kościelnych”³⁰.

Nie da się ukryć, że fakt dostrzeżenia na rynku wydawniczym nowego pisma i pozytywne głosy na temat prezentowanego w nim materiału zachęciły redakcję nie tylko do podziękowania za wszelkie sugestie i rady, ale również do przybliżenia czytelnikom stanu obecnego zaznaczając, że „W biuletynie publikowane są dokumenty i sprawozdania dotyczące działalności Federacji oraz artykuły poświęcone aktualnym problemom pracy bibliotek kościelnych. Szczególną uwagę zwraca się na zagadnienia związane z unowocześnieniem warsztatu pracy bibliotekarzy, z upowszechnianiem nowych metod działania la dobra czytelników w kontekście dzieła ewangelizacji, z komputeryzacją działalności bibliotek oraz wymianą doświadczeń między bibliotekami wszystkich typów”³¹. Przedstawiono również perspektyw rozwoju i zachęcano do współpracy. W dalszej części omówienia na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” redaktor naczelny Biuletynu ks. J. Bednarczyk informował: „Zespół redakcyjny z wdzięcznością przyjmuje wszelkie rady i uwagi dotyczące dotychczas wydawanych numerów biuletynu FIDES, chętnie skorzysta także z doświadczeń redakcji innych czasopism bibliotekarskich oraz oferuje swoje łamy dla publikacji przyczyniających się do doskonalenia pracy bibliotek kościelnych”³². Zgodnie z zapowiedzią redaktora naczelnego biuletynu, w kolejnych rocznikach ulepszano strukturę pisma, dobierano stosowne materiały, pozyskiwano nowych autorów.

Z kolei w 1998 roku Andrzej Kempa w „Bibliotekarzu” nie tylko poinformował o nowym czasopiśmie, ale omówił zawartość dotychczas wydanych zeszytów, wy-

²⁹ Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych. Nr 1 (1995) Kraków. *Ruch Bibl. i Liturg.* 1996 nr 1/4 s. 69

³⁰ Anna Majkowska-Aleksiewicz: Fides 1995 nr 1 *Rocz. Bibl.* 1996 R. 40 z. 1/2 s. 177

³¹ Jan Bednarczyk: Fides. *Prz. Bibl.* 1997 R. 65 z. 4 s. 396

³² j. w.

mieniając wiele ciekawych i pożytecznych artykułów, a także podkreślił, że „Obydwa numery Fidesu zawierają <<Przewodnik po adresach internetowych>> oraz adresy bibliotek stowarzyszonych w Federacji Bibliotek Kościelnych Fides”, zaznaczył przy tym, że „Redakcji periodyku należy życzyć wytrwałości w realizacji tej udanej inicjatywy wydawniczej”³³. Dzięki tej wytrwałości i zaangażowaniu zespołu redakcyjnego i aktywnych przedstawicieli oraz sympatyków Federacji na rynku wydawniczym pojawiają się kolejne roczniki Biuletynu. O ich zawartości Ryszard Żmuda tak pisał: „Tematyka prac ogłaszanych drukiem w „Fides” dotyczyła m.in. bibliotekarstwa, bibliografii, biografistyki, Internetu, serwisów informacyjnych WWW, baz danych na CD, pamiętnikarstwa, kształcenia pracowników. W biuletynie zamieszczono również bardzo cenne praktyczne rady i instrukcje ułatwiające prowadzenie bibliotek kościelnych w dobie powszechnej komputeryzacji procesów wyszukiwawczych systemów biblioteczno-informacyjnych”³⁴.

Warte podkreślenia jest również to, że po niespełna dziesięciu latach ukazywania się Biuletynu w 2003 roku, pismo doczekało się szczegółowej i obszernej charakterystyki w postaci pracy magisterskiej, której pokaźny fragment ukazał się na łamach tego periodyku³⁵. Autorka artykułu dogłębnie zbadała różnorodne aspekty czasopisma. Omówiła stronę formalno wydawniczą pisma oraz jego zawartość treściową, podkreślając wartość informacyjno-szkoleniową i dokumentacyjno-źródłową. Analizie poddała również autorów tekstów i ośrodki, które reprezentują, ujmując pewne treści w zestawienia tabelaryczne i diagramy. Opracowany materiał jest niewątpliwie formą podsumowania nie tylko zawartości samego czasopisma, ale w pewnym sensie wieloletniej działalności Federacji Bibliotek Kościelnych Fides.

Z kolei w 2013 roku na łamach „Bibliotekarza” odnotowano omówienie dwóch zeszytów Biuletynu z 2012 roku, które ukazały się opracowane przez nowy skład redakcji. W zakończeniu zamieszczonej recenzji czytamy: „Lektura obu numerów (1 i 2) wydanego w 2012 FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych wskazuje, że redakcja stara się tak dobierać artykuły do publikacji – i czyni to słusznie – aby równoważyć zagadnienia bibliotek kościelnych w kontekście ich funkcjonowania we współczesnym świecie techniki i społeczeństwa wiedzy, gdzie istotne są działania nowoczesne takie jak: digitalizacja, bazy danych itp. Jednocześnie nie traci z pola widzenia rozważań historycznych, poszerzających naszą wiedzę o tym co było, jak działały dawne biblioteki, co gromadziły i dla jakiego kręgu odbiorców, o czym pisały przedwojenne czasopisma diecezjalne itd.”³⁶.

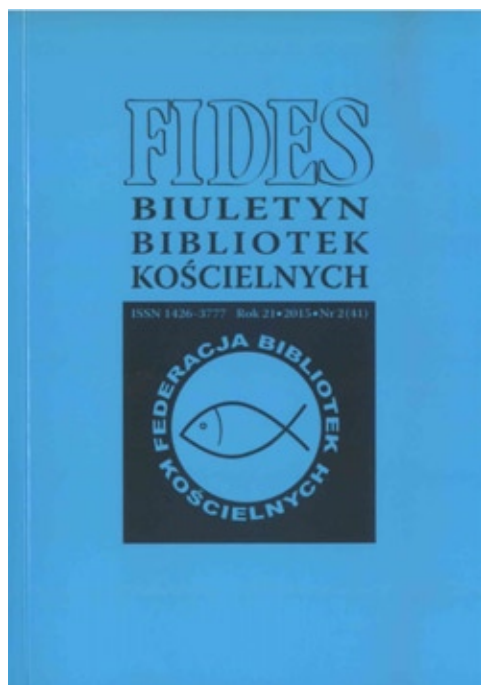
³³ Andrzej Kempa: Nad Fidesem. *Bibliotekarz* 1998 nr 7/8 s. 36.

³⁴ Ryszard Żmuda: Fides: biuletyn bibliotek kościelnych. *Saec. Christ.* 1999 R. 6 nr 2 s. 263-265

³⁵ Marta Wójtowicz: Biuletyn Bibliotek Kościelnych „Fides”. *Fides* 2004 [R. 10] nr 1/2 s. 115-150

³⁶ Mirosława Dobrowolska: FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych. *Bibliotekarz* 2013 nr 12 s. 42

Ważną grupą czytelników są bibliotekarze bibliotek kościelnych do których Biuletyn jest kierowany, ale cieszy fakt, że trafia on również do wszystkich Instytutów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Polsce i jest lekturą pracowników naukowych i studentów studiów bibliologicznych. Periodyk doczekał się kilku omówień i wystąpień na konferencjach, a tym samym jest dostrzegany w środowisku bibliologicznym i teologicznym. W 2015 roku półrocznik otrzymał 5 pkt. Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dla tych wszystkich którzy są zainteresowani czasopismem „Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych” informacje można znaleźć w Internecie na stronie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, na stronie EBIB-u, w bazie BAZHUM, a także w E-ncyklopedii Historii Kościoła na Śląsku.

Dr Ryszard Żmuda
Łódź – UM

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH **(2008-2015)**

Abstract

Medical Library Forum is the peer-reviewed semi-annual journal and has been published since 2008 by the Medical University of Łódź. This periodical has been issued as printed and online versions. Presently, it has 7 points of Ministry of Science and Higher Education. After the 10th anniversary the editorial board of MLF will be carried over to Warsaw.

Streszczenie

Czasopismo Forum Bibliotek Medycznych jest recenzowanym półrocznikiem, wydawanym od 2008 roku przez Uniwersytet Medyczny w Łodzi. Periodyk jest drukowany i udostępniany online. Obecnie ma 7 pkt MNiSW. Po Jubileuszu 10-lecia Redakcja FBM zostanie przeniesiona do Warszawy.

Inicjatywę powołania periodyku podjęli dyrektorzy bibliotek uczelni medycznych, którą ogłoszono publicznie w dniu 14 czerwca 2006 roku na Konferencji naukowej w Lublinie. Bibliotece Uniwersytetu Medycznego w Łodzi zaproponowano podjęcia się realizacji tego projektu, a dyrektorowi księżnicy uczelnianej powierzono funkcję redaktora naczelnego.

Potrzeba taka zaistniała po upadku w 2002 roku *Biuletynu Główniej Biblioteki Lekarskiej*. Nowe czasopismo bibliotekarskie poświęcone m. in. problematyce medycznej integruje środowisko i jest organem wydawniczym Konferencji Dyrektorów Bibliotek uczelni Medycznych.

Władze Uczelni medycznych poparły realizację zamierzenia poprzez współfinansowanie pisma. Niestety, później kilka szkół wyższych i niektórzy dyrektorzy księżnic medycznych nie stanęli na wysokości zadania w sprawie realizacji ogólnopolskiej inicjatywy wydawniczej. Czas pokazał, że w Białymstoku, Katowicach i Krakowie podjęli błędną decyzję, która osłabia, a w przyszłości może przyczynić się do upadku czasopisma.

Czasopismo *Forum Bibliotek Medycznych – Medical Library Forum* (ISSN 1899-5829, eISSN 2450-0437), półrocznik o zasięgu ogólnopolskim, wydawane jest od 2008 roku przez Uniwersytet Medyczny w Łodzi. Do 2014 roku ogłoszono drukiem i udo-

stępniono online 14 numerów pisma, które na rynku wydawniczym w naszym kraju w ciągu 8 lat istnienia uzyskało już odpowiednią pozycję.

W 2010 roku otrzymało 6 pkt Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które później, niewiadomo dlaczego, zmniejszono do 3 punktów (moim zdaniem zasługiwało na 5, porównując równorzędne czasopisma), a w 2015 roku podniesiono do 7 punktów, prawdopodobnie po dopisaniu rekordów w POL-index. Jest to zasługa wielu pracowników z bibliotek medycznych pod kierunkiem mgr Anny Strumiłło, zastępcy dyrektora do spraw bibliotekoznawstwa Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Natomiast w 2013 roku zostało dofinansowane kwotą 36 tys. zł. przez w/w ministerstwo. Obecnie ma własną stronę internetową i międzynarodowy skład Rady Programowej. Ukazuje się zarówno w wersji tradycyjnej – drukowanej, w nakładzie 300 egzemplarzy, jak i nowoczesnej – elektronicznej, udostępnianej ze strony internetowej Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (<http://forum.bg.umed.lodz.pl/>) oraz na platformie Łódzkiej Regionalnej Biblioteki Cyfrowej CYBRA (<http://cybra.lodz.pl>).

Na okładce zaprojektowanej przez lic. Agnieszkę Gwoździńską jest mapa Polski, z wypunktowanymi miejscowościami: Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Olsztyn, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Warszawa i Wrocław, które są siedzibą uczelni, lub wydziałów medycznych. Wkrótce zostanie dopisana Zielona Góra i inne.

Rada Programowa: prof. dr hab. Leszek Bablok (Warszawa), prof. dr hab. Jacek Bartkowiak (Łódź), przewodniczący w latach 2009 – 2012; prof. dr hab. Maria Chosia (Szczecin); prof. dr hab. Gerard Drewa (Bydgoszcz); ing. Jozef Dziwák (Bratysława); prof. dr hab. Michał Karasek (Łódź), przewodniczący w latach 2008 – 2009; mg. Agnes Koreny (Budapeszt); prof. dr hab. Marek Mirowski (Łódź), przewodniczący od 2012; dr Raisa Pavlenko (Kijów).

Skład Redakcji: mgr Renata Birska, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie; mgr Dagmara Budek, dyrektor Biblioteki Głównej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie; mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku; mgr inż. Anna Grygorowicz, dyrektor Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego; mgr Roma Hajduk, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu; dr Danuta Konieczna, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; dr hab. Barbara Niedźwiedzka, kierownik Zakładu Informacji Naukowej Instytutu Zdrowia Publicznego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; dr Krzysztof Nierzwicki, dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Biblioteki Medycznej Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy; dr Krzysztof Noga, kierownik Oddziału Biblioteki Głównej w Zabrzu Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach; mgr Ewa Nowak, dyrektor

Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach; mgr Anie-la Piotrowicz, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu; dr Jolanta Przyłuska, kierownik Biblioteki Naukowej Instytutu Medycyny Pracy im. prof. Jerzego Nofera w Łodzi; mgr Renata Seweryniak – sekretarz redakcji, kierownik Biblioteki Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie; mgr Renata Sławińska, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu; dr Tomasz Stolarczyk z Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego; mgr Anna Uryga, dyrektor Biblioteki Medycznej Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego; mgr Irmina Utrata, dyrektor Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego; dr Ryszard Żmuda – redaktor naczelny, dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

Przedmowami czasopismo uświetnili: prof. dr hab. Andrzej Lewiński, Łódź – UM; mgr Ewa Dobrzyńska-Lankosz, Kraków – AGH; mgr Anie-la Piotrowicz, Poznań – UM; prof. dr hab. Małgorzata Sznitowska, Gdańsk – GUMed; dr Adam Fronczak, Warszawa – MZ; prof. dr hab. Małgorzata Tafil-Klawe, Bydgoszcz – UMK; bp dr Ireneusz Pękalski, Łódź – AŁ; prof. dr hab. Tadeusz Sikora, Kraków – UEK; gen. bryg. prof. dr hab. Henryk Chmielewski, Łódź – UM; prof. dr hab. Ludwik Grzebień SJ, Kraków – AI; prof. dr hab. Maciej Banach, Warszawa – MNiSW; prof. dr hab. Jan Berner, Łódź – UM; ks. prof. dr hab. Józef Mandziuk, Warszawa – UKSW; prof. dr hab. Wiesław Makarewicz, Gdańsk – GUMed; prof. dr hab. Leszek Woźniak, Łódź – UM; prof. dr hab. Marek Pawlikowski, Łódź – UM; prof. dr hab. Paweł Górski, Łódź – UM.

Opracowano już m. in. wydawnictwa informacyjne: bibliografie zawartości czasopism: *Forum Bibliotek Medycznych* (2008 – 2012) i *Kronikarza* (2002/2003 – 2011/2012), informatory (o archiwach, bibliotekach i muzeach), katalogi czasopism (bibliotekarskich, uczelnianych, elektronicznych), materiały dydaktyczne z informacji naukowej, słowniki biograficzne (uczonych, pracowników bibliotek medycznych) oraz szereg szczegółowych zagadnień poświęconych różnorodnej tematyce: biografistyce poszczególnych osób, historii książki, bibliometrii, baz danych, nauce, informacji naukowej, bibliotekarstwu, bibliotekoznawstwu, ekslibrisom, podręcznikom, repozytoriom, open access, językom informacyjno-wyszukiwawczym, warsztatom, szkoleniom, kursom, e-learningowi, towarzystwom naukowym, technologiom informatycznym, biblioterapii, ośrodkom naukowym i dydaktycznym z informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. Zaprezentowano również sprawozdania z konferencji naukowych, serwisy fotograficzne.

Do poszczególnych numerów czasopisma recenzje wydawnicze – zamieszczane na łamach periodyku – napisali profesorowie z różnych uczelni: prof. dr hab. Jerzy Supady Łódź – UM; prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz, Łódź – UŁ; prof. dr hab. Krzysztof Migoń, Wrocław – UW; prof. dr hab. Zbigniew Żmigrodzki, Katowice

– UŚI; prof. dr hab. Ewa Głowacka, Toruń – UMK; prof. dr hab. Maria Juda, Lublin – UMCS; prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybort, Warszawa – UW; prof. dr hab. Maria Piłtypczak-Majerowicz, Kraków – UP; prof. dr hab. Anna Sitarska, Kraków – UJ; prof. dr hab. Jadwiga Konieczna, Łódź – UŁ; prof. dr hab. Jadwiga Sadowska, Białystok – UwB; prof. dr hab. Radosław Gaziński, Szczecin – USz; prof. dr hab. Stanisława Kurek-Kokocińska, Łódź – UŁ; prof. dr hab. Bożena Koredczuk, Wrocław – UW.; prof. dr hab. Mariola Antczak, Łódź – UŁ. Dodatkowo ukazały się również recenzje w 5 czasopismach: Andrzej Kempa. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2009 nr 1 s. 140-141, Piotr Latawiec. *Fides* 2009 R. [15] nr 1/2 s. 166-169, Józef Mandziuk. *Saeculum Christianum* 2009 R. 16 nr 2 s. 294-295, Grzegorz Marek Świątekowski. *Bibliotekarz* 2009 nr 7/8 s. 49-50. Magdalena Bemke. *Przegląd Biblioteczny* 2011 R. 79 nr 1 s. 125-128.

Staramy się w różnorodny sposób promować nasze czasopismo bibliotekarskie. Początkowo na stronie domowej ksiąźnicy uczelnianej w bibliotece cyfrowej CYBRA i na konferencji naukowej w Lublinie – UMCS. Ostatnią dodatkową inicjatywą w tym zakresie jest strona internetowa *Forum Bibliotek Medycznych* (<http://forum.bg.umed.lodz.pl/>) opracowana przez mgr inż. Damiana K r a w c z y k a , zdolnego informatyka naszej Uczelni. Połączone ze stroną internetową periodyku liczne linki kierują zainteresowanych użytkowników informacji naukowej do sygnalizowanych artykułów, haseł biograficznych i fotografii wymienionych osób, bibliografii, katalogów, spisów treści i indeksów.

Jestem bardzo wdzięczny i serdecznie dziękuję wszystkim Autorom za przesłane teksty artykułów, ogłoszonych drukiem na łamach *Forum Bibliotek Medycznych* i udostępnionych online.

Wyrazy ogromnego szacunku należą się członkom Rady Programowej, z Polski, Słowacji, Ukrainy i Węgier oraz znakomitym uczonym w naszym kraju, którzy łaskawie napisali Przedmowy i Recenzje do *Forum Bibliotek Medycznych*. Dziękuję również poszczególnym członkom składu Redakcji za owocną współpracę.

Gromadzone są jeszcze w Łodzi materiały tylko do czterech numerów dwóch roczników za 2016 i 2017 rok, ponieważ planuję doprowadzić czasopismo do Jubileuszu 10-lecia (2008-2017). Redakcja półrocznika przejdzie wówczas do stolicy, gdzie mgr Irmina U t r a t a , dyrektor Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, będzie redagować następne roczniki.

Mam nadzieję, że to zamierzenie uda się jeszcze zrealizować, pomimo znacznych zmian jakie przeprowadza się od kilku lat w naszej ogólnouczelnianej jednostce organizacyjnej, której w 2015 roku władze Uczelni zmieniły nazwę na Centrum Informacyjno-Biblioteczne Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Na dyrektora rekomendowałem od 1 marca 2016 roku, swojego wicedyrektora mgr inż. Witolda Kozakiewicza, zastępcę dyrektora ds. komputeryzacji.

Sadzę, że za kilka lat *Forum Bibliotek Medycznych* może zainteresować autorów prac dyplomowych jako temat pracy licencjackiej, lub magisterskiej w Instytutach/Katedrach/Zakładach Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Polsce.

Bibliografia

Ryszard Żmuda: Redaktor o czasopiśmie *Forum Bibliotek Medycznych*. *Forum Bibl. Med.* 2008 R. 1 nr 1 s. 11-14; Tenże: Wydawnictwa ciągle Uniwersytetu Medycznego w Łodzi redagowane w bibliotece uczelnianej (2002-2009). W: Działalność wydawnicza bibliotek w czasach konwergencji mediów: Konferencja Biblioteki Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej: materiały konferencyjne / pod red. Stanisławy Wojnarowicz i Bogusława Kasperka. Lublin 2011 s. 49-61, il.; Jolanta Kaźmierczak: Informacje o autorach w pięciu rocznikach *Forum Bibliotek Medycznych*. *Forum Bibl. Med.* 2012 R. 5 nr 2 s. 10-22; Ryszard Żmuda: Bibliografia zawartości *Forum Bibliotek Medycznych – Medical Library Forum* (2008-2012). *Forum Bibl. Med.* 2012 R. 5 nr 2 s. 461-496; Tenże: Czasopismo *Forum Bibliotek Medycznych – Medical Library Forum* (2008-2012). *Forum Bibl. Med.* 2012 R. 5 nr 2 s. 23-34, il., portr, tab.

Dr Agnieszka Łakomy
Katowice – US

CZASOPISMO NAUKOWE „NOWA BIBLIOTEKA” – GENEZA, ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE, PLANY

Abstract

Nowa Biblioteka ist eine wissenschaftliche Zeitschrift veröffentlicht durch Institut für Bibliotheks- und Informationswissenschaft an der Schlesische Universität Katowice. Der Artikel beinhaltet (zawiera) die Geschichte der Zeitschrift, ihre Grundkonzeption und Entwicklungspläne. Insbesondere beschreibt man das Qualitätssicherungsverfahren, das die Erfüllung der durch Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego für wissenschaftlichen Schriften festgelegten Anforderungen ermöglicht

Streszczenie

Nowa Biblioteka jest czasopismem naukowym wydawanym przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W artykule przedstawiono historię powstania pisma, jego założenia programowe oraz plany rozwoju. W szczególności omówiono procedury zapewniania jakości pozwalające na wypełnienie wymogów stawianych przez MNISW pismom naukowym.

Czasopisma odgrywają dużą rolę we współczesnym ruchu naukowym. Również w ramach dziedziny bibliologia i informatologia na rynku wydawniczym dostępnych jest wiele periodyków upowszechniających wyniki badań naukowców, ale także doświadczenia zawodowe bibliotekarzy-praktyków. Wśród tytułów obecnych na rynku wyróżnić można więc periodyki naukowe tj. Przegląd Biblioteczny, czy fachowe, go których zalicza się m.in. Poradnik Bibliotekarza, czy Bibliotekarza.

Przykładem pisma naukowego, które upowszechnia obok artykułów przedstawiających wyniki badań naukowych także teksty o praktycznej wiedzy bibliotekarskiej, jest publikowane przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (IBiIN UŚ) czasopismo „Nowa Biblioteka”. Za genezę tego tytułu uznać należy studencki ruch naukowy, w którym udział brali studenci kierunku *bibliotekoznawstwo i informacja naukowo-techniczna* IBiIN UŚ. Powstaniu pisma przyświecał cel stworzenia periodyku, na łamach którego właśnie studenci i doktoranci będą mogli dzielić się zainteresowaniami naukowymi, wykraczającymi poza proces dydaktyczny realizowany na studiach. Założenie to swoje odzwierciedlenie miało

w podtytule czasopisma, który wprost wskazywał na powiązania z kołem naukowym i brzmiał następująco: czasopismo Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego. Jednak obok tekstów studentów i doktorantów IBiIN UŚ periodyk otwarty był także na publikacje osób studiujących inne kierunki, pracowników naukowych IBiIN UŚ oraz pracowników bibliotek różnego typu (w tym absolwentów IBiIN UŚ). Redaktorem i opiekunem merytorycznym pisma była ówczesna opiekun koła naukowego – Diana Pietruch-Reizes. W jego tworzeniu brali także udział studenci Koła Naukowego Bibliotekoznawców przy IBiIN UŚ (KNB): Anna Górny, Barbara Małysiak, Beata Matysek, Michał Sojka i Mariusz Tomaszewski. Założyciele przyjęli, że będzie on półrocznikiem.

Pierwszy numer, za wiosnę/lato, opublikowano w 1998 roku. Jak zaznaczyła w słowie od redakcji D. Pietruch-Reizes, artykuły publikowane na łamach „Nowej Biblioteki” dotyczyć miały „zagadnień związanych z książką, biblioteką, informacją naukową, komunikacją społeczną oraz zagadnień interdyscyplinarnych powstających na pograniczu bibliologii, informacji naukowej i innych nauk humanistycznych”. Zawartość poszczególnych numerów podzielono na działy zawierające teksty naukowe: *Artykuły i komunikaty*, *Miscellanea*, *Materiały*, *Z archiwum bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. Uzupełnieniem były teksty krótsze, często o charakterze popularnonaukowym, umieszczane w następujących sekcjach: *Bliskie spotkania z...*, *Sprawozdania*, *Recenzje i omówienia*, *Anegdota ze świata książek i bibliotekarzy* oraz *Książka w poezji i nie tylko*. Nie zdecydowano się na tworzenie zeszytów monograficznych. Wyjątek stanowił numer 1 z 2001 r., który w całości poświęcono zagadnieniom związanym z bibliotekami na kresach wschodnich.

W tej postaci ukazało się pięć numerów półrocznika. Łącznie opublikowano 76 tekstów: 17 artykułów i komunikatów, 18 sprawozdań, 13 materiałów, 10 recenzji i omówień, 6 w dziale *Bliskie spotkania z...*, 4 anegdota, po 3 – w rubrykach *Miscellanea* i *Książka w poezji i nie tylko* oraz 2 w dziale *Z archiwum bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*.

Od 2002 roku periodyk „Nowa Biblioteka” uległ zawieszeniu. Członkowie KNB w trakcie zebrań naukowych zwracali jednak uwagę na potrzebę działalności wydawniczej prowadzonej przez Koło. Szczególnie aktywne na tym polu okazały się osoby związane z Sekcją Bibliograficzną KNB, które jednocześnie realizowały specjalizację edytorską w ramach podjętych studiów *informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*. Prowadzone od 2005 roku rozmowy na temat powrotu do działalności publikacyjnej doprowadziły do powołania do życia kwartalnika popularnonaukowego o tytule „Szum Informacyjny. Elektroniczny Biuletyn Sekcji Bibliograficznej Koła Naukowego Bibliotekoznawców przy IBiIN UŚ”. Publikowany on był tylko w wersji elektronicznej i obok tematyki związanej z zaintereso-

waniami naukowymi członków Koła, czyli bibliologią i informatologią, poruszał zagadnienia społeczno-kulturalne. Ostatni, dziesiąty zeszyt „Szumu Informacyjnego” wyszedł w drugim kwartale 2010 roku. Likwidacja tytułu wiązała się przede wszystkim z reaktywowaniem „Nowej Biblioteki” – czasopisma naukowego, wydawanego pod auspicjami Koła Naukowego Bibliotekoznawców.

Prace nad reaktywacją „Nowej Biblioteki” rozpoczęto już w 2009 roku, kiedy to ukonstytuowano pierwszą redakcję pisma. Redaktorem naczelnym została Agnieszka Bajor, opiekun KNB, jej zastępcą – Izabela Swoboda – pracownik IBiIN UŚ, z kolei jako sekretarza powołano Dominikę Paleczną, która w tamtym okresie pełniła funkcję Przewodniczącej KNB. Publikowanie czasopisma naukowego wymagało także powołania Rady Naukowej, której członkami zostali: prof. dr hab. Elżbieta Gondek (IBiIN UŚ), prof. UŚ dr hab. Mariola Jarczykowa (Zakład Historii Literatury Baroku i Dawnej Książki UŚ) oraz dr hab. Diana Pietruch-Reizes (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie). Prace przygotowawcze przed ponownym wydawaniem tytułu dotyczyły także ustalenia głównych zadań pisma. Założyciele chcieli stworzyć miejsce, w którym artykuły mogliby publikować studenci i doktoranci IBiIN UŚ, ale także osoby reprezentujące inne kierunki i ośrodki naukowe w Polsce. Zaproponowano, że będzie się ono ukazywało jako rocznik lub półrocznik doktorantów, magistrantów i studentów kierunku *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo*. Dyskusji poddano również zawartość pisma. Zespół pracujący w ramach Sekcji Bibliograficznej KNB nad tym zagadnieniem proponował, aby czasopismo składało się z następujących stałych rubryk: *Od Redakcji*; *Artykuły i rozprawy*; *Materiały* (źródła, przyczynki, bibliografie, wywiady); *Sprawozdania* (z konferencji, festiwali nauki, wycieczek naukowych, targów książki, wystaw, jubileuszy bibliotek); *Recenzje i przeglądy piśmiennictwa*; *Z życia Uczelni* (np. zestawienia prac licencjackich i magisterskich IBiIN UŚ, informacje o planowanych obronach prac doktorskich itp.). Jednak ostatecznie zdecydowano o półrocznym ukazywaniu się pisma i podziale tekstów na następujące rubryki: *Artykuły i rozprawy*; *Materiały*; *Sprawozdania*; *Recenzje i przeglądy piśmiennictwa*; *Wydarzenia*. W stosunku do wstępnych założeń zrezygnowano ze słowa wstępnego przygotowywanego przez redakcję pisma – publikuje się je tylko wyjątkowo – oraz zmieniono nazwę ostatniego działu¹.

Ważnym założeniem, które przyświecało reaktywacji pisma, było to, aby każdy z numerów miał charakter monograficzny – był poświęcony starannie dobranemu zagadnieniu w ramach dyscypliny bibliologia i informatologia. W związku z tak przyjętym profilem, każdy numer redagowany jest przez inną osobę, w której kręgu zainteresowań naukowych znajduje się to zagadnienie. Poruszana była już problematyka z zakresu

¹ Ze względu na częstotliwość ukazywania się „Nowej Biblioteki” opisy w ostatnim dziale publikowane były z opóźnieniem, dlatego w 2014 roku dział Wydarzenia uległ likwidacji.

informacji naukowej (1/2010 - Użytkownik w erze informacji; 2/2013 – Oblicza informację), bibliologii (2/2010 – Z dziejów bibliologii...; 1/2013 – Metodologia bibliologiczna), bibliotekoznawstwa (2/2012 –Użytkownicy – jak ich łapać i zatrzymywać?; 1/2014 – Bariery w bibliotece), czytelnictwa (2/2011 – Kultura czytelnicza; 2/2014 – Czytelnictwo – oblicze nowe i dawne), prasoznawstwa (1/2012 – Czasopisma, prasa i prasoznawstwo), edytorstwa (1/2015 – Elektroniczne publikowanie) i historii książki i bibliotek (1/2011 – Historia bibliotek). Plany na najbliższe lata z kolei obejmują zagadnienia technologii informacyjnej (3/2015 –Nowoczesne technologie w kulturze, nauce i dydaktyce), bibliotekarstwa (4/2015 – Tradycja, metody i rezultaty badań bibliotek za granicą; do publikacji w 2016 r. – Międzynarodowe aspekty bibliotekarstwa; Współczesne biblioteki europejskie i amerykańskie), historii książki i bibliotek (do publikacji w 2016 r. – Materialne i niematerialne dziedzictwo wczoraj i dziś, Historia książki dla dzieci i młodzieży) oraz problematykę związaną z programem Erasmus dla studentów, doktorantów i pracowników (2/2015). Do numeru 1 z 2015 roku opublikowano łącznie 265 tekstów: 93 artykuły i komunikaty, 11 materiałów, 2 prace drobne, 62 sprawozdania, 21 recenzji i omówień, 76 wydarzeń².

Kolejne zmiany, przede wszystkim w składzie zespołu redakcyjnego i Rady Naukowej, związane były z koniecznością podnoszenia jakości pracy i dostosowaniem się do wymogów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. I tak w 2011 roku powołano nowego sekretarza, którym została Agnieszka Łakomy oraz redaktora językowego odpowiedzialnego za poprawność abstraktów, spisów treści i słów kluczowych w języku angielskim – Jacka Tomaszczyka. Z kolei w 2012 r. funkcję redaktora językowego dla tekstów w języku polskim objęła Barbara Pytlos, wiele lat związana zawodowo z Wydawnictwem Uniwersytetu Śląskiego a następnie IBiIN UŚ. Podjęto także prace nad poszerzeniem Rady Naukowej, włączając w jej prace przedstawicieli bibliologii i informatologii reprezentujących zagraniczne ośrodki naukowe. W 2014 roku do Rady dołączyli dr. philol. Baiba Holma (Informācijas un bibliotēku studiju nodaļas Sociālo zinātņu fakultātes, Latvijas Universitāte) oraz prof. Gregory Hadley (Niigata University of International and Information Studies).

Troska o jakość naukową „Nowej Biblioteki” wyraża się także w doborze tekstów do publikacji oraz przyjętej procedurze recenzowania. Przyjmowane są tylko artykuły, będące oryginalną twórczością autora i nie były wcześniej publikowane ani skierowane do druku. Nie mogą one także naruszać praw osób trzecich. Gdy tekst spełnia

² Szczegółową analizę bibliometryczną przeprowadziła Agnieszka Bajor. Por. Agnieszka Bajor: Nowa Biblioteka. Zeszyty Monograficzne Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego (2010-2014) [online] // W: W kierunku gospodarki elektronicznej – wyzwania, narzędzia, dobre praktyki. T. 2: Publikacje elektroniczne w nauce i praktyce / red. nauk. B. M. Powichrowska. – Białystok: Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, 2014. – s. 102-117. – Dostępny w [www: http://www.epnp.pl/ebook/A08683_w_kierunku_gospodarki_2](http://www.epnp.pl/ebook/A08683_w_kierunku_gospodarki_2).

wyżej wymienione wymogi oceniana jest zgodność tematyki tekstu z profilem danego tomu oraz jego poziom merytoryczny. Decyduje o tym Redaktor naczelny oraz powołany Redaktor tomu³. W wypadku, gdy ujawniona zostanie nierzetelność naukowa, a w szczególności „ghostwriting” i „guest authorship”, tekst nie zostaje przez redakcję przyjęty do publikacji. Drugim przypadkiem, w którym Redakcja rezygnuje z wydania nadesłanego tekstu jest brak zgody autora na wprowadzenie poprawek sugerowanych przez recenzenta i recenzję.

Tekst, który pozytywnie przeszedł wstępną kwalifikację przekazywany jest recenzentowi z zachowaniem zasady poufności. Na recenzentów powoływani są pracownicy naukowcy, nienależący do redakcji pisma oraz niezatrudnieni w IBiIN UŚ. Na początku wydawania pisma powoływany był jeden recenzent dla wszystkich tekstów proponowanych do danego tomu, jednak od 2014 r. redakcja zdecydowała o powołaniu odrębnego komitetu recenzyjnego, w skład którego wchodzi pracownicy naukowcy na stałe współpracujący z pismem jako recenzenci. Nazwiska recenzentów nie są ujawniane w poszczególnych numerach, podaje się je w postaci zbiorczego, rocznego wykazu publikowanego na stronie WWW pisma. Początkowo recenzji poddawano treść całego numeru. Obecnie recenzowane są tylko teksty zakwalifikowane do trzech działów *Artykuły i komunikaty*, *Prace drobne* i *Materiały*.

Redakcja dba także o rozpowszechnianie pisma oraz informacji bibliograficznej o nim. Egzemplarze drukowane pisma są nieodpłatnie przekazywane zainteresowanym bibliotekom oraz ośrodkom kształcącym bibliotekarzy. Każdy numer pisma publikowany jest także w wersji elektronicznej na stronie www tytułu⁴. Czasopismo rejestrowane jest też w następujących bazach danych: Arianta, CYTBIN, Index Copernicus, Polska Bibliografia Bibliologiczna, Polska Bibliografia Literacka, Zeitschriftendatenbank (ZDB), Elektronische Zeitschriftenbibliothek oraz Library and Information Science Abstracts (LISA).

Wszystkie wysiłki Redakcji dotyczące zapewnienia najwyższej jakości naukowej pisma zostały docenione. W ostatniej ankiecie parametrycznej czasopism naukowych, którą przeprowadziło Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2012 r., „Nowa Biblioteka” otrzymała 2 punkty i znalazła się w Części B Wykazu. Redakcja nieustannie myśli o rozwoju pisma, ciągłym podnoszeniu wartości naukowej oraz ugruntowaniu na rynku jego pozycji. Ze względu na duże zainteresowanie autorów publikowaniem własnych tekstów w „Nowej Bibliotece” i dużą liczbą tekstów przekazywanych do Redakcji, na przełomie 2014/2015 roku zapadła decyzja o zmianie częstotliwości ukazywania się pisma z półrocznej na kwartalną. Da to możliwość opublikowania większości tekstów bez potrzeby oczekiwania przez autorów na publikację przez kilka lat. Idąc za rozwo-

³ Redaktorami są przede wszystkim pracownicy naukowcy IBiIN UŚ.

⁴ Stroną WWW czasopisma i przygotowaniem materiałów do składu zajmuje się Małgorzata Caban. W latach 2014-2015 obowiązki te przejęła Agnieszka Hasik.

jem technologicznym, również w dziedzinie wydawniczej, zmieniono także wersję referencyjną periodyku z drukowanej na elektroniczną. Najważniejsza jednak zmiana, obrazująca kierunek, w którym redakcja chce podążać, to zmiana podtytułu. Krok ten podyktowany był analizą bibliometryczną, którą przeprowadzono w drugim kwartale 2014 roku. W wyniku analiz okazało się, że większość publikujących na łamach „Nowej Biblioteki” autorów tekstów naukowych to bibliotekarze-praktycy i doktoranci. Studenci nie są już tak aktywną grupą jak na początku funkcjonowania pisma, rezygnują z przygotowywania dłuższych tekstów na rzecz sprawozdań i recenzji. Chcąc podkreślić, że pismo skierowane jest do szerokiego grona autorów, zrezygnowano z odwołania do koła naukowego w podtytule, który od 1

numeru 2015 roku brzmi: Usługi, technologie informacyjne i media. Jednak Redakcja nie chce zapomnieć o korzeniach pisma – stworzono nowy dział o tytule *Prace drobne*, w którym publikowane będą przede wszystkim teksty debiutujących naukowców. Od numeru tego zdecydowano także o częstszym pozyskiwaniu tekstów naukowców, bibliotekarzy, doktorantów i studentów zagranicznych. Do 2014 roku większość tekstów była autorstwa osób związanych z lokalnym środowiskiem naukowym i bibliotekarzy-praktyków. Redakcji zależy jednak na prezentacji zagadnień bibliologii i informatologii światowej. Umożliwi to nie tylko wymianę doświadczeń i podpatrzenie ciekawych rozwiązań praktyki bibliotekarskiej, ale także zapoznanie się z najnowszymi wynikami badań naukowych, prowadzonych za granicą.

Dr Bożena Jaskowska
Rzeszów – URz

„PODKARPACKIE STUDIA BIBLIOTECZNE”: REGION - NAUKA - OTWARTOŚĆ

Abstract

The article describes a scientific and editorial profile of electronic journal entitiled “Podkarpackie Studia Biblioteczne”. It includes characteristic of the content and basic of Open Access promotion to librarianship in the region. The author presents ways of access to activities support that Open Access.

Streszczenie

W artykule scharakteryzowano profil naukowo-wydawniczy elektronicznego czasopisma naukowego „Podkarpackie Studia Biblioteczne”. Przedstawiono charakterystykę treści oraz podstawowe założenia promowania otwartego dostępu do wiedzy bibliotekoznawczej w regionie. Opisano sposoby dostępu do publikacji oraz działania wspierające Open Access.

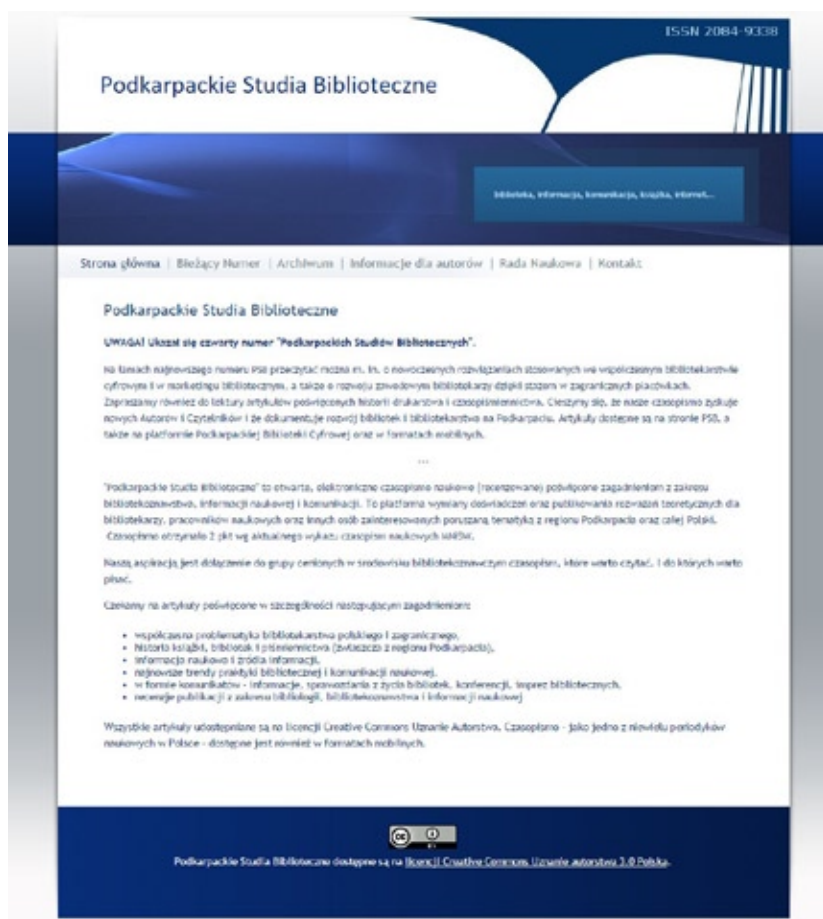
„Podkarpackie Studia Biblioteczne” ISSN 2084-9338 to otwarte, elektroniczne czasopismo naukowe poświęcone zagadnieniom z zakresu bibliotekoznawstwa, informacji naukowej i komunikacji. Czasopismo jako rocznik ukazuje się wyłącznie w wersji elektronicznej na stronie <http://psb.ur.edu.pl>. Pierwszy numer opublikowano w 2012 r.

Podstawowym założeniem „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” (PSB) jest stworzenie platformy do wymiany doświadczeń oraz promowania rozważań naukowych, teoretycznych i praktycznych z zakresu bibliologii, informacji naukowej i komunikacji, ze szczególnym uwzględnieniem województwa podkarpackiego. Ideą przyświecającą redakcji PSB jest również ukazywanie zalet otwartego dostępu do wiedzy, a także stwarzanie warunków do nieskrępowanego dzielenia się wynikami badań z wykorzystaniem nowych technologii.

Czasopismo jest recenzowane. To jedyny naukowy magazyn z zakresu bibliotekarstwa, który ukazuje się w Polsce południowo-wschodniej. W skład Rady Naukowej wchodzi obecnie: dr hab. prof. UMK Ewa Głowacka, dr hab. prof. UR Alicja Ungeheuer-Gołąb, dr hab. prof. UP Maria Konopka, dr hab. prof. UMCS

Maria Juda, dr hab. prof. UR Adrian Uljasz, dr hab. Katarzyna Materska, dr Sabina Cisek, dr Joanna Kamińska oraz dr Agnieszka Korycińska-Huras.

Redakcja czasopisma mieści się w Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego (Rzeszów, ul. Pigonia 8). Redaktorem naukowym jest dr Bożena Jaskowska, dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego, a sekretarzem redakcji mgr Małgorzata Szurlej. Korektę z zakresu języka angielskiego sprawuje mgr Zdzisław Bernat, a nad prawidłowym funkcjonowaniem strony www czuwa mgr inż. Mariusz Głowacki. Wszyscy są pracownikami Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego i przygotowaniem oraz wydawaniem czasopisma zajmują się poza swoimi podstawowymi obowiązkami zawodowymi.

Rys. 1 Strona www „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych”
Źródło: <http://psb.ur.edu.pl> [21 X 2015]

Czasopismo ma dwudzielną strukturę formalną. W pierwszej części publikowane są recenzowane artykuły naukowe, w drugiej – sprawozdania i komunikaty o charakterze popularno-naukowym. Każdy artykuł naukowy opatrzony jest tytułem, abstraktem i słowami kluczowymi i języku polskim i angielskim. Do tej pory (listopad 2015 r.) na łamach czterech wydanych zeszytów opublikowano 21 artykułów naukowych oraz 8 sprawozdań. Publikacje te zostały napisane przez 32 autorów.

PSB – region

„Podkarpackie Studia Biblioteczne” nie są pierwszym branżowym czasopismem w regionie. W latach 1969-1976 Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie wydawała pismo „Rzeszowskie Biblioteki Publiczne” poświęcone bieżącym sprawom bibliotek z regionu, a w latach 1970-1980 wspólnie z Wojewódzkim Domem Kultury publikowała kwartalnik „Biuletyn Kulturalny”¹ oraz periodyk „Informatorium”². Na swoje 50-lecie, w roku 1995 r. w WiMBP podjęto decyzję o wydawaniu, pod redakcją Stanisława Turka, czasopisma pod tytułem „Bibliotekarz Rzeszowski”. We wstępie do pierwszego numeru przeczytać można było: *Pismo – w intencji jego redaktorów – poruszające istotne problemy bibliotek (przede wszystkim publicznych) województwa rzeszowskiego, Mamy zamiar jego łamy wypełniać materiałami informacyjno-bibliograficznym, instrukcyjno-metodycznymi i publicystycznymi dotyczącymi spraw bibliotek i czytelnictwa*³. „Bibliotekarz Rzeszowski” ukazywał się (nieregularnie) w latach 1995-1998. Od tego czasu Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie nie wydawała już żadnego czasopisma o podobnej tematyce.

I choć obecnie autorzy publikować mogą swoje prace w wielu branżowych periodykach w kraju i za granicą, mogą wybierać spośród licznych wydawnictw tradycyjnych i elektronicznych, a także naukowych i fachowych, istniała potrzeba stworzenia czasopisma dedykowanego bibliotekarstwu w regionie. Wzrastająca z roku na rok popularność PSB potwierdza słuszność podjętej w 2012 r. decyzji o stworzeniu w Rzeszowie branżowego czasopisma i platformy do wymiany poglądów teoretycznych i praktycznych dla bibliotekarzy i pracowników nauki.

Mimo, iż nazwa czasopisma sugeruje regionalizm i na łamach PSB ukazują się przede wszystkim prace przygotowane przez lokalnych twórców, warto podkreślić, że publikowane są także teksty autorów z innych stron Polski (m. in. z Krakowa, Warszawy, Lublina i Łodzi). Analiza afiliacji autorów PSB wskazuje jednak, iż 66% z nich to pracownicy lokalnych bibliotek i instytucji kultury. Są to zarówno bibliotekarze z Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego (38%), jak też i innych książnic, m. in. Bibliote-

¹ Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Rzeszowie 1945-1985: bibliografia w wyborze. Rzeszów 1986 s. 54-55

² Od redakcji. *Bibl. Rzesz.* 1995 nr 1 s. 3

³ Tamże

ki Głównej Politechniki Rzeszowskiej, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie, Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Rzeszowie. Warto podkreślić, że dla wielu autorów, publikacja w „Podkarpackich Studiach Bibliotecznych” była pierwszą recenzowaną publikacją w ich dorobku naukowym i niejednokrotnie przyczyniła się do awansu zawodowego oraz rozwoju zainteresowań badawczych. Ta aktywizacja lokalnego środowiska bibliotekarskiego i zachęcenie bibliotekarzy do podejmowania badań była niezwykle ważnym, ale też i ryzykownym czynnikiem przyszłego sukcesu czasopisma.

Przyglądając się treści artykułów naukowych z PSB również zauważyć można dominującą tematykę z zakresu bibliotekarstwa w regionie. Dotyczy ona m. in. Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego (m. in. gromadzenie zbiorów, strona www, charakterystyka najciekawszych zbiorów, rozwój zawodowy pracowników, czytelnictwo studentów), jak też innych księżnic z regionu (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie) czy wybitnych postaci (np. Ryszard Ziemia). Sprawozdania i komunikaty w 100% poświęcone są funkcjonowaniu bibliotek w Rzeszowie oraz pracy lokalnych bibliotekarzy.

PSB – nauka

Podkarpackie Studia Biblioteczne to młoda inicjatywa wydawania recenzowanego, branżowego czasopisma bibliotekarskiego w województwie podkarpackim. Wszystkie wspomniane wcześniej projekty wydawania regionalnych czasopism bibliotekarskich nie miały charakteru naukowego, a ich podstawowym celem było przede wszystkim omawianie bieżących spraw oraz wymiana praktycznych doświadczeń pomiędzy pracownikami rzeszowskich bibliotek publicznych. Czasopisma te nie miały również charakteru ciągłego, więc od 1998 roku nie istniał w regionie żaden specjalistyczny tytuł poświęcony sprawom bibliotek i bibliotekarstwa na Podkarpaciu.

Bibliotekarze i pracownicy naukowcy zainteresowani publikacją artykułów o tematyce z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej w regionie mogli sięgać po inne czasopisma naukowe o charakterze humanistycznym, historycznym czy społecznym wydawane przez lokalne instytucje nauki i kultury. Były to m. in. takie tytuły jak: „Rocznik Województwa Rzeszowskiego (wyd. w latach 1958-1988 przez Rzeszowskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk), „Prace Humanistyczne” (wydaw. w latach 1977-1999 również przez RTPN), „Fraza” (wyd. od 1991 r. przez Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne Fraz), „Prace Historyczno-Archiwalne” (wyd. od 1993 r. przez Archiwum Państwowe w Rzeszowie) oraz liczne czasopisma naukowe wydawane przez uczelnie z regionu. Nie były to jednak czasopisma poświęcone wyłącznie bibliotekoznawstwu i informacji naukowej i właśnie tę lukę „Podkarpackie Studia Biblioteczne” mają wypełniać.

Założeniem wstępnym przyświecającym tworzeniu „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” było zaoferowanie wartościowej platformy wymiany wiedzy i doświadczeń z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz dołączenie do grupy presti-

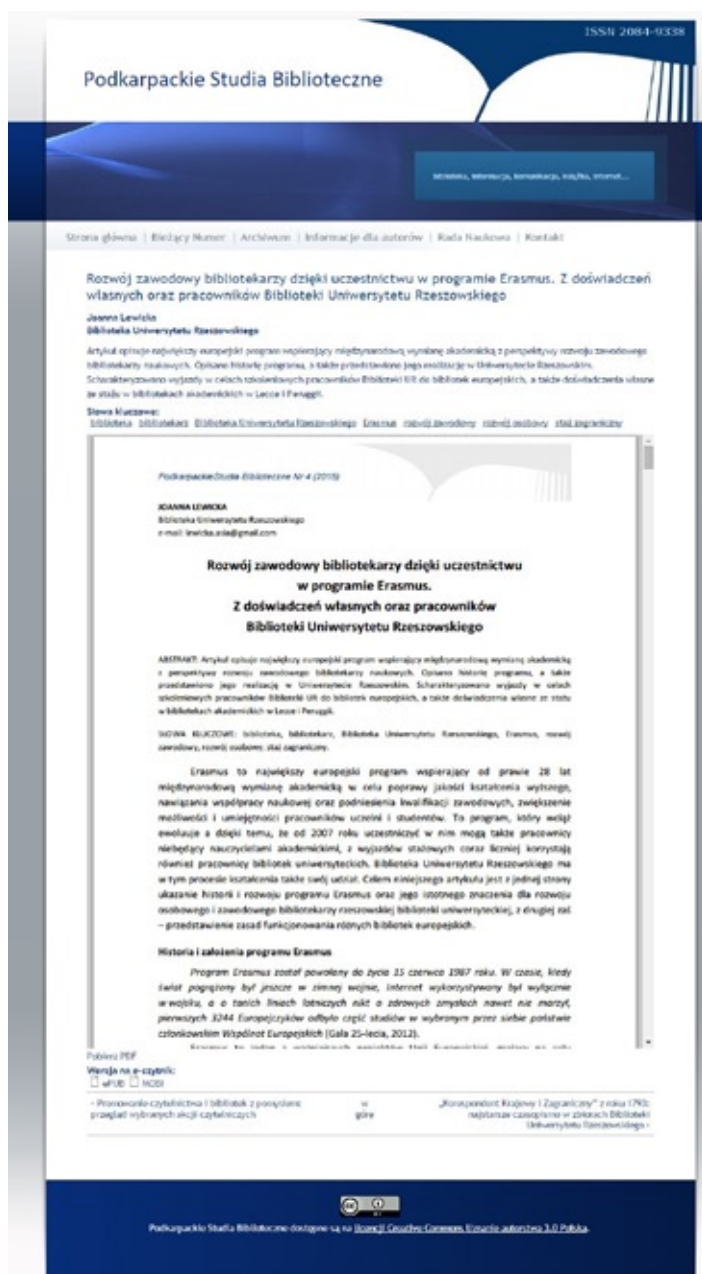
zowych i cenionych w środowisku zawodowym czasopism naukowych, które warto czytać. Idea ta jest cały czas realizowana, czego efektem jest przyznanie już w 2013 r. przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 2 punktów na wykazie czasopism nieposiadających współczynnika wpływu Impact Factor (segment B). Rokrocznie składana jest ankieta ewaluacyjna, a PSB rejestrowane są przez Polską Bibliografię Naukową. Wypełniając zalecenia MNiSW z lipca 2015 r. „Podkarpackie Studia Biblioteczne” zostały również zgłoszone do Polskiej Bazy Cytowań POL-index.

Redakcja oraz Rada Naukowa „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” dbają o wysoką jakość i poziom publikowanych na łamach czasopisma artykułów. Wszystkie teksty zgłaszane do „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” przechodzą dwa etapy recenzencyjne. Pierwszy, wewnętrzny, polega na konsultacjach autora artykułu z redaktorem naukowym PSB, który najpierw zapoznaje się z tekstem. Bywa, że już na tym etapie dostrzegane są pewne błędy i niedociągnięcia, które autor musi poprawić. Ten etap jest o tyle ważny, że dla wielu autorów zgłaszających swe prace do PSB, jest to pierwsza próba napisania artykułu o charakterze naukowym i nie zawsze znają oni podstawowe zasady przygotowania takiego tekstu. Często w tym momencie poprawiana jest struktura artykułu i abstraktu, dokonywana korekta w doborze słów kluczowych lub w materiale źródłowym oraz sposobie przygotowania bibliografii. Jeśli redaktor naukowy uzna, że tekst jest poprawny, zgodny z profilem czasopisma i wymogami dla autorów, jeśli nie budzi już żadnych zastrzeżeń pod względem merytorycznym i formalnym, wówczas przekazywany jest do recenzji zewnętrznej tj. do kompetentnej z danego tematu osoby z Rady Naukowej PSB. Na 24 złożone dotychczas do publikacji artykuły, dwa zatrzymane zostały na pierwszym etapie recenzyjnym, a jeden otrzymał całkowicie negatywną ocenę od recenzenta zewnętrznego i nie został opublikowany na łamach PSB. Pozostałe teksty – zgodnie z zaleceniami członków Rady Naukowej – mogły zostać opublikowane po wprowadzeniu sugerowanych przez recenzenta drobnych poprawek i zmian.

PSB - otwartość

Podstawową platformą dostępu do „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” jest strona [www http://psb.ur.edu.pl](http://psb.ur.edu.pl). Strona, oparta na systemie do zarządzania treścią Drupal 7 zapewnia dostęp zarówno do archiwum jak i bieżącego numeru czasopisma. Czynnikiem decydującym o wyborze CMS Drupal do obsługi „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” był fakt, że system ten jest wykorzystywany we wszystkich serwisach internetowych prowadzonych przez Bibliotekę UR, jest on również bardzo kompleksowy i elastyczny⁴.

⁴ Bożena Jaskowska, Mariusz Głowacki: Wykorzystanie CMS Drupal do zarządzania treściami on-line Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego „Podkarpackie Studia Biblioteczne” 2012, nr 1. Tryb dostępu: <http://psb.ur.edu.pl/wykorzystanie-cms-drupal-do-zarzadzania-tresciami-line-biblioteki-uniwersytetu-rzeszowskiego> [20 X 2015]

Rys. 2 Strona z artykułem w formacie .pdf w „Podkarpackich Studiach Bibliotecznych”.
Źródło: <http://psb.ur.edu.pl/rozwoj-zawodowy-bibliotekarzy-dzieki-uczestnictwu-w-programie-erasmus> [21 X 2015]

System Drupal w PSB wykorzystuje kilkadziesiąt dodatkowych modułów zapewniających sprawne funkcjonowanie strony, przyjazność dla użytkownika oraz widoczność dla wyszukiwarek. Strukturę czasopisma buduje moduł *Book* umożliwiający tworzenie tzw. książki (kolekcji) dla każdego numeru czasopisma i tym samym łatwe nawigowanie w jego obrębie. Warto również wymienić moduł *PDF Reader*, który umożliwia prezentację artykułu zapisanego w pliku .pdf bezpośrednio na stronie WWW, a także szereg innych, dzięki którym stworzono osobne formatki na nazwisko autora, abstrakt i słowa kluczowe artykułu oraz dołączenie plików w formatach mobilnych (ePub, MOBI).

Właściwości dokumentu

Opis Zabezpieczenia Czcionki Własne Zaawansowane

Opis

Plik: rozwój_zawodowy_bibliotekarzy

Tytuł: Rozwój zawodowy bibliotekarzy

Autor: Joanna Lewicka

Temat:

Słowa kluczowe: "biblioteka, bibliotekarz, Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego, Erasmus, rozwój zawodowy, rozwój osobowy, staż zagraniczny"

Utworzony: 2015-09-25 15:26:39

Zmieniony: 2015-09-25 15:26:39

Aplikacja: Microsoft® Word 2010

Zaawansowane

Twórca PDF: Microsoft® Word 2010

Wersja PDF: 1.5 (Acrobat 6.x)

Polożenie: C:\Users\pracownik\Desktop\takietam\

Rozmiar pliku: 572,75 KB (586 501 bajtów)

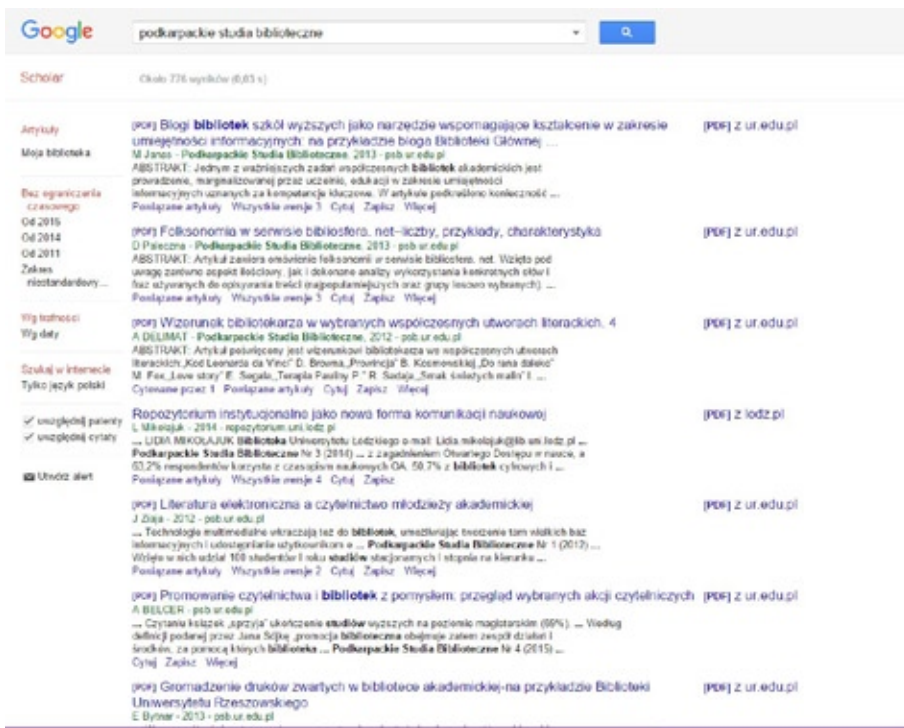
Rozmiar strony: 8,27 x 11,69 cale Liczba stron: 21

Oznakowany PDF: Tak Szybki podgląd w internecie: Nie

OK Anuluj

Rys. 3 Metadane artykułu w formacie .pdf

Niezwykle ważne było również doinstalowanie modułu *Meta tags (quick)*, za pomocą którego tworzone są metadane pod wyszukiwarkę Google Scholar. Oprócz tego każdy artykuł przygotowany w formacie .pdf opatrzony jest dodatkowo odpowiednimi metadanymi. Wszystkie te działania sprawiają, że strona „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” jest czytelna, łatwa w korzystaniu, a przede wszystkim widoczna i wyszukiwalna przez Google Scholar.

Rys. 4 Artykuły z PSB indeksowalne przez Google Scholar.

Źródło: <https://scholar.google.pl> [21 X 2015]

W celu zwiększenia widoczności i wyszukiwalności treści „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” w internecie, zawartość czasopisma jest również umieszczona w Repozytorium Uniwersytetu Rzeszowskiego (w rozbiciu na poszczególne artykuły) <http://repozytorium.ur.edu.pl>, a także zarchiwizowana (całe zeszyty) w Podkarpackiej Bibliotece Cyfrowej <http://www.pbc.rzeszow.pl>. Działania te są zgodne z zaleceniami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczącymi promowania Otwartej Nauki i udostępniania publikacji powstałych w wyniku finansowania ze środków publicznych. Redakcja czasopisma zadbała również, aby PSB były rejestrowane w DOAJ.

Od pierwszego numeru czasopismo ukazuje się wyłącznie w wersji elektronicznej i wyłącznie na otwartych licencjach Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 Polska. Tym samym autorzy wyrażają zgodę na kopiowanie, rozpowszechnianie utworu w dowolnym medium i formie zgodnie z zasadami wynikającymi z Licencji Creative Commons i podpisują z wydawcą umowę, której załącznikiem jest treść licencji CC-BY 3.0.

Rys. 5 „Podkarpackie Studia Biblioteczne” w katalogu DOAJ.
 Źródło: <https://doaj.org/toc/2084-9338> [23 X 2015]

Cechą wyróżniającą PSB na rynku krajowych czasopism naukowych jest fakt, że oprócz udostępniania tekstów w sposób powszechny i na otwartych licencjach, artykuły są również dostępne do pobrania w formatach mobilnych. Czytelnicy mają możliwość pobrania każdego artykułu zarówno w formacie .pdf, jak również ePUB i MOBI.

W okresie marzec 2012 – wrzesień 2015 r. stronę <http://psb.ur.edu.pl> odwiedziło ponad 7 tys. użytkowników, którzy przeprowadzili 9,2 tys. sesji i wygenerowali ponad 23 tys. odsłon. Jak wskazują dane z Google Analytics najczęściej ruchu pozyskiwanych jest z wyszukiwań (33%), a także z bezpośrednich odwołań w internecie (32%). Należy pokreślić, że dostęp do zaawansowanego systemu statystyk Google Analytics jest bardzo użytecznym narzędziem do zarządzania czasopismem i analizowania jego czytelnictwa, które niedostępne jest dla wydawców tradycyjnych periodyków papierowych.

Zamierzeniem twórców „Podkarpackich Studiów Bibliotecznych” jest kontynuowanie rozwoju czasopisma w duchu naukowości i otwartości. Redakcja stawia sobie za cel dalsze aktywizowanie do pracy naukowo-badawczej bibliotekarzy z regionu, a także pozyskiwanie nowych autorów, nie tylko z województwa podkarpackiego. Dotychczasowy sukces czasopisma i jego wzrastająca popularność, również na arenie krajowej, a także zaangażowanie wielu osób, w tym członków Rady Naukowej PSB, pozwala mieć nadzieję, że cele te będą realizowane, a „Podkarpackie Studia Biblioteczne” zyskiwać będą nowych czytelników i współpracowników.

Dr Zbigniew Gruszka
Łódź-UŁ

ZARYS HISTORII „PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO”

Abstract

The aim of the article is to present the most important facts from the history of „Przegląd Biblioteczny” („Library Review”), as the oldest periodical for librarians appearing in Poland until now. There were described the main problems and difficulties encountered by the editors on the background of political facts in the years 1927-1939, 1946-1989 and after 1989 and also the contribution of periodical to the development of bibliology in Poland.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie najważniejszych faktów z dziejów „Przeglądu Bibliotecznego”, najstarszego bibliotekarskiego ukazującego się w Polsce do chwili obecnej. Opisane zostały najważniejsze problemy i trudności napotkane przez redakcję na tle wydarzeń politycznych w okresie dwudziestolecia międzywojennego, czasów PRL i III Rzeczypospolitej, a także wkład pisma w rozwój bibliologii w Polsce.

Bibliologiczna prasa fachowa, obok konferencji naukowych, jest najważniejszą platformą do prezentowania wyników prac badawczych oraz narzędziem integracji środowiska. Powoływanie nowych tytułów zarówno dzisiaj, jak i w dawniejszych czasach, było uzależnione od kondycji finansowej instytucji, zaangażowania zespołu, ale również – profilu pisma, żywotności podejmowanej tematyki, sprawności organizacyjnej redakcji. Tytuły prasowe skupiały i nadal skupiają osoby zainteresowane daną problematyką – co można zaobserwować na przykładzie takich pism, jak „Forum Bibliotek Medycznych”, „Guliwer”, „Zarządzanie Biblioteką”. Równolegle rozwijane są periodyki na gruncie regionalnym i lokalnym – dając możliwość wymiany doświadczeń specjalistom oraz przedstawicielom zawodu bibliotekarskiego, poszerzenia stanu wiedzy, czy prezentacji wyników pracy naukowej¹. Dodatkowo można jeszcze

¹ Szerzej na ten temat zob. Barbara Góra: *Regionalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce (1953-1985)*. Kraków 1996.

wyróżnić czasopisma o zasięgu ogólnopolskim poświęcone w znacznej części tematom historycznym, a także pisma poszczególnych bibliotek naukowych².

Przedmiotem artykułu jest „Przegląd Biblioteczny” – najstarszy bibliotekarski organ prasowy, wydawany z przerwami od 1927 r., choć koncepcją sięgający wcześniej, kiedy to ukazały się zeszyty pod szyldem Towarzystwa Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy.

Na literaturę przedmiotową poświęconą „Przeglądowi” składają się opracowania zamieszczane w wybranych zeszytach tegoż periodyku, pióra Aleksandra Birkenmajera, Marii Dembowskiej, Józefa Grycza czy Bernarda Olejniczaka³. Z nowszych publikacji na ten temat wymienić należy prace Andrzeja Mężyńskiego, B. Sordylowej, Barbary Sosińskiej-Kalaty, Hanny Tadeusiewicz⁴. W 2012 na piśmie poświęcono pracę monograficzną⁵. Istnieje też kilka artykułów charakteryzujących poszczególne zagadnienia poruszane na łamach pisma⁶.

Cel i założenia niniejszej pracy przewidują ogólną prezentację periodyku w jego długiej, kilkudziesięcioletniej historii. Nie sposób jednak, dążąc do stworzenia pełnego obrazu tego pisma, wymienić wszystkich trudności i przeciwieństw organizacyjnych, technicznych, politycznych, personalnych, z jakimi mierzyli się przedstawiciele redakcji i autorzy. Należy pamiętać, że inicjatywa wydawnicza pod nazwą „Przegląd Biblioteczny” obejmuje zasięgiem chronologicznym kilka, diametralnie różniących się od siebie, epok – Młodą Polskę, dwudziestolecie międzywojenne, czasy Polskiej

² Zob. Andrzej Mężyński: Czasopisma księgo- i bibliotekoznawcze w Polsce: kryteria ocen, wybrane przykłady. W: Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim. /red. Marta Skalska-Zlat i Anna Żbikowska-Migoń. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2004 s. 157-158

³ Aleksander Birkenmajer: Bilans dziesięcioletniej pracy na polu bibliotekarstwa i bibliografii w Polsce. *Prz. Bibl.* 1929 R. 3 z. 2, s. 251-260; Maria Dembowska: 50-lecie „Przeglądu Bibliotecznego”. *Informator Bibliotekarza* 1977 s. 119-123; Taż: „Przegląd Biblioteczny” w 25-lecie 1972-1996. Próba charakterystyki treści i zespołu autorskiego. *Prz. Bibl.* 1997 R. 65 z. 4 s. 343-353; J. Grycz: Pierwsze dziesięciolecie „Przeglądu Bibliotecznego”. *Prz. Bibl.* 1937 R. 11 z. 1 s. 1-14; Bernard Olejniczak: „Przegląd Biblioteczny” w latach 1946-1966. *Prz. Bibl.* 1967 R. 35 z. 2 s. 130-137; Barbara Sordylowa: „Przegląd Biblioteczny” w przededniu swego 70-lecia. *Prz. Bibl.* 1996 R. 64 z. 2/3 s. 169-175 i in.

⁴ Andrzej Mężyński: „Przegląd Biblioteczny” i jego recenzenci. *Prz. Bibl.* 2008 R. 76 z 1 s. 7-12; Barbara Sordylowa: „Przegląd Biblioteczny” – 80 lat w służbie bibliotekarstwa. *Prz. Bibl.* 2007 R. 75 z. 4 s. 508-520; Barbara Sosińska-Kalata: „Przegląd Biblioteczny” 2004-2008. *Prz. Bibl.* 2008 nr 4 R. 76 s. 611-628; Hanna Tadeusiewicz: Redaktorzy naczelni „Przeglądu Bibliotecznego”. *Prz. Bibl.* 2007 R. 75 z. 4 s. 489-509

⁵ Zbigniew Gruszka: „Przegląd Biblioteczny”: monografia. Warszawa-Łódź 2012

⁶ Zob. np. Agnieszka Bajor: Bibliotekoznawstwo w opinii Jana Muszkowskiego: analiza publikacji w „Przeglądzie Bibliotecznym” (1927-1952). W: Książka, biblioteka informacja: między podziałami i wspólnotą IV. /red. J. Dziennikowskiej i M. Olczak-Kardas, Kielce 2015 s. 411-426; Zbigniew Gruszka: Udział Józefa Grycza w pracach nad „Przeglądem Bibliotecznym” w latach 1927-1939. *Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi* 2011 z. 5 s. 41-52

Rzeczypospolitej Ludowej i III Rzeczypospolitej, które nie pozostawały bez wpływu na problemy podejmowane na kolejnych stronach czasopisma, wpływały na poglądy autorów, przyjętą retorykę, czy też stwierdzając ogólniej: kondycję „Przeglądu” i polskiej nauki. W artykule zostały zasygnalizowane jedynie najważniejsze problemy i fakty. Zainteresowanego czytelnika należy odesłać do innych źródeł na ten temat⁷.

Powołanie „Przeglądu Bibliotecznego”

Pierwszy numer „Przeglądu Bibliotecznego” ogłoszono drukiem w 1908 roku. Wydana zgoda na przygotowywanie w Warszawie ilustrowanego czasopisma w języku polskim, pod nazwą „Przegląd Biblioteczny” zakładała częstotliwość ukazywania się zeszytów od 4 do 10 razy na rok w objętości 5 arkuszy każdy. Podpisał ją urzędnik gubernialny Aleksander Zatajewicz⁸. Staraniem Towarzystwa ukazało się 6 numerów „Przeglądu”, z czego 2 były łączone. Redakcja mieściła się w siedzibie Towarzystwa, przy ul. Rysiej 1 (róg Jasnej) w Warszawie⁹. Inicjatywa została zawieszona głównie z powodów finansowych.

Periodyk skupił wokół siebie działaczy Towarzystwa, bibliotekarzy, bibliologów i miłośników książek. W projekt był zaangażowany historyk literatury, bibliotekarz Stefan Demby (1852-1939) – jako pierwszy redaktor, Stanisław Leszczyński – upoważniony przez Komitet Towarzystwa Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy do reprezentacji interesów redakcji, Stanisław Krzemiński (1839-1912) – kolejny redaktor po ustąpieniu z funkcji S. Dembego. Autorami artykułów i recenzji byli m.in. Karol Badecki, Ignacy Chrzanowski, Ludwik Krzywicki, Władysław Mickiewicz, Stanisław Posner, a także również przedstawiciele redakcji.

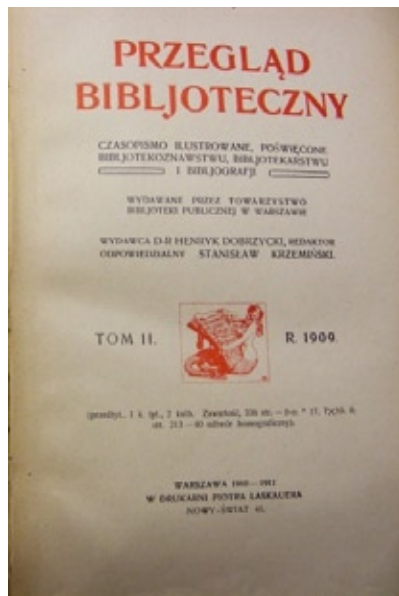
Pismo miało zawierać 6 działów stałych, poświęconych: bibliotekoznawstwu, bibliotekarstwu, bibliofilstwu, bibliografii, recenzjom, kronice informującej o ważnych wydarzeniach¹⁰. Pismo tłoczono w drukarni Piotra Laskauera, a jego wydania podjął się Henryk Dobrzycki (1841-1914). Periodyk ten, mogący stanowić wzór dla innych

⁷ Wpływ polityki na naukę polską od pierwszych lat po II wojnie światowej do 1989 r. jest zjawiskiem stosunkowo dobrze zbadanym, posiadającym liczną literaturę przedmiotu. Dowodzi tego niedawno wydany X tom *Historii nauki polskiej* (Warszawa 2015), wyjaśniający w obszernych trzech częściach uwarunkowania organizacyjne i polityczne funkcjonowania m.in. nauki, wydawców, bibliotek w Polsce w tym czasie. Na gruncie bibliologicznym i bibliotekarskim wciąż pojawiają się spory natury historycznej o stosunek środowiska zawodowego i prasy fachowej do czasów, w których funkcjonowały oraz związane z tym kosenwencje. W sporach tych pojawia się także „Przegląd Biblioteczny”. Zob. Zbigniew Gruszką „Przegląd Biblioteczny”: monografia... [recenzja] A. Mężyński. „Prz. Bibl.” 2013 R. 83 z. 2 s. 206-214. Zob. też: Zbigniew Gruszką : Problemy polityki bibliotecznej w Polsce: o poszukiwaniu światła w tunelu. *Bibliotekarz* 1991 nr 6, s. 8-12; Tenże: Jeszcze raz o Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. *Bibliotekarz* 1992 nr 9 s. 20-21, 24.

⁸ ABP A. 165 k. 59 v. i r.

⁹ ABP A. 177 k. 41.

¹⁰ ABP A. 177 k. 5-6 r.; *Przegląd Biblioteczny* 1908 t. 1 s. [3]

Karta tytułowa „Przeglądu Bibliotecznego” z 1909 r.

Źródło: BUL.

późniejszych tytułów, takich jak „Silva Rerum”, czy „Ex Libris” posiadał atrakcyjną, wykonaną z dbałością, szatę graficzną z interesującym materiałem ilustracyjnym. Aspirował do miana tytułu poważanego ze względu na reprezentowany poziom merytoryczny – na jego łamach odnajdziemy zarówno zagadnienia z gruntu bibliologii, bibliotekarstwa dawnego i współczesnego, jak również prace na temat drukarstwa, księgarstwa, teorii bibliografii i historyczno-literackie. „Przegląd” wypełniał ponadto swoje karty nadesłanymi listami do redakcji, zamieszczał nekrologi, recenzje, sprawozdania, ale również reklamy, i ogłoszenia, tworząc w ten sposób wizerunek pisma nowoczesnego, reprezentującego interesy zawodowe społeczności bibliotekarskiej. Po likwidacji pisma w 1911 roku czyniono kilkakrotne starania o jego wznowienie, niestety bezskuteczne. Udało się je zrealizować dopiero w latach 20. XX wieku.

„Przegląd Biblioteczny” w dwudziestoleciu międzywojennym

Impulsem do ponownej refleksji nad rolą i funkcją czasopisma bibliotekarskiego stał się II Zjazd Bibliofilów Polskich w Warszawie, który odbył się na przełomie października i listopada 1926 r. Nowo powołany tytuł miał być płaszczyzną do organizacji bibliotekarstwa w Polsce, zamieszczania przepisów katalogowania, omawiania bieżącej problematyki zawodowej. Na stanowisko redaktora Marian Łodyński typował Dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej Edwarda Kuntzego lub Dyrektora Biblioteki

Ordynacji Krasińskich Jana Muszkowskiego¹¹. Ostatecznie funkcja ta przypadła temu pierwszemu; po latach Łodyński, oceniając efekty działalności Kuntzego na stanowisku redaktora naczelnego w latach 1927-1939 (Kuntze redagował jeszcze pisma przez 3 lata po II wojnie światowej) uznał, że pismo cechował wysoki poziom merytoryczny, przejawiający się publikacją interesujących artykułów i mający duży wpływ na poziom wiedzy środowiska bibliotekarskiego¹². Rolę „Przeglądu Bibliotecznego” wyrażał w tamtym czasie przypisany mu podtytuł: „Centralny organ naukowy bibliotekarstwa polskiego”.

„Przegląd” wyraźnie czerpał ze wzorców zainicjowanych przez pierwowzór z 1908 r. Zachowana została ogólna struktura pisma; niektóre działy opatrzone zmienioną nazwą, np. zamiast „miłośnictwa książek” zaproponowano „księgoznawstwo”, zamiast „bibliotekoznawstwa” – „historię bibliotek i bibliotekarzy” itp. Ponownie zadbane o estetyczną szatę graficzną, z kolei do sposobu pracy redakcji wprowadzona została osobista praca redaktora pisma nad każdym tekstem¹³.

Rolę, jaką pełniło, albo chciało wówczas pełnić omawiane pismo, można dostrzec na podstawie analizy poruszanej na jego kartach tematyki. Nie zabrakło prac na temat koncepcji Biblioteki Narodowej, omówień najpilniejszych zagadnień prawnych i normalizacyjnych, w tym oczekiwanej ustawy o bibliotekach, czy też prac o charakterze teoretycznym z zakresu bibliotekoznawstwa, bibliologii (księgoznawstwa). Dominowały zagadnienia organizacyjne, co wynikało niewątpliwie z chęci uporządkowania nieuregulowanych spraw dotyczących polskich bibliotek.

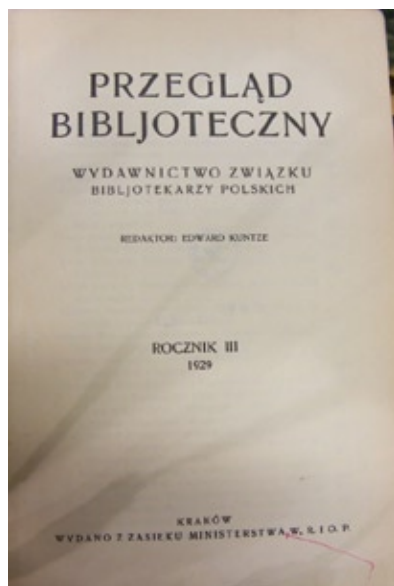
„Przegląd” zaczął pełnić wyraźną funkcję naukotwórczą, dostarczając badaczom pola do prowadzenia swobodnych, niepozbawionych krytyki, dyskusji naukowych. Łamy periodyku zasilili czołowi przedstawiciele zawodu, by wymienić tu choćby Zofię Ameisenową, Jana Augustyniaka, Helenę Hleb-Koszańską, Eustachego Gaberle, Józefa Grycza, Mariana Łodyńskiego, Adama Łysakowskiego, Jana Muszkowskiego, Kazimierza Piekarskiego, Stefana Vrtel-Wierczyńskiego czy Władysława Tadeusza Wisłockiego spośród innych znanych bibliotekarzy i bibliologów. Do wielu ich prac wraca się, także dzisiaj, w kontekście historycznym i komparatystycznym.

Wyrazem pełnego udziału „Przeglądu” w dyskusji na temat zawodu i bibliotek stały się w szczególności zeszyty monograficzne. W dwudziestoleciu międzywojennym ukazały się dwa takie numery - w 1929 r. był to zeszyt 3, który zawierał materiały z II Zjazdu Bibliotekarzy Polskich, a w 1932 r. zeszyt 2 – w całości poświęcony III

¹¹ List Mariana Łodyńskiego do Adama Łysakowskiego. Warszawa 12.6.1926. W: *Bibliotekarstwo polskie 1925-1951 w świetle korespondencji jego współtwórców*. Wyboru z listów Adama Łysakowskiego, Mariana Łodyńskiego, Józefa Grycza, Heleny Hleb-Koszańskiej dokonała, wstępami, przypisami i indeksem opatrzyła Maria Dembowska. Warszawa 1995 s. 27

¹² Marian Łodyński: Rola Edwarda Kuntzego w bibliotekarstwie polskim. *Prz. Bibl.* 1957 R. 25 z. 2/3 s. 103

¹³ Zbigniew Gruszka: „Przegląd Biblioteczny” ..., s. 57

Karta tytułowa „Przeglądu Bibliotecznego” z 1929 roku
Źródło: BUŁ.

Zjazdowi Bibliotekarzy Polskich. Równie ważny był dział o nazwie „Kronika” – podający bieżące wiadomości i informujący o najważniejszych środowiskowych wydarzeniach. Na „Kronikę” składały się trzy części: „Wiadomości urzędowe”, „Z życia bibliotek” oraz „Z ruchu bibliotekarskiego”, których zawartość dawała kompletny obraz bibliotekarstwa międzywojennego.

Ukazujące się dzięki subwencji Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego pismo stanęło w 1931 r. przed widmem zawieszenia, kiedy okazało się, że środki nie zostały ponownie przyznane. Redakcja stanęła przed problemem redukcji kosztów. Zrezygnowano z usług Drukarni W. L. Anczyca na rzecz tańszej Drukarni Towarzystwa Św. Michała Archaniola w Miejscu Piastowym. Nie zdecydowano się zrezygnować z honorariów autorskich, czasowo ograniczając objętość pisma.

Nie brakowało, oczywiście, sporów okołoredakcyjnych. W 1930 roku Jan Kossnoga w obliczu trudnej sytuacji finansowej pisma zaproponował przeniesienie redakcji „Przeglądu” do Warszawy, co wiązałoby się ze zmianą na stanowisku redaktora. Łódzki zwrócił się nawet do Muszkowskiego, Rygla i Piekarskiego z pytaniem, czy przyjęliby tę propozycję¹⁴. Rozważano też kandydaturę Józefa Grycza. Pomysł osta-

¹⁴ List Mariana Łodyńskiego do Adama Łysakowskiego. Warszawa 1.4.1931. W: *Bibliotekarstwo polskie...*, s. 47

tecnie nie został zrealizowany. Pewne trudności sprawiały też publikowane recenzje, niekiedy pisane w sposób krzywdzący dla autora i jego pracy. W komentarzu do jednej ze spraw wypowiedział się Adam Łysakowski, który w 1931 roku w liście do Mariana Łodyńskiego sprzeciwiał się recenzjom złośliwym, czy lekceważącym. Uważał, że „[...] «Przegląd» jest właściwie naszym wewnątrz-koleżeńskim organem i tu obowiązują szczególniejsze prawa”. [...] powinniśmy – to jest moje zdanie – jak najbardziej kurtuazyjne – przy pomocy p. Wiercz[ynskiego] – uprosić (ponownie!) Redakcję «Przegl[ądu]», tj. raczej osobiście p. Kuntzego, aby jednak do działu «Recenzyj» przyłożył oko, a nawet odrobinę sentymentu, czy solidaryzmu koleżeńskiego; to wreszcie daje zły przykład najmłodszym. Recenzja powinna wyraźnie nieść pomoc w poszukiwaniu prawdy; taka jest usprawiedliwiona, ale nie inna”¹⁵.

Oceniając pismo pod zarządem Edwarda Kuntzego podkreślić należy, że było ono przygotowane z wielką ambicją i rozmachem. Na wysoki poziom „Przeglądu” złożyła się nie tylko rozległa tematyka podejmowana na jego łamach – w tym wiele ważnych prac, sygnalizujących prowadzone badania i zainteresowania przedwojennych uczonych oraz wiernie oddających dokonania II Rzeczypospolitej w zakresie budowy bibliotekarstwa, przy całym bogactwie różnic i odmiennych zdań osób współtworzących pismo.

„Przegląd Biblioteczny” w czasach ideologizacji nauki

Wznowienie wydawania „Przeglądu Bibliotecznego” należało do najpilniejszych zadań, z jakimi mierzył się Edward Kuntze. Pierwsze działania podjął w tym kierunku w sierpniu 1945, kontaktując się z Heleną Lipską i Aleksandrem Birkenmajerem i ustalając warunki przywrócenia pisma. Periodyk miał stanowić kontynuację edycji przedwojennej, podtrzymując formę i układ działów. Za główny cel przedsięwzięto odbudowę za jego pośrednictwem powojennego bibliotekarstwa w Polsce, struktur bibliotek publicznych, odbudowę władz bibliotecznych. Po wojnie wdrożono postulowany jeszcze przed 1939 r. zamysł scalenia interesów bibliotekarzy i archiwistów w postaci jednej organizacji zawodowej, którą stał się Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich. Do końca 1953 roku Związek był wydawcą „Przeglądu”, redakcja zamieszczała też prace poświęcone archiwistyce. Z dniem 1 stycznia 1954 Związek przekształcił się w Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

Do najaktywniejszych autorów w latach 1946-1968 należeli: Bogdan Horodyski, Marian Łodyński, Maria Dembowska, Władysław Piasecki, Ryszard Przelaskowski, Stefan Kotarski, Maria Prokopowicz. Najczęściej poruszali oni szeroko rozumiane zagadnienia bibliotekarskie, bibliograficzne i informatologiczne oraz przybliżali sylwetki bibliotekarzy i bibliologów. Na tej podstawie można stwierdzić, że „Przegląd” reprezentował profil nieco inny, niż wydania przedwojenne, bowiem obok prac o charakterze

¹⁵ List Adama Łysakowskiego do Mariana Łodyńskiego. Majątek Porzecze 16.7.1936. W: *Bibliotekarstwo polskie...*, s. 115.

naukowym zaczęły pojawiać się teksty wspomnieniowe i jubileuszowe. Główny nurt naukowy w piśmie został na szczęście zachowany, jego analiza jest dziś świadectwem rozległych zainteresowań i specjalizacji autorów.

W czasie PRL pismo miało 5 redaktorów: do 1949 był to Edward Kuntze, w latach 1950-1965 Bogdan Horodyski, od 1966 przez trzy lata pismo redagował Zbigniew Daszkowski, od 1969 do 1978 Maria Dembowska, a od 1978 do 2003 Barbara Sordylowa. Każdy z redaktorów miał bezpośredni wpływ na ostateczny kształt pisma, z dzisiejszej perspektywy można na tej podstawie odczytywać również rozumienie przez nich roli i znaczenia periodyku. Wydaje się, że w przypadku każdej z wymienionych osób „Przegląd” był traktowany jako naczelny organ polskiego bibliotekarstwa, choć cel ten był rozmaicie przez nich realizowany – wpływ na to miały zarówno osobiste przekonania, kontekst polityczny, jak również zdolności i umiejętności organizacyjne.

Ważnym momentem w historii pisma był rok 1969 oraz objęcie stanowiska redaktora przez Marię Dembowską. Poprzednie lata nie były dla „Przeglądu” łaskawe. Druk kolejnych zeszytów był opóźniony, a Zbigniew Daszkowski, jako wicedyrektor Biblioteki Narodowej, wobec uszczuplonego zespołu, nie mógł w pełni oddać się obowiązkom redaktorskim i ostatecznie był zmuszony z funkcji redaktora zrezygnować. Nowa redaktor uatrakcyjniła szatę graficzną pisma, nadała mu międzynarodowy kształt, wyprowadziła z zapaści organizacyjnej, położyła większy akcent na dokumentację i informację naukową. Rozbudowana została część naukowa, zadbane też o recenzje i część sprawozdawczą, odrzucając prace o ujęciu jedynie faktograficznym lub o drobniejszym znaczeniu. Na początku lat 70. redakcję „Przeglądu” przeniesiono z Biblioteki Narodowej do Biblioteki Polskiej Akademii Nauk, która została wydawcą pisma. Z jednej strony oznaczało to pozyskanie poważnego partnera w przygotowywaniu pisma, z drugiej strony pojawienie się organu, który wpływał na kształt periodyku. Doprowadziło to w 1978 r. do poważnego problemu, a polegającego na tym, że w wyniku interwencji Wydziału I PAN dotychczasową redaktor Marię Dembowską pozbawiono stanowiska redaktora, a na jej miejsce wybrano Barbarę Sordylową. Mimo zaistniałego sporu B. Sordylowa kontynuowała prowadzenie pisma w duchu zaproponowanym przez M. Dembowską, z biegiem czasu uzupełniając przyjętą formułę o wywiady z nestorami bibliotekarstwa oraz przygotowując numery monograficzne.

Lata 80. XX wieku w całości niekorzystnie odbiły się na bibliotekarstwie i funkcjonowaniu „Przeglądu”. W grudniu 1981 wybuchł stan wojenny, który spowodował wydanie z opóźnieniem zeszytów za 1982 r., z czego jeden wyszedł przygotowany w technice małej poligrafii. W 1983 r. środowisko bibliotekarskie zostało podzielone decyzją SBP o wstąpieniu do Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, co spowodowało odpływ członków organizacji i uruchomiło spory o zasadność tego posunięcia. Redakcja „Przeglądu” zdawała się realizować stawiane przed nią działania, zamieszczając zwiększoną liczbę prac z zakresu informacji naukowej, prawa biblio-

tecznego, katalogowania bibliotecznego, normalizacji, metodologii badań, terminologii czy zmniejszając liczbę tekstów biograficznych¹⁶.

Powojenne lata wydawania „Przeglądu” aż do 1989 r. charakteryzowały się różnymi trudnościami natury organizacyjnej i politycznej, pojawiającymi się ze zmienną intensywnością. Z najważniejszych problemów należy niewątpliwie zaliczyć cenzurę i problemy finansowe i poligraficzne.

Początkowo „Przegląd Biblioteczny” podlegał krakowskiej komórce cenzorskiej, która wpływała na brzmienie poszczególnych numerów. W Wojewódzkim Urzędzie Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Krakowie dnia 11 listopada 1948 r. Kartę ewidencyjną wypełnił Kuntze podając, że „Przegląd” to pismo zawodowe, organ naukowy bibliotekarzy i archiwistów polskich, wydawane w Krakowie od 23 kwietnia 1947 do początku 1949 r. w nakładzie 1300¹⁷-1600 egz., o objętości 8 arkuszy i formacie 21,5 x 15,5 cm.

Nie wdając się w rozważania na temat wpływu cenzury na kształt pisma (należałoby temu poświęcić odrębną publikację), trzeba zaznaczyć, że efektem poprawności politycznej, a może nawet właśnie cenzury, było przyjęcie przez periodyk retoryki zgodnej z ideologią czasów, w których powstawał. Nie zabrakło więc artykułów przychylnych systemowi, kultowi Stalina i Lenina¹⁸. Także niektórzy autorzy reprezentowali „poglądy”, którymi nie omieszkali dzielić się w swoich tekstach. Pewne rozluźnienie daje się zauważyć na kartach pisma dopiero w 1954 r., rok po śmierci Stalina, jednak nawet później pojawiały się teksty wyraźnie ideologiczne¹⁹. Niewygodne stało się też kontynuowanie przedwojennej koncepcji pisma, budowanej za pośrednictwem artykułów o charakterze historycznym i teoretycznym. Wraz z objęciem funkcji redaktora przez Bogdana Horodyskiego i przeniesieniem redakcji do Warszawy, tematyka była zastępowana pracami o ujęciu praktycznym, poświęconymi nie tylko bibliotekom naukowym, ale i powszechnym. Wcześniej Kuntze takim zmianom się sprzeciwiał.

Problemy finansowe były jednym z ważniejszych czynników utrudniających wydawanie pisma. W niepewnej sytuacji pozostawało pismo w chwili przejęcia redakcji przez B. Horodyskiego, następnie na przełomie lat 50. i 60, i później, np. w czasie transformacji. Wahała się liczba prenumeratorów, wysokość dotacji, kondycję redakcji osłabiał też rozbudowany kolportaż numerów gratisowych.

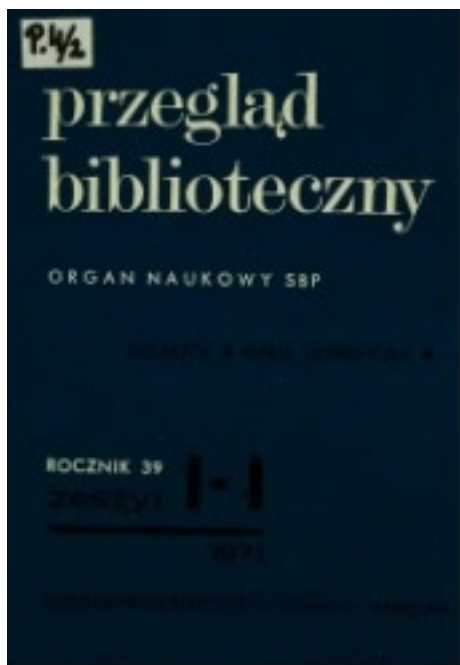
Gdy idzie o trudności poligraficzne, charakteryzowały one właściwie cały okres 1946-1989, a nawet lata późniejsze. Składały się na nie: dostęp do papieru oraz opóź-

¹⁶ Zbigniew Gruska: *Przegląd...*, s. 165-166.

¹⁷ Kuntze pisał, że nakład w wysokości 1300 egz. został ustalony przypadkowo, gdyż na tyle wystarczyło papieru w druku XV rocznika (1947). Por. BN TD 229 k. nlb.

¹⁸ Por. zeszyt specjalny 3/4 „Przeglądu” z 1949 roku w całości poświęcony dokonaniom politycznym Stalina na arenie międzynarodowej oraz zawierający bibliografię prac Stalina i Lenina.

¹⁹ Zbigniew Gruska, *Przegląd...*, s. 99

Numer monograficzny z 1971 r.

Źródło: Internet

nienia w druku kolejnych numerów, sięgające nawet roku²⁰. Odbijały się one niekorzystnie na recepcji pisma, aspirującego do miana bieżącego źródła informacji na temat wydarzeń w polskim bibliotekarstwie. Skrajnym tego przykładem jest nekrolog Stalina, który został zamieszczony w 4 zeszycie z 1952 r. Stalin zmarł trzy miesiące „później” – 5 marca 1953.

Redakcja korzystała z usług różnych drukarni, ażeby zapewnić terminowość druku. W 1972 r. weszła we współpracę z Biblioteką Polskiej Akademii Nauk, który to podmiot miał czuwać nad procesem wydawniczym i zapewniać płynność pracy redakcji. Czas przełomu (1989) spowodował konieczność rozważenia na nowo problemów, które dotychczas były rozwiązywane w lepszy lub gorszy sposób. Należy zaliczyć do nich: pojawienie się wolnego rynku dla prasy, ekonomizację procesu wydawniczego, organizację kolportażu pisma, urzeczywistnienie nakładu, konieczność starania się o dotacje. Zniesienie cenzury otworzyło łamy pisma na tematy, które dotąd nie mogły zostać opublikowane. Zmiany przypadły też na okres refleksji nad automatyzacją bibliotek.

²⁰ Maria Dembowska: „Przegląd Biblioteczny” wczoraj, dziś, jutro. *Prz. Bibl.* 1977 R. 45 z. 3 s. 240

„Przegląd Biblioteczny” w III Rzeczypospolitej

Funkcję redaktora naczelnego zachowała Barbara Sordylowa. W „Przeglądzie” pojawiły się aktualne zagadnienia dotyczące funkcjonowania bibliotek w nowej rzeczywistości. Zamieszczano prace poświęcone np. katalogom bibliotecznym, automatyzacji, systemom bibliotecznym, informacji europejskiej.

Ustąpienie B. Sordylowej ze stanowiska redaktora w 2003 r. w związku z przejściem na emeryturę zbiegło się z likwidacją Biblioteki PAN, która miała znaczący wpływ na wydawanie pisma. Na mocy porozumienia wszelkie prawa do kontynuowania inicjatywy wydawniczej przejęło od Polskiej Akademii Nauk Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, a stanowisko redaktora tymczasowo objęła Maria Lenartowicz, dotychczasowy bliski współpracownik pisma. Nowa redaktor przygotowała 2 zeszyty za 2004 r. Nie kontynuowała wydawania numerów tematycznych.

W 2005 r. funkcję redaktora objęła Barbara Sosińska-Kalata. Kondycja pisma nie była najlepsza; teki redakcyjne były puste. Świadoma odpowiedzialności za najstarsze pismo bibliotekarskie redakcja postanowiła kontynuować linię programową, zapoczątkowaną ongiś przez Marię Dembowską, rozwijając na łamach periodyku na dwa główne zagadnienia: bibliotekoznawstwo i informację naukową. Udaną próbą poprawy jakości tytułu było zaangażowanie przedstawicieli środowiska naukowego w grono autorów, współpracowników i Rady Programowej.

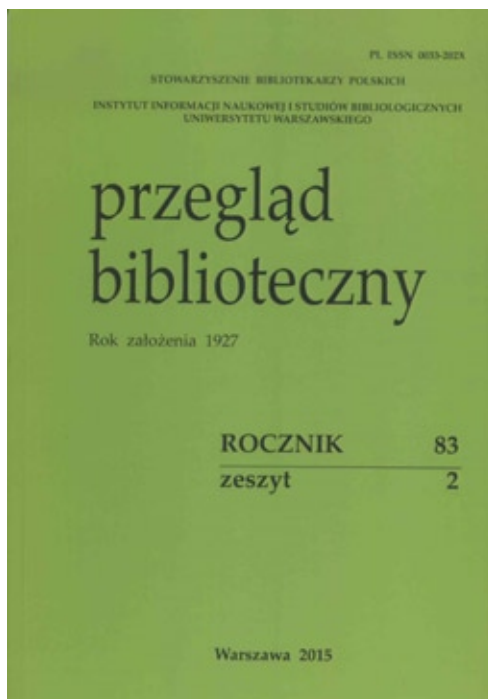
Wyrazem szczególnej troski o rozpoznawalność pisma było wydanie w 2012 r. z okazji 85-lecia „Przeglądu” anglojęzycznego zeszytu, zawierającego przetłumaczone artykuły wybranych autorów z lat 2005-2010, m.in. Barbary Sosińskiej-Kalaty, Jacka Wojciechowskiego, Andrzeja Mężyńskiego, czy Remigiusza Sapy, przybliżające czytelnikowi problematykę prowadzonych w Polsce badań bibliologicznych i informatologicznych.

Oprócz promocji poza granicami kraju, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, wydawca „Przeglądu” zaangażowało się w popularyzację tytułu wśród studentów i pracowników bibliotek. Archiwalne numery pisma zdigitalizowano i zamieszczono w Bibliologicznej Bibliotece Cyfrowej. Umożliwiono dostęp do poszczególnych tekstów z nowszych numerów za pośrednictwem portalu bibliotekarskiego www.sbp.pl.

Pod koniec 2013 r. Barbarę Sosińską-Kalatę zastąpiła na stanowisku redaktora Elżbieta Barbara Zybert, kontynuując realizację dotychczasowej koncepcji pisma. I choć jego znaczenie naukowe odzwierciedla przyznana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego punktacja (7 pkt), to wciąż problematyczna jest kwestia niesatysfakcjonującego stopnia czytelnictwa prasy fachowej przez studentów i bibliotekarzy. Jest to oczywiście problem większości, o ile nie całego sektora tego typu prasy. Ale zmiana tego stanu rzeczy to już zadanie środowisk akademickich i kadry zarządzającej bibliotekami.

Wydany w 2012 roku anglojęzyczny zeszyt „Przeglądu Bibliotecznego”.
Źródło: sbp.pl

Podsumowanie

Wśród bogatej oferty prasy fachowej „Przegląd Biblioteczny” wybija się nie tylko najpoważniejszym stażem obecności na rynku, lecz także proponowaną tematyką i doborem autorów. Ceniony w środowisku, rozpoznawalny zagranicą, tak jak na początku - w 1908 i 1927 roku – niezmiennie pozostaje ważnym głosem polskiego bibliotekarstwa oraz bibliologii i informatologii, konsekwentnie spełniając postawione przed nim zadania.

Bibliografia

Bibliotekarstwo polskie 1925-1951 w świetle korespondencji jego współtwórców. Wyboru z listów Adama Łysakowskiego, Mariana Łodyńskiego, Józefa Grycza, Heleny Hleb-Koszańskiej dokonała, wstępami, przypisami i indeksem opatrzyła Maria Dembowska. Warszawa 1995

Dembowska Maria: „Przegląd Biblioteczny” wczoraj, dziś, jutro. *Prz. Bibl.* 1977 R. 45 z. 3 s. 235-249

Gruszka Zbigniew: „Przegląd Biblioteczny”: monografia. Warszawa-Łódź 2012

Łodyński Marian: Rola Edwarda Kuntzego w bibliotekarstwie polskim. *Prz. Bibl.* 1957 R. 25 z. 2/3 s. 97-105

Dr Małgorzata Kowalska

Dr Wanda A. Ciszewska

Toruń – UMK

**„TORUŃSKIE STUDIA BIBLIOLOGICZNE”
– PRÓBA CHARAKTERYSTYKI WYDAWNICTWA
ZA LATA 2008–2014**

Abstract

Since 2008, the staff of the Institute of Scientific Information and Book Studies at Nicolaus Copernicus University in Toruń established the scientific journal entitled “Bibliological Studies of Toruń”. The basic idea of this periodical is publication of works that represent different disciplines of library and information science. Another role is to serve the wide LIS community and provide a platform for presentation of scientific achievements as well as a forum for exchange of experiences and discussion. The following paper presents brief information about the editorial staff, co-workers, publishing features and subject areas covered by “Bibliological Studies of Toruń” between 2008 and 2014.

Streszczenie

Od 2008 roku z inicjatywy pracowników Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu ukazuje się czasopismo naukowe pod tytułem „Toruńskie Studia Bibliologiczne”. Głównym założeniem redakcji pisma jest publikacja prac przygotowywanych przez reprezentantów różnych subdyscyplin biblio- i informatologii. Czasopismo ma służyć szerokim kręgom bibliologicznym i stanowić pewnego rodzaju platformę prezentacji własnych dokonań naukowych oraz forum wymiany doświadczeń i dyskusji. Niniejszy artykuł prezentuje podstawowe kwestie związane z funkcjonowaniem pisma oraz obszary tematyczne podejmowane w artykułach opublikowanych w nim na przełomie lat 2008–2014.

Wprowadzenie

Każdy, kto uprawia jedną z dyscyplin naukowych, znajduje się w określonej sytuacji informacyjnej – korzysta z szeroko rozumianej infrastruktury informacyjnej, ale i sam jest twórcą publikacji, które ona generuje i udostępnia. Mimo zmian jakie dokonują się

w metodach upowszechniania rezultatów badań naukowych, nie ulega wątpliwości, że istotnym elementem oceny działalności naukowej pozostają czasopisma, zarówno te wydawane w formie tradycyjnej, jak i elektronicznej. Ich wagę doceniają zarówno decydenci wyznaczający kierunki polityki naukowej (jak choćby Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dalej: MNiSW)¹, jak i same środowiska akademickie. O ile sama idea oceny kondycji i wartości polskich czasopism naukowych nie budzi większych sprzeciwów, to ogromne emocje i polemiki wywołują same kryteria tej oceny². Toczące się dyskusje i debaty nie prowadzą jednak do żadnych konstruktywnych wniosków, bowiem przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych bronią swoich radykalnych stanowisk, a co za tym idzie forsują odmienne zasady publikowania artykułów na łamach czasopism naukowych (liczba znaków, arkuszy, zasady recenzji) i proponują całkowicie różne kryteria ich parametryzacji. Dla przykładu przedstawiciele nauk ścisłych i przyrodniczych reprezentują pogląd o konieczności publikowania w czasopismach międzynarodowych, w którym językiem tekstu jest język angielski. Humanisci z kolei, biorąc pod uwagę specyfikę prowadzonych badań oraz ich lokalny kontekst kulturowo-społeczny, upierają się przy publikowaniu badań naukowych w języku ojczystym oraz w czasopismach redagowanych przez polskie instytucje naukowe.

Chociaż proces ewaluacji czasopism z dziedziny biblio- i informatologii nie prowokuje dyskusji wśród specjalistów dziedziny³ ani nie zachęca do inicjowania badań

¹ Zob. np. Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/e02b66aaeb832c04a2fcfc5686929c.pdf; Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_06/57d62136155875b12419981aa086b9f9.pdf

² Ze szczegółowymi kryteriami i procedurami oceny polskich czasopism naukowych wytyczonymi przez MNiSW można zapoznać się m.in. na blogu Emanuela Kulczyckiego *Warsztat badacza komunikacji*. Blog ten stanowi także platformę dyskusji i wymiany poglądów na ten temat. Zob. Warsztat badacza komunikacji [blog Emanuela Kulczyckiego] [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://ekulczycki.pl/>

³ Próbkę oceny kondycji polskich czasopism bibliologicznych w swoich publikacjach na szerszą skalę podejmowali jedynie Andrzej Mężyński, Jacek Wojciechowski, Piotr Nowak i Agnieszka Wandel. Zob. m.in. Andrzej Mężyński: Czasopisma księgo- i bibliotekoznawcze w Polsce. Kryteria ocen, wybrane przykłady. W: Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim. Wrocław 2008 s. 157–165; Tenże: Ocena czasopism naukowych – w odpowiedzi na opinie Piotra Nowaka. *Prz. Bibl.* 2010 R. 78 z. 3 s. 333–339; Jacek Wojciechowski: Z lektur zagranicznych. *Prz. Bibl.* 2010 R. 78 z. 2 s. 229–237; Piotr Nowak: Wokół badań nad efektywnością czasopism naukowych. W: Ze współczesnych zagadnień nauki o informacji, pod red. Mirosława Górniego i Piotra Nowaka. Poznań 1997 s. 99–112; Tenże: Andrzej Mężyński i jego oceny czasopism. „Wreszcie” coś się dzieje. *Prz. Bibl.* 2010 R. 78 z. 1 s. 73–82; Tenże: Wartość parametryczna czasopism naukowych a codzienna praktyka badawcza. Casus polskiej humanistyki pierwszej dekady XXI w. *Tor. Stud. Bibliol.* 2014 Vol. 7 nr 2 s. 99–115; Agnieszka Wandel: Nowe polskie czasopisma bibliologiczne i bibliotekoznawcze w świetle aktualnych ministerialnych wytycznych oceny i punktacji czasopism naukowych. *Rocz. Bibl.* 2012 R. 56 s. 173–190

w tym zakresie⁴, obecności tytułów księgo - i bibliotekoznawczych na polskim rynku czasopiśmienniczym nikt nie kwestionuje. Według twórców bazy danych ARIANTA, rejestrującej polskie czasopisma naukowe w wersji drukowanej i elektronicznej, w Polsce istnieje 4.070 tytułów czasopism naukowych, w tym 77 z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (1,9% ogółu)⁵. Choć według Anny Żbikowskiej-Migoń relatywnie duża liczba periodyków z tej dziedziny nie zawsze jest wyrazem autentycznych potrzeb komunikacji naukowej, przyrost tytułów może przyczynić się do „coraz lepszego i bogatszego (czaso)piśmiennictwa naukowego o wyrazistym profilu poszczególnych periodyków”⁶. Czasopismem, które dąży do spełnienia tych wymogów jest wydawany od 2008 r. półrocznik Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (dalej: IINiB) – „Toruńskie Studia Bibliologiczne” (dalej: TSB).

Geneza powstania i profil formalno-wydawniczy pisma

Powodem powołania TSB była przede wszystkim chęć stworzenia platformy prezentacji własnych dokonań naukowych pracowników IINiB. Istotną wydawała się także potrzeba kontynuacji dotychczasowej działalności wydawniczej Instytutu⁷.

Głównym założeniem „Toruńskich Studiów Bibliologicznych” jest publikacja prac przygotowywanych przez badaczy reprezentujących różne subdyscypliny bibliologii. Czasopismo służy szerokim kręgom bibliologicznym i stanowi pewnego rodzaju platformę prezentacji własnych dokonań naukowych oraz forum wymiany doświadczeń

⁴ Podejmowane prace dotyczą z reguły jednego wybranego tytułu i mają charakter okolicznościowo-jubileuszowy. Wyjątek na tym tle stanowią prace Władysława Marka Kołasa, np. Współczesne czasopismo popularnonaukowe (studium analityczne na przykładzie „Wiedzy i Życia” oraz „Świata Nauki”. *Rocz. Hist. Prasy Pol.* 1998 z. 1/2 s. 143–169; Czasopisma prasoznawcze i prasoznawstwo w czasopismach. *Rocz. Hist. Prasy Pol.* 2002 z. 1 s. 211–235; Krakowskie czasopiśmiennictwo naukowe 1945–2000: rozwój i stan współczesny. *Rocz. Hist. Prasy Pol.* 2004 z. 1 s. 113–144; Kierunki badań nad prasą mniejszości narodowych 1918–1939. *Klio* 2012 nr 3 s. 59–82; Historiografia prasy polskiej (do 1918 roku): naukometryczna analiza dyscypliny 1945–2009. Kraków 2013; Więcej zob. Władysław Marek Kołasa: Wykaz publikacji 1996–2013 [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.wmkolasa.up.krakow.pl/publik.html>

⁵ Arianta [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.arianta.pl/>

⁶ Anna Żbikowska-Migoń: „Roczniki Biblioteczne” – pismo bibliotek i o bibliotekach: przemiany profilu i zbiorowości autorów (1957–2010). W: Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów / pod red. Agnieszki Królczuk. Kórnik 2010 s. 147–148

⁷ W dotychczasowym dorobku wydawniczym IINiB znajdowała się seria „Bibliologia” (publikowana w ramach zeszytów naukowych uczelni „Acta Universitatis Nicolai Copernici”), ukazująca się w latach 1997–2007. Pewne cechy cyklicznej publikacji miała także wydawana między 1999 r. a 2008 r. pozycja zbiorowa *W kręgu prasy. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość*. Mimo że obydwa tytuły cieszyły się dużą popularnością, w związku z przeorientowaniem polityki wydawniczej uczelni w kierunku zwiększania liczby ukazujących się w niej czasopism naukowych, publikowanie prac zbiorowych i serii znacznie ograniczono

i dyskusji. Do publikacji na łamach TSB przyjmowane są artykuły poruszające zagadnienia od szeroko pojętego księgoznawstwa (ruch wydawniczy, introligatorstwo, grafika książkowa, cenzura, kolekcjonerstwo, sztuka ekslibrisu), po informatologię (działalność informacyjna bibliotek i ośrodków informacji, nowe technologie w nauce o informacji, zautomatyzowane systemy wyszukiwania informacji, sieć Internet i zasoby cyfrowe). Jedynym wymogiem redakcji jest to, aby zgłaszane teksty wносиły istotny wkład do refleksji na temat współczesnych problemów badawczych szeroko pojętej bibliologii⁸.

Teksty nadsyłane do TSB są recenzowane zgodnie z wytycznymi obowiązującymi w czasopiśmie naukowych⁹. Proces recenzowania przebiega dwuetapowo. Na wstępie zgłoszone artykuły podlegają procedurze kwalifikacji przez komitet redakcyjny, a w przypadkach wątpliwych dodatkowo recenzji wewnętrznej dokonywanej przez członków rady naukowej. Po uzyskaniu pozytywnej oceny, artykuły są anonimowo kierowane do recenzji zewnętrznej. Recenzji dokonują dwaj niezależni recenzenci (*double-blind review proces*), pochodzący spoza toruńskiego ośrodka bibliologicznego. Na podstawie ich ocen redakcja podejmuje decyzję o odrzuceniu publikacji, przyjęciu jej do druku lub odesłaniu jej do autora w celu naniesienia poprawek. W tym ostatnim przypadku redakcja razem z publikacją odsyła autorowi teksty recenzji – naturalnie po usunięciu z nich informacji o tożsamości recenzentów. Recenzentami poszczególnych tekstów są znani i szanowani w środowisku naukowym bibliolodzy. W roku 2014 byli to m.in. Hanna Batorowska (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Polska), Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Polska), Artur Jazdon (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska). Lista wszystkich recenzentów współpracujących z redakcją TSB w danym roku kalendarzowym jest publikowana na stronie czasopisma¹⁰.

Redakcja przyjmuje propozycje tekstów do druku w dwóch terminach: do 31 marca oraz do 31 października danego roku kalendarzowego. Publikowanie w TSB jest dobrowolne i wiąże się z nieodpłatnym udostępnieniem utworu. Po pozytywnej recenzji artykułu, autorzy zobligowani są do zawarcia umowy wydawniczej. W przypadku toruńskiego periodyku jest to nieograniczona czasowo, ilościowo i terytorialnie licencja niewyłączna uprawniająca m.in. do reprodukcji utworu (zwielokrotnienia) drukiem i techniką cyfrową (ebook, audiobook) oraz jego rozpowszechniania w wersji tradycyj-

⁸ Opis misji czasopisma i dalsze informacje na temat TSB na podstawie oficjalnej strony internetowej: Toruńskie Studia Bibliologiczne [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.tsb.umk.pl>.

⁹ Por. np. Podstawowe zasady recenzowania publikacji w czasopiśmie [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: https://pbn.nauka.gov.pl/static/doc/wytyczne_dotyczace_procedury_recenzowania.pdf

¹⁰ Toruńskie Studia Bibliologiczne: Recenzje [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.home.umk.pl/~tsb/?q=pl/node/5>

cyjnej, jak i elektronicznej¹¹. TSB są udostępniane w formule open access na licencji CC BY-ND 3.0, w tym poprzez Akademicką Platformę Czasopism Wydawnictwa Naukowego UMK oraz w Repozytorium UMK (RUMAK)¹². Od roku 2011 czasopismo jest indeksowane w międzynarodowych bazach *Index Copernicus* oraz *The Central European Journal of Social Sciences and Humanities*, a także w bazach krajowych *ARIANTA* i *Polska Bibliografia Bibliologiczna*. Jest ono zarejestrowane również w zasobach *WorldCat*, *Google Scholar*, *ViFaOst* i *LitDok*.

Komitet redakcyjny „Toruńskich Studiów Bibliologicznych” składa się z pracowników IINiB. Funkcję redaktora naczelnego pełni Grażyna Gzella, zaś redaktorów tematycznych w zakresie bibliologii i informatologii – Wanda A. Ciszewska oraz Małgorzata Kowalska. Stanowisko sekretarza redakcji sprawuje Mariusz Jarocki, do obowiązków którego należy aktualizacja i zarządzanie stroną internetową czasopisma.

Organ doradczy redakcji tworzą samodzielni pracownicy nauki w zakresie bibliologii. W skład rady naukowej wchodzi przedstawiciele uczelni polskich: Katarzyna Materska z Uniwersytetu Warszawskiego, Maria Próchnicka z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Grażyna Wrona z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Rada naukowa ma charakter międzynarodowy, bowiem jej członkami są także pracownicy nauki z zagranicy: Daiva Janavičienė (Uniwersytet Kłajpedzki), Fahrettin Özdemirci (Uniwersytet w Ankarze), Andžejus Pukšto (Uniwersytet Witolda Wielkiego w Kownie) i Andrea Scharnhorst (Królewska Akademia Sztuk Pięknych i Nauk w Amsterdamie).

Na początku 2012 r. redakcja czasopisma wystąpiła do MNiSW z wnioskiem aplikacyjnym o ewaluację tytułu. W wyniku pozytywnej oceny „Toruńskie Studia Bibliologiczne” znalazły się w wykazie czasopism naukowych z liczbą 4 punktów przysługujących za publikację na jego łamach w latach 2011–2012. Kolejna ankieta ewaluacyjna została złożona 4 lipca 2013 r. W efekcie procesu parametryzacji toruński periodyk ponownie znalazł się w wykazie czasopism naukowych z liczbą 5 punktów. Ta stosunkowo wysoka pozycja została utrzymana także w roku 2014¹³.

¹¹ Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Umowa z autorem artykułu (czasopismo) [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.wydawnictwoumk.pl/zasoby/File/pdf/Umowa_z_autorem_artykulu_czasopismo.pdf

¹² Repozytorium Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (RUMAK) gromadzi, przechowuje i udostępnia dokumenty elektroniczne, których autorami są pracownicy i doktoranci uczelni. Jego celem jest promowanie dorobku naukowego, badań prowadzonych na toruńskim uniwersytecie oraz wspomaganie dydaktyki. Zob. Repozytorium Uniwersytetu Mikołaja Kopernika [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <https://repozytorium.umk.pl/>

¹³ Polska Bibliografia Naukowa – Dane czasopisma: Toruńskie Studia Bibliologiczne [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <https://pbn.nauka.gov.pl/journals/42348>; Załącznik do Komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie wykazu czasopism naukowych z dnia 17 grudnia 2013 r., Część B, poz. 2329 [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_12/49be0aea7facc022cd3db1fde4ff92be.pdf oraz Załącznik do Komunikatu

Szata graficzna¹⁴

Wydawcą TSB jest Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. „Toruńskie Studia Bibliologiczne” ukazują się w formacie 23 x 16 cm (A5). Koncepcję edytorską wydawnictwa opracował Jan Ciesielski. Złożyła się na nią dwukolorowa lakierowana okładka. Jej górna część została podzielona na dwa równej wielkości prostokąty, z których prawy pozostaje jednolicie szary. Kolor lewego, bliższego grzbietu prostokąta, a tym samym również dolnej okładki periodyku, co roku ulega zmianie.

Rys.1. „Toruńskie Studia Bibliologiczne” – roczniki 1–7

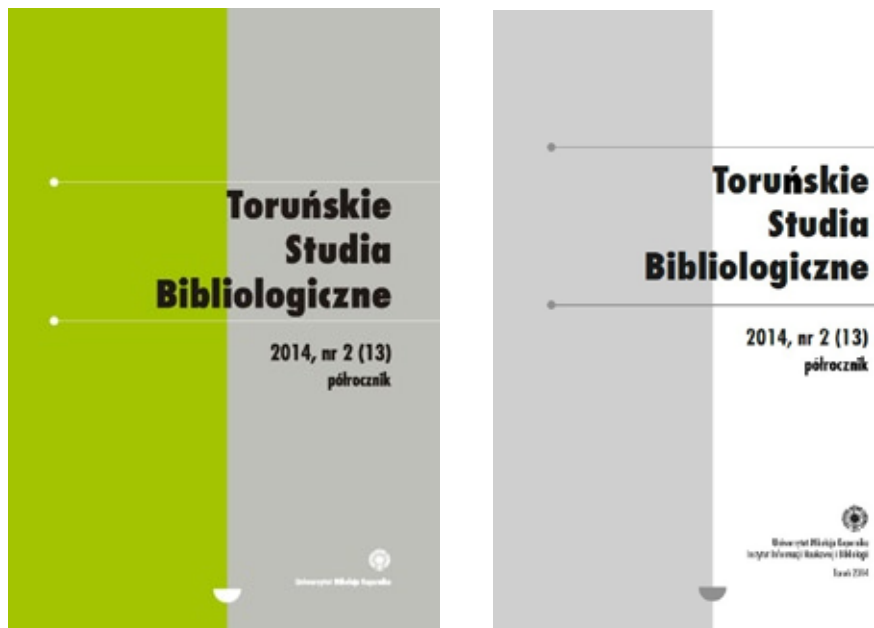
Źródło: materiały własne redakcji

Na górnej okładce umieszczono tytuł czasopisma w kolorze czarnym, wyróżniony dodatkowo pogrubioną czcionką, ujęty w dwie poziome białe linie zakończone z lewej strony okręgiem. Poniżej znajdują się informacje dotyczące roku wydania i paginacji kolejnego numeru w obrębie roku wraz z określeniem „półrocznik”. Na grzbiecie,

Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie wykazu czasopism naukowych z 31 grudnia 2014 r., Część B, poz. 2291 [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_12/c47eabc3ea1048d087074f73e2b0723a.pdf

¹⁴ Szata graficzna periodyku została już przedstawiona w artykule Wanda A. Ciszewska, Małgorzata Kowalska: „Toruńskie Studia Bibliologiczne”. Formuła wydawnicza – profil – perspektywy. *Acta UL Fol. Libr.* 2013 nr 17 s. 162–163. Powyższy fragment jest uaktualnioną jego wersją

z góry na dół, białym kolorem biegnie tytuł czasopisma oraz paginacja numeru rozdzielona odwróconym półokręgiem. U dołu grzbietu znajduje się sygnet Wydawnictwa Naukowego UMK. Dolna okładka pozostaje jednolita w kolorze właściwym dla danego roku i zawiera jedynie numer ISSN 2080–1807 periodyku.

Rys. 2. Okładka i karta tytułowa nr 2 (13) *Toruńskich Studiów Bibliologicznych* z roku 2014
Źródło: materiały własne redakcji

Kompozycja górnej okładki, tj. podział na dwa pionowe pasy oraz tytuł ujęty w poziome linie, powtarza się na stronie tytułowej, z tą różnicą, że zastosowano tu tylko kontrast bieli papieru i czerni farby drukarskiej o różnym stopniu rozbarwienia. Dodatkowe informacje ułożone u dołu strony tytułowej to instytucje sprawcze (UMK i IINiB) oraz miejsce i data wydania. Podobną kompozycję graficzną wykorzystano na stronach tytułowych poszczególnych działów periodyku. Półokrąg umieszczony u dołu okładki oraz strony tytułowej, pojawia się także jako stały element blisko dolnej krawędzi każdej strony czasopisma.

Każdy artykuł naukowy opublikowany na łamach „Toruńskich Studiów Bibliologicznych” wyposażony jest w streszczenie polskie i anglojęzyczny abstrakt oraz słowa kluczowe w języku polskim i angielskim. TSB wydawane są w nakładzie 300 egzemplarzy regularnie dwa razy w roku. Wyjątkowo w obrębie rocznika pierwszego (2008 r.), w związku z rozpoczęciem inicjatywy wydawniczej w drugiej połowie roku ka-

lendarzowego, ukazał tylko jeden numer. Do chwili powstania niniejszego artykułu, z zachowaniem częstotliwości, ukazało się łącznie 13 numerów.

Przeciętna objętość pojedynczego numeru „Toruńskich Studiów Bibliologicznych” to ok. 180 stron. Najobszerniejszy był jak dotąd nr 2 (13) z 2015 r. składający się z 255 stron oraz nr 2 (11) z 2013 r. obejmujący 223 strony. W ciągu siedmiu lat istnienia periodyku opublikowano łącznie 206 tekstów. Najwięcej, 19 artykułów, zamieszczono we wspomnianym już numerze nr 2 (13) z 2014 r. Niewiele mniej, 18 tekstów, złożyło się na nr 1 (10) z 2013 r. Po 17 artykułów zawierały nr 1 z 2008 r., nr 2 (5) z 2010 r. oraz nr 2 (11) 2013 r. Można zauważyć stopniowe odchodzenie od większej liczby krótkich tekstów (średnio 10–15 stron) w kierunku artykułów o większej objętości (średnio 20–25 stron).

Czasopismo jest dystrybuowane przez Wydawnictwo Naukowe UMK, jak i uniwersytecką księgarnię. Na stronach tej ostatniej poszczególne egzemplarze periodyku oferowane są w cenie od 29 (numery za rok 2008 i 2009) do 30 zł¹⁵.

Struktura wewnętrzna pisma

Zgodnie z przyjętym profilem, część zasadnicza każdego tomu „Toruńskich Studiów Bibliologicznych” obejmuje artykuły odzwierciedlające obszary zainteresowań badawczych autorów oraz teksty przybliżające wyniki realizowanych projektów i prowadzonych badań naukowych. Dzięki temu wyniki dociekań prezentowane są szerszemu gronu odbiorców i poddawane pod dyskusję. Artykuły naukowe zamieszczane są w dwóch działach: „Artykuły” oraz „Problemy, badania, hipotezy”. Istotnym uzupełnieniem części merytorycznej są omówienia najnowszych publikacji fachowych publikowane w dziale „Recenzje, omówienia i przeglądy piśmiennictwa” oraz sprawozdania z najciekawszych sympozjów, konferencji naukowych, wydarzeń i projektów realizowanych w dyscyplinach pokrewnych bibliologii zamieszczane w dziale „Okolice bibliologii”. Przyjęty podział publikowanych materiałów ma charakter umowny i wynika bezpośrednio z bogactwa i różnorodności opisywanej rzeczywistości, która wymyka się próbom zamknięcia jej w jedną, sztywną ramę uproszczeń i klasyfikacji¹⁶.

Najbardziej obszerny jest dział „Problemy, badania, hipotezy”, w którym zamieszczono 29% materiałów. Podobnie zasobny pod względem liczebnym jest dział „Artykuły”, na który złożyło się 28% pozycji. Oba działy obejmują łącznie 118 tekstów, co stanowi 57% wszystkich artykułów opublikowanych w TSB. Są także najbardziej wartościowe pod względem merytorycznym, bowiem zawierają oryginalne prace badawcze. Pozostałe działy – „Recenzje, omówienia i przeglądy piśmiennictwa” (21,5%) oraz „Okolice bibliologii” (21,5%) – służą wtórnemu upowszechnianiu wiedzy poprzez popularyzację już opublikowanych prac oraz przybliżanie tematyki konferencji, zjazdów czy sympozjów.

¹⁵ Zob. Kopernikańska.pl. Księgarnia Uniwersytecka UMK [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kopernikanska.pl/>

¹⁶ Od redakcji. *Tor. Stud. Bibliol.* 2008 Vol. 1 nr 1 s. 7–8

DZIAŁY TSB	LICZBA TEKSTÓW
Artykuły	58
Problemy, badania, hipotezy	60
Recenzje, omówienia i przeglądy piśmiennictwa	44
Okolice bibliologii	44
Razem	206

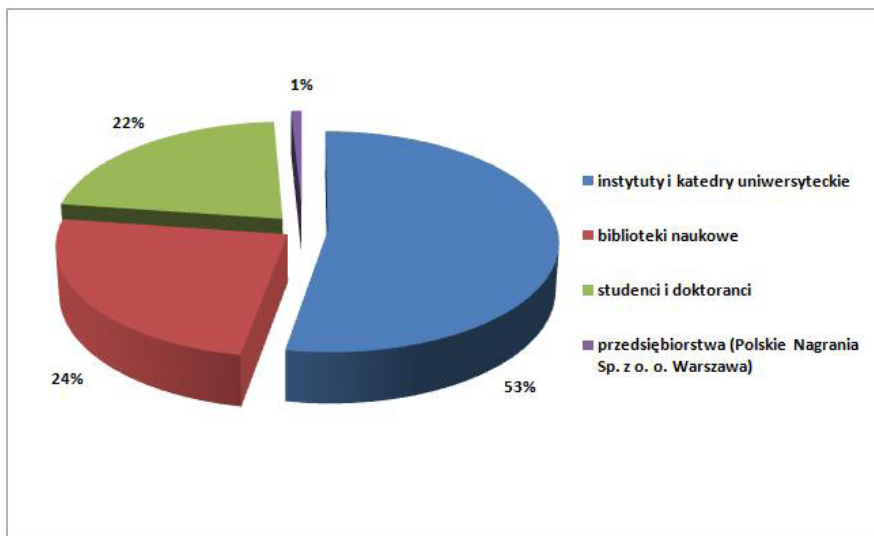
Tab. 1. Liczba teksów opublikowanych w poszczególnych działach TSB w latach 2008–2014
Źródło: opracowanie własne

Sumaryczny zbiór 206 tekstów zamieszczonych w czasopiśmie jest efektem współpracy jego redakcji z 123 autorami. Liczba artykułów nie jest tożsama z liczbą autorów, ponieważ niektóre prace powstały w kooperacji dwu- czy trzyosobowych zespołów autorskich. Część autorów zamieściła w TSB także po kilka tekstów. Do najchętniej publikujących na łamach TSB (po 6 tekstów) można zaliczyć m.in. Maję Wojciechowska, dyrektor Biblioteki Ateneum – Szkoły Wyższej w Gdańsku, obecnie pracownika Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego czy Bernardetę Iwańską-Cieślik, związaną z bydgoskim ośrodkiem bibliologii. Autorki te opublikowały na łamach TSB materiały różnej wagi – od artykułów problemowych, po recenzje i sprawozdania konferencyjne.

Rozpatrując autorów TSB pod względem ich miejsca zatrudnienia łatwo zauważyć, iż są to w znacznej mierze osoby związane ze środowiskiem naukowym. Z grupy 123 autorów współpracujących z „Toruńskimi Studiami Bibliologicznymi”, 65 osób to pracownicy bibliologicznych instytutów i katedr uniwersyteckich, a 30 – przedstawiciele różnego typu bibliotek naukowych. Wśród współpracowników TSB wyraźnie zaznacza się także obecność (27 osób) uczestników studiów doktoranckich i studentów, przede wszystkim (noszących różne nazwy) kierunków związanych z biblio- i informatologią (dalej: inib). Może to dowodzić, że periodyk cieszy się zainteresowaniem wśród młodych adeptów nauki przygotowujących rozprawy doktorskie z różnego zakresu (od informatologii i bibliologii po filologię polską czy socjologię) w ośrodkach naukowych całego kraju. Publikacje ostatniej wspomnianej grupy, studentów i absolwentów inib, to najczęściej teksty dotyczące działalności kół naukowych czy sprawozdania z konferencji studenckich, ale również artykuły powstające w oparciu o najciekawsze prace licencjackie i magisterskie. Wśród wszystkich autorów publikujących na łamach TSB znalazła się zaledwie 1 autorka, która pochodziła spoza środowiska naukowego i bibliotekarskiego. Była to przedstawicielka Polskich Nagrań Sp. z o. o. z Warszawy (Maria Wojciechowicz).

Interesująco przedstawia się kwestia afiliacji poszczególnych autorów. Zrozumiałe jest, że wśród miejscowości dominuje Toruń (43,9%), z którym związanych jest aż 54

autorów. W grupie tej znajdują się pracownicy IINiB (15,4%), jak również przedstawiciele największych bibliotek w mieście: Biblioteki Uniwersyteckiej, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej czy Biblioteki Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej. Wyraźnie zarysowuje się współpraca pomiędzy

Rys. 3. Autorzy TSB wg jednostki zatrudniającej
Źródło: opracowanie własne

toruńskim a krakowskim środowiskiem naukowym (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego, Biblioteka Główna i Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN), z którym związanych jest aż 11 (8,9%) autorów. W przypadku tej ostatniej uczelni można już mówić o stałej kooperacji. Obecność 11 autorów (8,9%) z Bydgoszczy wskazuje z kolei na dobrosąsiedzkie relacje z Katedrą Informacji Naukowej i Bibliologii oraz Biblioteką Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Na łamach toruńskiego periodyku gościło także 7 (5,7%) autorów z Kielc (Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego), 6 (4,9%) autorów z Wrocławia (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego) i 5 (4,1%) autorów z Katowic (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, Biblioteka Śląska). Można także mówić o regularnej współpracy (po 4 autorów) z ośrodkami z Gdańska (Biblioteka Gdańska PAN; Wydział Europeistyki, Politologii i Dziennikarstwa Ateneum – Szkoły Wyższej w Gdańsku; Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego; Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Gdańskiego), Poznania (Instytut

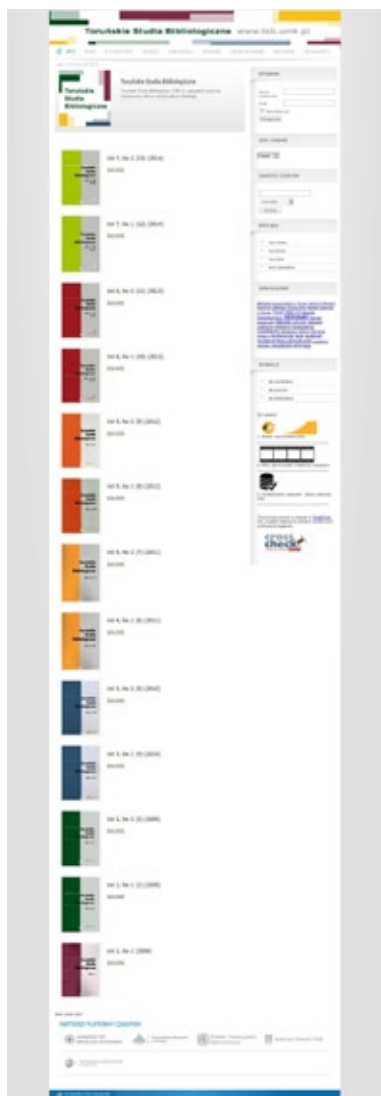
Językoznawstwa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej, Biblioteka Raczyńskich), Lublina (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej) czy Warszawy (Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego). Incydentalny charakter miała natomiast współpraca z autorami m.in. z Monachium (Instytut Historii Współczesnej) czy Zielonej Góry (Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego). Redakcja TSB jest jednak wciąż otwarta na nowych autorów i liczy że dotychczasowe, niekiedy efemeryczne kontakty, zaowocują stałą współpracą.

Wersja online czasopisma

Od 2008 r. czasopismo posiada własną, tworzoną przez zespół redakcyjny, dwujęzyczną (polską i angielską) stronę internetową (dostępną pod adresem: <http://www.tsb.umk.pl>). W strukturze witryny wyodrębniono zakładki przybliżające potencjalnym czytelnikom profil periodyku, skład redakcji i rady naukowej oraz wymogi edytor-

MIASTO	LICZBA AUTORÓW
Ankara	2
Bydgoszcz	11
Gdańsk	4
Gorzów Wlkp.	1
Inowrocław	1
Katowice	5
Kielce	7
Kłajpeda	1
Kraków	11
Lublin	4
Łódź	3
Monachium	1
Poznań	4
Rzeszów	3
Toruń, w tym – IINIB – 19 – doktoranci UMK – 20	54
Warszawa	4
Wrocław	6
Zielona Góra	1
Razem	123

Tab. 2. Autorzy TSB wg lokalizacji ośrodków
Źródło: opracowanie własne

Rys. 4. Strona *Toruńskich Studiów Bibliologicznych* uruchomiona w ramach Akademickiej Platformy Czasopism

Źródło: Akademicka Platforma Czasopism [online] [dostęp: 5 VI 2015].

Dostępny w World Wide Web:
<http://apcz.pl/czasopisma/index.php/TSB>

skie. Zamieszczono tu również numer bieżący oraz spisy treści numerów archiwalnych wraz z pełnymi tekstami wszystkich dotychczas opublikowanych artykułów, a także odnośniki do baz danych (Index Copernicus, The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, Central and Eastern European Online Library, ARIANTA, Polska Bibliografia Bibliologiczna) i katalogów indeksujących czasopismo (WorldCat, Google Scholar, ViFaOst i LitDok). Statystyki odwiedzin strony WWW dowodzą, że w ciągu ostatnich 3 lat, a więc od momentu zmiany oprogramowania do zarządzania stroną na system Drupal w roku 2012 do dnia 31 maja 2015 r., strona główna została wyświetlona 13.820 razy, strona z listą numerów archiwalnych – 3.131 razy, zaś strona ze składem redakcji – 2.126 razy. Największą liczbę odsłon zarejestrowano dla numeru 2 (7) z roku 2011.

Poza własną stroną WWW „Toruńskie Studia Bibliologiczne” włączone zostały do Akademickiej Platformy Czasopism, tworzonej przez Wydawnictwo Naukowe UMK we współpracy z Towarzystwem Naukowym w Toruniu, Polskim Towarzystwem Ekonomicznym, Instytutem Historii PAN oraz Akademią Ignatianium w Krakowie. Celem tej, zbudowanej w oparciu o Open Journal Systems 2.4.5.0 – otwarty (open source) system zarządzania treścią dostarczany, rozwijany i dystrybuowany bezpłatnie przez Public Knowledge Project na licencji GNU GPL, jest zgromadzenie w jednym miejscu wszystkich czasopism naukowych wydawanych w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Na platformie, w zakładce poświęconej „Toruńskim Studiom Bibliologicznym” czytelnicy znajdują informacje o profilu czasopisma, składzie redakcji i rady naukowej, zasadach recenzowania artykułów, dotyczące przygotowania artykułów oraz pełnotekstowe wersje wszystkich opublikowa-

nych numerów pisma. Udostępniono tu także wyszukiwarę, pozwalającą na przeszukiwanie zasobów czasopisma według kilku kategorii: autora artykułu, tytułu artykułu, numeru pisma oraz dowolnego słowa kluczowego. Statystyki generowane przez Open Journal Systems dowodzą, że tylko w 2014 r. dokonano 2.627 pobrań plików pdf z artykułami opublikowanymi na łamach TSB (na łamach różnych numerów), zaś w ciągu pierwszych pięciu miesięcy 2015 r. liczba ta przekroczyła już 1.700 pobrań.

Tematyka artykułów naukowych

Tematykę artykułów opublikowanych w poszczególnych numerach TSB można określić jako niezwykle różnorodną. Na 118 prymarnych artykułów naukowych (58 zamieszczonych w dziale „Artykuły” oraz 60 włączonych do działu „Problemy, badania, hipotezy”) 38 tekstów dotyczyło problemów bibliotekarstwa. Uwaga autorów koncentrowała się na takich aspektach, jak dokonania poszczególnych placówek bibliotecznych¹⁷, specyfika wybranych kategorii zbiorów bibliotecznych¹⁸, rodzaje i jakość świadczonych usług¹⁹, charakterystyka i potrzeby obsługiwanych grup użytkowników²⁰, badanie poziomu czytelnictwa²¹ oraz metody i techniki kształtowania wizerunku w mediach elektronicznych²².

Drugą pod względem liczebnym grupę tematyczną stanowiły artykuły poświęcone prasoznawstwu. Zagadnienia z tego zakresu podjęto na łamach 35 artykułów. Ich autorzy omawiali w nich poszczególne tytuły prasowe, zarówno w kontekście historycznym²³, jak i współczesnym²⁴, przybliżali sylwetki redaktorów związanych z poszczególnymi wydawnictwami²⁵, rozważali zagadnienia cenzury prasowej²⁶ oraz pre-

¹⁷ Krystyna Konieczna: Proces automatyzacji w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu. *Tor. Stud. Bibliol.* 2010 Vol. 3 nr 1 s. 57–67

¹⁸ Magdalena Gołota–Majewska: Kalendarze pomorskie ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Tor. Stud. Bibliol.* 2009 Vol. 2 nr 2 s. 69–80

¹⁹ Małgorzata Zmitrowicz, Maciej Weryho: Wykorzystywanie baz danych oraz czasopism elektronicznych przez pracowników naukowych na przykładzie badań przeprowadzonych w Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. *Tor. Stud. Bibliol.* 2011 Vol. 4 nr 2 s. 105–118

²⁰ Bronisława Woźniczka-Paruzel: Bibliotekarz w sieci stereotypów i uprzedzeń – o postawach wobec osób z niepełnosprawnością czytelnictw. *Tor. Stud. Bibliol.* 2010 Vol. 3 nr 1 s. 23–41

²¹ Anna Kleiber: Struktura wypożyczeń książek oraz udostępnień zbiorów naukowych w Bibliotece Raczyńskich w latach 2000–2010. *Tor. Stud. Bibliol.* 2012 Vol. 5 nr 1 s. 107–116

²² Maja Wojciechowska: Media relations jako forma komunikacji marketingowej biblioteki. *Tor. Stud. Bibliol.* 2009 Vol. 2 nr 2 s. 81–91

²³ Dorota Kamińska: Warszawski tygodnik „Wędrowiec” w latach 1863–1883. Cz. 1-2. *Tor. Stud. Bibliol.* 2010 Vol. 3 nr 2 s. 101–124; 2011 nr 1 s. 65–86

²⁴ Anna Marcol: „Kolano” (1995–2001) – czasopismo literacko-kulturalne z Berlina. *Tor. Stud. Bibliol.* 2010 Vol. 3 nr 1 s. 123–135

²⁵ Jolanta Albińska: Procesy prasowe redaktora „Dziennika Kujawskiego” Józefa Chociszewskiego z lat 1893–1896. *Tor. Stud. Bibliol.* 2011 Vol. 4 nr 1 s. 9–36

²⁶ Grażyna Gzella: Kłopoty z prawem zapomnianych gazet pomorskich (1910–1915). *Tor. Stud. Bibliol.* 2013 Vol. 6 nr 2 s. 153–166

zentowali wyniki badań recepcji czasopiśmiennictwa w różnych grupach odbiorców²⁷.

Kolejną kategorię tematyczną utworzyły artykuły odnoszące się do szeroko pojętej informatologii. W orbie zainteresowań 22 autorów publikujących zagadnienia z tego zakresu znalazły się m.in. kwestie kształtowania kompetencji informacyjnych²⁸, użytkowania sieci Internet²⁹, wizualizacji i architektury informacji³⁰, procesów wyszukiwania informacji w zasobach elektronicznych i systemach zautomatyzowanych³¹ oraz wykorzystywania nowoczesnych mediów i technologii³².

Swoje miejsce wśród problematyki podejmowanej na łamach TSB znalazły również materiały podejmujące kwestie księgoznawcze. W grupie 15 tekstów z tego zakresu znalazły się artykuły dedykowane prywatnym księgozbiорom³³, katalogom aukcyjnym, cymeliom i kolekcjom zabytkowym³⁴, tегumentologii³⁵, kulturze książki i edytorstwu³⁶ oraz obecności tematyki okołoksiążkowej w mediach elektronicznych³⁷.

W dotychczasowych numerach TSB stosunkowo skromnie reprezentowane były zagadnienia związane z rynkiem wydawniczo-księgarskim. Jego różnym aspektom dedykowano zaledwie 8 artykułów. Ich autorzy poruszali w nich kwestie dostępności tytułów wydawnictw zagranicznych na polskim rynku księgarskim³⁸, analizowali ofertę

²⁷ Bogumiła Staniów, Katarzyna Biernacka-Licznar: The Press without Children, Children without the Press? Modern Magazines for Children in Poland. *Tor. Stud. Bibliol.* 2013 Vol. 6 nr 2 s. 49–67

²⁸ Ewa J. Kurkowska: Standardy i modele kształcenia umiejętności informacyjnych w szkolnictwie wyższym. Cz. 1: Modele i standardy o zasięgu międzynarodowym. *Tor. Stud. Bibliol.* 2010 Vol. 3 nr 2 s. 83–97; Cz. 2: Wybrane modele i standardy europejskie. *Tor. Stud. Bibliol.* 2011 Vol. 4 nr 1 s. 37–47

²⁹ Łukasz Jeszke: Repozytorium DSpace względem zaleceń Web 2.0. *Tor. Stud. Bibliol.* 2009 Vol. 2 nr 2 s. 135–147

³⁰ Veslava Osińska: Wizualizacja i mapowanie przestrzeni danych w bibliotekach cyfrowych. *Tor. Stud. Bibliol.* 2008 Vol. 1 nr 1 s. 167–176

³¹ Natalia Pamuła-Cieślak: Analiza czynników wpływających na jakość wyników w wyszukiwarce Google. *Tor. Stud. Bibliol.* 2013 Vol. 6 nr 1 s. 111–126

³² Krzysztof Stachura: Nowe media i technologie tożsamości. Lifestreaming jako praktyka społeczno-kulturowa. *Tor. Stud. Bibliol.* 2014 Vol. 7 nr 1 s. 137–151

³³ Bernardeta Iwańska-Cieślak: Prywatne księgozbiory członków kapituły katedralnej we Włocławku w XVII wieku. *Tor. Stud. Bibliol.* 2010 Vol. 3 nr 2 s. 9–29

³⁴ Iwona Imańska: Najstarszy zachowany gdański katalog sprzedaży prywatnej biblioteki z 1678 roku i jego zawartość. *Tor. Stud. Bibliol.* 2011 Vol. 4 nr 2 s. 9–28

³⁵ Fatih Rukanci, Hakan Anameric: The Art of Bookbinding in the Ottoman Empire (Fifteenth to Nineteenth Centuries). *Tor. Stud. Bibliol.* 2012 Vol. 5 nr 2 s. 9–28

³⁶ Katarzyna Szczęśniak: Okładka i obwoluta książki jako przedmiot badań interdyscyplinarnych. *Tor. Stud. Bibliol.* 2011 Vol. 4 nr 2 s. 29–41

³⁷ Sebastian Dawid Kotuła: Promocja książki w „Teleexpressie”. *Tor. Stud. Bibliol.* 2014 Vol. 7 nr 1 s. 75–87

³⁸ Magdalena Ostrowska: Problemy rynku mangi w Polsce. *Tor. Stud. Bibliol.* 2013 Vol. 6 nr 1 s. 69–88

literaturową dla dzieci i młodzieży³⁹, omawiali rodzaje i zasady przyznawania nagród literackich⁴⁰ oraz prezentowali wyniki badań nad obecnością problematyki zagadnień wydawniczych w publikacjach teoretycznych z zakresu bibliologii⁴¹.

Analiza treści pozwala wysnuć dwa wnioski: po pierwsze o zdecydowanej dominacji na łamach periodyku problematyki współczesnej (75% artykułów), po drugie o niewielkim udziale prac o charakterze uniwersalnym, tj. prezentujących problemy zagraniczne (około 25%).

Poza prymarnymi artykułami naukowymi, w TSB opublikowane zostały 44 recenzje, omówienia i przeglądy piśmiennictwa, które służyły wtórnemu upowszechnianiu nauki. Większość z nich (38 recenzji, tj. 86%) dotyczyła publikacji, które ukazały się na polskim rynku wydawniczym i w języku ojczystym. Najliczniejszą grupę poddaną omówieniu stanowiły przy tym wydawnictwa zwarte dotyczące nowoczesnych technologii, komunikacji masowej i społeczeństwa informacyjnego⁴² (ogółem 17 pozycji) oraz szeroko pojętego bibliotekarstwa⁴³ (13 pozycji), mniej liczną – tytuły z zakresu i prasoznawstwa⁴⁴ (9 pozycji), a najskromniejszą – dotyczące bibliofilstwa, edytorstwa, sztuki drukarskiej i innych zagadnień bibliologii⁴⁵ (ogółem 5 pozycji).

Podsumowanie

Po prawie 8 latach działalności (w momencie przygotowywania niniejszego tekstu w opracowaniu znajdują się dwa kolejne numery TSB za rok 2015) bez fałszywej skromności wypada zauważyć, że redakcja TSB znalazła dla siebie miejsce w pejzażu czasopism biblio- i informatologicznych. Publikowane na łamach pisma teksty, choć poświęcone niekiedy bardzo różnorodnej problematyce i odnoszące się do odległych od siebie epok chronologicznych, pozostają ze sobą w związku, spięte tematyką, którą poruszają. Redakcja dokłada wszelkich starań, by rozprawy i teksty opierały się na solidnych podstawach źródłowych, adekwatnie do celów stawianych sobie przez autorów, i stwarzały czytelnikowi niewątpliwą korzyść z lektury.

³⁹ Michał Rogoż: Książki dla dzieci i młodzieży o Janie Pawle II. Analiza polskiego rynku wydawniczego. *Tor. Stud. Bibliol.* 2010 Vol. 3 nr 2 s. 31–51

⁴⁰ Dorota Degen: Nagrody literackie – „konie pociągowe” rynku książki? *Tor. Stud. Bibliol.* 2008 Vol. 1 nr 1 s. 57–69

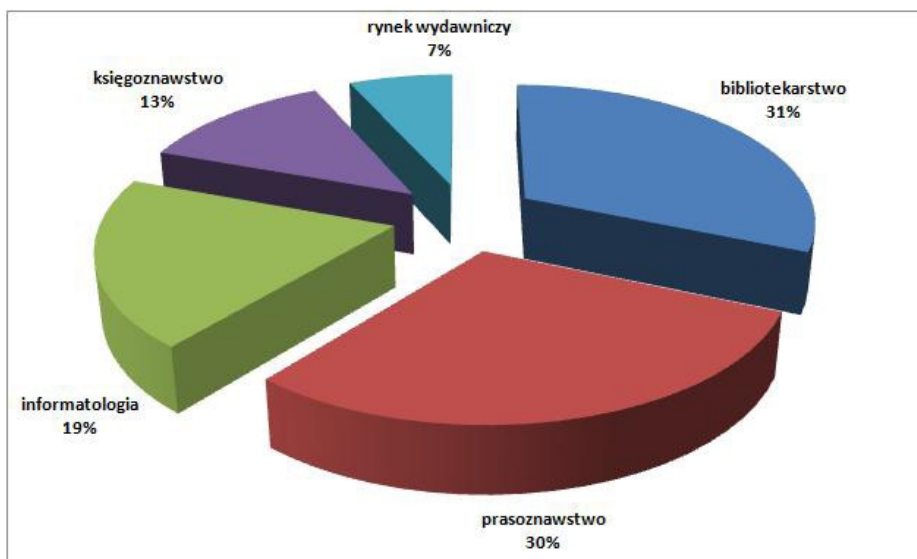
⁴¹ Magdalena Wójcik: Zagadnienia wydawnicze w nauce o książce. *Tor. Stud. Bibliol.* 2012 Vol. 5 nr 1 s. 37–49

⁴² Marta Tyszkowska: Kamil Stępień, „Folksonomie, czyli społecznościowe opisywanie treści. Poradnik, Warszawa 2010. *Tor. Stud. Bibliol.* 2011 Vol. 4 nr 1 s. 155–158

⁴³ Renata Tawfik: „Modele współpracy bibliotek publicznych: Czy razem możemy więcej, szybciej, lepiej?”, red. Lilia Marcinkiewicz, Warszawa 2013. *Tor. Stud. Bibliol.* 2014 Vol. 7 nr 2 s. 221–224

⁴⁴ Zdzisław Kropidłowski: Joanna Gomoliszek, „Uniwersyteckie pisma studenckie w Polsce w latach 1945–1989”, Toruń 2011. *Tor. Stud. Bibliol.* 2012 Vol. 5 nr 1 s. 166–168

⁴⁵ Grzegorz Nieć: O aukcjach, kolekcjach i cymeliach. Bibliofilskie gawędy Andrzeja Skrzypczaka i Marka Sosienki. *Tor. Stud. Bibliol.* 2013 Vol. 6 nr 1 s. 153–159

Rys. 5. Problematyka podejmowana na łamach *Toruńskich Studiów Bibliologicznych* w latach 2008–2014

Źródło: opracowanie własne

Dzięki umieszczeniu tytułu w wykazie czasopism punktowanych MNiSW koszty druku poszczególnych numerów pisma finansowane są ze środków władz uczelni. Pozytywny wynik ewaluacji sprawił także, że redakcja TSB nie boryka się z takimi problemami, jak brak napływu tekstów do kolejnych numerów pisma, odmowa bezpłatnego recenzowania artykułów przez recenzentów zewnętrznych czy opóźnienia w procesie wydawniczym. Wyrazem uznania dla dotychczasowej działalności redakcji czasopisma było przyznanie jej członkom w roku 2009, 2012 i 2015 Zespołowych Wyróżnień Rektora UMK za osiągnięcia uzyskane w dziedzinach naukowo-badawczej i organizacyjnej.

Należy wyrazić nadzieję, że w przyszłości uda się pozyskać większe grono autorów zagranicznych⁴⁶, utrzymać liczny już krąg stałych czytelników i subskrybentów oraz zachować lub podwyższyć pozycję czasopisma w elitarnym rankingu 21 periodyków bibliotekarskich znajdujących się na liście MNiSW⁴⁷, a poprzez to uczestniczyć w rozwoju polskiej myśli bibliologicznej.

⁴⁶ Niestety, mimo licznych prób redakcji nie udało się pozyskać grantu na umiędzynarodowienie czasopisma

⁴⁷ Na liście czasopism punktowanych MNiSW znajdują dwa czasopisma księgo- i bibliotekoznawcze z 7 punktami, dwa z 6 punktami i pięć z 5 punktami. Pozostałe otrzymały poniżej 5 punktów

Bibliografia

Akademicka Platforma Czasopism [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://apcz.pl/czasopisma/index.php/TSB>

Ciszewska Wanda A., Kowalska Małgorzata: „Toruńskie Studia Bibliologiczne”. Formuła wydawnicza – profil – perspektywy. *Acta UL Fol. Libr.* 2013 nr 17 s. 157–172

Kolasa Władysław Marek: Czasopisma prasoznawcze i prasoznawstwo w czasopismach. *Rocz. Hist. Prasy Pol.* 2002 z. 1 s. 211–235

Kolasa Władysław Marek: Historiografia prasy polskiej (do 1918 roku): naukometryczna analiza dyscypliny 1945–2009. Kraków 2013

Kolasa Władysław Marek: Kierunki badań nad prasą mniejszości narodowych 1918–1939. *Klio* 2012 nr 3 s. 59–82

Kolasa Władysław Marek: Krakowskie czasopiśmiennictwo naukowe 1945–2000: rozwój i stan współczesny. *Rocz. Hist. Prasy Pol.* 2004 z. 1 s. 113–144

Kolasa Władysław Marek: Współczesne czasopismo popularnonaukowe (studium analityczne na przykładzie „Wiedzy i Życia” oraz „Świata Nauki”). *Rocz. Hist. Prasy Pol.* 1998 z. 1/2 s. 143–169

Kolasa Władysław Marek: Wykaz publikacji 1996–2013 [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.wmkolasa.up.krakow.pl/publik.html>

Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/e02b66aaeb832c04a2fcfcf5686929c.pdf

Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_06/57d62136155875b12419981aa086b9f9.pdf

Kopernikańska.pl. Księgarnia Uniwersytecka UMK [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kopernikanska.pl/>

Mężynski Andrzej: Czasopisma księgo- i bibliotekoznawcze w Polsce. Kryteria ocen, wybrane przykłady. W: Dokument, książka i biblioteka w badaniach naukowych i nauczaniu uniwersyteckim. Wrocław 2008 s. 157–165

Mężynski Andrzej: Ocena czasopism naukowych – w odpowiedzi na opinie Piotra Nowaka. *Prz. Bibl.* 2010 R. 78 z. 3 s. 333–339

Nowak Piotr: Andrzej Mężynski i jego oceny czasopism. „Wreszcie” coś się dzieje. *Prz. Bibl.* 2010 R. 78 z. 1 s. 73–82

Nowak Piotr: Wartość parametryczna czasopism naukowych a codzienna praktyka badawcza. Casus polskiej humanistyki pierwszej dekady XXI w. *Tor. Stud. Bibliol.* 2014 Vol. 7 nr 2 s. 99–115

Nowak Piotr: Wokół badań nad efektywnością czasopism naukowych. W: Ze współczesnych zagadnień nauki o informacji / pod red. Mirosława Górnego i Piotra Nowaka. Poznań 1997 s. 99–112

Od redakcji. *Tor. Stud. Bibliol.* 2008 Vol. 1 nr 1 s. 7–8

Podstawowe zasady recenzowania publikacji w czasopismach [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: https://pbn.nauka.gov.pl/static/doc/wytyczne_dotyczace_procedury_recenzowania.pdf

Polska Bibliografia Naukowa – Dane czasopisma: Toruńskie Studia Bibliologiczne [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <https://pbn.nauka.gov.pl/journals/42348>

Repozytorium Uniwersytetu Mikołaja Kopernika [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <https://repozytorium.umk.pl/>

Siuda Maria: „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2008, nr 1, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2008, 194 s. + rys., tab., *Rocz. Bibliol. Prasozn.* 2010 T. 2 s. 287–289

Toruńskie Studia Bibliologiczne [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.tsb.umk.pl>.

Wandel Agnieszka: Nowe polskie czasopisma bibliologiczne i bibliotekoznawcze w świetle aktualnych ministerialnych wytycznych oceny i punktacji czasopism naukowych. *Rocz. Bibl.* 2012 R. 56 s. 173–190

Warsztat badacza komunikacji [blog Emanuela Kulczyckiego] [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: <http://ekulczycki.pl/>

Wojciechowski Jacek: Z lektur zagranicznych. *Prz. Bibl.* 2010 R. 78 z. 2 s. 229–237

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Umowa z autorem artykułu (czasopismo) [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.wydawnictwoumk.pl/zasoby/File/pdf/Umowa_z_autorem_artykułu__czasopismo.pdf

Załącznik do Komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie wykazu czasopism naukowych z dnia 17 grudnia 2013 r., Część B, poz. 2329 [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_12/49be0aea7facc022cd3db1fde4ff92be.pdf

Załącznik do Komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie wykazu czasopism naukowych z 31 grudnia 2014 r., Część B, poz. 2291 [online] [dostęp: 5 VI 2015]. Dostępny w World Wide Web: http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_12/c47eabc3ea1048d087074f73e2b0723a.pdf

Żbikowska-Migoń Anna: „Roczniki Biblioteczne” – pismo bibliotek i o bibliotekach: przemiany profilu i zbiorowości autorów (1957–2010). W: *Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów* / pod red. Agnieszki Królczyk. Kórnik 2010 s. 139–152

Prof. dr hab. med. Jan Berner
Łódź – UM

**CHIRURGICZNA PASJA 1955-2015
60 LAT FASCYNACJI CHIRURGIĄ
NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU**

*„Życie jest talentem powierzonym każdemu z nas,
tak abyśmy je przemieniali i pomnażali,
czyniąc z niego dar dla innych.
Nikt nie jest górą lodową, dryfującą na oceanie historii.
Każdy z nas należy do wielkiej Rodziny,
w której mamy swe miejsce i rolę do odegrania.”*

Jan Paweł II.

Treść: Prof. dr hab. Stanisław Liszewski: Przedmowa, Prof. dr hab. med. Arkadiusz Jeziorski: Słowo chirurga, Prof. dr hab. Jan Berner: Zamiast wstępu. I. Pabianicka droga ku chirurgicznej pasji. II. Akademicka droga chirurgicznej pasji. III. Moi Mistrzowie. IV. Onkologiczna droga chirurgicznej pasji. V. Pierwsza w Polsce oszczędzająca operacja (BCT). VI. Wyjątkowe operacje. VII. Chirurg w służbie swojej Alma Mater. VIII. Chirurg w służbie publicznej i działalności społecznej. IX. Chirurgiczna jesień. X. Pasje chirurga. XI. Rodzina w życiu chirurga. Zakończenie. Bibliografia. Wykaz dokumentów.

Abstract

The beginning of my interest in medicine dates back to my boyhood when I was gaining scout samaritan skills or taking part in first aid courses (which were useful for injuries or floodings). All of this had a big impact on the decision on the choice of field of study at the Medical Academy of Lodz. As a student I participated passionately in the surgical student circle. I also had the opportunity to my first surgical assistance with doctor Jozef Dziadek in the 3rd Surgical Clinic, what directed my interest even more towards surgery. I became a doctor on 21th October 1955 and right after that I got a job in the municipal hospital in Pabianice. My dream, however, was surgery. So I made an effort so that got permission to roster in the

department of general surgery in Pabianice, and in 1957 gained employment there. I had then already absolutely sure – I want to be a surgeon.

My passion surgical shaped and developed in three fields: medical, academic and scientific. In the years 1962-1978 I worked in the Third Surgical Clinic of Łódź. The proposal to bring an independent position as Head of the Department of Surgical Oncology of Medical University of Lodz (in the Regional Centre of Oncology in M. Kopernik Hospital) has focused my interest in surgical oncology.

As an active surgeon, at the same time I was a university teacher. Then he was also the Dean of the Faculty of Medicine and the rector of the Medical University of Lodz in 1990-1996.

Along with the medical practice I conducted research in the Laboratory of Experimental Medicine. I always interested in the latest developments in medicine and innovative methods of treatment, so we still expanded constantly improving knowledge and surgical skills, also in order to pass them on to others. Hence also my participation in numerous conferences, symposia, conferences, congresses and internships – foreign and domestic. Of particular importance was the scholarship that I received from the Foundation James hr. Potocki. I took them in leading institutes Surgery and Oncology in Milan and Amsterdam. Through collaboration with Professor Umberto Veronesi, I met an innovative method of breast conserving therapy in cancer patients. First-saving surgery in a patient with breast cancer in Poland, done in 1981. I would also like to emphasize the importance of regular meetings and conferences organized as part of Breast Cancer Cooperative Group of the EORTC. Many times, in the years 1975-2002, I participated in the World Congresses of Surgeons and Oncologists, including Karlovy Vary, Rostock, Budapest, Varna, Vienna, Lyon, Karachi, New York, Sydney, Jerusalem, Hong Kong, as well as in Krakow.

Carrying out my surgical passion I obtain additional specializations, degrees and membership in international organizations: specialization degree in general surgery (1960), PhD (1965), second degree specialization in general surgery (1966), post-doctoral degree (1973), the title of associate professor (1977), the title of professor (1984), ‘active member’ EORTC (1984-1988), full professor (1992), an honorary doctorate from the University Claude Bernard in Lyon (1997).

I specialized 47 doctors, including 26 in general surgery degree and 21 in surgical oncology. I also supervised 14 PhDs and 3 habilitation. I also had the honor to serve as a regional consultant in general surgery (1987-1988).

In 2002 I retired, but surgical passion remained. I am still actively associated with the Department of Medical Oncology, University Clinic of Surgery and Oncology, Medical University of Lodz and with the Clinic of Breast Diseases and Surgery Oncology CZMP in Lodz.

On the way surgical passion met many wonderful people: eminent surgeons – people with extraordinary personality. Some were my teachers and masters, others were colleagues of daily work, some have become friends too. I mention all of them very warmly and personally, with great respect and gratitude.

For all these years I have been heavily involved in scientific and didactic activity, public activity and social, but the family was a superior value for me. The sentence of the family mattered most when I picked up the most important decisions. I would not be myself if I did not mention also a few non-professional passions: motor sports, gliding and aviation and skiing.

If today someone asked me, who I would be if I got a second chance, the answer would be only one – a surgeon.

Streszczenie

Początki mojego zainteresowania medycyną sięgają czasów chłopięcych: zdobywania harcerskich sprawności „Samarytanina”, kursów pierwszej pomocy, które przydawały się przy kontuzjach, podtopieniach i zranieniach. To wszystko miało wpływ na decyzję o ukończeniu liceum ogólnokształcącego i późniejsze podjęcie studiów na Akademii Medycznej. Jako student, z pasją działałem w kole chirurgicznym, a pierwszą asysta do operacji z dr Józefem Dziadkiem w III Klinice Chirurgicznej jeszcze bardziej skieroowała moje zainteresowania w stronę chirurgii. Lekarzem zostałem 21 października 1955 roku i zaraz po

tym otrzymałem zatrudnienie w szpitalu miejskim w Pabianicach na oddziale wewnętrznym. Marzeniem moim była jednak chirurgia i bardzo szybko uzyskałem zgodę ordynatorów na pełnienie dyżurów w pabianickim oddziale chirurgii ogólnej, a w roku 1957 otrzymałem etat właśnie w tym oddziale. Miałem wówczas już całkowitą pewność – chcę być chirurgiem.

Moja chirurgiczna pasja kształtowała się i rozwijała na drodze lekarskiej, akademickiej i naukowej. W latach 1962–1978 byłem związany z III Kliniką Chirurgiczną AM w Łodzi. Propozycja objęcia samodzielnego stanowiska Ordynatora – Kierownika Kliniki Chirurgii Onkologicznej Akademii Medycznej w Łodzi (w Regionalnym Ośrodku Onkologii Szpitala im. Mikołaja Kopernika) nakierunkowała moje chirurgiczne zainteresowania na onkologię.

Jako czynny chirurg, byłem równocześnie nauczycielem akademickim, następnie dziekanem Wydziału Lekarskiego, a w latach 1990–1996 rektorem Akademii Medycznej w Łodzi.

Równocześnie z praktyką lekarską prowadziłem badania naukowe w przyklinicznej Pracowni Medycyny Doświadczalnej.

Zawsze interesowały mnie najnowsze osiągnięcia w medycynie i nowatorskie metody leczenia, wciąż poszerzałem własną wiedzę i doskonaliłem umiejętności chirurgiczne, m.in. po to, aby przekazywać je dalej innym. Stąd również mój udział w licznych konferencjach, sympozjach, zjazdach, kongresach i stażach – krajowych i zagranicznych. Szczególne znaczenie dla mnie miało stypendium naukowe Fundacji im. Jakuba hr. Potockiego w czołowych Instytutach Chirurgii i Onkologii w Mediolanie i Amsterdamie. Dzięki współpracy z profesorem Umberto Veronesi poznałem nowatorską metodę leczenia oszczędzającego piersi u chorych kobiet na raka. Pierwszą w Polsce taką oszczędzającą operację u chorej na raka piersi wykonałem w 1981 roku. Chciałbym też podkreślić znaczenie systematycznych spotkań i konferencji naukowych organizowanych w ramach Breast Cancer Cooperative Group EORTC. Wielokrotnie, w latach 1975–2002, uczestniczyłem w Światowych Zjazdach Chirurgów i Onkologów, m.in. w Karłowych Warach, Rostocku, Budapeszcie, Warmie, Wiedniu, Lyonie, Karaczi, Nowym Yorku, Sydney, Jerozolimie, Hong-Kongu, a także w Krakowie.

Realizując moją chirurgiczną pasję uzyskiwałem kolejne specjalizacje i stopnie naukowe oraz członkostwa międzynarodowych organizacji: specjalizację I stopnia w chirurgii ogólnej (1960), doktorat (1965), specjalizację II stopnia w chirurgii ogólnej (1966), stopień doktora habilitowanego (1973), tytuł docenta (1977), tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego (1984), członkostwo ‘active member’ EORTC (1984–1988), tytuł profesora zwyczajnego (1992), tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Claude Bernard w Lyonie (1997).

Wyspecjalizowałem 47 lekarzy, w tym 26 w chirurgii ogólnej I stopnia i 21 w chirurgii onkologicznej. Byłem także promotorem 14 doktoratów i opiekunem 3 habilitacji. Jedną z funkcji, które miałem zaszczyt pełnić to konsultant wojewódzki w chirurgii ogólnej (1987–1988).

W roku 2002 odszedłem na emeryturę, ale chirurgiczna pasja pozostała. Nadal jestem czynnie związany z Katedrą Onkologii Uniwersytetu Medycznego i Kliniką Chirurgii Onkologicznej UM w Łodzi oraz z Kliniką Chorób Piersi i Chirurgii Onkologicznej CZMP w Łodzi.

Na drodze mojej chirurgicznej pasji spotkałem wielu wspaniałych ludzi: wybitnych chirurgów i znanych o niezwykłej osobowości. Jedni byli moimi nauczycielami-mistrzami, inni kolegami w codziennej pracy lub przyjaciółmi. Wspominam wszystkich bardzo serdecznie i osobiście, z ogromnym szacunkiem i wdzięcznością.

Realizując moją chirurgiczną pasję byłem niezwykle zaangażowany w działalność naukową i dydaktyczną, służbę publiczną i społeczną, ale wartość nadrzędną stanowiła i stanowi dla mnie rodzina. To jej zdanie liczyło się najbardziej, kiedy podejmowałem najważniejsze decyzje. Nie byłbym sobą, gdybym nie wspominał też o kilku pasjach pozazawodowych: o sportach motorowych, szybownictwie i lotnictwie czy narciarstwie.

Gdyby dzisiaj ktoś zadał mi pytanie kim chciałbym zostać, gdybym dostał drugą szansę, odpowiedź byłaby tylko jedna – chirurgiem.

Prof. dr hab. Stanisław Liszewski
Łódź – UŁ

PRZEDMOWA

Przekazywana do rąk czytelnika kolejna publikacja autorstwa Jana Bernera, znanego i powszechnie szanowanego profesora medycyny, byłego Dziekana i Rektora Akademii Medycznej w Łodzi, byłego Prezydenta miasta Pabianice, społecznika, pasjonata a przede wszystkim ojca rodziny, jest zupełnie wyjątkowa i to zarówno ze względu na jej tytuł, który eksponuje stan emocjonalny (fascynację) autora, jak i na jej szczególną treść.

Praca składa się z jedenastu rozdziałów o różnej objętości, z których najobszerniejszy jest rozdział czwarty zatytułowany „Onkologiczna droga chirurgicznej pasji”. Główną osią całej pracy jest zawodowa pasja Profesora Jana Bernera, czyli uprawiana przez Niego przez 60 lat chirurgia. To właśnie wokół chirurgii, jak można wnioskować z tekstu, toczy się życie zawodowe, rodzinne i społeczne Autora. W porządku chronologicznym (rozdział I, II, III, IV) przedstawia On etapy zdobywania wiedzy i umiejętności chirurgicznych łącząc je ze swoimi mistrzami, ale również z własnym doświadczeniem. Nie jest to jednak zwykły opis czy sprawozdanie z działalności, ale często bardzo szczegółowa relacja z niektórych szczególnych i ważnych zabiegów operacyjnych, wykonanych przez Autora. Dokonuje ich podziału na Pierwszą w Polsce operację oszczędzającą u chorej ma raka piersi (rozdział V) i operacje wyjątkowe, wśród nich operacje pionierskie, operacje wykonane za granicą, zabiegi chirurgiczne wykonane w warunkach poza szpitalnych (rozdział VI). Niezwykle ważną częścią opracowania jest dokumentowanie przez Autora zespołów lekarzy i pielęgniarek, którzy współuczestniczyli przy realizowanych zabiegach operacyjnych, poprzez wymienianie ich nazwisk.

Aby uczynić tekst pracy bardziej czytelnym i atrakcyjnym nie tylko dla specjalistów, Autor wzbogaca wiedzę medyczną podrozdziałami, które tytułuje „zdarzenia i przygody”. Takie podrozdziały znajdują się w rozdziałach I, II i IV. W rozdziale III zostały zamieszczone także krótkie noty biograficzne mistrzów chirurgii z Pabianic i Łodzi, od których Autor czerpał swą wiedzę i umiejętności.

Relacje związane z główną treścią pracy, czyli chirurgią napisane zostały w interesujący sposób dobrym językiem. Niezależnie od wymienionych, ale także i innych walorów, jest to unikatowe opracowanie dokumentujące rozwój chirurgii w łódzkim ośrodku medycznym i jako takie ma nieprzemijające wartości. Następne rozdziały poświęcił Autor – chirurg innym formom swojej działalności. W rozdziale VII przedstawił swoje osiągnięcia jako Nauczyciel Akademicki, Dziekan i Rektor. Rozdział VIII jest poświęcony działalności Jana Bernera w służbie publicznej (Prezydent Miasta Pabianic) i społecznej. Nostalgiczny tytuł nosi rozdział IX „Chirurgiczna jesień”, ale w rozdziale X przypomniał swoje pasje sportowe (kolarstwo, rajdy motocyklowe, szymbownictwo). W rozdziale XI zamieścił refleksje na temat roli rodziny w życiu chirurga.

Autor w zakończeniu zaznacza, że na Jego życiową drogę i chirurgiczną pasję mieli wpływ rodzice, żona, mistrzowie chirurgii i wielu przyjaciół oraz ludzie o niezwyklej osobowości.

Bardzo znamienym dla Autora jest potrzeba mocnego podkreślenia roli chirurgii w Jego życiu. Potrzebę tę potwierdza fakt, że prawie wszystkie rozdziały pracy mają w tytułach słowo „chirurgia „ lub „chirurg”. Można z tego wnioskować, że całe życie zawodowe Jana Bernera związane było z szeroko rozumianą chirurgią, która roztoczyła swój wpływ także na działalność poza zawodową. Układ pracy i jej treść mają charakter bardzo oryginalny i w grupie prac biograficznych zupełnie wyjątkowy. Można ją polecić nie tylko lekarzom, ale także i tym, którzy w realizacji własnej pasji poszukują sensu życia.

Honorowy Prezes Łódzkiego Towarzystwa Naukowego

Prof. dr hab. med. Arkadiusz Jezierski
Łódź – UM

SŁOWO CHIRURGA

Z profesorem Janem Bernerem współpracuję od 1983 roku, czyli od dnia w którym przyjął mnie do pracy w Oddziale Chirurgii Onkologicznej Akademii Medycznej w Łodzi. Trudno uwierzyć, że od tamtej chwili minęło już ponad trzydzieści lat. Profesor Berner, szef Kliniki Akademickiej, znakomity organizator, świetny mówca, w dyskusjach mistrz riposty. Urodzony dydaktyk, lubiany przez podwładnych, uwielbiany przez studentów. Sportowiec, mistrz sportów motorowych, narciarz, szybownik. Można by długo wymieniać różne formy Jego aktywności.

Pan Profesor zawsze podkreślał, że największą Jego życiową pasją jest Chirurgia. Był wymagającym szefem, doskonałym chirurgiem. Patrząc na Jego pracę rozumiałem jak ważnym jest stałe doskonalenie umiejętności, jak ważnym jest ciągle kształcenie i podnoszenie kwalifikacji medycznych. Zrozumiałem także, że ta droga nigdy się nie kończy, bo ciągle musimy szukać właściwych rozwiązań i najlepszych sposobów, aby pomóc pacjentowi – wyleczyć lub ulżyć jego cierpieniu, zgodnie z naszym lekarskim powołaniem. I ciągle mieć wiarę w to, że w naszej lekarskiej drodze odniesiemy sukces. Tę wiarę trzeba w sobie mieć. Albo ktoś musi ją nam przekazać. Może nim być nasz Nauczyciel.

Kierownik Kliniki Chirurgii Onkologicznej
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Prof. dr hab. med. Jan Berner
Łódź – UM

Zamiast wstępu

Moje zainteresowanie medycyną zaczęło się już we wczesnej młodości. Niewątpliwy wpływ miały na to różne drobne urazy i związana z nimi uzyskiwana skuteczna pomoc chirurgiczna – zwłaszcza, gdy w mojej obecności ranny został kuzyn (Leszek K.). Późniejsza przygoda z harcerstwem: biwaki, obozy, zdobywanie sprawności (np. „samarytanina”), a szczególnie nabywanie umiejętności w udzielaniu pierwszej pomocy zainteresowanie to pogłębiały. Poszerzyły je i utrwaliły ciekawie prowadzone zajęcia z biologii i chemii oraz wybór kierunku humanistycznego w liceum.

Decyzję o studiach na wydziale lekarskim Akademii Medycznej podjąłem na rok przed maturą. Bardzo dobrze zdane egzaminy wstępne, a później terminowe zaliczanie niełatwych egzaminów i pasjonujących zajęć praktycznych potwierdzały słuszność dokonanego przeze mnie wyboru przyszłego zawodu. Przejścia przez kolejne lata studiów nie tylko nie utrudniało, a wręcz wspomagało uprawianie ulubionych sportów: motocyklowego i szybowcowego.

Znakomite wykłady i co raz ciekawsze zajęcia prowadzone przez zaangażowanych w naszą edukację asystentów dawały zadowolenie i satysfakcję z dokonanego wyboru kierunku studiów. Równocześnie zbliżały wielu z nas do poznawanych dziedzin medycyny. Chcąc pogłębić wiadomości z interesującej nas specjalności działaliśmy w wybranych kółkach naukowych. Do dziś tkwią w pamięci znakomite wykłady profesora chirurgii Mariana Stefanowskiego i możliwość poznania tej fascynującej dziedziny w kółku chirurgicznym. Była to najlepsza droga ku chirurgii dla młodych adeptów tej nauki i sztuki. Nie sądziłem wówczas, że jej wybór spowoduje, iż chirurgia stanie się moją pasją. Uzyskanie dyplomu lekarza medycyny (1955) i otrzymanie nakazu pracy w Szpitalu Miejskim w Pabianicach zbliżyło mnie do niej. Spotkałem tutaj wspaniałych lekarzy i wybitnych specjalistów, którzy chętnie dzielili się ze mną swoim doświadczeniem i wiedzą, które wręcz pochłaniałem. Ordynatorem oddziału chirurgicznego

był wtedy płk. dr wszechnauk lekarskich Michał Dobulewicz – wspaniały Człowiek, Patriotą, wybitny Chirurg i Nauczyciel. Był kierownikiem mojej specjalizacji I stopnia w chirurgii i rozpoczęcia stopnia II, a także promotorem mojej pierwszej chirurgicznej publikacji w Polskim Przeglądzie Chirurgicznym (1959).

Również w następnych latach miałem możliwość poznać wielu specjalistów chirurgii, reprezentujących na przestrzeni prawie stulecia, różne szkoły chirurgiczne. Twórca łódzkiej szkoły chirurgicznej profesor Andrzej Alichniewicz był uczniem i następcą wybitnego chirurga prof. Jerzego Rutkowskiego – pioniera chirurgii, której podstawą rozwoju jest ścisła więź nauki i sztuki. Profesor Alichniewicz był moim nauczycielem, kierownikiem specjalizacji w chirurgii II stopnia oraz promotorem pracy doktorskiej i opiekunem habilitacji. W ramach współpracy z prof. Tadeuszem Koszarowskim – twórcą Polskiej Chirurgii Onkologicznej, profesorem Umberto Veronesi z Mediolanu i profesorem Joop A. van Dongen – zapoznałem się z najnowszymi aktualnymi trendami w chirurgii onkologicznej. Dzięki nim, w roku 1981 wykonałem pierwszą w Polsce oszczędzającą operację Breast Conserving Therapy (BCT): kwadrantektomia, limfadenektomia i radioterapia – u chorej na raka piersi.

Warto podkreślić, że działo się to w okresie niespotykanego dotąd postępu w medycynie, także w chirurgii i jej najbliższej dziedzinie anestezjologii, później radioterapii, chemioterapii i genetyki. Nastąpił równocześnie niezwykle rozwój diagnostyki z udziałem radiologii i badań laboratoryjnych, a później ultrasonografii, endoskopii i laparoskopii oraz rozwój metod leczenia. Miało to wpływ na uzyskanie nieosiągalnych dotąd wyników leczenia oraz wydłużenia czasu życia współczesnego człowieka.

W moich wspomnieniach postanowiłem podjąć również próbę przedstawienia pracy chirurga dawniej i dziś. Pracy niełatwej i wyjątkowo odpowiedzialnej, ale zawsze pasjonującej. Wspominając moich nauczycieli, wychowawców, kolegów i uczniów, a także niektórych pacjentów, których w moim zawodowym życiu miałem możliwość i szczęście spotkać, pragnę im serdecznie podziękować i złożyć wyrazy głębokiego szacunku. To dzięki nim utrwaliła się moja chirurgiczna pasja.

Rozdział I

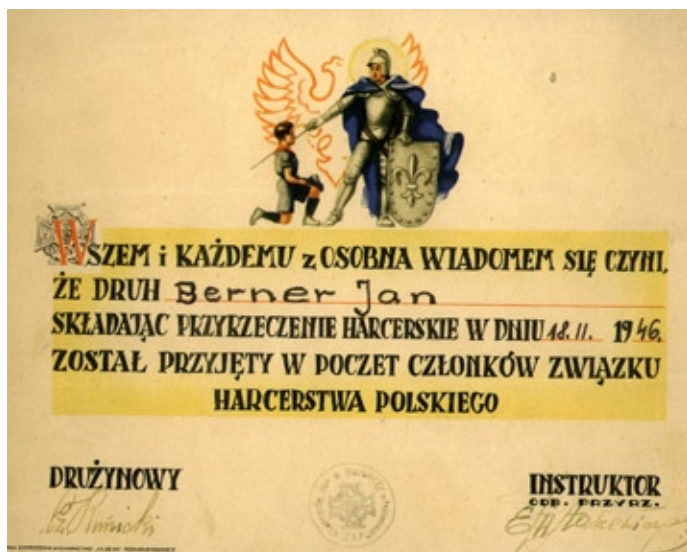
Pabianicka droga ku chirurgicznej pasji

Jestem przekonany, że ważnym początkiem mojego życiowego rozwoju i późniejszych osiągnięć był etap edukacji, który miał miejsce w moich rodzinnych Pabianicach. Szkołę Powszechną nr 5 i 11 im. Grzegorza Piramowicza w Pabianicach rozpocząłem w wieku 6 lat, po uzyskaniu zgody łódzkiego Kuratora w roku 1938. Równocześnie wstąpiłem do przyszłkolnej drużyny zuchowej. Niestety z powodu okupacji niemieckiej musiałem ukończyć szkołę na tzw. „tajnych kompletach”. Następnie, już po wyzwoleniu kraju, zostałem w dniu 16 lutego 1945 r. przyjęty do Gimnazjum im. J. Śniadecznego.

Świadectwo ukończenia Gimnazjum im. Jędrzeja Śniadeckiego

W tym samym czasie zostałem przyjęty w poczet członków ZHP.

Zaświadczenie ZHP

Druh Jan, zastępowy w I drużynie
im. Tadeusza Kościuszki

Od roku 1948 uczęszczałem do Liceum Ogólnokształcącego im. Królowej Jadwigi, do klasy o profilu humanistycznym. Świadectwo dojrzałości otrzymałem 24 maja 1950 r. Po zdaniu egzaminów wstępnych rozpocząłem studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Łodzi, które ukończyłem 21 października 1955 r.

Chirurgiczny świat otworzył się przede mną jeszcze w czasie studiów w roku 1953 r. - wraz z pierwszą asystą w zabiegu chirurgicznym. Asystowałem wówczas dr Józefowi Dziadkowi, podczas ćwiczeń praktycznych w Szpitalu im. Norberta Barlickiego w III Klinice Chirurgicznej AM, kierowanej przez prof. Wincentego Tomaszewicza.

Późniejsza działalność w kółku chirurgicznym w I Klinice Chirurgicznej w Szpitalu im. św. Rodziny nie tylko zwiększyła moje zainteresowanie tą dziedziną medycyny, ale zachęciła do dalszego jej poznawania (1954-1955). Po otrzymaniu dyplomu lekarza, podczas oczekiwania

na nakaz pracy, spotkała mnie niespodzianka typu „propozycja nie do odrzucenia”.

Starszy kolega Zbigniew Wadowski, asystent w Oddziale Chirurgicznym Szpitala Miejskiego w Pabianicach, zaproponował mi 4-tygodniowe zastępstwo w pracy. Zastępstwo to było warunkiem zgody Ordynatora na odbycie przez kolegę kursu medycyny sportowej w Warszawie. Propozycję przyjąłem entuzjastycznie. Po przedstawieniu mnie Ordynatorowi i otrzymaniu pozwolenia na pełnienie zastępstwa, 1 listopada 1955 r. zostałem wolontariuszem - pełniącym obowiązki asystenta w oddziale chirurgicznym.

Po zakończeniu wolontariatu, będącego dla mnie pasjonującą przygodą, byłem już przekonany, że chirurgiczna droga jest moim przeznaczeniem.

Studenci II grupy Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Łodzi

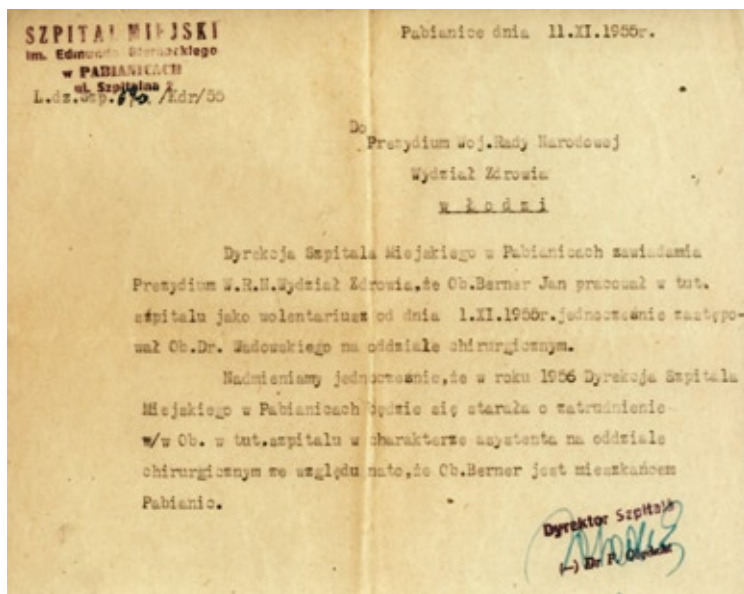
Szpital im. Norberta Barlickiego w Łodzi

Dyplom lekarza

Szpital Miejski im. Kindlera w Pabianicach

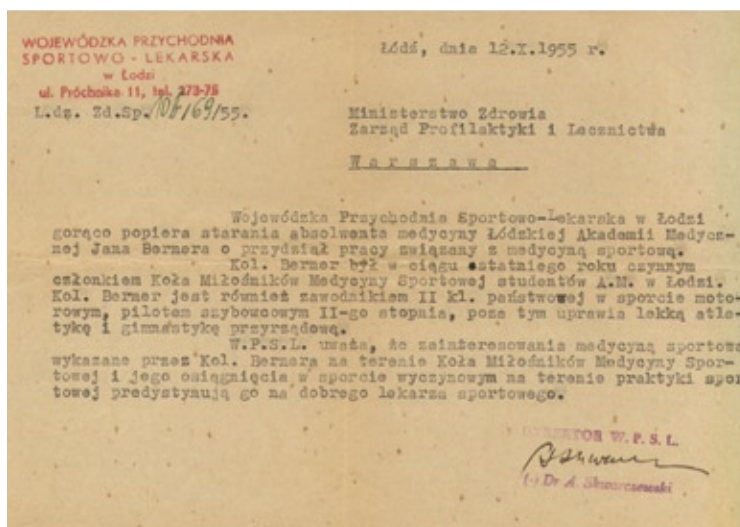
Zatrudnienie w Szpitalu Miejskim w Pabianicach

Od 1 grudnia 1955 r. zostałem zatrudniony w pabianickim szpitalu w ramach „naka-
zu pracy”. Zostałem skierowany na Oddział Chorób Wewnętrznych, który dysponował
wtedy wolnym etatem. Ponieważ oddział wewnętrzny i chirurgiczny znajdowały się na
tym samym obszarze szpitala, istniała możliwość kontaktu z chirurgią.

Szpital Miejski Żeromskiego w Pabianicach

Za zgodą ordynatorów obu oddziałów (dr Franciszka Bianka i dr Michała Dobulewicz) mogłem brać także udział w dyżurach na oddziale chirurgicznym.

Pismo W.P.S.L w Łodzi do Ministra Zdrowia

Wkrótce, na moją prośbę i za zgodą dyrektora szpitala, zostałem przeniesiony na zwolniony etat na chirurgii. 2 listopada 1957 roku rozpocząłem specjalizację z chirurgii ogólnej I stopnia pod kierunkiem dr Dobulewicza (z akceptacją specjalisty wojewódzkiego dr Tadeusza Wagnera).

Dyżur lekarza sportowego na meczu piłki nożnej

Dotychczasowa praca na oddziale chirurgii została mi wliczona do okresu specjalizacji. Dzięki temu ordynator oddziału już w grudniu tego samego roku wyznaczył mi wykonanie pierwszej samodzielnej operacji (appendectomy).

Sędzia zawodów drużyn sanitarnych PCK w Pabianicach

Do roku 1960 wziąłem udział w 1092 operacjach z zakresu chirurgii ogólnej (ok. 1/4 stanowiły zabiegi samodzielne). W tym okresie, po przeszkoleniu, u 78 chorych wykonałem znieczulenie ogólne oraz ponad 200 zabiegów chirurgicznych – ambulatoryjnie. Asystowałem również znakomitym chirurgom operującym gościnnie w naszym oddziale, takim jak: prof. Marian Stefanowski, prof. Karol Stapor, doc. Stanisław Cieśliński, doc. Zbigniew Węgrzyn, prof. Andrzej Alichniewicz. Uczestniczyłem również w konsultacjach zapraszanych specjalistów z klinik Akademii Medycznej: doc. Ryszarda Feniksa, prof. Włodzimierza Musiała, prof. Edmunda Bartkowiaka, prof. Bogdana Wróblewskiego, prof. Stanisława Pokrzywnickiego.

13 września 1960 roku złożyłem z wyróżnieniem egzamin praktyczny (operacja przepukliny pachwinowej sposobem Girarda w asyście starszego kolegi dr Leszka Ziemby) oraz egzamin teoretyczny przed komisją z udziałem konsultanta wojewódzkiego w dziedzinie chirurgii i kierownika specjalizacji. Uzyskując specjalizację I stopnia w chirurgii ogólnej oraz pozytywną ocenę pracy na oddziale chirurgicznym, na wniosek ordynatora, specjalista wojewódzki prof. dr hab. med. Andrzej Alichniewicz

ustalił rozpoczęcie specjalizacji stopnia drugiego od 26 września 1960 r. Kierownikiem specjalizacji został dr Jerzy Kasperski, były adiunkt w I Klinice Chirurgicznej AM w Łodzi, aktualny ordynator oddziału chirurgicznego w Pabianicach.

Prezydium
MIEJSKIEJ RADY NARODOWEJ
w Pabianicach
Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej

Ob. Berner Jan
w miejscu.

Data 11.XI.1965 znak 21.48-408/65

Przyjmuję Obywatela/kę do pracy w PMRN-wydz. Zdr. i Op.Społ.Pabianice
na czas czas nieoznaczony (marwa zakładu pracy)
(tj. trzymiesięczny okres próbnny, a po jego upływie na czas nieoznaczony, na czas pełnej umowy ... do dnia ... itp.)
i powierzam obowiązki lekarza med. w Poradni Sportowo-lekarskiej (wymaga uprawnień, posiadał stanowisk lub rodzaj czynności)
Do pracy należy zgłosić się w dniu 1 grudnia 1965r.
W czasie trwania umowy o pracę będzie obywatel(ka) otrzymywał(a) wynagrodzenie płatne z góry – z dotu*)
w sposób i na warunkach przewidzianych w Rozp. Rady Min. z dn. 12.12.1958r.Dz.Ust.
nr.74
(powołuje się na odpowiadający obwód chorobowy pracy, regulamin pracy itp.)
a mianowicie: wg. stawki V.L.- 1.900 zł,m-cznie w ilości 2 godzin dziennie
(wymienić grupę, stawki, lub kwotę wynagrodzenia, dodać prawo do premii itp.)

*) Niepotrzebne skreślić
CWD – Os-12 – Potwierdzenie zawarcia umowy o pracę z pracownikiem umysłowym
w zakładach pracy nie będących urzędami (dawny Os-12).

Zatrudnienie w poradni sportowo lekarskiej

Uzyskanie wysokiej oceny pracy na tym etapie, jak również zdanie egzaminów specjalistycznych zawdzięczam całemu zespołowi: lekarzom i pielęgniarkom oddziału, tworzących niepowtarzalną życzliwą i koleżeńską atmosferę pracy. Niewątpliwy wpływ na to miała postawa ordynatora dr Michała Dobulewicz – oraz jego z-cy dr Jerzego Kasperskiego – wybitnych specjalistów i znakomitych nauczycieli.

Spośród zespołu lekarskiego chciałbym przede wszystkim wymienić dr Stanisława Szadkowskiego (chirurg) z żoną Jadwigą (lek. chorób wew. i kier. pkt. krwiodawstwa), dr Leszka Ziembę (chirurg) z żoną Haliną (lek. poł.-gin.), dr Czesława Bartkowi (chirurg) z żoną Jadwigą (lek. pediatra i kier. pkt. krwiodawstwa) oraz chirurgów: dr Zbigniewa Wadowskiego, dr Jerzego Gryzla. Blokiem operacyjnym kierowała wtedy prześwietnie piel. Teodozja (Tosia) Skupińska, która jednocześnie, po przeszkoleniu przez prof. Stanisława Pokrzywnickiego, zajmowała się znieczuleniem ogólnym chorych oraz prowadziła szkolenia w tym zakresie (od tzw. kapanki na maskę eterem, aparatem Ombredana, a później wojskowym aparatem Hidebring z demobilu). Oddziałowa

chirurgii Halina Putrym była wzorem dla zespołu – to dzięki Niej opanowałem perfekcyjnie wykonywanie dożylnych najtrudniejszych iniekcji. Na bloku operacyjnym wyróżniały się pielęgniarki: Janina Paprocka, Maria Ławryniewicz, Weronika Hanczarek i Mirosława Zaborowska. Zespół ten był zawsze przygotowany, chętny do zabiegów – nie tylko planowych, ale również doraźnych i nagłych. A wszystko to z dużym wsparciem ze strony obsługi. Młody adept sztuki chirurgicznej mógł tutaj zawsze liczyć na ich pomoc, wsparcie i życzliwą radę.

Działalność administracji szpitala, pod kierownictwem dyrektora lek. med. Rudolfa Pieszaka i przedstawiciela Związków Zawodowych Pracowników Służby Zdrowia Romana Jarzyny, niezależnie od różnicy zdań zawsze nastawiona była na wspieranie niełatwej pracy chirurgów. Spotykaliśmy się także ze zrozumieniem, a często z pomocą dr Stanisława Kokorzyckiego, kierownika Miejskiego Wydziału Zdrowia w Pabianicach.

Bardzo aktywnie działał w tym czasie pabianicki oddział Polskiego Towarzystwa Lekarskiego pod przewodnictwem dr Rudolfa Pieszaka. Comiesięczne zebrania lekarskie umożliwiały poznawanie najnowszych osiągnięć w różnych dziedzinach medycyny. Możliwość przedstawiania referatów sprzyjała także wzajemnemu doksztalcaniu. Odbływały się interesujące kursy jak np. pierwsze badania EKG w chorobach serca.

W roku 1957 zostałem przyjęty do łódzkiego oddziału Towarzystwa Chirurgów Polskich. Od tego czasu prenumerowałem Polski Przegląd Chirurgiczny. W roku 1959 opublikowałem w nim moją pierwszą pracę p.t. „Torbielowaty naczyniak sieci większej”, a rok później wygłosiłem na zebraniu chirurgów – członków TChP pierwszy referat „Ostra rozstrzeń żołądka”. Prace te okazały się pierwszym krokiem w moich badaniach naukowych, dokonywanym na pabianickiej drodze ku chirurgicznej pasji. Jako specjalista I stopnia w chirurgii ogólnej w czasie pracy na oddziale chirurgicznym w szpitalu w Pabianicach (27.IX.1960 – 1.V.1962), wykonałem 215 operacji, w tym 167 samodzielne, 83 zabiegi ambulatoryjne oraz u 6 chorych prowadziłem znieczulenie ogólne dotchawicze. Wykonywane operacje dotyczyły: przewodu pokarmowego – żołądka, pęcherzyka i dróg żółciowych, jelita cienkiego i grubego, śledziony, nerek, chorób tarczycy (m.in. strumectomie, także w znieczuleniu miejscowym), guzów jajnika, pęcherza i dróg moczowych, nowotworów piersi, urazów (trepanacje czaszki i trepanopunkcje, repozycje złamań kończyn górnych i dolnych, amputacje kończyn dolnych).

Poza pracą w szpitalu dodatkowo współpracowałem z dr Konradem Długaszewskim w poradni rejonowej, a później miejskiej przychodni chirurgicznej i przez 4 lata badałem kandydatów na kierowców pojazdów mechanicznych. Wraz z dr Zbigniewem Wadowskim utworzyliśmy Miejską Radnię Sportowo-Lekarską. Przez 25 lat (1956-1981) byłem także lekarzem sportowym w „moim” klubie Włóknarz Pabianice.

W 1962 roku podczas przerwy między operacjami dr Jerzy Kasperski, mój kierownik specjalizacji i ordynator oddziału, pokazał mi ogłoszenie Ministerstwa Zdrowia

w „Dzienniku Łódzkim” dotyczące otwarcia studiów doktoranckich dla chirurgów. Po czym powiedział: *„Janku to jest propozycja dla ciebie, zgłoś swoją kandydaturę, obronisz pracę doktorską i wrócisz do Pabianic, a następnie obejmiesz po mnie ordynaturę”*.

Po powrocie do domu i naradzie rodzinnej spotkałem się w tej sprawie z prof. Alichniewiczem – kierownikiem III Kliniki Chirurgicznej w Łodzi. Rada profesora była krótka: *„Zgłaszaj swą kandydaturę, popieram te studia, będziesz mógł je odbywać w naszej klinice”*. Zgłosiłem więc moją kandydaturę i zostałem przyjęty na studia pod warunkiem odbywania ich w klinice Akademii Medycznej w Łodzi oraz rezygnacji z prac dodatkowych. Otrzymałem też stypendium 2000 zł miesięcznie. 1 maja 1962 roku zostałem pierwszym chirurgiem-stypendystą Ministerstwa Zdrowia w III Klinice Chirurgicznej AM, gdzie dalszy przebieg mojej specjalizacji w chirurgii ogólnej II stopnia odbywał się pod kierunkiem prof. Andrzeja Alichniewicza. Pabianicka droga mojej chirurgicznej pasji zaczęła przekształcać się w „wielopasmową trasę akademickiej”.

Zdarzenia i przygody

Pierwsza samodzielna operacja

Niezapomnianym wydarzeniem na mojej drodze chirurgicznej była decyzja ordynatora dr Dobulewicza o wykonaniu przeze mnie samodzielnej operacji. 6 grudnia 1957 roku u chorego (lat 33) z ostrym zapaleniem wyrostka robaczkowego – wykonałem appendectomię w asyście kolegi dr Leszka Ziemby. Wizytujący przebieg operacji dr Jerzy Kasperski (z-ca ordynatora) na zakończenie zabiegu gratulując powiedział *„będzie z Ciebie chirurg”*. Tydzień później wypisałem chorego do domu – z gojącą się raną i bez powikłań.

Po zakończeniu wszystkich zabiegów tego dnia odbyło się spotkanie zespołu z poczęstunkiem, zwanym „tradycyjnym pasowaniem na chirurga”. Szef oddziału pogratulował nowemu chirurgowi i wzniesiony został toast przygotowanym przeze mnie „nie-szczęsnym” wiśniakiem na rumie w artystycznej butelce. Na zakończenie spotkania uradowany raz jeszcze podziękowałem ordynatorowi i kolegom. „Ale” podczas wychodzenia z sali szef nachylając się ku mnie powiedział: *„Kolego zorganizowałeś miłe spotkanie, ale wiedz, iż prawdziwy chirurg pije tylko czystą wódkę”*. Zapamiętałem tę sentencję do dziś i wspominam niekiedy podczas okazyjnych spotkań.

Motocyklem na operację

Rozpoczyznałem pracę na chirurgii w okresie uprawiania wyczynowego sportu motorowego (1947 – 1957) – motocyklowe rajdy, crossy, wyścigi, krajowe i międzynarodowe. Podczas pewnego ostrego dyżuru naszego oddziału chirurgicznego wydarzyła się przygoda łącząca jakby obie moje pasje: chirurgię i sport. Zaistniała potrzeba pilnej konsultacji kardiologicznej u chorego, przygotowywanego do operacji w trybie pilnym.

Pojawił się wówczas problem czasu i transportu z Łodzi konsultanta z kardiologii doc. Ryszarda Fenigsena. Zaproponowałem moją pomoc w tym zakresie, z wykorzystaniem motocykla (Victoria Sport 350). Po przyjęciu propozycji przez szefa dr Jerzego Kasperskiego – wykonałem zadanie przywożąc pana docenta z Łodzi do Pabianic, w ciągu ok. 25 minut od chwili podjęcia decyzji. Konsultacja była w pełni udana i korzystna dla pacjenta. Otrzymałem podziękowanie i zyskałem uznanie ordynatora. Natomiast po zakończonej konsultacji docent początkowo odmówił powrotu motocyklem do Łodzi, nie chcąc przeżywać po raz drugi emocji jakie spotkały go podczas jazdy do Pabianic. Jednak po zapewnieniu, że będzie to turystyczna przejażdżka zmienił zdanie. Powrót był spokojny i bezpieczny. Zakończył się uznaniem ze strony p. docenta dla korzystania z tego rodzaju środka lokomocji oraz miłym pożegnaniem.

Zapalić z rektorem

Dwa lata później spotkało mnie wyznaczenie do asysty podczas operacji żołądka, wykonywanej przez gościa – wybitnego chirurga, rektora AM w Łodzi profesora Mariana Stefanowskiego, z udziałem ordynatora dr Michała Dobulewicza. Czulem się wyróżniony, zemocjonowany i w czasie operacji nadmiernie aktywny. W pewnym momencie prof. Stefanowski zwrócił się do mnie tymi słowy: „*kolego, proszę Was nie obetnijcie mi palca*”. Zrobiło mi się gorąco i dalej asystowałem bardziej spokojnie i uważnie. Po zabiegu profesor dziękując mi za pomoc poczęstował mnie papierosem. Byłem całkowicie zaskoczony, pojawiła się błyskawiczna myśl czy nie obrażę profesora odmową? Profesor jakby brał pod uwagę moją nieśmiałość, więc powtórzył – *Proszę, kolego. – Dziękuję panie profesorze* – odpowiedziałem – *ale od mojej harcerskiej przygody w młodości nie palę*. Profesor na to – *no to cię podziwiam i gratuluje*.

Przygoda związkowa

Rozpoczęła się ona podczas podpisywania w kadrach umowy o pracę, kiedy to zostałem powiadomiony o działalności Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia oraz możliwości zostania jego członkiem. Kilka dni później zostałem poproszony na walne, sprawozdawczo-wyborcze zebranie. Siedzącego obok mnie na sali Romana Jarzynę poznałem wcześniej w biurze administracji szpitala jako działacza związków zawodowych. W trakcie zgłaszania kandydatów do Rady Zakładowej zgłosił moją kandydaturę. Powiedziałem mu, że jeszcze nie należę do Związku, na co odpowiedział – „*Już należysz, a przecież lubisz pracę społeczną*” (aktualnie byłem w zarządzie MRKS Włókniarz, działałem w PCK jako sędzia zawodów drużyn sanitarnych i członkiem PTTK). Nie chcąc stwarzać niepotrzebnych komplikacji wyraziłem zgodę na kandydowanie. Jakież było moje zdziwienie, gdy ogłoszono wyniki i okazało się, że otrzymałem największą liczbę głosów i zostałem wybrany przewodniczącym Rady. Na pierwszym posiedzeniu zapoznałem się z obowiązkami, dotychczasową działal-

nością, kartą pracownika i pracą sekretariatu. Wkrótce jednak mój „związkowy los” został poddany ostrej próbie. Zostałem wezwany przez dyrektora szpitala i przełożoną pielęgniarek oraz sekretarza POP celem złożenia podpisu na przygotowanym wypowiedzeniu dla pracownika kotłowni, który podczas pracy był w stanie wskazującym nietrzeźwość. Postanowiłem przeprowadzić dochodzenie w tej sprawie, przed złożeniem podpisu. Dyrektor niechętnie, odroczył jednak na dwa dni rozwiązanie umowy. W czasie rozmów z pracownikami i kierownikiem kadr dowiedziałem się, że nigdy nie było zastrzeżeń do pracy i przypadków używania alkoholu podczas dyżuru, a pracownik nie był dotąd karany. Tłumaczył się on, że nie pił w czasie pracy, jedynie był po rodzinnej uroczystości. Miał na utrzymaniu żonę i 7 – ro dzieci, prosił o złagodzenie kary, zapewniając, iż nigdy to przewinienie się nie powtórzy. Na spotkaniu z dyrekcją przedstawiłem okoliczności tej sprawy i zaproponowałem naganę z wpisaniem do akt. Dyrektor odmówił i kategorycznie zażądał podpisania wypowiedzenia, na co nie wyraziłem zgody. W odpowiedzi dyrektor stwierdził, iż zatwierdza wypowiedzenie, a mój podpis w tej sytuacji jest mu niepotrzebny. Mimo gorącej atmosfery spokojnie potwierdziłem moją propozycję radząc dyrektorowi ponowne przemyślenie sprawy i wzięcie pod uwagę także jej aspekt społeczny. W przeciwnym razie byłbym zmuszony odwołać się do władz wojewódzkich. Następnego dnia dyrektor przywrócił pracownika do pracy z wpisana naganą do akt. W tym samym dniu pracownik zgłosił się do mnie i dziękował (płacząc) za pomoc będącą ratunkiem dla jego rodziny. Zapewnił, iż nigdy nie powtórzy się żadne przewinienie w pracy. W następnych latach tego słowa dotrzymał. Po zakończeniu tej sprawy odczułem satysfakcję z pomocy drugiemu człowiekowi i równocześnie podziękowałem dyrektorowi za decyzję i wyrozumiałość.

Propozycja z partii

Kilkumiesięczne przewodniczenie Radzie Zakładowej Zw. Zaw. Prac. Służby Zdrowia w dużym miejskim szpitalu zajmującym 4 budynki w różnych częściach miasta, który mimo trudności finansowych systematycznie rozwijał się, miało wpływ na dobrą opinię o Radzie. Tworzyliśmy przyjazną atmosferę sprzyjającą jakości pracy, wzajemnej współpracy w pokonywaniu trudności i problemów. Równocześnie dbałość o dobro pracowników, pacjentów oraz szpitala, była doceniana przez społeczeństwo. W niedługim czasie udało się powołać komitet budowy nowego szpitala, uzyskując zainteresowanie władz i poparcie społeczne. Niestety, narastający kryzys, mimo zebranych sporych funduszy uniemożliwił dalsze prowadzenie tej akcji. Mimo odroczenia realizacji pomysłu na kilka lat, z pewnością zapoczątkowana została jednak idea budowy nowego szpitala.

Działalność społeczna nie hamowała przy tym mojego rozwoju, zaangażowania i postępów w chirurgii. Mogła też, jak sądzę, mieć wpływ na zaskakującą propozycję jaka mnie spotkała. W czasie pełnienia dyżuru odwiedził mnie sekretarz POP PZPR,

kierownik kadr szpitala i przekazał mi do wypełnienia podanie – wniosek o wstąpienie do partii – PZPR. Uzasadniał propozycję moją dotychczasową, aktywną działalnością społeczną. Nie przyjąłem tego wniosku, motywując koniecznością zapoznania się ze statutem partii przed podjęciem takiej decyzji. Następnego dnia statut otrzymałem. Po kilku dniach spotkaliśmy się ponownie, znów na dyżurze. W czasie naszej rozmowy – oświadczyłem, że jestem praktykującym katolikiem, wychowanym przez rodziców w wierze. Moim wzorem szlachetnego i prawego człowieka, godnym do naśladowania był i jest ksiądz prefekt i nasz wychowawca Alojzy Pustelnik-Puszczyński, a także szkolny kolega z Gimnazjum im. Jędrzeja Śniadeckiego w Pabianicach, późniejszy biskup ks. Bohdan Bejze. Moje wstąpienie do partii o zupełnie innym światopoglądzie byłoby niezgodne zarówno z moimi zasadami jak i z samym jej statutem. Wydawało się, że nasza szczerza rozmowa zakończyła sprawę. Tymczasem po kilku dniach doszło do kolejnego spotkania, na którym sekretarz POP przedstawił mi opinię sekretarza komitetu miejskiego dotyczącą sprawy mojego wstąpienia do partii. Brzmiała ona: *„Znamy kol. Bernera, jeszcze z harcerstwa, wysoko go oceniamy, a jego obecny światopogląd pozostawmy na przyszłość z jednym warunkiem – niech sobie chodzi do kościoła, tylko nie prowadzi księdza pod baldachimem w czasie procesji”*. Po wysłuchaniu powyższej opinii i propozycji jeszcze mocniej dotarło do mnie, że jej przyjęcie byłoby niegodną honoru nieuczciwością i absolutnie nie mogę jej przyjąć. Poprosiłem o przekazanie sekretarzowi komitetu podziękowania za propozycję i miłą ocenę.

Kończąc opis tego wydarzenia, muszę stwierdzić, że dziś wcale nie dziwię się tego typu działaniom stosowanym wówczas w celu pozyskiwania młodych ludzi i próbom zmian ich światopoglądu w celu utrwalania systemu totalitarnego. Na szczęście jednak, mimo pewnych sukcesów nie udało się zmienić większości naszego społeczeństwa czy przekreślić zasad, wartości, wiary pokoleń Polaków, ani zniszczyć wielowiekowej historii narodu. Chciałbym dodać, że po zmianie pracy i środowiska, już w klinice chirurgicznej Akademii Medycznej, nigdy nie spotkały mnie podobne propozycje, choć kwestie awansu w pracy były spowalniane. Nie miało to jednak wpływu na mój rozwój oraz zaangażowanie w chirurgii i działalności naukowej.

Dokument z przeszłości

Wydarzeniem niezwykłym podczas mojej pracy na chirurgii w Pabianicach było organizowane przez asystentów spotkanie z okazji imienin szefa dr Michała Dobulewicz. W tym czasie został po raz pierwszy wydany album poświęcony Powstaniu Warszawskiemu, a nam udało się go zakupić na prezent. Podczas spotkania na imieninowej kawie przekazaliśmy go uroczystie solenizantowi i wspólnie rozpoczęliśmy oglądanie unikalnego albumu. W pewnym momencie dotarliśmy do niezwykle strony - na pierwszej było zdjęcie budynku w Warszawie, w którym na piętrze w dużym oknie obłożonym workami z piaskiem stał karabin maszynowy na podpórkach, a za

nim trzech młodych powstańców. Na stronie drugiej ten sam budynek, ale zamiast okna - olbrzymia dziura i podpis pod zdjęciem „minuta po uderzeniu pocisku artyleryjskiego”. Dr Dobulewicz przekładający strony albumu, zatrzymał się i przez kilka minut nie odzywał się, po chwili cichym głosem powiedział do nas: „Tutaj był nasz syn, powstaniec”. Następnie wstał, wziął album i wyszedł kierując się do mieszkania, w której przebywała żona. Następnego dnia podziękował nam za album, który po tylu latach, był dowodem żołnierskiej śmierci ukochanego syna.

Rozdział II

Akademicka droga chirurgicznej pasji

III Klinika Chirurgiczna Akademii Medycznej w Łodzi miała swoje pierwotne miejsce w szpitalu klinicznym im. Norberta Barlickiego (dawniej im. Prezydenta Ignacego Mościckiego). Kierował nią, do czasu przejścia na emeryturę, prof. Wincenty Tomaszewicz. W roku 1961 klinika została przeniesiona do szpitala im. N. Pirogowa, a kierownikiem został doc. dr hab. Andrzej Alichniewicz (adiunkt i z-ca prof. Jerzego Rutkowskiego), stając się najmłodszym szefem kliniki w Polsce.

Szpital im. M. Pirogowa w Łodzi - III Klinika Chirurgiczna AM

Klinika i katedra w ciągu roku zostały przystosowane do działalności diagnostyczno-terapeutycznej oraz dydaktycznej. Uzupełniono też skład zespołu, zostałem jego członkiem 1 maja 1962 roku – jako chirurg-stypendysta – w ramach studiów doktoranckich Ministerstwa Zdrowia. W skład zespołu Kliniki wchodził: doc. dr med. Władysław Czerucki oraz dr dr Tadeusz Zawadzki, Mieczysław Dziwisz, Alfred Vogel, Adam Sołtysiak, Bronisław Serafin, Maria Chmayowa (anestezjolog), Krystyna Kasprzakowa, dr Bogdan Janowski, dr Eugeniusz Koszański i Henryk Zalech, Ryszard Kujawski, Julisz Szenic, Segiusz Skorobogaty (z II kliniki chirurgicznej szpitala im. Seweryna Sterlinga), dr dr Jan Martin, Andrzej Joss, Jan Berner, Jan Czajkowski, Marek Kaszyński, Adam Dziaki, Andrzej Kling, Tomasz Westfal Zbigniew Szuflet, E. Małafiej, J. Mastalerz oraz Arfan Saleh (rodem z Kurdystanu, przebywający w klinice na kilkuletnim stażu podyplomowym i specjalizacji), Paweł Górski. W skład zespołu wchodził też anestezjolog: Czesława Grajewska, Zbigniew Stengert, Czesław Arcimionek, Andrzej Kieruczenko, Dariusz Hans, Zdzisław Drobniewski oraz znakomity zespół w klinicznej pracowni badań laboratoryjnych: mgr Danuta Gintowt-Dziewałtowska i mgr Zdzisława Alwasiak oraz dr dr Jerzy Bocian, A. Kunecki, M. Torzecki. Kierowniczką bloku operacyjnego była niezastąpiona pielęgniarka M. Sprudin z zespołem.

Profesor A. Alichniewicz z zespołem III Kliniki Chirurgicznej AM

Docent Andrzej Alichniewicz jako były asystent, adiunkt i dyrektor Publicznego Szpitala im. S. Sterlinga posiadał wrodzone zdolności organizacyjne, dydaktyczne, a także umiejętności manualne i talent chirurgiczny. Przeszedł solidną szkołę w zakresie torakochirurgii i kardiochirurgii. Odbił szereg staży w chirurgii ogólnej i klatki piersiowej w kraju i zagranicą. Jako stypendysta fundacji Rockefellera w USA szkolił się również w chirurgii ogólnej, naczyniowej doświadczalnej oraz w zakresie patofizjologii chirurgicznej. Rozległa wiedza i doświadczenie doc. Andrzeja Alichniewicza, jego postawa etyczna i moralna oraz nowoczesny sposób prezentowania doświadczeń naukowych i osiągnięć miała ogromny wpływ na postęp chirurgii. Pełniąc funkcję kierownika Katedry i Kliniki Chirurgicznej AM w Łodzi, przyczynił się do rozwoju działalności naukowej i dydaktycznej w naszym regionie, tworząc znaną „Łódzką Szkołę Chirurgiczną”. Cieszył się wysokim uznaniem wśród chirurgów w kraju i poza jego granicami. Będąc członkiem jego zespołu miałem niepowtarzalne możliwości rozwoju dotychczasowych umiejętności chirurgicznych, jak również naukowych i dydaktycznych. Umożliwiły one szereg późniejszych osiągnięć i pogłębiły moją fascynację CHIRURGIA. Życzliwy, koleżeński i reprezentujący wysoki poziom wiedzy Zespół sprzyjał wielostronnej wzajemnej konstruktywnej współpracy.

PREZYDIUM ~~WZEW~~ RADY NARODOWEJ
w m. Łodzi
Nr 2155

Łódź, dnia 10 maja 1966 r.

ZAŚWIADCZENIE

Stwierdza się, że Ob. Jan Berner ur. 2.III.1932 r.
syn(~~ów~~) Stefana
został uznany za specjalistę drugiego stopnia
(skrótnie wymienić stopień specjalizacji)
w zakresie chirurgii w dniu 29 kwietnia 1966 r.
w trybie § 24 zarządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29.XII.1962 r.
2, poz. 4 z 1963 r.)
uznawania lekarzy za specjalistów (Monitor Polski Nr ~~XXXXXXX~~).
Zaświadczenie o uznaniu lekarza za specjalistę.

Pieczęć okrągła

Kierownik Wydziału
Tadeusz Lewy
~~lek. Tadeusz Lewy~~

Mz/Kd-26 CWD, Bioma 86, Sam. 84/85
PLDz.Akc. IT. SR. 18.886x2. Druk. 1/10 A3

Zaświadczenie specjalizacji II stopnia w chirurgii

Ułatwieniem w nawiązaniu współpracy w Klinice było nabyte przeze mnie doświadczenie w oddziale chirurgicznym, a także na prawie 2-letnim stażu i pracy na oddziale wewnętrznym w szpitalu w Pabianicach w latach 1955-1962 (kier. spec. dr Franciszek Bianek, spec. woj. prof. Włodzimierz Musiał). W klinice od pierwszych dni brałem udział w ostrych dyżurach na całe miasto i część województwa łódzkiego. Na jednym z pierwszych dyżurów wykonałem u dwóch chorych po wypadku drogowym trepanopunkcję po rozpoznaniu klinicznym krwiaka podoponowego - z natychmiastowym odzyskaniem przytomności i poprawą stanu ogólnego. Muszę przyznać, że wkrótce po rozpoczęciu pracy na oddziale i podczas kolejnych dyżurów odczułem wśród kolegów, iż jestem traktowany w zespole jako jeden z nich. W tym okresie wykonywaliśmy w czasie dyżuru od 12 do 20 zabiegów operacyjnych. Dotyczyły one najczęściej nagłych chorób przewodu pokarmowego i urazów.

Nowym i ważnym dla mnie doświadczeniem była wtedy działalność dydaktyczna - prowadzenie zajęć teoretycznych i ćwiczeń praktycznych ze studentami Wydziału Lekarskiego AM oraz udział w badaniach naukowych. Nie wiedziałem wtedy jeszcze, że tę działalność kliniczną w tak szerokim zakresie będę wykonywał przez następne kilkanaście lat (1962-1978). Nie sądziłem również, że chirurgia, wspierana badaniami naukowymi stanie się moją pasją. Systematyczny postęp w dziedzinie diagnostyki m.in. endoskopii, ultrasonografii i radiologii, badań laboratoryjnych, histopatologii, a później w leczeniu (radioterapii i chemioterapii) sprzyjał niespotykanemu dotąd rozwojowi chirurgii. Rozszerzał nie tylko zakres taktyki operacyjnej, ale umożliwiał wybór bardziej precyzyjnego i optymalnego zabiegu chirurgicznego u chorego.

Działalność chirurgiczna

Chirurgia ogólna

Wśród chorób przewodu pokarmowego najczęstszą w tym okresie była choroba wrzodowa dwunastnicy i żołądka. Oprócz wielu metod klasycznej operacji-resekcji żołądka, wykonywaliśmy również operację Rydygiera i jej odmiany. Później została wprowadzona także operacja oszczędzająca, której pionierem był profesor Alichniewicz, rozgraniczający leczenie w chorobie wrzodowej żołądka i dwunastnicy. Wprowadził on zmodyfikowaną wagotomię wybiórczą (asystowałem prof. Alichniewiczowi do pierwszej tego typu operacji) i wysoce wybiórczą. Ten drugi typ wykonywanej u nas operacji miał dobre wyniki odległe. U chorych na raka żołądka w zależności od badania histopatologicznego, typu i rodzaju, stopnia zaawansowania i umiejscowienia, wykonywaliśmy częściowe wycięcie żołądka lub całkowite zespolenie przełyku z pętlą jelita cienkiego. U chorych na raka przełyku po całkowitym wycięciu wykonywaliśmy odtworzenie przewodu pokarmowego przez zespolenie pętli jelita cienkiego lub grubego oraz coraz częściej z przystosowanym przy pomocy staplerów żołądkiem z częścią szyjną przełyku. Wykonywaliśmy również rekonstrukcje przełyku po przebytych opa-

rzeniach. W przypadkach nieoperacyjnego raka przełyku udrażnialiśmy przełyk przez wprowadzenie protezy z biomateriału (produkcji Tricomed) przyrządem skonstruowanym na bazie ezofagoskopu metalowego przez kol. dr Bogdana Janowskiego.

Operacja wprowadzenia protezy przełyku - dr B. Janowski, dr J. Berner, C. Okrojek (Tricomed)

Nasze wyniki przedstawiliśmy m.in. na XIV Zjeździe Sekcji Torakochirurgicznej i Chirurgów Naczyniowych TChP¹.

Profesor Andrzej Alichniewicz dokonał także szereg modyfikacji w diagnostyce i terapii u chorych na choroby przewodu pokarmowego, m.in. stosowanie sondy Saengstakena Blaekmoora. Dokonaliśmy zmian w postępowaniu w stanach zapalenia pęcherzyka żółciowego, kamicy i powikłań po przebytych operacjach na drogach żółciowych. W zwężeniach brodawki Vatera wykonywaliśmy nacięcie lub plastykę bro-

¹ Andrzej Alichniewicz, Jan Berner, Ryszard Kujawski, Tadeusz Zawadzki – „Zabiegi wytwórcze przełyku w leczeniu zwężeń pooparzeniowych”, 27-28.V.1971 r. – Pamiętnik Zjazdu, PZWL, Warszawa 1971, 22

dawki lub bańki. Stosowaliśmy badania kompleksowe przed- śród- i po-operacyjne dróg żółciowych, cholangiografię i cholangiomanometrię. Wprowadziliśmy zmodyfikowane postępowanie u chorych z nawracającą niedrożnością jelit stosując zgłębnik Miller-Abotha uzyskując wyleczenia. U chorych z zaawansowanym wrzodziejącym zapaleniem jelita grubego stosowaliśmy z powodzeniem kolektomię totalną. Zgodnie z zaleceniem profesora, który nie uznawał przewlekłego zapalenia wyrostka robaczkowego – zawsze wykonywaliśmy kontrolę układu chłonnego, jelit i narządu rodnegu u kobiet, ograniczając liczbę niepotrzebnych zabiegów.

Badania dotyczące chorób dróg żółciowych i powikłań po operacjach przedstawialiśmy na konferencjach i zjazdach lekarskich².

Kardiochirurgia i chirurgia naczyniowa

Zabiegi chirurgiczne w obrębie górnego odcinka przewodu pokarmowego były ściśle związane z torakochirurgią, której głównym reprezentantem był dr Bogdan Janowski, uczeń prof. Rinka, poprzednio zatrudniony w klinice kardio- i torako- chirurgii oraz chirurgii ogólnej WAM kierowanej przez płk. prof. Jana Pruszyńskiego. Braliśmy również udział w operacjach kardiochirurgicznych, wykonywanych przez prof. Alichniewicza. Asystowałem także do tych operacji – zwłaszcza u chorych ze zwężeniem lewego ujścia żylnego. Wobec naszych ograniczonych możliwości sprzętowych i jednoczesnego rozwoju ośrodka kardiologii w II Klinice Chirurgicznej AM prof. Jana Molla, zaprzestaliśmy jednak zabiegów kardiochirurgicznych w naszej klinice. Nadal wykonywane były operacje torakochirurgiczne, drenaż opłucnej, zwłaszcza po urazach klatki piersiowej, w przypadkach guzów płuca, odmy opłucnowej, ran płuca, złamań żeber z przemieszczeniem i krwotokami. U chorych z zatrzymaniem akcji serca wykonywaliśmy, po przeszkoleniu nas przez dr Janowskiego, tzw. bezpośredni masaż serca po natychmiastowym otwarciu klatki piersiowej (2 - 4 min.). U większości chorych uzyskiwaliśmy pozytywny wynik reanimacji. W nagłych przypadkach mieliśmy stałe połączenie z pogotowiem oraz sprzęt do zabiegu przygotowany w izbie przyjęć. Wprowadzenie nowych metod reanimacji, głównie masaż bezpośredni, przeszło do historii ośrodka. U chorych z nowotworami piersi wykonywaliśmy operacje wspólnie z dr Eugeniuszem Koszańskim, uczniem profesora Jerzego Rutkowskiego. Zwracał on uwagę na znaczenie wyniku doraźnego badania histopatologicznego, mającego wpływ na rozległość zabiegu. Były to tumorektomie lub szerokie wycięcia guza i amputacje piersi u chorych z rakiem, najczęściej sposobem Halsteda. W przypadkach zaawansowanych, miejscowo leczenie chirurgiczne było skojarzone z radioterapią w ośrodku onkologicznym (kier. dr Eugeniusz Studencki).

² Jan Berner, Ryszard Kujawski, Juliusz Szenic, Tadeusz Zawadzki - „Śródoperacyjne uszkodzenia dróg żółciowych” na XLVII Zjeździe Towarzystwa Chirurgów Polskich w 1974 roku w Katowicach – Pamiętnik Zjazdu 1974, 329

Chirurgia naczyniowa w tym okresie przechodziła w klinice niezwykle dynamiczny rozwój, zarówno w zakresie operacji na układzie żylnym jak i w chorobach tętnic. Wykonywaliśmy z satysfakcjonującymi wynikami operacje u chorych z marskością wątroby, nadciśnieniem wrotnym i krwotokami z żyłaków przełyku. Ustalono zostały kryteria wyboru optymalnego zabiegu odbarczającego nadciśnienie wrotne z wykorzystaniem żył. Były to połączenia naczyniowe tzw. splenorenalne, portocavalne, także z wstawkami protez (Tricomed). Zmodyfikowane usunięcie śledziony w tych operacjach, a zwłaszcza w jej urazach, zostało znacznie ułatwione przez wyłonienie w kierunku wątroby - sposób ten był nazwany „manewrem Alichniewicza”.

Utworzona została także przychodnia naczyniowa dla chorych z całego regionu łódzkiego. Ośrodek ten stał się jednym z najbardziej popularnych wśród czterech w kraju. Początkowo najbardziej liczną grupą wśród pacjentów byli pacjenci z chorobą Burgera (zarostowe zapalenie tętnic) i Raynauda (u kobiet). Zachorowania na chorobę Burgera dotyczyły przeważnie ludzi młodych, częściej mężczyzn, prawie zawsze palaczy papierosów. W następnych latach liczba zachorowań zaczęła systematycznie spadać. Wykonywaliśmy u tych chorych wprowadzoną przez prof. A. Alichniewicza operację na układzie współczulnym (sympatectomię lędźwiową i piersiową) z częstą dłuższą poprawą ukrwienia kończyny i zmniejszającą liczbę koniecznych amputacji kończyn lub ich ograniczenie. W daleko zaawansowanych zmianach u chorych, wykonywaliśmy plastykę tętnicy uda głębokiej, poprawiającą okresowo ukrwienie kończyny i zmniejszającą liczbę koniecznych amputacji lub ich ograniczenie.

U pacjentów z miażdżycą tętnic obwodowych, zwłaszcza po endarteriektomii i operacjach odtwórczych, pomostach żylnych, tętniaków tt. biodrowych i aorty oraz najczęściej u chorych z migotaniem przedsionków i zaburzeniach rytmu spotykaliśmy się z zatorami tętnic kończyn. U większości wykrywano zator wcześniej, z powodu nasilających się dolegliwości bólowych i narastającego niedokrwienia kończyny. Po podaniu heparyny przystępowaliśmy do zabiegu operacyjnego, nacięciu tętnicy ponad zaturem i usunięciu zakrzepu początkowo pętlą Dormia, a po wprowadzeniu do stosowania - cewnikiem z balonem, uzyskując ustąpienie niedokrwienia po zaszyciu nacięcia tętnicy szwem atraumatycznym. Podczas zakończenia resekcji żołądka u jednego z naszych chorych zauważyliśmy zasinienie jelita cienkiego i brak tętna na tętnicy kręzkowej górnej. Natychmiastowe usunięcie zatoru przywróciło ukrwienie jelita, zapobiegając martwicy jelit.

Na XV Zjeździe Sekcji Torakochirurgicznej i Chirurgów Naczyniowych TChP w Gdańsku w 1974 roku przedstawiliśmy nasze doświadczenia³. Dokonałiśmy analizy leczenia 104 chorych z zatorów tętnic obwodowych i przedstawiliśmy na XVI Zjeź-

³ Adam Sołtysiak, Jan Berner: Chirurgiczne leczenie zatorów tętnic z zastosowaniem pętli Dormia – Pamiętnik Zjazdu, 1974, 230 oraz Jan Berner, Ryszard Kujański, Adam Sołtysiak, Zbigniew Szuffel: Powikłania po operacjach odtwórczych tętnic u chorych z miażdżycą” – Pamiętnik Zjazdu 1974, 239

dzie Naukowym Sekcji Chirurgii Klatki Piersiowej, Serca i Naczyń TChP w Lublinie w 1976 roku⁴. Wykonywaliśmy przetoki tętniczo-żylne dla celów hemodializy u chorych z niewydolnością nerek⁵. Na XVII Zjeździe Sekcji Chirurgii Klatki Piersiowej, Serca i Naczyń TChP we Wrocławiu w 1977 r. przedstawiliśmy wyniki leczenia „41 urazów tętnic obwodowych”⁶.

Pacjenci po operacjach naczyniowych byli kwalifikowani do leczenia sanatoryjnego w Łądku Zdroju w założonym przez profesora Wincentego Tomaszewicza Klinicznym Ośrodku Naczyniowym. Każdy z asystentów kliniki raz w roku pełnił funkcję ordynatora tego ośrodka. Stosowaliśmy mające zdrowotne działanie u tych chorych: balneoterapię z wykorzystaniem istniejących wód radonowo siarkowych, kąpiele i okłady borowinowe oraz rehabilitację. Profesor Alichniewicz 4 razy w roku konsultował ośrodek w Łądku Zdroju. W czasie mojej pracy w klinice 18-krotnie pełniłem funkcję ordynatora oraz 4-krotnie konsultowałem ośrodek w zastępstwie profesora. Prowadzone badania u większości chorych wykazywały pozytywne wyniki leczenia uzupełniającego.

Profesor z Rodziną w czasie konsultacji w Łądku Zdroju

⁴ Mieczysław Dziwisz, Jan Berner, Adam Sołtysiak – Materiały Zjazdu, Lublin, 1976, F, 238

⁵ Adam Sołtysiak, Jan Berner, Witold Chrzanowski, Lech Kubala – *Polski Przegląd Chirurgiczny*, 1977, 49, 87, 739

⁶ Andrzej Alichniewicz, Jan Berner, Mieczysław Dziwisz, Ryszard Kujawski, Adam Sołtysiak – „41 urazów tętnic obwodowych” – Materiały Zjazdowe, 1977, 52., *Pol. Przegl. Chir.* 1979, Supp., 489.

Liczba zgłaszających się chorych w tym okresie na zarostowe zwężenie tętnic z powodu miażdżycy (arteriosclerosis obliterans) systematycznie wzrastała. Zmiany te dotyczyły nie tylko tętnic kończyn dolnych, ale także aorty i tętnic biodrowych. Coraz częściej spotykaliśmy u chorych także zmiany miażdżycowe w tętnicach szyjnych. Rozpoczęliśmy współpracę z neurologami w celu wczesnego wykrywania tych zmian i wszczęcia leczenia operacyjnego w tym zakresie. Wszystkie te zmiany spostrzegaliśmy przeważnie u chorych w wieku starszym. Początkowo u chorych z niedokrwieniem kończyn dolnych przy niewielkim odcinku niedrożnej tętnicy wykonywaliśmy początkowo endarteriektomię powiklaną zakrzepem i niedrożnością, wymagającą powtórnego zabiegu. Później stosowaliśmy pomosty żyłne zwykłe i odwrócone lub protezy z dobrymi, odległymi wynikami. U chorych ze zmianami zwężającymi tętnicę udową powierzchowną wykonywaliśmy (by-pass) zespolenie omijające żyłą odpiszczelową, pomiędzy tętnicą udową wspólną i podkolanową lub piszczelową.

W rozległych zmianach i tętniakach aorty wykonywaliśmy by-passy aortalno udo-
we (jedno i dwustronne), biodrowe stosując protezy naczyniowe. Profesor Alichniewicz dokonał również korzystnych zmian w technice operacji tętniaka aorty oraz prowadzeniu chorych po zabiegu operacyjnym.

Z asystentem-stażystą
przy operacji naczyniowej

Celem intensywnej opieki nad tymi chorymi, oddział pooperacyjny prowadzili chirurg i anestezjolog, co przyczyniło się do poprawy wyników leczenia. Możemy dziś uważać, że ten sposób postępowania dał początek dzisiejszych OIOM-ów. Od 1962 roku używaliśmy jedynie polskich protez naczyń krwionośnych Zakładu Artykułów Medycznych w Łodzi. Postępy radiologii, m.in. uzyskanie seriografu, możliwość wykonywania aorto-arteriografii zamiast dawną metodą Dos Santosa – metodą Seldingera bardziej bezpieczną i precyzyjną, ułatwiły nam dokładne rozpoznanie i umiejscowienie zmian. Zastosowanie z biomateriałów – protez naczyń krwionośnych powstałych w wyniku współpracy inżynierów i lekarzy umożliwiło skuteczną pomoc chirurgiczną chorym z powodu miażdżycy, a także w urazach tętnic zagrażających życiu. Pierwszą operację u chorego po zmiążdżeniu tętnic podobojczykowej-pachowej-ramiennej z zastosowaniem protezy Łódzkich Zakładów Medycznych – Centralnego Lab. Przem. Dziwiarskiego w Łodzi (później Tricomed) wykonał w roku 1961 dr Henryk Kuś z Wrocławia. Natomiast u chorych ze zwężeniem na tle miażdżycy prof. K. Dębicki i dr Jerzy Pryczkowski w Gdańsku, prof. Andrzej Alichniewicz i prof. Jan Moll w Łodzi. Chirurgiczny zabieg alloplastyki wykonał prof. Adam Gruca w Warszawie. Operacje chirurgiczne odbywały się początkowo w stałym kontakcie ze Zdzisławem Zbieranowskim, Czesławem Okrojkiem, Krzysztofem Raczyńskim, Andrzejem Nawrockim, prof. Januszem Szoslandem i współpracownikami. W tym okresie w czasie operacji był zawsze reprezentant Zakładu Artykułów Medycznych. Udział w tych operacjach wykonawców i twórców protez naczyń krwionośnych, później innych biomateriałów medycznych i wspólna ocena przyczyniała się do unowocześniania produkcji oraz uzyskiwania produktów najwyższej jakości, uznanych na całym świecie.

Narada w Tricomed. Dyr. Krzysztof Raczyński i prof. Jan Berner

10 spośród 22 oryginalnych wyrobów medycznych Tricomedu stało się unikalnymi rozwiązaniami w skali światowej. Dotyczyło to m.in. protez naczyniowych kości (czaszki, żuchwy), skóry syntetycznej, siatek przepuklinowych i innych polskich biomateriałów. Były one szeroko stosowane w kraju i zagranicą, m.in.: w Chinach, Meksyku, Turcji, Pakistanie, Syrii, Urugwaju, Litwie i we Włoszech. Uzyskały również liczne nagrody i wyróżnienia w USA, Niemczech i Hiszpanii.

Chciałbym przy tym wspomnieć, że inspiracja i pierwsze inicjatywy podjęcia prac dotyczących wytwarzania artykułów medycznych z biomateriałów wypłynęła od dr inż. Zdzisława Zbieranowskiego po powrocie ze zjazdu w Brnie w Instytucie Dzieciarstwa u Jana Dworzaka. Natomiast 25 września 1960 roku prof. J. Moll przesłał list do Zakładu i inż. Zbieranowskiego nakłaniający do podjęcia prac w tej dziedzinie, mogących przynieść znaczne korzyści medycynie, a przede wszystkim choremu.

Jak dalece te inspiracje i inicjatywy wpłynęły na rozwój polskich biomateriałów świadczą wyniki uzyskane przez firmę Tricomed, która działając w standardzie ISO, po 43 latach działalności osiągnęła 6. pozycję na świecie wśród zakładów produkujących biomateriały. Po tym okresie doszło do szeregu zmian kadrowych i organizacyjnych określanych jako wstrząs własnościowy i kadrowy. Po zmianach w Radzie Nadzorczej, odwołaniu prezesa Krzysztofa Raczyńskiego (twórcy Tricomedu i wynalazcy wielu unikalnych rozwiązań, pasjonata i specjalisty oddanego „bez reszty od pierwszych dni” sprawie biomateriałów), firma zaczęła ponosić straty i tracić pozycję na rynku. Na pytanie, nie tylko polskich chirurgów – *czy możliwe jest odrodzenie* – nie ma odpowiedzi.

Tymczasem w naszych klinikach polskich biomateriałów jest coraz mniej, a te sprowadzane z zagranicy są trudniej dostępne i droższe. Jak dotąd władze służby zdrowia nie były tym zainteresowane.

Medycyna doświadczalna

Profesor Alichniewicz obejmując kierownictwo Katedry i III Kliniki Chirurgicznej AM, zapowiedział powołanie pracowni doświadczalnej. Mając wiedzę dotyczącą badań doświadczalnych i ich znaczenia dla rozwoju chirurgii, nabytą na Uniwersytecie w Cleveland w USA (współpracując z prof. jr. Georgem Clowesem) udało mu się utworzyć pracownię chirurgii doświadczalnej. Wkrótce, po porozumieniu z dyrekcją szpitala im. Pirogowa oraz poparciu władz uczelni rozszerzył jej działalność poprzez przekształcenie w Zakład Medycyny Doświadczalnej AM w Łodzi.

Badania na zwierzętach, przeważnie psach, początkowo dotyczyły testowania naczyniowych szwów atraumatycznych, zszywaczy metalowych i staplerów. W ramach nawiązanej współpracy z Zakładem Artykułów Medycznych – Tricomed, wykonywaliśmy operacje z zastosowaniem protez naczyń krwionośnych, umożliwiające doskonalenie biomateriałów i bezpieczne stosowanie ich u chorych. Następne badania obejmowały m.in. protezy kości, np. stosowane w ubytkach kości czaszki – rewelacyj-

ny „Codubix”, syntetyczną skórę – „Codogard”, siatki przepuklinowe i inne produkty z biomateriałów. Prowadziliśmy doświadczalne badania nad ożębieniem żołądka, które wykazały skuteczność tej metody i celowe jej zastosowanie u chorych w przypadkach bardzo groźnego zapalenia krwotocznego błony śluzowej żołądka. W celu wykonywania tych badań został zastosowany aparat skonstruowany we własnym zakresie przez zespół kierujący doświadczeniami: doc. Andrzeja Jossa, doc. Henryka Zalecha, dr Jana Martina i laborantów zakładu.

W późniejszym okresie podjęliśmy badania nad przeszczepianiem wątroby, w których najbardziej odpowiednimi zwierzętami doświadczalnymi były świny. W początkowym okresie badania dotyczyły perfuzji wątroby, mającej umożliwić znalezienie optymalnego sposobu zachowania wątroby – zdolnej do jej przeszczepienia. Dzięki tym badaniom profesor Alichniewicz rozpoczął przygotowania do przeszczepów wątroby u ludzi. Zostały utworzone dwa zespoły operacyjne: I zespół dotyczący dawcy i II zespół dotyczący biorcy. Byłem członkiem tego drugiego zespołu.

W dziedzinie patofizjologii chirurgicznej wykonywałem badania na psach w zakresie równowagi kwasowo-zasadowej oraz wpływu kwasicy i zasadowicy na dynamikę krążenia, zwłaszcza rzutu minutowego serca i ośrodkowego ciśnienia żylnego. Wyniki tych badań opublikowałem w polskim i amerykańskim piśmiennictwie. W roku 1965 obroniłem z wyróżnieniem pracę doktorską na ten temat. Badania te kontynuowałem także później. Oprócz badań doświadczalnych, prowadziłem następnie u chorych zwłaszcza z powodu miażdżycy tętnic przed, w czasie i po operacji. Przedstawiłem je również na Międzynarodowej Konferencji Naukowej Towarzystwa Anestezjologów Polskich i Komisji Patofizjologii PAN w Łodzi (1971 r.), wywołując m.in. zainteresowanie naukowców duńskich. W roku 1972 pracę tę ukończyłem i zgodnie z postępowaniem, została powołana komisja Rady Wydziału Lekarskiego AM w Łodzi ds. przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego. Powołano recenzentów (prof. Stanisław Adamski, prof. Henryk Rykowski i prof. Witold Jurczyk), a następnie 23 czerwca 1973 roku na Radzie Wydziału Lekarskiego zostało przeprowadzone i przyjęte z pozytywnym wynikiem kolokwium habilitacyjne.

Działalność naukowa

Pierwszym krokiem do badań naukowych był mój udział w zajęciach w studenckim chirurgicznym kółku naukowym. Po otrzymaniu dyplomu lekarza aktywnie uczestniczyłem też w zebraniach pabianickiego oddziału Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Uzyskanie specjalizacji pierwszego stopnia w chirurgii ogólnej i przyjęcie do Towarzystwa Chirurgów Polskich zwiększyło moje zainteresowanie postęпами w chirurgii i działalnością naukową. Zachęcony przez dr Dobulewicza, mojego kierownika specjalizacji w chirurgii, przygotowaniem referatu na temat guza (naczyniaka) sieci większej, u chorego operowanego w naszym oddziale postanowiłem również opisać jako

doniesienie kazuistyczne. Zgłosiłem je do redakcji Polskiego Przeglądu Chirurgicznego, gdzie zostało opublikowane w 1959 roku. Wobec narastającej liczby wypadków drogowych i licznych obrażeń, często wielonarządowych rozpocząłem badania w tym zakresie. Ponieważ w roku 1962 zostałem pracownikiem-stypendystą w III Klinice Chirurgicznej w Łodzi, zaplanowane jeszcze w Pabianicach badania kontynuowałem wraz z zespołem w Klinice. Materiał badawczy dzięki temu powiększył się i objął także pacjentów leczonych w latach 1960-1963. Po zakończeniu badań zgłosiłem trzy referaty dotyczące wyników na XLII Zjazd TChP we Wrocławiu. Jednym z naszych wniosków diskutowanych na zjeździe było zalecenie wprowadzenia obowiązku używania kasków przez motocyklistów. Jako chirurg-motocyklista byłem tym zaleceniem w pełni usatysfakcjonowany. Do przygotowania wymienionych referatów okazało się pomocne także, ustalone przez kierownika kliniki, referowanie 1–2 czasopism chirurgicznych na spotkaniach klinicznych kolejno przez wszystkich asystentów.

Profesor Alichniewicz, wkrótce zaproponował mi rozpoczęcie badań z dziedziny patofizjologii chirurgicznej, dotyczących zaburzeń w równowadze kwasowo-zasadowej w przyklinicznym Zakładzie Medycyny Doświadczalnej. Były one przewidywane jako przyszły temat pracy doktorskiej, której promotorem był prof. Alichniewicz. Po jej wykonaniu Rada Wydziału Lekarskiego powołała na recenzentów: prof. Jana Pruszyńskiego, kierownika Kliniki Chirurgicznej WAM i prof. Włodzimierza Musiała, kierownika Kliniki Chorób wewnętrznych AM w Łodzi. Pracę doktorską obroniłem z wyróżnieniem 26 czerwca 1965 r. Odtąd badania naukowe stały się równie ważne jak moja działalność chirurgiczna, a obie dziedziny powiązały się ze sobą jeszcze ściślej.

Prowadzone badania dotyczyły m.in. wpływu zmian kwasowo-zasadowych na dynamikę krążenia w warunkach doświadczalnych, jak również zaburzeń równowagi kwasowo-zasadowej na krążenie przed, w czasie i bezpośrednio po operacji u chorych. Badania kliniczne dotyczyły m.in.: obrażeń klatki piersiowej, urazów tętnic, urazów wielonarządowych, chorób pęcherzyka i dróg żółciowych, trzustki, śledziony, choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy, niedrożności jelit, oparzeń przełyku, nowotworów przewodu pokarmowego, hiperalimentacji i stosowania odżywek astronautycznych oraz i preparatów p – zakrzepowych. Ponadto dotyczyły także leczenia chorób tętnic (aorty, tętnic biodrowych i kończyn dolnych), przetok tętniczo-żylnych w leczeniu hemodializy, zatorów tętniczych, wpływu leczenia farmakologicznego i balneologii u chorych naczyniowych oraz leczenia ran pooperacyjnych.

Wyniki badań i postępowania chirurgicznego u chorych leczonych w klinice były przedstawiane na zebraniach oddziału łódzkiego TChP, zjazdach i konferencjach naukowych oraz publikowane w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym. Były także podstawą prac doktorskich i habilitacji.

W latach 1962-1978 opublikowałem wraz z współpracownikami 65 prac, w tym 9 prac w piśmiennictwie zagranicznym (angielskim i amerykańskim, francuskim, ro-

syjskim, niemieckim, czeskim). 63 prace dotyczyły zagadnień klinicznych i 2 badań doświadczalnych.

Działalność dydaktyczna

Działalność dydaktyczną rozpocząłem w III Klinice Chirurgicznej od 1962 roku, prowadząc zajęcia teoretyczne i ćwiczenia praktyczne ze studentami wydziału lekarskiego. W następnych latach brałem udział w szkoleniu podyplomowym, prowadząc zajęcia z lekarzami odbywającymi staże specjalistyczne w naszej klinice (1966-1978). Byłem w tym okresie również kierownikiem specjalizacji I stopnia w chirurgii ogólnej u czterech lekarzy (Danuty Salskiej, Józefa Matycha, Jacka Pietrzykowskiego i Tomasa Westfala).

Wszechstronna działalność (1962-1978) umożliwiała mi poznawanie i wykonywanie rozwijającej się dynamicznie chirurgii w coraz szerszym zakresie, dzięki równocześnie prowadzonym badaniom naukowym. Ciekawa praca ze studentami pogłębiała i rozwijała moją działalność dydaktyczną. Kontynuowałem ją później w Regionalnym Ośrodku Onkologicznym – Katedrze i powstałej Klinice Chirurgii Onkologicznej AM w Łodzi (której byłem kierownikiem od 1978 do 2002 roku), współpracując z profesorem Leszkiem Woźniakiem – wybitnym specjalistą w dziedzinie patomorfologii.

Zdarzenia i przygody

Moje pierwsze dni w III Klinice Chirurgicznej AM w Łodzi

Dnia 2 maja 1962 roku przybyłem po raz pierwszy na poranną ogólną odprawę do III Kliniki Chirurgicznej AM w Szpitalu Miejskim im. Pirogowa. Profesor Andrzej Alichniewicz rozpoczął odprawę, przedstawiając mnie zebranim pracownikom kliniki i odrabiającym ćwiczenia studentom jako asystenta odbywającego w klinice doktoranckie studia Ministerstwa Zdrowia. Po zakończeniu odprawy i omówieniu planu operacyjnego udaliśmy się na ogólny obchód. Po obchodzie udałem się z adiunktem dr Tadeuszem Zawadzkiem na blok operacyjny, gdzie asystowałem do pierwszej operacji w klinice. Następnie kolega dr Jan Martin pokazał mi Zakład Radiologii, laboratorium kliniczne, izbę przyjęć i Pracownię Medycyny Doświadczalnej, przedstawiając mnie naszym współpracownikom oraz pielęgniarce oddziałowej i sekretarce kliniki. Pełen wrażeń, po interesujących i miłych spotkaniach, wracałem do domu, pełen optymizmu, gotów do czekających mnie nowych zadań.

Zapomniałem nawet o przygodzie w szatni, przed udaniem się na pierwszą odprawę w klinice. Szukając miejsca do przebrania, zauważyłem, iż jedno wolne znajduje się w podwójnej szafce, gdzie przebiera się jeden z lekarzy. Zapytałem o to miejsce, które kolega chętnie zwolnił i przekazał klucz. W drodze do kliniki szedłem razem z kolegą Martinem, który kiedy byliśmy sami „rzucił” pytanie „Czy wiesz, że tę szafkę od dawna zajmuje kolega Bogdan Janowski - główny torakochirurg i z-ca profesora w klinice?”

A ty pakujesz się do jego szafy? To było twoje „faux pax”. Przyjąłem uwagę kolegi do wiadomości, jakoby był to błąd z mojej strony, ale nie uznałem tego jako niewłaściwe zachowanie wobec starszego kolegi. Podczas następnego spotkania Bogdan „nie przyjął” przeprosin, śmiejąc się na wspomnienie tego, jak określił, miłego poznania się. W ciągu kolejnych 17 lat mojej pracy w klinice zaprzyjaźniliśmy się, a nasze rodziny połączyła nierozzerwalna więź. Bogdan stał się moim najbliższym przyjacielem na całe życie. Kiedy syn Bogdana wymagał operacji (hernia inq.dx) – powierzył mnie to zadanie, które wykonałem z satysfakcją i nie zawiodłem.

Lądek Zdrój i zimowa wyprawa w nieznane

Ośrodek i Oddział Kliniczny w Sanatorium w Łądku Zdroju został utworzony w porozumieniu z władzami Uzdrowiska przez prof. Wincentego Tomaszewicza – pierwszego Dziekana Wydziału Lekarskiego UŁ i Kierownika Katedry i III Kliniki Chirurgicznej AM w Łodzi. Do ośrodka byli kierowani pacjenci na leczenie uzupełniające, po zabiegach chirurgicznych w Klinice, a funkcję ordynatora oddziału pełnił asystent kliniki. Prof. A. Alichniewicz obejmując kierownictwo Katedry i III Kliniki Chirurgicznej kontynuował działalność Ośrodka w Łądku Zdroju od 1961 roku. Funkcję ordynatora oddziału klinicznego pełnili przez 1 miesiąc w roku kolejno wyznaczeni asystenci kliniki, przeszkoleni w zakresie balneoterapii oraz rehabilitacji pooperacyjnej. W drugim roku mojej pracy w klinice (1963) zostałem zakwalifikowany do wyjazdu do Łądku Zdroju. Oddział został mi przekazany przez poprzedniego ordynatora dr Bronisława Serafina. Zostałem też przedstawiony Dyrektorowi Uzdrowiska. Kolega Bronek zapoznał mnie również z okolicznym lasem, pełnym grzybów. Po urządzeniu się w mieszkaniu służbowym na terenie sanatorium, zapoznałem się z pakietem aktualnych zabiegów leczniczych oraz możliwościami działających tu urządzeń. Po obchodzie następnego dnia dokonałem przeglądu przeprowadzanych zabiegów u naszych chorych, po czym postanowiłem, w ciągu najbliższych dni, wziąć osobiście każdy z zabiegów wykonywanych u pacjentów. Wśród nich zwróciłem szczególną uwagę na kąpiele i basen z wodą radonowo siarkową (pobieraną bezpośrednio ze słynnych źródeł w Łądku Zdroju) a także na sposoby stosowania u naszych pacjentów borowiny i masażu podwodnego oraz fizjoterapii. Woda radonowo-siarkowa od wieków, była znana ze swego leczniczego działania, ale jej stosowanie miało ściśle określone wskazania, na co zwracałem zawsze uwagę. Wiedzę na ten temat uzupełniałem prowadząc rozmowy z lekarzami na stałe mieszkającymi w Łądku oraz kolegami z sanatorium wojskowego, prowadzonego przez lekarzy z WAM-u. Dzięki temu pobytowi poznałem także piękne otoczenie Łądku, słynny Złoty Stok i starą kopalnię złota, przepiękne lasy i wzgórza dochodzące do granicy ze Słowacją. Turnus, który prowadziłem minął pełen wrażeń, bogaty w nowe doświadczenia zawodowe i życiowe. Postanowiłem również, iż w miarę możliwości na następne wyjazdy do Łądku Zdroju będę zabierał całą rodzinę.

Podczas kolejnego pobytu w uzdrowisku, w lutym 1970 r., doświadczony w podchodach wędrujących zimą zwierząt w rozległych lasach tej okolicy, wybrałem się ze swoją córką i jedną z kuracjuszek, na zimową wyprawę. Pewnego dnia, po godzinie godz. 15 rozpoczęliśmy spacer w znanych mi częściowo lasach między Łądkiem, Storniem Śląskim i Złotym Stokiem. Szybko udało się wyśledzić duże stado saren i jeleni, zmierzające w stronę południowo-wschodnią (ok. 5 jeleni na przodzie i 3 jelenie kilka metrów z tyłu). Stado wolno posuwało się po śniegu, zmieniając co jakiś czas kierunek. My „niezwietrzni” idąc pod wiatr około 100 -150 metrów za ostatnim z jeleni zachwycaliśmy się tą niezwykle wędrowką. Ponieważ zaczęło się ściemniać, mimo protestów towarzyszek, skierowałem się ku najbliższej widocznej drodze. Kiedy do niej doszliśmy, stwierdziłem że nigdy jej nie widziałem. Zaniepokojeni ruszyliśmy na widoczną polanę, od której odchodziły dwie drogi w przeciwnych kierunkach. Losowo, wybrałem tę idącą w stronę lewą, w kierunku wschodnio-północnym, która prowadziła do następnej polany, na której brzegu widoczna była sterta ściętych drzew. Tutaj doznałem radosnego olśnienia, bowiem od polany zaczynała się znana mi szeroka aleja, prowadząca w kierunku Łądka. Zawołałem moje harcerki i spokojnie, mimo ciemności, rozjaśnianej przez widoczne w górze niebo, a w dole śnieg, po godzinie dotarliśmy do Łądka i naszego sanatorium, zmęczeni, ale szczęśliwi (mimo moich wyrzutów sumienia). W drodze powrotnej mieliśmy chwilę niepokoju, a nawet strachu, gdy obok nas, stojących za grubym drzewem, przebiegło nierozpoznane w ciemnościach stado, dzikich zwierząt. Będąc po 19-tej w Łądku po kolacji i kąpieli zapadliśmy w głęboki sen, choć ja obudziłem się bardzo wcześnie. Nie czekając na śniadanie powędrowałem forsownym marszem aleją do odwiedzonej poprzedniego wieczora polany. Dotarłem do dwóch odnalezionego wcześniej rozwidlenia dróg i poszedłem przeciwną do poprzednio wybranej drogi. Jakież było moje zaskoczenie, kiedy po około 300 metrach stał graniczny słup z Czechosłowacją. W drodze powrotnej analizowałem przebytą emocjonującą wędrowkę za stadem, w czasie której straciłem pełną orientację w terenie. „Udzieliłem” sobie nagany, ciesząc się jednocześnie, że nie opuściło nas szczęście.

Rajdowy trening samochodowy szefa kliniki

Profesor Alichniewicz, znając moją sportową pasję motocyklową i udział w wyścigach, zaproponował, aby kolejny mój wyjazd do Łądka Zdroju połączyć z konsultacjami szefa w Ośrodku i wybrać się tam Jego samochodem (wrzesień 1969). Wyjazd nastąpił przed południem trasą Łódź-Pabianice-Wrocław-Kłodzko-Łądek Zdrój. Prowadziłem samochód szefa do Kłodzka, zwracając uwagę na pokonywanie zakrętów, łuków i pętli. Drugi odcinek do Łądka prowadził szef, stosując się do ustalonych zasad, zwłaszcza wprowadzanie pojazdu w zakręt i wyjście z niego na odpowiedniej szybkości. W Łądku w czasie obiadu w sanatorium „Barbara”, gdzie stołował się profesor, omawialiśmy nowe doświadczenia i wspólną jazdę. Następnego dnia przejechaliśmy

wspólnie „rajdową” trasą Łądek–Złoty Stok i z powrotem. Byliśmy po tym objeździe zadowolony – szczególnie ja - z dobrze wykonanego zadania. Przez wiele następnych lat profesor wspominał mi o ukończonym tzw. rajdowym szkoleniu.

Amatorski test wody radonowo siarkowej z nowego źródła w Łądku Zdroju

Odkrycie nowego źródła wody radonowo siarkowej na polanie w pobliżu „Jubilata” stwarzało możliwości zwiększenia zasobów wody stosowanej w lecznictwie. Na polanie został skonstruowany metalowy zbiornik przepływowy, celem prowadzenia badań oceny i przydatności tej wody w lecznictwie. Postanowiłem wraz z technikiem. Sprawdzić jej działanie w czasie i po kąpielach. Woda w zbiorniku, ustawionym w drewnianej chatce miała temperaturę ponad 45 st. Celsjusza, bez wyraźnego zapachu, w pełni klarowna. Odbyliśmy trzykrotne kąpiele (1 x dziennie) przez ok. 20 min. W trakcie i po kąpielach dokonywałem pomiaru tętna i RR oraz dwukrotnie po powrocie do miejsca zamieszkania. Poza niewielkim wzrostem wartości tych pomiarów w czasie kąpielach i spadkiem po powrocie, nie przekraczały one prawidłowych wartości. Po zakończonej kąpielach biegliśmy (ubrani w dres) po śniegu – ok. 400 m ze wzgórza w temperaturze poniżej 0 st. C. Biegło się wtedy niezwykle lekko i bez wysiłku. Natomiast ok. 30 minut później występowało wyraźne, przemijające osłabienie, wymagające ok. 1 godziny odpoczynku. Przygoda była ciekawa i niezapomniana, może trochę ryzykowna. Oceniliśmy pozytywnie kąpiele w tej wodzie uważając je za przyjemne i jak się wydawało wartościowe. Prowadzone później badania, specjalistyczne, miały na celu ocenić przydatność i możliwość jej stosowania w lecznictwie.

Kosmiczna pomoc dla naszych pacjentów

W latach 1970-tych, została nawiązana współpraca pomiędzy Kliniką Gastroenterologiczną AM i III Kliniką Chirurgiczną AM w Łodzi celem prowadzenia wspólnych badań w chorobach jelit, ze szczególnym uwzględnieniem stosowania odżywki bezreszkowej. Prof. Alichniewicz wytypował mnie do stałych kontaktów i współpracy z prof. Kazimierzem Bojanowiczem. Podczas pierwszego spotkania profesor Bojanowicz zapoznał mnie ze zastosowaniem odżywki bezreszkowej (Vivonex-Vivasorb) u astronautów amerykańskich przygotowywanych do wyprawy w kosmos i lądowania na księżycu. Odżywka doustna, stosowana przez 2-4 tygodnie, umożliwiała w trakcie wyprawy na ograniczenie wydalania kału w ilościach śladowych. Miało to zabezpieczyć astronautów przed ewentualną infekcją ze strony przewodu pokarmowego z zachowaniem pełnej formy fizycznej. Rozpoczęto wtedy również zastosowanie odżywki bezreszkowej u pacjentów z chorobą jelit. Profesor Bojanowicz uzyskując tę odżywkę zaproponował nam wspólne badania w tej dziedzinie. Zastosowaliśmy odżywkę w naszej klinice u pacjentów operowanych z powodu raka jelita grubego, a także w przypadkach przetok jelitowych po zabiegach chirurgicznych. Wyniki leczenia z zastoso-

waniem odżywki bezresztkowej były bardzo korzystne, bez stosowania antybiotyków, a gojenie odbywało się bez powikłań. Większość pacjentów z przetoką jelitową została także wyleczona bez konieczności reoperacji. Uzyskane wyniki przedstawialiśmy w latach 1975-1979 na międzynarodowych Zjazdach Chirurgów, Onkologów i Gastroenterologów, m.in. na Międzynarodowym Kongresie w Budapeszcie w roku 1976. Były one też publikowane w czasopismach krajowych i zagranicznych w językach: angielskim, francuskim, niemieckim, rosyjskim i czeskim⁷. W następnych latach została również wyprodukowana polska odżywka bezresztkowa pod nazwą Terapin, którą stosowaliśmy w naszej klinice.

Życiowa propozycja na akademickiej drodze

W październiku 1977 roku otrzymałem z sekretariatu Rektora AM prof. Antoniego Kotelki zaproszenie na spotkanie z Rektorem. Ponieważ kierownik kliniki – prof. A. Alichniewicz przebywał zagranicą zawiadomiłem sekretarkę o zaproszeniu i udałem się na spotkanie. Rektor powitał mnie serdecznie i zaprosił na herbatę, mówiąc na wstępie, iż ma dla mnie interesującą propozycję. Podczas rozmów z władzami miasta i województwa na temat Regionalnego Ośrodka Onkologii w Szpitalu im. M. Kopernika w Łodzi postanowiono unowocześnić i rozszerzyć działalność oddziału chirurgii onkologicznej. Podkreślono również, że ma to szczególnie ważne znaczenie wobec gwałtownego wzrostu zachorowań na nowotwory w naszym kraju i województwie. Rektor powiedział mi, że kierownictwo chirurgii onkologicznej powinien objąć pracownik naszej Uczelni. Dodał: *„jestem przekonany, iż p. docent z III Kliniki Chirurgicznej, znany, doświadczony chirurg wykonałby to zadanie najlepiej. Tym bardziej, że w Ośrodku Onkologicznym rozpoczął działalność Zakład Onkologii AM, pod kierownictwem profesora Leszka Woźniaka. Działa także oddział Radioterapii pod kierownictwem radio-terapeuty dr Eugeniusza Studenckiego. W przypadku wyrażenia zgody będzie pan detaszowany do Regionalnego Ośrodka Onkologicznego w Szpitalu im. M. Kopernika jako szef istniejącego oddziału chirurgicznego i pracownik Uczelni. Oddział chirurgiczny zostanie następnie przekształcony na Klinikę Chirurgii Onkologicznej AM. Proszę się zastanowić na tą propozycję, najlepiej potwierdzając ją od razu”*.

W odpowiedzi stwierdziłem, że: 1) decyzję podejmę po omówieniu propozycji p. Rektora w gronie rodzinnym, 2) przedstawię ją również prof. Alichniewiczowi – kierownikowi mojej kliniki i mojemu szefowi od kilkunastu lat, 3) chciałbym także mieć zapewnienie, że pełniący dotąd obowiązki ordynatora dr Jan Szymański nie straci przeze mnie odpowiedniej pracy przy tej zmianie, 4) po podjęciu decyzji „na tak”, chciałbym odbyć ok. 3- miesięczny staż w Centrum Onkologii – Instytucie Onkologii im.

⁷ Jan Berner, Kazimierz Bojanowicz: Superiorite des aliments sans residue sur la regimene routine au cours de la chirurgie colique chez 95 malades – Ann de Gastroenterologie et D, *Hepatology*, 1976, 7, 511

Marii Skłodowskiej-Curie. Rektor, na zakończenie spotkania, powiedział: „Czekam na decyzję po rodzinnej naradzie. Opinia kierownika Kliniki nie jest istotna, natomiast staż w Warszawie zostanie zatwierdzony od zaraz, a obecny ordynator oddziału chirurgicznego w Ośrodku otrzyma satysfakcjonującą propozycję zmiany pracy”.

Rodzinna narada, emocjonująca i rzeczowa – zdecydowała za przyjęciem propozycji. Taka też była opinia profesora Andrzeja Alichniewicza. Profesor, po powrocie z konferencji, kiedy zgłosiłem się celem przedstawienia propozycji, już o propozycji wiedział i stwierdził: „Słyszałem, że zdecydowałeś się nas opuścić”. Zaprzeczyłem temu doniesieniu, przekazując mojemu szefowi wszystkie szczegóły spotkania z Rektorem. Profesor Alichniewicz, zastanawiając się, powiedział wtedy: „Uważam cię za mojego następcę, wraz z twoim kolegą docentem Adamem Sołtysiakiem. Jednakże minie jeszcze kilka lat kiedy przestanę kierować kliniką. Propozycja Rektora daje ci już teraz szansę samodzielnej, ciekawej pracy. Straci na tym klinika, ale nie mogę hamować i ograniczać twego dalszego rozwoju. Myślę również, że kontakt i współpraca między nami będzie trwała nadal”.

Po tej serdecznej, niemal ojcowskiej rozmowie zgłosiłem się do Rektora prof. Antoniego Kotelko, który z zadowoleniem przyjął moją decyzję akceptującą propozycję objęcia kierownictwa Oddziału Chirurgii Onkologicznej w Regionalnym Ośrodku Onkologii - Szpitala im. M. Kopernika w Łodzi. Jednocześnie Rektor przekazał mi skierowanie na staż w Centrum Onkologii w Warszawie od następnego tygodnia. Po powrocie z Warszawy, 30 stycznia 1978 roku, objąłem kierownictwo Oddziału, przekształconego następnie w Klinikę Chirurgii Onkologicznej Akademii Medycznej w Łodzi. Miłe powitanie przez prof. Leszka Woźniaka – kierownika Zakładu Onkologii AM w Regionalnym Ośrodku Onkologii, z równoczesnym powołaniem mnie na z-cę kierownika Zakładu rozpoczęło nowy okres na drodze mojej chirurgicznej pasji i w moim życiu. Dr Jan Szymański, dotychczasowy Ordynator Oddziału Chirurgicznego w Ośrodku Onkologii, został zaś Ordynatorem Oddziału Chirurgicznego w szpitalu miejskim im. Biegańskiego w Łodzi.

Rozdział III

Moi Mistrzowie

Michał Dobulewicz

Pochodził z Michaliszek na Ziemi Suwalskiej, gdzie urodził się 4 października 1884 roku. Mariampolu na Litwie ukończył gimnazjum filologiczne (1904). Studia lekarskie odbył w Cesarskiej Akademii Wojenno-Medycznej w Petersburgu (1907-1912), gdzie m.in. był słuchaczem słynnego Pawłowa. Studia zakończył z wyróżnieniem i w wyniku egzaminu konkursowego został w roku 1912 asystentem w klinice chirurgicznej, kierowanej przez wybitnego chirurga prof. A. Fiodorowa. Podczas I wojny światowej pracował w szpitalu wojskowym. Początek rewolucji październikowej zastał

Plk. dr wszechnauk lekarskich
Michał Dobulewicz

go w Kijowie, chorego na dur brzuszny. Po wyzdrowieniu wrócił do Polski. Pracował początkowo pod kierownictwem prof. Lotta w Zakładzie Anatomii Opisowej Uniwersytetu Warszawskiego, później wstąpił do Wojska Polskiego. Następnie pracował w oddziałach chirurgicznych Szpitala Ujazdowskiego w Warszawie i szpitala okręgowego w Łodzi. Od roku 1919 pełnił funkcję komendanta i naczelnego chirurga szpitala polowego, biorąc udział w Bitwie Warszawskiej, zwanej Cudem nad Wisłą. Od roku 1922 rozpoczął pracę w Szpitalu Wojskowym w Łodzi jako naczelnny chirurg i z-ca komendanta szpitala. W godzinach popołudniowych operował w szpitalu Ubezpieczalni Społecznej – znajdując również czas na pracę naukową. Osiedlił się wtedy na stałe w Łodzi. W 1938 roku został odznaczony Orderem Odrodzenia Polski, a rok później

mianowany pułkownikiem W.P. W kampanii wrześniowej 1939 roku brał udział jako naczelnny chirurg wojska polskiego i komendant szpitala. W listopadzie wrócił do Warszawy, gdzie szczęśliwie odnalazł żonę z córką i synem. Objął wtedy stanowisko ordynatora oddziału chirurgicznego Szpitala Ujazdowskiego, zajmując się ciężko rannymi i chorymi żołnierzami polskimi. Od czerwca 1942 roku także żołnierzami-jeńcami radzieckimi. Od czerwca 1943 roku do marca 1945 pełnił funkcję ordynatora oddziału chirurgicznego i dyrektora szpitala w Pruszkowie, gdzie zastał go wybuch Powstania Warszawskiego, w którym brali udział jego syn i córka. O śmierci syna dowiedział się wiele lat później. W tragicznym okresie, po upadku powstania, z narażeniem życia niósł pomoc ludziom na terenie Pruszkowa, konwojowanym przez Niemców z Warszawy, ułatwiając wielu w odzyskaniu wolności. W 1945 roku w kwietniu powołany został do wojska i objął oddział chirurgiczny Szpitala Okręgowego nr 1 w Warszawie, który wkrótce odzyskał pełną sprawność. 20 października tegoż roku został zdemobilizowany i trafił do szpitala PCK Torunia, skąd wkrótce powrócił do Łodzi. Nie mogąc odzyskać własnego domu zamieszkał z żoną i córką w Zgierzu. Otrzymał też wkrótce, od tworzącego wydział lekarski na Uniwersytecie Łódzkim profesora Wincentego Tomaszewicza, propozycję objęcia katedry anatomii topograficznej i chirurgii operacyjnej. Tragiczne przeżycia wojny skłoniły go jednak do nie przyjmowania tej propozycji. W listopadzie 1946 roku przybył do Pabianic, otrzymał mieszkanie służbowe

w szpitalu i objął oddział chirurgiczny. W krótkim czasie stworzył nowoczesny oddział chirurgii, wprowadził i rozwijał najnowsze sposoby znieczulenia i wykonywał pełen zakres chirurgii ogólnej, w tym duże zabiegi chirurgiczne z dziedziny traumatologii, urologii i neurochirurgii, poświęcając się całkowicie dla chorych. Zyskał uznanie czołowych polskich chirurgów, szacunek władz i otoczenia, a zwłaszcza pacjentów. Utrzymywał jednocześnie kontakty z kierownikami klinik Akademii Medycznej i Wojskowej oraz Towarzystwem Chirurgów Polskich, którego był członkiem. Szkolił młodych lekarzy i specjalizował utalentowanych chirurgów, będąc dla nich przykładem lekarza, patrioty i człowieka niezwykle prawości. W roku 1962 zarząd łódzkiego oddziału Towarzystwa Chirurgów Polskich zorganizował na 50-lecie pracy chirurgicznej dr M. Dobulewicz uroczyste zebranie Towarzystwa w sali wykładowej Akademii Medycznej w Łodzi w szpitalu im. Sterlinga. Jako Jego uczeń miałem zaszczyt przedstawić życiorys i dokonania jubilata. Były one niezwykle, a życiorys bardzo szczegółowy - na podstawie informacji uzyskanych od żony - zaskoczył nawet naszego skromnego jubilata. Już na wstępie uroczystości zasiadł na jubileuszowym fotelu tylko na prośbę profesora Mariana Stefanowskiego i profesora Andrzeja Alichniewicza, wobec aplauzu zgromadzonych członków Towarzystwa. Dwukrotne odśpiewane „Sto lat” przez zebranych kolegów wzruszyło tak serdecznie uhonorowanego, jak i zgromadzonych: kolegów, uczniów i licznych przyjaciół. Po powrocie do Pabianic, musiałem przyznać się skąd pochodziły moje informacje, dotyczące szczegółów życiorysu. Wyrazem uznania pracy naszego jubilata były również odznaczenia Odznaką Wzorowego Pracownika Służby Zdrowia (1952) oraz Orderem Odrodzenia Polski (1959). Władze miasta Pabianic przyznały wówczas mieszkanie komunalne. Od 1959 roku przeszedł do pracy w Miejskiej Przychodni Chirurgicznej, gdzie przez następne blisko 10 lat nie szczędził swoich sił i wiedzy dla dobra chorych i pomocy młodszym kolegom. Szkoda, że odchodzącego wtedy ze szpitala wielkiego zasłużonego lekarza, ówczesny kierownik Wojewódzkiego Wydziału Zdrowia nie potrafił pożegnać osobiście. Jesienią 1969 roku dr Michał Dobulewicz przerwał pracę chirurgiczną z powodu pogarszającego się stanu zdrowia. Ostatnie miesiące życia spędził u kochanej córki Anny i zięcia Zielińskich, lekarzy mieszkających w Sopocie i pracujących w Akademii Medycznej w Gdańsku. Do ostatnich chwil interesował się postępami w chirurgii jego następców i uczniów. Odszedł na wieczną wartę 17 grudnia 1970 roku, idąc przez życie z hasłem BÓG-HONOR-OJCZYŻNA. Pozostanie w Naszej Pamięci na Zawsze.

Jerzy Kasperski

Urodził się 13 sierpnia 1913 roku w Pabianicach. Ojciec Julian i matka Jadwiga z Bromirskich mieli dwoje dzieci: Marię i Jerzego. Dyplom Lekarza na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego otrzymał 1 września 1938 roku. Zgodnie z obowiązującymi regulaminami rozpoczął służbę w Szkole Podchorążych Sanitarnych

płk. AK, dr med. Jerzy Kasperski

tw. „Sanitarce”. Następnie odbył staż w Instytucie Chirurgii Urazowej w Warszawie. Tydzień przed wybuchem II wojny światowej został przydzielony do tzw. kadry zapasowej w Łodzi. 1 września 1939 roku został oddelegowany jako lekarz ochotnik wraz z 10 sanitariuszami do Sieradza, gdzie zorganizował punkt sanitarno-odżywczy PCK. Dr Jerzy Kasperski przemieszczając się wraz z grupą brał udział w kolejnych dwóch bitwach z najeżdżącą niemieckim. Pod Rawą Ruską został wzięty do niewoli. Po ucieczce z niewoli wrócił do Pabianic, gdzie od października rozpoczął pracę w szpitalu. Po aresztowaniu ojca i umieszczeniu go w „Zachęcie”, przeniósł się do Radomska. Wstąpił do Armii Krajowej w 1942 roku i został zaprzysiężony pod pseudonimem „TULIPAN”.

W trakcie działań w armii podziemnej uczestniczył w szeregu akcji bojowych, w tym w rozbiciu więzienia w Radomiu i uwolnieniu 41 żołnierzy AK. Następnie przeszedł na stałą służbę lekarza I batalionu 74 pułku piechoty Armii Krajowej. Udzielał pomocy lekarskiej w działającym także w podziemiu żołnierzom z Oddziału „Jędrusiów”. W Armii Krajowej działał do czasu rozwiązania – 19 stycznia 1945 r. Odznaczony został przez dowództwo Armii Krajowej Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Walecznych Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Medalem Wojska Polskiego (dwukrotnie) i Medalem za udział w Wojnie Obronnej 1939 roku. Podczas spotkań w domu u dr Kasperskiego, osobiście mogłem podziwiać te wojenne odznaczenia. Był dumny i szczęśliwy, że mógł walczyć o wolność naszej ojczyzny. Z „zapartym tchem” słuchałem o wojennych przeżyciach, m.in. o zlikwidowaniu barbarzyńcy, komendanta SS w Radomsku (po wyroku sądu wojskowego AK) przez dowódcę oddziału AK. Niezwykle interesująca była również pomoc lekarska dla rannych i chorych żołnierzy, walczących w podziemiu, o której często wspominał doktor „Tulipan”. Doktor Kasperski od stycznia 1945 roku rozpoczął pracę w szpitalu miejskim w Pabianicach, działając także jako pełnomocnik Polskiego Czerwonego Krzyża. W latach 1946-1947 jako kapitan WP pracował jeszcze w oddziałach chirurgicznych w Tarnowie, Łodzi

i w Lublinie. 23 października 1948 roku zawarł związek małżeński z Czesławą Zagórowską – mgr farmacji. Dzieci państwa Kasperskich: Małgorzata – mgr włókiennik i Maria – lekarz. W latach 1948-1952 był asystentem, a uzyskując stopień doktora medycyny został adiunktem w I Klinice Chirurgicznej Akademii Medycznej w szpitalu im. św. Rodziny w Łodzi, kierowanej przez profesora Mariana Stefanowskiego. Od roku 1953 był z-cą ordynatora dr M. Dobulewicz w szpitalu miejskim w Pabianicach. Od 1959 do 1973 roku pełnił funkcję ordynatora oddziału chirurgicznego utrwalając wysoki poziom i znaczenie pabianickiej chirurgii i kontynuując kształcenie młodych chirurgów, szkółąc następców. Po przejściu na emeryturę pracował w miejskiej przychodni chirurgicznej. W latach 1959-1971 był radnym Miejskiej Rady Narodowej w Pabianicach. W roku 1979 odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. W 2001 roku otrzymał Tytuł i Patent Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej oraz Honorową Odznakę PCK IV stopnia. W roku 2002 otrzymał nominację na stopień podpułkownika AK i Sił Zbrojnych RP. W 2003 roku uchwałą Rady Miejskiej otrzymał Tytuł Honorowego Obywatela Miasta Pabianic. W czasie długoletniej pracy zawodowej i społecznej wniósł ogromny wkład w rozwój naszego miasta i służby zdrowia. Na wieczną wartę odszedł na 7 kwietnia 2009 roku w 94 roku życia. Pozostanie na zawsze w naszej pamięci jako człowiek honoru i obowiązku.

Prof. dr hab. med. Andrzej Alichniewicz

Andrzej Alichniewicz

Urodził się 20 sierpnia 1918 roku w Warszawie. Pochodził z rodziny szlacheckiej o tradycjach naukowych. Ojciec Józef Franciszek Konstanty, był chemikiem, dziadek-doktorem matematyki. Matka Helena Leontyna z domu Roman, wychowywała Andrzeja i o 9 lat młodszego brata Antoniego, który ukończył także studia medyczne oddział stomatologii. Żona Barbara Maria z domu Chrupowicz, była lekarzem stomatologii i chirurgiem szczękowym. Córka Anna Elżbieta, ukończyła studia medyczne oraz filozoficzne, pracuje w Zakładzie Etyki i Filozofii Medycyny Akademii Medycznej w Łodzi. Od najmłodszych lat Andrzej przejawiał zainteresowania biologiczno-medyczne. Ukończył elitarnie gimnazjum im. św. Stanisława Kostki w Warszawie i zdał egzaminy maturalne w wieku 16 lat. Roz-

począł studia na Wydziale Przyrodniczym, a następnie od 1936 roku na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Po wybuchu II wojny światowej kontynuował studia na tajnych kompletach UW i studia ukończył w czerwcu 1944 roku.

Brał udział w kampanii wrześniowej, a od 11 października 1939 r. do 1 sierpnia 1944 r. pracował najpierw jako hospitant, a później jako lekarz miejscowy w Szpitalu Dzieciątka Jezus w Warszawie na II i I oddziale chirurgicznym, kierowanym przez docenta doktora Jerzego Rutkowskiego. Tam zaczynał pracę dydaktyczną, biorąc udział w tajnym nauczaniu studentów. Wysiedlony z Warszawy, po udanej ucieczce z transportu do obozu, od 1 listopada 1944 roku pracował w Pruszkowie w oddziale chirurgicznym szpitala powiatowego jako asystent znanego chirurga, Michała Dobulewicz. Od listopada 1944r. do lutego 1945 r. przebywał w Małej Wsi, w majątku należącym do wuja żony, gdzie pełnił obowiązki lekarza gminy Gostatowice, w rejonie Rawy Mazowieckiej. W tym czasie był lekarzem w oddziale Armii Krajowej, dowodzonym przez kpt. Romańczyka ps. Rosa – rejon Tomaszów Mazowiecki. Doktor Andrzej Alichniewicz ps. Antoni, przejmował i segregował sprzęt oraz leki ze zrzutów spadochronowych, rozdzielał je pododdziałom, a także aplikował osobiście m.in. w punkcie sanitarnym umiejscowionym w Małej Wsi, powiecie Tomaszów Mazowiecki, do czasu rozwiązania oddziału 19 stycznia 1945 roku.

Jak wielu mieszkańców stolicy, po jej zburzeniu przez hitlerowców, profesor trafił wraz z rodziną do Łodzi i na stałe związał się z tym miastem i regionem. Od 24 lutego 1945 roku do września 1947 roku pracował w miejskim Pogotowiu Ratunkowym. Dyplom lekarza otrzymał 1 sierpnia 1945 r. w Warszawie. Od 1 listopada 1945 roku rozpoczął pracę w II Klinice Chirurgicznej Uniwersytetu Łódzkiego, początkowo jako starszy asystent, a od lipca 1945 r. jako adiunkt. Doskonalił tam swoje zdolności manualne, zresztą niewątpliwie wrodzone, a także umiejętności dydaktyczne i organizacyjne. 9 grudnia 1947 roku Rada Wydziału Lekarskiego UŁ, po obronie pracy doktorskiej nadała Andrzejowi Alichniewiczowi stopień doktora medycyny.

W 1952 r. uczestniczył w kursie resekcji tkanki płucnej w Instytucie Gruźlicy w Warszawie, a w latach 1956-1957 przeszedł przeszkolenie w zakresie torakochirurgii i kardiochirurgii w Klinice prof. Craforda w Sztokholmie. Od stycznia 1955 r. pełnił funkcję dyrektora Państwowego Szpitala Klinicznego im. S. Sterlinga w Łodzi, a od 18 października 1955 r. do 20 lutego 1958 r. kierownika II Kliniki Chirurgicznej Akademii Medycznej w Łodzi. Otrzymał stypendium Fundacji Rockefellera i od 1 marca 1958 r. do 1 lutego 1959 r. pracował w klinice chirurgii i w pracowni doświadczalnej Western Reserve University w Cleveland (Ohio). Współpracował z prof. G. Clowesem jr., zgłębiając fundamentalne wówczas dla rozwoju chirurgii problemy patofizjologii chirurgicznej, w tym zaburzenia równowagi kwasowo-zasadowej. Ponadto odbył staże: w Londynie (1959) pod kierunkiem prof. Brocka, w Paryżu (1967) oraz jako visiting profesor, w Moskwie (1970), w Cardiff w Wielkiej Brytanii (1978) i w Benghazi

(1985). Przewód habilitacyjny zakończył 10 maja 1960 roku, uzyskując stopień doktora habilitowanego i tytuł docenta. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w roku 1967, a zwyczajnego w roku 1974. W roku 1961 został kierownikiem Katedry i III Kliniki Chirurgicznej Akademii Medycznej w Łodzi przeniesionej do szpitala im. Pirogowa (był w tym czasie najmłodszym szefem kliniki chirurgicznej w Polsce) i kierował nią aż do przejścia na emeryturę w 1988 r. Profesor Andrzej Alichniewicz pełnił funkcję specjalisty wojewódzkiego (1960-1978), regionalnego (1978-1982), będąc niekwestionowanym autorytetem zarówno dla młodych jak i doświadczonych chirurgów, ciesząc się szacunkiem i poważaniem w środowisku lekarskim. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż w trudnym i przełomowym roku 1981, jako pierwszy z profesorów łódzkiej Akademii Medycznej zgłosił na ogólnym zgromadzeniu pracowników w Szpitalu im. Pirogowa oraz na piśmie swój udział i członkostwo w NSZZ „Solidarność”.

Profesor Alichniewicz był członkiem krajowego nadzoru specjalistycznego w zakresie chirurgii i Komisji Patofizjologii Klinicznej PAN. Ponadto był członkiem wielu krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych, także Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. W latach 1961-1988, był przewodniczącym łódzkiego oddziału Towarzystwa Chirurgów Polskich i wiceprezesem Zarządu Głównego (1971-1972), a od 1981 r. Członkiem Honorowym. Działalność profesora Alichniewicza w łódzkim oddziale Towarzystwa Chirurgów Polskich, jego rozległa wiedza, postawa etyczna, dbałość o piękno języka polskiego, a także nowoczesny sposób prezentowania osiągnięć i doświadczeń naukowych miały ogromny wpływ na wysoki poziom, zakres i popularność posiedzeń naukowych wśród chirurgów w naszym regionie. Równocześnie Jego wielka aktywność przyczyniła się zarówno do postępu w chirurgii jak i do integracji chirurgicznego środowiska makroregionu łódzkiego.

Szerokie zainteresowania Profesora dotyczyły przede wszystkim chirurgii przewodu pokarmowego, nadciśnienia wrotnego, chorób naczyń obwodowych oraz patofizjologii chirurgicznej. Stworzył szkołę współczesnej chirurgii żołądka i dwunastnicy, propagując jako pierwszy w Polsce, oszczędzające zabiegi u chorych z wrzodem dwunastnicy (m.in. wagotomię wysoce wybiórczą). Zmodyfikował postępowanie chirurgiczne w chorobach dróg żółciowych. Spopularyzował i przyczynił się do postępu w zakresie rozpoznawania i leczenia chorób naczyń obwodowych. Zainicjował i zorganizował poradnictwo lekarskie w tym zakresie dla obszaru Polski centralnej. Jako jeden z pierwszych współpracował z jednostką badawczo rozwojową, zajmującą się biomateriałami (późniejszym Tricomedem), wszczepiając polską protezę naczyniową u chorego z miażdżycą tętnic, ze znakomitą wynikiem odległym 35 lat. Prowadził badania doświadczalne nad przeszczepianiem wątroby. Był pionierem badań w dziedzinie patofizjologii chirurgicznej, w szczególności nad zaburzeniami równowagi kwasowo-zasadowej. Działalność naukowa profesora Alichniewicza łączyła się ściśle z praktycznym zastosowaniem badań i wprowadzaniem nowych metod w chirurgii operacyjnej.

Lubił wykłady dla studentów, dbał o ich najwyższy poziom. Pod Jego przewodnictwem został opracowany plan nauczania w łódzkiej Akademii Medycznej, uwzględniający praktyczne zajęcia nie tylko w klinice, ale poradni i ambulatorium oraz w pracowni doświadczalnej. Był wieloletnim kuratorem AZS Akademii Medycznej w Łodzi, uprawiał tenis ziemny oraz propagował sport i wychowanie fizyczne, jako działania prozdrowotne. W czasie Jego działalności w charakterze konsultanta wojewódzkiego i regionalnego kilkudziesięciu lekarzy uzyskało specjalizację I i II stopnia w chirurgii ogólnej. Przewody doktorskie pod kierunkiem Profesora ukończyło 19 lekarzy, a pięciu się habilitowało. Spośród nich, czterech: Henryk Zalech, Andrzej Joss, Adam Sołtysiak i Jan Berner, uzyskało tytuły profesora, przy czym dwaj ostatni zostali kierownikami kliniki, instytutu lub katedry oraz działali we władzach Uczelni. Marian Krynicki był ordynatorem Miejskiego Oddziału Chirurgicznego w Łodzi. Za wybitną działalność naukową i dydaktyczną był wielokrotnie wyróżniany i nagradzany. W roku 1973 otrzymał tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel” i ośmiokrotnie Nagrody Ministra i Rektora. W latach 1962-1968 był w AM w Łodzi Prodziekanem ds. Klinicznych. W 1971 roku, jako współtwórca, uzyskał świadectwo autorskie o dokonaniu wynalazku „Układu połączeń do pozaustrojowej perfuzji wątroby” (Urząd Patentowy – patent nr 61392).

Profesor Andrzej Alichniewicz cieszył się wielkim autorytetem w środowisku lekarskim, szacunkiem uczonych, podziwem współpracowników i poważaniem u chorych. Odszedł na Wieczną Wartę 7 listopada 1990 roku. Pozostanie na zawsze jako wzór lekarza, chirurga, nauczyciela, patrioty, męża i ojca oraz życzliwego otoczeniu Człowieka.

Rozdział IV

Onkologiczna droga chirurgicznej pasji

Propozycję objęcia kierownictwa oddziału chirurgii onkologicznej w Regionalnym Ośrodku Onkologicznym, złożoną przez Rektora AM prof. Antoniego Kotelko, postanowiłem przyjąć. Jak wspominałem, duży wpływ na decyzję miała dyskusja w rodzinnym gronie i życzliwej „ojcowskiej” opinia dotychczasowego szefa prof. Andrzeja Alichniewicza. Podkreślił on wtedy moje wieloletnie doświadczenie chirurgiczne i organizacyjne oraz znaczenie w życiu zawodowym samodzielnej pracy.

Zaproponowany przeze mnie i zaplanowany 3- miesięczny staż w Centrum Onkologii – Instytucie im. Marii Skłodowskiej Curie rozpocząłem wkrótce po podjęciu decyzji. Na początku pobytu odbyłem kilka bardzo interesujących rozmów dotyczących historii i rozwoju chirurgii onkologicznej z jej twórcą w Polsce – dyrektorem Instytutu prof. Tadeuszem Koszarowskim. Większość stażu odbyłem w Klinice Chirurgii Onkologicznej, kierowanej przez profesora Andrzeja Kułakowskiego, zapoznając się ze specyfiką chirurgii nowotworów i stosowaniem leczenia skojarzonego tj. chirur-

gii – radioterapii-chemioterapii i hormonoterapii. Uczestniczyłem w tzw. konsyliach wielospecjalistycznych, dotyczących pacjentów z różnymi rodzajami nowotworów. Przekonałem się, że dzięki tej współpracy można dokonać wyboru optymalnego postępowania, a także dokonać wyboru odpowiedniej taktyki operacyjnej. Spotkałem się również z wicedyrektorem Instytutu dr med. Ryszardem Sosińskim, byłym ordynatorem Oddziału Chirurgii Onkologicznej w Łodzi, dzięki któremu poznałem organizację i plany rozwoju onkologii w Polsce, działalność Polskiego Towarzystwa Onkologicznego oraz zasady współpracy z międzynarodowymi organizacjami walki z rakiem (WHO, UICC, EORTC). Kończąc staż w Warszawie, stwierdziłem, iż nie tylko zbliżył mnie do nowej dla mnie dziedziny chirurgii, ale potwierdził, że dokonany przeze mnie wybór chirurgii onkologicznej, mogę uznać za właściwy na chirurgicznej drodze.

Po powrocie ze stażu do Łodzi, w porozumieniu z Rektorem prof. Antonim Kotelko, prof. Leszkiem Woźniakiem – kierownikiem Zakładu Onkologii AM w Szpitalu im. M. Kopernika, prof. Andrzejem Alichniewiczem – kierownikiem III Kliniki Chirurgicznej AM, doc. Pawłem Dyktyńskim – dyrektorem Szpitala im. M. Kopernika w Łodzi oraz dr Tadeuszem Nagańskim – Dyrektorem Regionalnego Ośrodka Onkologicznego Szpitala im. M. Kopernika, ustalone zostało objęcie przeze mnie kierownictwa Oddziału Chirurgii Onkologicznej w Regionalnym Ośrodku Onkologicznym na dzień 30 stycznia 1978 roku. Wtedy to rozpoczęła się moja onkologiczna droga chirurgicznej pasji.

Szpital im. M. Kopernika – Regionalny Ośrodek Onkologiczny w Łodzi

Na spotkaniu z pracownikami Regionalnego Ośrodka Onkologii, zostałem przedstawiony jako kierownik Oddziału Chirurgii Onkologicznej w Ośrodku Onkologii de-
taszowany z Akademii Medycznej i z-ca kierownika Zakładu Onkologii AM w Łodzi.
Następnie odbyło się pierwsze spotkanie z zespołem lekarskim, pielęgniarskim i obsłu-
gą Oddziału Chirurgii Onkologicznej. Poznałem lekarzy-chirurgów, wśród których był
m.in. Janusz Pluta – kolega, z którym odbywaliśmy razem szkolenie wojskowe lekarzy
w OWOR w Przemyślu (1958 r.). Funkcję z-cy dotychczasowego ordynatora lek. Jana
Szymańskiego, pełnił lek. Janusz Maciejczyk. W składzie ówczesnego zespołu praco-
wali lekarze: Sławomir Pasz, Ryszard Pawłowski, Zbigniew Morawiec, Andrzej Bordin-
neff-Strzemiński, Andrzej Korczyński, Jan Jerzy Szymański. Zapoznałem się również
z sekretariatem, poradnią Oddziału oraz z Zakładem Radioterapii kierowanym przez dr
Eugeniusza Studenckiego, Zakładem Radiologii kierowanym przez dr Wiankowskie-
go i Zakładem Histopatologii kierowanym przez doc. Annę Szadowską i prof. Leszka
Woźniaka oraz zespołem anestezjologów kierowanym przez konsultanta wojewódzkie-
go dr Czesławą Grajewską. Po wizycie w Ośrodku, wspólnie z dyrektorem-chirurgiem
Tadeuszem Nagańskim, odbyłem naradę „roboczą” z zespołem lekarskim. Podczas na-

Zespół Oddziału Chirurgii Onkologicznej AM w Reg. Ośrodku Onkologicznym

radę omówiłem sprawy organizacyjne – ustalone zostały elementy stałe: raport poranny i obchody w oddziale, m.in. ogólny obchód w środę z ustaleniem tygodniowego programu operacji (wspólnie z szefem anestezjologii). Ponadto 1x w tygodniu miało się odbywać zebranie o charakterze naukowym, z zaprogramowanym referatem i przeglądem aktualnego piśmiennictwa chirurgicznego. Zaleciłem również moim asystentom udział w okresowych zebraniach w łódzkich oddziałach TChP i PTO, obchody w pododdziałach, (prowadzone przez st. asystentów), zajęcia na salach opatrunkowych oraz realizację operacji zaplanowanych w programie i ew. operacji nagłych. W zależności od występujących wymogów, potrzeb i zarządzeń administracyjnych zapowiedziałem dokonywanie odpowiednich, uzasadnionych zmian organizacyjnych.

W roku 1982 dyrektor szpitala i dyrektor ds. onkologii w Regionalnym Ośrodku Onkologicznym dr Tadeusz Nagański przedstawił propozycję zmniejszenia liczby łóżek w Klinice Chirurgii Onkologicznej AM, znajdującej się na bazie Szpitala im. M. Kopernika z aktualnych 86 do 61 łóżek. Pozostałe łóżka zostałyby przeniesione do II budynku Ośrodka Onkologicznego, celem utworzenia II Oddziału Chirurgii Onkologicznej, a blok operacyjny zostałby podzielony i przystosowany dla dwóch Oddziałów Chirurgii Onkologicznej. W następnym tygodniu złożył wizytę w klinice przedstawiciel komitetu PZPR ds. służby zdrowia (wraz z dyrektorem T. Nagańskim) celem zapoznania się z moją opinią dotyczącą przedłożonej propozycji zmian Ośrodka Onkologicznego. Wyraziłem wątpliwości co do zasadności tych zmian ze względu na kłopoty organizacyjne, konieczność zwiększenia administracji i dodatkowe trudności finansowe oraz ograniczenie liczby zabiegów operacyjnych w klinice. Nie kwestionowano moich zastrzeżeń, ale pozostawiono ostateczną decyzję do rozważenia. Po 2 tygodniach dyrekcja przystąpiła do realizacji zaproponowanych zmian, proponując oddelegowanie 3 asystentów, zatrudnionych na etatach szpitala. Ordynatorem utworzonego oddziału został mianowany dyrektor T. Nagański, a na stanowiska asystentów przeniesiono po wspólnych uzgodnieniach dr Janusza Plutę, dr Janusza Maciejczyka i dr Zbigniewa Morawca, który został zastępcą ordynatora (a później ordynatorem i dyrektorem Reg. Ośrodka Onkologicznego). Mimo zaistniałych trudności organizacyjnych i okresowego zmniejszenia liczby operowanych chorych w klinice dalsza współpraca ułożyła się poprawnie. Rozważany był remont generalny bloku operacyjnego, ale wobec szeregu trudności odroczono jego wykonanie. W następnych latach, w czasie pełnienia funkcji dyrektora szpitala ds. Onkologii przez dr Z. Morawca, powstał blok w drugim budynku onkologii - obok II Oddziału Chirurgii Onkologicznej. Nasz stary blok operacyjny nadal wymagał generalnego remontu, aby liczbę zabiegów operacyjnych można było zwiększyć. Na generalny remont bloku, poprawę warunków pracy i nowoczesny sprzęt przyszło nam wiele lat czekać, ale dzięki zaangażowaniu mojego następcy, kierownika Kliniki profesora Arkadiusza Jeziorskiego i dyrekcji szpitala oraz uzyskaniu funduszy i powszechnej aktywności, w maju 2015 r. powstał nowoczesny, odpowiednio wypo-

sażony blok operacyjny dla Kliniki Chirurgii Onkologicznej UM. Po uprzednim przebudowaniu oddziału według europejskich standardów, nasza uniwersytecka klinika mogła wreszcie zapewnić leczonym pacjentom opiekę w pełnym zakresie i w wysokim standardzie.

W roku 1991 Dyrekcja Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi zaproponowała nam objęcie i włączenie nowoutworzonego Oddziału Chorób Piersi do Kliniki Chirurgii Onkologicznej AM. Po porozumieniu CZMP z władzami Uczelni i Katedrą Onkologii AM, jako kierownik Kliniki Chirurgii Onkologicznej AM delegowałem trzech naszych asystentów i 1 kwietnia 1991 roku Oddział Kliniki rozpoczął działalność. Na pierwsze dwa miesiące zostali wytypowani adiunkci: Marek Zadrozny i Andrzej Berner oraz młodszy asystent. Kolejno, co dwa miesiące dokonywane były zmiany zespołu, a najstarszy spośród nich, pełnił funkcję ordynatora Oddziału. Współpraca Kliniki Chirurgii Onkologicznej AM i CZMP układała się wzorowo, pacjenci byli zadowoleni, a pracujący okresowo w Klinice Chorób Piersi i Onkologii asystenci usatysfakcjonowani.

Operacja oszczędzająca (BCT) w CZMP

W 1998 r. CZMP zostało instytutem resortowym, a Oddział przekształcony w samodzielną Klinikę Chorób Piersi i Onkologiczną. Naszym asystentom zaproponowano w niej zatrudnienie, a kierownictwo jednemu z adiunktów, najchętniej dr n. med. Markowi Zadrozniemu. Po szczerzej i koleżeńskiej rozmowie, bardzo podobnej do mojej rozmowy w przeszłości z profesorem Andrzejem Alichniewiczem, mój adiunkt (będący wtedy w trakcie habilitacji) podjął decyzję kierowania Kliniką w CZMP. Kontakty i współpraca między nami trwa dotychczas. Obecnie, w roku 2015, mój były asystent i adiunkt w Klinice Chirurgii Onkologicznej AM, jest prof. dr habilitowanym, kierownikiem Kliniki Instytutu CZMP – znanej nie tylko w kraju i cieszącej się uznaniem świata lekarskiego/chirurgicznego, kierownictwa Instytutu, jak również pacjentów. Prof. Zadrozny został również powołany w 2015 r. na przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu.

Wizyta w Klinice i Katedrze Onkologii – prof. A. Rice i D. Reed (UICC, WHO)

W kolejnych latach (1978-2002), podczas kierowania przeze mnie Oddziałem, przekształconym w Klinikę Chirurgii Onkologicznej AM w Regionalnym Ośrodku Onkologicznym Szpitala im. M. Kopernika w Łodzi, pracowali ze mną lekarze – chirurdzy na etatach uczelni i szpitala. W tym okresie w zależności od dodatkowych obowiązków: dydaktycznych, naukowych oraz zmian zatrudnienia czy wyjazdów zagranicznych – występowały związane z tym zmiany kadrowe. W skład zespołu, z którym miałem przyjemność pracować w ciągu 24 lat wchodzili wymienieni kolejno lekarze – chirurdzy, uzyskujący stopnie naukowe i specjalizacje w chirurgii ogólnej i onkologicznej:

dr n. med. Janusz Pluta, lek. med. Janusz Maciejczyk, dr n. med. Ryszard Pawłowski, dr n. med. Sławomir Pasz, dr n. med. Zbigniew Morawiec, lek. med. A. Bordineff-Strzeminski, dr n. med. Arkadiusz Jeziorski, dr n. med. Marek Zadrozny, dr n. med. Michał Tenderenda, dr n. med. Wojciech Jabłkowski, dr n. med. Bogusław Westfal, dr n. med. Andrzej Berner, dr n. med. Janusz Piekarski, dr n. med. Maciej Berkan, lek. med. Marcin Faflik, dr n. med. Dariusz Nejc, lek. med. Jarosław Jakubik, dr med. Leszek Milanowski, lek. med. Jan Jerzy Szymański, lek. med. Magdalena Baklińska, lek. med. Andrzej Korczyński, lek. med. Zbigniew Pietrzykowski, lek. med. Maciej Sałamacha, lek. med. Tomasz T. Nowicki, lek. med. Tadeusz Wóciak, lek. med. Jerzy Sudakiewicz, lek. med. Wiesław Świątosławski, dr n. med. Piotr Rutkowski

Obecnie w roku 2015 zespół lekarzy/chirurgów onkologów zatrudnionych w Klinice Chirurgii Onkologicznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi w Regionalnym Ośrodku Onkologicznym Szpitala im. M. Kopernika, pracuje w składzie:

- prof. dr hab. med. Arkadiusz Jeziorski – kierownik Kliniki Chirurgicznej UM, specjalista w chirurgii ogólnej i onkologicznej, b. dyrektor ds. onkologii Szpitala im. M. Kopernika, b. prezes Polskiego Towarzystwa Chirurgii Onkologicznej. Od października 2015 r. Konsultant Krajowy ds. Chirurgii Onkologicznej
- prof. dr hab. med. Janusz Piekarski – zastępca kierownika Kliniki Chirurgii Onkologicznej UM – specjalista w chirurgii ogólnej i onkologicznej, prodziekan Wydziału Lekarskiego UM
- dr hab. med. Dariusz Nejc – specjalista w chirurgii ogólnej i onkologicznej, adiunkt w Klinice Chirurgii Onkologicznej UM
- dr n. med. Andrzej Berner – chirurg ogólny i specjalista chirurgii onkologicznej, b. adiunkt i b. z-ca kierownika Kliniki Chirurgii Onkologicznej UM
- dr n. med. Jarosław Jakubik – specjalista chirurgii ogólnej i onkologicznej, b. adiunkt, Starszy Wykładowca UM
- dr n. med. Piotr Pluta – specjalista chirurgii ogólnej i onkologicznej, adiunkt w Klinice Chirurgii Onkologicznej
- lek. med. Robert Pierzchała – specjalista chirurgii ogólnej i onkologicznej, asystent w Klinice Chirurgii Onkologicznej UM
- lek. med. Marcin Naze – specjalista chirurgii ogólnej i onkologicznej, asystent w Klinice Chirurgii Onkologicznej UM
- lek. med. Piotr Sęk – asystent w Klinice Chirurgii Onkologicznej UM
- lek. med. Marcin Januszewski - asystent w Klinice Chirurgii Onkologicznej UM
- prof. dr hab. med., dr h.c. UCB Jan Berner – profesor zw. w Katedrze Onkologii UM

Funkcję kierowniczką Sekretariatu Kliniki pełni z wielkim zaangażowaniem Pani Grażyna Maria Kusideł.

Działalność chirurgiczna

Chirurgia, jako gałąź medycyny, zdecydowanie rozszerzyła i wzbogaciła się na onkologicznej ścieżce, poprzez wyodrębnienie obszaru zajmującego się przede wszystkim leczeniem chorych na nowotwory. Chirurgia onkologiczna – wraz z innymi odmianami chirurgii: naczyniową, urologiczną, torakochirurgiczną i kardiochirurgiczną, neurochirurgiczną, ortopedyczną i stomatologiczną – stanowi obecnie jedną z podstaw całej chirurgii. W onkologii, chirurgia poszerza też swoje postępowanie, łącząc i kojarząc leczenie chirurgiczne w zależności od wskazań z radio-, chemio- i hormono-terapią. Chirurgia w onkologii, uściśla swoje działanie w leczeniu pacjentów, chorych na nowotwory. Bardzo często łączy metody postępowania/terapii, stosowane w chirurgii ogólnej.

Zajmując się najpierw, przez 23 lata, chirurgią ogólną, a w następnych kilkunastu latach prowadząc działalność w sferze onkologicznej, poznałem jej odrębności, rozwój i olbrzymi postęp m.in. na stażach w kraju – w Instytucie Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie oraz za granicą w: Istituto Tumori w Mediolanie, Instytucie im. A. van Leeuwenhoekhuis Het Nederlands Kankerinstitut w Amsterdamie oraz podczas wizyt w Klinice Chirurgii Rekonstrukcyjnej w Dallas i w Perugii.

W kilka dni po objęciu Oddziału Chirurgii Onkologicznej, podczas mojej pierwszej operacji, miałem możliwość wykazać, jak znajomość chirurgii ogólnej ułatwia chirurgowi wykonanie zabiegu u chorych onkologicznych. U pacjentki z guzem w jamie brzusznej z żółtaczką mechaniczną usunąłem guzowaty pęcherzyk żółciowy oraz kamienie z przewodu żółciowego wspólnego oraz dokonałem plastyki zwężonej brodawki Vatera. Pacjentka w stanie dobrym, bez powikłań, po ustąpieniu żółtaczki została wypisana do domu - z zaleceniem okresowej kontroli. Badanie histopatologiczne pęcherzyka żółciowego i fragmentu brodawki Vatera wykazało jedynie bliznowate pozapalne zmiany ściany pęcherzyka żółciowego i węzłów chłonnych.

W następnych latach działalność chirurgiczna w powstałej Klinice Chirurgii Onkologicznej AM w Regionalnym Ośrodku Onkologicznym obejmowała szeroki zakres operacji u pacjentów z chorobami przewodu pokarmowego, nowotworów piersi u kobiet i mężczyzn, skóry (raka i czerniaka), mięsaków w jamie brzusznej, kończyn i głowy, wargi dolnej i języka. Poza tym wykorzystywane były biomateriały: syntetyczna skóra zastępcza, protezy kości i przełyku. Stosowaliśmy hiperalimentację i odżywki dojelitowe u chorych z nowotworami. W leczeniu mięsaków i przerzutów stosowaliśmy przedoperacyjną chemioterapię doguzową.

Nowotwory piersi

U chorych na raka piersi po wykonanej amputacji i wycięciu układu chłonnego, najczęściej sposobem Halsteda, oraz pooperacyjnej radioterapii, często występowały mniej lub bardziej rozległe obrzęki kończyny górnej oraz ograniczenia ruchów. Aby

temu zaradzić, najpierw stosowaliśmy po zabiegu specjalny zestaw ćwiczeń, a następnie, celem uzyskania bardziej znaczących efektów, zatrudniliśmy stałego rehabilitanta. Rozpoczął on rehabilitację wcześniej po zabiegu, uzyskując wyraźną poprawę u większości chorych. U pacjentek w wieku podeszłym, często z zaburzeniami krążeniowo – oddechowymi ograniczaliśmy zabieg do prostego wycięcia piersi (amputatio mammae simplex).

W drugim roku mojej działalności w Klinice Chirurgii Onkologicznej uzyskałem stypendium Fundacji hr. Jakuba Potockiego na staż w Instytucie Onkologii w Mediolanie. Staż odbywałem w Klinice Chirurgii Nowotworów Piersi, kierowanej przez wybitnego chirurga–onkologa Umberto Veronesi. Zapoznałem się tam z leczeniem oszczędzającym piersi u chorych na raka (Breast Conserving Therapy) oraz z operacjami rekonstrukcyjnymi dokonywanymi bezpośrednio po amputacji piersi. W drugim etapie stażu pracowałem też w Klinice Chirurgii Przewodu Pokarmowego, kierowanej przez innego znanego chirurga, profesora Gennari, zajmującego się m.in. leczeniem chirurgicznym pacjentów z przerzutami do wątroby.

Nadanie tytułu naukowego profesora

W roku 1986 rozpoczęliśmy współpracę z Europejską Organizacją do spraw Badań nad Rakiem (European Organisation for Research and Treatment of Cancer – EORTC). Uczestnicząc w pracach grupy badawczej raka piersi (Breast Cancer Cooperative Group). Początkowo jako ‘probationary’, a następnie ‘active member’, wraz z moimi asystentami dr Arkadiuszem Jeziorskim i Andrzejem Bernerem, rozpoczęliśmy badania nad wpływem okołoperacyjnej chemioterapii na wyniki leczenia chorych na raka piersi (Trial 10854 – Perioperative Chemotherapy in Patients with Breast Cancer-POP Trial).

Byłem kierownikiem programu, a kolega A. Jeziorski głównym wykonawcą odpowiedzialnym za kwalifikację pacjentów i kontakty z centralą EORTC w Brukseli.

Symposium PTO w Krakowie dot. POP-Trial

Z prof. Jeziorskim omawiamy realizację programu EORTC

EORTC 10851: ENTRY RATE

	1985/86	1987	1988	1989	TOTAL
ST RAFAEL, Leuven	13	12	14	8	47
R.R.T.I., Rotterdam	4	4	7	3	18
A.V.L., Amsterdam	1	8	5	4	18
MED. ACAD., Lodz	-	6	7	1	14
MARIA ZKH, Tilburg	1	3	2	-	6
INSTIT. ONC., Warsaw	-	-	-	4	4
SOPHIA ZKH, Zwolle	-	-	-	4	4
DIACONES., Heemstede	-	-	2	-	2
A.Z. Antwerpen	1	1	-	-	2
ALG. ZKH, Zaandam	-	-	-	1	1
I.K.A., Amsterdam	-	1	-	-	1
OS. RIUNITI, Parma	1	-	-	-	1
TOTAL	21	35	37	25	118

EORTC 10854: ENTRY RATE

	1986	1987	1988	1989	TOTAL
RENE HUGUENIN, St Cloud	-	154	233	207	594
BECQUEREL, Rouen	-	173	165	119	457
FRANCOIS BACLESSE, Caen	-	77	116	73	266
OSCAR LAMBRET, Lille	-	13	126	46	185
STELLENBOSCH, R.S.A.	31	56	48	27	162
A.Z., Leiden	10	45	47	37	139
MED. ACAD., Lodz	14	17	22	12	65
MARIA ZKH, Tilburg	12	20	12	9	53
SEC. SOC., Granada	-	-	23	25	48
MED. ACAD., Gdansk	12	18	8	2	40
UNIV., Innsbruck	16	12	9	3	40
ST SAVAS HOSP, Athens	-	8	22	7	37
UNIV. CATT., Roma	3	16	6	-	25
A.M.C., Amsterdam	-	-	-	10	10
A.V.L., Amsterdam	-	2	1	1	4
TOTAL	98	611	838	578	2125

EORTC-BREAST CANCER COOPERATIVE GROUP PATIENTS ENTRY BY COUNTRY 1987-1989

COUNTRY	1987 (# inst)	1988 (# inst)	1989* (# inst)	TOTAL
France	428 (5)	653 (5)	458 (6)	1539
The Netherlands	200 (12)	229 (15)	167 (15)	596
Belgium	112 (5)	77 (4)	78 (4)	267
R.S.A.	89 (1)	83 (1)	38 (1)	210
Poland	74 (2)	75 (2)	33 (3)	182
Denmark	1 (1)	38 (2)	47 (2)	86
Spain	10 (1)	37 (3)	32 (3)	79
U.K.	22 (3)	29 (3)	27 (3)	78
Italy	35 (3)	20 (2)	15 (2)	70
Greece	12 (2)	33 (1)	21 (1)	66
Austria	13 (1)	12 (1)	4 (1)	29
TOTAL	996 (36)	1286 (39)	920 (41)	3202

* As of October 1989

Pozycja w badaniach BCCG – EORTC (raport)

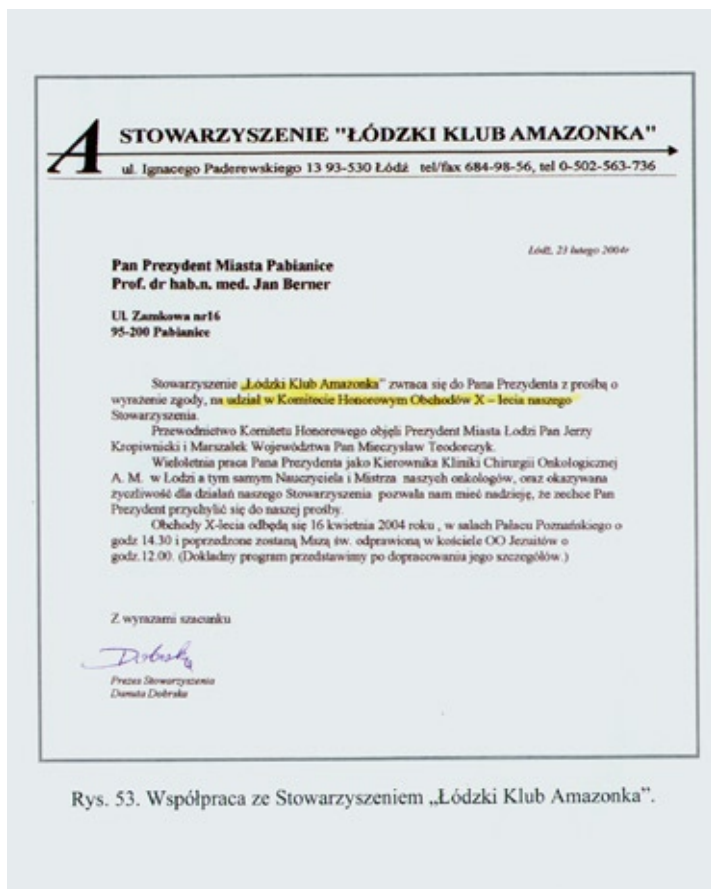
W Trialu 10851 dotyczącym pacjentek z rakiem piersi w wieku podeszłym, badaliśmy zalety stosowania Tamoxifenu u chorych, jako alternatywnego leczenia do amputacji piersi. Badania prowadziliśmy przez ponad 10 lat, w czasie którym dwa razy w roku zdawaliśmy raporty z naszych obserwacji. W tym okresie brałem stały udział w Sesjach naukowych, organizowanych kolejno w Amsterdamie, Rotterdamie, Leuven, Rouen, Kopenhadze i Paryżu. W tym czasie nasza klinika w wymienionych trial'ach miała wysoką pozycję wśród kilkunastu ośrodków europejskich i jednego południowo-afrykańskiego oraz najwyższą spośród polskich. Otrzymaliśmy także wyższy status w hierarchii EORTC – active member, co dawało większe możliwości brania udziału w następnych badaniach, proponowanych przez EORTC.

Wiele lat później brałem udział w jubileuszowym spotkaniu byłych i aktualnych członków Breast Cancer Cooperative Group: Joop A. van Dongen, P. Cameron, Jean P. Julien, J. Wilders, Jacek Jassem, Janusz Jaśkiewicz, Andrzej Kułakowski, Jan Berner (Gdańsk 2013).

W następnych latach u pacjentek z rakiem piersi wykonywaliśmy biopsję węzła wartowniczego, celem wykrycia przerzutów raka do węzłów chłonnych i możliwości zaoszczędzenia w czasie operacji układu chłonnego. U pacjentek operowanych z rakiem piersi Pageta ustaliliśmy schemat postępowania z uwzględnieniem leczenia oszczędzającego. W leczeniu chirurgicznym mężczyzn, chorych na raka piersi, zwróciliśmy uwagę na częste zaawansowanie zmian i konieczność, w wielu przypadkach, rozległej operacji skojarzonej z chemio-radioterapią. U pacjentek chorych na raka piersi, spotykaliśmy występowanie zmian w obu piersiach o różnym stopniu zaawansowania, wymagających dodatkowych badań diagnostycznych.

Podczas stażu w Instytucie Onkologicznym w Amsterdamie, zostałem skierowany do Ośrodka badań przesiewowych populacji kobiet w Utrechcie – celem wczesnego wykrywania raka piersi oraz zapoznania się z organizacją tych badań. W czasie dyskusji nad prowadzeniem tych badań w Holandii i wyników rozważaliśmy także wczesne badania poza populacją kobiet w wieku od 30 roku życia, które mogłyby być badaniami wybiórczymi. Zaletą ich byłoby możliwie wczesne wykrywanie zmian u kobiet młodszych, a także większa świadomość i popularyzacja samobadania. Po powrocie do kraju, wprowadziliśmy, wraz z moim zespołem lekarskim, podobne „badania wybiórcze” u kobiet w zakładach pracy w Pabianicach (PAMOTEX, PZF POLFA, PAMSO), Bełchatowie (Kopalnia Węgla Brunatnego) oraz w Łodzi (Skórimpex). Wykryliśmy wśród kilku tysięcy badanych kobiet kilka raków piersi (we wczesnym stopniu zaawansowania, później operowanych w naszej klinice) i kilkadziesiąt guzów łagodnych. Po tych badaniach, na terenie powiatu pabianickiego i w regionach prowadzonych badań, zauważyliśmy wzrost świadomości zdrowotnej, coraz częstsze wykonywanie samobadania, a także mammografii. Istotne były też, organizowane przez współpracujące z nami Towarzystwo Amazonek oraz popularyzowane w mediach, październikowe pochody tzw. różowej wstążeczki, które przyczyniły się do zwiększenia zainteresowa-

nia kobiet badaniami profilaktycznymi. U pacjentek skierowanych do kliniki chirurgii onkologicznej coraz częściej spotykaliśmy się z wczesną postacią raka piersi. Liczba chorych z szansą na operację oszczędzającą i wyleczenie systematycznie zaczęła się zwiększać.

Rys. 53. Współpraca ze Stowarzyszeniem „Łódzki Klub Amazonka”.

Współpraca z Towarzystwem Amazonki w Łodzi

Nowotwory przewodu pokarmowego

Raka wargi dolnej spotykaliśmy najczęściej u mężczyzn, zwłaszcza u palaczy papierosów i fajki. Zabieg chirurgiczny zawsze wymagał precyzyjnej rekonstrukcji, tym trudniejszej u chorych z zaawansowanymi zmianami (leczenie chirurgiczne u naszych chorych było tematem pracy doktorskiej dr Janusza Pluty w 1980 roku). Prowadzone dalsze badania wykazały, że operacje rekonstrukcyjne są zabiegiem bez-

piecznym⁸. W ramach współpracy z firmą Tricomed z Łodzi została wyprodukowana proteza polietylenowa dla chorego na raka żuchwy. Po częściowym wycięciu żuchwy, zastosowanie protezy z biomateriału przedstawiliśmy na konferencji Sekcji Chirurgii Onkologicznej TChP w Ciechocinku w 1992 roku (Zbigniew Morawiec, Jan Berner). U pacjentów chorych na raka przełyku, w zależności od stopnia zaawansowania i stanu ogólnego, wykonywaliśmy doszczętne lub paliatywne operacje. W zabiegach doszczętnych dokonywaliśmy wycięcia przełyku z odtworzeniem ciągłości przewodu pokarmowego przez zespolenie pętli jelita czczego lub grubego i żołądka z przełykiem na szyi. Najczęściej stosowaliśmy żołądek przygotowany do zespolenia przez wydłużenie i zwężenie z użyciem staplerów i zachowanym dobrym ukrwieniem dna żołądka. Pętla jelita przygotowana do zespolenia z przełykiem mogła być przemieszczona przed – lub poza – mostkowo. W przypadku rzadko spotykanego mięsaka przełyku, nawet naciekającego przełyk na niewielkim odcinku, zabieg doszczętny wymagał szerokiego wycięcia przełyku do części szyjnej. Badanie histopatologiczne u tych chorych wykazywało bowiem obecność komórek nowotworowych mięsaka znacznie dalej od głównego nacieku wykrytego badaniem endoskopowym i ocenionym makroskopowo. W zabiegach paliatywnych wprowadzaliśmy protezy z biomateriałów endoskopowo, udrażniając przełyk. W przypadku rozległego nacieku wspomagaliśmy jej wprowadzenie manewrem od strony wpustu po dodatkowej laparotomii. U chorych z bardzo rozległymi zmianami nowotworowymi i narastającym wyniszczeniem, w celu wzmocnienia chorego i odżywienia przez żołądek, wykonywaliśmy przetokę żołądkową sposobem Kadera lub Serebrennikowa – z wytworzeniem zastawki umożliwiającej usuwanie cewnika po karmieniu – albo przetokę stałą dojelitową (tzw. mikrojejunostomię). Nasze doświadczenia przedstawiliśmy na konferencjach Sekcji Chirurgii Onkologicznej Towarzystwa Chirurgów Polskich w Łodzi i Warszawie (1988 r.).

Rak żołądka

Chirurgia żołądka ma wielowiekową historię i ciekawą tradycję. Nieudokumentowaną operację żołądka przeprowadził francuski chirurg Pean w roku 1879. Natomiast polski chirurg Ludwik Rydygier wykonał i opisał operację żołądka 16 listopada 1880 roku w Chełmie⁹. 21 listopada 1881 roku L. Rydygier jako pierwszy w świecie wykonał operację żołądka z powodu choroby wrzodowej. Operacja, w której kikut żołądka został połączony bezpośrednio z dwunastnicą nazwano „metodą Rydygiera”. Podobną operację wykonał w tym samym roku austriacki chirurg prof. Billroth. Wielu znanych

⁸ Janusz Piekarski, Arkadiusz Jeziorski, Wiesław Szymczyk, Jan Berner – I Kongres Onkologii Polskiej – Katowice, *Nowotwory* 2002, 53, 23, Supp. 4.

⁹ Przegląd Lekarski, 11 XII 1880 r. / *Deutsche Zeitschrift für Chirurgie*, 8. III.1881r., t. XIV, 2-3, 4, 252-260

chirurgów, zwłaszcza w Europie, w następnych latach modyfikowało także resekcję żołądka, wykonując poszerzone wycięcie z zespoleniem kikuta żołądka z I pętlą jelita czczego. Wśród nich byli także Polacy, m.in.: Maksymilian Rutkowski (1867-1947) i Jan Glatzel (o niepospolitej wręcz biegłości operacyjnej).

W naszej klinice u chorych z rakiem żołądka najczęściej wykonywaliśmy resekcję Hofmeistera-Finsterera (HF) wraz z układem chłonnym lub całkowite wycięcie żołądka i zespolenie przełyku z pętlą jelita cienkiego (w zależności od wyniku badania histopatologicznego – Ca diffusum). Radykalne wycięcie żołądka we wczesnym stopniu zaawansowania rokowało najlepiej. Powyżej 80% chorych przeżywało 5 lat, jednakże liczba chorych wcześniej wykrytych była nadal niewielka. Natomiast rokowanie u chorych zaawansowanych miejscowo z przerzutami do węzłów chłonnych było złe. Wobec narastającej liczby zachorowań na raka żołądka został wprowadzony tzw. rządowy program walki z chorobami nowotworowymi (PR-6, CPBR-11, 5) koordynowany przez Instytut Onkologii w Warszawie. Do udziału w tym programie zostały włączone regionalne ośrodki onkologiczne i kliniki w miastach uniwersyteckich. W ramach sieci onkologicznej tworzone poradnie onkologiczne do wykrywania nowotworów, współdziałające m.in. z zakładami radiologii i endoskopii oraz odpowiednio wyposażonymi laboratoriami. Do rozpoczętego w 1977 roku programu PR-6, włączył się Regionalny Ośrodek Onkologii w Łodzi, a od roku 1978 Kliniczny Oddział Chirurgii Onkologicznej, przekształcony w Klinikę Chirurgii Onkologicznej. W pierwszej kolejności utworzyliśmy Zakład Endoskopii, kierowany przez dr Bożenę Filipczyńską i z udziałem dr Ewy Janiak. Stopniowo wyposażaliśmy Zakład, ściśle powiązany z Kliniką, w odpowiedni sprzęt. Badania endoskopowe umożliwiały nie tylko wykrycie zmiany nowotworowej, dokładną ocenę umiejscowienia i rozległości, ale także równoczesne pobranie wycinków do badania histopatologicznego. Pobrane wycinki badane w Zakładzie Patomorfologii AM, kierowanym przez prof. Leszka Woźniaka pozwalały na rozpoznanie raka, jego rodzaj i strukturę histologiczną oraz stopień zaawansowania. Otrzymany wynik badania z określeniem wg Laurena typu: raka jelitowego (Ca intestinalis) lub raka rozlanego (Ca diffusum) miał decydujący wpływ na wybór sposobu zabiegu operacyjnego i leczenia skojarzonego oraz pozwalał przewidywać rokowanie. U pacjentów z rakiem rozlanym wykonywaliśmy radykalny zabieg, dokonując całkowitego wycięcia żołądka z zespoleniem pętli jelita cienkiego z przełykiem oraz regionalnego układu chłonnego. Ponadto w leczeniu skojarzonym stosowaliśmy chemio-immunoterapię, uzyskując poprawę 5- letnich przeżyć chorych. Wyniki ogólne nadal były jednak niezadawalające i wymagały dalszych intensywnych badań. W latach 90- tych zostały rozpoczęte badania prospektywne, wieloośrodkowe obejmujące 6 ośrodków uniwersyteckich w 10 klinikach chirurgicznych, w tym także w Klinice Chirurgii Onkologicznej w Łodzi. Następnie, rozpoczęto studia nad wykrywaniem i leczeniem raka żołądka w Polsce, nazwane „Polish Experiment”, ko-

ordynowane przez profesora Tadeusza Popielę i Jana Kuliga z Akademii Medycznej w Krakowie. Pierwsze wyniki „Polskiego Eksperymentu” były przedstawiane na VI Kongresie Polskiego Towarzystwa Gastroenterologii w Krakowie (1994 r.), przyjęte z dużym zainteresowaniem w Kyoto w Japonii¹⁰ (1995 r.) i na Sympozjum w Krakowie (1996 r.). Na podstawie naszych badań wykazaliśmy, że poszerzona resekcja żołądka i agresywna chemioterapia, jako wieloczynnikowy model leczenia raka żołądka jest szansą na poprawę wyników leczenia w Polsce¹¹.

Doświadczenia na własnym materiale wykazywały przydatność stosowanych także przez nas metod rekonstrukcji ciągłości przewodu pokarmowego z użyciem szwu mechanicznego po gastrektomii z limfadenektomią, u chorych operowanych na raka żołądka. Dalsze nasze badania wykazywały także skuteczność chemioterapii uzupełniającej wg. schematu 5 FU-BCG oraz EAP. Badania własne przedstawialiśmy na Zjazdach naukowych i były publikowane w piśmiennictwie¹². Na podstawie badań wielośrodkowych przedstawiliśmy poprawę w prognozowaniu pacjentów, chorych na raka żołądka w ciągu ostatnich 25 lat i zmianach metod leczenia chirurgicznego i skojarzonego.

Aktualnie, w roku 2015, w Klinice Chirurgii Onkologicznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, kierowanej przez profesora Arkadiusza Jeziorskiego – leczenie pacjentów chorych na raka żołądka jest oparte na doświadczeniach „Polskiego Eksperymentu” i współczesnych osiągnięciach chirurgii onkologicznej.

¹⁰ Tadeusz Popiela, Jan Kulig, Jan Berner i wsp., I st Internationale Gastric Cancer Study, Kyoto. Publikowane w Monduzzi Editore, 1995, 1387-1391

¹¹ Wyniki zostały opublikowane w *Journal of Oncology* – Nowotwory 1996, 46, 1, 28-74

¹² Michał Tenderenda, Jan Berner, Sławomir Pasz, Andrzej Berner, Janusz Piekarski – „Evolution of different reconstruction methods after total gastrectomy with or without intestinal patients with gastric cancer”. 9th Congress of the European Society of Surgical Oncology, Lausanne 1998 *Eur. Journ. Surg. Oncol.* 1998, 24, 3, 304

Michał Tenderenda, Andrzej Berner, Dariusz Nejc, Jan Berner – „Zakres resekcji I sposób rekonstrukcji ciągłości przewodu pokarmowego, jako czynniki wpływające na częstość występowania powikłań pooperacyjnych w chirurgicznym leczeniu raka żołądka”. *Fundacja Pol. Przeg. Chir.* 1999, 1, 314-319 (70).

Jan Berner, Michał Tenderenda, Sławomir Pasz, Andrzej Berner, Janusz Piekarski – “Surgical and combined treatment of gastric cancer-own experience”. 4th Ann.Meeting, Kraków, 2000 – *Przegląd Lekarski* supp. 2000, 57, 5, 14-15

Tadeusz Popiela, Jan Kulig, Piotr Kołodziejczyk, Jan Berner, Michał Drews, Antoni Gabryelewicz, Andrzej Karwowski, Marek Krawczyk, Krzysztof Marlicz, Paweł Misiuna, Bolesław Nagay, Zdzisław Piotrowski, Zbigniew Puchalski, Zdzisław Wajda, Grzegorz Walner: The relationship between improved prognosis in gastric cancer patients in the last 25 years and changing methods of surgical and combined treatment – 4th Ann.Meeting, Kraków. *Przegląd Lekarski*, supp. 5, 2000, 57, 4, 9-13

Rak jelita grubego

Ten rodzaj nowotworu może występować w każdym odcinku jelita. W III Klinice Chirurgicznej AM rozpoznawaliśmy zmianę nowotworową najczęściej w odbytnicy, esicy oraz rzadziej w kątnicy. Obecnie występuje coraz częściej w postaci mnogiej. Profesor Alichniewicz podczas pobytu na Uniwersytecie w Ohio w Stanach Zjednoczonych i w czasie wizyt w Wielkiej Brytanii zauważył znacznie większą liczbę zachorowań na raka jelita grubego, aniżeli w naszym kraju. Także częstotliwość wykrywalności zmian nowotworowych we wczesnym stopniu zaawansowania była większa. Po objęciu Oddziału – Kliniki Chirurgii Onkologicznej zwróciłem uwagę, iż liczba pacjentów, chorych na raka jelita grubego, przyjmowana do kliniki wzrasta systematycznie. Podczas zajęć praktycznych studentów VI roku Wydziału Lekarskiego AM, każdy student miał możliwość badania chorych na raka odbytnicy „per rectum” w naszym 86 łóżkowym Oddziale. Większość z tych chorych miała zmiany nowotworowe daleko zaawansowane. Postanowiłem wówczas dokonać badań i dokładnej oceny zmian nowotworowych u pacjentów operowanych w ciągu 12 miesięcy. Wyniki tych badań wykazały, że 51,7% chorych kwalifikowało się tylko do operacji paliatywnej, Odsetek chorych, u których wykonywano operacje paliatywne na początku realizacji Programu PR-6 były także złe i wynosiły 44,7%, a śmiertelność pooperacyjna była bardzo wysoka. Chorzy przeżywali od kilku do kilkunastu miesięcy, najczęściej z tzw. „sztucznym odbytem”. Postanowiłem wówczas u tych chorych wprowadzić badanie laparoskopowe z równoczesną biopsją aspiracyjną-cienkoigłową, celem oceny rozległości zmian i umiejscowienia przerzutów oraz podjęcia decyzji wykonania zabiegu i taktyki operacyjnej. Ponadto utworzyliśmy pracownię kolonoskopową, a następnie rozpoczęliśmy wykonywanie śródkoloskopowej polipektomii, w ramach współpracy z Zakładem Patomorfologii AM. Wyniki naszych badań przedstawialiśmy na posiedzeniach lekarskich Oddziałów Łódzkich Polskiego Towarzystwa Chirurgicznego, Onkologicznego i Gastroenterologii oraz na zjazdach krajowych i zagranicznych¹³. Wygłosiliśmy też referat na 50. Jubileuszowym Zjeździe Towarzystwa Chirurgów Polskich w 1980 r.¹⁴ W tym okresie, u chorych poddanych operacji paliatywnej, często niedożywionych, a nawet wyniszczonych chorobą nowotworową – stosowaliśmy hiperalimentację oraz polską odżywkę małosreszkową „Terapin”, uzyskując okresową poprawę stanu ogólnego.

¹³ Jan Berner, Ryszard Pawłowski, Anna Eichelkraut: Wartość laparoskopii i jednoczesnej biopsji aspiracyjnej-cienkoigłowej w wykrywaniu przerzutów nowotworowych w jamie brzusznej” *Nowotwory* 1980, 3, 255

¹⁴ Ryszard Pawłowski, Jan Berner, Anna Eichelkraut: Laparoscopia z celowaną biopsją aspiracyjną cienkoigłową”. *Pol. Przegl. Chir.* 1984, 56, 1338.

Bożena Filipczyńska, Jan Berner: Polipektomia śródkoloskopowa” – XXIX Zjazd Towarzystwa Internistów Polskich – Materiały Zjazdowe, Łódź, 1986, 36

W latach 1976 – 1989 działał utworzony program badawczo – rozwojowy dotyczący zwalczania chorób nowotworowych. Był to rządowy Program PR-6, koordynowany przez Instytut Onkologii im. Marii Skłodowskiej Curie w Warszawie. Obejmował on filie Instytutu Onkologii w Krakowie i Gliwicach oraz utworzone 11 Regionalnych Ośrodków Onkologicznych w miastach Uniwersyteckich. W tym Programie także brał udział Regionalny Ośrodek Onkologiczny w Łodzi, w Szpitalu im. M. Kopernika, w tym nasz Oddział – Klinika Chirurgii Onkologicznej i Zakład Patomorfologii Akademii Medycznej w Łodzi.

Późne rozpoznania u chorych na raka jelita grubego oraz niekorzystne czynniki rokownicze były przyczyną niskiego poziomu przeżyć 5-letnich po operacji i wyleczeń. Intensywne realizowanie utworzonego, rządowego programu zwalczania chorób nowotworowych stwarzało możliwość poprawy dotychczasowych wyników leczenia. W naszym ośrodku rozszerzyliśmy zakres badań endoskopowych i laboratoryjnych oraz leczenie chirurgiczne-skojarzone, w tym radioterapię przedoperacyjną i pooperacyjną chemioterapię. Wprowadziliśmy systematyczne badania kontrolne po operacji (follow up) – co 2 miesiące przez 2 lata (CEA i ew. USG i CT), celem wczesnego wykrywania przerzutów lub wznowy i dokonania ewentualnej reoperacji. W okresie do 5 lat badania kontrolne co 3-6 miesięcy. Wyniki naszego postępowania i prowadzonych badań przedstawialiśmy na konferencjach lekarskich w kraju i zagranicą, poznając również wyniki i osiągnięcia innych ośrodków w tym zakresie. Udziały w zjazdach i nasze publikacje były przyjęte z dużym zainteresowaniem¹⁵.

Dzięki wcześniejszym rozpoznawaniem raka jelita grubego i postępach w leczeniu chirurgicznym i skojarzonym dotychczasowe wyniki leczenia także i naszych chorych wyraźnie się poprawiły. Przeżycia 5-letnie leczonych chorych przekroczyły 50% oraz zwiększyła się liczba wyleczeń, natomiast operacje paliatywne stały się niemal rzadkością. Stałe, systematyczne badania kontrolne (follow up operowanych chorych) przyczyniły się także do wczesnego wykrywania przerzutów, zwłaszcza do wątroby. Operacje u naszych chorych z zastosowaniem dyssektora ultradźwiękowego i koagulatora argonowego oraz tachocomb, tachosil i taśmy silikon., nie tylko ograniczyły

¹⁵ J. Berner, R. Pawłowski, Sławomir Pasz, Bogusław Westfal, Bożena Filipczyńska, Marlena Berner-Trąbska, Marek Zadrożny – „Ocena współzależności niektórych cech morfologicznych i klinicznych w raku jelita grubego”, IX Zjazd Polskiego Towarzystwa Patologów w Krakowie, Materiały Zjazdowe, 1983, 3

Jan Berner, Marek Zadrożny: Surgical and Combined Treatment of Rectal Cancer Recurrences. XXVI World Congress of the International College of Surgeons. Milano-Abstracts Book 1988, VIII, 169 / General Surgery, Monduzzi Editore, Milano, 1988, 283

Jan Berner, Marek Zadrożny, Andrzej Berner, Andrzej Juszyński, Jarosław Chrzastek – „Multiendosonography In diagnosis of rectal cancer (pre-intra-postoperative)” – wygłoszono na II Międzynarodowym Sympozjum w Krakowie 4.V.1993. Materiały Sympozjum, Kraków, 1993, 26

Andrzej Berner, Jan Berner – „Effects of low Resection with Staplers Anastomosis in Patients with Rectal Cancer” – 19th Congress ESMO, Lisboa, Portugal 1994. *Ann Oncol* 1995, supp. 5, 8, 55

powikłania pooperacyjne, ale pacjenci lepiej znosili operację, a przeżycia 5-letnie po operacji przerzutów do wątroby przekroczyły 40%¹⁶.

Postęp w rozpoznawaniu, wprowadzenie okresowych badań kału na krew utajoną, kolonoskopii po 65 roku życia u kobiet i mężczyzn oraz ew. badania przesiewowe – mogą przyczynić się do dalszej poprawy wyników odległych. Wszelkie działania w tym zakresie są niezwykle istotne i pilne – rak jelita grubego, zarówno u kobiet jak i mężczyzn, zajmuje wśród zachorowań na nowotwory jak nigdy bardzo wysoką w naszym kraju 2. pozycję.

Czerniak / Melanoma Malignum

Liczba pacjentów czerniakiem lub jego z podejrzeniem, kierowanych do kliniki latach 1978 – 2002 systematycznie rosła. Także w kolejnych latach nadal obserwowaliśmy wzrost zachorowań. Najczęściej pacjentami są ludzie młodzi lub w wieku średnim, ale zdarzają się także osoby w wieku podeszłym. U wielu z nich podejrzana zmiana występowała w obrębie znamion na skórze, zwłaszcza z jasną karnacją – blond lub rudą. Pojawiały się wówczas tendencje do usuwania znamion niezmienionych. Na spotkaniach dermatologów i onkologów uznano je za nieuzasadnione, poza znamionami na skórze owłosionej, zwłaszcza głowy i twarzy oraz w miejscach narażonych na otarcia i podrażnienia skóry. Ponadto uznano jako zagrożenie znamiona w stanie zapalnym, szczególnie po oparzeniach słonecznych. Część pacjentów zgłaszających się do kliniki miała wcześniej ambulatoryjnie usuniętą zmianę w miejscowym znieczuleniu, które w badaniu histopatologicznym okazało się czerniakiem, ale usuniętym niedoszczętnie. W trakcie omawiania tych przypadków z patomorfologiem stwierdzaliśmy, iż zmiana penetrowała w głąb i szerzej w tkance podskórnej, aniżeli na skórze. Wycięcie klasyczne było więc niedoszczętne i sprzyjało wczesnym przerzutom, zwłaszcza do węzłów chłonnych okolicznych, a nawet regionalnych. U niektórych spośród tych pacjentów węzły obwodowe były wyczuwalne badaniem klinicznym, a u większości zmienione nowotworowo. Podjęliśmy w klinice szereg badań w tym zakresie, zwłaszcza dotyczących współzależności kliniczno-patologicznych, limfoscyntygrafii i wczesnego wykrywania przerzutów. Wyniki badań przedstawialiśmy na konferencjach i zjazdach prowadząc debaty nad rozpoznawaniem i leczeniem chorych na czerniaka oraz publikując nasze doświadczenia w piśmiennictwie¹⁷.

¹⁶ Andrzej Berner, Michał Tenderenda, Dariusz Nejc, Jan Berner – „Leczenie przerzutów do wątroby z zastosowaniem dysektora ultradźwiękowego i koagulatora argonowego”, VIII Zjazd Polskiego Towarzystwa Chirurgii Onkologicznej i XIX Konferencji Naukowo-Szkoleniowej w 2002 roku w Uście – Materiały Zjazdowe 2002, 1 /wyróżniona praca/

¹⁷ Jan Berner, Maciej Berkan – “Cutaneous Melanoma In the Climate of Central Poland: State and Situs of Spreading as a Function of Patients Gender” - ogłoszono na: 4th World Conference on Melanoma, Australia-Sydney 1997, Melanoma Research, Sydney, 1997, 7 supp, 1.67, 254

Andrzej Berner, Jan Berner – „Biopsja węzła wartowiczego u chorych na czerniaka skóry – sukcesy

Zastosowanie śródoperacyjnej detekcji promieniowania gamma, poprzedzonej limfoscintyografią oraz barwienia węzłów chłonnych do wykrywania węzła wartowniczego u chorych na czerniaka skóry nasz zespół wygłosił na VIII Zjeździe Naukowym Polskiego Towarzystwa Medycyny Nuklearnej w Poznaniu w czerwcu 2002 r.¹⁸

Rak skóry

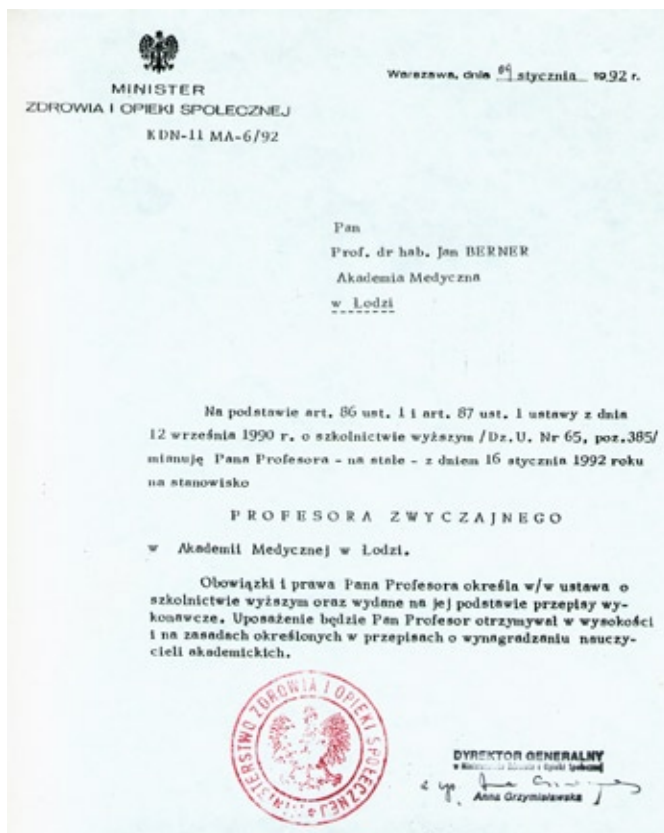
U naszych pacjentów spotykaliśmy ten nowotwór najczęściej na twarzy, szyji, skórze klatki piersiowej i kończyn. Większość spośród nich dotyczyła rolników i pracujących w terenie nasłonecznionym. W przypadku wczesnych zmian, doszczętny zabieg chirurgiczny wykonany jednoetapowo, bez powikłań, kończył się wyleczeniem. Zastosowaliśmy u pacjentów w przypadku niewielkich zmian krioterapię – ambulatoryjnie z dobrymi wynikami. Zabiegi te od 1982 roku wykonywali adiunkci kliniki Sławomir Pasz i Wojciech Jabłkowski, po przeszkoleniu na kursie doskonalącym w klinice CMKP – Instytutu Niskich Temperatur. U chorych leczonych w ten sposób nie spotykaliśmy się z przerzutami do węzłów chłonnych, a rany goiły się bez powikłań. U pacjentów z zaawansowanym rakiem skóry i w przypadkach zaniedbanych, rozległych, często ropiejących w I etapie dokonywaliśmy szerokiego wycięcia zmiany z zastosowaniem syntetycznej skóry zastępczej „Codogard”. W II etapie, po wygojeniu się rany operacyjnej i usunięciu skóry zastępczej, dokonywaliśmy badania brzegów i dna rany z oceną histopatologiczną, w kierunku wznowy nowotworu i ew. jej wycięcia. Brak komórek nowotworowych umożliwiał przeczep skóry własnej chorego i wyleczenie. U pacjentów z rozległymi zmianami w obrębie twarzy, operację wykonywał zespół chirurgów: onkologa i plastyka.

W chirurgii onkologicznej kontynuowaliśmy naszą współpracę z firmą Tricomed, produkującą biomateriały pod kierownictwem Krzysztofa Raczyńskiego. U naszych pacjentów stosowaliśmy w szerokim zakresie syntetyczną skórę zastępczą „Codogard”, protezy kości „Codubix” (w ubytkach kości czaszki, żuchwy), protezy przełyku, siatki przepuklinowe, taśmy znakujące węzły chłonne. Wspólnie z dyr. Raczyńskim rozpoczęliśmy (doświadczalnie) prace nad protezą piersi celem zastosowania u chorych po mastektomii. Badania zostały jednak okresowo przerwane wobec braku odpowiedniego materiału. Stosowane wymienione wyżej rodzime biomateriały, wśród nich wcześniej używane także protezy naczyniowe, były uznane w kraju i zagranicą jako

i porażki” - VII Zjazd PT ChO i XVIII Konferencja Naukowo-Szkoleniowa Falenty/Warszawa „Postępy w Chirurgii Onkologicznej”; Streszczenia / pod red., Jerzy Pietruszkiewicz i Edward Towpika, 2001, 43-44

¹⁸ Dariusz Nejc, Ewa Młodkowska, Jacek Kuśmierek, Andrzej Berner, Jan Berner – Materiały Zjazdowe 2002. *Problemy Medycyny Nuklearnej* 2002, T. 16, 40-41

Dariusz Nejc, Andrzej Berner: „100 biopsji węzła wartowniczego u chorych na czerniaka skóry” – I Kongres Onkologii Polskiej w Katowicach. *Nowotwory* 2002, T 53 Supp., 4, 19

Mianowanie na tytuł profesora zwyczajnego

produkty najwyższej jakości. Doświadczenia nasze w tym zakresie przedstawialiśmy na konferencjach i zjazdach, także z udziałem zagranicznych gości¹⁹.

Wśród badań i zabiegów chirurgicznych wykonywaliśmy w Klinice Chirurgii Onkologicznej AM inne operacje. W ramach współpracy z Kliniką Chemioterapii w Katedrze Onkologii AM, kierowanej przez prof. dr hab. med. Annę Płużańską wykonywane były: laparotomia ze splenektomią w ziarnicy złośliwej, limfadenektomia u chorych na ziarnicę złośliwą. Poza tym, wykonywaliśmy u chorych leczonych w Klinice Che-

¹⁹ Jan Berner, Zbigniew Morawiec, Janusz Pluta, Andrzej Korczyński: Zastosowanie syntetycznej skóry zastępczej „Codogard” u chorych operowanych z powodu złośliwych nowotworów skóry i tkanek miękkich” – LI Zjazd TChP Łódź, 1983

Sławomir Pasz, Maciej Berkan, Dariusz Nejc, Jan Berner: Zastosowanie biomateriałów w chirurgii onkologicznej – III Międzynarodowa Konferencja Naukowa „MEDTEX 99” w Łodzi, 10-11 V 1999 roku. Materiały Konferencji 1999, 1-6

miotterapii doraźne operacje z powodu: niedrożności jelit, perforacji jelita, żołądka i dwunastnicy, ostrego zapalenia pęcherzyka żółciowego oraz wyrostka robaczkowego i uwięźniętej przepukliny. Wyniki wspólnych badań przedstawialiśmy na konferencjach naukowych i publikowaliśmy w czasopiśmie naukowych²⁰.

W ramach współpracy z Kliniką Urologii AM, kierowanej przez prof. dr hab. med. Leszka Jeromina i prof. dr hab. med. Marka Sosnowskiego, zastosowaliśmy z powodzeniem koagulator argonowy u chorego z rakiem nerki w operacji organo-oszczędnej. Wspólnie wykonywaliśmy również zabiegi chirurgiczne, u niektórych chorych z rakiem jelita grubego wciągającym drogi moczowe. Na XXVII Kongresie Naukowym Polskiego Towarzystwa Urologicznego w lipcu 1997 roku w Mikołajkach został wygłoszony referat „Koagulator argonowy w organo-oszczędnych operacjach raka nerki”²¹.

W ramach współpracy i wspólnych badań z Kliniką Chirurgii endokrynologicznej, kierowanej przez prof. dr hab. med. Kazimierza Rybińskiego i prof. dr hab. med. Krzysztofa Kuzdaka – została rozpoczęta cholecystektomia laparoskopowa i badania porównawcze wprowadzonej metody laparoskopowej z klasycznym wycięciem pęcherzyka żółciowego u chorych z kamcią. Doświadczenia własne zostały przedstawione na Zjazdach krajowych i międzynarodowych²².

Ponadto wykonywaliśmy doszczętne operacje układu chłonnego szyi, m.in. oper. Crille’a u chorych z nowotworem. Prowadziliśmy również badania dotyczące psychologicznych aspektów leczenia oszczędzającego u chorych na raka piersi. Stosowaliśmy także autotransfuzje u chorych na nowotwory złośliwe. Wyniki badań i operacji w tym zakresie przedstawialiśmy na konferencjach i w publikacjach.

Podczas mojej działalności chirurgicznej na onkologicznej drodze w latach 1978 – 2002 w klinice chirurgii onkologicznej zostało wykonanych kilkadziesiąt tysięcy operacji, w tym kilkanaście tysięcy zabiegów ambulatoryjnych u pacjentów chorych na nowotwory oraz szereg operacji w zakresie chirurgii ogólnej. Wśród tych chorych, większość wcześniej rozpoznanych została wyleczona. U pacjentek z rakiem piersi, u których wykryto nowotwór średnio-zaawansowany i gdzie stosowaliśmy leczenie skojarzone, liczba przeżyć 5-letnich wzrosła, a zabiegów paliatywnych wyraźnie zmalała. W wymienionym 24-letnim okresie kierowania kliniką, wprowadziłem szereg modyfikacji leczenia operacyjnego z rozszerzeniem wskazań do radioterapii i chemioimmunoterapii, wpływających na dalszy postęp w leczeniu chorych na nowotwory.

²⁰ Anna Płużańska, Jan Berner, M. Kowalczyński, S. Dowgier-Witczak, E. Chmielowska, Lucyna Woźniak: Laparotomia ze splenektomią w ocenie wyników leczenia cytostatykami u chorych z zaawansowaną ziarnicą złośliwą. *Pol. Arch. Med. Wew.* 1986, 75, 5, 3

²¹ Leszek Jeromin, Marek Sosnowski, Jan Berner. *Urologia Polska* 1997, Supp. 50, 2

²² Krzysztof Kuzdak, B. Brocki, J. Badowski, Jan Berner, D. Bilski, J. Cywiński, Paweł Dyktyński, Adam Dziki, Zbigniew Morawiec, P. Lewandowski, W. Naze, J. Narębski, W. Pastwa, K. Rybiński, Adam Sołtysiak: Gallstones treated by coventional and laparoscopic cholecystectomy In surgical wards of Łódź district during the last 5 years”, *Eurosurgery* 97/ *Brit.Jour.Surg.* 1997, Supp, 61

Spośród wprowadzonych modyfikacji operacji do najciekawszych należą:

Zastosowanie szwu mechanicznego (staplerów) – umożliwiło niską resekcję odbytnicy u większej liczby chorych na raka. Pierwsze staplery otrzymaliśmy z firmy Johnson & Johnson, a następne systematycznie unowocześniane z firmy Auto-Suture, reprezentowanej przez mgr Andrzeja Sosnę. W ramach tej wieloletniej współpracy unowocześniany sprzęt umożliwiał modyfikację zabiegów i oszczędzające operacje. W resekcji odbytnicy z powodu raka zespolenie mogło być wykonane (m.in. ok. 2 cm) ponad zwieraczami i pozwalał na ich zachowanie. U chorych z przerzutami do wątroby, zastosowaliśmy dysektor ultradźwiękowy firmy ERBE, koagulator argonowy oraz taśmy silikonowe (Tachocomb i Tachosil), które umożliwiały usunięcie doszczętne przerzutów, niemal bezkrwawo i z minimalnym obciążeniem chorego. Przeżycia 5-letnie chorych po tych operacjach wzrosły do. 40%.

Wprowadzenie do chirurgii nowotworów biomateriałów (produkcji łódzkiego Tri-comedu) – wykazało szczególną przydatność w zastosowaniu w nowotworach skóry (syntetyczna skóra zastępcza Codogard), w ubytkach kości, zwłaszcza czaszki (protezy kości Codubix), a w innych przypadkach także protez przełykowych, siatek, powięzi i taśm oznaczających węzły chłonne.

Zastosowanie doguzowej, dotętniczej chemioterapii – u pacjentów z mięsakiem tkanek miękkich kończyn dolnych. Następowало z wykorzystaniem cewnika wprowadzonego poprzez tętnicę okalającą udo lub biodro do tętnic udowej i umożliwiało doszczętny oraz bardziej oszczędzający zabieg.

Rozwój i postęp w chirurgicznym i skojarzonym leczeniu nowotworów był możliwy nie tylko dzięki zaangażowaniu zespołu chirurgów (wcześniej wymienionych) kierowanej przeze mnie do 2002 roku klinice (następnie przez prof. dr hab. med. Arkadiusza Jeziorskiego), ale również współdziałających z nami:

- *Klinika Chemioterapii Nowotworów AM/UM* – kierowaną przez prof. dr hab. med. Annę Płużańską z całym zespołem lekarskim, a następnie przez prof. dr hab. med. R. Potemskiego oraz dr Urszulę Czernek, z asystentami kliniki oraz dr Izabela Dowgier-Witczak z oddziału miejskiego;
- *Zakładem Patomorfologii AM* – kierowanym przez prof. dr hab. med. Leszka Woźniaka oraz prof. Annę Szadowską, prof. Janusza Alwasiaka i prof. Radziśława Kordka wraz z zespołem;
- *Zakładem Medycyny Nuklearnej AM* – kierowanym przez prof. Juliana Linieckiego, prof. Dariusza Brykalskiego, dr Michała Studniarę i dr Jana Kuśmierkę oraz współpracujący z nami zespół.
- *Zespołem Anestezjologów z Reg. Ośrodka Onk. Szpitala im. M. Kopernika*, kierowanym przez dr med. Czesławę Grajewską (konsultanta regionalnego) oraz

dr med. Edwarda Graczyka, dr Jacka Wutzowa, dr Annę Jaszczuk i zespół asystentów;

- *Zakładem Radioterapii* – kierowanym przez dr med. Eugeniusza Studenckiego z lek. Barbarą Wręzel, Olgą Zadrożną i zespołem, a obecnie pod kierownictwem prof. dr hab. med. Jacka Fijutha;
- *Zakładem Radiologii* – kierowanym przez dr Stanisława Petersona, dr Henryka Wiankowskiego wraz z zespołem;
- *Zakładem Endoskopii* – kierowanym przez dr Bożenę Filipczyńską i dr Ewę Janiak;
- *Labolatorium Szpitalnym i Naukowym* – kierowanym przez dr med. Wiesławę Piontek.

W szczególny sposób chciałbym podkreślić i wyróżnić pracujący z nami, zawsze z pełnym zaangażowaniem, zespół pielęgniarski. Wśród pielęgniarek-instrumentariuszek z bloku operacyjnego: Wiesławę Bylewską, Marylę Bartnicką-Klonowicz, Zofię Wicherzyńską, Elżbietę Ceran, Krystynę Orwat, Małgorzatę Janiszewską, Małgorzatę Owczarską, Małgorzatę Brzeźnicką, Elżbietę Ilczuk, Danutę Maciak. Jeżeli chodzi o pielęgniarki w klinice, pracujące na oddziale: Ewę Wodzyńską, Teresę Ziółkowską, Urszulę Piekarską. Także pielęgniarki z sali opatrunkowej: Magdalenę Brzeską i Grażynę Giernat. Wielką pomocą służyły także sekretarki w Klinice i Katedrze Onkologii AM/UM: Elżbieta Pawlik i M. Berent.

Mieliśmy także w naszej działalności wsparcie dyrekcji szpitala: doc. dr hab. n. med. Pawła Dyktyńskiego, dr med. Józefa Tazbira, dyrektora Reg. Ośrodka Onkologii Tadeusza Nagańskiego oraz dyrektora CZMP w Łodzi prof. Piotra Oszukowskiego i pracowników administracji oraz obsługi. Władze Uczelni Akademii Medycznej/Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wraz z administracją zawsze wspomagały działalność Katedry Onkologii w Regionalnym Ośrodku Onkologii. W prowadzeniu działalności naukowej i dydaktycznej mogliśmy zawsze liczyć na pomoc i wsparcie pracowników Biblioteki Centralnej, pod kierownictwem dyr. Ryszarda Żmudy.

Wszystkim, którzy nas wspomagali, przyczyniając się do naszego rozwoju i osiągnięć w dziedzinie chirurgii i onkologii składam wyrazy wdzięczności i podziękowania.

Działalność naukowa

Obejmując kierownictwo Oddziału Chirurgii Onkologicznej – Regionalnego Ośrodka Onkologicznego Szpitala im. M. Kopernika w Łodzi i przekształcając go w Klinikę Chirurgii Onkologicznej AM, równocześnie rozpocząłem wraz z zespołem działalność naukową i dydaktyczną. Dotyczyły one zarówno wykrywania i wczesnego rozpozna-

wania nowotworów, a także leczenia chirurgicznego i skojarzonego. Dokonywaliśmy m.in. systematycznej oceny wyników badań, jak również leczenia naszych pacjentów - w porównywaniu z osiągnięciami innych ośrodków. Miały one istotny wpływ na zmiany postępowania terapeutycznego, jak również modyfikacje wykonywanych zabiegów chirurgicznych. Celem wprowadzenia tych działań był dobór optymalnego i indywidualnego postępowania u każdego chorego. Część spośród naszych badań prowadziliśmy w ramach wspólnych programów 6 Klinik Chirurgicznych Akademii Medycznych w Polsce. Koordynatorem badań pod nazwą „Polish Experiment” był profesor Tadeusz Popiela z Kliniki Chirurgicznej AM w Krakowie. Celem było uzyskanie poprawy niezadawalających wyników leczenia chirurgicznego chorych na raka żołądka w Polsce, w porównaniu do osiągnięć chirurgów japońskich. Kilkuletnie wspólne badania, sesje naukowe i aktywny udział w konferencjach międzynarodowych oraz wprowadzone skojarzone leczenie przyczyniły się do poprawy i osiągnięcia lepszych wyników odległych.

Badania nad leczeniem najczęstszego na świecie, nowotworu u kobiet – raka piersi. W tym zakresie, brałem udział w badaniach wieloośrodkowych w Europie w ramach Europejskiej Organizacji Badań nad Leczeniem Raka (EORTC) jako Active Member w grupie zajmującej się rakiem piersi (Breast Cancer Cooperative Group). Ośrodek nasz miał w tym okresie wysoką pozycję i osiągnięcia zespołu kliniki w grupie badawczej. Braliśmy również udział w badaniach prowadzonych w ramach uzyskanych tzw. grantów Komitetu Badań Naukowych (KBN) w Warszawie. Prowadząc ustalony program badawczy, współpracowaliśmy z Zakładem Patomorfologii, Kliniką Chemioimmunoterapii i Zakładem Biologii Nowotworów Katedry Onkologii AM, a także Kliniką Hematologiczną i Zakładem Medycyny Nuklearnej AM oraz Zakładami Radioterapii, Radiologii, Endoskopii i laboratorium szpitalnym i naukowym.

Wyniki naszych badań i osiągnięć, przedstawialiśmy na lokalnych zebraniach szkoleniowo-naukowych, konferencjach naukowych, sympozjach, zjazdach i kongresach w kraju i zagranicą – w formie referatów wykładów i debat „okrągłego stołu”. Publikowaliśmy również w czasopismach naukowych. W latach 1978-2014 wygłosiłem 87 referatów i 7 wykładów. W kraju wygłaszałem referaty na konferencjach i zjazdach, w tym międzynarodowych, organizowanych m.in. przez TChP, PTChO, PTO czy Polskie Towarzystwo Internistów w: Warszawie, Krakowie, Gdańsku, Wrocławiu, Szczecinie/Międzyzdrojach, Uście, Lublinie, Poznaniu, Kielcach, Kazimierzu n/Wisłą, Krynicy, Zakopanem, Łodzi i Pabianicach.

Wygłoszone wykłady

- „Medycyna Zapobiegawcza w Procesie Kształcenia” – na rozpoczęcie roku akademickiego 1985/1986 Akademii Medycznej w Łodzi.²³

²³ Opublikowany w: *Zdrowie Publiczne* 1986, 11, 466

- „Medical University In Łódź, Poland” – na Uniwersytecie Iowa (USA) w 1992 r., na zaproszenie Dziekana Wydziału Lekarskiego prof. dr Richarda Lyncha, z udziałem prof. Janusza Bardacha.
- „Surgical Oncology Department in Medical Academy of Łódź” – St. Louis (USA) w 1992 r., w instytucie produkującym narzędzia chirurgiczne;
- „Conservative Treatment of Breast Cancer” – na III Międzynarodowym Kursie Chirurgii Plastycznej i Rekonstrukcyjnej, 17-19 października 1994 roku w CZMP w Łodzi, organizowanym przez zespół Kliniki Chirurgii Onkologicznej i Kliniki Chirurgii Plastycznej AM w Łodzi – przy współudziale prof. Janusza Bardacha i dr Kennetha Salyera (USA) oraz wykładowców zagranicznych i polskich;
- „Leczenie oszczędzające u chorych na raka piersi” i „Jubileusz 50- lecia Akademii Medycznej w Łodzi” – w Instytucie Medycznym w Grodnie (Białoruś), 1995 r.;
- „Rak piersi Od Starożytności do Współczesności” – wykład im. profesora Tadeusza Koszarowskiego – na XVII Zjeździe PTChO w Międzyzdrojach, 19 maja 2011 roku. Opublikowany: Nowotwory, 2012;
- „Akademicka Droga Łódzkiej Medycyny” – wykład jubileuszowy na 10-lecie Uniwersytetu Medycznego w Łodzi i 67-lecie Łódzkich Wydziałów Medycznych – 22 marca 2012 roku, Łódź Opublikowany: *Kronikarz UMed*, 2011/2012 oraz wydanie poszerzone z recenzją w *Medical Library Forum* 2013, R-6, 1, 11, 10-74;

Referaty

Podczas uczestnictwa w konferencjach naukowych zagranicą wygłosiłem referaty na następujących zjazdach:

- National III Congress of Oncology with International Participation, 1979 – Warna, Bułgaria;
- Symposium of Education of Medicine, 1985 – Ismailia, Egipt;
- Int. Coll. Surg., 1985 – Karachi, Pakistan;
- 4th EORTC Breast Cancer Conference, 1987 – Londyn, Warrington, Wielka Brytania;
- XXVI Congress of International College of Surgeons in Milano, 1988 – Mediolan, Włochy;
- Meeting of Surgical Oncology, 1989 - Zawia, Libia;
- Meeting of Surg. Education, 1991 – Nijmegen, Holandia;
- Conference of BCT & Education of Medicine in Medical Academy in Lodz, 1992 – Iowa, Dallas, USA;
- Conference of Surgical Oncology, 1993 – Jerozolima, Izrael oraz Gaza, Palestyna;

- Scientific Seminar Medical University Lyon, 1993 – Lyon, Francja;
- 19. Congress ESMO, 1994 – Lizbona, Portugalia;
- BCT Conference: State of Research or accepted method of Treatment/Naderbij De Oncologische Chirurgie in Beweging, 1995 - Amsterdam, Holandia (Libre Amicorum);
- Jubileusz 50-lecia AM w Łodzi oraz leczenie oszczędzające pierś u chorych na raka (BCT), 1995 - Grodno, Białoruś;
- Conference of Oncology, 1996 – Trondheim, Norwegia;
- Seminarium na UCB “The ties between the French and Polish medicine and myself: Łódź-Lyon”, 1997, Lyon, Francja;
- 4th World Congress of Melanoma, 1997 – Sydney, Australia;
- World Surg. Oncol. Soc. and 51. Surg. Oncol. Soc. of America Congress, 1998 – San Diego, USA;
- 1st European Breast Cancer Conference, 1998 – Florencja, Włochy;
- ECCO, 1999 – Wiedeń, Austria;
- 1st European Congress of Gastrointestinal Oncology, 2000 – Kos, Grecja;
- International Gastric Cancer Congress – Establishing New Standard in the Multimodality Treatment of Gastric Cancer, 2001 – Nowy York, USA;
- XIII World Congress of Digestive & Surgery and IX International Cancer Congress, 2002 – Hong Kong;

Sesje naukowe

Przewodniczyłem sesjom naukowym na kongresach, zjazdach i konferencjach krajowych i zagranicznych:

Warna-Bułgaria (1979), Łódź (1979, 1988), Karachi – Pakistan (VI Asia – Pacific Congress of the International College of Surgeons, 1985), Lublin (1992), Częstochowa (sesja onkologiczna wyjazdowa na Światowym Kongresie Polonii Medycznej, 1995), Kraków (1996, 2000), Poznań (PTChO, 1998), Kos – Grecja (1st Europ. Congress of Gastr. Oncol., 2000), Warszawa (60. jubil. zjazd TChP, 2001), Katowice (I Kongres Onkologii, 2002), Łódź (Festiwal Sztuki i Nauki, 2002), Pabianice (III Ogólnopolska Konferencja „Perspektywy rozwoju rehabilitacji w Polsce”, 2005), Warszawa/Falenty (2005, 2007).

Doktoraty w Klinice Chirurgii Onkologicznej AM w Łodzi (1982-2003)

- Janusz Pluta – 1980 – „Leczenie chirurgiczne raka wargi dolnej” – promotor: prof. dr hab. med. Jan Goldstein, kier. kliniki doc. dr hab. med. Jan Berner
- Ryszard Pawłowski – 1982 – „Laparoskopia i celowana biopsja aspiracyjno-cienkoigłowa w nowotworach przewodu pokarmowego” – promotor: doc. dr hab. med. Jan Berner

- Sławomir Pasz – 1987 – „Czynniki rokownicze u chorych na raka odbytnicy” – promotor: prof. dr hab. med. Jan Berner
- Zbigniew Morawiec*²⁴ – 1987 – „Śródoperacyjna ocena węzłów chłonnych podobojczykowych u chorych na raka sutka” - promotor: prof. dr hab. med. Jan Berner
- Wojciech Jabłkowski* – 1988 – „Przydatność limfo-scyntygrafii przymostkowych węzłów chłonnych w ocenie zaawansowania zmian i leczenia chorych na raka gruczołu piersiowego” – promotor: prof. dr hab. med. Jan Berner
- Arkadiusz Jeziorski – 1988 – „Leczenie oszczędzające u chorych na raka gruczołu piersiowego we wczesnym stopniu zaawansowania” – promotor: prof. dr hab. med. Jan Berner
- Michał Tenderenda – 1992 – „Ocena współzależności niektórych cech kliniczno-morfologicznych i ich wpływu na wyniki leczenia chirurgicznego kobiet w wieku podeszłym, chorych na raka sutka” – promotor: prof. dr hab. med. Jan Berner
- Marek Zadrozny – 1993 – „Wykrywanie i leczenie wznów raka u chorych po brzuszno-kroczowym odjęciu odbytnicy” – promotor: prof. zw. dr hab. med. Jan Berner
- Bogusław Westfal* – 1996 – „Zmiany przerzutowe w węzłach chłonnych biodrowych wewnętrznych i wspólnych u chorych na raka odbytnicy” – promotor: prof. zw. dr hab. med. Jan Berner
- Andrzej Berner* – 1997 – Ocena zastosowania szwu mechanicznego u chorych na raka odbytnicy poddanych zabiegowi operacyjnemu z zachowaniem zwieraczy” – promotor: prof. dr hab. med. Kazimierz Rybiński (kierownik Kliniki Chirurgii Onkologicznej)
- Janusz Piekarski – 2000 – „Badania nad obustronnym rakiem piersi u kobiet” – promotor: prof. zw. dr hab. med. Jan Berner
- Maciej Berkan – 2000 – „Przerzuty do regionalnych węzłów chłonnych u chorych na czerniaka skóry w pośrednim stopniu zaawansowania” – promotor: prof. zw. dr hab. med. Jan Berner
- Dariusz Nejc* - 2001 - „Wykrywanie węzła wartowniczego u chorych na czerniaka skóry z zastosowaniem limfo-scyntygrafii, śródoperacyjnego barwienia oraz ręcznego detektora promieniowania gamma” - promotor prof. zw. dr hab. med. Jan Berner
- Jarosław Jakubik* - 2003 - „Guzy piersi u dziewcząt i młodych kobiet - epidemiologia, rozpoznanie i leczenie” - promotor: prof. dr hab. med. Arkadiusz Jeziorski.-

²⁴ * oznaczone doktoraty obronione z wyróżnieniem

Habilitacje

- Arkadiusz Jeziorski – „Analiza immunologiczna białkowych produktów wybranych onkogenów i genów supresorowych w pierwotnym inwazyjnym raku zrazikowym piersi u kobiet” – opiekun prof. dr hab. med. Jan Berner. Kolokwium na Radzie Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Łodzi, CK – 2001.
- Marek Zadrozny – „Znaczenie badań ultrasonograficznych anatomii naczyń nadbrzuszných i piersiowych wewnętrznych dla rekonstrukcji piersi” – opiekun prof. dr hab. med. Jan Berner. Kolokwium w Instytucie Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi i CK – 2008.
- Michał Tenderenda – „Ocena wartości rokowniczej i niektórych współzależności wybranych produktów białkowych genów regulatorowych cyklu komórkowego oraz markerów przerzutowania i angiogenezy u chorych z resekcyjnym rakiem żołądka” – opiekun prof. dr hab. med. Jan Berner. Kolokwium na Radzie Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu, CK – 2010.

Doktoraty Honoris Causa

- Leszek Woźniak – 1996 – Doktorat Honoris Causa Akademii Medycznej w Łodzi – promotor: prof. zw. dr hab. med. Jan Berner
- Louis Marc Patricot – 1999 – Doktorat Honoris Causa Akademii Medycznej w Łodzi – promotor: prof. dr hab. med. Jan Berner

W okresie kierowania Kliniką od 1978 do 2002 roku oraz w latach 2003-2015 łącznie opublikowałem wraz z zespołem 164 prace, w tym 46 pozycji w czasopismach zagranicznych. Wykaz wszystkich prac naukowych i różnych od 1965 do 2015 roku zostanie dołączony do mojego rysu historycznego.

Działalność dydaktyczna

Działalność dydaktyczną rozpocząłem w III Klinice Chirurgicznej AM w roku 1962, prowadząc zajęcia teoretyczne i praktyczne ze studentami V i VI roku Wydziału Lekarskiego. Od roku 1967 prowadziłem również zajęcia podyplomowe z lekarzami, specjalizującymi się w chirurgii ogólnej. W klinice chirurgii onkologicznej zorganizowałem zajęcia teoretyczne i praktyczne ze szczególnym uwzględnieniem zajęć na sali opatrunkowej i bloku operacyjnym dla studentów VI roku Wydziału Lekarskiego AM. Po wprowadzeniu obowiązkowego zaliczenia w formie egzaminu z chirurgii i onkologii w Katedrze Onkologii, studenci zdawali część praktyczną u adiunktów i po zaliczeniu egzaminu u kierownika kliniki.

W ramach szkolenia podyplomowego zorganizowałem staże specjalizacyjne dotyczące chirurgii i onkologii - dla lekarzy z oddziałów chirurgicznych i zabiegowych z Łodzi i regionu. Byłem kierownikiem specjalizacji lekarzy skierowanych na specjalizację w naszej klinice. Dla studentów i specjalizujących się lekarzy przygotowywałem

filmy dydaktyczne, zrealizowane w Katedrze Onkologii i Klinice Chirurgii Onkologicznej (1984). W następnym roku przygotowałem dla lekarzy film nt. operacji oszczędzającej pierś u chorych na raka (1985), a także film o działalności Rady Wydziału Lekarskiego p.t. „Jubileuszowa 600. Rada Wydziału Lekarskiego AM w Łodzi”. Filmy były realizowane przy współudziale Zakładu Techniki Audiowizualnej AM, pod kierunkiem mgr Andrzejewskiego.

W ramach specjalizowania się w chirurgii ogólnej I stopnia, specjalizację pod moim kierownictwem uzyskali po zdaniu egzaminów w kolejnych latach lekarze: Danuta Salska (urologia – Tuszynek 1975), Józef Matych (urologia 1977), Jacek Pietrzykowski (urologia 1977), Tomasz Wesfal (III Klinika Chirurgii Gastroenterologicznej w Łodzi 1977), Ryszard Pawłowski (1978), Zbigniew Morawiec (1979), Wojciech Jabłkowski (1981), Andrzej Korczyński (1981), Bogusław Westfal (1982), Zbigniew Pietrzykowski (1983), Tadeusz Wójcik (Wolontariusz – 1983), Marek Zadrozny (1985), Arkadiusz Jeziorski (1987), Michał Tenderenda (1987), Marcin Berkan (1991), Andrzej Berner (1992), J. Chrzastek (Zakład Diagnostyki Obrazowej 1992), Tomasz Nowicki (1994), Marcin Sałamacha (1993), Marcin Faflik (1993), J. Sudakiewicz (1993 - specjalizacja zawieszona z powodu choroby), Wojciech Świętosławski (Zakład Diagnostyki Obrazowej 1993), Jarosław Jakubik (1996), Janusz Piekarski (1996), Magdalena Baklińska (Kl. Chir. Piersi, CZMP 1999), Dariusz Nejc (2000).

Specjalizację II stopnia w Chirurgii Onkologicznej, pod moim kierownictwem, uzyskiwali w kolejnych latach po zdaniu egzaminów w Centrum Onkologii-Instytucie im. Marii Skłodowskiej-Curie lekarze: Ryszard Pawłowski (1979), Sławomir Pasz (1979), Andrzej Halicki (1980), Bogusław Westfal (1982), Zbigniew Morawiec (1982), Wojciech Jabłkowski (1984), Marek Zadrozny (1990), Michał Tenderenda (1990), Zbigniew Kococik (Oddz. Chir. w Szpitalu w Piotrkowie Tryb. 1990), Arkadiusz Jeziorski (1991), Z. Kubicki (Chir. Ogólna Złoczew), Jerzy Ogłuszka* (Oddz. Chir. szpitala w Bełchatowie / Sieradz 1996²⁵), Tadeusz Gabryś (Oddz. Chir. w Tomaszowie Maz. – 1996), Maciej Berkan (1997), Adam Rogowski Tylman* (Oddz. Chir. w Łowiczu 1998), Marcin Faflik* (1999), Andrzej Berner (2000), Wojciech Pastwa (Oddz. Chir. w Tomaszowie Maz. 2000), Jarosław Jakubik (2000), Janusz Piekarski (2001), dr hab. Jerzy Niedzielski (Kl. Chir. Dziecięcej 2002), Jacek Kowalczyk* (Oddz. Chir. Wyšków / Łódź 2002).

Wielu z adiunktów i asystentów Kliniki Chirurgii Onkologicznej AM w Łodzi odbywało staże naukowo-szkoleniowe w chirurgii:

Andrzej Berner – Katolicki Uniwersytet w Nijmegen, Klinika Chirurgii, prof. Goris (Holandia, 1996),

Maciej Berkan – School of Oncology Mediolan, (Włochy, 1996),

²⁵ * oznaczone egzaminy z wyróżnieniem

Arkadiusz Jeziorski – EORTC, Breast Cancer Cooperative Group Meeting – Mediolan (Włochy, 1996),

Wojciech Jabłkowski – Katolicki Uniwersytet w Nijmegen, Klinika Chirurgii i Onkologii (Holandia, 1997),

Michał Tenderenda – kurs „Gastric malignances” w Amsterdamie (Holandia, 1997),

Arkadiusz Jeziorski – Istituto Tumori w Mediolanie, prof. Umberto Veronesi, (Włochy/sons., 1997),

Michał Tenderenda – Katolicki Uniwersytet w Nijmegen, Klinika Chirurgii (Holandia, 1998),

Andrzej Berner – Centrum Onkologii / Klinika Transplantologii i Chorób Wątroby, prof. Krawczyk (Warszawa, 1999),

Arkadiusz Jeziorski – staż dot. leczenia chirurgicznego chorób trzustki, prof. Lampe (Katowice, 2001),

Janusz Piekarski – szkolenie w zakresie żywienia dojelitowego i pozajelitowego w onkologii (2001).

W ramach działalności dydaktycznej, naukowej i szkoleniowej zorganizowane zostały też w Łodzi kursy i zjazdy szkoleniowo-naukowe:

- LI Zjazd Towarzystwa Chirurgów Polskich 19-21 września 1983 roku w Łodzi

W czasie zjazdu odbyła się konferencja „okrągłego stołu” z moderatorem – prof. Tadeuszem Koszarowskim z Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie. Przedstawiłem na niej po raz pierwszy wczesne wyniki leczenia oszczędzającego pierś u chorych na raka (BCT). Wywołały one duże zainteresowanie uczestników i interesującą dyskusję oraz wnioski prowadzenia dalszych badań w tym zakresie.²⁶

- Kursy Chirurgii Plastycznej i Rekonstrukcyjnej w Centrum Zdrowia Matki Polki

W 1991 r. podczas wizyty w Łodzi prof. Janusza Bardacha – b. Prodziekana Wydziału Stomatologicznego UŁ (1945-1949) i założyciela Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej w Łodzi, profesora chirurgii rekonstrukcyjnej Uniwersytetu Iowa w USA (1972-1995) – nawiązaliśmy współpracę naszej kliniki z profesorem w zakresie rozwoju chirurgii rekonstrukcyjnej i onkologicznej w Łodzi. Przy współudziale prof. Bardacha i jego współpracownika dr Kenneth Salyera – zorganizowaliśmy Kursy Chirurgii Plastycznej i Rekonstrukcyjnej z zespołem Kliniki Chirurgii Onkologicznej i Kliniki Chirurgii Plastycznej AM w Łodzi (3), w którym Klinika Chirurgii Onkologicznej prowadziła Oddział Kliniki Chorób Piersi i Onkologicznej.

Kursy odbywały raz na rok: I edycja – 4-6 października 1992 roku, II edycja – 6-8 września 1993 roku, III edycja – 17-19 października 1994 roku.

²⁶ Pamiętnik Zjazdu, Łódź 1983, 267-271

W przeprowadzonych z udziałem wybitnych specjalistów ze Stanów Zjednoczonych, Norwegii i Niemiec uczestniczyli także polscy chirurdzy z Łodzi, Warszawy, Krakowa, Wrocławia, Gdańska, Poznania, Sosnowca, Zgierza, Tarnowskich Gór, Bydgoszczy, Katowic, Zabrze, Polanicy-Zdroju, Bytomia, Lublina i Białegostoku.

Wykładowcami byli: prof. J. Bardach, dr K. Salyer, dr W. Paul Stewart, prof. Armand Versaci, prof. Malcolm Alan Lesavoy, Bruce Reuter-MBA, Mentor Corporation (USA), prof. Frank Abyholm (Oslo, Norwegia), prof. Otto Bernard Kriens (Niemcy), prof. Kazimierz Kobus, prof. Julia Kruk Jeromin, prof. Wiesława Perczyńska-Partyka, dr hab. prof. Andrzej Zieliński, prof. Jan Berner.

Komitety Honorowy kursów: prof. dr hab. med. JM Rektor AM w Łodzi, prof. dr hab. med. Tomasz Pertyński - dyrektor CZMP, prof. dr hab. med. Bożydar Latkowski - kierownik Centrum Kształcenia Podyplomowego w CZMP.

Komitet Organizacyjny działał w składzie: prof. Andrzej Zieliński, prof. Wiesława Partyka, dr med. Arkadiusz Jeziorski oraz dr Andrzej Berner, dr Romuald Biernat, dr Jerzy Foczuński, dr Tomasz Nowicki, dr med. Bogusław Antoszewski, dr Tomasz Zieliński.

Sponsorami kursów były: Tricomed Łódź, PZF Polfa Pabianice, Auto-Suture, SmithKline Beecham, Upjohn Poland, Hurtownia Farmaceutyczna mgr. Leszek Hammer, Leibinger L.P., Mentor International Co., Santa Barbara USA, Skamex, Renault-Jaspol, Aesculap-Chifa, Hurtownia Leków i Środków Opatrunkowych Medicines-Łódź, Fundacja Akademii Medycznej w Łodzi. Wszystkim sponsorom byliśmy wówczas wdzięczni za pomoc w realizacji tego niezwykłego przedsięwzięcia i dziś również składam wyrazy uznania i podziękowania za wsparcie oraz udział w rozwoju polskiej chirurgii rekonstrukcyjnej, plastycznej i onkologicznej. W roku 1997 odbył się podobny kurs szkoleniowy, w którym uczestniczyliśmy, organizowany przez profesora Kazimierza Kobusa, kierownika Kliniki Chirurgii Plastycznej w Polanicy Zdroju.

- II Światowy Kongres Polonii Medycznej

W 1995 roku od 21 do 24 czerwca, braliśmy udział w II Światowym Kongresie Polonii Medycznej w Częstochowie. W ramach tego Kongresu, w trzecim dniu jego trwania -24 czerwca, została zorganizowana wyjazdowa Sesja Onkologiczna - z udziałem Katedry Onkologii AM w Łodzi. Sesji przewodniczyłem osobiście jako kierownik Kliniki Chirurgii Onkologicznej, razem z profesor Anną Płużańską, kierownikiem Kliniki Chemioterapii. Wykłady prowadzili: dr Arkadiusz Jeziorski, dr Marek Zadrożny, dr Michał Tenderenda, doc. Sławomir Pasz oraz Jarosław Dyczka i M. Dowgier-Witczak.

- Konferencja Naukowo-Szkoleniowa „Postępy w chirurgii onkologicznej”

W Kazimierzu nad Wisłą 8-9 października 1999 roku współorganizowaliśmy konferencję naukowo-szkoleniową „Postępy w chirurgii onkologicznej”. Konferencja od-

bywała się pod przewodnictwem moim i doc. Janusza Jaśkiewicza - z udziałem zespołu Katedry Onkologii AM w Łodzi (Arkadiusza Jeziorskiego, Janusza Piekarskiego, Andrzeja Bernera, Jarosława Jakubika, Dariusza Nejca, Roberta Pierzchały, Michała Tenderendy, Sławomira Pasza, Urszuli Czernek, Macieja Berkana) oraz Tomasza Wysockiego, Mai Jurowskiej i Bartosza Szymańskiego.

Ważne funkcje i osiągnięcia lekarzy pochodzących z Kliniki

Wśród wielu nagród i wyróżnień moich asystentów i współpracowników w działalności dydaktycznej, naukowej, organizacyjnej i udziału w organach władz Uczelni (w wyborach akad.) najważniejszymi wydają się być:

- Udział w Radzie Wydziału Lekarskiego AM (1990-1993) – Arkadiusz Jeziorski, Sławomir Pasz, Michał Tenderenda, Wojciech Jabłkowski
- Członkostwo w Senackich Komisjach AM (1993-1996) – Michał Tenderenda (Komisja ds. nauczania i wychowania), Wojciech Jabłkowski (Komisja dyscyplinarna dla studentów; Wybrany również do Izby Lekarskiej w Łodzi)
- Active Member w EORTC/Breast Cancer Cooperative Group (1994) – Arkadiusz Jeziorski
- Nagroda Rektorska za działalność dydaktyczną (1992) - Wojciech Jabłkowski
- II Nagroda Rektorska Zespołowa – J. Berner, A. Jeziorski, A. Berner, T. Nowicki, M. Sałamacha - za prezentacje i przygotowanie pracy „Kwadrantektomia w raku sutka T1NoMo”²⁷
- Odznaczenie Medalem Jubileuszowym z okazji 50-lecia Akademii Medycznej za całokształt działalności - Sławomir Pasz (1995)
- Indywidualna Nagroda Ministra Zdrowia za działalność organizacyjną – Jan Berner (1995)

Inne osiągnięcia Asystentów Kliniki Chirurgii Onkologicznej AM:

- Kierownik Oddz. Chir. w Nigerii (1995) – dr med. Ryszard Pawłowski
- Ordynator Oddziału Chir. Onk., Reg. Ośr. Onk. w Łodzi (1992) – dr hab. med. Zbigniew Morawiec
- Kierownictwo tematu w programie naukowym (KBN) dotyczącym rozpoznawania i leczenia raka żołądka (1992) – dr hab. med. Michał Tenderenda. Od 2006 został ordynatorem Oddziału Chirurgii Onkologicznej w Centrum Onkologii w Olsztynie. Od 2012 do 2015 pełnił funkcję kierownika Kliniki Chirurgii Onkologicznej w Szpitalu Uniwersyteckim w Olsztynie. Od 2015 jest kierownikiem Oddziału Chirurgii Onkologicznej w Szpitalu Instytutu Onkologii w Warszawie.

27 XI Zjazd Sekcji Chirurgii Onkologicznej TChP i Sesji EORTC w Gdańsku (14.03.1994 r.)

- Kierownictwo Kliniki Chirurgii Onkologicznej w Katedrze Onkologii UM (2002) – Prof. dr hab. med. Arkadiusz Jeziorski. Jest on dyrektorem ds. onkologii w Szpitalu im. M. Kopernika, jest przewodniczącym PTChO, a od października 2015 roku pełni funkcję Krajowego Konsultanta w Chirurgii Onkologicznej.
- Zastępca kierownika Kliniki Chirurgii Onkologicznej (2002-2006) – dr n. med. Andrzej Berner. Jest też kierownikiem bloku operacyjnego Kliniki Chir. Onk. UM w Reg. Ośr. Onk. w Łodzi.
- Prodziekan Wydziału Lekarskiego UM w Łodzi (2008-2016) – prof. dr hab. med. Janusz Piekarski. Jest też z-cą kierownika Klin. Chir. Onk. UM.

Międzynarodowe konferencje, sympozja, zjazdy, kongresy, staże naukowe (1980-2002)

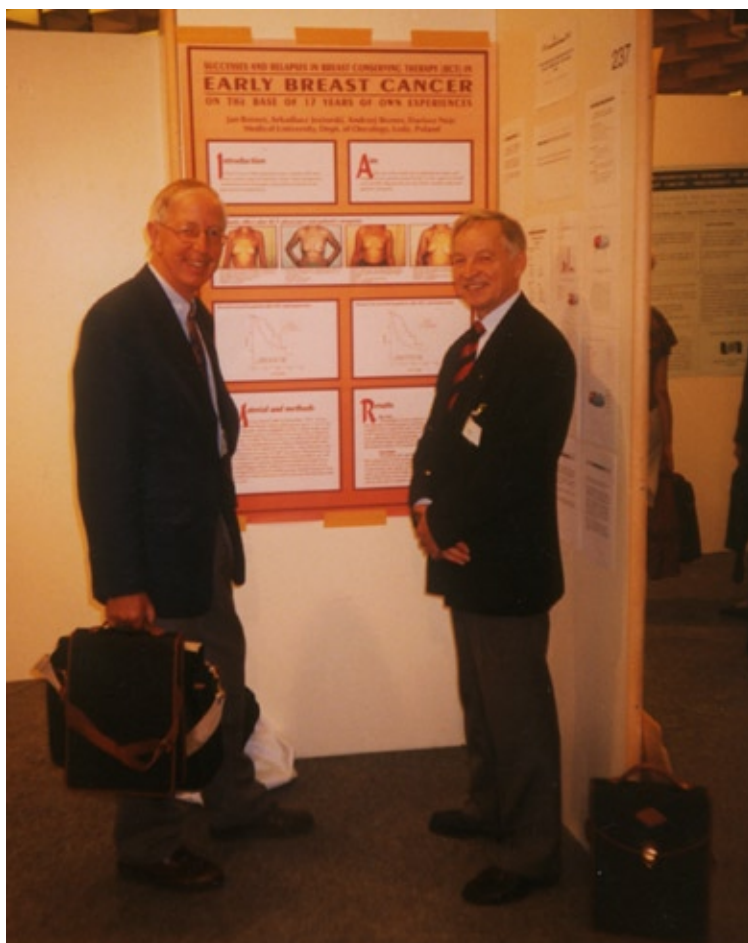
- Staż w Istituto Tumori w Mediolanie (1980 r.)

Dzięki uzyskanemu stypendium im. Jakuba hrabiego Potockiego odbyłem trzy-miesięczny staż naukowo-szkoleniowy w Instytucie Narodowym we Włoszech, pod kierunkiem wybitnego Chirurga Umberto Veronesi. Zapoznałem się tam m.in. z aktualnymi badaniami profesora nad chirurgicznym leczeniem oszczędzającym piersi u chorych na raka. Pozwoliło mi to na wprowadzenie tej metody po powrocie do kraju, przy wsparciu profesora Tadeusza Koszarowskiego. 2 kwietnia 1981 roku, w Klinice Chirurgii Onkologicznej Regionalnego Ośrodka Onkologicznego Szpitala im. M. Kopernika w Łodzi, wykonałem po raz pierwszy w Polsce operację oszczędzającą piersi u chorej na raka piersi. Dalsze badania wielośrodkowe, w tym także nasze, przyczyniły się niewątpliwie do postępu w tej dziedzinie w Europie i na Świecie.

- Staż w Instytucie Onkologii w Amsterdamie (1984-1985)

Podczas pobytu w Amsterdamie nawiązałem współpracę ze znanym chirurgiem prof. J. A. van Dongenem. Prowadzone podczas stażu badania w zakresie rozpoznawania i leczenia czerniaka, raka piersi oraz przerzutów nowotworowych, kontynuowałem po powrocie do kraju w klinice. Wprowadziłem, po konsultacji z kierownikiem Ośrodka Badań Przesiewowych w Utrechcie, tzw. wybiórcze badania przesiewowe piersi u kobiet w zakładach przemysłowych w Pabianicach, Łodzi i Bełchatowie. Mimo, iż nie były to klasyczne badania populacji zwiększyły one świadomość zdrowotną w zakresie wykrywania raka piersi i możliwości jego leczenia. Ponadto w czasie naszych badań wykryliśmy u kilkudziesięciu kobiet guzy łagodne piersi i u kilku wczesną postać raka. Wszystkie te pacjentki zostały zoperowane. Kontakty z prof. van Dongenem umożliwiły mi również współpracę z EORTC w specjalistycznym zespole – Breast Cancer Cooperative Group.

W czasie pobytu w Amsterdamie jedną z rzeczy, które mnie zaciekały była duża popularność sportu wśród społeczeństwa. Ja sam mieszkalem w domu, którego go-

Współpraca z profesorem J. A. van Dongen

spodyni zajmowała się fizjoterapią, a gospodarz był instruktorem WF. Uprawiał on narciarstwo i łyżwiarstwo, które było moim hobby w młodości, a w Holandii jest bardzo popularne i powszechnie uprawiane. Jak pamiętam, trafiłem wtedy na „zimę 100-lecia” w Holandii. Zaproszony przez kolegów w Instytucie na wyprawę łyżwiarzką na zamrożnięte wówczas jezioro, wypożyczyłem od mojego gospodarza panczeny i miałem okazję pokazać jak potrafią jeździć także w Polsce. Byłem jednak zaskoczony liczbą osób, w tym licznych całych rodzin, jeżdżących na łyżwach i bawiących się na przygotowanym lodowisku na jeziorze. Podziwiałem tę godną do naśladowania aktywność społeczeństwa holenderskiego. Na szczęście obecnie jest ona co raz bardziej powszechna także w naszym kraju, choćby poprzez popularne amatorskie bieganie na

różnych dystansach (biegi uliczne: 5 i 10 km, półmaratony, maratony). Widać dorosłych w różnym wieku, młodzież, a nawet dzieci, którzy uprawiają sport ciesząc się z tej zdrowej aktywności.

Mieszkając w Amsterdamie spotkała mnie także przygoda, która miała dość sensacyjny przebieg. Dom, w którym wynajmowałem pokój był bardzo przytulny i urozmaicony oraz znajdował się w pobliżu Instytutu w którym pracowałem. Pewnej soboty gospodyni wyjechała do matki w Harlem, a gospodarz na zawody sportowe i zostałem sam na weekend. Po kolacji i relaksie przed zagranicznymi kanałami TV poszedłem spać do mojego pokoju na I piętrze, zamykając uprzednio drzwi wejściowe. Zasnęliśmy usłyszałem pukanie do drzwi wejściowych, które za chwilę zostało ponowione. Zszedłem na dół po cichu i nasłuchując usłyszałem kroki odchodzącego od drzwi wejściowych człowieka. Wróciłem więc do pokoju. Kilkanaście minut później zmusił mnie jednak do ponownego zejścia dziwny hałas, jakby głośnie stąpanie. Schodząc wziąłem z kominka pogrzebacz i cicho stanąłem między drzwiami wejściowymi a drzwiami do toalety. Gdy usłyszałem poruszenie, gwałtownie otworzyłem drzwi, a w toalecie stał młody, niski osobnik o ciemnej karnacji, z wyrazem niemałego zaskoczenia na twarzy. Wydałem groźny okrzyk po polsku „Co tu robisz?!”. W tym momencie zrobił on nagły zwrot i wyskoczył na zewnątrz przez wyłamane okienko w toalecie. Zemocjonowany wybiegłem przed dom i zobaczyłem uciekającego w stronę parku mężczyznę. Myśląc, że to złodziej postanowiłem go złapać. Ponieważ od młodości miałem sprinterskie umiejętności, biegnąc szybko się do niego zbliżałem, ale niestety wbiegł do parku i zniknął za drzewami. Po powrocie do domu zastałem wyłamane okienko, mosiężny łom, ślady butów i ziemi. Usiadłem przy telefonie i zadzwoniłem na podany przez właścicielkę numer. Jakież było moje zdziwienie, gdy pani, która odebrała telefon potwierdziła numer, ale stwierdziła, że nie zna właścicielki domu, której szukałem. Wtedy mój niepokój się nieco nasilił. Rozważając dalsze działania przypomniałem sobie, że od 2 lat w szpitalu w Harlem jest zatrudniony, jako ordynator oddziału chirurgicznego, dr Bilski pracujący poprzednio w Łodzi w szpitalu im. Barlickiego. Jako że miałem jego telefon, mimo późnej pory zdecydowałem się do niego zadzwonić. Kolega Bilski odebrał telefon, a ja, przepraszając go za telefon o północy, opisałem całe zdarzenie. Kolega najpierw mnie uspokoił, iż z pewnością był to złodziej, ponieważ pukając stwierdził, że jest zamknięte. A to, wg. zwyczajów holenderskich, świadczy o tym że właściciela nie ma w domu, w przeciwnym razie drzwi tradycyjnie byłyby otwarte. Potwierdzało to wg Niego, iż był to złodziej i dobrze, że go nie złapałem, bo gdybym zrobił mu jakąś krzywdę – byłby poważny problem z policją. Natomiast sprawa niewłaściwego telefonu, mogła wynikać z błędnie podanego numeru. Dr Bilski zaproponował mi ewentualną pomoc o każdej porze. Pożegnaliśmy się i jednocześnie postanowiliśmy sprawdzić telefony w książce telefonicznej. Szybko znalazłem numer telefonu do matki właścicielki – rzeczywiście różnił się jedną cyfrą od podanego mi wcześniej.

Zadzwoiłem na i usłyszałem znajomy głos gospodyni. Opisałem jej całe zdarzenie, po czym zaproponowała połączenie z jej sąsiadem z przeciwka i poproszenie o dalszą pomoc w jej imieniu. Następnego dnia gospodyni wróciła do domu i przeprasząc za niemiłe zdarzenie „zakończyła” tę sensacyjną dla mnie noc.

- Symposium of Education in Medicine (WHO) – Ismailia/ Egipt (1985 r.)

W 1985 roku, do Rektoratu AM w Łodzi nadeszło zaproszenie do udziału w Międzynarodowym Sympozjum w Ismailii dotyczącym nauczania medycyny. Przyjęliśmy zaproszenie i we wrześniu udałem się z ówczesnym Rektorem prof. Leszkiem Woźniakiem do Egiptu. Wygłosiliśmy referaty dotyczące nauczania medycyny, w tym także onkologii, oraz braliśmy udział w panelowej dyskusji nt. jakości nauczania. Nawiązaliśmy szereg kontaktów z uczestnikami z całego świata. Szczególne zainteresowanie naszymi wystąpieniami wykazywał dr Baqai z Pakistanu, zapraszając nas na zjazd chirurgów w Karachi. Dodatkowe dyskusje i wymianę poglądów prowadziliśmy jeszcze na wycieczce dla uczestników zjazdu do Kairu.

W Kairze zwiedzaliśmy wspaniałe muzeum, a następnie udaliśmy się do jednej z prastarych piramid w Sakkarze, której projektantem i architektem był Imhotep, będący również ówczesnym lekarzem. Opisywał on złośliwe guzy piersi, co świadczy (wg odkrytego w roku 1862 w Tebach przez Edwina Smitha papiirusu z 1500 r. p.n.e.), że guzy piersi znano 3000 lat przed Chrystusem.

Na następnej wyprawie do Gizeh, obok piramidy Cheopsa zdecydowałem się na proponowaną przejażdżkę wielbłądem w stronę szlaku na Saharze. Po kilkunastu minutach oddaliliśmy się od naszej grupy z Leszkiem Woźniakiem, próbującym także jazdy na wielbłądzie obok piramidy. Kiedy grupa już nie była widoczna instruktor jazdy zatrzymał się, proponując wykonanie fotografii moim aparatem. Przystałem na to chętnie, ale kiedy podziękowałem po kilkunastu zdjęciach zażądał po kilka funtów za każde z nich. Gdy nie zgodziłem się na tak wysoką cenę, powiedział, że nie odda aparatu. Po ostrej wymianie zdań, dokonałem gwałtownego nawrotu i pogalopowałem po starym śladzie. W pobliżu widocznej grupy (m.in. Leszka Woźniaka, który zsiadał z wielbłąda) dogonił mnie chciwy instruktor z moim aparatem. Uspokojony przywołałem naszego przewodnika i opisałem sytuację. Przewodnik skarcił instruktora, odebrał aparat i wynegocjował normalną cenę za zdjęcia, którą uregulowałem oddając wielbłąda. Po tej niezapomnianej wycieczce, powróciliśmy, mimo przygód, pełni wrażeń do Ismailii.

- 6th Conjoint Asia-Pacific Congres & International College of Surgeons – Karachi, Pakistan (1985) A World Federation of General Surgeons and Surgical Specialists Inc. in Washington DC (1995)

Po powrocie z Ismaili, jeszcze we wrześniu 1985 roku, otrzymałem zaproszenie Komitetu Organizacyjnego Kongresu w Karachi na udział w sesjach naukowych, konferencjach panelowych oraz kursach dla studentów i podyplomowych dla lekarzy. Bio-

racę pod uwagę okoliczności, związane z podróżą i pobytem oraz trudności formalne, dziękując nie przyjąłem zaproszenia. Wkrótce po moim liście dr Baqai w imieniu organizatorów przesłał następny list do rektora, ponownie zapraszając mnie jako Gościa Honorowego Kongresu z prośbą o ułatwienie mojego uczestnictwa. Rektor wyraził zgodę na mój udział w Kongresie i zapewnił fundusze na wyjazd do Pakistanu w ramach działalności naukowej.

W dniu 1 grudnia 1985 roku poleciałem z Warszawy przez Moskwę do Karachi w Pakistanie. Po kilkunastu godzinach lotu, z przerwą w Moskwie, wylądowałem na pustynnym lotnisku w Karachi. Do samolotu wraz z oficerem podjechał, witając mnie w Pakistanie, dr Baqai, pełniący funkcję Sekretarza Generalnego Komitetu Org. Kongresu. Zostałem podwieziony budynku odpraw, gdzie w saloniku Dr F. U. Baqai przedstawił mnie oczekującym gościom: prof. Jose Hilario (Prezydent ICS), prof. T. E. Uwadia i profesorowi z Wielkiej Brytanii. Zaproponował kawę, informując w skrócie o programie Kongresu. Następnie zaprosił nas do minibusa, a kiedy wyjąłem przygotowany paszport i dokumenty powiedział w obecności oficera, iż nie będą potrzebne. W drodze do hotelu, m.in. 6- pasmową autostradą, bardzo zatłoczoną samochodami, motocyklami i skuterami, zapoznał nas z historią miasta nad oceanem Indyjskim oraz szpitalnictwem. Gdy podjechaliśmy do hotelu Continental, oczekiwał na nas dyrektor ze służbą przy wejściu, a od krawężnika do wejścia był wyłożony czerwony dywan. Dr F. U. Baqai wprowadził nas do hallu, gdzie dostaliśmy klucze od pokoi. Mnie przypadł 5- pokojowy apartament na parterze. Następnie dr Baqai jeszcze raz dziękując za przybycie zaproponował kolację. Tak rozpoczęło się moje niezwykle wydarzenie naukowe, dydaktyczne i chirurgiczne, a zarazem duża przygoda turystyczna.

Uroczystość otwarcia Kongresu zainaugurował obiad z Premierem Pakistanu – p. Mohammad Khan Junejo, któremu goście zagraniczni zostali kolejno, osobiście przedstawieni. Podczas prezentacji której dokonywał dr Baqai z przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego, na słowa „Here is prof. Berner from Poland, of Medical Academy in Łódź” premier zaskoczony zatrzymał się nieco dłużej i witając mnie, wyraził zadowolenie z uczestnictwa lekarza z europejskiego kraju – życząc sukcesów naukowych i przyjemnego pobytu w Pakistanie. Wśród zagranicznych gości, jedynym oprócz mnie uczestnikiem z Europy był jeszcze torakochirurg prof. Kulka z Zagrzebia. Mój udział i wkład w realizację naukowego i dydaktycznego programu Kongresu był zgodny z planem i propozycją komitetu organizacyjnego oraz dokonany z pełnym zaangażowaniem. Program realizowano i prowadzono bardzo ciekawie. Przewodniczyłem sesji kongresu p.t. „Colo-rectal Cancer Surgery” oraz brałem udział w dyskusji „Pattern of Malignant Diseases in Under-Developed Countries”. Po zakończonym kongresie miałem wykłady na tamtejszym kursie podyplomowym dla lekarzy nt. „Breast Cancer, Colon and Rectum (Diagnosis & Therapy)”. Na kursie dla studentów nt. „Regent Advances In Surgery” zaskoczeniem było, że cieszyły się one dużym zainteresowaniem słuchaczy.

Lekarze biorący udział w kursie mieli także możliwość uczestniczyć w zajęciach na sali operacyjnej w Baqai Hospital (Nazimabad – Karachi). Chirurgiczne wydarzenie miało miejsce podczas wizyty w tym szpitalu, gdzie poproszono mnie o konsultację u 72-letniej p. Ischaveri, matki z rodziny lekarskiej, u której rozpoznano złośliwy guz piersi. U pacjentki w stanie ogólnym dobrym, stwierdziłem guz na granicy kwadrantów zewnętrznych lewej piersi.

Pacjentka z córką – przed operacją w Baqai Hospital Karachi

Obwodowe węzły chłonne nie wyczuwalne, guz ruchomy, o średnicy ok. 4 cm, bez naciekania skóry. Uznałem za wskazany zabieg operacyjny – proste odjęcie piersi (mastectomy simplex). Pacjentka i Jej rodzina wyraziła zgodę na wykonanie operacji przeze mnie. Została ona zaplanowana następnego dnia w Baqai Hospital. Wykonałem operację w znieczuleniu ogólnym z udziałem miejscowego anestezjologa, asystenta oddziału chirurgicznego i pielęgniarką-instrumentariuszką. Wyraziłem zgodę na propozycję dr Baqai, czyli obserwację zabiegu przez lekarzy z kursu poddyplomowego. Rozważając sposób przeprowadzenia operacji, wybrałem zabieg precyzyjny, z dokładną hemostazą, bez pośpiechu, ograniczając uraz operacyjny. Operacja przebiegła niemal bezkrwawo i bez zaburzeń w układzie krążenia, trwała ok. 60 minut.

Chora wybudzona, w pełnym kontakcie, przeniesiona została na oddz. pooperacyjny. W dniu następnym w czasie obchodu zastałem chorą na oddziale w bardzo dobrym stanie. Siedziała przy stoliku w jednoosobowej sali, zapraszając mnie na wspólną kawę. W II dobie po operacji chora była bez dolegliwości, z raną gojącą się bez powikłań, a badania laboratoryjne w normie. Ordynator chirurgii oceniając przebieg pooperacyjny, po obchodzie przedstawił mi historię choroby do podpisu, proponując wpisanie wysokości honorarium za całość leczenia. Zaskoczony tą propozycją, oświadczyłem, iż nie przewiduję honorarium, ponieważ w polskiej tradycji lekarskiej – od rodziny lekarskiej, tak jak i w przypadku p. Ischaveri nie może ono być brane pod uwagę. Tym razem zaskoczona była pani ordynator. Przed moim wyjazdem do kraju, spotkałem się z chorą w dobrym stanie, przed wypisaniem do domu i jej rodziną w szpitalu. Podczas gorących pożegnań pacjentka dziękując mi za wszystko wręczyła mi na pamiątkę naszego spotkania – tradycyjny pakistański srebrny sygnet z „Akikiem” chroniący przed złem i nieszczęściem. Tego oczywiście nie mogłem odmówić. Żegnając się nie kryliśmy wzruszenia. Przez następne lata korespondowaliśmy, przesyłając wzajemnie zdjęcia naszych rodzin. Dzięki temu mogłem widzieć zdrową i zawsze uśmiechniętą moją pakistańską pacjentkę.

Pacjentka z rodziną lekarską rok po operacji

Przebywając w Karachi jeszcze kilka dni po Kongresie, zamiast w proponowanej prywatnej willi nad oceanem Indyjskim mieszkałem, na moje życzenie, wraz z rodziną dr Baqai. Dzięki temu poznałem ich życie rodzinne, zwyczaje oraz zwiedziłem miasto i okolice. Wraz z nimi uczestniczyłem w ślubie młodej pary pakistańskiej, której miałem okazję złożyć życzenia osobiście, i w ich niezwykłym weselu. Oceniając wspólnie z gospodarzem moje uczestnictwo w Kongresie i pobyt w Pakistanie uznaliśmy je za udane i obustronnie korzystne. Dr F. U. Baqai zamierzał w swej dalszej działalności rozwoju ochrony zdrowia utworzyć wyższą uczelnię medyczną, może na wzór polskiej AM. Rozwahał zaproszenie mnie na współorganizowanie wydziału lekarskiego i kliniki chirurgicznej, ale nie uważałem tego za realne. Żegnając doktora oraz jego żonę i syna, dziękowałem za miły i ciekawy pobyt, życzyłem wszelkiej pomyślności i zapraszałem odwiedzenia naszego, równie pięknego kraju. Niestety jak mówili nasi pradziadowie – widocznie nie było nam to dane.

- Iowa University, Dallas Humana Hospital, St. Louis Medical Department for Instruments of Surgery – współpraca z Akademią Medyczną w Łodzi (1992 r.)

W drugim roku mojej kadencji rektorskiej (1991 r.) wizytę w Akademii Medycznej złożył profesor Janusz Bardach²⁸, kierownik Kliniki Chirurgii Plastycznej w Iowa University (USA). W przeszłości był On założycielem kliniki chirurgii twarzowo-szczękowej w Łodzi, a w latach 1946-1949 prodziekanem Wydziału Stomatologii na Uniwersytecie Łódzkim. Podczas tej wizyty nawiązane zostały kontakty z Uniwersyteciem Iowa, na którym pracował profesor. Rok później zostałem zaproszony, przez prof. Bardacha i jego współpracownika dr Kenneth Salyera, do złożenia wizyty na Uniwersytecie w Iowa i w Humana Hospital w Dallas.

Iowa

Po przybyciu do Iowa wraz małżonką zostaliśmy przyjęci przez Janusza Bardacha jego żonę. Wspólnie z nimi zwiedziliśmy miasto i okolice (krajobraz bardzo przypominał ten, który znamy z Polski). W mieście z dużym zaciekawieniem spotkałem tam Indian, często poruszających się na skuterach i motocyklach. W następnym tygodniu Dziekan The University of Iowa Richard G. Lynch zaprosił nas na spotkanie z profesorami Wydziału Lekarskiego.

W czasie spotkania wygłosiłem wykład dotyczący działalności wydziałów Akademii Medycznej w Łodzi, metod nauczania studentów i kształcenia podyplomowego oraz prowadzonych badań naukowych i współpracy z ośrodkami zagranicznymi. Uczestnicy interesowali się również działalnością klinik, zwłaszcza zabiegowych i udziałem studentów w zajęciach praktycznych oraz seminaryjnych. Kończąc spotkanie Dziekan wyraził nadzieję na naszą dalszą współpracę. Po spotkaniach zostaliśmy też zaproszeni

²⁸ Więcej o profesorze Janusz Bardachu na stronie: pl.wikipedia.org/wiki/Janusz_Bardach

Wizyta na Uniwersytecie Iowa. Profesorowie J. Bardach, R. G. Lynch i J. Berner

Iowa City
Press-Citizen

Funding crisis cripples Polish medicine

Medical school president researches UI Hospitals

By Valerie Armstrong
The Press-Citizen

Economic hardship is hampering medical technology and research in Poland, the president of one of Poland's medical universities said Friday.

"We want help for the medical sciences, but it is very difficult because the budget is very low," he said. "On the other hand, we are president of the Medical University of Lodz."

"Now we are afraid for the future. One or two years of this situation will be very bad for the future."

Berner, who also is head of surgical oncology for the university, is in Iowa City visiting University Hospitals. He is giving presentations on the problems his university faces and gathering information to take back to his own staff.

He is known as hospital organization, new teaching methods, and new methods and technology for detecting, diagnosing and treating illness.

"We want to modernize our program," he said. "But it is very expensive."

As well as an administrator, Berner is a surgeon and teacher, with a specialty in oncology, the study of tumors. He has lived through a tumultuous time in his country. An active member of Solidarity in the 1980s, he was the first freely elected dean of the school's medical college in 1981. In 1990, he became the first freely elected president. The Communist Party used to influence every aspect of university life - education, teaching, promotions. Now all are equal, he said.

But with autonomy has come the responsibility to push for change.

He meets with doctors from hospitals in other countries and organizes international conferences. In years past, the medical students' course had included political and military sciences such as Marxist philosophy. "These sciences have been replaced with medical ethics, history of medicine and foreign language."

One change that knowledge from the West has brought is a team approach to medicine, combining disciplines to solve medical problems.

The lack of money continues to be a problem. "The country's economic system has not fully recovered from the switch to a free market."

Facilities are old. A new hospital under construction will include an 18-story teaching hospital with 1,000 beds, the Berner said. The university didn't have the money to finish it. He hopes to see the hospital completed in the next six years.

"This probably is a dream," he said. "Technology needs to be attached to health care and better equipment."

Though Berner has many economic difficulties to contend with, freedom is offering new possibilities for finding money. A foundation has been started to raise money. And Berner is working to raise money from private sources, business companies and abroad.

"We have big economic problems," he said. "But we have freedom and different possibilities."

University

The Medical University of Lodz, Poland, was established in 1945, immediately after the liberation from Germany near the end of World War II.

The university includes colleges of medicine, pharmacology, nursing and dentistry and now has 3,795 students and 1,000 teachers. Areas within the medical college include surgery, endocrinology, physiology and biochemistry, cardiology, gynecology and obstetrics, internal medicine, pathology, pediatrics, radiology and stomatology.

Dr. Jan Berner (left) and University of Iowa professor James Bardach discuss reconstructive head and neck surgery.

Photo: Don Williams

Wywiad w Press Citizen

do zwiedzenia Uniwersytetu. W następnym dniach mieliśmy w planie podróż do Dallas, z przerwą na krótką wizytę w Chicago.

Dallas

Stan Texas przyjął nas piękną pogodą, urokliwą zabudową i niepowtarzalną, życzliwą atmosferą. Zamieszkaliśmy we wspinałym Crescent Hotel, o charakterystycznej architekturze. Uroczystą powitalną kolację zjedliśmy z gospodarzem, dr Kennethem Salyerem²⁹ i jego żoną oraz towarzyszącym nam prof. Januszem Bardachem. Co warte wspomnienia, obaj panowie ubrani byli elegancko, ale z wieloma akcentami stroju kowbojskiego. W czasie kolacji było wiele opowiadań i osobistych wspomnień z dawnych czasów (gdy prof. Bardach mieszkał jeszcze w Polsce). Wymienialiśmy też informacje o sytuacji w naszych krajach (Polska była wtedy w przełomowym czasie).

W następnym dniu gościliśmy na obiedzie wydanym w prywatnej willi państwa Salyer, na obrzeżach Dallas. Przy tej okazji oglądając piękny obraz matki Kennetha dowiedzieliśmy się, iż pochodziła ona z indiańskiego plemienia „Cherokee”. Trzeba przyznać, że Ken zawsze o tym pamiętał i często to podkreślał. W czasie kiedy się spotkaliśmy był on głównym chirurgiem w Humana Hospital, mającym szereg niezwykłych sukcesów, zwłaszcza w dziedzinie chirurgii rekonstrukcyjnej i plastycznej. Już wcześniej wiedziałem (z międzynarodowych czasopism chirurgicznych) o tym, że dokonał udanego rozdzielenia 7-letnich rosyjskich sióstr zrośniętych głowami. Żaden chirurg na świecie nie chciał podjąć się tej operacji ze względu na zbyt późny wiek pacjentek. O wysokiej klasie chirurgicznej Salyera mogłem się osobiście przekonać uczestnicząc w rekonstrukcyjnym zabiegu operacyjnym twarzy 6-letniego chłopca, po wadzie wrodzonej. Następnego dnia, miałem możliwość zapoznać się z podejściem do opieki pooperacyjnej nad chorym, pełnej osobistego zaangażowania chirurga prowadzącego (zmiany opatrunków, rozmowy z pacjentem jak z synem itd.). Podczas wypisu do domu, na prośbę rodziców, lekarz przedstawił im możliwości powikłań i wymagania dotyczące rekonwalescencji w domu. Zapewnił o możliwym kontakcie osobistym w razie potrzeby i omówił program kontroli w szpitalu.

Po wizycie w klinice udaliśmy się na spotkanie prasowe, związane z moim pobytem w Dallas. Po krótkim powitaniu i przedstawieniu, w którym podkreślono, iż jestem Rektorem Akademii Medycznej w Łodzi i kierownikiem Kliniki Chirurgii Onkologicznej, który m.in. wykonał pierwszą w Polsce operację oszczędzającą pierś u pacjentki z rakiem (BCT). Zapytano mnie o krótką historię i kwalifikację pacjentek do tego zabiegu chirurgicznego w Europie oraz drogę do jej wprowadzenia w naszym kraju oraz osiągnięte dotychczas wyniki leczenia tym sposobem. Omawiając nasze doświadczenia, podałem iż w pierwszych 3 latach liczba chorych BCT nie przekraczała 5 %, a następnie, systematycznie wzrastając, po 10 latach wynosiła już ponad 40%

²⁹ Strona dr K. Slayera: www.kennethesalyermd.com

i nadal wykazywała wzrost. Po moich wypowiedziach wskazano na wywieszoną w sali konferencyjnej mapę USA (w podziale na stany) i padło kilka pytań o mój punkt widzenia nt. „Dlaczego procent wykonywanych operacji oszczędzających tak dalece różni się w poszczególnych stanach (od ok. 3,8% do ponad 12%)?”. W odpowiedzi zwróciłem uwagę na podstawowy warunek kwalifikowania pacjentek do tej operacji – rozpoznanie choroby we wczesnym stopniu zaawansowania oraz w okresie początkowym bardzo ścisłego przestrzegania zasad ustalonych przez twórcę tej metody profesora Umberto Veronesi z Istituto Tumori w Mediolanie, czyli: guz nie przekraczający 2 cm, brak zmian w węzłach chłonnych i przerzutów T1NoMo. Dodatkowym warunkiem mogło być także doświadczenie chirurga i współpraca z radioterapeutą i ewentualnie chirurgiem plastykiem. W naszych warunkach przestrzeganie tych zasad umożliwiło systematyczny wzrost liczby pacjentek operowanych oszczędzająco – sięgający po 15 latach powyżej 57%. Kończąc moją wypowiedź stwierdziłem, iż przedstawione różnice w poszczególnych stanach wg moich doświadczeń były zależne od różnych warunków ich przestrzegania, czasu wprowadzenia tej metody i kwalifikacji. Wraziłem przekonanie, że liczba pacjentek operowanych oszczędzająco będzie we wszystkich stanach systematycznie rosła.

St. Louis

Zgodnie z programem pobytu, dr Kenneth Salyer zaproponował wizytę w Instytucie zakładzie w St. Louis, zajmującym się wytwarzaniem sprzętu i narzędzi chirurgicznych oraz badaniami nad ich przystosowaniem do współczesnych zabiegów chirurgicznych. Nasze małżonki wraz z przewodniczką miały w planach zwiedzanie Dallas i unikalnej osady Forth Worth (ciągle działającej z obsługą i wyposażonej w sprzęt używany w okresie tzw. „Dzikiego Zachodu”).

Następnego dnia, wczesnym rankiem wyruszyłem z Kenem i Januszem Bardachem na lotnisko w Dallas, gdzie stał przygotowany już, niewielki samolot pasażerski wynajęty przez dr Salyera. Oczekujący na nas przy samolocie kapitan powitał nas i zaprosił na pokład.

Po zajęciu miejsc wystartowaliśmy do St. Louis. Wkrótce wylądowaliśmy na miejscowym lotnisku skąd pojechaliśmy na teren zakładu. Tutaj spotkała mnie druga niezwykle miła niespodzianka. Przy wejściu czekał na nas dyrektor przedsiębiorstwa z przedstawicielami zespołu, a na dwóch wysokich masztach przed budynkiem powiewała biało-czerwona flaga Polski i flaga Stanów Zjednoczonych. Odczułem w tym momencie radość i dumę, że jestem Polakiem i reprezentuję Polskę wśród amerykańskich przyjaciół.

Po miłym powitaniu i zwiedzeniu zakładu odbyło się ustalone wcześniej spotkanie, na którym wygłosiłem krótki wykład na temat historii Akademii Medycznej w Łodzi i funkcjonowania jej klinik chirurgicznych. Następnie dyrektor zakładu przedstawił

Na lotnisku przed startem do St. Louis - J. Bardach, J. Berner, kpt. pilot, K. Salyer

Powitanie w St. Louis
przed zakładem wytwarzającym
sprzęt i narzędzia chirurgiczne

historię dawnych narzędzi chirurgicznych i współczesnych osiągnięć w tej dziedzinie. Wiele ciekawych własnych doświadczeń i uwag na ten temat przekazali też K. Salyer i J. Bardach. Spotkanie zakończyło miłe przyjęcie, po którym wróciliśmy do Dallas.

Przed wyjazdem do kraju dr Salyer zorganizował uroczyste przyjęcie na zakończenie naszej wizyty. Zaprosił m. in. swoich przyjaciół, a wśród nich senatora stanu Texas Mike'a Moncrief'a wraz z małżonką. Przyjęcie odbyło się w niezwykle przyjacielskiej atmosferze. Senator Moncrief wyraził uznanie dla naszej wizyty i zadowolenie z wzajemnego poznania oraz uhonorował mnie wraz z żoną Medalem Senatu Texas. Na zakończenie spotkania podziękowałem Senatorowi za wręczony nam medal, K. Salyerowi i J. Bardachowi za zorganizowanie wizyty w USA, a wszystkim uczestnikom za cenne spotkanie. Na zakończenie przyjęcia życzyliśmy sobie wzajemnie następnych spotkań, także w Polsce.

Następnego dnia wraz z prof. Januszem Bardachem odlecieliśmy do Chicago. W trakcie podróży ustaliliśmy wstępne terminy zorganizowania kursów szkoleniowych z chirurgii rekonstrukcyjnej, onkologicznej i plastycznej w klinice AM w Łodzi. Prof. Bardach wspominając spotkanie ze znajomym biznesmenem w Iowa – omówił wstępnie projekt powołania Fundacji Polsko-Amerykańskiej celem wsparcia budowy Centrum Kliniczno-Dydaktycznego w Łodzi. Uważał, iż jednym z głównych warunków realizacji tego projektu będzie działalność w ramach powstającego Partnerstwa Publiczno-Prywatnego. Niestety działalność PPP rozwijała się powoli, a poważna choroba naszego przyjaciela i b. profesora naszej wspólnej uczelni uniemożliwiła realizację projektu związanego z CKD.

Żegnałem się z profesorem nie kryjąc wdzięczności za zorganizowanie wizyty, serdeczne przyjęcie i możliwość nawiązania kontaktów w USA oraz za zapowiedziane zaangażowanie się w przyszłe projekty na linii Łódź-Iowa/Dallas. Powróciłem do kraju z uczuciem dużej satysfakcji z przebiegu wizyty w USA.

Jerozolima, Izrael i Gaza, Palestyna (1993 r.)

W listopadzie 1993 roku brałem udział w Konferencji „Seventh European Conference on Clinical Oncology w ramach ECCO-7” w Jerozolimie. Równocześnie byłem zaproszony na jednodniową sesję w regionalnym szpitalu w Gazie, organizowaną przez lekarzy (b. studentów Akademii Medycznej w Łodzi). Na sesji tej wygłosiłem wykład pt. „Rozpoznawanie i leczenie nowotworów przewodu pokarmowego oraz raka piersi”. Następnie powróciliśmy na obrady ECCO w Jeruzalem.

Nie zabrakło również atrakcji turystycznych. W drodze na sesję w Gazie odwiedziliśmy Betlejem (spożywaliśmy chleb z drzewa chlebowego) oraz po obowiązkach służbowych znaleźliśmy też czas na zwiedzenie samej Gazy. Po obradach w ramach Konferencji, jej organizatorzy umożliwili nam też zwiedzanie Ziemi Świętej z przewodnikiem. Zwiedziliśmy Jerozolimę i jej poszczególne części: chrześcijańską, gre-

ko-katolicką, żydowską i muzułmańską. Byliśmy w Miejsu Ostatniej Wieczerzy, na Grobie Chrystusa, w Świątyni Ajaksa i przy Ścianie Płaczu, gdzie zostawialiśmy na karteczkach nasze prośby. Odbyliśmy również Drogę Krzyżową na prastarej trasie, gdzie jedna ze stacji była przebudowana przez polskich żołnierzy przebywających w Jerozolimie.

Konferencja organizowana w Jerozolimie, zasługuje na wyróżnienie nie tylko ze względu na interesujący program, ale także znakomitą uroczystość otwarcia – z niezwykłym i aktywnym udziałem miejscowej młodzieży. Trzeba też zaznaczyć, że możliwość poznania regionu była możliwa dzięki wsparciu i zaangażowaniu polskiego Konsula.

Lyon, Francja (1997 r.)

Po nawiązaniu, podczas pierwszej kadencji rektorskiej, kontaktów ze znanym Uniwersytetem Claude-Bernard w Lyonie (jednym z najstarszych w Europie), zdecydowałem się je rozszerzyć i tym samym rozwinąć dotychczasową współpracę. Zorganizowana została wtedy wizyta w Łodzi przedstawicieli francuskiej uczelni. Zaproszeni zostali Prezydent Uniwersytetu Paul Zech i dziekan Wydziału Lekarskiego Louis Patricot.

Podczas spotkań ustaliliśmy zasady współpracy między naszymi uczelniami. W pierwszej kolejności dotyczyły one edukacji, wymiany studentów, kształcenia podyplomowego lekarzy i staży specjalizacyjnych oraz współpracy i wymiany naukowej. Równocześnie omówiliśmy sposoby realizowania ustalonych zasad współpracy. Od roku akademickiego 1991/1992, studenci V-VI roku Wydziału Lekarskiego (znający język francuski) mogli kontynuować studia w Lyonie trwające 1-2 semestry. W następnym roku, po dostosowaniu naszych programów studiów do tych obowiązujących na Wydziale Lekarskim w Lyonie, mogli także zdawać egzaminy, które były honorowane po powrocie do Polski. W zakresie kształcenia podyplomowego, lekarze naszych klinik, zwłaszcza zabiegowych, odbywali półroczne staże specjalistyczne w klinikach Uniwersytetu w Lyonie (m.in. nasi chirurdzy szkolili się w klinice w Lyonie kierowanej przez znanego profesora Partenskiego).

Dwa lata później na międzynarodowej konferencji dotyczącej nauczania i współpracy na uniwersytetach europejskich, prezentowany przez nas francusko-polski program był zaskoczeniem i został uznany za przykład potwierdzający celowość i sens prowadzenia takiej współpracy.

Zaproponowane przeze mnie naprzemienne w Łodzi i w Lyonie spotkania profesorów Kliniki i Zakładów naukowych z ustalonym wcześniej programem i tematyką cieszyły się dużym zainteresowaniem i udziałem zarówno profesorów, jak również doktorów i adiunktów. Jedno z tych spotkań odbyło się w Lyonie podczas organizowanego równocześnie uroczystego jubileuszu 60-lecia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Claude-Bernard (1995 r.). W czasie uroczystości miałem też zaszczyt zasadić,

Wizyta prof. Partenskiego (UCB w Lyonie) w naszej Klinice

Wizyta delegacji AM na UCB w Lyonie

Odznaczenie prof. J. Bernera Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski

wraz z Prezydentem P.Y. Zech'em i Dziekanem L. M. Patricot, brzozę przed budynkiem Wydziału Lekarskiego. Był to miły gest Gospodarzy w stosunku do nas i Akademii Medycznej w Łodzi. Obok rosły już baobab i cyprys od innych zaprzyjaźnionych z Uniwersytetem Claude-Bernard uczelni.

Sydney / Melbourne, Australia (1997 r.)

W czerwcu 1997 roku, brałem udział w konferencji w Sydney dotyczącej czerniaka – „4th World Conference on Melanoma”. Przedstawiłem tam częstość zachorowań na czerniaka w polskim klimacie i obserwowany systematyczny wzrost zachorowań oraz umiejscowienie i wczesne przerzuty do układu chłonnego. Nasz materiał obejmował znaczną liczbę pacjentów, umiejscowiony na 3 pozycji za Australią i Nową Zelandią. W czasie interesujących dyskusji, zwracano uwagę na postępowanie w przypadkach znamion i znaczenie doszczętnego pierwszego zabiegu oraz follow up i wczesne wykrywanie przerzutów. Zwrócono także uwagę na późne występowanie przerzutów, nawet po 10-20 latach, co potwierdziłem na podstawie własnych doświadczeń. Przedstawiona na Konferencji praca została opublikowana w piśmiennictwie międzynarodowym³⁰.

³⁰ Melanoma Research, 1997, 7, Supp.1, 67

Po zakończonej Konferencji organizatorzy umożliwili nam zwiedzenie Sydney, a później Melbourne. Mieliśmy okazję podziwiać także Canberę i po drodze, na wzgórzu, katedrę Matki Boskiej Częstochowskiej, nawiedzaną nie tylko przez Polaków. W Sydney byliśmy na występie w przepięknej, znanej na całym świecie Operze. Była to też okazja do odwiedzenia Rodaków z Pabianic i Ksawerowa. W Melbourne mieliśmy niezwykle spotkanie z naszą miłą koleżanką dr Basią Orłowską-Westwood. Z Jej mężem Billem Westwood zwiedziliśmy miejscowy szpital powstały według jego projektu, a także zapoznaliśmy się działaniem systemu ochrony zdrowia – wzorcowo zorganizowanym i uporządkowanym. Rozmawialiśmy również o budowanym w Łodzi CKD i jego dostosowaniu do potrzeb akademickiej służby zdrowia. Przy okazji naszych wędrówek miałem możliwość jazdy samochodem (i próbę przystosowania się do lewostronnego ruchu), ale także podziwiałem bezwzględne przestrzeganie przepisów drogowych przez kierowców.

Wróciliśmy do kraju po długiej ok. 30 godzinnej podróży przez Bangkok, ale wzbogaceni nową wiedzą dotyczącą czerniaka oraz pełni wrażeń z dalekiego kontynentu.

San Diego, USA / Tichuana, Meksyk (1998 r.)

Kongres w San Diego, odbywający się w dniach 24-31 marca 1998 roku, był organizowany jako LI Zjazd Towarzystwa Chirurgii Onkologicznej w Stanach Zjednoczonych Ameryki i zarazem I Światowy Zjazd Towarzystwa Chirurgii Onkologicznej. W tym Kongresie uczestniczyłem wraz z moimi asystentami: dr Magdaleną Baklińską i dr med. Andrzejem Bernerem z Kliniki Chirurgii Onkologicznej Akademii Medycznej w Łodzi. Byliśmy m.in. uczestnikami konferencji panelowej.

Po zakończeniu obrad mieliśmy możliwość „postawienia stopy” na prastarej południowo-amerykańskiej ziemi w Meksyku. Wyprawa do Tichuany pozwoliła poznać historyczne obyczaje i dawne narzędzia. Znakomitym przewodnikiem wyprawy była nasza znająca język hiszpański koleżanka M. Baklińska (dzięki której wszędzie serdecznie nas przyjmowano, zwłaszcza gdy Meksykanie rozpoznawali iż jesteśmy Polakami). Sympatia do Polaków była wyjątkowa, np. podczas przekraczania granicy do USA żołnierze i celnicy dowiedziawszy się, że pochodzimy z Polski, oddzielając od dużej grupy turystów i nie kontrolując skierowali nas przez najkrótsze przejście.

Wraz z synem Andrzejem mieliśmy też okazję odbyć atrakcyjny lot kilkuosobowym samolotem silnikowym, na wysokości ok. 50-100 metrów nad morzem z San Diego do Los Angeles. Po krótkim zwiedzaniu „Miasta Aniołów” i spotkaniu naszego przyjaciela chirurga prof. Andrzeja Sharfa powróciliśmy do Łodzi.

Kos, Grecja (2000 r.)

Kongres na wyspie Kos w Grecji „1st European Congress on Gastrointestinal Oncology” był organizowany w dniach 22-25 lipca 2000 roku. Wraz z dr Michałem Tende-

rendą zgłosiliśmy prace z zakresu chorób nowotworowych przewodu pokarmowego, z których dwie zostały wyróżnione. Podczas samego kongresu przewodniczyłem również jednej z sesji naukowych.

Niezwykłość miejsca organizacji Kongresu, polegała na odniesieniu do starożytnej historii nauczania medycyny przez Hipokratesa, tzw. ojca medycyny. Wprowadził on dla rozpoczynających działalność lekarską przyrzeczenie, zwane „przysięgą Hipokratesa”. Uczestnicy kongresu, dla upamiętnienia, składali „przyrzeczenie” na niej wzorowane. W czasie Kongresu byliśmy uczestnikami występów grupy artystycznej w miejscu szkoły Hipokratesa – przybliżających dawne nauczanie i ćwiczenia lekarskie. Brała w nich udział m.in. towarzysząca nam moja wnuczka Berenika, jak się okazało przyszła lekarka. Braliśmy także udział w uroczym spotkaniu pod starym platanem, gdzie według legendy nauczał Hipokrates i do dziś się tam znajdującym. Wracaliśmy z kongresu pełni satysfakcji z obrad, a także ze świadomością, że wróciliśmy bardzo mocno do korzeni medycyny i przypomnieliśmy sobie wiele kwestii związanych z jej historią.

Nowy Jork, USA (2001 r.)

W 2001 roku Międzynarodowe Stowarzyszenie Raka Żołądka zorganizowało Kongres w Nowym Jorku. Celem kongresu było ustalenie „nowych standardów w leczeniu raka żołądka”.

Przyjęcie przez organizatorów prac badawczych, wykonywanych w naszej Klinice Chirurgii Onkologicznej zapewniło nam uczestnictwo w „4th International Gastric Cancer Congress”. Przedstawiliśmy tam trzy prace³¹ oraz braliśmy aktywny udział w niezwyklej telekonferencji „Endomucosal Resection Live from the National Cancer Center Hospital Tokyo/Japan”.

Odbываła się ona w sali głównej kongresu pod kierunkiem moderatorów: dr Hansa Gerdosa (USA) i Hiroyuki Ono (Japan), z udziałem ponad 1000 uczestników. Podczas telekonferencji połączyliśmy się z Tokyo, gdzie na bloku operacyjnym lokalnego szpitala trwała operacja pod kierunkiem dr Takuji Gotada i dr Hitosi Kondo.

W czasie trwania transmisji zadałem chirurgowi operującemu (za pośrednictwem moderatorów) dwa pytania: 1) dotyczące ewentualnych powikłań w czasie i po operacji i 2) czy wykonywany zabieg operacyjny zapewnia usunięcie wszystkich węzłów regionalnych z ewentualnymi przerzutami. Odpowiadając na pytanie pierwsze operator

³¹ „Analysis of Selected Clinicopathological Features in patients with Gastric Cancer after Combined Treatment – Łódź, Poland”, Jan Berner, Michał Tenderenda, Sławomir Pasz, Andrzej Berner, Janusz Piekarski.

„Programmed Cell Death in Correlation with Histological Grading in Operable Gastric Cancer” - Michał Tenderenda, D. Kupnicka, Jan Berner.

„A study on Transforming Growth Factor Alpha Expression and its correlation with Grading and Histological Type in Gastric Malignant Tumors Obtained by Radical Surgery” – Michał Tenderenda, D. Kupnicka.

stwierdził, iż nie obserwował dotąd poważniejszych powikłań, które miałyby wpływ na przebieg operacji i okres pooperacyjny. Natomiast odnosząc się do pytania drugiego stwierdził, iż ten rodzaj operacji dotyczy wczesnych zmian w żołądku i nie spotykano przerzutów do węzłów chłonnych. Natomiast gdyby w pojedynczym węzle chłonnym był przerzut, nie byłoby pewności, iż został usunięty.

W czasie wolnym od obrad zwiedzaliśmy z wnukiem Rafałem niesamowite miasto wraz z jego charakterystycznymi miejscami jak: Statua Wolności, World Trade Center, z polskim akcentem biało-czerwoną flagą wśród flag państwowych, kościół św. Patryka, Muzeum Historii Naturalnej, Museum Of Modern Art, lotniskowiec Enterprise (z kolejnym polskim akcentem - tablicą marszałka J. Piłsudskiego). Odpoczywaliśmy w pięknym Central Park, gdzie zobaczyć można pomnik polskiego króla Władysława Jagiełły na koniu. Odwiedziliśmy też znany obiekt sportowy Madison Square Garden (oglądając mecz koszykarski NBA).

Pewnego poranka, zauważyliśmy, iż aleja i chodniki przed hotelem są wypełnione jadącymi rowerzystami w różnym wieku (także grupy rodzin z dziećmi) w asyście policji i miejskiej straży. Dowiedzieliśmy się, iż jest to doroczny Rajd Rowerowy dookoła Nowego Yorku, gromadzący ponad 10 tysięcy uczestników. Jest dniem radości i równocześnie propagowania aktywności ruchowej oraz używania ekologicznego transportu w mieście. Byłem zafascynowany tą ideą, realizacją wydarzenia i zaangażowaniem społeczeństwa. Po powrocie do kraju w trakcie organizacji Dni Pabianic zaproponowałem zorganizowanie Rajdu Rowerowego dookoła Pabianic na trasie około 10 kilometrów. Wspólnie z kolegą Janem Wojciechem Wendlerem i jego kuzynem (byłymi kolarzami) opracowaliśmy regulamin i Rajd został wprowadzony do programu Dni Pabianic. W pierwszej jego edycji wzięło udział około 800 uczestników. Rajd Rowerowy dookoła Pabianic w pełni się przyjął i do dziś systematycznie jest organizowany w ramach Dni Pabianic przez przedstawicieli szkół i Towarzystwa Przyjaciół Pabianic. W edycji 2015 w XV Rajdzie Rowerowym wzięło udział ponad 1300 uczestników.

Hong Kong (2002 r.)

W lutym 2002 roku otrzymałem zaproszenie na XVIII Światowy Kongres Chirurgii Przewodu Pokarmowego w Hong Kongu. Zgłoszona przez nas praca³², oparta na własnym doświadczeniu i badaniach została przyjęta i wprowadzona do programu Kongresu. Podczas prezentacji interesowała ona uczestników i została opublikowana w Materiałach Kongresu.

Podczas pobytu w Hong Kongu, byliśmy zakwaterowani w centrum miasta w hotelu The Harbourview. Podczas przerw w obradach organizatorzy umożliwili nam zwiedza-

³² „Is there any progress in surgical and combined treatment of gastric cancer - 25 years of experience” - Jan Berner, Michał Tenderenda, Andrzej Berner. Opublikowano w Abstract Book, Hong Kong 2000, 860

nie miasta, które poprzednio należało do Wielkiej Brytanii i zgodnie z umową zostało przekazane władzom Chin. Uwagę przykuwała zabudowa miasta i okolic. Większość budynków w centrum to „drapacze chmur” i wysokie apartamentowce, natomiast poza miastem, w obrębie wzgórz i między nimi, wille z dużymi ogrodami. Ulice w rejonie centrum wydawały się być „dwupiętrowe”. Ponad normalną ulicą z chodnikiem z licznymi sklepami i kramami, na wysokości I piętra, wybudowane były kolejne poziomy łączące się z wejściami do luksusowych hoteli.

Warte podkreślenia było także zachowanie ludzi na ulicach, np. spacerów z psami na smyczy. Zawsze mają przy sobie torebki na odchody i je wykorzystują. Rzecz prozaiczna, ale jakże rzadka do zobaczenia w Polsce ponad 10 lat później.

Ciekawość podczas zwiedzania budziły także: główna aleja przeprowadzona przez tunel poniżej morskiego dna morskiego, liczne parki i skwerki, gdzie w godzinach porannych można było zobaczyć grupy ćwiczących „Tai Chi” czy kościół katolicki w centrum.

Ruch samochodowy nie był wybitnie duży jak na tego typu miasto, natomiast podczas weekendu chodniki wydawały się być niesamowicie przepełnione – z przeogromnym, szybko przemieszczającym się tłumem ludzi. Wrażenie robił niezwykle, ruchomy chodnik ułatwiający szybkie dotarcie na wzgórze, o długości ponad 1000 metrów, z przerwami na skrzyżowaniach.

Mieszkańcy Hong Kongu okazali się być rozmowni i życzliwi dla przybyszów z innych krajów. Kongres zorganizowany był wzorowo, a jego program wyjątkowo ciekawy i pouczający.

Kontrakt zagraniczny – Zawia (Libia) – Łódź (1988-1990)

W grudniu 1988 roku po uzgodnieniu z Rektorem AM, przyjąłem propozycję Generalnego Wykonawcy Kontraktu Medycznego Łódź-Zawia - pełnienia funkcji Dyrektora Polskiego Zespołu Medycznego w Zawii (Libia). Miałem tam kierować zespołem lekarzy i nauczycieli akademickich, w skład którego wchodzi m.in. dr Marek Kaszyński (ordynator oddz. chirurgicznego), Ryszard Kujawski, Bolesław Kabza, mgr Teodozja Sawicka (kier. laboratorium), inni lekarze i pielęgniarki oraz pracownicy techniczni i administracji szpitali miejskich. Byli oni zatrudnieni w Centralnym Szpitalu w Zawii oraz szpitalach miejskich w miastach: Sabratha, Surman, Zahra.

Podczas pracy w Zawii utrzymywałem stały kontakt z ambasadą polską w Tripolisie, polską firmą Pol-Serwis obsługującą kontrakt, której stały przedstawiciel przebywał również w Zawii i arabskim dyrektorem szpitala. Oprócz działalności administracyjnej prowadziłem szkolenia personelu lekarskiego i pielęgniarskiego oraz organizowałem wspólne narady lekarzy polskich i arabskich. Konsultowałem również pacjentów leczonych na oddziale chirurgicznym i dziecięcym oraz pracowników ambasady polskiej i Burkina Faso, a także polskich przedsiębiorstw działających w regionie. Brałem

udział w operacjach pacjentów po urazach wielonarządowych, powikłaniach po zabiegach chirurgicznych, m.in. przewodu pokarmowego (w tym operacjach na drogach żółciowych) oraz guzów piersi. Organizowałem też dla naszych pracowników uroczystości narodowe, uzgodnione wyjazdy na cotygodniowe msze w kościele katolickim w Tripolisie oraz wycieczki o charakterze turystycznym, np. na pustynię czy na osiedla Tuaregów i Berberów. Z pomocą dyrekcji przedsiębiorstw polskich w Zawii i za zgodą dyrektora szpitala zorganizowałem również daleką patriotyczną wyprawę-pielgrzymkę do Tobruku. Celem jej było odwiedzenie polskiego cmentarza i oddanie hołdu poległym, bohaterskim żołnierzom – zdobywcom Tobruku, walczącym pod dowództwem gen. Kopańskiego (m.in. pogromcy niemieckiego marszałka Roomla). Współpracując z z dyrekcją polskich i południowo koreańskich przedsiębiorstw na terenie Zawii – wystąpiliśmy z prośbą o budowę kortów tenisowych na terenie naszego campu, celem wspólnego wykorzystania. Propozycja została zaakceptowana przez dyr. dr Ramadana. Dyrektor koreańskiej firmy Choi podjął się realizacji projektu i wkrótce, po uroczystym otwarciu, rozpoczęliśmy organizować cieszące się dużym zainteresowaniem zawody tenisowe – turnieje z udziałem polskich, koreańskich i arabskich amatorów sportu. Moim sukcesem było zdobycie wicemistrzostwa w deblu z kolegą z polskiego Dromex'u.

Na okresowych spotkaniach w polskiej ambasadzie postulowałem rewizję umów i niekorzystnych dla nas kontraktów medycznych, jak również przedstawiałem nasze wnioski specjalnej krajowej delegacji z udziałem ówczesnego ministra zdrowia dr Cybulko (znanego mi z veta przeciwko mojej kandydaturze w 1988 r.). Rozmowy te doprowadziły ostatecznie do zakończenia niekorzystnego kontraktu. Część naszych pracowników (ok. 20%) pozostała w Zawii na kontrakcie prywatnym, zaproponowanym przez stronę arabską. Pozostali pracownicy zgodnie z ustalonym programem wracali do kraju, pozostawiając uznanie i sympatię za swą pracę u ludności arabskiej. Ostatni lot naszej grupy z Tripolisu do Warszawy, wraz ze mną, odbył się 28 czerwca 1990 roku.

Podczas mojego pobytu w Zawii było wiele niezwykłych zdarzeń – ciekawych i sympatycznych, a także przykrych i skomplikowanych. Takim trudnym momentem, dotyczącym naszego bezpieczeństwa, wykazującym naszą jedność, odwagę i pomysłowość postaram się w skrócie opisać.

Podczas drugiej połowy naszego pobytu w Zawii doszło do międzynarodowego konfliktu. Wykryto, iż zakładach farmaceutycznych w Raptha, w Libii, rozpoczęto przygotowania do produkcji broni chemicznej. Stany Zjednoczone przedstawiły dowody w tej sprawie i zażądały natychmiastowego zaprzestania działalności w tym kierunku oraz wrażenia zgody na międzynarodową kontrolę. Ponieważ Libia nie wykonała tych zaleceń, USA zapowiedziały zbombardowanie tych zakładów. Władze libijskie, z płk Kadafim na czele, nie podporządkowały się zaleceniom i do zakładów w Raptha przeniosły szkołę wraz dziećmi, których grupy były wymieniane co 2 tygodnie.

Według poufnych danych, jedną z grup dzieci, które miały trafić do szkoły w zakładach chemicznych, były m.in. dzieci polskich pracowników z Polskiego Zespołu Medycznego w Zawii. Sprawę potraktowaliśmy poważnie, zwłaszcza, iż w umowie dotyczącej kontraktu, arabski dyrektor szpitala mógł w razie potrzeby przenieść ekipę szpitalną, w inne miejsce, bez zgody dyrektora Polskiego Zespołu Medycznego. Po tajnej naradzie podjęliśmy wstępne działania mające zwiększyć w takim przypadku nasze bezpieczeństwo. Postanowiliśmy dokonać oznakowania naszej ekipy wysłanej do zakładu Raptha. Zespół pielęgniarско-techniczny przygotował dla każdego członka tej ekipy białe-czerwone plakietki oraz kilka polskich flag narodowych. To zadanie zostało wykonane w trudnych warunkach pracy w środowisku arabskim, świadcząc o odwadze i jedności Rodaków w niebezpieczeństwie. Ponieważ władze libijskie podporządkowały się zaleceniom ONZ i USA, problem Raptha przestał istnieć, a nam na pamiątkę pozostały charakterystyczne oznakowania naszej przynależności oraz flagi, które wróciły do kraju. Polski Zespół Medyczny w Zawii w trudnej sytuacji zachował się na odpowiedzialnie i na najwyższym poziomie - zresztą nie jedyny raz w ciągu moich 18 miesięcy w Libii.

Zdarzenia

Początki „Solidarności”

Niezwykłym wydarzeniem w naszym kraju, wiosną 1980 roku, było tworzenie się Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Powstanie wolnego związku zawodowego, niezależnego od komunistycznych władz państwowych, sprzyjało rozwijającemu się ruchowi narodowo-wyzwoleńczemu na drodze do oczekiwanej wolności i wyzwolenia spod sowieckiego zniewolenia po 1945 roku. Brali w nim udział m.in. uczestnicy Ruchu Młodej Polski, b. członkowie AK/WIN, Żołnierze Wyklęci/Niezlomni i co raz liczniejsze grupy jednoczącego się społeczeństwa (robotnicy, chłopci, inteligencja). Pracownicy wyższych uczelni bardzo szybko włączyli się do pracy (budowania struktur Związku), będąc jego intelektualnym zapleczem.

Zebranie informacyjne w Akademii Medycznej odbyło się 8 września 1980 r. z udziałem 10 przedstawicieli instytutów Uczelni. Kilkanaście dni później, w wybranej Komisji Koordynacyjno-Założycielskiej rozpoczęli działalność m.in.: Marek Nalewajko, Lucjan Jakubowski, Marian Surma, Magdalena Wochna-Sobańska, Wojciech Pruszczyński, Jadwiga Moll, Jadwiga Wójcik, Mikołaj Kubiak. Na zebraniach w szpitalach w Łodzi m.in. im. Pirogowa (z udziałem Marka Edelmana), im. Kopernika (z udziałem dr Marii Dmochowskiej). Jednym z pierwszych wpisujących się na listę członków „Solidarności” był Kierownik III Kliniki Chirurgicznej profesor Andrzej Alichniewicz.

W Zakładach Opieki Zdrowotnej z każdym dniem zwiększała się liczba osób wступających do „Solidarności” i powstawały kolejne Komitety Założycielskie. 20 października 1980 r. odbyło się zebranie Komitetu Założycielskiego Organizacji Związko-

wych Ziemi Łódzkiej, a komisja porozumiewawcza utworzyła Komitet Założycielski Uczelni Wyższych w Łodzi (obejmujący UŁ, PŁ, Instytuty Naukowe, PAN z przewodniczącym M. Zielińskim, AM i PWSP). 28 października został utworzony Międzyzakładowy Komitet Założycielski w Łodzi pod przewodnictwem Andrzeja Słowika, wiceprzewodniczących Grzegorza Palki i Józefa Kościelskiego. Na członka prezydium MKZ powołano dr Marię Dmochowską. W tym okresie powstawał także w Łodzi Niezależny Związek Studentów, działający niezależnie od władz Uczelni i dynamicznie rozwijający się na terenie łódzkich uczelni, tym także w Akademii Medycznej.

NSZZ „Solidarność” i NZS systematycznie „rosły w siłę” niosąc powiew wolności. Mimo tragicznych lat stanu wojennego, po nieustępliwym oporze narodu wobec zniewoleniu, i dzięki duchowemu wsparciu Papieża Polaka Jana Pawła II w roku 1989 r. wreszcie odzyskaliśmy wolną, niepodległą i niezawisłą Rzeczpospolitą Polską. Równolegle do tych niezwykłych wydarzeń mających miejsce w naszej Ojczyźnie – doświadczyłem w tym czasie również osobistych zdarzeń mających olbrzymi wpływ na moje dalsze życie, pracę, a także chirurgiczną pasję. Były to między innymi:

1. Przystąpienie w 1980 roku do tworzonego w Akademii Medycznej NSZZ „Solidarność”. Początkowo tylko z kilkoma kolegami z Akademii Medycznej, w tym z Zakładu Onkologii Regionalnego Ośrodka Onkologicznego w Szpitalu im. Kopernika
2. Wyrażenie zgody na moje kandydowanie w wyborach na Dziekana Wydziału Lekarskiego. Do wyborów zostało zgłoszonych 5 kandydatów, wśród nich 4 członków PZPR i ja. W pierwszym etapie – prawyborach – uzyskałem pierwszą lokatę. W drugim etapie zostałem wybrany Dziekanem na swoją 1. kadencję (1981-1984).

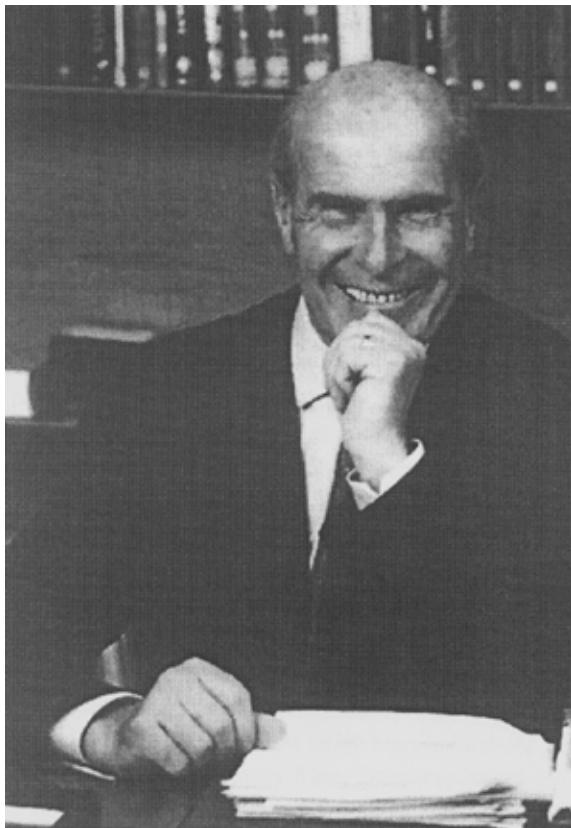
Następnie miałem możliwość sprawować tę funkcję w drugiej kadencji – do 1987 roku. Było to dla mnie wielkie i niezapomniane, choć niełatwe wyzwanie. Pełnienie szaczonej i odpowiedzialnej, ale także ciekawej funkcji dziekana w trudnym okresie lat 80-tych uskrzydlało mnie i dodawało sił w mojej pasjonującej działalności chirurgicznej.

Rozdział V

Pierwsza w Polsce oszczędzająca operacja chorej na raka piersi (BCT - Breast Conserving Therapy)

Rozpoczynając pracę w Klinicznym Oddziale Onkologicznym zdawałem sobie sprawę, że lecząc chorych na nowotwór muszę pozostawać w zgodzie z zaleceniami polskimi, opracowanymi przez Instytut Onkologii w Warszawie. Jednocześnie chciałem, aby polska chirurgia onkologiczna nie pozostawała w tyle w stosunku do chirurgii europejskiej i światowej. Po uzyskaniu stypendium Fundacji im. hr. Jakuba Potockiego, chcąc współpracować i uczyć się nowych metod leczenia chorych na raka piersi

udałem się na w roku 1981 na staż do Instytutu Onkologii w Mediolanie - wówczas kolebki leczenia chorych z rakiem piersi. Odbywałem staż w Klinice Chirurgii Nowotworów Piersi, kierowanej przez wybitnego chirurga onkologa profesora Umberto Veronesi. Operacje z profesorem Veronesi, zwłaszcza te oszczędzające pierś miały charakter pionierski i były szczególnie interesujące. Kiedy na pytanie profesora – czy tego typu operacje wykonujemy w Polsce – zaprzeczyłem, zaprosił mnie wraz z francuskim kolegą na popołudniowe spotkanie w jego gabinecie.

Prof. U. Veronesi przed spotkaniem ze mną. Istituto Tumori Milano

Spotkanie z profesorem Umberto Veronesi

Profesor podczas spotkania przy kawie omówił ideę operacji oszczędzającej pierś u kobiet chorych na raka, wskazania i zasady kwalifikacji do zabiegu. Przedstawił mi też 7-letnie wyniki leczenia w dwóch grupach po ok. 700 chorych. Leczenie oszczędzające obejmowało zabieg chirurgiczny usunięcia kwadrantu piersi wraz z guzem i układem

chłonnym pachy oraz pooperacyjną radioterapię. U chorych leczonych metodą BCT, w porównaniu z grupą takich samych pacjentów po dotąd wykonywanej rozległej i okaleczającej amputacji, uzyskiwano wyniki podobne, a nawet nieco korzystniejsze. Po tym przebiegającym w koleżeńskej atmosferze spotkaniu (dokładnie udokumentowanym przeżroczami) i poznaniu zasad kwalifikowania chorych we wczesnym stopniu zaawansowania do oszczędzającej operacji, byłem przekonany, aby rozpocząć wykonywanie takich operacji. Na zakończenie stażu profesor Veronesi, żegnając się przypomniał o naszym spotkaniu i dyskusji, obdarował mnie najnowszym piśmiennictwem nt. BCT i rocznikiem Istituto Tumori oraz przekazał pozdrowienia dla prof. Koszarowskiego.

Spotkanie z profesorem Tadeuszem Koszarowskim

Po powrocie do kraju udałem się do Instytutu Onkologii w Warszawie na spotkanie z profesorem Koszarowskim. Równocześnie przedstawiłem szczegółowo zagadnienie oszczędzającego leczenia u kobiet chorych na raka piersi i celowość wprowadzenia tej metody u nas. Profesor z dużym zainteresowaniem wysłuchał mojej relacji-sprawozdania z pobytu w Mediolanie i pozytywnej opinii dotyczącej BCT. Wspomniał także o wcześniejszym swoim zainteresowaniu leczeniem oszczędzającym chorych na raka piersi kobiet. Następnie powiedział znamienne wówczas słowa: *„Jeśli jesteś przekonany do tego sposobu leczenia – zaczynaj operować chore na raka piersi we wczesnym stopniu zaawansowania w waszej klinice w Łodzi”*. Dziękując za miłe i tak ważne dla mnie spotkanie, żegnałem profesora jako promotora mego klinicznego przedsięwzięcia.

Zanim doszło do kwalifikowania pierwszych pacjentek do leczenia oszczędzającego omówiłem zasady prowadzenia leczenia z ówczesnym szefem Katedry Onkologii AM profesorem Leszkiem Woźniakiem, a z dr med. Eugeniuszem Studenckim, kierownikiem Zakładu Radioterapii, zasady pooperacyjnego napromieniania chorych.

2 kwietnia 1981 roku, wykonałem wraz z zespołem w Klinice Chirurgii Onkologicznej AM w Regionalnym Ośrodku Onkologii Szpitala im. M. Kopernika w Łodzi pierwszą w Polsce OPERACJĘ OSZCZĘDZAJĄCĄ PIERŚ – BREAST COSERVING THERAPY (BCT), tj.: kwadantektomię i limfadenektomią układu chłonnego pachowego z radioterapią pooperacyjną pod kierunkiem dr med. Eugeniusza Studenckiego. Operacja została wykonana u pacjentki w wieku 66 lat. Przebieg pooperacyjny i po następnej radioterapii bez powikłań. Efekt kosmetyczny w ocenie naszej i co ważne chorej, był bardzo dobry. Pacjentka była kontrolowana w klinice przez 10 lat – bez dolegliwości i wznowy nowotworu. Ostatnia kontrola w 11 roku po BCT 27 kwietnia 1992 roku. Dalej pozostawała pod opieką lekarza rejonowego z powodu okresowych dolegliwości ze strony układu krążenia.

etapie wstępnych badań w referencyjnych ośrodkach onkologii. Dzięki tak wczesnemu wprowadzeniu tej metody do Polski, zdawałem sobie sprawę, że jest szansa, aby polska chirurgia onkologiczna zaistniała w onkologii światowej. Odczuwałem jednak, wraz z moim zespołem, brak akceptacji do tej metody w kraju, co miało swój wyraz na konferencjach i zjazdach naukowych. Zaprosiłem do ścisłej współpracy mojego najmłodszego asystenta lek. med. Arkadiusza Jeziorskiego, którego zadaniem było stworzenie bazy danych i napisanie protokołu leczenia oszczędzającego oraz czuwanie nad prawidłowością badań kontrolnych (follow up) operowanych w klinice chorych. Zastosowane ściśle kryteria kwalifikacji chorych do leczenia oszczędzającego powodowały, że w pierwszych latach odsetek operowanych tą metodą kobiet był początkowo niski i wynosił 3-5% rocznie, ale wyniki były bardzo zachęcające.

Pierwszą naukową konfrontacją z ówczesną rzeczywistością chirurgiczną stało się Sympozjum Naukowe Polskiego Towarzystwa Onkologicznego w Krakowie 25-26 kwietnia 1991 roku. Miałem tam wystąpienie w oparciu o nasz plakat naukowy, przygotowany przez kol. Jeziorskiego. W ciągu pierwszych sześciu lat metodę oszczędzającą zastosowaliśmy u ponad 60 pacjentek. Nie było ani jednej wznowy miejscowej co spowodowało, że kontynuowaliśmy stosowane metody i obserwacje chorych. Po ogłoszeniu wyników końcowych „mówiących o skuteczności metody oszczędzającej nastąpiła cisza, a nieliczne głosy w dyskusji, zwłaszcza przedstawicieli Instytutu Onkologii w Warszawie, świadczyły o odrębnym zdaniu i powątpiewaniu co do słuszności przyjętych przez mnie sposobów postępowania.

Profesor Arkadiusz Jeziorski, aktualny szef Kliniki, wspomina ten okres tak: w roku 1987 prof. Jan Berner poprosił mnie opracowanie analizy stanu naszych chorych operowanych metodą oszczędzającą. Ponieważ prowadziłem staranną bazę danych z obserwacjami wg. opracowanego wspólnie protokołu wkrótce przedstawiłem raport. Po jego wysłuchaniu profesor Berner rzekł: „*Kolego, to znaczy, że mamy materiał na doktorat*”. Propozycja dla kol. Jeziorskiego została przyjęta przez niego entuzjastycznie. W czerwcu 1988 roku praca doktorska była gotowa. Pozostał obowiązek przedstawienia kandydatów na recenzentów, wśród których należało zgłosić także kandydata z Instytutu Onkologii, w którym byli kwestionujący zasadność tej metody. Do Rady Wydziału Lekarskiego zostali zgłoszeni: prof. Stanisław Barcikowski (chirurg), doc. Lucjan Kurylcio (chirurg onkolog), prof. Andrzej Kułakowski (chirurg onkolog) i prof. Anna Płużańska (chemioterapeuta). Praca doktorska nosiła tytuł „*Leczenie oszczędzające u chorych na raka gruczołu piersiowego we wczesnym stopniu zaawansowania*”.³⁴ Rada Wydziału na jej recenzentów wybrała prof. Stanisława Barcikowskiego, doc. Lucjana Kurylcio i prof. Annę Płużańską. Recenzje były pozytywne, a Rada Wydziału jednogłośnie oceniła ją wysoko. Kol. Arkadiusz Jeziorski w roku 1988 uzyskał stopień doktora nauk medycznych.

³⁴ Praca została opublikowana w *Annales Academiae Medicae Lodzensis.*, 1989, T XXX, 75-88.

J. Berner, A. Jeziorski - Active Member EORTC, Breast Cancer Coop. Group

Niestety, artykuł o BCT przesłany do druku w piśmie „Nowotwory” nie został przyjęty. Takie były trudne początki „przedzierania” się leczenia oszczędzającego przez meandry medycyny polskiej, w czasie którego czułem poparcie wyłącznie najbliższych współpracowników.

Aż przyszedł rok 1991 i kwietniowe Sympozjum Polskiego Towarzystwa Onkologicznego „Rak sutka – nowe koncepcje, kontrowersje” w Krakowie. Pojechaliśmy do Krakowa z trzema referatami o leczeniu oszczędzającym.³⁵ Przewodniczyłem sesji razem z profesorem Andrzejem Kułakowskim, a kol. Jeziorski miał wygłosić referat główny. Byliśmy gotowi stoczyć kolejną batalię o uznanie metody oszczędzającej. Tymczasem, w czasie konferencji, tuż przed pierwszym referatem, prof. Kułakowski powiedział: „Nadszedł już w Polsce czas aby zaakceptować metodę oszczędzającą leczenia chorych na raka piersi, jako metodę dającą takie same wyniki jak amputacja”. To był przełom w polskiej chirurgii onkologicznej – przełom w polskiej w medycynie. Sukces po 10 latach!

³⁵ Jan Berner, Arkadiusz Jeziorski: „Leczenie oszczędzające we wczesnym raku sutka” – Sympozjum w Krakowie „Rak sutka – nowe koncepcje, kontrowersje” – Materiały Sympozjum, 1991, 30, IV, 2

Arkadiusz Jeziorski, Jan Berner: „Psychologiczne aspekty leczenia oszczędzającego chorych na raka sutka” – Sympozjum w Krakowie „Rak sutka - nowe koncepcje, kontrowersje” - Materiały Sympozjum, 1991, 41, V, 7

Spotkanie – U. Veronesi, Y. Katagana, D. Morton, J. Berner
– w czasie XII Zjazdu PTChO w Łodzi (2006)

Uczestnicy XII Zjazdu PTChO. J. Berner, W. Olszewski, A. Jeziorski, B. Andreoni

Rozpoczęła się era leczenia oszczędzającego, a dziś nikt nie wyobraża sobie leczenia kobiet z rakiem piersi bez uwzględnienia wskazań do metody oszczędzającej. Potem przysłyły kolejne referaty³⁶ na temat leczenia oszczędzającego w Polsce i za granicą, akceptowane w polskim piśmiennictwie, także w „Nowotworach” – z pozytywnym komentarzem profesora Kułakowskiego.

Jedna z publikacji miała ciekawą historię. Była to publikacja w *Merkuriuszu Lekarskim* (d. *Polski Tygodnik Lekarski*) z roku 1996. Jej tytuł brzmiał „100 kwadrantektomii – doświadczenia własne”. Redakcja pisma uznała, że 100 to za mało i samowolnie, bez zgody i wiedzy autorów zmieniła tytuł na „1000 kwadrantektomii – doświadczenia własne”. W streszczeniu polskim słowo sto zmieniając na tysiąc, a w angielskim one hundred na one thousand.

Prof. Andrzej Kułakowski składa Jubilatowi gratulacje podczas XII Zjazdu PTCHO w Łodzi

³⁶ Arkadiusz Jeziorski, Jan Berner: Wyniki leczenia oszczędzającego u chorych na raka sutka we wczesnym stopniu zaawansowania. *Nowotwory*, 1993, 43, 11-19. Z komentarzem Andrzeja Kułakowskiego.

Arkadiusz Jeziorski, Jan Berner, Barbara Wręcel: Wyniki odległe leczenia oszczędzającego chorych na raka sutka. *Pol. Przegl. Chir.* 1997, 69, 469-482

Jan Berner, Andrzej Berner, Arkadiusz Jeziorski, P. Matysiak, Barbara Wręcel: Breast conserving therapy in early cancer – 20 years of own experience – 2nd European Breast Cancer Conference, Brussels, 27 IX 2000 – Abstract Book, 2000, 76., *Eur. Jour of Cancer*, 2000, 36, supp. 5, 561-562

Rozdział VI

Wyjątkowe operacje

Wśród tysięcy operacji i ambulatoryjnych zabiegów chirurgicznych wykonanych przeze mnie lub z moim udziałem w latach 1955-2015, były operacje pionierskie, niezwykłe i te wykonane zagranicą. Poniżej opisane zostały operacje najbardziej niezapomniane.

1955-1962

1. Przyszycie I paliczka palca wskazującego lewego, wiszącego na wąskim fragmencie skóry, odciętego siekierą 7- letniemu chłopcu przez brata. Zraniony chłopiec został przywieziony na mój dyżur na oddział chirurgiczny w Pabianicach przez matkę w ciągu 10 minut od wypadku. Wykonałem natychmiast zabieg chirurgiczny po dokonaniu dokładnej toalecie rany. Założyłem w znieczuleniu powierzchniowym pojedyncze szwy. Do tego dodane zostały unieruchomienie oraz iniekcja surowicy przeciwężcowej. Po kilkunastu godzinach nastąpiła poprawa ukrwienia paliczka, a następnie jego wygojenie się bez powikłań, z niewielkim tylko ograniczeniem zginania.
2. Szerokie i głębokie wycięcie ropowiczno-martwiczych tkanek w obrębie mięśni karku, o cechach nieleczzonego radykalnie „Carbunculus nuchae” u 67- letniego pacjenta (ppłk. WP, bohatera spod Monte Cassino). W okresie pooperacyjnym systematyczne opatrunki z oczyszczaniem rany przez kilka tygodni. Rana zagoiła się przez ziarninowanie z dość szeroką blizną.
3. Pacjentka po otrzymaniu skierowania od ginekologa na oddział chirurgiczny z rozpoznaniem „Appendicitis acuta susp.” zgłosiła się na mój dyżur chirurgiczny w Pabianicach. W trakcie badania stwierdziłem wyczuwalny guz w prawym podbrzuszu, bolesny, bez wyraźnych objawów otrzewnowych, w tym Blumberga, Rowsinga i Jaworskiego. Podjąłem decyzję operacji, wykonując laparotomię próbną z cięcia przyprostego. Wobec rozpoznania „Cystis ovarii extra, per magna” wykonałem adnexectomię prawostronną z wycięciem nieznacznie przekrwionego wyrostka robaczkowego. Przebieg pooperacyjny, bez powikłań. W następnych latach pacjentka bez problemu urodziła kolejno dwoje dzieci.
4. Rana postrzałowa prawego podudzia z utkwionym pociskiem z pistoletu w łdyce pacjenta lat 24. Operacja polegała na poszerzeniu kanału rany, jej przemyciu i usunięciu pocisku. Ponowne przemycie rany (woda utleniona, roztwór jodyny, woda destylowana), opatrunek, iniekcja surowicy przeciwężcowej. Zabieg został wykonany w warunkach poza szpitalnych – na prośbę rannego i jego ojca, zaprzyjaźnionego w czasie wojny z moim ojcem (znajomość z AK). Rana była kontrolowana i opatrywana przez okres 2 tygodni, zagojona bez powikłań.

5. Do oddziału chirurgicznego w Pabianicach pogotowie przywiozło 6-letniego chłopca (1957 r.) z rozpoznaniem ostrego zapalenia wyrostka robaczkowego, z dolegliwościami od 5 dni, po uderzeniu tęczką w brzuch. Bóle i wymioty wystąpiły przed kilku godzinami. Operacja, z udziałem dr Dobulewicza, odbyła się w znieczuleniu ogólnym. Otwarto jamę brzuszną cięciem transrektalnym i stwierdzono guz torbielowaty sieci większej, wielkości głowy dziecka, płaski ruchomy. Guz wyłonił, podwiązując część sieci, wzdłuż krzywizny większej żołądka i po uwolnieniu zrostów z poprzecznicą usunięto w całości. Postanowiliśmy również usunąć wyrostek robaczkowy, bez zmian zapalnych. Powłoki zaszyto szczelnie, rana zagoiła się bez powikłań. Przebieg pooperacyjny powikłany odoskrzelowym zapaleniem płuc. Chłopiec wypisany w 16 dniu po operacji w dobrym stanie, bez dolegliwości - do dalszej opieki w poradni chirurgicznej. Badanie histopatologiczne wykonane przez dr Leszka Woźniaka (adiunkta w Zakładzie Patomorfologii AM w Łodzi) wykazało Lymphangioma Cysticum cum inflammatoria. Ze względu na bardzo rzadkie występowanie torbielowatego naczyniaka limfonośnego sieci i trudności rozpoznawcze opublikowałem ten przypadek w Polskim Przeglądzie Chirurgicznym XXXI, 1959, 6. Była to moja pierwsza publikowana praca.
6. W roku 1964 kolega-lekarz poprosił mnie na konsultację ojca, przywiezionego do Oddziału Chirurgicznego w Pabianicach z ostrym niedokrwieniem kończyny dolnej prawej. Stwierdziłem zator tętnicy udowej powierzchownej. Z akceptacją ordynatora dr Leszka Ziemby, wykonałem w znieczuleniu ogólnym operację usunięcia zakrzepu z zastosowaniem cewnika Dormia, po otwarciu tętnicy udowej wspólnej, podaniem roztworu heparyny i założenia szwów naczyniowych. Ukrwienie kończyny powróciło do stanu prawidłowego. Rana pooperacyjna zagoiła się bez powikłań.

1962-1978

7. W 1962 r. odbywałem jeden z pierwszych moich ostrych dyżurów w III Klinice Chirurgicznej (dyżur na całe miasto, plus nadzwyczajne przypadki z regionu). Podczas dyżuru pogotowie przywiozło z wypadku motocyklistę z urazem głowy, po krótkim wstrząśnięciu mózgu w stanie ogólnym dobrym. Zgodnie z zaleceniami pacjentowi założyliśmy kartę obserwacyjną z badaniem co 2 godziny: tętna, ciśnienia i temperatury z równoczesną oceną stanu ogólnego, w tym świadomości. Po drugim badaniu pielęgniarka zawiadomiła o zwolnieniu tętna i pogorszenia świadomości. Badaniem klinicznym stwierdziłem nierówność źrenic i brak kontaktu z pacjentem. Natychmiast przekazałem te informacje szefowi dyżuru sugerując krwiak podoponowy oraz wskazania do trepanopunkcji. Po zbadaniu pacjenta do 4 dyżurujących lekarzy, na pytanie

szeffa kto podjąłby się operacji, nie było odpowiedzi. Ponieważ z postępowaniem w przypadkach urazów czaszkowo-mózgowych zapoznałem się podczas stażu na neurochirurgii na WAM, gdzie trepanopunkcje i trepanacje wykonywałem z dr. Z. Węgrzynem, zgłosiłem gotowość do tego zabiegu. Operację wykonałem w znieczuleniu miejscowym z użyciem znakomitej chirurgicznej wiertarki i odpowiednich wiertel, metodą Curlinga-Krenlajna. Stwierdziłem krwiak podoponowy i po jego odbarczeniu pacjent już na stole operacyjnym odzyskał przytomność i stan jego trwale się poprawił. Badania kontrolne w następnych dniach (poza niewielkim pęknięciem kości ciemieniowej stwierdzonym podczas przyjęcia do szpitala) nie wykazały odchyłeń od normy, a pacjent został przekazany na oddział neurochirurgii. Szef dyżuru w czasie raportu po dyżurze przekazany kierownikowi kliniki wyraził uznanie dla mojego postępowania. Odtąd podczas urazów czaszkowo-mózgowych na moim dyżurze zapraszano mnie do konsultacji i ewentualnego zabiegu.

8. Do izby przyjęć w szpitalu im. Pirogowa zgłosił się ojciec z 9-letnim synem, u którego utrzymywało się poboilewanie w jamie brzusznej. Trzy dni przed tym chłopiec był badany przez lekarza w szpitalu, który badaniem klinicznym i laboratoryjnym nie stwierdził zapalenia wyrostka robaczkowego. Badaniem stwierdziłem niewielką bolesność w dole brzucha, po stronie prawej i przyspieszone tętno. Chłopiec miał też podwyższoną leukocytozę, ujemny objaw Blumberga oraz prawidłową temperaturę ciała. Zdecydowałem się jednak przyjąć chłopca na obserwację do szpitala. Wieczorem dolegliwości nasiliły się, leukocytoza wzrosła do 10 tysięcy. Podejrzewając zapalenie wyrostka robaczkowego podjęliśmy wykonać operację i w znieczuleniu ogólnym dokonaliśmy otwarcia jamy brzusznej. Wyrostek robaczkowy był rozpulchniony i ropowiczy, z kreską zlepioną ze ścianą kątnicy oraz powiększonymi węzłami chłonnymi. Została wykonana klasyczna operacja wyrostka robaczkowego, który w badaniu histopatologicznym określono jako Appendicitis acuta gangrenosa. Zalecona została antybiotykoterapia. Dwa dni później chory zagorączkował i miał parcie na stolec. Badaniem per rectum stwierdziłem ropień w jamie Douglasa, który po nacięciu opróżnił się z obfitej treści ropnej. Został pozostawiony na następną dobę dren. Chory poczuł się lepiej, dolegliwości nie zgłaszał, gorączka spadła. Dalszy przebieg pooperacyjny był niepowikłany, rana operacyjna zagoiła się. Pacjent w stanie dobrym, w drugim tygodniu po operacji, został wypisany do domu.
9. Na ostry dyżur chirurgiczny pogotowie przywiozło 17-letnią pacjentkę z narastającymi bólami brzucha, która w trakcie jazdy na rowerze upadając uderzyła się o kierownicę. Badaniem klinicznym stwierdzaliśmy dużą bolesność w obrębie śródbrzusza i po lewej stronie pępka bez zmian w obrazie krwi. Wobec utrzymywania się dolegliwości mimo środków przeciwbólowych wraz z ad-

iunktem dr. Bogdanem Janowskim podjęliśmy decyzję operacji. W znieczuleniu ogólnym, po otwarciu jamy brzusznej stwierdziliśmy krwiak i obrzęk w obrębie trzonu trzustki oraz jej odcinkowe rozerwanie. Po odessaniu treści soku trzustkowego, podbarwionego krwią założyliśmy kilka pojedynczych szwów naczyniowych i założyliśmy drenaż otrzewnej z tej okolicy. Dolegliwości zmniejszyły się, wyciek soku trzustkowego po 4 dobach również wyraźnie zmniejszył się, a po tygodniu ustąpił. W ciągu czterech tygodni dolegliwości ustąpiły i pacjentka została wypisana w stanie dobrym do domu. Podczas kolejnych kontroli po 2 i 4 miesiącach nie stwierdzaliśmy odchyień od stanu prawidłowego.

10. Pacjentka z zaprzysiężonej rodziny została skierowana do kliniki z powodu żółtaczki mechanicznej po napadzie bólów w okolicy prawego podżebrza. Wykonywana wówczas cholecystografia wykazała liczne złoże różnej wielkości w pęcherzyku żółciowym. Zaplanowaliśmy operację wycięcia pęcherzyka żółciowego z cholangiografią śródoperacyjną. Po wycięciu pęcherzyka wypełnionego złożami przez wprowadzony cewnik do przewodu żółciowego wspólnego przez przewód pęcherzykowy wykonaliśmy cholangiografię – stwierdzając liczne drobne złoże (kamienie) w PŻW i znaczne zwężenie brodawki Vatera. Po nacięciu PŻW i usunięciu kamieni, dokonałem plastyki bańki Vatera uzyskując swobodne przechodzenie cewnika do dwunastnicy. Ujście przewodu Wirsunga było widoczne i niezwązane. Do PŻW wprowadzony został dren „T” i pozostawiony przez 7 dni po operacji. Przed jego usunięciem wykonaliśmy cholangiografię pooperacyjną, uzyskując dobry przepływ kontrastu do dwunastnicy i nie stwierdzaliśmy obecności kamieni. Przebieg pooperacyjny bez powikłań, żółtaczka ustąpiła. Pacjentka wypisana została w stanie dobrym. Follow up: w 2. 6. i 12. miesiącu po operacji pacjentka nie zgłaszała żadnych dolegliwości.
11. Podczas operacji, sympatektomii lędźwiowej prawostronnej u 25-letniego pacjenta z chorobą Burgera, wystąpiło powikłanie w postaci gwałtownego krwotoku. Wobec nieudanych prób zespołu operującego, zawiadomiony kierownik kliniki skierował mnie do wsparcia tego zabiegu. Celem oceny zaistniałej sytuacji usunąłem na kilkanaście sekund chusty tamujące krwawienie. Stwierdziłem, iż przyczyną jest uszkodzenie żyły głównej dolnej (oderwanie gałązki żyłnej od żyły głównej) podczas usuwania zwoju II i III lędźwiowego. Operacja naprawcza polegała na zaciśnięciu żyły głównej dolnej poniżej uszkodzenia i wstrzymanie krwawienia. Następnie odessanie treści krwistej i założenie przeze mnie szwów naczyniowych zlikwidowało krwotok, pozwalając zespołowi operującemu zakończyć zabieg operacyjny. Powikłanie podczas operacji nie miało wpływu na przebieg pooperacyjny, a rana zagoiła się bez komplikacji.
12. Zaprzysiężiona ze mną zakonnica (organizatorka I Komunii u dzieci w jej ośrodku w Pabianicach w latach 60- tych) została przyjęta do oddziału chirurg-

gicznego z powodu zaawansowanej choroby nowotworowej w stanie ogólnym bardzo ciężkim. Ordynator dr Jerzy Kasperski powiadomił mnie o stanie naszej znajomej i jej prośbie o moją konsultację. Następnego dnia udałem się z wizytą do szpitala i zastałem chorą z rozpadającym się guzem w prawym śródbrzuszu, w stanie niemal wyniszczenia. Siostra Teresa witając mnie radośnie, wyraziła prośbę o przyjęcie na operację do kliniki w Łodzi. Obiecując przeniesienie, uwarunkowałem je koniecznością Jej wzmocnienia, podaniem odpowiednich płynów i stosowanego wówczas Portagenu oraz zapowiedziałem następną wizytę za tydzień. Oceniając stan chorej wspólnie z dr J. Kasperskim wątpiliśmy w poprawę umożliwiającą operację. Jadąc po tygodniu na umówioną wizytę nie spodziewałem się jakiegokolwiek zmiany. Tymczasem chora witając, pytała, kiedy zabiorę ją na operację w klinice. Stan miejscowy z rozpadającym się guzem nie uległ zmianie, ogólny był nieco lepszy, ale pojawiły się objawy podniedrożności. Postanowiłem przenieść chorą do kliniki i następnego dnia przedstawiłem profesorowi Alichniewiczowi stan chorej Siostry. Profesor bez wątpliwości polecił przyjęcie chorej do kliniki, gdzie wykonaliśmy aktualne badania laboratoryjne, zamówiliśmy krew i w uzgodnieniu z anestezjologiem przygotowaliśmy chorą do operacji. Wykonaliśmy zabieg wspólnie z adiunktem dr Tadeuszem Zawadzkim. Usunęliśmy guz wraz z przylegającą otrzewną, ze zmienioną skórą i nacieczonymi mięśniami oraz kątnicą, odcinkiem jelita biodrowego wraz krezką i powiększonymi węzłami chłonnymi, połową poprzecznicy i siecią większą (poszerzoną hemicolecctomię). Rekonstrukcja powłok była szczególnie skomplikowanym etapem zabiegu. Pozostawiliśmy dwa dreny w jamie otrzewnej zamykając powłoki. Chora wybudzona została bez zaburzeń krążeniowo-oddechowych w stanie ogólnym dobrym. W przebiegu pooperacyjnym wydłużony okres wycieku treści surowiczko krwistej z obu drenów i niewielkie ropienie rany operacyjnej. Nastąpiła jednak systematyczna poprawa stanu ogólnego chorej. W 6-tym tygodniu po operacji została Ona wypisana do domu w stanie dobrym i szybkim uzyskaniem pełnej sprawności. W prastarym kościele pw. Św. Mateusza w Pabianicach odbyła się msza dziękczynna wraz z podziękowaniem za leczenie dla lekarzy i pielęgniarek. W ramach follow up pacjentka była kontrolowana w klinice przez 5 lat oraz a później w poradni w Pabianicach. Nie stwierdzaliśmy wznowy i przerzutów, przy czym nasza niezwykła pacjentka nadal z pełnym oddaniem i sprawnością wykonywała swą służbę dla Boga i bliźnich.

- 13 Operacja w Oddziale Chirurgicznym szpitala w Kutnie – po wezwaniu o wsparcie i pomoc dla 20- letniego pacjenta z krwotokiem po zadaniu ciosu nożem w okolicę prawego obojczyka. Zespół chirurgów przystąpił natychmiast do zabiegu, z równoczesnym przetaczaniem krwi i płynów krwiozastępczych.

Ponieważ nie udało się opanować krwawienia w ciągu kilku godzinnego zabiegu, o pomoc poproszono telefonicznie kierownika III Kliniki Chirurgicznej w Łodzi prof. Andrzeja Alichniewicza. Zostałem wysłany przez Szefa karetką pogotowia do Kutna. Jazdę w nocy utrudniała niezwykle gęsta mgła. O świcie dotarliśmy do szpitala. Stan pacjenta był określany jako ekstremalny, anestezjodzy działali na granicy wydolności krążenia. Włączając się do akcji zespołu, poszerzyłem dotychczasowe cięcie, dotarłem do uszkodzonego naczynia, które okazało się tętnicą podobojczykową. Z trudem udało się założenie szwów i zatrzymanie krwawienia. Jednakże stan rannego nie poprawiał się i ok. godziny po operacji doszło do zatrzymania krążenia.

14. Pełniąc funkcję konsultanta chirurgii w Klinice Ginekologii i Położnictwa AM w Łodzi odbywałem konsultacje na wezwanie. Pewnego dnia o godzinie 5- tej nad ranem zbudził mnie telefon od kierownik kliniki prof. Teresy Pajszczyk-Kieszkiewicz z prośbą o pomoc w przypadku krwawienia u pacjentki po radykalnej operacji narządu rodno. Dotychczasowe, parogodzinne próby zatrzymania krwawienia nie powiodły się. W ciągu ok. 30 minut karetka pogotowia dowiozła mnie do Kliniki. Dołączyłem natychmiast do operującego zespołu i stwierdziłem krwawienie z licznych, drobnych naczyń w obrębie rany pooperacyjnej, mimo stosowania diatermii i podwiązki naczyń. Dopiero po zaciśnięciu tętnicy biodrowej wewnętrznej (art. hipogastrica) krwawienie wyraźnie się zmniejszyło. Podwiązałem tętnicę biodrową wewnętrzną i wtedy krwawienie ustąpiło całkowicie. Jamę brzuszną zamknięto warstwowo z pozostawieniem na dobę drenu, po czym operację zakończono. Przebieg pooperacyjny bez powikłań. Na zawsze pozostała symboliczna nazwa tego zabiegu chirurgicznego wykonywanego z udziałem: Antoniego Gwoźdźcia, Antoniego Palatyńskiego i moim – „Operacja trzech tenorów”. Dodam, że nad całością czuwała oczywiście szefowa Kliniki prof. Teresa Pajszczyk-Kieszkiewicz, z którą połączyła mnie odtąd nierozdzielna przyjaźń.
15. Podczas pracy w III Klinice Chirurgicznej w Łodzi często miałem prośby o konsultacje – porady lekarskie wśród Pabianiczan, także moich byłych nauczycieli. Jedną z tych konsultacji i wizyt była szczególnym wydarzeniem. Dotyczyła wybitnego nauczyciela matematyki, niezłomnego patrioty, żołnierza września, nie lękającego się „czerwonej chmury” – obdarzanego szacunkiem i podziwem przez uczniów, wspomnianego do dziś p. Zygmunta Z. Niestety była to wizyta lekarska bardzo opóźniona – choroba trwała bowiem powyżej roku, powodując m.in. spadek wagi ciała do 38 kg. Badaniem klinicznym podejrzewałem nowotwór żołądka. RTG potwierdził moje przypuszczenia wskazując na raka (wówczas nie wykonywano stosowanych obecnie gastroskopii). Mimo zaawansowanych zmian, wobec dolegliwości zaproponowałem operację. Pacjent wy-

raził zgodę znając ryzyko, ale zdając sobie sprawę, iż jest to jedyne możliwe leczenie. Obaj wierzyliśmy w możliwość powodzenia. Po odpowiednim przygotowaniu przystąpiłem do tego wyjątkowego zabiegu – wykonałem subtotalną gastrektomię z regionalnym układem chłonnym, nie znajdując poza tym przerzutów. Pacjent zniósł dobrze zabieg, rana operacyjna zagoiła się bez powikłań. Stosując odpowiednią dietę powrócił szczęśliwie do normalnego odżywiania. Stan ogólny stopniowo poprawiał się. W kilka miesięcy później wystąpiła jednak żółtaczka zakaźna, której chory niestety nie przeżył.

16. Ksiądz Infułat Stanisław Świerczek, proboszcz parafii św. Mateusza i Wawrzyńca w Pabianicach i kustosz prastarej świątyni, w której miało miejsce objawienie Matki Boskiej Zwycięskiej Rajmundowi Kolbe (w maju 1907). Podczas przygotowań do uroczystości Bożego Ciała w maju 1991 ks. Stanisław nagle zachorował. Stwierdziłem żółtaczkę mechaniczną i szybko pogarszający się stan chorego. Została rozpoznana kamica pęcherzyka żółciowego i przewodu żółciowego wspólnego. Po przyjęciu do kliniki wykonaliśmy operację z kontrolą dróg żółciowych. Został usunięty wypełniony kamieniami pęcherzyk żółciowy i otwarto przewód żółciowy wspólny (PŻW) usuwając liczne drobne złoże. Kamień zablokowany w brodawce Vatera usunięto w trakcie plastyki brodawki. Do PŻW wprowadziłem dren „T”, przez który została wykonana śródoperacyjna, cholangiografia i cholangiomanometria wykazująca prawidłowe ciśnienie, przepływ kontrastu do dwunastnicy i nieobecność złożeń w drogach żółciowych. Dren pozostawiono w PŻW na okres 7 dni, wyprowadzając przez ranę operacyjną i zaszyto powłoki. Stan chorego po operacji bez zastrzeżeń, przebieg pooperacyjny bez powikłań, poziom bilirubiny we krwi systematycznie obniżał się wartości prawidłowych. Pacjent organizując od kilku lat popularne, gromadzące licznie mieszkańców miasta i gminy uroczystości Bożego Ciała, dopraszał się wypisu ze szpitala w 7 dniu po operacji. Przekonałem ks. Stanisława, iż dla jego dobra i mieszkańców, konieczne jest pozostanie jeszcze tydzień oraz wykonanie odpowiednich badań przed wypisaniem do domu. Obiecałem także, iż uczestnicząc w uroczystości, będę wspierał wyznaczonych przez niego organizatorów. Uroczystość przebiegała bardzo sprawnie, jakby pod jego patronatem, ale też z dodatkową modlitwą wiernych za powrót do zdrowia ulubionego księdza i szanowanego powszechnie Człowieka Wielkiego Serca. W 7- ej dobie po operacji wykonaliśmy cholangiografię pooperacyjną potwierdzającą prawidłowość czynności dróg żółciowych, dren został usunięty następnego dnia bez powikłań, a żółtaczka ustąpiła całkowicie. Pacjent w dobrym stanie został wypisany w 12. dobie po operacji. Powrócił do swojej ukochanej pracy duszpasterskiej i umiłowanej parafii, którą kierował przez wiele następnych lat.
17. Zdr. Jerzym Małowiejskim, specjalistą w dziedzinie ortopedii współpracowaliśmy od kilku lat spotykając się podczas wzajemnych konsultacji. Pewnego razu

pojawiło się pilne wezwanie na oddział ortopedyczny szpitala na łódzkich Stokach. Podczas zabiegu u pacjenta, który był operowany z powodu złamania obwodowego odcinka kości udowej stwierdzono tkwiący w tętnicy podkolanowej odłamek kostny. Usunęliśmy wspólnie fragment kostny, po czym zaopatrzyłem szwem naczyniowym tętnicę przywracając prawidłowy przepływ krwi, stosując uprzednio płukanie roztworem heparyny. Następnie, odpowiednio zostało zaopatrzone złamanie kości udowej i jej unieruchomienie. Przebieg pooperacyjny był niepowikłany, prawidłowe krążenie w tej kończynie zachowane, a my z dr Małowiejskim usatysfakcjonowani z udanego zabiegu.

18. Zdarzały się również wyjątkowe zabiegi operacyjne u naszych bliskich, miało to miejsce w przypadku mojego przyjaciela chirurga. U jego syna Jaśka, dobrze mi znanego i lubianego, pojawiła się przepuklina pachwinowa w czasie zajęć sportowych w szkole. Zostałem poproszony o zoperowanie dziecka. Odmowa nie wchodziła w grę, natomiast należało pozostawić uczucia w głębi serca i wykonać operację tak, jak u każdego pacjenta. Po krótkiej rozmowie z Jaśkiem, zapoznaniu go z planem zabiegu wykonałem w znieczuleniu miejscowym operację sposobem Girarda w modyfikacji Dobulewicza. Rana zagoiła się bez powikłań, chłopiec powrócił do szkoły bez większych strat, z ograniczeniem przez pewien okres zajęć WF-u. Ja nauczyłem się natomiast panować nad uczuciami w sytuacjach wymagających spokoju i opanowania. Do dziś syn mojego przyjaciela cieszy się dobrym zdrowiem.
19. Jakie znaczenie i ryzyko stanowi każda ingerencja chirurga, nawet w najlepszych warunkach, przykładem może być jedno ze zdarzeń w mojej działalności chirurgicznej. Rozpoczynając pracę lekarską, oprócz etatu na oddziale chorób wewnętrznych i chirurgii, dodatkowo pracowałem w poradni rejonowej, której kierownikiem był znany, szanowany starszy i doświadczony lekarz. Zawdzięczałem mu pierwsze kroki w praktycznej medycynie, umiejętność przeprowadzania właściwego wywiadu – rozmowy z chorym i opanowania w przypadku niewłaściwego zachowania się pacjenta oraz wyboru najlepszego sposobu leczenia. Ten wstęp spowodowany jest niezwyklej los mego nauczyciela, któremu nie mogłem pomóc w decydującym momencie jego życia. Wiele lat po moim pierwszym kroku lekarskim, kiedy dzięki moim późniejszym znakomitym nauczycielom, zdobytej specjalizacji w chirurgii i doświadczeniu, opartym na nauce udzielałem porady lekarskiej mojemu starszemu koledze. Po lekarskiej rozmowie, a następnie badaniu klinicznemu potwierdziłem jego własne rozpoznanie choroby Hydrops vesicae fellae. Wniosek – wskazany zabieg operacyjny. Ustaliliśmy kontrolne badanie za tydzień, lub w razie nasilających się dolegliwości bólowych. Po tygodniu dolegliwości nasiliły się, a w czasie badania kontrolnego pęcherzyk żółciowy był bardziej napięty

i bolesny, jeszcze bez cech zapalenia. Zaleciłem podjęcie decyzji wykonania zabiegu chirurgicznego. Kolega zdecydował się na operację z prośbą o wykonanie zabiegu w Klinice, w której pracowałem. Zapoznałem z sytuacją mojego szefa prof. Alichniewicza, który wyraził zgodę na przyjęcie i wykonanie operacji z moim udziałem. Po przyjęciu do kliniki, wykonaniu podstawowych badań oraz badaniu przez profesora i przygotowaniu przez anestezjologa (w tym także pabianiczanina dr Zdzisława Drobniewskiego), operacja została wyznaczona na następny dzień. Wykonana została klasyczna cholecystectomy – podsurowicówko, bez żadnych trudności i komplikacji. Badaniem śródoperacyjnym nie było innych zmian chorobowych, powiększonych węzłów chłonnych. Jama brzuszna została zamknięta warstwowo, szczelnie. Pacjent położony na oddziale pooperacyjnym. Przebieg pooperacyjny bez powikłań, stan chorego bardzo dobry, przewidywany wypis w 10- tej dobie. Ponieważ dzień przed wypisem odchodziłem na planowany urlop, poszedłem się pożegnać z moim kolegą – lekarzem. Pacjenta zastałem na oddziale pooperacyjnym w podczas spożywania obiadu. W trakcie pożegnania nagle odstawił talerz z posiłkiem, mówiąc do mnie „słabo mi” upadł na poduszkę przestając oddychać. Przyciągnąłem natychmiast do Jego łóżka stojący w sali oddziału pooperacyjnego aparat do reanimacji. W tym momencie wszedł na salę adiunkt i rozpoczęliśmy reanimację, w czasie której przybył zawiadomiony anestezjolog zaintubował chorego i kontynuowaliśmy dłuższy czas akcję reanimacyjną. Niestety bez rezultatu. Tak odszedł od nas przyjaciel-lekarz, któremu nie mogliśmy pomóc.

20. Do moich najbliższych współpracowników zarówno we władzach Uczelni, Polskim Towarzystwie Onkologicznym, jak i w Katedrze Onkologii AM w Łodzi, a także do przyjaciół należał i należy profesor Leszek Woźniak. Do szczególnie wiążących nas zaliczam współdziałanie w dziedzinie onkologii, na wspólnej ścieżce chirurga i patomorfologa. Nasza wspólna praca, zarówno w zakresie diagnostyki jak i terapii zwiększały uzyskiwanie dobrych wyników w leczeniu chorych z powodu nowotworów, przyczyniając się również do postępu w tej dziedzinie medycyny. Wśród wielu lat tej współpracy: mego przyjaciela, m. in. Dziekana i Rektora naszej Uczelni, dotknęła choroba, której jedynym sposobem leczenia była chirurgia. Decyzja należała teraz do pacjenta, który po rozmowie ze mną, podejmując ją wyraził zgodę na operację. W jednej z wypowiedzi opublikowanych później tak pisał o tej rozmowie: „Miałem do niego ogromne zaufanie, czego dowodem było poddanie się operacji pęcherzyka żółciowego przez duet – profesor Jan Berner i profesor Adam Sołtysiak. Wyszedłem z tego cało!”. Operacja była prosta, wymagała jedynie klasycznej kontroli dróg żółciowych i przebiegała bez żadnych komplikacji. Nam pozostał zaszczyt pomocy starszemu koledze i poczucie dobrze spełnionego obowiązku.

1978-2015

Po powrocie z 3-miesięcznego stażu w Instytucie Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie objąłem kierownictwo Oddziału Chirurgii Onkologicznej, przekształconego następnie w Klinikę Chirurgii Onkologicznej AM w Ośrodku Onkologicznym w Łodzi. Pracę rozpocząłem 30 stycznia 1978 roku. Wśród 10 osobowego zespołu spotkałem wtedy kolegę Janusza Plutę (specjalistę chirurga) i dotychczasowego zastępcę ordynatora oddziału Janusza Maciejczyka.

Po objęciu kierownictwa Oddziału chirurgii onkologicznej AM podczas narady z zastępcą dr Januszem Maciejczykiem w przerwie między operacjami (1984)

21. Pierwszą operację, dotyczącą chorej z żółtaczką mechaniczną i podejrzeniem nowotworu pęcherzyka żółciowego wykonałem, w asyście doktorów Pluty i Maciejczyka, w znieczuleniu ogólnym. Po otwarciu jamy brzusznej stwierdziłem pogrubiały pęcherzyk żółciowy, wypełniony licznymi złoгами oraz szeroki przewód pęcherzykowy i poszerzony przewód żółciowy wspólny (PŻW) z drobnymi złoгами. Usunąłem pęcherzyk żółciowy i po nacięciu PŻW znajdujące się w nim złoże. Wprowadzając dren Thiemanna stwierdziłem znaczne zwężenie brodawki Vatera, wobec czego dokonałem plastyki brodawki uzyskując dobry przepływ do dwunastnicy. Moi asystenci, obecni przy operacji, ten rodzaj zabiegu obserwowali po raz pierwszy. Następnie do PŻW wprowadziłem dren „T” na okres 7 dni. Kontrola jamy otrzewnej nie wykazała żadnych zmian patologicznych

w innych narządach. Jamę brzuszną, zamknęliśmy warstwowo wyprowadzając dren „T” na zewnątrz. Chora zniosła zabieg dobrze, a przebieg pooperacyjny był niepowikłany. W 7 dobie wykonaliśmy cholangiografię pooperacyjną, potwierdzającą dobry przepływ kontrastu do dwunastnicy i nieobecność złożeń (kamieni) w drogach żółciowych. Badanie histopatologiczne w Zakładzie Patomorfologii, kierowanym przez profesora Leszka Woźniaka nie wykazało zmian nowotworowych w pęcherzyku żółciowym. Żółtaczkę ustąpiła, a chora w stanie dobrym została wypisana w 12 dobie po operacji do domu.

22. Pacjentka z rodziny lekarskiej konsultowana w Klinice Chirurgii Onkologicznej z powodu utrzymujących się dolegliwości bólowych w jamie brzusznej i chudnięcia od roku – po laparoskopowym zabiegu chirurgicznym wycięcia pęcherzyka żółciowego z powodu kamicy. Podobne dolegliwości pojawiły się kilka miesięcy przed tą operacją i były związane z wykrytą kamcią pęcherzyka żółciowego. Wykonane obecnie badanie endoskopowe żołądka wykazało zmianę nowotworową w okolicy trzonu. Operację wykonaliśmy w znieczuleniu ogólnym dokonując subtotalne wycięcie żołądka wraz z regionalnym układem chłonnym. Badaniem histopatologicznym stwierdzono raka żołądka z przerzutami do sieci i pojedynczych węzłów chłonnych. Jamę brzuszną zaszyłem warstwowo. Przebieg pooperacyjny niepowikłany. Zastosowaliśmy po operacji uzupełniającą chemioterapię. Kilka miesięcy po zabiegu wystąpiły liczne przerzuty nowotworowe, po czym wdrożono leczenie objawowe.
23. 20-letnia pacjentka – córka rodziny lekarskiej – skierowana została do kliniki z bólami w nadbrzuszu, podwyższonym poziomem bilirubiny i leukocytozą oraz stanem podgorączkowym. Badaniem USG stwierdzono pęcherzyk żółciowy bez złożeń. Operacja odbyła się w znieczuleniu ogólnym, jamę brzuszną otwarto cięciem przyprostnym. Stwierdzono stan zapalny pęcherzyka żółciowego o pogrubiałej ścianie. Podczas wykonywania cholecystektomii (w asyście mojego syna Andrzeja) stwierdziłem poszerzony przewód pęcherzykowy, który uchodził nietypowo do lewego przewodu wątrobowego oraz nieco poszerzony przewód wątrobowy wspólny. Przewód żółciowy wspólny prawidłowej szerokości niezmienny. W obrębie wątroby, głowy trzustki i dwunastnicy zmian nie stwierdzono. Ujście przewodu pęcherzykowego nietypowe bez cech kamicy. Poza tym bez zmian w jamie otrzewnej. Jamę brzuszną zamknięto warstwowo. Przebieg pooperacyjny bez powikłań. Wypisana do domu w stanie dobrym, bez dolegliwości.
24. Pacjentka z zaprzyjaźnionej rodziny wykryła samobadaniem guz w piersi. Po badaniu klinicznym zaleciłem mammografię i biopsję cienko-igłową. Rozpoznano wczesną postać raka wg. klasyfikacji T1NoMo i zakwalifikowano do operacji oszczędzającej. Wykonany zabieg z usunięciem kwadrantu piersi

Podczas operacji chorej z żółtaczką mechaniczną

wraz z guzem i limfadenektomią pachową został zakończony plastyką piersi. Następnie po zagojeniu się rany operacyjnej uzupełniono leczenie radykalne radioterapią według zasady BCT (Breast Conserving Therapy). Po zakończeniu leczenia pacjentka była pod kontrolą lekarską, w ramach follow-up. Po 10 latach u pacjentki wystąpiły dolegliwości bólowe w okolicy 3-4 żebra, w linii przymostkowej po stronie napromienianej. Stwierdzone zmiany wskazywały na popromienną zmianę nowotworową. Wobec naciekania opłucnej i narastających zaburzeń oddechowych stosowano przez okres 2-3 lat leczenie łagodzące/zachowawcze. Narastające zaburzenia przyczyniły się do niewydolności krążenia (nie dającej się wyrównać).

25. Pacjent, znany lekarz, przybył do kliniki z rozpoznaniem nowotworem odbytnicy i po konsultacji został zakwalifikowany do operacji. Po przygotowaniu anestezjologicznym i w uzgodnieniu z kardiologiem przystąpiliśmy do zabiegu w znieczuleniu ogólnym. Zmiana nowotworowa była umiejscowiona w dolnym odcinku odbytnicy, około 4-5 cm poniżej zwieraczy. Dokonaliśmy niskiej, radykalnej resekcji odbytnicy, z zespoleniem okrężnicy zstępującej z pozostałym, niezmiennym (ok. 2 cm) odcinkiem odbytnicy i zachowaniem zwieraczy od-

bytu (używając staplerów). Kontrola patomorfologiczna dolnego odcinka usuniętej odbytnicy nie wykazywała obecności komórek raka. Przebieg operacji niepowikłany, jamę brzuszną zamknięto warstwowo. Po wybudzeniu, pacjent w dobrym stanie ogólnym został przeniesiony na pooperacyjny Oddział Intensywnej Terapii w szpitalu im. M. Kopernika. Na obchodzie wieczornym chory w stanie ogólnym dobrym, bez dolegliwości, nie zgłaszający żadnych skarg. Stan i gojenie się rany operacyjnej bez zastrzeżeń. Następnego dnia w godzinach rannych u chorego wystąpiły wymioty (Zespół Menoelzona) i mimo pomocy doszło do zachłyśnięcia. Od tego momentu stan chorego wyraźnie się pogorszył i doszło zaburzeń w układzie oddechowo-kръżeniowym, które spowodowały ostrą niewydolność kръżenia, nie dającą się wyrównać.

26. Do kliniki zgłosiła się młoda, 17-letnia pacjentka wraz z rodzicami. Została skierowana przez lekarza rejonowego z ruchomym guzem, wielkości o. 2 cm w bocznym kwadrancie lewej piersi. Wykonana biopsja cienkoigłowa wykazała obecność komórek raka. Badaniem klinicznym węzły chłonne pachowe były niewyczuwalne. Wykonaliśmy operację oszczędzającą w znieczuleniu ogólnym, polegającą na szerokim wycięciu guza piersi wraz z pierwszym piętrem węzłów chłonnych pachowych. Jednocześnie dokonaliśmy plastycznego zabiegu piersi. Badanie histopatologiczne potwierdziło w ok. 1,5 cm guzie raka, usuniętego doszczętnie, z szerokim marginesem bez zmian złośliwych oraz bez zmian w usuniętych węzłach chłonnych. Po radzie z radioterapeutą, odstąpiliśmy od napromieniania. Rana zagoiła się bez powikłań i chora została wypisana do domu w stanie bardzo dobrym. Przez okres do 5 lat prowadzono badania kontrolne, początkowo co 2 miesiące, a następnie 4 razy w roku. Zalecono regularne samobadanie piersi raz w miesiącu i zgłoszenie się do poradni przyszpitalnej w razie jakichkolwiek wątpliwości. W okresie prowadzonych po operacji badań nie stwierdzano żadnych zmian.
27. Podczas konsultacji pacjenta, lekarza wojskowego, z licznymi znamionami na skórze, stwierdziłem zmianę skórną, na kończynie dolnej, podejrzaną o czerniaka. Po wyrażeniu zgody na operację, w znieczuleniu ogólnym usunąłem zmianę szerokim cięciem do powięzi. Badanie histopatologiczne potwierdziło wstępne rozpoznanie – czerniaka we wczesnym stopniu zaawansowania, z marginesem szerokim bez komórek nowotworowych. Badaniem klinicznym obwodowe węzły chłonne były nie wyczuwalne. Rana zagoiła się bez powikłań. Pacjent regularnie przechodził badania kontrolne, nie wykazujące zmian w okolicy operowanej, pozostałych znamionach oraz w węzłach chłonnych obwodowych. Podczas typowej kontroli po 15 latach od zabiegu pojawiły się zmiany przerzutowe czerniaka w narządach jamy brzusznej, kwalifikujące się jedynie do chemioterapii, która zakończyła się niepowodzeniem.

28. Pacjentka rodem z Pabianic, mieszkająca w Warszawie i pracująca jako prawnik, nawiązując ze mną telefoniczny kontakt poprosiła o konsultację w sprawie choroby nowotworowej. Podczas umówionego spotkania w naszej klinice przedstawiła swą „rozpaczliwą sytuację”, dotychczasowe badania, rozpoznanie raka odbytnicy i leczenie. Była skierowana do szpitala wojskowego w Warszawie i operowana przez szefa kliniki. Wykonano laparotomię, stwierdzając, iż zmiana nowotworowa jest nieoperacyjna, a na proponowany tzw. sztuczny odbyt, pacjentka nie wyraziła zgody. Przybyła do nas z wiarą i nadzieją, że pomożemy jej pokonać chorobę, zgadzając się na każdy rodzaj zabiegu. Po badaniu klinicznym chorej, przeanalizowaniu dotychczas wykonanych badań, opisu wykonanej operacji, biorąc także pod uwagę zagrażającą niedrożność jelit – podjąłem decyzję powtórnej operacji. Intuicyjnie wierzyłem w możliwość dokonania radykalnego zabiegu. Po otwarciu jamy brzusznej, stwierdziłem guz odbytnicy od zagięcia esicy do zwieraczy odbytu. Ściana odbytnicy przylegała bez naciekania do kości krzyżowej i ogonowej. Poza powiększonymi węzłami chłonnymi wzdłuż naczyń biodrowych, zmian w wątrobie, sieci, innych narządach nie stwierdzono. Po uruchomieniu esicy i odbytnicy wykonaliśmy amputację brzuszno-krzyżową odbytnicy z odbytem, wraz z odcinkiem esicy i zstępnicy, mezorectum i węzłami chłonnymi w obrębie naczyń biodrowych oraz węzłami około aortalnymi. W lewym podbrzuszu wykonaliśmy sztuczny odbyt, wszywając obwodowy odcinek okrężnicy zstępującej. Jama brzuszna została zaszyta warstwowo, z pozostawieniem drenu w okolicy krocza. Przebieg pooperacyjny niepowikłany, sztuczny odbyt wygoił się prawidłowo. Chora wypisana w trzecim tygodniu po operacji z zbiornikiem na kał w stanie dobrym do dalszej kontroli ambulatoryjnej, z zaleceniem regularnego odżywiania i higieny odbytu. Follow-up: kontrola co 2 miesiące z badaniem CEA w pierwszym półroczu po operacji oraz co 3 miesiące przez okres 2 lat. Pacjentka stosując regularne odżywianie i higienę „sztucznego odbytu” nie miała potrzeby stałego używania zbiornika na kał. Powróciła do pracy (jako prokurator) wykonując ją z powodzeniem do przejścia na emeryturę. Przez następne 20 lat do chwili obecnej czuje się dobrze i jest w stanie ogólnym dobrym. Po przebytej operacji okazało się, że pacjentka jest siostrą znajomej z zaprzyjaźnionej z nami rodziny!
29. Młoda pacjentka zgłosiła się do kliniki z powodu guza w prawej piersi. Kilka miesięcy wcześniej była operowana ambulatoryjnie w poradni chirurgicznej z powodu raka skóry kończyny górnej prawej. Rana zagoiła się wtedy bez powikłań. Obecnie samobadaniem wyczuła guz w piersi. Wykonana biopsja cienkoigłowa wykazała przerzut raka. Zdecydowaliśmy o wykonaniu operacji. W znieczuleniu ogólnym dokonaliśmy szerokiego wycięcia guza, którego ba-

danie histopatologiczne potwierdziło przerzut raka. Po zagojeniu się rany, chorą skierowaliśmy do dalszego leczenia i kontroli poradni onkologicznej. Badania kontrolne w okresie 5 lat nie wykazywały wznowy ani przerzutów.

30. Do kliniki zgłosiła się młoda lekarka z prośbą o konsultację i pomoc w dalszym leczeniu. Kilka dni wcześniej zauważyła w skórze głowy zgrubienie wielkości pestki śliwki, mało ruchome i tklive. Lekarz w poradni chirurgicznej, w znieczuleniu miejscowym, usunął ten guzek i przesłał do badania histo-patologicznego. Rana zagoiła się, pacjentka zgłosiła się do kontroli, w czasie której rana była zagojona, blizna miękka i niebolesna. Badanie mikroskopowe wyciętej zmiany wykazało zmianę nowotworową – mięsaka tkanek miękkich. Wobec tego rozpoznania zdecydowała się po pewnym czasie na spotkanie na onkologii. Po ocenie blizny i wielkości rany po zabiegu w znieczuleniu miejscowym zaproponowaliśmy poszerzenie wykonanego zabiegu i reoperacji w znieczuleniu ogólnym. Wycięliśmy bliznę wraz ze znacznym marginesem i dnem rany - ranę pokryliśmy syntetyczną skórą do czasu wyniku badania histopatologicznego. Badanie wykazało w brzegach wyciętych tkanek, łącznie z dnem rany i okostną komórki mięsaka. Jedynie w marginesie nie było zmian nowotworowych. Wymagało to dodatkowego zabiegu z trepanacją odcinka kości czaszki, po czym stwierdziliśmy rozległe zmiany również w oponie twardej. Chora została zakwalifikowana do leczenia skojarzonego radio- i chemio-terapii, które jednak zakończyło się niepowodzeniem.
31. Podczas odbywającego się spotkania w Pabianicach, dotyczącego m.in. organizacji kolejnego Zjazdu Rodu Bernerów, zauważyłem, iż główny inicjator tych zjazdów, wuj z Warszawy, nie wygląda na w pełni zdrowego. Po spotkaniu i badaniu proponowałem gastroskopię. Po przebytych rok temu, bardzo nieprzyjemnym badaniu gastroskopowym w Warszawie, nie chciał On przyjąć mojej propozycji. Kiedy zapewniłem go, iż to badanie będzie wykonane w Zakładzie Endoskopowym przy naszej klinice, przez znakomitego specjalistę wyraził jednak zgodę. Kilka dni później przyjechał do Łodzi na badanie, które przebiegło wyjątkowo sympatycznie, a badany stwierdził, że tak wykonywane badanie może mieć częściej. Niestety rozpoznanie wskazywało na nowotwór złośliwy, co zostało potwierdzone badaniem histopatologicznym – carcinoma ventriculi. Zaleceniem była bezzwłoczna operacja. Po przedstawieniu rozpoznania i konieczności zabiegu chirurgicznego, nasz pacjent, przed powrotem do Warszawy zapowiedział – podjęcie decyzji w najbliższym czasie. Po dwóch tygodniach i załatwieniu domowych spraw, zgłosił się do kliniki i wyraził zgodę na operację stawiając warunek: „*Ty będziesz mnie operował*”. Po przygotowaniu i konsultacji anestezjologa i kardiologa została wykonana operacja w znieczuleniu ogólnym. Po otwarciu jamy brzusznej stwierdziłem guz, zwięzający trzon

żołądka i powiększone węzły chłonne, bez naciekania na trzustkę. Wykonałem subtotalną gastrektomię wraz z regionalnym układem chłonnym i siecią większą. Przebieg pooperacyjny bez powikłań, rana operacyjna zagoiła się, pacjent w 3-tygodniu po operacji został wypisany do domu w stanie dobrym. Kontrolne badania w okresie pierwszych dwóch lat nie wykazywały zmian. Chory nie miał żadnych dolegliwości. Brał również udział w II Zjeździe Rodu Bernerów we wrześniu 2002 roku. Podczas spotkania zauważyłem jednak, że nasz były 88-letni pacjent jest wychudzony i osłabiony. Zaproponowałem kontrolne badania w klinice. Po przyjęciu, stan ogólny w ciągu tygodnia znacznie pogorszył się i chory odszedł na wieczną wartę. Spoczął w rodzinnym grobie w Pabianicach.

32. Operacja kolegi-chirurga i przyjaciela miała wymiar szczególny, zwłaszcza iż była zabiegiem powtórny i nagłym. Kilka dni po pierwotnej operacji z powodu przedziurawionego wrzodu dwunastnicy, doszło do ponownej perforacji, spowodowanej rozejściem się szwów. Wezwany do reoperacji, przez naszego wspólnego nauczyciela profesora Alichniewicza natychmiast udałem się do szpitala im. Pirogowa. Rozpoczęliśmy wspólnie zabieg od relaparotomii i odessania treści żołądkowo-jelitowej i ropnej. Po odświeżeniu brzegów ściany przedziurawionej dwunastnicy – założyliśmy szereg pojedynczych szwów atraumatycznych, pokrywając sieć, oddzielnym szwem ze ścianą dwunastnicy. Pozostawiliśmy dwa dreny w jamie otrzewnej oraz zgłębnik w okolicy odźwiernikowej żołądka, zamykając jamę brzuszną. Chory wybudzony po operacji, osłabiony z ograniczonym kontaktem, ale z pełną wydolnością krążeniowo-oddechową. Drenaż działający prawidłowo, w następnych dniach po operacji treść surowicza była mniej mętna, systematycznie się zmniejszająca. Podobnie działał zgłębnik odsysający zalegającą treść z żołądka. Brzuch miękki, tkliwy, perystaltyka leniwa, z tendencją stałej poprawy. Natomiast systematycznie pogarszające się krążenie i kontakt z chorym, mimo poprawy miejscowej i gojenia się rany operacyjnej. Nie udało się nam przywrócić Go do zdrowia i uratować, mimo pełnego wsparcia anestezjologów i znakomitego kardiologa dr Marka Edelmana.
33. Pacjentka, lat 63, skierowana do Kliniki z rozpoznanym rakiem odbytnicy, została zakwalifikowana do operacji. Wykonano amputację brzuszno-krzyżową odbytnicy z mezorectum i regionalnym układem chłonnym. W nocy dyżurny lekarz stwierdził krwawienie przez dren pozostawiony w okolicy krzyżowo-kroczonej i zakwalifikował do reoperacji na dyżurnej sali operacyjnej szpitala im. M. Kopernika. Po relaparatomii, próby opanowania krwawienia z licznych drobnych naczyń nie udawały się wobec czego po uciśnięciu, zawiadomił mnie o tej sytuacji telefonicznie. Udałem się natychmiast do szpitala i przystąpiłem z lekarzem dyżurnym do zabiegu. Stosując diatermię i na przemian atrauma-

tyczne szwy lub dodatkowe podwiązki – krwawienie ustąpiło. Powłoki brzuszne zaszyliśmy warstwowo pozostawiając drenaż z okolicy krzyżowej. Chorej przetoczono 2 jednostki krwi i pozostawiono do rana na OIOM-ie. Po obchodzie porannym chorą w dobrym stanie, bez cech krwawienia przekazano na nasz oddział pooperacyjny. Przebieg pooperacyjny przebiegał bez powikłań, drenaż usunięto w IV dobie. W trzecim tygodniu po operacji w stanie dobrym chorą wypisano do dalszej kontroli ambulatoryjnej, zgodnie z stosowanym programem w przyklinicznej poradni.

34. Do Kliniki Chirurgii Onkologicznej przybył pacjent-chirurg celem dokonania badania z powodu bolesnego nacieku w okolicy odbytu, po przebytych przed 2 miesiącami zabiegu nacięcia ropnia. Badaniem klinicznym i biopsją stwierdziłem nawrót rozległego ropnia (Abscessus perianalis recidivans). Po nacięciu ropnia i jego opróżnieniu zastosowałem kilkudniowy drenaż z przepłukiwaniem roztworem antybakteryjnym. Równocześnie chory otrzymał antybiotyk, według antybiogramu na podstawie przesłanej ropy na posiew. Rana po nacięciu ropnia oczyściła się, gojąc przez ziarninowanie. Jednak u pacjenta coraz częściej występowały objawy, przewlekłej niedomogi nadnerczy, w postaci nagłego spadku ciśnienia tętniczego z omdleniami i chwilową utratą świadomości. Po konsultacji z kierownikiem kliniki chirurgii endokrynologicznej, przenieśliśmy chorego na OIOM celem dalszych badań i leczenia. Mimo zagojenia się rany operacyjnej, poprawy stanu ogólnego w czasie kolejnego nagłego omdlenia ze spadkiem ciśnienia, mimo natychmiastowej pomocy, odszedł od nas nasz Kolega, profesor medycyny, wybitny chirurg, patriota, członek „Solidarności”, życzliwy ludziom, człowiek wielkiego serca. Prof. dr hab. med. Andrzej Alichniewicz (1918-1990) pozostaje na zawsze w naszej pamięci.
35. Pacjentka, lat 89, przyjęta do kliniki chirurgii onkologicznej z powodu bólów napadowych i żółtaczki mechanicznej. Badaniem USG stwierdziliśmy kamicę pęcherzyka żółciowego i przewodu żółciowego wspólnego. Na zaproponowany zabieg operacyjny chora wyraziła zgodę, pod warunkiem jej dokonania przez syna Jana. Po przygotowaniu chorej do zabiegu przez anestezjologa i konsultacji kardiologicznej została wykonana operacja. W trakcie stwierdziłem w pęcherzyku żółciowym pojedyncze złoże różnej wielkości, poszerzony PŻW, z drobnymi złożami oraz pogrubiałą głowę trzustki i zwężenie brodawki Vaterera. Wykonaliśmy: cholecystectomię i choledochoduodeno anastomosis, po uprzednim usunięciu złożeń oraz zaszyliśmy warstwowo powłoki. Przebieg pooperacyjny bez powikłań poza przejściowym zaburzeniu świadomości po wybudzeniu chorej. Stan ogólny stopniowo ulegał poprawie, żółtaczka ustąpiła, rana operacyjna zagoiła się przez rychłozrost. Wypisana do domu, z zaleceniem

kontroli i opieki ambulatoryjnej. Dwa miesiące po operacji wystąpiła żółtaczka wszczepienna, zaburzenia poziomu cukru we krwi. Przyjęta ponownie do kliniki, wystąpiła niewydolność krążenia, narastające osłabienie oraz pogarszający się stan ogólny mimo leczenia. Odeszła od nas Ukochana Matka, Babcia i Prababcia – pozostając w naszych sercach i pamięci na zawsze.

36. Pacjentka – lekarz pediatra, lat 65, przyjęta do naszej Kliniki z powodu guza piersi prawej. Badaniem mammograficznym i biopsją gruboigłową rozpoznano raka. Chora została zakwalifikowana do operacji oszczędzającej BCT wraz ze śród-operacyjnym badaniem węzła wartowniczego. W pierwszym etapie wykonaliśmy biopsję węzła wartowniczego pachy (bez zmian neo). Następnie został usunięty guz piersi wraz z marginesem zdrowych tkanek. Zakończyliśmy operację, zabiegiem plastycznym rany operacyjnej. Preparaty zostały ocenione mikroskopowo i immunologicznie w Zakładzie Patomorfologii Katedry Onkologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (maj 2015 r.) – nie stwierdzono

Syn z Ojcem podczas operacji oszczędzającej chorej z rakiem piersi

przerzutów w węźle wartowniczym! Rana operacyjna po operacji oszczędzającej pierś i układ chłonny zagoiła się bez powikłań. Chora została skierowana do leczenia uzupełniającego na oddziale radioterapii i hormonoterapią. Radioterapię chora zniosła także bez powikłań. We wrześniu 2015 roku pacjentka przebywała w ramach fundacji „Amazonka” na rehabilitacji w Ciechocinku. Badanie kontrolne po powrocie z sanatorium wykazało b. dobry stan miejscowy i ogólny. Okresową kontrolę pacjentka odbywa w poradni onkologicznej. Badaniem okresowym w styczniu 2016 roku, pacjentka nie zgłasza dolegliwości, jest w dobrym stanie ogólnym. Stan miejscowy po operacji oszczędzającej z zabiegiem plastycznym i radioterapii bardzo dobry.

Wyjątkowe zabiegi chirurgiczne wykonane w warunkach poza szpitalnych

1. Podczas ćwiczeń wojskowych lekarzy-oficerów rezerwy w OWOR w Przemysłu, w czasie przemarszu w okolicznych wzgórzach zdarzył się wypadek. Kolega z Konstancina pod Warszawą, lekarz-ortopeda, upadł i nie mógł poruszyć nogą. Podbiegłem do niego, odsłoniłem kolano i stwierdziłem zwichnięcie rzepki k. d. prawej. Natychmiast odprowadziłem zwichniętą rzepkę oraz prowizorycznie unieruchomiłem staw kolanowy. Wspierając kontuzjowanego kolegę sprowadziłem „skrót” do Ośrodka. Tam, unieruchomiliśmy szyną kończynę, a po kontroli RTG dwa dni później został założony tutor. Kolega został odtransportowany do Konstancina. Po 3 tygodniach kontuzja została wyleczona, a ja otrzymałem list z podziękowaniem za natychmiastowy zabieg, który znacznie skrócił powrót do pełnego zdrowia i pracy lekarskiej.
2. Przypadek ten miał miejsce podczas wyprawy motocyklami na jeden z rajdów. Podczas przejazdu przez szyny tramwajowe, towarzyszący mi kolega Wiesław nieszczęśliwie upadł przecinając sobie górną wargę do podstawy nosa. Podniosłem go i po przeprowadzeniu na chodnik, założyłem na ranę opatrunek sterylny, który zawsze miałem w bagażu, i zahamowałem krwawienie. Posadziłem kolegę na mój motocykl i zawiozłem na miejski oddział chirurgiczny, gdzie zaopatrzono głęboką ranę oraz polecono 8 godzinny odpoczynek w pozycji leżącej. Ponieważ rodziców kolegi nie było w domu, ten odpoczynek odbył się u nas w domu, pod opieką mojej Mamy. Wieczorem odwiozłem kolegę do domu. Rana zagoiła się bez komplikacji, pozostawiając na zawsze bliznę. Oczywiście z rajdu musieliśmy zrezygnować.
3. Sytuacja miała miejsce podczas pobytu w szkole szybowcowej w Mrągowie. W trakcie jednego z pierwszych lotów, w momencie ostrego lądowania z większej wysokości, jeden z kolegów uderzył dziobem w trawiasty pas lotniska tracąc przytomność (uszkadzając również znacznie szybowiec). Będąc w tym czasie na dyżurze, obok pasa do lądowania, dobiegłem na miejsce nie-

fortunnego lądowania, odpiąłem pasy i nieprzytomnego ułożyłem na trawie. Po kilku minutach kolega odzyskał przytomność i wspólnie z kolegami mojej eskadry zanieśliśmy go do szkoły, ponieważ na tym etapie szkolenia lataliśmy z lin na wzgórzu. Wezwane pogotowie przetransportowało rannego do szpitala, po czym loty zostały tradycyjnie przerwane na okres 2 dni. Kolega z eskadry został wypisany ze szpitala po 10 dniach w stanie dobrym z rozpoznaniem wstrząśnienia mózgu i ogólnego potłuczenia. Wkrótce odesłany został w dobrym stanie do domu w Pabianicach.

4. W okresie pracy w szpitalu w Pabianicach, pełniłem również funkcję lekarza sportowego w klubie Włókniarz Pabianice. W czasie rozgrywanych meczów piłki nożnej na stadionie opiekowałem się piłkarzami naszej drużyny. Podczas przerwy jednego z meczów trenująca młoda lekkoatletka przeskakując ogrodzenie upadła w pobliżu mojego stanowiska. Podbiegłem do niej i stwierdziłem zwichnięcie przednie w stawie skokowym. Natychmiastowa próba nastawienia powiodła się i bardzo silny ból po zwichnięciu ustąpił. Założyłem zawodnicze bandaże elastyczne i poleciłem trenerowi przewiezienie jej do szpitala celem badania RTG i ewentualnego unieruchomienia.
5. Podczas rodzinnej wyprawy narciarskiej na Chopok na Słowacji podczas jednego ze zjazdów zdarzył się nietypowy wypadek. Członkini naszej grupy została najechana przez narciarkę wysiadającą z krzeselka na wyciągu. Podczas wstępnego badania na trasie zjazdowej, podejrzewając zwichnięcie w stawie barkowym prawym, ostrożnie zjechaliśmy nieco niżej do małego baru. Dokładniejsze badanie potwierdziło rozpoznanie, natomiast u poszkodowanej nasiliły się bóle barku. Zjechałem więc do połowy trasy, gdzie znajdowała się stacja górskiego ratownictwa i ratownik na moją prośbę przywiózł kontuzjowaną skuterem śnieżnym do stacji dolnej. Tam, z pomocą bardzo zaangażowanego ratownika, postanowiłem nastawić zwichnięcie. Po iniekcji tramalu rozpocząłem zabieg od starego dobrego sposobu - nastawienia metodą Hipokratesa. Próba była nieudana i zastosowałem inną dobrze mi znaną metodę Kohera, która także nie powiodła się. Z pomocą ratownika, po unieruchomieniu ręki, pojechaliśmy samochodem terenowym do najbliższego szpitala w Liptowskim Mikulaszu (ok. 30 km). W oddziale ortopedyczno-urazowym odbyliśmy wspólne badanie z dyżurującym chirurgiem. Po zdjęciu RTG przystąpiono do nastawienia z pomocą przyrządu przypominającego aparat Sokołowski. Niestety i ta próba nastawienia zwichnięcia nie udała się. Ponieważ kontuzjowana narciarka od kilku już godzin nie spożywała żadnych pokarmów, mogliśmy nastawić zwichnięcie w znieczuleniu dożylnym. Po unieruchomieniu odjechaliśmy do pensjonatu, w którym mieszkaliśmy. Dziękowaliśmy za zaangażowanie młodemu, słowackiemu chirurgowi. Dolegliwości ustąpiły, ale ulubioną jazdę na nartach musiały zastąpić spacery po pięknych, ośnieżonych alejach.

6. Zaproszony na konsultację znajomej lekarki, lat 83, stwierdziłem badaniem klinicznym guz prawej piersi wielkości wiśni, ruchomy, tuż pod skórą. Podejrzany o zmianę złośliwą, co potwierdzone zostało biopsją cienkoigłową. Na propozycję przyjęcia do kliniki i operację ograniczoną do wycięcia guza pacjentka nie wyraziła zgody z powodu znacznych trudności w poruszaniu się i stałych dolegliwości ze strony kręgosłupa. Zaproponowałem przemyślenie decyzji. Moja ponowna wizyta, po 2 tygodniach, nie zmieniła decyzji pacjentki, która jednak zaproponowała coś wyjątkowo niespodziewanego: operację w warunkach domowych! Biorąc pod uwagę jej wyjątkowe zasługi dla pediatrii, znajomość i dawniejszą współpracę w dziedzinie krwiodawstwa oraz wieloletnią współpracę z jej byłym mężem – chirurgiem oraz nie mogąc przekonać do zgody na szpital, zdecydowałem się spełnić tę osobliwą prośbę. Kardiolog, który skonsultował pacjentkę nie miał przeciwwskazań do niewielkiego, ograniczonego zabiegu, a koleżanka pielęgniarka zobowiązała się do pomocy podczas operacji i opieki pooperacyjnej. Jedno z pomieszczeń w rodzinnym domu pacjentki, zostało przygotowane do wykonania zabiegu w pozycji pół leżącej. Zaopatrzony w odpowiedni zestaw narzędzi chirurgicznych, z udziałem asysty (także chirurga) i ze wsparciem anestezyjologicznym, dokonałem wycięcia guza z marginesem, prawie bezkrwawo i w krótkim czasie. Po zakończeniu zabiegu pacjentka, nie skarżąc się na jakiegokolwiek bóle, określiła zabieg jako krótką drzemkę. Przebieg pooperacyjny bez powikłań, rana zagoiła się przez rychłozrost. W 7-ej dobie po zabiegu zdjąłem szwy i zaleciłem hormonoterapię. Przez następne 2 tygodnie odwiedzałem pacjentkę co drugi dzień, stwierdzając zagojoną ranę, dobry stan ogólny, zarówno fizyczny jak i psychiczny. Badania kontrolne, piersi, węzłów chłonnych pachy nie wykazywały zmian w następnych kilku latach po przebytej operacji.

Operacje wykonane zagranicą

1. Istituto Tumori, Mediolan, Włochy (1981 r.)

Uczestnictwo w operacjach oszczędzających pierś, u pacjentek chorych na raka piersi prowadzonych przez profesora Umberto Veronesi, w ramach leczenia raka piersi metodą BCT (Breast Conserving Therapy). Podczas tego zabiegu wykonywaliśmy: tzw. kwadrantektomię – limfadenektomię pachową. Było to uzupełniane przez radioterapię.

Uczestnictwo w operacji przerzutów nowotworowych do wątroby, po amputacji odbytnicy z powodu raka wykonywanej przez kierownika Kliniki Chirurgii Przewodu Pokarmowego Instytutu – profesora L. Gennari.

2. Instytut Onkologii im. Anton van Leeuwenhoekhuis, Amsterdam, Holandia (1984-1985 r.)

Uczestnictwo w operacjach przerzutów nowotworowych do płuc wykonywanych przez asystentów Kierownika Kliniki profesora A. Joop van Dongena.

Uczestnictwo w operacjach mięsaka kończyn dolnych, po uprzedniej chemioterapii doguzowej przy zastosowaniu krążenia wyłączzonego.

3. Szpital Regionalny w Karachi, Pakistan (1985 r.)

Operacja 70-letniej pacjentki z rodziny lekarskiej, z asystą miejscowego chirurga. Amputacja piersi prosta (Amputatio Mammae Simplex) z powodu raka piersi. Została wykonana po raz pierwszy w tym oddziale chirurgicznym. W operacji uczestniczyli, za zgodą chorej, miejscowi lekarze uczestniczący w kursie w ramach 6th Asia Pacific Conjoint Surgical Congres in Karachi.

4. Szpital Regionalny w Zawii, Libia (1989-1990 r.)

Operacja naprawcza z rekonstrukcją dróg żółciowych, uszkodzonych w czasie cholecystectomii i choledochotomii. Wykonywana na oddziale kierowanym przez chirurga arabskiego.

Operacja pacjentki z guzem piersi, podejrzanym o zmianę nowotworową. Wykonana została tumorectomia. Guz był włókniakiem.

5. Szpital Rejonowy w Bad Radkersburg, Austria (1991 r.)

Operacja pacjentki z powodu uwięźnięcia przepukliny udowej, które się dokonało w czasie zabiegu ortopedycznego złamanej szyjki kości udowej (z wymianą stawu biodrowego). Operację wykonałem w asyście zatrudnionego w tym oddziale mojego kolegi dr Bogdana Janowskiego.

Operacje pionierskie

Operacje wykonywane z udziałem asystentów Kliniki Chirurgii Onkologicznej Akademii Medycznej w Regionalnym w Ośrodku Onkologicznym Szpitala im. M. Kopernika w Łodzi (1978-2002)

1. Laparoscopia z celowaną biopsją cienkoigłową

Zabieg ten zastosowaliśmy u chorych z podejrzeniem zmian nowotworowych, zwłaszcza u pacjentów z wodobrzuszem, o niewyjaśnionej etiologii. Laparoscopia umożliwiała wykrycie przerzutów nowotworowych w jamie brzusznej, ocenę zaawansowania zmian, ustalenie rozpoznania i rodzaj nowotworu. Ułatwiała to podjęcie decyzji dotyczącej leczenia i wybór optymalnego postępowania. Doświadczenia własne w tym zakresie przedstawialiśmy na zjazdach naukowych w kraju i zagranicą (Sao Paulo, Brazylia) oraz publikowaliśmy w piśmiennictwie naukowym³⁷.

³⁷ Jan Berner, R. Pawłowski, Anna Eichelkraut: Wartość Laparoskopii i jednoczesnej biopsji aspiracyjno cienko-igłowej w wykrywaniu przerzutów nowotworowych w jamie brzusznej. *Nowotwory* 1980, 3, 255

2. Zastosowanie syntetycznej skóry zastępczej „Codogard” u pacjentów z nowotworami skóry i tkanek miękkich

Tego typu innowacja była możliwa dzięki współpracy z firmą Tricomed produkującą światowej klasy biomateriały. Szczególnie przydatne były one u chorych po wycięciu zaawansowanych zmian z marginesem zdrowych tkanek. W 1. etapie operacji ranę pokrywaliśmy syntetyczną skórą, a po uzyskaniu oceny doszczętności zabiegu przez patomorfologa, w 2. etapie ranę pokrywaliśmy przeszczepem własnych tkanek chorego. W przypadku niedoszczętnego wycięcia zmiany była wykonywana reoperacja. Wyniki leczenia chorych przedstawialiśmy na Zjazdach i w publikowaliśmy w piśmiennictwie.³⁸

3. Przeszkórna przezwątrobowa cholangiografia

Wykonywana u pacjentów z chorobą dróg żółciowych. Wprowadzone w klinice badanie PPCh, wzorowane było na wykonywanej przeze mnie, wraz z dr Ryszardem Kujawskim w latach 70-tych, PPCh u chorych z żółtaczką o nieustalonej przyczynie. W klinice chirurgii onkologicznej było ono także przydatne, zwłaszcza w przypadkach zmian nowotworowych, także w wątrobie, nietypowego przebiegu dróg żółciowych i powikłanej kamicy. Dużym ułatwieniem w ocenie tych zmian okazała się przeszkórna, przezwątrobowa cholangiografia, w następnych latach uzupełniana badaniem USG. Wyniki naszych badań były przedstawiane na zjazdach międzynarodowych i publikowane w piśmiennictwie³⁹.

4. Polipektomia śródkoloskopowa

Wykonywana w pracowni endoskopowej współpracującej z kliniką chirurgii onkologicznej. W ramach programu wczesnego wykrywania raka jelita grubego oraz profilaktycznego usuwania polipów jelita była zapoczątkowaniem częstszego badania kolonoskopowego. Miała tym samym wpływ na postęp w leczeniu raka jelita grubego, na którego zachorowania gwałtownie wzrastały. Praca w tym zakresie była przedstawiona na XXIX Zjeździe Internistów Polskich i opublikowana⁴⁰.

5. Limfadenektomia udowa i udowo-biodrowa

Zastosowana u pacjentów ze zmianami nowotworowymi w obrębie kończyn dolnych. Celem doszczętnego usunięcia przerzutów do węzłów chłonnych pachwinowych udowych, udowo-biodrowych oraz około aortalnych wykonywaliśmy zabieg z prze-

³⁸ Jan Berner, Zbigniew Morawiec, Janusz Pluta, Andrzej Korczyński: Zastosowanie syntetycznej skóry zastępczej Codogard u chorych operowanych z powodu złośliwych nowotworu skóry i tkanek miękkich” – LI Zjazd TChP w Łodzi, Streszczenia referatów, Łódź, 1983, V, 270

³⁹ Jan Berner, Marek Zadrozny: Percutaneous Transhepatic Cholangiography – 6th Asia-Pacific Conjoint Surgical Congress, ICS, Karachi, Pakistan – Materiały Kongresu 1985, 12, 7

⁴⁰ Bożena Filipczyńska, Jan Berner – Materiały Zjazdowe, Łódź, 1986

cięciem więzadła Pouparta. Następnie podczas zakończenia zabiegu i wzmocnienia tej przestrzeni dokonywaliśmy przemieszczenia mięśnia krawieckiego.

Praca⁴¹ przedstawiająca efekty naszych działań została wygłoszona na IV Konferencji Naukowo-Szkoleniowej Sekcji Chirurgii Onkologicznej TChP.

6. Śródoperacyjne badanie węzłów chłonnych szczytu pachy u chorych na raka piersi

Postępowanie tego rodzaju rozpoczęliśmy w klinice w ramach współpracy z profesorem J.A. van Dongen z Holandii. Celem badań była wstępna ocena pobranych węzłów, na granicy tzw. III piętra i ew. węzłów regionalnych. W przypadku stwierdzenia przerzutów raka rozważano chemioterapię przed operacją. Badania były prowadzone w ramach EORTC. Naszą pracę⁴² przedstawialiśmy na konferencji 4th EORTC Breast Cancer Conference w Londynie.

7. Perioperative Adjuvant Chemotherapy (POP)

W tym okresie zostały rozpoczęte także badania w ramach Trialu 10854 European Organisation Research of Treatment of Cancer (EORTC), w których również braliśmy udział. Celem badań była poprawa wyników leczenia chorych na raka piersi. Wspólne wyniki⁴³ przedstawiliśmy na Konferencji 4th EORTC Breast Cancer Conference w Londynie.

8. Zastosowanie w jamie ustnej polietylenowej protezy żuchwy

W ramach współpracy z firmą Tricomed wyprodukowana została wymiarowa żuchwa dla chorego po amputacji raka żuchwy po stronie prawej. Po zagojeniu się rany i stwierdzeniu doszczętności zabiegu – udało się zastosować wymienioną protezę. W początkowym okresie spełniała ona swoje zadanie – umożliwienie spożywania pokarmów. Po pewnym czasie wystąpiły odczyny zapalne, które spowodowały konieczność usunięcia protezy. Dalsze stosowanie tego typu protezy w jamie ustnej z biomateriału wymagało przeprowadzenia kolejnych badań i jej rekonstrukcji. Nasze uwagi i spostrzeżenia przekazaliśmy do zespołu w Tricomedzie. Dotychczasowe wspólne badania w tym zakresie były natomiast przedstawione na IX Konferencji Naukowo-Szkoleniowej Sekcji Chirurgii Onkologicznej TChP w Ciechocinku⁴⁴.

⁴¹ Jan Berner, Leszek Milanowski, R. Pawłowski, Michał Tenderenda: Limfadenektomia udowa i udowo-biodrowa z przemieszczeniem mięśnia krawieckiego u chorych z przerzutami do węzłów chłonnych. – Materiały Konferencji, Lublin, 1987, IV, 11

⁴² Jan Berner, Zbigniew Morawiec, Arkadiusz Jeziorski: Intraoperative Apex Biopsy Among Patients with Breast Cancer. Abstract Book, London, 1987, 3

⁴³ C. J. H. van de Velde, D. J. van Driel, Janusz Jaśkiewicz, Jacek Jassem, Jean P. Julien, K. van Zijl, Jan Berner, J. Wiegele: Perioperative Adjuvant Chemotherapy (POP) In Operable Breast Cancer², Abstract Book, London 1987, C2

⁴⁴ Zbigniew Morawiec, Jan Berner: Zastosowanie protezy polietylenowej (Tricomed) po częściowej resekcji żuchwy z powodu raka. Materiały Konferencji, Ciechocinek 1992, 15

9. Niska resekcja odbytnicy u pacjenta z rakiem z zastosowaniem szwu mechanicznego (staplerów)

Staplery produkowane początkowo przez firmę Johnson & Johnson, a następnie przez firmę Auto-Suture. Urządzenia te były rekonstruowane i unowocześniane według naszych potrzeb i wskazówek. Postęp w tym zakresie przyczynił się i umożliwił m.in. wykonanie bardzo niskiej resekcji z zespoleniem okrężnicy zstępującej z odbytnicą na wysokości 2 cm od zwieraczy odbytu, z ich zaoszczędzeniem i pozostawieniem. Nasze badania i wyniki wygłaszaliśmy na zjazdach i publikowaliśmy w piśmiennictwie naukowym⁴⁵.

10. Stosowanie pierścieni Valtrac do zespożeń pętli jelita grubego – po radykalnym wycięciu guza złośliwego w jelicie, bez zakładania szwów

U kilkudziesięciu chorych operowanych w naszej klinice z zastosowaniem tej metody, w okresie 2-3 tygodni po zagojeniu zespolenia, pierścień samoistnie był wydalany. Przebieg gojenia był niepowikłany, natomiast światło zespolenia miało pełną średnicę, bez zwężenia. Wyniki naszych badań i operacji zostały przedstawione na II Zjeździe PTChO oraz na XIII Konferencji Naukowo-Szkoleniowej w Krakowie i opublikowane.⁴⁶

11. Operacje wątroby z wykorzystaniem m.in. dysektora ultradźwiękowego i koagulatora argonowego

Leczenie chirurgiczne zmian nowotworowych i przerzutów do wątroby u chorych, najczęściej po operacji raka odbytnicy, wykonywaliśmy początkowo w latach 90-tych metodą klasyczną. Po laparotomii następowało nacięcie torebki wątroby z podwiązaniem drobnych naczyń i dróg żółciowych wewnątrzwątrobowych oraz używaniem diatermii i plastrów koagulujących. Chorzy w trakcie operacji mieli przetaczaną krew, a pobyt w szpitalu często przekraczał 2 tygodnie. Po roku 1999, dzięki finansowemu wsparciu od KWB „Bełchatów”, uzyskaliśmy możliwość zakupienia nowoczesnej aparatury do operacji wątroby z firmy ERBE. Był to dysektor ultradźwiękowy i koagulator argonowy, plast.-silikonowy, tachocomb, tachosil, a wcześniej także ultrasonograf śródoperacyjny. Operacje przerzutów przebiegały odtąd znacznie krócej, niemal bez krwawienia. Chorzy przeważnie nie wymagali przetaczania krwi, przebieg pooperacyjny był znacznie łagodniejszy oraz bez powikłań i w stanie dobrym wypisywani byli po ok. 7 dniach – do opieki w poradni przyklinicznej. Jednocześnie prowadzony follow up

⁴⁵ Andrzej Berner, Jan Berner: „Effects of low resection with stapler anastomosis in patients with rectal cancer” – 19th Congress ESMO, Lisboa - Ann Oncol, Lisboa 1994, Supp., 55

Andrzej Berner, Dariusz Nejc, Jan Berner: „Leczenie operacyjne z zastosowaniem szwu mechanicznego i zachowaniem zwieraczy u 104 chorych na raka odbytnicy” przedstawione na Zjeździe PTChO w Krakowie; Opublikowane: *Nowotwory* 2000, 50, 3, 33-34

⁴⁶ Marek Zadrożny, Andrzej Berner, Janusz Piekarski, Jan Berner: Zastosowanie pierścieni Valtrac do zespożeń jelita grubego u chorych na nowotwór złośliwy. Materiały Zjazdowe, Kraków, 1996, 55

wg ustalonych zasad (m.in. z badaniem CEA), przyczynił się znacznie do wcześniejszego wykrywania przerzutów w wątrobie. Efektem był wyraźny postęp w leczeniu, a 5-letnie przeżycia chorych po operacji wzrosły powyżej 40%.

Wyniki badań i leczenia chorych, przedstawialiśmy na zjazdach i publikowaliśmy w piśmiennictwie naukowym⁴⁷.

12. Wykrywanie zmian w węzle wartowniczym u chorych na czerniaka

Leczenie chorych na czerniaka skóry i przerzutów do węzłów chłonnych jak również narządowych jest nadal wysoce niezadawalające i wymaga intensywnych badań. Nawiązując współpracę z zakładem medycyny nuklearnej podjęliśmy w klinice badania dotyczące wykrywania zmian w węzle wartowniczym. Badania w tym zakresie były przedstawione na VIII Zjeździe Naukowym Pol. Tow. Medycyny Nuklearnej w Poznaniu i opublikowane w piśmiennictwie⁴⁸.

13. Przedoperacyjna chemioterapia doguzowa u chorych na mięsaka kończyn dolnych

Podczas stażu w Instytucie Onkologii w Amsterdamie, spośród wielu operacji, w których brałem udział, najczęściej były to zabiegi chirurgiczne u pacjentów z wcześniej wykrytymi przerzutami nowotworowymi i mięsakami kończyn dolnych, po uprzedniej chemioterapii doguzowej w krążeniu zamkniętym. W naszej klinice wykonałem dwukrotnie chemioterapię doguzową przed operacją mięsaka kończyny dolnej. Mając doświadczenie w chirurgii naczyniowej, wprowadziłem cewnik do tętnicy udowej, powyżej guza, przez tętnicę okalającą udo. Po zakończeniu zabiegu cewnik został usunięty, a operacja mięsaka wykonana w drugiej dobie. Guz zmniejszył się nieznacznie, a jego wydzielenie z marginesem otaczających tkanek nie sprawiało trudności. Rana pooperacyjna goiła się bez powikłań.

14. Operacja wytworzenia zastępczego pęcherza moczowego po wycięciu raka pęcherza

W ramach współpracy z Kliniką Urologii AM w Łodzi, profesor Leszek Jeromin zaproponował wspólną operację wytworzenia zastępczego pęcherza moczowego – z pętli jelita cienkiego – po wycięciu raka pęcherza. W zespole: Leszek Jeromin, Marek Sosnowski, Jan Berner i Sławomir Pasz – dokonaliśmy kilkanaście takich zabiegów sposobem Redy, z dobrym wynikiem odległym.

⁴⁷ Andrzej Berner, Dariusz Nejc, Michał Tenderenda, Jan Berner: Leczenie przerzutów do wątroby z zastosowaniem dysektora ultradźwiękowego i koagulatora argonowego. VIII Zjazd PTChO i XIX Konferencja Naukowo-Szkoleniowa – Materiały Konferencji, Ustka 2002; wyróżnienie plakatu i prezentacji

⁴⁸ Dariusz Nejc, Ewa Młodkowska, Jacek Kuśmierek, Jan Berner, Andrzej Berner: Zastosowanie śródoperacyjnej detekcji promieniowania gamma poprzedzonej limfoscyntyografią oraz barwienia węzłów chłonnych do wykrywania węzła wartowniczego u chorych na czerniaka skóry” – doświadczenia własne; Problemy Medycyny Nuklearnej 2002, 16, 1, 40-41

Wymienione operacje, które nazwałem pionierskimi były prezentowane na zjazdach i konferencjach oraz publikowane w piśmiennictwie naukowym celem przedstawienia metod i uzyskanych wyników leczenia naszych chorych. Podczas organizowanych konferencji okrągłego stołu były też one również omawiane i dyskutowane, a tym samym uzupełniane i unowocześniane. Natomiast stosowanie ich w regionie łódzkim, miało także wpływ na postęp i rozwój chirurgii wychodzący właśnie z naszego obszaru. Przez opis tych zabiegów chciałbym również podzielić się moją chirurgiczną pasją i niezwykłymi wspomnieniami z kolegami-chirurgami, zwłaszcza młodej generacji.

XX- lecie Kliniki Chirurgii Onkologicznej w Regionalnym Ośrodku Onkologii w Łodzi (1998)

Rozdział VII

Chirurg w służbie swojej swojej Alma Mater

Działalność dydaktyczną jako nauczyciel akademicki rozpocząłem w roku 1962, jeszcze w III Klinice Chirurgicznej AM w Łodzi. Prowadziłem zajęcia praktyczne i seminaria w nauczaniu przeddyplomowym ze studentami medycyny IV i V roku Wydziału Lekarskiego AM. Po obronie pracy doktorskiej i uzyskaniu stopnia doktora medycyny i stanowiska adiunkta (1965 r.), poszerzyłem moją działalność dydaktyczną o prowadzenie staży specjalizujących się lekarzy w ramach nauczania podyplomowego. Po uzyskaniu stopnia dr habilitowanego w chirurgii i tytułu docenta, zostałem kierownikiem oddziału (Kliniki Chirurgii Onkologicznej). W klinice, w ramach Katedry Onkologii AM, organizowałem i prowadziłem wraz z asystentami i adiunktami zajęcia

przeddyplomowe dla studentów V i VI roku medycyny oraz przeprowadzałem wprowadzone, zamiast zaliczenia, egzaminy z onkologii. W ramach zajęć odbywały się wykłady i seminaria oraz ćwiczenia praktyczne na salach opatrunkowych. Wprowadziłem też ćwiczenia na salach operacyjnych, z możliwością asysty do zabiegu operacyjnego. Byłem kierownikiem specjalizacji z chirurgii ogólnej I i II stopnia u 26 lekarzy, z chirurgii onkologicznej u 22 lekarzy, a także promotorem 14 doktoratów. Ukoronowaniem mojej pracy nauczyciela akademickiego i profesora chirurgii były trzy habilitacje moich asystentów i wychowanków, których byłem opiekunem. Obecnie wszyscy z nich zajmują kierownicze stanowiska w klinikach chirurgii onkologicznej, a także działają w towarzystwach naukowych, we władzach uczelni czy w instytucie resortowym. Jestem dumny z ich dalszego rozwoju i postępu w chirurgii, jak również z działalności naukowej i dydaktycznej. Pragnę zaznaczyć, że działalność dydaktyczną, zwłaszcza w dziedzinie chirurgii, uważam za podobnie ważną jak działalność naukową.

W roku 1981 zostałem wybrany Dziekanem Wydziału Lekarskiego AM w Łodzi – w pierwszych, demokratycznych wyborach na tę funkcję. Moją kandydaturę zgłosił mój były szef prof. Andrzej Alichniewicz, który jako jeden z pierwszych profesorów naszej uczelni wstąpił (wraz ze mną) do NSZZ „Solidarność” w 1980 r. Działo się to w trakcie

Dziekan Wydziału Lekarskiego AM
(1981-1987)

wielkich przemian w naszym kraju, zwiastujących wolność i niezawisłość po latach sowieckiego zniewolenia. Na fali tych przemian łódzka „Solidarność” i Niezależny Związek Studentów (NZS) także w naszej Uczelni wywalczyły w demokratyczne wybory władz. Mimo zaangażowania w pracę chirurgiczną, jako były harcerz umiłowanej Rzeczypospolitej, wychowany w patriotycznej rodzinie aktywnej także w organizacji wolnościowej (AK-WIN), nie mogłem odmówić kandydowania do władz własnej Alma Mater. W tym samym czasie Rektorem AM został wybrany prawdziwy patriota – profesor Leszek Woźniak.

Podjęmując się pełnienia funkcji Dziekana AM, w trakcie jednoczesnego kierowania rozwijającą się dynamicznie Kliniką Chirurgii Onkologicznej, zdawałem sobie sprawę, iż obie te

funkcje muszą być traktowane przeze mnie *ex aequo*, bez wyróżniania jednej z nich. Wiedziałem też, że solidne wypełnianie czekających mnie obowiązków w uczelni będzie zależało zwłaszcza od doboru prodziekanów. Zaproponowałem te stanowiska, wg mojego rozeznania najlepszym kandydatom. Prodziekana ds. Klinicznych prof. Jerzemu Bodalskiemu - kierownikowi Kliniki Chorób Dzieci, Prodziekana ds. Nauki prof. Barbarze Dębiec - kierownikowi Instytutu Pediatrii, Prodziekana ds. Studentów prof. Januszowi Gregerowi z Instytutu Chemii oraz Prodziekana ds. Oddziału Stomatologii prof. Włodzimierzowi Józefowiczowi z Instytutu Stomatologii. Rada Wydziału w pełni popierając mój wniosek zaaprobowała w głosowaniu wystawione przeze mnie kandydatury.

Spotkanie z Janem Pawłem II w Archikatedrze Łódzkiej

Rozpoczynając moją dziekańską pracę zapoznałem się z dotychczasową działalnością dziekanatu i obowiązkami pracowników, zwłaszcza działu ds. studentów poszczególnych lat. Przyczyniło się to do pierwszych decyzji: zakazu przekazywania informacji i danych osobowych tzw. opiekunowi wydziału ze strony spec. służb oraz kierowania takiego opiekuna bezpośrednio do mnie lub kierownika kadr. Postanowiłem również zlikwidować możliwość przysyłania do dziekana anonimów i nieprzyjmowanie lub niszczenie nadchodzących bez otwierania. Jednocześnie, zgłaszających się do dziekana z problemami w pracy lub chcących poinformować o jakichkolwiek nieprawidłowościach w naszym wydziale zaleciłem przyjmować w pierwszej kolejności. Odbiło się również spotkanie z opiekunem ze służb, który został „zapoznany” z autonomią uczelni. Sprawy, które go interesowały (m.in. związane z podejrzeniem studentów o kradzież lub o postępowanie na granicy prawa), zaleciłem zgłaszać oficjalnie do kadr celem rozpatrzenia lub kierować na drogę sądową. Odtąd zgłoszeń po informacje i o wydawanie danych osobowych studentów do działu ds. studentów nie mieliśmy. Natomiast po pewnym czasie zostaliśmy, razem z rektorem, kolejno wezwani do kierownictwa Urzędu Bezpieczeństwa - celem wyjaśnienia nam ich obowiązku kontroli i zainteresowania, także odnośnie działalności i bezpieczeństwa uczelni wyższych. Już wkrótce musieliśmy przeżywać dramatyczny stan wojenny, a jako kierownictwo uczelni spoczywał na nas obowiązek chronienia naszych pracowników i studentów (szczególnie członków NZS-u) oraz dbania i czuwania nad właściwą działalnością uczelni.

Rektorat AM w Łodzi

W drugiej kadencji dziekana (1984-1987), stopniowo zwiększaliśmy aktywność Rady Wydziału, m.in. w dziedzinie prowadzonych badań naukowych, doktoratów i habilitacji. Wprowadzaliśmy również wiele innowacji w systemie nauczania przeddyplomowego i podyplomowego. Staraliśmy się także upraszczać działalność administracyjną, zwracając uwagę na ułatwienia dla pracowników i studentów. Zwiększyliśmy pomoc w prowadzeniu akademików i dbałość o ich stan i jakość życia w nich naszej młodzieży oraz ochronę zdrowia. Wspieraliśmy działalność Studenckiego Towarzystwa Naukowego i rozwój kółek naukowych, a także uczelnianego Akademickiego Związku Sportowego i Akademickiego Klubu Jeździeckiego (m.in. prowadzone obozy w okresie wakacji).

Pełniąc funkcję Dziekana, nie mniejszą uwagę przywiązywałem do dalszego postępu i rozwoju działalności chirurgicznej w prowadzonej przeze mnie Kliniki. Było to możliwe dzięki aktywności i zaangażowaniu całego, już wówczas zintegrowanego i zorganizowanego jej zespołu. Praca dziekana sprawiała mi satysfakcję, tym bardziej, iż nie kolidowała z równoczesnym rozwojem chirurgii w naszym ośrodku onkologicznym. Potwierdzeniem tego jest pewnie to, że po zakończeniu II kadencji dziekańskiej społeczność akademicka wysunęła moją kandydaturę w demokratycznych wyborach na Rektora Uczelni. W prawyborach byłem jedynym spośród 5 kandydatów, którzy nie należeli do partii, a mimo to otrzymałem nominację zdecydowaną większością głosów. Jednakże do ostatecznej tury wyborów nie zostałem dopuszczony (wbrew wszelkim zasadom demokracji) przez ówczesnego Ministra Zdrowia dr Cybulko, który skorzystał z prawa weta. Mimo natychmiastowej rezolucji wykazującej brak uzasadnienia oraz protestu Senatu Akademii Medycznej w Łodzi veto nie zostało cofnięte. Wobec zagrożenia powołaniem przez ministra komisarza w uczelni, po naradzie i niełatwym przekonaniu elektorów, przeprowadziliśmy wybory z wyłączeniem mojej kandydatury. Spośród pozostałych czterech kandydatów wybraliśmy na Rektora Akademii Medycznej prof. Marka Pawlikowskiego z Kliniki Endokrynologii (kadencja 1987-1990).

Niedługo potem, z akceptacją Rektora AM i na wniosek kierownika kontraktu Łódź – Baladiynat AZ Zawia doc. Pawła Dyktyńskiego objąłem kierownictwo Polskiego Zespołu Medycznego w Zawii w Libii. Pełniłem tę funkcję od 21 grudnia 1988 do 28 Czerwca 1990. Do czasu mojego powrotu do Łodzi, na stanowisku szefa kliniki zastępował mnie adiunkt dr med. Sławomir Pasz, z którym miałem stały kontakt. W Libii pełniłem funkcję polskiego dyrektora (drugim był dr Ramadan) szpitali w Zawii, Sabratha, Surman i Zahra. Ordynatorem oddziału chirurgicznego był Polak, adiunkt dr med. Marek Kaszyński z III Kliniki Chirurgicznej AM w Łodzi. Dzięki temu miałem stały kontakt z chirurgią, m.in. konsultując chorych (także dzieci po wypadkach drogowych) czy biorąc udział w bardziej skomplikowanych operacjach z zakresu chorób przewodu pokarmowego.

Podczas pobytu w Zawii zdarzyło się ciekawe zaskakujące spotkanie w Ambasadzie Polski w Trypolisie. Wobec mojego zastrzeżenia dotyczącego niekorzystnych

Rektor AM w Łodzi (1990-1996)

umów Polserwisu z pracownikami Polskiego Zespołu Medycznego, do Libii przybyła delegacja z Ministerstwa Zdrowia, pod kierownictwem znanego mi byłego już ministra dr Cybulko. Przy tej okazji przypomniałem mu o jego nieuczciwej opinii dot. mojej działalności dziekańskiej. Niestety nie mógł on sobie przypomnieć szczegółów tej sprawy (!). Natomiast w sprawie umów delegacja przyznała nam rację i umowy zostały zakończone. Część dotychczasowego zespołu powróciła do kraju, a pozostali mogli zawrzeć nowe bardziej korzystne umowy. W czerwcu 1990 roku powróciłem do kraju i od 1 lipca przejąłem funkcję kierownika Kliniki Chirurgii Onkologicznej w Katedrze Onkologii AM i Regionalnym Ośrodku Onkologicznym.

Kolejne wybory władz akademickich AM w Łodzi, już w wolnej Polsce, zostały zaplanowane na jesień 1990 roku. Społeczność akademicka proponowała mi po powrocie do kraju ponowne kandydowanie na Rektora. Propozycję tę przyjąłem, a oprócz mnie zostały zgłoszone znakomite kandydatury: prof. Juliana Linieckiego, kierownika Zakładu Medycyny Nuklearnej i dotychczasowego Rektora prof. Marka Pawlikowskiego. Przed wyborami odbyliśmy spotkania ze społecznością akademicką, w skład której wchodziła m.in. młodzież studencka. Podczas spotkań prezentowaliśmy nasz program kierowania uczelnią, zamiary, sposób i zasady pełnienia funkcji Rektora. W czasie mojego wystąpienia podkreśliłem m. in. znaczenie aktywności poszczególnych jednostek w prowadzeniu badań naukowych, prac doktorskich i habilitacyjnych oraz nawiązywania kontaktów i współpracy z zagranicznymi ośrodkami. W ocenie kadry zwróciłem uwagę na znaczenie nie tylko badań naukowych i wysoki poziom działalności dydaktycznej, ale także bardzo ważnej działalności klinicznej. Twierdziłem, iż wysoki poziom działalności klinik, to zarówno lepsze wyniki leczenia i dobra opinia społeczna, a także szansa na wysoki poziom kształcenia studentów – przyszłych dobrych lekarzy. To także podstawa do uzyskiwania znakomitego materiału do badań naukowych i postępu medycyny. Wybory odbyły się 5 listopada 1990 roku,

Łódź, dnia 16 Czerwca 1993 r.

Jego Magnificencja
Rektor
Akademii Medycznej w Łodzi
Profesor dr hab. Jan Berner

Magnificencjo,

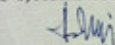
Wielce Szanowny Panie Rektorze,

Z okazji ponownego wyboru na stanowisko Rektora Akademii Medycznej w Łodzi, proszę przyjąć od całej społeczności uczelnianej i ode mnie osobiście serdeczne gratulacje.

Życzymy Panu spełnienia zamierzeń i planów związanych z kierowaniem Uczelnią jak również pomyślności w życiu osobistym oraz sukcesów naukowych.

Proszę także o przekazanie gratulacji i najlepszych życzeń Współpracownikom Pana Rektora.

Z wyrazami szacunku i poważania,

Profesor Wojciech J. Has
Rektor Państwowej Wyższej Szkoły
Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej
w Łodzi.

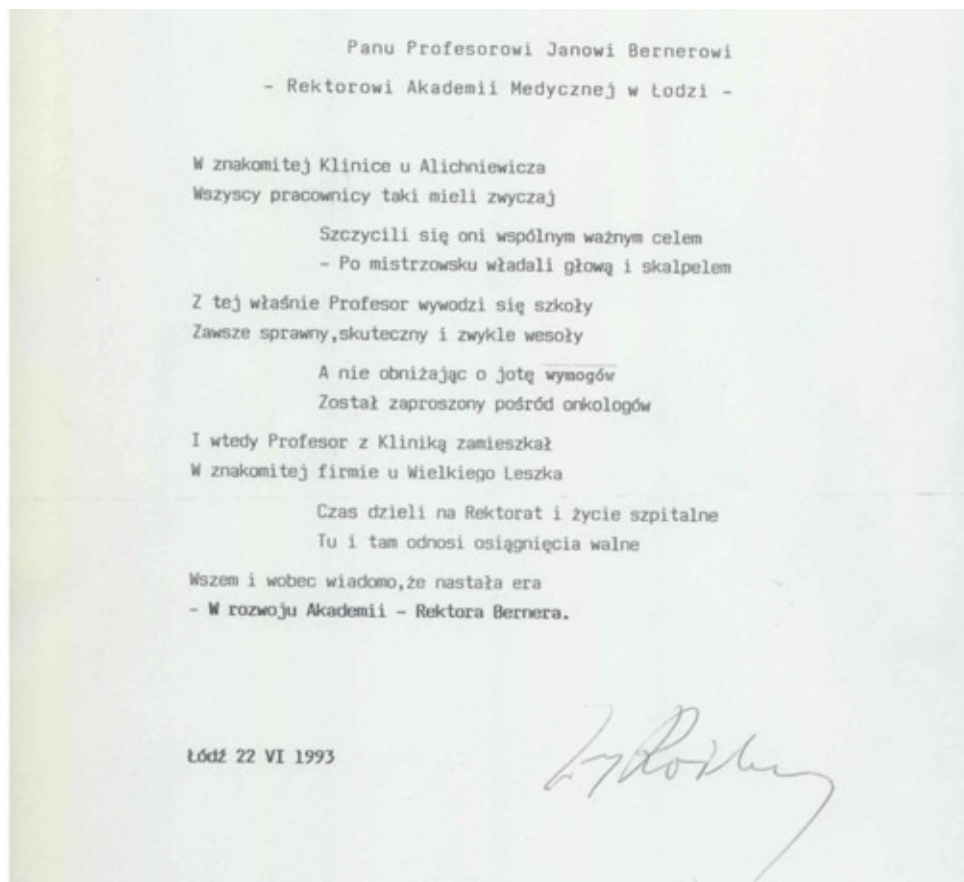
Tel. centralna 638-44; rektor 635-46; dpt. adm. 635-87 — kanto. NBP IV & VI/12 w 47047-5571

Życzenia prof. Jerzego Hasa – Rektora PWSFTviT w Łodzi

a społeczność akademicka obdarzyła mnie najwyższym zaufaniem wybierając Rektorem Akademii Medycznej. Tę zaszczytną funkcję pełniłem przez dwie kadencje: 1990-1993 i 1993-1996.

Miałem teraz więcej możliwości dokonania reform nauczania i administrowania uczelnią, nawiązania współpracy międzynarodowej, sprzyjającej również rozwojowi nauki i postępom w działalności klinicznej.

Podkreślany przez papieża Jana Pawła II w czasie spotkania ze światem nauki, na które byłem zaproszony do Lublina w 1987 roku „wymóg wolności akademickiej, autonomii uczelni” urzeczywistnił się w wolnej Polsce. Służba prawdzie stała się realna. Mogłem także rozpocząć wprowadzanie w czyn wiele działań dotyczących życia społecznego czy struktur organizacji pracy - pod kątem przyszłości młodego pokolenia. Zdawałem sobie jednak sprawę jak daleko jest jeszcze do pełnego zrealizowania tych istotnych dla naszego narodu celów.

Wiersz prof. Jerzego Roźnieckiego dedykowany Rektorowi

Mając doświadczenie zdobyte podczas pełnienia funkcji Dziekana Wydziału Lekarskiego, również w trakcie pełnienia funkcji Rektora uczelni nie zapomniałem o chirurgicznej pasji i pozostałem równocześnie kierownikiem Kliniki Chirurgii Onkologicznej.

Z perspektywy lat, patrząc na działalność w tym szczególnym okresie pełnienia funkcji Rektora, chciałbym wymienić kilka osiągnięć mojej kadencji:

1. Rozpocząłem kontynuację budowy CKD. Brałem pod uwagę, że nasze akademickie kliniki mieściły się na tzw. bazie obcej, jednocześnie stanowiąc ponad 40% całej bazy klinicznej uczelni. 1100 łóżek w szpitalach wojewódzkich, miejskich i CZMP, przy 1121 łóżek w naszych 4 szpitalach klinicznych. Niestety próba umieszczenia klinik w jednym szpitalu miejskim w Pabianicach (i utwo-

**Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej**

Warszawa, dnia 25 czerwca 1998 roku

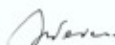
Pan
prof.dr hab.med. Jan BERBER
Pabianice

Szanowny Panie!

Zameł powołania Rady do spraw Ochrony Zdrowia przy Prezydencie RP rodził się w poczuciu ogromnego znaczenia tej problematyki jako podstawowej dla kondycji zdrowotnej polskiego społeczeństwa. Takie rolę, jaką odgrywa ona w cywilizacyjnym rozwoju kraju.

Wierzę, że Rada jako kompetentne gremium w tej dziedzinie będzie stała pomocą w rozwiązywaniu już istniejących i pojawiających się problemów w praktyce tej sfery życia.

Zapraszam Pana do udziału w pracach Rady i liczę, że Pana wiedza i doświadczenie pozwolą osiągnąć stojące przed Radą cele.

Lech Wałęsa

Powołanie do Rady ds. Ochrony Zdrowia przy Prezydencie RP Lechu Wałęsie

zenia tam filii Akademii Medycznej nie powiodła się z powodu negatywnych działań, niektórych lokalnych lekarzy, jak się wydawało broniących własnych interesów). Niewątpliwym wsparciem kontynuacji budowy były ówczesne władze miasta Łodzi na czele z Prezydentem Miasta oraz wieloma nastawionymi do nas przychylnie instytucjami.

2. Wprowadziliśmy w administracji centralnej uczelni pełną komputeryzację czynności administracyjnych.
3. Senat rozpatrzył pozytywnie nasz wniosek przedłużenia do 15 lat okresu zatrudnienia adiunktów, nie posiadających stopnia dr habilitowanego. Pozwalało to na utrzymanie wysokiego poziomu działalności klinicznej.
4. Utworzyliśmy warunki dla studiowania w AM cudzoziemców i rozpoczęliśmy nabór studentów z zagranicy i rozpoczęliśmy studia na wydziale lekarskim, systematycznie zwiększając tę grupę.

5. Uruchomiliśmy również odpłatne studia wieczorowe dla studentów stomatologii i wydziale lekarskim.
6. Rozwinęliśmy kontakty z ośrodkami zagranicznymi i współpracę międzynarodową, m.in. z Iowa University i Humana Hospital w Dallas, z Katolickim Uniwersytetem w Nijmegen, z Uniwersytetem Claude Bernard w Lyonie. Były one kontynuowane również przez następnych Rektorów. W ramach współpracy z Uniwersytetem w Lyonie zorganizowałem okresowe spotkania naukowe i wymianę profesorów oraz sześciomiesięczne staże naukowo-szkoleniowe lekarzy asystentów różnych specjalności (znających j. francuski). Uzyskaliśmy również możliwość odbywania studiów, przez okres 6-12 miesięcy, przez studentów V i VI roku wydziału lekarskiego, z możliwością zdawania uznawanych w kraju egzaminów podczas wyjazdu. Było to możliwe po odpowiedniej weryfikacji i dokonaniu wspólnych zmian programowych (z Dziekanem Louis Patricot UCB w Lyonie). W ramach tej współpracy wykonywane były także wspólne badania naukowe oraz prace doktorskie. Profesor M. Pawlikowski z naszej Akademii był kierownikiem Katedry Endokrynologii na Uniwersytecie Claude Bernard w Lyonie. Współpraca ta nie tylko zacieśniła naszą przyjaźń, ale przyczyniła się do postępu w wielu dziedzinach nauk medycznych. Rozszerzyła także kontakty poszczególnych jednostek, zakładów i naszych klinik.

Rektorzy: prof. P. V. Zech (UCB) i prof. J. Berner (AM) w asyście Dziekana Wydziału Lekarskiego L. M. Patricot zasadzają „polską brzozę” na 60-lecie Wydziału Lekarskiego

7. W ramach etapowej kontynuacji budowy CKD rozpoczęliśmy budowę Instytutu Stomatologii, której zakończenie nastąpiło w 1996 roku. Wyposażona została ona w najnowocześniejszy sprzęt stomatologiczny przy współudziale Fundacji Polsko- Niemieckiej.

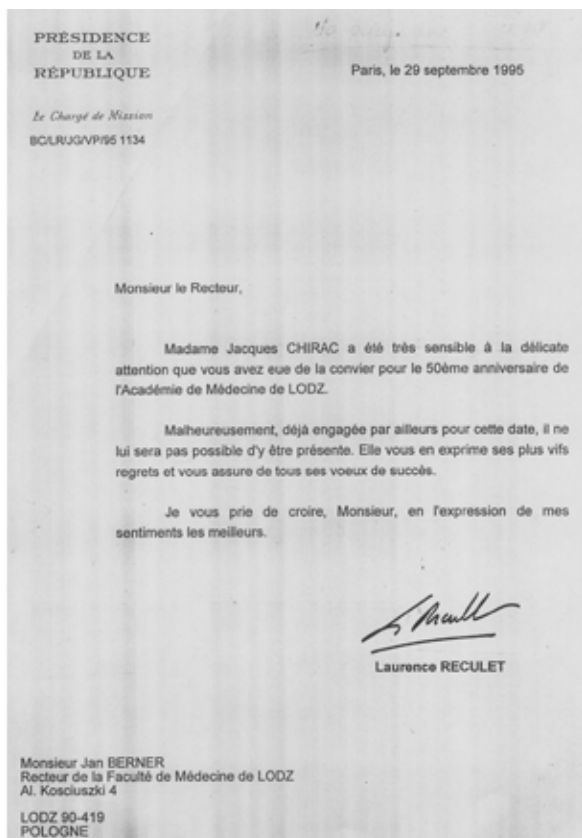

Otwarcie Instytutu Stomatologii w CKD (1996)

8. Podczas pełnienia przeze mnie funkcji Rektora doktoraty Honoris Causa Akademii Medycznej w Łodzi otrzymali wybitni uczeni: lekarze i biolodzy:
- Prof. Horst Stoeckel (Niemcy) – dyr. Instytutu Anestezjologii w Bonn, Przyjaciel Polski (1991),
 - Prof. Jerzy Brzeziński (Polska) – 1994 – twórca łódzkiej szkoły neurochirurgii, kierownik Katedry Neurochirurgii AM
 - Prof. Dennis Vernon Parke (Wielka Brytania) – 1995 – biochemik, toksykolog i patolog, dziekan Uniwersytetu Surrey
 - Prof. Paul Yves Zech (Francja) – 1995 – fizjolog, nefrolog, Rektor Uniwersytetu Claude Bernard w Lyonie, Przyjaciel AM
 - Prof. Daniel Carleton Gajdusek (USA) – 1995 – biofizyk i krystalograf, laureat nagrody Nobla w 1976 r.
 - Prof. Leszek Woźniak (Polska) – 1996 – patomorfolog, twórca pierwszej w Polsce Katedry Onkologii w AM,

- Prof. Louis Marc Patricot (Francja) – 1999 – anatomopatolog, fizyk, biolog, dziekan Uniwersytetu Claude Bernard w Lyonie, Przyjaciół AM, uczestniczący z zaangażowaniem we współpracy z Akademią Medyczną i WAM w Łodzi.

W roku 1995 organizowaliśmy 50-lecie Łódzkich Wydziałów Medycznych w Akademii Medycznej. Podczas uroczystości jubileuszowych miałem możliwość uhonorować wszystkich, którzy budowali naszą uczelnię i ją rozwijali, stwarzając młodzieży łódzkiego regionu życiowe szanse zdobywania pięknego zawodu lekarza. Wielu z odznaczonych przyczyniło się do postępów medycyny w naszym kraju, a także poza jego granicami. Uczestnicy uroczystości otrzymali pamiątkowe medale 50- lecia, a szczególnie wyróżnieni Medale Zasługi dla Akademii Medycznej. Wśród nich byli m.in. prof. Janusz Bardach z Iowa University i dr Kenneth Salter – wybitny chirurg z Dallas, mgr inż. Jerzy Wagenknecht – dyrektor KWB „Bełchatów” wspierający także naszą kontynuację budowy CKD. O wysokim znaczeniu naszej uczelni medycznej, jej osiągnięciach i autorytecie świadczą otrzymane gratulacje, wyrazy uznania i życzenia

Życzenia od B. i J. Chirac na 50-lecie Wydz. Med. i AM w Łodzi

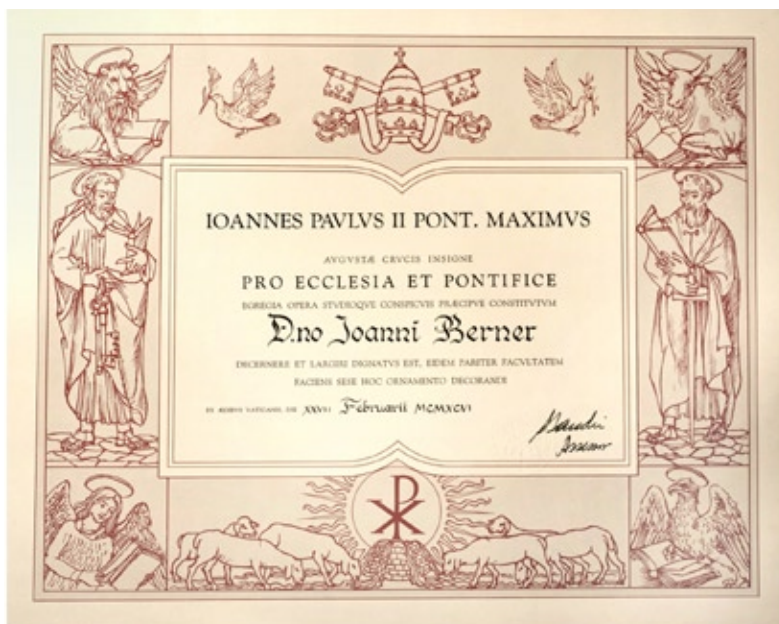
z kraju i ze świata. Dostaliśmy je m.in. od Ojca Św. Jana Pawła II, Prezydenta RP Lecha Wałęsy, żony Prezydenta Francji pani Bernadetty Chirac, Ambasadora Francji w Warszawie, Arcybiskupa Władysława Ziółka (celebrującego uroczystą mszę św. jubileuszową w Bazylice św. Stanisława Kostki w Łodzi), Rektorów Wyższych Uczelni w Polsce oraz przedstawicieli świata nauki z kraju i zagranicy i władz regionalnych i państwowych.

Uroczystość Jubileuszu 50- lecia Wydziałów Medycznych i AM w Łodzi z udziałem Marszałka Senatu Adama Struzika (1995)

Osiągnięcia w czasie pełnienia funkcji Rektora Akademii Medycznej zawdzięczam wszystkim tym, którzy ze mną współpracowali dla dobra naszej uczelni. Byli to przede wszystkim Prorektorzy: Jerzy Bodalski, Julian Liniecki, Janusz Greger, Henryk Stępień oraz Jerzy Mikucki (ds. budowy CKD) oraz Dziekani: Dariusz Brykałski (Wydział Lekarski), Wanda Lasota i Ryszard Wierzbicki (Wydział Farmacji) oraz Halina Plewińska (Oddział Stomatologii).

Spośród wielu zaangażowanych w pracę na rzecz uczelni byli także: mgr. Stanisław Zagdański (Dyrektor Administracji), mgr Teresa Iljin (kierownik sekretariatu rektora), mgr Alicja Szumińska (Kwestor), mgr Małgorzata Sepska i mgr Elżbieta Madej

Odznaczenie Jana Bernera przez Jana Pawła II - wręczone przez ks. bp Adama Lepę

Spotkanie z ks. bp. A. Lepą w kościele św. Floriana w Pabianicach

(kadry), mgr Hanna Gawrońska, dr Jerzy Supady, dr Ryszard Żmuda, dr Zofia Keppe, dr Jan Hołyński, mgr inż. Wiktor Korościak, mgr Lechosław Trzcinski, mgr Jadwiga Piotrowska, mgr Anna Skomorowska, mgr Barbara Milbrandt, mgr Małgorzata Wejchert oraz Jolanta Kudlińska, Janina Ostrowska i Eleonora Olek. Wszystkim, także tym niewymienionym, dziękuję za współpracę i przekazuję wyrazy uznania.

W okresie kadencji rektorskiej, na mojej drodze chirurgicznej pasji nadal trwał systematyczny rozwój Kliniki Chirurgii Onkologicznej oraz postęp w chirurgicznym i skojarzonym leczeniu chorych na nowotwory złośliwe.

W ramach współpracy z firmą Auto Suture i po uzyskaniu unowocześnionego sprzętu zastosowaliśmy m.in. stapler umożliwiający tzw. niską resekcję odbytnicy z zachowaniem zwieraczy odbytu. W leczeniu pacjentów chorych na zaawansowanego raka skóry, dzięki stosowaniu syntetycznej skóry zastępczej Codogard (Tricomed) poprawiły się wyraźnie wyniki odległe. Wykonywaliśmy pionierskie operacje chorych na raka jelita

grubego z zastosowaniem pierścienia „Valtrac”. Wprowadziliśmy szereg modyfikacji w chirurgicznym leczeniu czerniaka i rozpoczęliśmy śródoperacyjne badania węzła wartowniczego. U chorych po totalnym wycięciu żołądka, zastosowaliśmy modyfikacje w wytworzeniu zastępczego żołądka z jelita cienkiego zespolonego z przełykiem. Braliśmy aktywny udział w badaniach wieloośrodkowych w ramach tzw. „Polish Experiment”, kierowanego przez profesora Tadeusza Popiele z Uniwersytetu w Krakowie. Badania dotyczyły leczenia chirurgicznego i skojarzonego chorych na raka żołądka, które przyczyniły się do

Medical University of Łódź POLAND ul. Kościuszki 4 90-419 Łódź tel. 32 51 00		Akademia Medyczna w Łodzi ul. Kościuszki 4 90-419 Łódź tel. 885410 AMEL PL fax 32 23 47
AOZ/ 3699 / 70 /96		
Łódź, dnia 20.08.1996 r.		
Sz. Pan prof.dr hab.n.med. Jan Berner		
Na podstawie § 87 Statutu Akademii Medycznej w Łodzi z dnia 19 kwietnia 1991 r. powołuję Pana na starostwo		
Kierownika Katedry Onkologii Akademii Medycznej w Łodzi na czas określony od dnia 01 października 1996 r. do dnia 30 września 2001 r.		
 PROREKTOR ds. Kierownych i-Instytutów Prof. dr hab. med. Jerzy Bodalski		

Powołanie na Kierownika Katedry Onkologii AM w Łodzi

poprawy wyników odległych leczenia tych pacjentów. Rozpoczęliśmy też operacje przerzutów do wątroby u chorych po amputacji odbytnicy z powodu raka, stosując modyfikacje przyczyniające się do poprawy wyników leczenia, zwłaszcza po wprowadzeniu nowych metod operacji, z użyciem m.in. dysektora ultradźwiękowego.

Badania naukowe prowadzone w tym okresie były publikowane w piśmiennictwie krajowym (25 prac) i w zagranicznym (17 prac) oraz przedstawiane na konferencjach i zjazdach naukowych. Braliśmy udział w światowych sympozjach i kongresach chirurgów i onkologów w: Sztokholmie, Lizbonie, Atenach, Sydney i USA.

Nadanie tytułu doktora h.c. Uniwersytetu Claude Bernard w Lyonie

Organizowaliśmy w Łodzi, wspólnie z prof. J. Bardachem (Iowa University) i dr K. Salyerem (Dallas Hospital), kursy szkoleniowo-naukowe z zakresu chirurgii rekonstrukcyjnej, plastycznej i onkologicznej - z udziałem

wybitnych specjalistów z USA, Norwegii, Niemiec i Polski (w latach 1992-1993 i 1994). W tych kursach brali udział chirurdzy z całego kraju.

Uroczystość wręczenia tytułu dr h.c. UCB

Wizyta asystentów Kliniki Chirurgii Onkologicznej w Rektoracie AM

Wizyta rodziny wraz z prof. J. Bodalskim w Rektoracie AM

W omawianym okresie asystenci naszej kliniki uzyskali specjalizację I st. z chirurgii ogólnej (3 lekarzy) i II st. z chirurgii onkologicznej (6 lekarzy). Jednocześnie studenci Wydziału Lekarskiego odbywali regularne, zaprogramowane zajęcia praktyczne i teoretyczne (seminaria i wykłady) oraz zdawali egzamin dwuetapowy z onkologii (I – kolokwium praktyczne u adiunkta i II - egzamin u kierownika Kliniki).

Działalność naukowa, dydaktyczna i kliniczna była prowadzona w Klinice Chirurgii Onkologicznej w pełnym zakresie pod moim kierunkiem jako Kierownika Katedry Onkologii od 1997 do 2002 roku (tj. do mojego przejścia na emeryturę)

W kolejnych latach, do roku 2016, działalność tę pełnię w ograniczonym zakresie - jako profesor zwyczajny na etacie częściowym w Katedrze Onkologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Spotkanie z Janem Pawłem II w Sali Konsystorskiej w Watykanie.
Wręczenie Papieżowi medalu 50-lecia AM i poświęcenie Łańcucha Rektora
podczas wizyty Rektorów Polskich Wyższych Uczelni w Watykanie (1995).

Rozdział VIII

Chirurg w służbie publicznej i działalności społecznej

Prezydentura Pabianic

Pabianice to prastare miasto, które otrzymało prawa lokacji w 1297 roku. Tu się urodziłem, spędziłem dzieciństwo, przeżyłem fascynację harcerstwem i do dziś mieszkam. Jest ono bliską memu sercu „Małą Ojczyzną”.

Po ukończeniu studiów w Akademii Medycznej w Łodzi – zostałem lekarzem i rozpocząłem pracę w szpitalu miejskim w Pabianicach. Spotkałem tutaj wspaniałych ludzi i mistrza, dzięki któremu odkryłem moją drogę ku chirurgicznej pasji. W roku 2002 nadszedł czas emerytalny i zawężenie medycznej drogi, ograniczenie czasu pracy i działalności dydaktycznej, choć pasja do chirurgii pozostała.

Wtedy jednak, przedstawiciele pabianickiej społeczności zaproponowali mi kandydowanie w pierwszych, bezpośrednich i powszechnych wyborach na Prezydenta Miasta Pabianic. Wiedziałem,

że z pewnością ograniczy to moją działalność chirurgiczną, ale miłość do rodzinnego miasta była nie mniej ważna. Papież Jan Paweł II, Honorowy Obywatel naszego miasta, głosił: „Chrześcijanin nie ma prawa powiedzieć nie wobec służby publicznej”. Spotykając wcześniej Ojca Świętego kilkakrotnie, potraktowałem teraz te słowa osobiście, jakby skierowane także do mnie i propozycję Porozumienia Samorządowego Prawicy przyjąłem. Ważnym dla podjęcia tej decyzji było również poparcie podregionu NSZZ „Solidarność”. W wyborach Pabianiczanie obdarzyli mnie największym zaufaniem wybierając 10 listopada 2002 roku swoim Prezydentem.

Zaświadczenie wyboru na Prezydenta Miasta Pabianic

Na ręce przewodniczącego Rady Miejskiej Jerzego Marynowskiego, w obecności członków Rady, zaproszonych gości i wszystkich obecnych złożyłem ślubowanie w prastarym Dworze Kapituły Krakowskiej: „Obejmując urząd Prezydenta, uroczystie ślubuję, że dochowam wierności prawu, a powierzony mi urząd sprawować będę tylko dla dobra publicznego i pomyślności mieszkańców miasta. Tak mi dopomóż Bóg”.

Prezydent Miasta Pabianic (2002 – 2006)

Po złożeniu ślubowania wygłosiłem pierwsze przemówienie i apel:

– do radnych – o jedność w działalności dla wspólnego dobra, budującej krytyki, wzajemną życzliwość w służbie dla Pabianic,

– do mediów – o konstruktywną krytykę i współdziałanie, oparte na wzajemnym poszanowaniu,

– do mieszkańców – o zaangażowanie w działalność społeczną, dla dobra naszego miasta, jak i naszego domu czy rodziny.

Bezpośrednio po zakończeniu sesji udałem się do Urzędu Miejskiego z ustępującym prezydentem Pawłem Winiarskim, celem oficjalnego i formalnego przejęcia władzy. Po przekazaniu podstawowych dokumentów, zwróciłem się o przygotowanie informacji i dokumentów, dotyczących tzw. bilansu otwarcia. Dokumenty te otrzymałem z dużym opóźnieniem, poza uzgodnionym terminem z powodu wnikliwej analizy, związanej m.in. z zadłużeniem miasta – wynoszącym ok. 66 milionów zł. Już wkrótce się okazało, że działalność ponad podziałami nie jest w interesie wszystkich i zapewne będzie realizowana tylko w niewielkim zakresie. Należało przyjąć, że nie będzie to sprzyjało wszystkim planowanym działaniom nowych władz, jednakże mimo szeregu trudności większość z nich zakończyła się powodzeniem.

Wymienię niektóre z nich:

1. Sprawy społeczne

- Już na początku kadencji z powodu upadłości największych zakładów pracy m.in. Pamotex'u zwiększyło się i tak wysokie wcześniej bezrobocie. Szereg wypadków losowych zmusiło nas do zwiększenia zakresu pomocy społecznej, która dla nas stała się zadaniem priorytetowym.
- Powołaliśmy Miejskie Centrum Pomocy Społecznej z Ośrodkiem przeciwdziałania i terapii uzależnień. Z pomocy korzystało ok. 5 tysięcy mieszkańców rocznie.
- Przygotowaliśmy strategię rozwiązywania problemów społecznych, w tym wspieranie rozwoju działalności Hospicjum, Warsztatów Terapii Zajęciowej oraz zwiększenie opieki nad rodziną i dzieckiem. Wprowadziliśmy edukację pozaszkolną w specjalnie przeznaczonym dla tych celów budynku z zapleczem oraz utrzymaliśmy dożywianie dzieci w stołówkach szkolnych. Do spraw edukacji powołałem doradcę p. dr Krystynę Rendecką.
- Został przygotowany projekt restrukturyzacji pałacówek oświatowo-opiekuńczych. Szczególną opieką otoczono dzieci niepełnosprawne, tworząc oddziały integracyjne. Celem poprawy jakości nauczania wdrożyliśmy program doskonalenia nauczycieli w ramach podwyższania kwalifikacji. Zostały wprowadzone postępowania egzaminacyjne (90 osób na stopień nauczyciela mianowanego i 209 osób uzyskało status nauczyciela dyplomowanego).
- Rozwinęliśmy również lokalne media – po uzyskaniu przez dyrektora MOK Radosława Żurawskiego koncesji KKRiT powołana została działająca do dziś lokalna telewizja PRO-MOK.

2. Edukacja

- Zorganizowaliśmy wymianę młodzieży szkolnej we współpracy z miastami partnerskimi (Rokiszki na Litwie i Plauen w Niemczech).
- W roku 2003 otworzyliśmy Uniwersytet III Wieku w Miejskim Ośrodku Kultury, założony przez Lidię Berner. W jego ramach powstały sekcje językowe, informatyczne, turystyczne, plastyczne i sportowe. Podstawową formą działalności stały się wykłady audytoryjne, prowadzone systematycznie przez wybitnych specjalistów z różnych dziedzin. Liczba słuchaczy UTW systematycznie rosła – do ponad 350 osób. Uniwersytet cieszył się co raz większym zainteresowaniem i uznaniem mieszkańców. W 2013 roku UTW obchodził 10- lecie i nadal się rozwija. Rada Powiatu Pabianickiego w roku 2013 nadała Uniwersytetowi III Wieku tytuł Zasłużony dla Powiatu Pabianickiego. W roku 2014 Rada Miejska nadała tytuł Prezes Lidii Berner Zasłużona dla Miasta Pabianice oraz Uniwersytetowi III Wieku Zasłużony dla Miasta Pabianice.

3. Ochrona zdrowia

- Dbałość o zdrowie społeczeństwa jest konstytucyjnym obowiązkiem centralnych władz RP, ale także wymaga dużego zaangażowania samorządów. Nieudolność systemu ochrony zdrowia i jego kryzys dotknęły także mieszkańców naszego miasta – tym bardziej, iż ministerstwo przekazało nam, kierowany dotychczas przez powiat, szpital z 35 mln zł zadłużenia. W ramach poprawy tego stanu rzeczy przygotowaliśmy program restrukturyzacji szpitala, przyjęty z uznaniem przez wojewodę, który był skutecznie realizowany w kolejnych latach. Niestety bieżąca sytuacja finansowa szpitala była nadal bardzo trudna. Mimo to, udało się nam zrealizować najpilniejsze potrzeby: wymieniliśmy zużyty sprzęt RTG, przeprowadziliśmy remonty OIOM-u i oddziału psychiatrycznego.
- Utworzyliśmy, we współpracy z firmą Falck, oddział ratunkowy przy Szpitalu Miejskim.

4. Finanse

- Przejęcie miasta w roku 2002 ze znacznym zadłużeniem po poprzedniej kadencji, a następnie przekazanie nam przez Ministerstwo Zdrowia szpitala miejskiego z wielomilionowym zadłużeniem spowodowało konieczność wprowadzenia od początku kadencji Programu Oszczędnościowego oraz jego precyzyjnego i skutecznego realizowania. Problemy były tak duże, że program rzeczywiście przyczynił się do poprawy stanu finansów miasta, ale dopiero w 2005 roku (III roku kadencji). Zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek zostały zmniejszone o 17,8 mln zł. Zadłużenie w stosunku do dochodów uległo redukcji o 30% tj. do poziomu 16,7%. Na zakończenie IV kadencji w 2006 roku w kasie miejskiej pozostała nadwyżka środków w wysokości 3,8 mln. zł. Sukcesy w tej dziedzinie zawdzięczaliśmy przestrzeganiu dyscypliny finansowej i zrealizowaniu programu oszczędnościowego przez Skarbnika Miasta p. Elżbietę Tkaczuk i p. Zofię Kwasik oraz pracowników wydziału finansowego, którym wyrażam słowa uznania.

5. Nauka

- W tej dziedzinie wspierałem wszelkie działania dotyczące organizacji konferencji naukowych, spotkań z wybitnymi osobowościami. Na pabianickim UTW odbyła się konferencja rektorów wyższych uczelni łódzkich nt. edukacji w Polsce. Zorganizowaliśmy także ogólnopolską konferencję „Perspektywy rozwoju rehabilitacji w Polsce” oraz sesje naukowe w MOK-u m. in.: „Krioterapia wyzwaniem fizjoterapii XXI wieku”, „Fizjoterapia w zaburzeniach czynności przejścia szyjno-piersiowego i piersiowo-lędźwiowego kręgosłupa”, „Rak piersi – rozpoznawanie i leczenie”, „Nowotwory przewodu pokarmowego”.

6. Sport

- W dziedzinie sportu i rekreacji rozwijana była działalność Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji. Po przejściu obiektów „Włókniarza” powstało m.in. dostosowane kąpielisko z boiskiem do siatkówki plażowej. Boiska piłkarskie zostały udostępnione także młodzieży szkolnej, niepełnosprawnym i innym dyscyplinom sportu. Rozszerzono działalność kortów tenisowych oraz Pabianickiego Klubu Sportów Wodnych. Rozpoczęto propagowanie żeglarsstwa, organizując szkółkę żeglarską i obozy dla młodzieży. Mimo trudności finansowych, każdego roku kluby sportowe w Pabianicach otrzymywały dotacje finansowe – zależne od zakresu prowadzonej przez siebie działalności.

Szereg osiągnięć i sukcesów w IV Kadencji Prezydenta Miasta było możliwych dzięki zaangażowaniu i wsparciu wielu przyjaciół Pabianic i mieszkańców miasta. Jako prezydent, miałem również pomoc członków, powołanych przeze mnie: Rady Społecznej Szpitala, Rady Przedsiębiorców, Radę Sportu i Forum Młodych. Ponadto spotkania Prezydenta z mieszkańcami (3 x w miesiącu) umożliwiały nie tylko pomoc doraźną najbardziej potrzebującym, ale poznawanie propozycji zmian (często uzasadnionych) w działalności Urzędu Miasta. Przyczyniały się również do poszerzenia kontaktów z mieszkańcami. W czasie kadencji przyjąłem i wysłuchałem 1229 osób.

Spotkanie z b. Prezydentem RP Ryszardem Kaczorowskim w gabinecie Prezydenta Pabianic

Rzeczą niezwykle istotną była też współpraca z organizacjami działającymi na terenie miasta i powiatu. Były to m. in.: Towarzystwo Przyjaciół Pabianic, PTTK Pabianice, Polski Czerwony Krzyż, Państwowa Szkoła Muzyczna, Towarzystwo Muzyczne im. K. Nicze, Uniwersytet III Wieku, Związek Nauczycielstwa Polskiego, ZHP, ŚZŻAK, Związek Sybiraków.

Do niezwykłych i wyjątkowych spotkań w czasie pełnienia funkcji Prezydenta Pabianic należą wizyty ostatniego Prezydenta RP na uchodźctwie Ryszarda Kaczorowskiego.

Zapoczątkowało je spotkanie (jeszcze w czasie bycia rektorem AM w Łodzi), do którego doszło dzięki moim przyjaciołom: mjr dr med. Bogdanowi Janowskiemu i Zdzisławowi Kołodziejskiemu - żołnierzowi spod Monte Cassino. Odtąd wizyty Pierwszego Harcerza i Prezydenta RP w Pabianicach zdarzały się częściej – w Urzędzie Miasta, pabianickim kole ŚZŻ AK, a także w gronie przyjaciół.

Prezydent Ryszard Kaczorowski z delegacją ŚZŻ AK i władzami miasta składa kwiaty przed pomnikiem AK i Szarych Szeregów

Prezydent uczestniczył również w szeregu uroczystościach jubileuszowych: w Sanktuarium św. Maksymiliana, w kościele św. Mateusza, pod pomnikiem Legionisty, Żołnierzy AK, Szarych Szeregów.

Msza św. w Sanktuarium im. o. Maksymiliana M. Kolbego w Pabianicach
z okazji nadania patrona miastu

W roku 2005 został Honorowym Obywatelem Pabianic. W czasie wyborów prezydenckich w 2007 r. zdecydował się głosować razem z nami w Pabianicach.

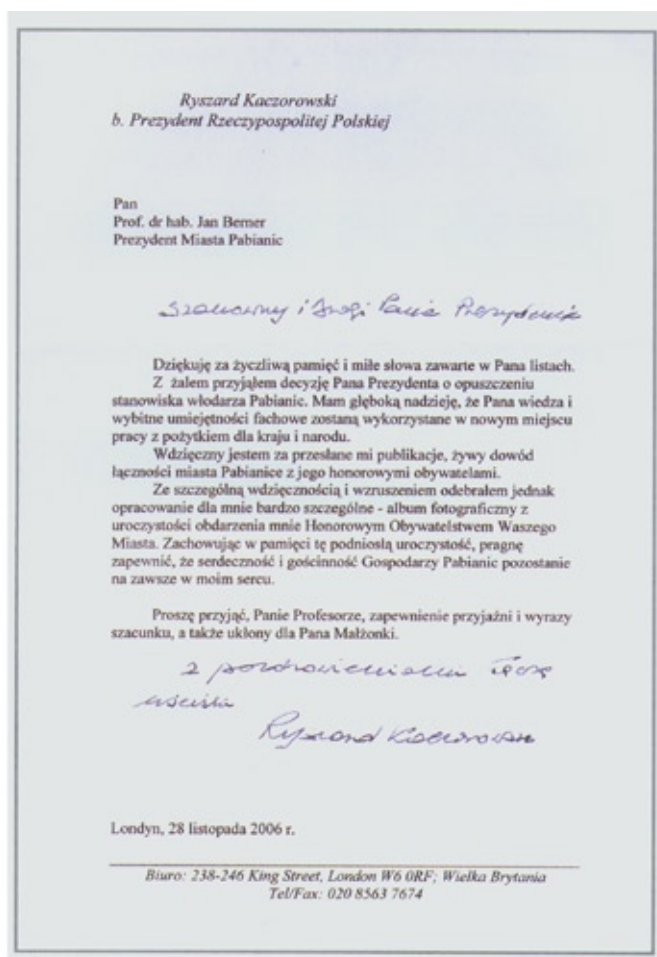
Niestety, tragedia smoleńska w kwietniu 2010 roku zabrała nam przyjaciela w przeddzień kolejnej wizyty w Pabianicach. Żegnaliśmy Go w Belwederze i w Świątyni Opatrzności w Warszawie. Pamięć o naszym Przyjacielu pozostanie w naszych sercach na zawsze.

Nadanie tytułu Honorowego Obywatela Pabianic Prezydentowi R. Kaczorowskiemu

Udział Prezydenta Kaczorowskiego w wyborach prezydenckich
w przedszkolu nr 6 w Pabianicach

List Prezydenta R. Kaczorowskiego do Prezydenta Pabianic

Mogłem także zawsze liczyć na wsparcie ludzi ze świata nauki (rektorów UM, UŁ, PŁ i Akademii Muzycznej, Szkoły Filmowej, ASP, Szkoły Orłat Dęblinie), Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, Łódzkiego Oddziału PAN i Instytutu Pamięci Narodowej oraz przedstawicieli kościoła (Archidiecezji Łódzkiej i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego). Byli to przede wszystkim: ks. abp. Władysław Ziółek, ks. bp. Adam Lepa, ks. bp. Bohdan Bejze, ks. bp. Józef Zawitkowski, ks. bp. Jan Cieślak, ks. prałat Jan Szuba (proboszcz par. św. Mateusza), prof. Leszek Woźniak, prof. Stanisław Liszewski, prof. Jan Krysiński, gen. prof. Ryszard Olszewski, architekt prof. Henryk Jaworowski, prof. Tadeusz Robak, prof. Tadeusz Popiela, prof. Kazimierz Rybiński, prof. Henryk

Stępień, prof. Jerzy Bodalski, prof. Arkadiusz Jeziorski, doc. Michał Ogiński, historyk prof. Tadeusz Nowak, doc. Wojciech Ojrzanowski z ASP, ks. Prałat Jego Świątobliwości, twórca i kustosz Sanktuarium im. św. Maksymiliana Marii Kolbe w Pabianicach Ryszard Olszewski – Inicjator nadania miastu Pabianice Patrona O. Maksymiliana Marii Kolbe, popierany przez mieszkańców i wspierany przez ks. abp Władysława Ziółka.

W dniu proklamacji – 10 października 2004 roku uczestniczyliśmy we Mszy św. w Sanktuarium im. św. Maksymiliana. W radiu i na ekranach za pośrednictwem telewizji satelitarnej oglądaliśmy bezpośrednią transmisję modlitwy na „Anioł Pański” z Watykanu – prowadzoną przez Jana Pawła II wobec pielgrzymów z całego świata. Papież poraz pierwszy i jedyny pozdrowił władze i mieszkańców Pabianic oraz wszystkich uczestników uroczystości.

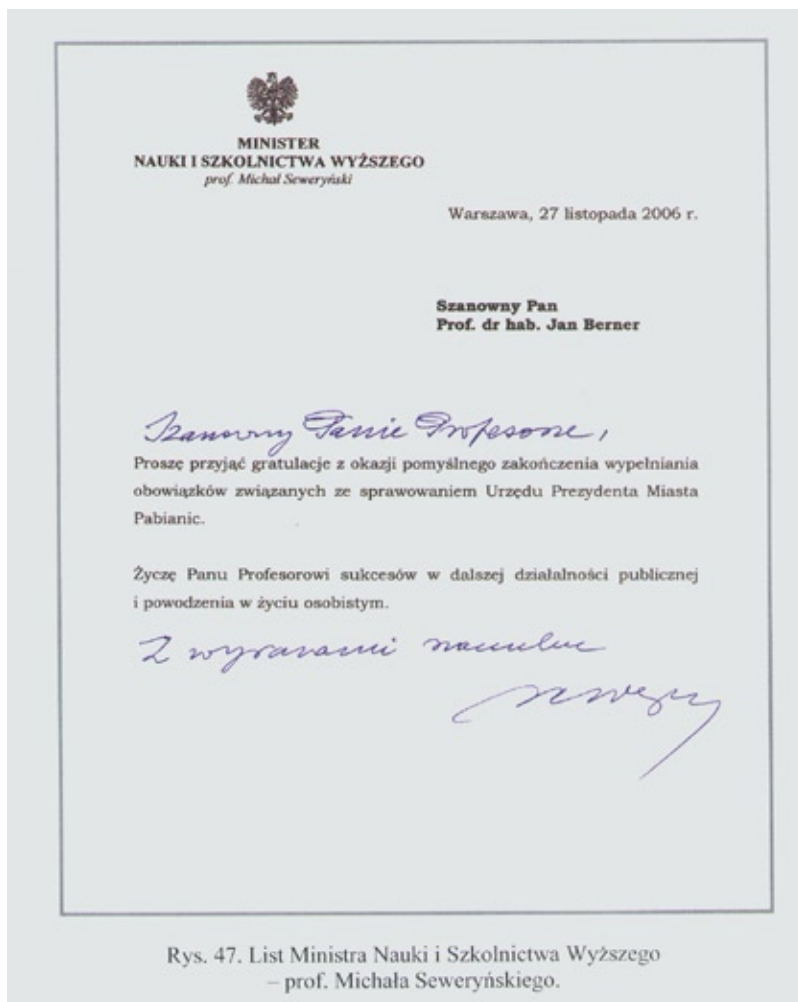
Wizyta delegacji Pabianic u Jana Pawła II z podziękowaniem za nadanie miastu patrona – św. Maksymiliana Marii Kolbego

Wśród innych osób, które służyły mi pomocą mogę wymienić: Zbigniewa Kowalczyka z NSZZ „Solidarność”, płk. dypl. pil. Adama Świerkocza (32 BLT), płk. Jana Rycka, płk. Andrzeja Stempela (Katedra Katastrof AM, PCK), historyków Alicji Dopart i Roberta Adamka, prezes Annę Teodorczyk (TPP, PTTK), Sabinę Spychałę (TPP), ks. Kazimierza Dąbrowskiego – autora publikacji „św. Maksymilian – patron Pabianic”, Piotra Adamskiego (MOSiR), Szczepana Miłosza – konsula honorowego Austrii, Tadeusza Feliksińskiego (PTC), Jana W. Wendlera, Henryka Hochmana (Pab. Zakłady Graficzne), Adama Marcza (Sekretarza Miasta) czy Rafała Kunę – realizatora zadań w ramach Funduszu Spójności UE. Nasze działania wspierali radą członkowie Rady Przedsiębiorczości: Janusz Koziara (Polfa), Andrzej Moszura (Philips), Jan Nowak (Pamso), Piotr Lewowski, Andrzej Styczyński (PaFaNa). Wśród radnych tego okresu mogłem liczyć m.in. na: Henryka Ratajskiego, Grzegorza Mackiewicza, Mariolę Florczak, Krzysztofa Haburę czy Dariusza Wypycha.

Wizyta dziękczynna Pabianiczan u Ojca Św. Jana Pawła II w Watykanie

Wszystkim współpracującym ze mną, także niewymienionym składam serdeczne podziękowania. Mam przekonanie, iż najpierw jako lekarz – chirurg, a później jako prezydent miasta, wypełniłem moją misję w służbie publicznej dla mojej „małej ojczyzny”. Pragnę podkreślić, że wykonanie tej misji zawdzięczam przede wszystkim pełnej zaangażowania współpracy moich najbliższych współpracowników: dr Krystyny Rendeckiej (wiceprezydenta miasta), Hieronima Ratajskiego (wiceprezydenta miasta), Jerzego Marynowskiego (przewodniczącego Rady Miejskiej), Floriana Wlaźlaka (dyrektora ZGKiM), mec. Aldony Zirk-Sadowskiej i Pawła Róży (szefa kancelarii Prezydenta).

List Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego prof. Michała Seweryńskiego

Działalność społeczna

Zamiłowanie do działalności społecznej powstało i rozwijało się od najmłodszych lat. Najpierw w latach 1938-1939 w drużynie zuchowej (w szkole im. Grzegorza Piarowicza nr 11), później w latach 1945-1948 w drużynie im. Tadeusza Kościuszki, a pogłębiało się jeszcze po złożeniu przyrzeczenia i otrzymaniu krzyża harcerskiego. Jako absolwent szkoły gry na skrzypcach zorganizowałem przy hufcu ZHP orkiestrę „Skaut Jazz”, występującą na uroczystościach harcerskich i zabawach na terenie hufca. Działalność tę zakończyło niestety przekształcenie naszego harcerstwa na wzór radzieckich pionierów (1948). Uprawiając sport motocyklowy w klubach PTC oraz MRKS Włókniarz zająłem się także działaniem społecznym. Zostałem kierownikiem sekcji motocyklowej, a następnie członkiem Zarządu Klubu oraz członkiem Zarządu Polskiego Związku Motorowego. Już jako chirurg, od 1957 r. działałem w PCK pełniąc funkcję sędziego organizowanych zawodów drużyn sanitarnych pabianickich zakładów. Od 1965 roku zostałem działaczem PTTK i Towarzystwa Przyjaciół Pabianic, pełniąc funkcję kierownika sekcji ochrony środowiska (z mec. J. Wendlerem), a następnie wiceprzewodniczącym TPP.

Działalność społeczną kontynuowałem w Związkach, Towarzystwach i Radach Naukowych oraz Komitetach i Komisjach krajowych i zagranicznych:

- Zw. Zaw. Pracowników Służby Zdrowia – przewodniczący – Pabianice 1955-1963, Łódź 1964 – 1980, NSZZ „Solidarność” 1980-1981;
- AZS i AKJ w Akademii Medycznej w Łodzi – kurator – 1982 – 1988;
- Towarzystwo Chirurgów Polskich – od 1957 r., sekretarz oddz. łódzkiego 1971 – 1988, wiceprzewodniczący Sekcji Onkologicznej TChP 1987 – 1988;
- Polskie Towarzystwo Onkologiczne – sekretarz generalny 1978 – 1982;
- Polskie Towarzystwo Chirurgii Onkologicznej – od 1996r., członek zarządu, przew. sądu koleżeńkiego 2002 – 2006;
- Łódzkie Towarzystwo Naukowe – od 1991r., wiceprzewodniczący 1997 – 2002;
- Polska Unia Onkologii – od 2001 r., komisja ds. edukacji;
- Komisja ds. Nagrody im. Franciszka Łukaszczyka „Za Najlepszą Pracę Onkologiczną Roku” – 2002 – 2007;
- Rada Instytutu Chirurgii AM w Łodzi – od 1978 r., przewodniczący 1993 – 1999;
- Rada Naukowa Centralnego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Przemysłu Dzwiniarskiego w Łodzi/Tricomed – wiceprzewodniczący 1984 – 1988
- Zespół ds. Badań Klinicznych Komitetu Badań Naukowych Ministerstwa Nauki 1999 – 2002;
- Rada Instytutu Ginekologii i Położnictwa AM w Łodzi – 1999-2002;
- Rada Instytutu Pediatrii AM w Łodzi – 1999 – 2005;

List Przewodniczącego Rady Miejskiej w Pabianicach p. G. Mackiewicza

- Rada ds. Ochrony Zdrowia przy Prezydencie RP Lechu Wałęsie – od 25 czerwca 1993 roku do roku 1995;
- Światowy Związek Żołnierzy AK – członek koła pabianickiego od 1994 r., wiceprezes od 2010 r., prezes i członek Zarządu Okręgu od 2011r.;
- Zespół Ekspertów przy Ministrze Zdrowia – do opracowania programu specjalizacji w zakresie chirurgii onkologicznej – od 2002 r. Następnie członek Państwowej Komisji Egzaminacyjnej dla przeprowadzenia egzaminu kończącego tę specjalizację;
- Działalność w Organizacjach i Towarzystwach zagranicznych:
- EORTC (Breast Cancer Cooperative Group) – active member 1986-1990;

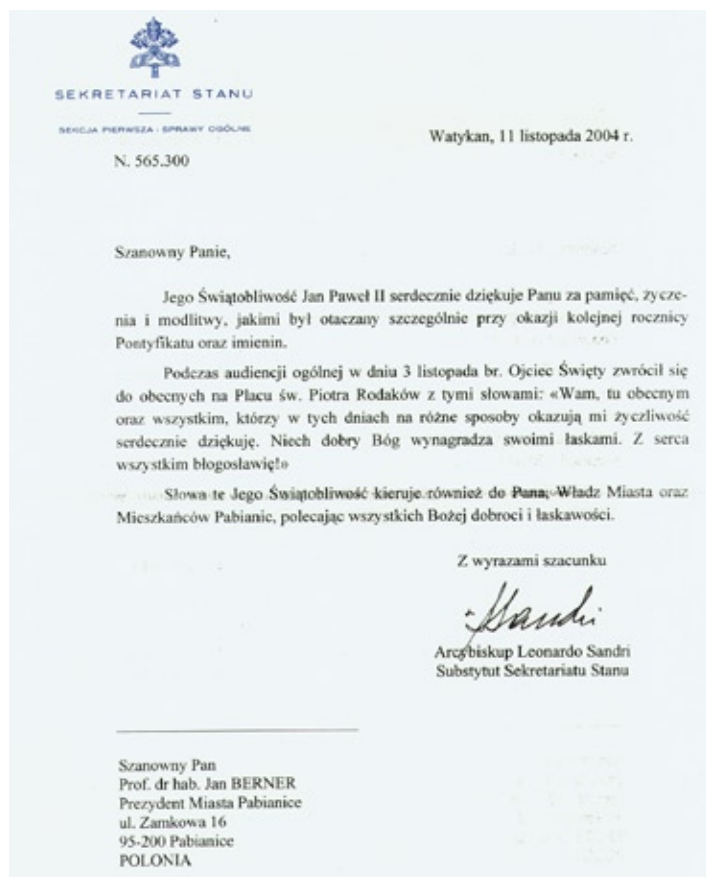
- International College of Surgeons – od 1997 r.;
- ESSO i WFSOS (Europejskie i Światowe Towarzystwo Chirurgów Onkologicznych) – od 1995 roku.

Działalność w służbie publicznej i społecznej nie ograniczała mojej chirurgicznej pasji, ale ją wzmacniała i utrwalała.

Rozdział IX

Chirurgiczna jesień

Jesień w życiu chirurga, jak każda jesień może być kolorowa i pełna zachwyty nad zasypiającą przyrodą, ale także mglista, mokra i chłodna. W życiu chirurga bywa najczęściej zmienną. Zaczyna się w tzw. okresie emerytalnym, ale dla każdego z nas ma inny wymiar. Działalność chirurgiczna w tym okresie jest zależna od sił i zdrowia oraz możliwości kontynuowania swego zawodu. W przypadku gdy jest pasją, może a nawet powinna być zmniejszana stopniowo i ograniczana, ale nadal „żywa”.

Życzenia Ojca Św. Jana
Pawła II

Moja chirurgiczna jesień rozpoczęła się jesienią 2002 roku, po 47 latach pracy. Nadal pozostała jednak wspomniana chirurgiczna pasja, co przełożyło się na współpracę z AM, UM i CZMP. W różnych formach prowadzę lub prowadziłem działalność chirurgiczną w: Klinice Chirurgii Onkologicznej (do 2007 r.), w Klinice Chorób Piersi i Onkologicznej CZMP (do 2009 r.) i nadal w przychodni Vitasana w Pabianicach. W zakresie działalności naukowej wciąż jestem aktywny w Katedrze Onkologii i Klinice Chirurgii Onkologicznej. Od 2002 do 2016 roku opublikowałem w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym 51 prac, w tym 4 zagranicą. Największą aktywność prowadzę w obszarze dydaktyki – w Katedrze Onkologii i Klinice Chirurgii Onkologicznej prowadzę wykłady dla studentów Uniwersytetu Medycznego. Jestem też do dyspozycji w przypadkach potrzeb konsultacji lub udziału w zabiegu chirurgicznym.

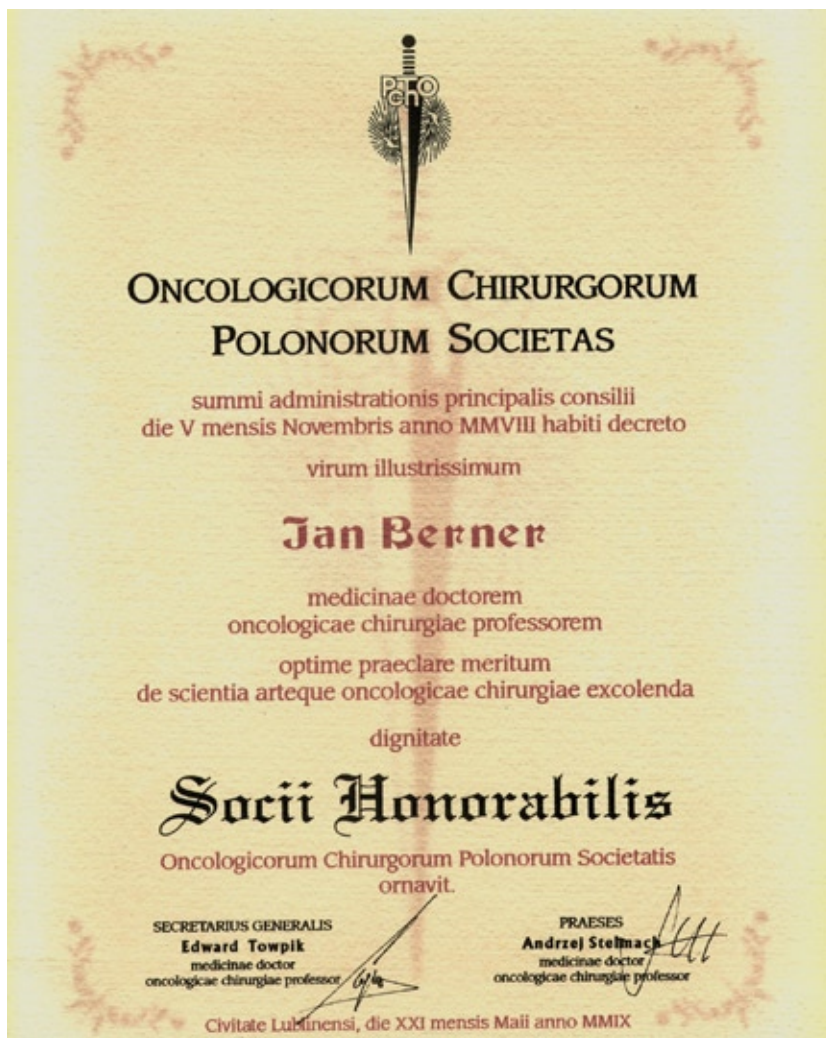
W latach 2002-2006 objąłem funkcję Prezydenta Miasta Pabianic co na 4 lata bez reszty pochłonęło mój czas. Nie było więc mowy o emerytalnym odpoczynku.

Patent i Tytuł Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny

W mniejszym zakresie działam obecnie w: Polskim Towarzystwie Chirurgii Onkologicznej, Oddziale Warszawskim Towarzystwie Onkologicznym, Łódzkim Towarzystwie Naukowym, Towarzystwie Przyjaciół Pabianic i Światowym Związku Żołnierzy Armii Krajowej, gdzie jestem w Zarządzie Okręgu i pełnię funkcję prezesa koła ŚZZAK w Pabianicach.

Poza tym biorę udział w zjazdach naukowych, uroczystościach patriotycznych i jubileuszowych.

Honorowe członkostwo Polskiego Towarzystwa Chirurgii Onkologicznej

Honorowe członkostwo
Oddziału Warszawskiego Towarzystwa
Onkologicznego

Honorowe członkostwo Łódzkiego
Towarzystwa Naukowego

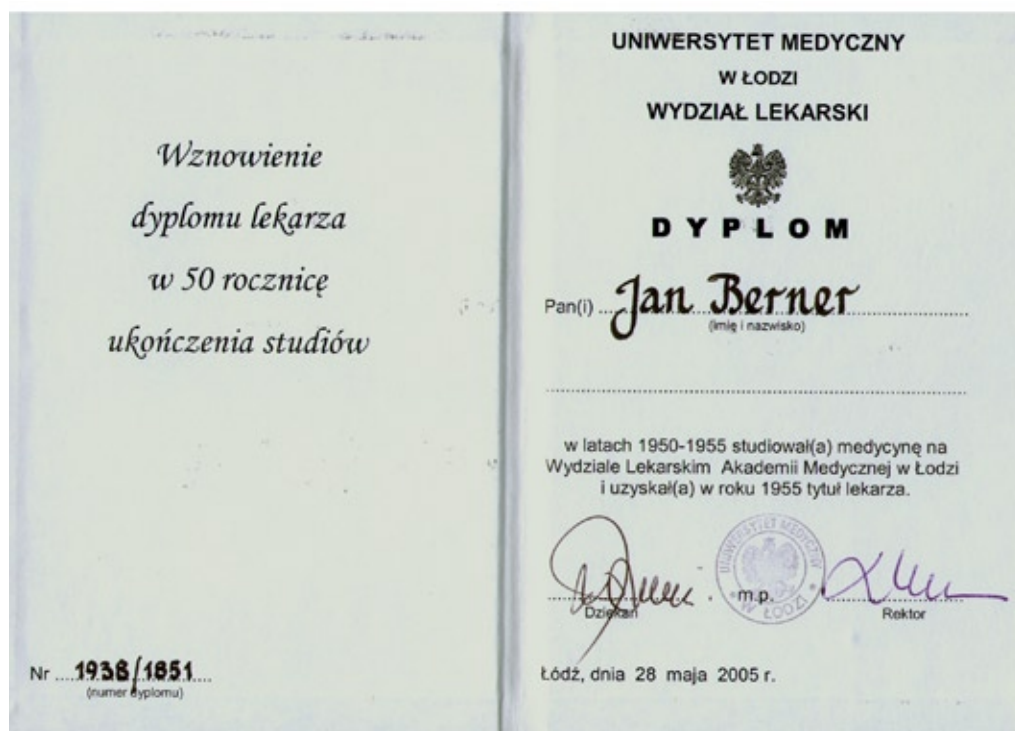

Udział w Uroczystości Święta Wojska Polskiego i Cudu nad Wisłą

Gratulacje
od Starosty Pabianickiego

28 listopada 2015 roku obchodziłem z kolegami i koleżankami 60-lecie zakończenia studiów w AM w Łodzi. Z okazji tego niezwykłego zjazdu rocznika 1955 pod patronatem JM Rektora prof. Pawła Górskiego z udziałem prorektora prof. Radzisława Kordka – miałem zaszczyt i przyjemność pełnić funkcję przewodniczącego komitetu organizacyjnego. Współpracowali ze mną z zaangażowaniem koledzy: Janusz Greger, Andrzej Frontczak, Janusz Borowski, i przedstawicielka Uniwersytetu Medycznego pani Janiną Ostrowska. Jubileuszowy Zjazd zorganizowaliśmy w Muzeum Miasta Łodzi w Pałacu Poznańskich. Uczestnicy przeżyli niezwykle spotkanie po latach sześćdziesięciu i „ponownie znaleźli się” wzruszeni w swojej wspólnie Alma Mater wspominając, podziwiając, i utrwalając o Niej pamięć.

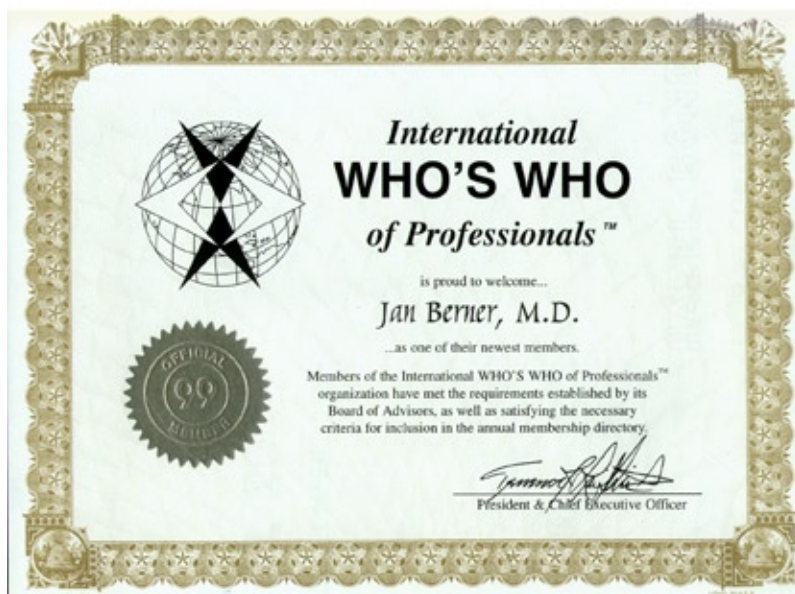

Wznowienie Dyplomu Lekarza

Mam nadzieję, iż w trwającej jesieni nadal będę prowadzić aktywny tryb życia, w którym pozostaną pasje i znajdzie się także miejsce na sport czy turystykę. Jestem natomiast przekonany, że będę nadal wspierany przez moją rodzinę i przyjaciół.

Tradycyjny obiad rodzinny u dziadków

Członkostwo w „Who is Who Professionals

Rozdział X

Pasje chirurga

Rowerowa

Pierwszym zauroczeniem jednoślადami, już w latach dziecięcych była jazda na rowerze otrzymanym od rodziców z okazji 6 urodzin. Z pewnością prezent inspirowany był pasją mojego ojca Stefana, znanego w latach 30- tych kolarza KS Orlę i PTC, mistrza Pabianic i regionu. Po krótkim przeszkoleniu przez ojca oraz kilku wspólnych rowerowych wyprawach, rozpocząłem samodzielną jazdę. Radość trwała do sierpnia 1939 roku, kiedy to ojciec замуrował rowery w rodzinnym domu. Pozostały częste sny o rowerowych wyprawach w ponurych okupacyjnych nocach. Po wyzwoleniu i powrocie do domu odzyskałem wymarzony rower. Odtąd jeździłem nim codziennie do szkoły, a po szkole, graliśmy z kolegami w piłkę rowerową – radość i zabawa były nie do opisanego. Ukoronowaniem fascynacji rowerem było zdobycie sprawności harcerskiej „kolarza” – po przejechaniu (wspólnie z trzema harcerzami) trasy o długości 100 km: Pabianice – Zapusta Mała k. Sieradza – Pabianice.

Motocyklowa

Rok 1947 był początkiem mojej pasji motocyklowej. Nadeszła wówczas powojenna era motorowa, a drogi zdominowały (obok coraz mniej licznych zaprzęgów konnych) motocykle różnych marek i pojemności. Ojciec widząc moje zainteresowanie zaprosił znajomego z motocyklem Sachs tzw. 100-tką (poj. 98 cm³), z nożną przekładnią biegów, celem ew. zakupu. Po wyprowadzeniu motocykla na ulicę miałem się z nim zapoznać. Zanim panowie się zorientowali ja już go uruchomiłem i wypróbowałem, ku dużemu zaskoczeniu, gdyż nigdy nie jechałem motocyklem. Poznałem jednak wiele motocykli wcześniej – odwiedzając często znajomego mechanika (p. Garusińskiego) w jego warsztacie motocyklowym. Ojciec zadowolony z moich umiejętności – kupił Sachsa w nagrodę za dobre wyniki nauki w szkole (II kl. gimnazjum). Od tego momentu moja droga ku motocyklowej pasji została otwarta. Wkrótce zostałem najmłodszym członkiem dawnego klubu mojego ojca, czyli PTC (w 57 osobowej sekcji motocyklowej). Wraz z nimi odbywałem wspólne wycieczki, rajdy i tzw. zjazdy pakietowe na zawody motocyklowe.

Do dziś podziwiam mego ojca, który podjął decyzję wysłania mnie na kurs prawa jazdy do Poznania. Okazało się to możliwe w tamtejszej szkole samochodowo-motocyklowej „Auto-Ster”. Kurs trwał miesiąc, a mieszkalem u sympatycznej rodziny Brzozowskich, która w tym okresie zastępowała mi mój dom. Rozpocząłem kurs w czerwcu, kończąc go egzaminem 30 lipca 1947 r. W trakcie kursu odbywałem zgodnie z programem zajęcia teoretyczne i praktyczne związane ze znajomością silnika, układu hamulcowego i kierowniczego oraz codzienne jazdy samochodem Fiat i motocyklem

Zaświadczenie o ukończeniu kursu
samochodowo-motocyklowego w Poznaniu (1947

w dół, prosto na nasz samochód. Wykonałem wówczas gwałtowny skręt na trawnik i wolny chodnik unikając w ten sposób zderzenia, powracając po tym na jezdnię. Instruktor polecił mi się zatrzymać, pogratulował refleksu pytając czy mogę dalej jechać. Byłem już zupełnie spokojny, wyraziłem ochotę na dalszą jazdę i powróciliśmy do bazy omawiając zdarzenie. Późniejszy egzamin z jazdy samochodem po całym mieście zaliczyłem z wynikiem bardzo dobrym z wyróżnieniem. Na egzaminie z jazdy motocyklem polecono mi jedyne krótki przejazd w obrębie naszej bazy. Po egzaminie teoretycznym, podczas którego usunąłem awarię w układzie elektrycznym w samochodzie co pozwoliło na zwolnienie z wymiany koła, również zostałem wyróżniony. Ponieważ nie ukończyłem jeszcze 16 lat, prawo jazdy zostało mi przesłane z Poznania w terminie późniejszym. Pozwolenie nr. 29225-Urząd Wojewódzki Poznański-Wudz. Komunikacji przesłał mi z dniem 12 marca 1948 roku - uprawniało mnie do prowadzenia po drogach publicznych Rzeczypospolitej Polskiej Samochodów i motocykli.

20 sierpnia 1947 roku udałem się na pierwszą moją prawdziwą wyprawę motocyklową - w zjeździe pakietowym na V Rajd Tatrzański w Zakopanem. Jechaliśmy do

DKW 350 cm³. Miałem też niezwykle okazję pierwszy raz oglądać motocyklowe wyścigi uliczne ze słynnym polskim zawodnikiem Mielochem – motocyklowym Mistrzem Polski z 1938 r. – jeżdżącym na czerwonej wyścigowej DKW i cieszącym się olbrzymią popularnością wśród widzów. Byłem wówczas pod wielkim wrażeniem i dało mi to dalszą inspirację do rozwijania umiejętności. Cały kurs był zresztą bardzo ciekawy. W trakcie jednej ze szkoleniowych jazd samochodem spotkała mnie niebezpieczna przygoda. Podczas prowadzenia samochodu na jednej z ulic pod górę, od jej szczytu wyjechał wóz zaprzężony w dwa konie biegnące galopem

Zakopanego 2 dni, wraz z kolegami z PTC (J. Stańczykiem i Z. Plackiem). Wystartowaliśmy dzień wcześniej przed pozostałą grupą 54 kolegów na mocniejszych motorach. Spotkaliśmy się wszyscy rano przed defiladą otwierającą Zjazd i Zawody, którą miałem zaszczyt prowadzić na moim Sachsie. Rajd Tatrzański zakończył wyścig uliczny, w którym miejsce drugie zajął nasz kolega i mój „idol motocyklowy” Wiesław Dorożyński. W Zjeździe odnieśliśmy duży sukces zdobywając szereg nagród: 1. miejsca dla PTC – za największą liczbę 57 uczestników i za największą liczbę przejechanych km, dla najstarszego zawodnika (Leon Jankowski) i dla mnie, jako najmłodszego zawodnika. Wróciliśmy do Pabianic 27 sierpnia zadowoleni z sukcesu w skali ogólnopolskiej. Dla mnie ta motocyklowa wyprawa utrwaliła drogę ku życiowej pasji. Niestety, wkrótce PTC zostało przez władze komunistyczne brutalnie zlikwidowane 31 grudnia 1949 roku, a nasza sekcja rozwiązana. Zdecydowaliśmy się z całą grupą wstąpić do MRKS „Włóknierz” Pabianice. Odtąd reprezentowałem nasz włókniański klub, startując w rajdach, wyścigach, crossach i okazjonalnie na torze trawiastym i żużlowym – aż do 1958 roku. Początkowo na własnych motocyklach NSU i Zundapp DB 250, a od 1951 r. po włączeniu do kadry w klasie 250 cm³ (obok W. Dorożyńskiego, W. Pawlickiego J. Forstingera, H. Ratajskiego i L. i S. Ornałów) klubową Jawą 250. Później, w klasie 350cm³ startowałem na własnej Viktorii 350.

Motocyklowy Mistrz Okręgu PZM (Łódź 1953).

W latach 1949 – 1956 – 1958 startowałem w zawodach motocyklowych krajowych i międzynarodowych 67 razy. W 30 rajdach zdobyłem 23 medale (11 złotych, 9 srebrnych i 3 brązowe). W 22 wyścigach i 9 motocrossach – 1. miejsca (17), 2. miejsca (10) i 3. miejsca (3). W ramach mistrzostw Okręgu Łódzkiego PZMot zdobyłem tytuły: 1953 – Mistrza Okręgu Łódzkiego w kl. 250cm³, a rok później Rajdowego Mistrza i Mistrza Wyścigowego w kl. 250cm³. W roku 1955 – Mistrza Wyścigowego w kl. 350 cm³. W roku 1956 – Mistrza Rajdowego w kl. 250cm³ i Mistrza Wyścigowego w kl. 350 cm³ oraz Wicemistrza Wyścigowego w kl. 250cm³ i w klasie 500cm³. Mistrzostwo klubu „Włókniarz” udało mi się zdobyć w 1954 roku na Victorii 350.

Kadra motocyklowa MRKS „Włókniarz” Pabianice (1951-1957).

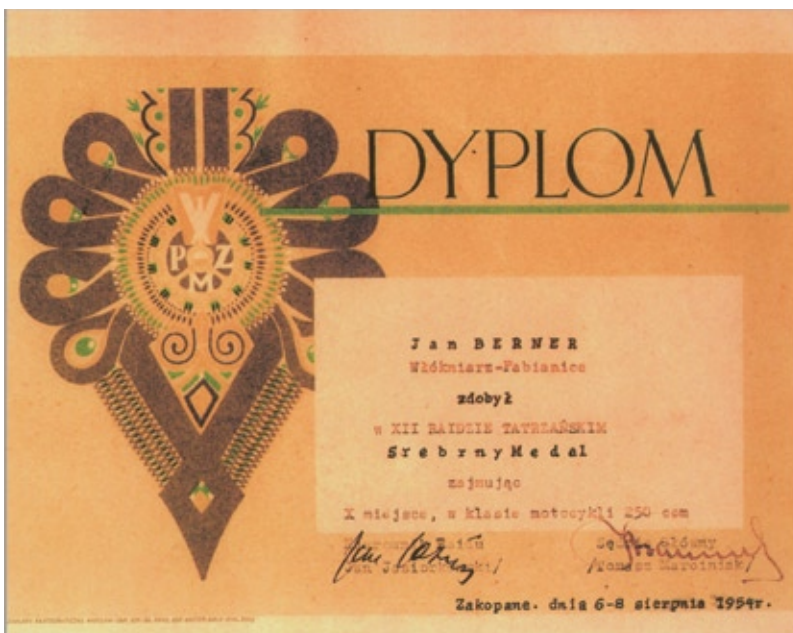
29 czerwca 1952 roku w Gdyni brałem udział w Ogólnopolskim Rajdzie Uniwersalnym „Stoczniovec” (rajd, sekcje obserwowane, cross) z okazji Dni Morza. Zdołałem I miejsce spośród motocykli jednośladowych (poza motocyklami z przyczepą) – uzyskując najlepszy wynik i nagrodę Stoczni Szczecińskiej. Zdołałem brązowe meda-

le w rajdzie obserwowanym do Mistrzostw Polski w Jeleniej Górze (1952) i rajdzie obserwowanym w Bielsku-Białej (1953). W tym samym roku przywiozłem srebrny medal z rajdu obserwowanego w Głownie (1953). III Ogólnopolski Rajd Uniwersalny (1954), organizowany przez zrzeszenie „Włókniarz” w Pabianicach, przyniósł po raz pierwszy i jedyny 1. miejsce i złoty medal w klasyfikacji zespołowej dla naszego zespołu w składzie: W. Dorożyński, W. Pawlicki, J. Berner. W tradycyjnym wyścigu ulicznym w Łowiczu (1954), będącym eliminacją do Mistrzostw Okręgu z udziałem kadry narodowej na motocyklach wyścigowych (Hennek, Kanas, Hajok) odniosłem niemały sukces – w mojej klasie 350cm³ udało mi się „rozdzielić” tych zawodników i zdobyć 2. miejsce, zaraz po Hennku.

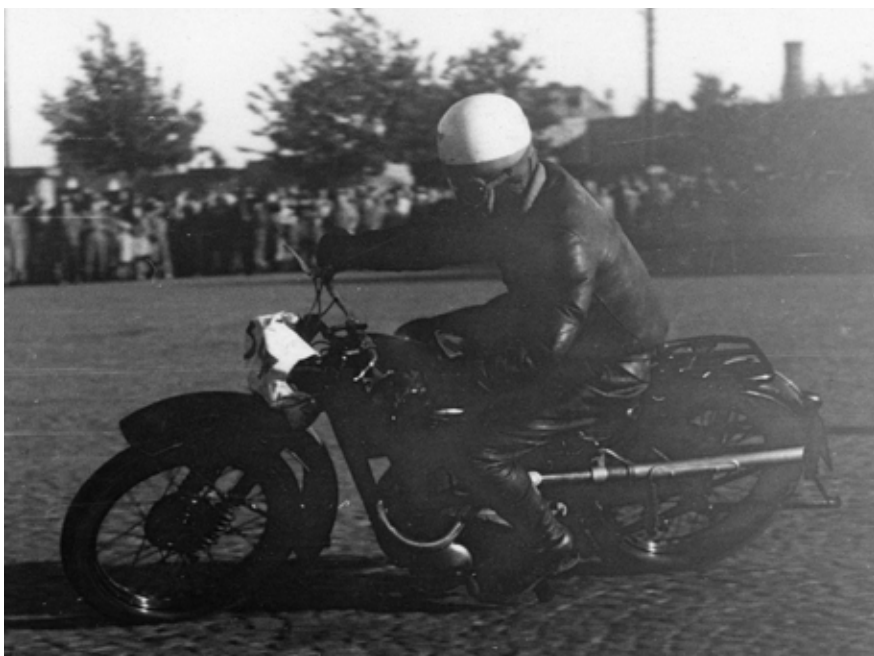

Na trasie Rajdu Tatrzańskiego

Startowałem też 5 razy w Międzynarodowych Rajdach Tatrzańskich, zdobywając m.in. srebrny medal w XII MRT i 10. miejsce w klasyfikacji generalnej (kl. 250 cm³) w 1954 r. W tym Rajdzie miałem przyjemność spotkać na trasie Staszka Marusarza, który na Jawie 250 próbował tej dziedziny sportu i ukończył rajd w dobrej formie. Rajd Tatrzański był najtrudniejszym rajdem w Europie w tym okresie. W drodze do Zakopanego i z powrotem, zatrzymywałem się tradycyjnie w Częstochowie prosząc i dziękując za opiekę Matce Boskiej na Jasnej Górze.

Dyplom srebrnego medalu w XII Rajdzie Tatrzańskim (1954)

Mistrz wyścigowy okręgu PZM w klasie 350 cm³ (motocykl Victoria)

Startując Mistrzostwach Pucharowych Polski w Łodzi (1955) zdobyłem złoty medal. Przed rozpoczęciem sezonu sportowego w 1956 roku, w związku z pracą zawodową i specjalizacją w chirurgii, podjąłem decyzję o zakończeniu kariery sportowej podczas tegoż sezonu. Wobec złego stanu mojej Jawy 250 postanowiłem startować tylko w klasie 350cm³ w wyścigach ulicznych (m.in. na moich ulubionych trasach na ul. Uniwersyteckiej, lotnisku Lublinek, na A. Czerwonej i w Łowiczu). Zdołałem największą dotąd liczbę 30 punktów (w 3 eliminacjach 1. miejsce i raz 2. miejsce) i zakończyłem swój ostatni sezon Mistrzostw Okręgu Łódzkiego. W jednym z tych wyścigów ulicznych próbowałem również swych sił, wcześniejszy dwukrotny Mistrz Polski Włodzimierz Szwendrowski, ale już z mniejszym powodzeniem.

Mistrzowie motocyklowi Okręgu Łódzkiego PZM (1955)

Zakończenie uprawiania wyczynowego sportu motocyklowego i odstąpienie od przygotowań do sezonu 1957 było „duchową burzą” na ścieżce motocyklowej fascynacji. Moją działalność poświęciłem wówczas sprawom sekcji motocyklowej Włókniarza, pabianickiego klubu motocyklowego LPŻ, turystyce motocyklowej i obowiązkom w Zarządzie Okręgu PZMot w Łodzi. Wydarzeniem najbardziej łagodzącym ten trudny i przejściowy okres w moim życiu (brak startów w zawodach) spowodowało narodzenie się mojej córki Marlenki, a także rozpoczęcie specjalizacji w chirurgii. Dzięki tym wydarzeniom nowy sezon 1957 nadszedł jakby szybciej, a nawet prawie niepostrzeżenie. W międzyczasie dostałem z PZM-otu, w nagrodę za dotychczasowe sukcesy motocyklowe, talon na nową Jawę CZ-350, która jak na motocykl turystyczny miała niezłe osiągi. Kiedy zaproponowano mi następnie przybycie na oficjalny trening 1. wyścigowej eliminacji do Mistrzostw Okręgu (z udziałem zawodników z kadry narodowej) chętnie pojechałem. Organizatorzy i sędziowie powitali mnie serdecznie i zaprosili na parking maszyn, a nawet zaproponowali udział w treningu. Zawahałem się

Oto dwa zdjęcia z XII Akademickich Mistrzostw Świata w Budapeszcie. Powyżej: Duńska w skoku w dal, w którym ustanowiła rekord Polski (6,12 m) zdobywając złoty medal w tej konkurencji. Drugi złoty medal zdobyła Duńska w pięcioboju. Poniżej: akademicki mistrz świata w szpadzie — Złomoch. (Wszystkie zdjęcia fot. CAF)

W dniach 6–8 sierpnia odbył się w Zakopanem XII Raid Tatrzański. Na fot. powyżej: J. Berner (Whikniarz, Łódź) pokonuje trudności trasy

Młodzi mistrzowie sportu
na łamach prasy

przez chwilę, zdając sobie sprawę z możliwości mojej turystycznej maszyny, ale trening i zawody odbywały się na mojej ulubionej trasie (Jaracza-Uniwersytecka) co przeważało i wystartowałem po krótkim przygotowaniu motocykla. Pierwszą połowę trasy jechałem mi się słabo, ale w drugiej poczułem trasę „jak dawniej” i uplasowałem się na 6 pozycji wśród 11 startujących, kwalifikując się do wyścigu głównego. Opanowany przez nagły powrót nastroju z dawnych lat postanowiłem wziąć udział w tym wyścigu. Pojechałem do domu w Pabianicach i zaprosiłem żonę Lidię i ojca Stefana, który zawsze dotąd ze mną jeździł, a żona była na prawie wszystkich zawodach w roku 1956. Pojechali też dwaj przyjaciele motocykliści Wiesiek Bończyk i Wojtek Wendler. Ojciec odradzał mi udział w wyścigu ze względu na turystyczny typ motocykla, ale pomógł w jego przygotowaniu (zwłaszcza odciążeniu) i zgłosiliśmy się na start, ku radości organizatorów i moich przyjaciół.

Mój jubileuszowy, ostatni ogólnopolski wyścig uliczny, zaliczany do Mistrzostw Okręgu Łódzkiego, przebiegał następująco: zostaliśmy ustawieni na starcie w kolejności miejsc uzyskanych na treningu – Kaczorowski, Włodarczyk, Pawlicki (na motocyklach wyścigowych). Ja ustawiłem się na 6. pozycji wśród 10 startujących zawodników. Przed nami było 15 okrążeń. Na piątym z nich „odzyskałem” dawną formę - po 10 okrążeniu byłem na czwartej i minąłem kolegę Pawlickiego. Na przedostatnim okrążeniu „doszedłem” drugiego Włodarczyka i wobec niebywałego dopingu prawie razem wpadliśmy na metę. Zwyciężył Kaczorowski, drugi był Włodarczyk, ja zdobyłem trzecie miejsce przed Pawlickim. Pozostali zawodnicy nie zmieścili się w 110% czasu zwycięzcy w klasyfikacji ogólnopolskiej. W klasyfikacji do Mistrzostw Okręgu zdobyłem pierwsze miejsce. Gratulacji nie było końca, a żona, ojciec i koledzy byli dumni i uradowani. Ten mój ostatni wyścig odmienił moje uczucia i smutki po zakończeniu kariery wyczynowej

w 1956 roku, a pasja motocyklowa już w innej formie pozostała ze mną. Uprawianie tego sportu nauczyło mnie przegrywać i wygrywać, co tak bardzo przydaje się w życiu!

Moje doświadczenia odtąd przekazywałem najbliższym – żona Lidia, a potem córka Marlena Lidia i syn Andrzej Jan zdobyli prawo jazdy na samochód i motocykl, podobnie wnuczek Maciek, a wnuk Rafał ujeżdża skutery. Mam nadzieję, że prawnuczka Pola dołączy w przyszłości do tej grupy. Zawody motocyklowe kontynuuje syn Andrzej, chociaż w innej, także ciekawej formie - turystyki motorowej na zagranicznych trasach, np. wyprawy Morze Bałtyckie- Morze Kaspijskie, w Rejon Kaukazu, na Krym, trasy alpejskie. Wnuk Maciek testuje za to jazdę terenową. Ja dzięki synowi jeżdżącemu wcześniej także na tzw. ścigaczach mogłem również przejść z mojej ery (Jawa, Victoria) i przesiąść się np. na Hondę CBR, na której byliśmy na torze wyścigowym pod Poznaniem. Skorzystałem wtedy z propozycji startu w jednym cyklu, gdzie na prostej udało się osiągnąć ponad 200 km/h., chociaż z trudem utrzymywałem się w grupie. Ostatnio próbowałem Yamahę, utrzymując nienajgorszą jeszcze formę w tej mojej motocyklowej jesieni.

68-letni profesor Berner jeździ 200 km na godzinę

Chirurg na... motorze

Kiedy 68-letni znakomity łódzki chirurg i onkolog, dr hab. Jan Berner słyszy ryk silnika wyścigowej hondy, zapomina o bożym świecie. Nie przepuści żadnej okazji, by wskoczyć na siodełko szybkiego motocykla i rozpędzać go do 200 kilometrów na godzinę. Tyle właśnie „wydusił” z wyczynowej hondy w ubiegłym roku, na torze wyścigowym w Poznaniu.

Czytaj str. 3

Motocyklowa pasja pana profesora trwa już od ponad pół wieku...

Motocyklowa pasja

Szybowcowa

Lotnictwem zainteresowałem się, obserwując walkę powietrzną nad Pabianicami w pierwszym dniu wojny 1939 roku. Zauważyłem najpierw na niebie armadę samolotów z czarnym krzyżem. Z pobliskiego lotniska polowego wystartowało do nich 9 polskich myśliwców - prosto w środek tej grupy. Z zapartym tchem obserwowałem walkę powietrzną, w której 3 samoloty ze smugą dymu (w tym dwa niemieckie), odlatywały poza miasto. Niemiecka eskadra zawróciła nie wykonując zadania. Od ojca zmobilizowanego do swej jednostki wojskowej, wykonującego w tym czasie zadanie osłony niemieckiego pilota przed tłumem ludzi, dowiedziałem się, iż uratował się na spadochronie po zestrzeleniu w walce. Ojciec, podoficer WP i artylerzysta, po wykonaniu zadania udał się na miejsce swego przydziału w IV PAC w Łodzi. Podczas wyzwalań nas od

W szkole szybowcowej w Mrągowie (1950).

okupanta (18-19 stycznia 1945) przez wojska radzieckie – obserwowaliśmy wieczorem oświetlenie tzw. choinkami na spadochronach. Następnego dnia przed południem w trakcie hitlerowskiego bombardowania naszego miasta – oglądałem niesamowitą walkę powietrzną niemal nad dachami domów, w której samoloty z czerwoną gwiazdą przepędziły niemieckich najeźdźców zdobywając olbrzymią przewagę w walce. Odtąd pojawiły się u mnie marzenia o lotnictwie.

Pogłębiły je literatura i poznanie historii polskiego lotnictwa oraz sukcesy m.in. Żwirki i Wigury, udział w bitwie o Anglię w czasie II wojny światowej i zainteresowanie tematyką polskich myśliwców oraz samolotu „Łoś” uznanego za najlepszy w tej klasie w Europie. Z czasopism lotniczych, które wtedy czytałem, poznałem również wyczyny naszych szybowników i szybownictwo. Wtedy to, podczas uczęszczania do II LO dowiedziałem się o organizowanym w Pabianicach kursie szybowcowym. Wraz z kolegą z klasy Tadekiem Lachowiczem zapisaliśmy się na kilkutygodniowy kurs, przeszliśmy badania lekarskie i uzyskaliśmy I stopień oraz zostaliśmy zakwalifikowani do szkoły szybowcowej w Mrągowie.

Kurs ten rozpoczynał się tuż po egzaminach maturalnych (1950). W czerwcu wyjechaliśmy do Mrągowa i rozpoczęliśmy szkolenie i loty w 2 etapach. W pierwszym loty z lin na wzgórzach (szybowiec SG 38) i w drugim za wyciągarką na lotnisku (Salamandra, Jerzyk, Bocian). Szkoleni byliśmy w 2 eskadrach. W jednej z nich pełniłem funkcję z-cy dowódcy eskadry. W trakcie szkolenia mieliśmy dwa dni urlopu na bal maturalny w Pabianicach, na który przyjechaliśmy z Tadekiem w stalowych lotniczych mundurach robiąc „furorę” w szkole i na ulicy. Po ukończeniu kursu uzyskaliśmy II stopień pilota szybowcowego (z odznaką 2 mewek) i możliwość dalszego rozwoju w Aeroklubie Łódzkim rozpoczynając zdobywanie trzeciego stopnia i Srebrnej Odznaki. Tym samym młodzieńcze marzenie przerodziło się w pasję szybowcową.

Po kontroli techniki pilotażu II i III stopnia KTP na „Żurawiu”.

Syn Andrzej po akrobacji „Bocianem” – z ojcem na Lublinku (AŁ 1982)

Po wakacjach rozpocząłem studia w Akademii Medycznej. Niestety na III roku wydziału lekarskiego coraz więcej zajęć i dwie sportowe pasje (motocyklowa i szybowcowa) musiały zostać ograniczone.

Loty odbywały się na lotnisku w Dąbrówce, potem w Aleksandrowie dwa razy w tygodniu przez cały dzień, bez żadnych ulg ze strony Aeroklubu.

Chcąc ukończyć studia, z żalem zrezygnowałem z uprawiania wspaniałego sportu szybowcowego. W następnych latach, mając kolegów ze szkoły szybowcowej (później będących pilotami LOT-u, instruktorami pilotażu w Aeroklubach), miałem okazję polatać z nimi Wilgą czy wspaniałym „Biesem” z kolegą Andrzejem L., który po moim 15 min. locie – wykonał ze mną serie akrobacji z lotem nurkowym nad moim domem, z obserwującą nas moją małżonką, kończąc efektowną „beczką” pod cumulusy.

W czasie profesorskiej wizyty w USA spotkała mnie również niesamowita przygoda podczas lotu prywatnym samolotem odrzutowym do St. Louis. W trakcie lotu nad „srebrną wstęgą” Missisipi (na wysokości ok. 14000 m. i z szybkością ok. 800 km/h) odwiedził nas kapitan zostawiając przy sterach 2-go pilota i zaproponował mały poczęstunek. W czasie rozmów na tematy lotnictwa wspominałem o mojej pasji szybowcowej i motocyklowej, a także lotów z kolegą instruktorem samolotowym wspaniałymi polskimi Biesem i Wilgą. Po tych informacjach kapitan zaprosił mnie do kabiny pilotów, gdzie spotkała mnie niezwykła niespodzianka. Po krótkim instruktarzu siadłem na kilka minut za sterami naszego samolotu odrzutowego LEAR JET 55, co do dziś pozostaje niezwykłym przeżyciem, które doskonale pamiętam. Kilka minut lotu, pod kontrolą pilota, pozwoliło doznać niezwykłego uczucia i wrażenia, niezapomnianego do dziś.

Kurs w ośrodku szkolenia
spadochronowego
w Nowym Targu

Syn Andrzej z ojcem przed startem swoją motolotnią na lotnisku Lublinek

Otwarcie Dni Pabianic w trakcie lotu balonem
z wice-mistrzynią Polski

Podobne odczucia miałem otwierając jako prezydent Dni Pabianic – była to okazja do lotu nad miastem balonem sterowanym przez mistrzynię Polski.

Niemniej miłą przygodą lotniczą było dla mnie zaproszenie razem z synem Andrzejem (także pilotem szybowcowym) do Szkoły Orłąt w Dęblinie. W programie naszej wizyty poza spotkaniem i zwiedzaniem Szkoły i Muzeum był lot samolotem śmigłowym w rejonie Dębina, bliższe poznanie Iskry (polskiego samolotu odrzutowego), sprawdzian strzelania z wojskowego pistoletu do tarczy (w którym najlepszy wynik uzyskał Andrzej, a ja zająłem 2. miejsce – w grupie kilku oficerów) oraz ćwiczebny lot bojowym samolotem odrzutowym na symulatorze. Wypadłem nieźle w czasie wykonania zaprogramowanego zadania, niestety gorzej było podczas lądowania. Nasza wizyta zbliżyła nas do nowoczesnego

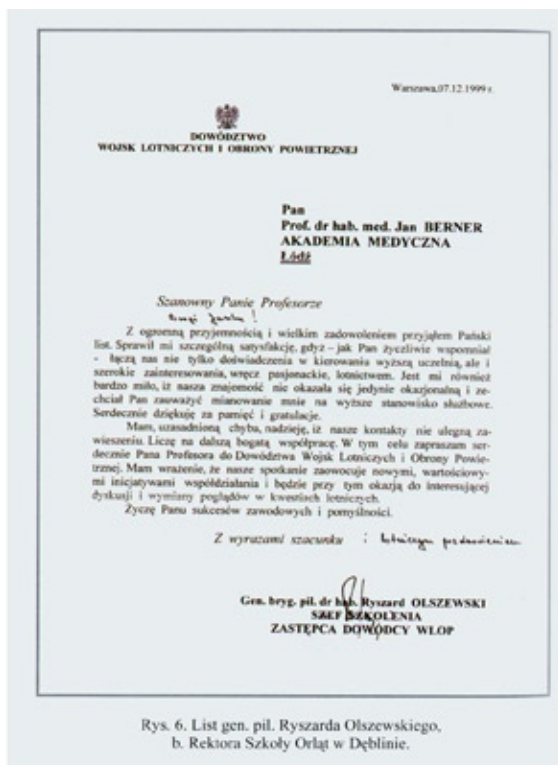
lotnictwa i przypomniała młodzieńczą pasję. Późniejsze spotkanie z Rektorem Szkoły Orłąt i b. Dowódcą Sił Powietrznych Kraju gen. prof. Ryszardem Olszewskim na jego wspianym wykładzie na pabianickim Uniwersytecie Trzeciego Wieku pogłębiło naszą przyjaźń i fascynację polskim lotnictwem.

Opisując moje pasje, jestem przekonany, iż podstawą do ich rozwoju było harcerstwo, jego idee i wielostronna działalność w szerokim kontakcie z przyrodą oraz zainteresowanie się sportem.

W dzieciństwie pochłaniała mnie jazda na rowerze i na łyżwach. W szkole od 1945 roku uprawiałem piłkę nożną i ręczną, siatkówkę, biegi, boks, a także grę w szachy. Później także pływanie, lekkoatletykę, zwłaszcza biegi krótkie, narciarstwo, tenis stołowy i ziemny oraz jazdę konną w AKJ. Uważam, że sport, a także turystyka mają niewątpliwie wpływ na naszą dobrą kondycję i w efekcie na zdrowie, więc powinny mieć swoje miejsce w naszym życiu. Jeśli zainteresowania nasze pogłębiają się i pojawiają się pasje to daje to także ubarwienie życia i jak sądzę także pewny rozwój naszych osobowości.

Za sterami samolotu Lear Jet 55 w trakcie lotu z Dallas do St. Louis

Rys. 6. List gen. pil. Ryszarda Olszewskiego,
b. Rektora Szkoły Orłąt w Dęblinie.

List Rektora Szkoły Orłąt w Dęblinie gen. dyw. prof. R. Olszewskiego

Lot „Biesem” - akrobacje z kolegą instruktorem po starcie z lotniska Lublinek

32 BAZA LOTNICZA

**Prezydent
Miasta Pabianic**

Pan prof. Jan BERNER
Stanisław Pabian Pabianice

W związku z zakończeniem mojej służby na stanowisku dowódcy 32 Bazy Lotniczej, skierowaniem i rozpoczęciem studiów stacjonarnych w Maxwell USA, pragnę serdecznie podziękować za okazane wyrazy sympatii, wszelką pomoc, życzliwą współpracę oraz utrzymywanie bardzo dobrych kontaktów z dowództwem przez mnie jednostkę. Nasza współpraca to dla mnie szczególnie cenne, które zaliczam do swoich najwspanialszych osiągnięć służbowych.

Korzystając z okazji chciałbym złożyć Panu serdeczne życzenia zdrowia, radości, wszelkiej pomyślności, sukcesów zawodowych, a także szczęścia w życiu osobistym.

Pani Pabianice

Szczególnie gorąco dziękuję za owocną i pełną wzajemnej sympatii współpracę. Cenię sobie niezwykłą łączącą nas przyjaźń. Stanowi ona dla mnie powód do dumy i satysfakcji. Pragnę kontynuować ją w przyszłości.

2 listy w tym podziękowanie
**Dowódca
32 Bazy Lotniczej**
ptk dypl. pil. Adam ŚWIERKOCZ

Łask, maj 2006r.

List od dowódcy 32. Bazy Lotniczej w Łasku

Rozdział XI

Rodzina i przyjaciele w życiu chirurga

Chirurg w rodzinie

Rodzice Janka: Mama Aleksandra i Ojciec Stefan (1939).

Świadectwa urodzenia i chrztu

Rodzina Bernerów, Łaskich, Brzozowskich i Trąbskich

Swoją rodzinę założyłem na samym początku mojej chirurgicznej drogi – 5 maja 1956 roku w prastarym kościele p.w. św. Mateusza i Wawrzyńca w Pabianicach, poślubiłem Lidię z rodu Łaskich. W uroczystości brała udział liczna rodzina i przyjaciele. Byli wśród nich koledzy – motocykliści, klubu MRKS Włókniarz. Gdy wychodziliśmy z kościoła, powitali nas głośnym rykiem swoich maszyn. W prezencie ślubnym otrzymaliśmy od nich zegar, który po dziś dzień sprawnie działa. W eskorcie 25 motocykli przejechaliśmy przez miasto do fotografa i później do domu.

W kolejnych dniach szef oddziału chirurgicznego dr Michał Dobulewicz, składając życzenia, powiedział mi znamienne słowa: „Dobrze, że założyłeś rodzinę, bowiem chirurg powinien mieć uporządkowany tryb życia. Żona i dzieci będą nie tylko radością życia, ale także najlepszym wsparciem w realizowaniu twego chirurgicznego powołania. Niechaj całą Waszą rodzinę Opatrzność ma w opiece!”.

Apostolskie Błogosławieństwo od Ojca Św. Jana Pawła II

Żona Lidia – absolwentka II LO im. Królowej Jadwigi w Pabianicach i Ogniska Muzycznego (fortepian). Ukończyła Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Łódzkiego. Została nauczycielką matematyki w Technikum Ekonomicznym w Pabianicach. Była stypendystką ONZ w IBM w Brukseli i informatykiem w ZETO oraz wykładowcą w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi. Współpracowała z Katedrą Onkologii AM w Łodzi. Z czasem uznała chirurgię za uprzywilejowaną w naszym życiu. Zawsze wspierała mnie w działalności naukowej. W roku 2003 utworzyła w Pabianicach Uniwersytet III Wieku. Zapalona do turystyki i aktywnego trybu życia (pływanie, narciarstwo, codzienna gimnastyka). Jest miłośniczką kultury: teatru, opery, filharmonii. Posiada prawo jazdy na samochód i motocykl.

PREZYDENT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Państwo
Lidia i Jan
BERNEROWIE

Szanowni Państwo, Szanowni Jubilaci!

Proszę o przyjęcie najserdeczniejszych życzeń i gratulacji z okazji rocznicy ślubu. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej posiada zaszczytny przywilej odznaczania par małżeńskich Medalem Za Długoletnie Pożycie Małżeńskie. Jest to – wśród polskich odznaczeń – medal szczególnie. Otrzymuje go bowiem dwoje ludzi, których wspólne rodzinne życie jest powodem do dumy i radości dla najbliższych, a także wzorem i przykładem godności, lojalności i wierności jako wartości fundamentalnych.

Medal ten jest symbolicznym wyrazem uznania, jakie żywią władze Rzeczypospolitej dla wartości życia rodzinnego oraz wagi, jaką przywiązują do pomyślności każdej rodziny, do siły moralnej promieniującej z trwałego, zgodnego i szczęśliwego związku małżeńskiego. Odznaczenie to jest również publicznym wyrazem wdzięczności za ofiarny, codzienny trud, za siłę w pokonywaniu przeciwności losu, za wspieranie się wzajemne w niezłomnej realizacji małżeńskiej przysięgi, za odpowiedzialność i poświęcenie w wychowaniu dzieci dla pożytku rodziny i chwały ojczystego kraju.

Jestem najgłębiej przekonany, że swoim małżeńskim życiem w pełni dowiedliście Państwo, że ten Medal trafia w najgodniejsze ręce. Do słów serdecznych gratulacji dołączam najlepsze życzenia wielu jeszcze lat wspólnego pożycia, zdrowia i rodzinnego szczęścia.

Lech Kaczyński

Warszawa, dnia 31 maja 2006 r.

List Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego

Córka Marlena Lidia – absolwentka II LO im. Królowej Jadwigi i Szkoły Muzycznej (fortepian). Jest dr n. med., specjalistą w zakresie ginekologii i położnictwa, adiunktem w Klinice Patologii Ciąży UM w Łodzi – zafascynowana położnictwem. Jej pasje to podróże i dobra kuchnia. Jest aktywną narciarką. Posiada samochodowe i motocyklowe prawo jazdy. Wraz z mężem Zygmuntem ma troje dzieci, które wprowadzają do naszego życia wiele radości, satysfakcji i dumy. Wnuk Rafał Zygmunt ukończył Stosunki Międzynarodowe na UŁ. Wnuczka Berenika Marlena jest młodym lekarzem w trakcie specjalizacji w radioterapii, a z mężem Robertem mają czternastomiesięczną córeczkę Polę. Wnuk Maciej Jan jest studentem architektury na PŁ. Wszyscy lubią turystykę, uprawiają sporty, a wśród nich najbardziej narciarstwo, które starałem się w nich zaszczepić (z powodzeniem), kiedy byli jeszcze dziećmi. Posiadają prawo jazdy na samochód, a Maciek także na motocykl.

Syn Andrzej Jan – absolwent II LO im. Królowej Jadwigi i Szkoły Muzycznej. Lekarz-chirurg, dr n. med. specjalista chirurgii onkologicznej i adiunkt w Klinice Chirurgii Onkologicznej. Od wczesnej młodości kocha i uprawia sport (obecnie narciarstwo, żeglarstwo i turystykę motocyklową, kiedyś także szybownictwo, motolotniarstwo i judo oraz jeździectwo (AKJ)). Jest spadkobiercą mojej chirurgicznej pasji. Z żoną Małgorzatą mają córkę Ięgę Lidię, która jest studentką psychologii na UŁ. Ma szerokie zainteresowania – od artystycznych (śpiew, skrzypce) do sportowych (siatkówka, narciarstwo, żeglarstwo i jeździectwo).

Niezależnie od mojej chirurgicznej pasji – zawsze znajdowałem czas dla dzieci i wnucząt, a teraz także dla prawnuczki Poli. Chcę, bowiem im przekazywać moją wiedzę o życiu, miłości do ludzi i przyrody, wierze oraz do muzyki, sportu, a także tolerancję i szacunek dla każdego człowieka.

Chirurg okiem rodziny i przyjaciół

Żona Lidia

To wielki dar natury by móc zajmować się tyloma dziedzinami z takim entuzjazmem i poświęceniem jak autor „chirurgicznej pasji”. Nie łatwo obok siebie widzieć drugiego człowieka, małego czy dużego, potrzebującego pomocy i nie tylko tego co na „wyżynach”, ale także tego „maluczkiego”. Taka filozofia życia to podstawa tego by w medycynie – chirurgii znaleźć swoje miejsce i pasję. A to z kolei może również umacniać życie osobiste, rodzinne i zawodowe.

Córka Marlena Lidia

Moje dzieciństwo było bardzo szczęśliwe. Odkąd pamiętam, w życiu i w domu, wszystko było poukładane, miało swoje miejsce i czas. Już jako mała dziewczynka wiedziałam, że mój Tata jest lekarzem, a to oznaczało dla Niego określone obowiązki – praca bez ram czasowych, dyżury w dni powszednie i święta. Kiedy jednak miał czas wolny, to większość poświęcał go mnie i mojemu Bratu. W zależności od pory

roku, rodzaju pogody inicjował zabawy w ogrodzie, wycieczki rowerowe za miasto, do lasu, gry w piłkę siatkową, nożną, ręczną czy w badminton. Jeszcze jako małe dzieci byliśmy uczeni jazdy na nartach i łyżwach przez najlepszego „trenera”, a później już razem jeździliśmy doskonaląc styl i technikę jazdy. Bardzo lubiliśmy wspólne z Rodzicami wypad nad rzekę, w okolicę Kolumny koło Łasku, gdzie uczyliśmy się pływać, wymyślaliśmy różne zabawy i organizowaliśmy super pikniki. Podczas tych zabaw i sportów dochodziło niejednokrotnie do różnych niegroźnych urazów i obrażeń. Pamiętam, że bardzo lubiłam „asystować” Tacie podczas udzielania pierwszej pomocy, opatrywaniu ran czy unieruchamianiu kończyn.

Będąc w starszych klasach szkoły podstawowej interesowałam się funkcjonowaniem organizmu człowieka i problemami zdrowotnymi. Razem z moją koleżanką, z ławki szkolnej, Magdą Ziembówną wymyśliłyśmy pogadanki na tematy zdrowia, odżywiania i dojrzewania. Nasi rodzice nie odmówili i po porozumieniu z wychowawczynią, mama Magdy dr Halina i mój Tata Jan, poprowadzili z ogromnym zaangażowaniem takie nietypowe lekcje dla nas, naszych koleżanek i kolegów.

Upłynęło kilka lat. Podczas nauki w szkole średniej, w klasie mat.-fiz., do której uczęszczałam, dojrzewała myśl o studiowaniu medycyny. Udało mi się kilka razy namówić mojego Tatę, aby zabrał mnie na nocny dyżur, niezrażona przedstawianymi trudnościami. Było to niesamowite przeżycie i początki trudnej drogi związanej z medycyną. Rodzice byli pozytywnie nastawieni do mojej decyzji, pomagali i wspierali mnie, nie tylko w tamtym czasie.

Pamiętam, jak na I roku studiów, powtarzaliśmy, razem z Tatą, anatomię, oczywiście po polsku i po łacinie, przed kolokwiami, a później przed egzaminami. Przyznać muszę, że mój nauczyciel był wymagający, ale bardzo wyrozumiały i cierpliwy. W czasie studiów zawsze mogłam liczyć na Jego pomoc merytoryczną w wyjaśnianiu medycznych zawiłości, dyskusję i wymianę poglądów. Jako studentka medycyny widziałam i wiedziałam, jak trudna i odpowiedzialna jest praca w Klinice. Poznałam wielu wspaniałych ludzi pracujących razem z moim Tatą, odegrali Oni wszyscy różne, ważne role. Profesor Andrzej Alichniewicz, wybitny chirurg, dystyngowany Pan Profesor w „muszce” i jego niezwykle zespół: dr Bogdan Janowski, prof. Adam Sołtysiak, dr Ryszard Kujawski, dr Bronisław Serafin, dr Andrzej Kling oraz młodzi lekarze: dr Jerzy Okraszewski, dr Adam Dziński (dziś znany, wybitny profesor chirurgii kolorektalnej) i wielu innych. Choć zespół był niejednorodny, z różnymi poglądami politycznymi, to mimo wszystko był zgrany, a wówczas nie było to łatwe. Wszelkie spory i dyskusje i tak kończyły się na chirurgii, bo to ona była najważniejsza.

W roku 1981, w niezależnych, demokratycznych wyborach akademickich mój Ojciec został wybrany Dziekanem Wydziału Lekarskiego, byłam bardzo dumna, ale też świadoma wagi i ceny jaką niósł ten wybór. W naszym kraju zaczynały się lepsze czasy, ale ciągle jeszcze były one trudne. Stawiał czoła tym czasom bardzo dzielnie, stojąc zawsze po stronie prawdy, uczciwości i dobra dla drugiego człowieka.

Odtąd swój czas dzielił między pracę w Klinice przy pacjencie i ze studentami, a administrowaniem w Uczelni. Choć czasu wolnego raczej ubywało, zawsze coś było dla nas, a szczególnie dla Wnuczek i Wnuków, przychodzących kolejno na świat. Sfera rodzinna była jakby nienaruszalna.

Ponowny wybór na Dziekana, a kilka lat później na najwyższy i najważniejszy urząd w uczelni wyższej – Rektora Akademii Medycznej sprawiły, że my jako Rodzina poczuliśmy się niewyobrażalnie wyróżnieni przez życie. Byliśmy bardzo dumni. Dziś wydaje mi się, że zbyt słabo okazywaliśmy Tacie nasze uczucia i emocje. Może powodowała to zbyt skromność, a może nadmierna pokora wobec wyróżniających nas zdarzeń losu.

Te wszystkie dni, tygodnie, miesiące i lata wypełnione były ciężką pracą, obowiązkowością i ogromną dyscypliną. Każdego dnia o godz. 8 rano obowiązkowo odprawa lekarska w Klinice Chirurgii Onkologicznej, konsultacje i najważniejsze ze wszystkiego zabiegi operacyjne: skomplikowane, wielogodzinne, ratujące życie i zdrowie, a czasem tylko nieznacznie przedłużające pacjentowi pozostały czas.

Wszystkie obowiązki chirurgiczne i akademickie godzone były znakomicie, to niewątpliwa zasługa mojego Taty, ale nie można pominąć ludzi, z którymi pracował na co dzień. Zespół lekarzy, który stworzył w Klinice, mogę porównać do niezwyklej budowli, w której każdy element jest bardzo ważny, spełnia bowiem określoną rolę i ma swoje miejsce. Po latach niektórzy z nich zostali Kierownikami / Ordynatorami w innych placówkach medycznych, tak jak prof. Marek Zadrozny czy prof. Michał Tenderenda.

Inni nadal pracują w Klinice poświęcając się, z pełnym oddaniem, rzetelnością i ogromną wiedzą, pracy chirurgicznej – dr med. Andrzej Berner, dr med. Jarosław Jakubik, a inni, jednocześnie, niełatwej pracy dydaktyczno-naukowej – dr Piotr Pluta, lek. Robert Pierzchała.

Dla niestrudzonych lekarzy, gorliwych nauczycieli, wybitnych naukowców szczególne znaczenie mają pozostawione po sobie dzieła. Tymi dziełami dla mojego Ojca są jego wychowankowie i następcy, jak również wszystko to czego nauczył w zakresie chirurgii. Wiem, że jest dumny ze swoich następców: prof. dr hab. Arkadiusza Jeziorskiego, będącego aktualnie Kierownikiem Kliniki Chirurgii Onkologicznej UM i prof. dr hab. med. Janusza Piekarskiego, będącego zastępcą Kierownika Kliniki i prodziekanem Wydziału Lekarskiego ds. Nauki UM.

Pełniąc funkcje Dziekana i Rektora UM kierował dziesiątkami pracowników i studentów, co z pewnością wymagało precyzyjnego planu i konsekwencji działania. To nie była droga usiana płatkami róż. Jednak starał się zawsze znaleźć właściwe rozwiązanie i nikogo przy okazji nie skrzywdzić. Na swojej akademickiej – uczelnianej drodze spotkał wielu niezwyklej i wybitnych ludzi, nie sposób wymienić ich w tym miejscu. Wspomnę jednego z nich – to prof. dr hab. med. Jerzy Bodalski, wybitny

pediatra, człowiek wielu pasji, który niejedną wolną wieczór czy weekend przedyskutował z moim Tatą rozwiązując ważne problemy Uczelni, medycyny i społeczno-moralne. Kiedy nastąpił moment zakończenia czynnej pracy zawodowej i akademickiej, postanowił rozszerzyć swoje, i tak już od dawna istniejące, działania społeczne. Niewątpliwie przydatne okazały się umiejętności organizacyjne, hierarchia wartości i ważności podejmowanych decyzji. I tutaj, podobnie jak w chirurgii, najważniejszy był i jest człowiek, co jednak nie było i nie jest taką samą wartością dla innych, z którymi miał i ma dziś do czynienia.

Na zakończenie, choć to nie oznacza, że mniej ważne, nawet myślę, że najważniejsze to rola Rodziców, mojej babci Aleksandry i dziadka Stefana, bo to Oni wyznaczyli drogę w życiu uczciwą, pracowitą, konsekwentną, moralną i pokazali, że dom i rodzina to wartości podstawowe, a patriotyzm i „Ojczyzna to wielki, wspólny obowiązek.” Jest jeszcze Ktoś, kto odegrał i nadal odgrywa najważniejszą rolę w życiu mojego Taty. To moja Mama, Lidia. Otóż myślę, że bez jej udziału organizacja pracy zawodowej i naukowej, obowiązki uczelniane i akademickie wynikające z pełnionych funkcji, a także społeczne i oczywiście domowe byłyby trudne, a niektóre niemożliwe do zrealizowania. Mój Tata wie, zawsze wiedział, że może liczyć na jej wsparcie, radę, przedyskutowanie problemu, choćby późno w nocy, a w trudnych momentach na wskazanie właściwego rozwiązania. To wszystko możliwe jest dzięki niezwykłemu związkowi moich Rodziców, ich wzajemnej miłości, zaufaniu, szacunku, tolerancji, partnerstwu i przyjaźni. Mogę śmiało powiedzieć, macie szczęście, masz szczęście.

Jestem pełna podziwu dla Ciebie i tego co robisz w życiu, jestem dumna, że jestem Twoją córką.

Zdobywcy Pucharu w I Rowerowym Rajdzie Dookoła Pabianic (2001)

Syn Andrzej Jan

Pierwsze „prawdziwe” spotkanie z chirurgią zawdzięczam osobiście mojemu ojcu. Udało mi się namówić Go na moje uczestnictwo w ostrym dyżurze chirurgicznym w Szpitalu im. Pirogowa w Łodzi. Oczywiście było to uczestnictwo nieoficjalne, gdyż miałem zaledwie 7 lat (do szkoły podstawowej w Pabianicach poszedłem w 6 roku życia). Z ogromnym zaciekawieniem obserwowałem popołudniową pracę na dyżurze, a więc: obchód, opatrunki, drobne dyżurne interwencje. Ponieważ był już późny wieczór, zostałem położony spać, w pokoju lekarza dyżurnego. To samo w sobie było dla mnie już ogromnym przeżyciem. W środku nocy zostałem obudzony przez dyżurującą pielęgniarkę i zaprowadzony na blok operacyjny, gdzie mój tata właśnie operował pacjenta z kolegami. Obserwowałem zabieg z miejsca dla studentów z nieopisanym zachwytem, czując jakbym zdobywał jakąś wiedzę tajemną. Widok sali operacyjnej i nastroj skupienia zespołu operującego, wszystkie światła, sprzęty, blok operacyjny zrobiły na mnie niesamowicie silne wrażenie. To wszystko na dobre rozbudziło moje zainteresowanie chirurgią. I tak już pozostało do dziś!

Wnuk Rafał Zygmunt

Na wstępie chciałbym zaznaczyć, że rola, która przypadła mi w czasie powstawania tej publikacji, dała mi szansę bycia drugą po Autorze osobą, która poznała ją w całości, jeszcze zanim ukazała się ona drukiem. Moim zadaniem było bowiem złożenie wszyst-

Wizyta św. Mikołaja podczas Wigilii 2015 roku

kich rozdziałów w całość, wstępna korekta i edycja. Przełożyło się to na potrzebę przeczytania tekstu od pierwszej od ostatniej strony.

Muszę przyznać, że dało mi to szansę poznania wielu istotnych wydarzeń, przeżyć, a także sukcesów z zawodowego (i nie tylko) życia Dziadka Jana, o których wcześniej nie miałem okazji usłyszeć. Natomiast te, które już znałem, mogłem sobie przypomnieć lub poszerzyć o cenne szczegóły. Z sentymentem czytałem szczególnie o tych momentach, w których brałem udział osobiście, jak dwumiesięczna wizyta u Dziadka podczas Jego pracy w Libii czy nasza wspólna podróż do Nowego Jorku, które przyniosły wspomnienia, które zawsze już będą żywe w mojej głowie.

Chciałbym jednocześnie wyrazić podziw i podziękowanie za podjęcie wysiłku napisania niniejszej publikacji. Gdyby nie ta decyzja, pewnie i ja i inni czytelnicy nigdy nie byłibyśmy świadomi wielu ciekawych historii i doświadczeń, które stały się udziałem mojego Dziadka. W szalonej codzienności jest nam przecież ciężko znaleźć na tyle dużo czasu, by opowiedzieć sobie wystarczająco dokładnie o różnych szczegółach ze swojego życia.

Wnuczka Berenika Marlena

Obecność chirurga w Rodzinie to temat trochę kontrowersyjny. Mogłoby się wydawać, że człowiek z tyloma wybitnymi osiągnięciami i tytułami swoje życie poświęcił tylko nauce i rozwojowi osobistemu. Nigdy jednak nie było tak w przypadku naszego Dziadka Jana. Wracając wspomnieniami do czasów dzieciństwa nie pozostaje w mojej pamięci poczucie, że ciągle Go z nami nie było. Wręcz przeciwnie, Dziadek poświęcał nam każdą wolną chwilę. Uczył swoje wnuki jazdy na rowerze, łyżwach i nartach, pływania gier w piłkę nożną i siatkową oraz gry w szachy. Każdego z nas szkolił w jeździe samochodem i zapoznał z motocyklem, a wszystkich przygotowywał do uzyskania prawa jazdy. Pamiętam dobrze wszystkie wspólne wakacje i wycieczki oraz wyjazdy zagraniczne. Z Babcią i Dziadkiem zwiedziłam wyspę Kos i siedziałam pod starym platanem, gdzie wg legendy nauczał Ojciec Medycyny Hipokrates. Dziadek ma wiele ciekawych pasji, którymi starał się „zarazić” nas od najmłodszych lat. To nie tylko sport, ale także miłość do przyrody i muzyki. Zawsze chciał, aby jego dzieci i wnuki grały na jakimś instrumencie. Wspólnie z Babcią przypominali nam takie zalecenie, iż każdy kulturalny człowiek powinien przynajmniej raz w miesiącu być w teatrze i filharmonii oraz przeczytać co najmniej jedną książkę. Dziadek jest również wielkim przyjacielem zwierząt. Wszystkim, co potrafi i posiada, chętnie dzieli się z innymi.

Swoją pasję do medycyny „zaszczepił” we mnie od bardzo dawna. Ze swej lekarskiej perspektywy wiem, że jest przedstawicielem grupy, której metodą nauczania młodych lekarzy jest zasada „Mistrz-Uczeń”. Ponadto jest wzorem do naśladowania i autorytetem nie tylko dla młodych chirurgów, ale też dla lekarzy innych specjalności. Zawsze imponowało mi to, że wypełniał z zaangażowaniem swoje obowiązki i nigdy nie uciekał od dodatkowych zajęć/zabiegów, zgłaszając się do nich ochotniczo. Twier-

dził przy tym, iż jest to najlepszy sposób na pogłębianie swoich umiejętności i wiedzy. Kiedy zostałam lekarzem mówił: „*Pamiętaj zawsze, iż w naszym zawodzie najważniejsze jest dobro chorego, a każdemu należy się szacunek. Przez całe życie należy się kształcić i doskonalić, a na drodze naukowej i lekarskiej najważniejszy jest człowiek*”.

Znajomość i pamięć o historii narodu oraz poszanowanie tradycji uważa za istotną w życiu wartość, przy każdej okazji dzieli się z nami wspomnieniami z czasów wojny i okupacji oraz walk o Wolność i Niezawisłość naszej Ojczyzny. W tym celu czynił to także podczas naszych wspólnych wyjazdów i turystycznych wypraw za granicę i po kraju. Dzięki Dziadkowi rozpoczęła się moja przygoda z harcerstwem, które nauczyło mnie wytrwałości, solidnego i punktualnego wypełniania obowiązków w zespole oraz odwagi i umiejętności radzenia sobie w różnych często niełatwych okolicznościach. Podczas jednego z obozów nad morzem odwiedził nas mój Dziadek (też harcerz), aby uczestniczyć w przyrzeczeniu oraz w biegach na orientację. Zaskoczył wtedy wszystkich swoją energią i kondycją fizyczną. Jest dla nas wzorem do naśladowania, nie tylko jako lekarz-chirurg, ale przede wszystkim jako człowiek oddany ludziom, na którego zawsze można liczyć w potrzebie. Podkreśla przy tym, iż w naszym życiu-pracy wśród obowiązków i niezliczonych ważnych, spraw rodzina powinna zajmować miejsce pierwsze.

Pierwsze samodzielne kroki prawnuczki Poli podczas Wigilii w 2015 roku

Wnuczek Maciej Jan

Szkic osobowości, czy opis charakteryzujący wybitną postać prof. dr hab. med., dr. h.c. Jana Bernera z perspektywy zawodu, paradoksalnie jest dla najmłodszego pokolenia ogromnym wyzwaniem. Wynika to z bardzo prostej przyczyny – odmiennych profesji. Jednakże, jako wnuczek Profesora Chirurga, nie jestem całkowicie pozbawiony wiedzy z zakresu chirurgicznej pasji Dziadka. Albowiem, jest ona oparta na niezliczonych opowieściach, historiach z okresu studiów i pracy w wielu ośrodkach opieki medycznej, a nawet na zasłyszanych lekarskich dyskusjach podczas rodzinnych, cotygodniowych spotkań. W moim fragmencie, postaram się najpełniej opisać postać Dziadka z perspektywy wnuczka.

Najważniejszą wartością w życiu Profesora Jana Bernera zawsze była rodzina oraz wszelkie tradycje z nią związane. Jestem przekonany, że każdy z naszych bliskich wymieniłby właśnie ognisko domowe, jako najistotniejszy element w Jego życiu. Zawód chirurga kojarzy się z nieustającą pracą i ciągłymi obowiązkami, a mimo to nigdy nie doświadczyłem sytuacji, w której Głowa Rodziny nie poświęciłaby najmłodszemu Swojej uwagi i cennego czasu. Pamięcią sięgam czasów, kiedy będąc jeszcze Rektorem Akademii Medycznej w Łodzi, potrafił zaraz po powrocie z pracy zasiąść ze mną do stołu i rozegrać nie jedną partyjkę szachów lub mecz cymbergaja. Aczkolwiek, by w pełni zobrazować postawę Dziadka w tej priorytetowej dla niego wartości, nie sposób nie wspomnieć o jeszcze jednej, bardzo ważnej kwestii. Dziadek jest niezaprzeczalnie ekspertem w dziedzinie rodziny, posiada jeden z niewielu znanych mi, najmocniejszych kręgosłupów moralnych. Wiedza, którą dzielił się z nami, nie tylko dotyczyła aspektów medycznych, ale przede wszystkim wartości i tradycji, które czerpał i wyniósł ze Swojego rodzimego domu.

W celu przybliżenia cech zawodowych Dziadka, posłużę się krótką opowieścią, która utkwiała mi w pamięci. Opisywana historia dotyczy minionych lat PRL-u. Obydwoje Dziadkowie pracowali wówczas w Łodzi, a z uwagi na tylko jeden samochód w rodzinie, logistykę transportu musieli zorganizować z należytą starannością. Dziadek odwoził Babcię do pracy w Centrum Komputerowym ZETO przy ul. Narutowicza w niedalekiej odległości od ul. Pomorskiej. Dla mieszkańców Pabianic jest to „druga strona miasta Łodzi”, więc dotarcie tam zajmuje mnóstwo czasu. Jednakże, dojeżdżając na miejsce przed godziną siódmą, w samym centrum Łodzi było za wcześnie na tworzenie się korków. Z tego powodu, powrót do Szpitala im. Mikołaja Pirogowa przy ul. Wólczańskiej nie zajmował Dziadkowi zbyt dużo czasu i już po chwili był na miejscu, tj. w okolicach godziny 7.10-7.15. Ze znanych mi informacji, odprawa na oddziale gdzie pracował, zaczynała się o godzinie 8.00. Św. P. Profesor Adam Sołtysiak, ówczesny współpracownik Dziadka zaobserwował, że On nigdy się nie spóźnia, a co więcej jest zawsze dużo przed czasem. Zaintrygowany Kolega postanowił sprawdzić stan rzeczy, tym samym przychodził z dnia na dzień coraz wcześniej. Zaczął od 7.45, później

była 7.40, następnie 7.30. Przybywszy do pracy o 7.20, Jego szpitalny Kompan był już na miejscu, dlatego nie wytrzymał i zapytał dlaczego tak wcześniej jest na oddziale. Od czasu uzyskania odpowiedzi powrócił do pierwotnego harmonogramu. Opowieść ta dowodzi niezwyklego zorganizowania oraz punktualności Dziadków, zarówno w życiu zawodowy, jak i osobistym. Niezmiennie są dla nas wielkim przykładem, odznaczając się również olbrzymią odpowiedzialnością, systematycznością, wytrwałością, sumiennością oraz pracowitością. Szukając fundamentów wymienionych cech, można dotrzeć do innych pasji Dziadka z lat młodości-studenckich, są nimi harcerstwo i sporty motorowe. Myślę, że właśnie te obydwa zamiłowania wykształciły w Nim, wymienione wyżej cechy i zdolności.

Profesor Jan Berner to także Wielki Humanista. Zawód lekarza z definicji kojarzy nam się z empatią, jednakże większość młodych lekarzy mogłaby się uczyć od Niego podejścia do drugiego człowieka. Kolejna historia, którą chciałbym przytoczyć dotyczy pobytu Dziadka w Libii, gdzie był dyrektorem kompleksu szpitali, obsługiwanych przez polski zespół medyczny. Na początku Swojego pobytu doświadczył niezwyklej sytuacji. Otóż, podążając na wieczorny obchód po jednym z oddziałów, zauważył siedzącego na ławce przed szpitalem człowieka pochodzenia arabskiego. Był to starszy wiekiem portier, który pilnował wejścia do obiektu. Po przywitaniu się z nim i krótkiej rozmowie Dziadek zapytał czy wszystko u Niego w porządku i czy nie chciałby schować się do środka budynku, z uwagi na panujące pustynne, przeszywające zimno. Ten, rzucił dziękując, że czuje się świetnie i nie musi się chować, ponieważ jest przyzwyczajony do takiej pogody. Pożegnali się, a każdy z nich powrócił do Swoich obowiązków. Następnego dnia, podczas spotkania z równorzędnym dyrektorem arabskiego zespołu medycznego, Dziadek dowiedział się, że tym wczorajszym prostym gestem i wręcz banalną rozmową zaskarbił Sobie ogromną sympatię i szacunek większości arabskich współpracowników. Ów starszy Arab opowiadał pracownikom szpitala, że był niesamowicie zaskoczony całą sytuacją. Jeszcze nigdy w życiu nie został przez kogoś potraktowany z tak ogromnym szacunkiem. Smaczku całej historii dodaje fakt, że syn opisywanego portiera był Ministrem w Trypolisie. Jak widać z przytoczonej opowieści, nie warto oceniać ludzi powierzchownie. Czasem niepozornie wyglądająca osoba okazuje się zupełnie kimś innym, niż nam się to wydaje. Dziadek zawsze wpajał nam te zasady, a jego otwartość, serdeczność i życzliwość w stosunku do innych osób, była dla nas bardzo wyraźnym życiowym drogowskazem.

Kończąc swoją wypowiedź, chciałbym przybliżyć jeszcze jedną historię związaną z Dziadkiem Profesorem. W latach szkoły podstawowej zostałem zapytany przez rówieśników o tytuł profesorski Dziadka. „Czy posługuje się On tytułem Profesora zwyczajnego czy nadzwyczajnego?”. I chociaż znałem prawidłową odpowiedź, nie zawahałem się ani sekundy, odparłem „oczywiście NADZWYCZAJNYM”. Gdyż zawsze był, jest i będzie dla mnie i dla całej naszej rodziny Człowiekiem Nadzwyczajnym.

Wnuk Maciek prezentuje motocykl po jeździe terenowej

Wnuczka Iga Lidia

Kiedy zada się pytanie: z czym kojarzy się ludziom zawód lekarza – chirurga onkologa, często słyszy się odpowiedź: „Z ciężką pracą, która wymaga ogromnego pokładu energii, pochłania wiele czasu i silnie obciąża psychikę człowieka”. Od dziecka widzę i słyszę, jak wiele Dziadek poświęcił, by wykonywać swoją profesję w odpowiedni sposób. Jednak tym, co uważam za niesamowite, to umiejętność pogodzenia tak intensywnego życia zawodowego z równie intensywnym życiem rodzinnym. Jako wnuczka, nigdy nie odczułam braku obecności Dziadka w ważnych momentach. Odwrotnie, Dziadek był i jest osobą pragnącą stale umacniać więzy rodzinne. Od zawsze dąży do wspólnych spotkań i wyjazdów, w trakcie których chwile razem spędzone nigdy nie są jednorodne.

Z Dziadkiem mogę spędzić czas zarówno na czytaniu książek czy oglądaniu rodzinnych albumów, jak i na nauce czy uprawianiu sportu, jak narciarstwo czy siatkówka. Dziadek, jako doświadczony lekarz, gwarantuje nam od małego ogromne poczucie bezpieczeństwa. Nie sposób zapomnieć o wszystkich przekazywanych przez Niego wskazówkach i naukach, o tym, jak radzić sobie w sytuacjach trudnych i niebezpiecznych dla zdrowia, zarówno fizycznego jak i psychicznego.

O tym wszystkim można by napisać wiele stron ciekawych opowieści, ale zakończę swoją wypowiedź najistotniejszą kwestią: jestem dumna z mojego Dziadka i mam nadzieję, że uda mi się wziąć z Niego przykład w moim dorosłym życiu.

Chrzest prawnuczki Poli w kościele Najświętszej Marii Panny w Pabianicach
w gronie licznej rodziny i przyjaciół 28 czerwca 2015 roku

Prof. Jerzy Bodalski

Umieszczenie mnie na krótkiej liście swoich przyjaciół przez autora tej książki prof. Jan Bernera sprawiło mi przyjemność. Przyjaźń bowiem nie jest ani umową ani aktem żadnej deklaracji. Rodzi się samoistnie, dojrzewa, żyje, trwa, łączy ludzi niewidzialnymi więzami po to, by w razie potrzeby dać dowód swego istnienia w świecie realnym.

Od moich pierwszych kontaktów z Jankiem Bernerem minęło 35 lat. To wystarczająco długi okres czasu, by móc mówić o przyjaźni. Okoliczności naszego poznania i zbliżenia były szczególne, miały miejsce w okresie historycznych przemian w naszym kraju, które we wszystkich obszarach życia społecznego były widoczne, ważne, oczekiwane. Z pewnością trudno jest współczesnemu pokoleniu odtworzyć w wyobraźni atmosferę tamtych dni, kiedy umierał komunizm a rodziła się nowa jakość w życiu zniewolonego narodu. Demokratyczne wybory władz szkoły wyższej, wolne od rekomendacji Komitetów PZPR-u udzielanych kandydatom, dziś uznawane za rzecz naturalną były w tamtym czasie wyrazem niekwestionowanej rewolucji w środowisku akademickim. W wyniku takich właśnie wyborów znalazłem się w zespole władz Wy-

działu Lekarskiego ówczesnej Akademii Medycznej w Łodzi kierowanym przez dziekana, – prof. Jan Bernera. Urodziła się przyjaźń.

Dojrzewała ona i poddawana była próbie czasu przez 12 lat bliskiej, codziennej współpracy w dwu dziekańskich a później dwu rektorskich kadencjach Władz Akademii Medycznej w Łodzi. Kierowanie życiem szkoły wyższej w warunkach transformacji ustrojowej kraju, budzących się nadziejach i oczekiwaniu społeczności akademickiej zbliżenia z postępem nauk medycznych prezentowanych w wysoko rozwiniętych krajach zachodu, nie było zadaniem łatwym. Dziś z perspektywy czasu można stwierdzić, że z zadania tego prof. Jan Berner kierujący w latach 1981 – 1987 pracami Dziekanatu oraz w latach 1990 – 1996 Rektoratu łódzkiej Akademii Medycznej wywiązał się wzorowo. Zdobył sobie nie tylko ogromną popularność w środowisku akademickim ale jego powszechne poparcie, uznanie i szacunek.

Miało to swoje przyczyny. Janek był urodzonym przywódcą, potrafił w każdym z członków zespołu odnaleźć jego naturalne cechy przydatne kolegialnemu działaniu i podporządkować je określonym zadaniom. Jakkolwiek w swoich decyzjach był zawsze samodzielny zawsze z uwagą wsłuchiwał się w głosy życzliwych doradców i szeroko korzystał z ich doświadczenia. Na przestrzeni wielu lat bliskiej współpracy nigdy nie widziałem by emocje wydarzeń wyprowadziły Janka z równowagi, wyzwalały podniesiony głos, przekleństwa, czy zachowania niegodne. Na odwrót, sytuacje krytyczne przyjmował zawsze z naturalnym spokojem poszukując w zamyśleniu najbardziej trafnych rozwiązań. O ludziach z reguły mówił dobrze, a tych, którzy na to nie zasługiwali, tłumaczył, bądź w najgorszym razie nazywał najbardziej łagodnymi określeniami jakimi dysponuje rodzime słownictwo. Wszystkie te cechy rzutowały na atmosferę pracy w zespołach, którymi kierował, tworząc wśród ich uczestników poczucie wspólnoty celów, wzajemnej życzliwości, zrozumienia i szacunku. Lata współpracy z Jankiem, pod jego kierownictwem, na rzecz naszej Alma Mater uważam za jedno z najbardziej udanych w swoim życiu.

Z wielką niecierpliwością i zaciekawieniem będę oczekiwał ukazania się książki „Chirurgiczna pasja”. Z pewnością odsłoni ona wiele interesujących szczegółów z najmniej znanego mi obszaru działalności autora, do którego zawsze przywiązywał znaczenie rangi najwyższej. Paradoksalnie było mi ono najmniej dostępne. Moje życie zawodowe lekarza pediatry obejmowało medycynę zachowawczą wieku rozwojowego, życie Janka, – chirurga, medycynę inwazyjną ludzi dorosłych. Z tejże przyczyny do głównego wątku książki Janka własnych obserwacji i doświadczeń wnieść mogę niewiele. Pocieszeniem jest to, że Janek – chirurg to tylko zaledwie fragment większej, bogatej i złożonej całości. Poznanie tej całości na pewno jest równie ważne jak poznanie Janka – chirurga.

Nie jest to trudne. Janek był i jest człowiekiem otwartym, prostolinijnym i jednoznaczny. Nigdy niczego nie udawał, nigdy też nie naginał swoich opinii czy za-

chowań do koniunktury czy okoliczności dla siebie korzystnych. Jest osobowością przejrzystą, łatwą w odbiorze dla każdego, kto chce ją poznać. Można powiedzieć, że życie, które przemierzał przez ponad 80 lat wiodło zawsze drogą prostą widoczną dla każdego z każdej strony. Stąd, znane mi są wszystkie Janka miłości poza tą, która jest głównym tematem książki. A jest tych miłości niemało, dlatego siłą rzeczy wspomnę tylko o niektórych.

Tradycja w życiu Janka odgrywała zawsze ogromnie ważną rolę. Jej kierunek wyznaczały wartości wyniesione z domu rodzinnego, - wspomnienie ojca Stefana Bernera, legionisty, żołnierza Kampanii Wrześniowej, członka Armii Krajowej represjonowanego przez władze Polski Ludowej. Umacniały ważne, współczesne wydarzenia środowiskowe: - odnalezienie w Pabianicach miejsca, w którym spędził dzieciństwo Święty Maksymilian Maria Kobe, zwieńczone powstaniem Sanktuarium Świętego i oficjalne oddanie miasta pod Jego opiekę – osobisty kontakt Janka z Janem Pawłem II, w czasie którego poświęcone zostały insygnia władzy rektora Akademii Medycznej w Łodzi.

Harcerstwo i wszystko co się z nim wiązało było dla Janka terminem magicznym. Trudno mi ocenić na ile źródłem tej nieograniczonej afirmacji harcerstwa była znajomość i kontakty osobiste Janka z ostatnim prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźctwie Ryszardem Kaczorowskim, wieloletnim, oddanym działaczem Związku Harcerstwa Polskiego, - Honorowym Harcistrzem Rzeczypospolitej, a na ile przyjaźń z żołnierzem Armii Krajowej i znanym działaczem harcerskim dh. Bogdanem Janowskim. Choć nigdy tego nie dociekałem, mogę podejrzewać, że sympatie Janka w stosunku do mojej osoby ukształtowało między innymi moje wieloletnie zaangażowanie w organizację obozów harcerskich dla dzieci chorych a cukrzycę.

Rodzina była dla Janka zawsze wartością nadrzędną. O ile w swojej książce rozważa podzielnosc zaangażowania między sprawowane funkcje społeczne a zawód chirurga to tylko dlatego, że rodzina w sposób naturalny i bezdyskusyjny nie mogła być przedmiotem takich rozważań. Ona dla Janka zawsze była najważniejsza. Z największym oddaniem i troską sterował życiem Rodziny, pielęgnował tradycje rodzinne, stanowiąc wzorzec postaw i zachowań dla dzieci i wnucząt. Z głębokim zatroskaniem przyjmował bieg zdarzeń życia rodzinnego niezgodny z własnym kodeksem wartości i scenariuszem własnych wyobrażeń, czego życie mu nie oszczędzało, a na co nie miał wpływu.

Dzieci zarówno z własnej rodziny jak i wszystkie inne wyzwały u Janka najlepsze uczucia. Zawsze traktował je po partnersku, nigdy nie pozostawały niezauważone, wyzwalały potrzebę kontaktu i szczere zaciekawienie reakcjami. Ten kontakt niezależnie od wieku rozmówcy Janek nawiązywał z zadziwiającą łatwością, posługując się najpewniej zapisanym gdzieś w genach alfabetem spojrzeń gestów i słów. Dlatego wszelkie działania administracyjne leżące w interesie dzieci i pozostające w kompetencjach Janka były traktowane z życzliwym zrozumieniem i szczerym poparciem.

Sport motorowy był prawdopodobnie pierwszą miłością Janka i dlatego do dnia dzisiejszego traktuje go ze szczególnym sentymentem. Uprawiał go wyczynowo zdobywając kilkakrotnie mistrzostwo okręgu łódzkiego jako członek Polskiego Związku Motorowego i członek Pabianickiego Towarzystwa Cyklistów, – jednego z najstarszych klubów sportowych w Polsce.

Pabianice mają w sercu i umysłowości Janka miejsce ustalone. Może za sprawą domu rodzinnego, poszanowania tradycji, może pierwszej miłości a może z innych, mniej znanych mi przyczyn stanowią dla Janka wartość najwyższą, są dumnym i trwałym symbolem tożsamości. Znając stosunek Janka do swojego miasta było dla mnie rzeczą naturalną, że w bezpośrednich wyborach samorządowych w 2002 roku został wybrany na urząd prezydenta miasta Pabianic.

Ten krótki, siłą rzeczy niepełny, bo pobieżny przegląd cech osobowości mojego przyjaciela stanowi skromne uzupełnienie głównego nurtu książki jakim jest fascynacja chirurgią. Ten drugi plan pozwala poznać Janka jako Człowieka o niepospolitej aktywności, kreatywnego, obdarzonego wieloma niezwykleymi przymiotami, którym pozwalał się spełniać podejmując odważnie wyzwania jakie stawiało przed nim życie.

Prof. Marek Zadrozny

Początek wielkiej przyjaźni dwóch rodzin lekarskich sięga trudnych lat pięćdziesiątych, kiedy Jan Berner i Ryszard Zadrozny spotkali się w jednej grupie studenckiej Wydziału Lekarskiego AM w Łodzi. Obaj mieli podobny stosunek do otaczającej stalinowskiej rzeczywistości, ale przede wszystkim połączyła ich miłość do chirurgii. Mimo, że zawód chirurga uprawiali w odległych miastach i w innych warunkach (klinika uniwersytecka – mały szpital rejonowy), kontynuowali znajomość, organizując spotkania zaprzyjaźnionych rodzin, czy wspólne wakacyjne wyjazdy kempingowe. Po latach, kiedy rozpoczynałem studia medyczne, starałem się często brać udział w zabiegach operacyjnych przeprowadzanych przez mojego Ojca. Usłyszałem wtedy od Niego, że z prawdziwą chirurgią zetknę się dopiero, gdy uda mi się dostać do kliniki uniwersyteckiej, np. prowadzonej przez Jana Bernera. I tak się po kilku latach stało.

Profesor Jan Berner wychował mnie jako lekarza, ukształtował jako chirurga onkologa, nauczył właściwego stosunku do pacjentów chorych na nowotwory. Dzięki Jego szkole nie miałem żadnych kompleksów w późniejszych kontaktach i wspólnej pracy na bloku operacyjnym z wybitnymi chirurgami przodującymi ośrodków zachodnich.

Pan Profesor Jan Berner jest twórcą Kliniki Chirurgii Onkologicznej i Chorób Piersi w Instytucie CZMP, której od ponad siedemnastu lat jestem kierownikiem. W ciągu tych lat wielokrotnie przekonałem się, jak cenna jest przyjaźń Pana Profesora, który zawsze nas wspierał i spieszył z pomocą w trudnych chwilach, nie tylko związanych z leczeniem pacjentek chorych na raka piersi. Dlatego pozostaje naszym konsultantem. Wielkim zaszczytem dla mnie i wszystkich pracowników Kliniki jest to, że nadal czynnie uczestniczy w ciekawszych zabiegach operacyjnych i jest Honorowym Gościem

w trakcie wszelkich ważniejszych uroczystości, np. wspólnych spotkaniach wigilijnych.

Jestem również dumny z tego, że przyjaźnię się z synem Profesora, Andrzejem Bernerem, doskonałym chirurgiem, z którym od ponad dwudziestu lat prowadzimy badania dla Kopalni Węgla Brunatnego w Bełchatowie. Andrzej jest jedyną osobą, z którą mogę szczerze porozmawiać o problemach związanych z wykonywaniem naszego zawodu. Więzy długoletniej przyjaźni łączą także moją rodzinę z rodziną córki Profesora, dr Marleny Berner-Trąbskiej. Nasze córki, Berenika Trąbska-Kluch oraz Anna Zadrozna kontynuują tradycje rodzinne, są rezydentkami Regionalnego Ośrodka Onkologicznego. Specjalizują się w dziedzinie radioterapii oraz onkologii klinicznej i z tego, co wiem, darzą się wielką sympatią. Bardzo mnie to cieszy, ponieważ jest to już trzecie pokolenie zaprzyjaźnionych rodzin lekarskich.

Zakończenie

Na moją życiową wędrówkę i chirurgiczną pasję pod skrzydłami Opatrzności niewątpliwy wpływ miała miłość mej matki Aleksandry oraz „twarda ręka” ojca Stefana. Na tej drodze mogłem zawsze liczyć na wsparcie żony Lidii, jej wyrozumiałość i budującą krytykę. Osiągnięcia moje nie byłyby możliwe, gdybym nie napotkał moich mistrzów chirurgii i ludzi o niezwykłej osobowości oraz wielu przyjaciół. Pragnę niektórych spośród nich wymienić:

Czesław Kunicki - harcmistrz, żołnierz Szarych Szeregów, Armii Krajowej i WIN, kolega moje ojca i mój przełożony w ZHP,

Roman Kamiński pseud. „Krzemień” – prawnik, ostatni komendant w pabianickim podregionie WIN, współdziałający z moim ojcem i mój przełożony,

Zygmunt Luboński - Hufcowy ZHP i z-ca komendanta wojennego pogotowia harcerzy i Szarych Szeregów, szef wywiadu Armii Krajowej w regionie Pabianic, działający w Służbie Zwycięstwu Polski i ZWZ. Więzień Gestapo, aresztowany później przez UB. Reaktywujący ZHP i prezes Zarządu Koła ŚZZ AK w Pabianicach, Członek Zarządu Okręgu ŚZZ AK, Honorowy Obywatel Pabianic.

Bohdan Bejze – prof. dr hab. i wykładowca teologii katolickiej, najmłodszy biskup na świecie (w 1983 r.), przew. Wydziału Nauki i Kultury Chrześcijańskiej Archidiecezji Łódzkiej. Honorowy Obywatel Pabianic. Mój przyjaciel i pacjent.

Mgr Bronisława Rudecka – moja polonistka w gimnazjum i liceum, miłośniczka polskiej literatury, uczestniczka powstania warszawskiego będąca dla nas w szkole wzorem patriotyzmu i solidnej pracy.

Mgr Zygmunt Zwolski – oficer, żołnierz września, znakomity matematyk i nauczyciel, patriota, niezłomny w trosce o naszą wiedzę i prawość młodzieży. Mój pacjent.

Mgr Helena Salska – dyr. II LO, nasza nauczycielka historii, wzorowy wychowawca młodzieży. Wielka Patriotka, w 1939 r. ochotniczka do oddziału „żywe torpedy”.

ks. bp Adam Lepa – b. rektor Seminarium Duchownego Archidiecezji Łódzkiej, b. członek Rady Episkopatu Polski ds. środków przekazu. Wcześniej wikariusz parafii w Dobroniu (pow. pabianicki), związany z dekanatem pabianickim. Wyróżniony nagrodą im. Jana Pawła II – „Pro Memoria” oraz medalem o „Niepodległość Polski i prawa człowieka”. W imieniu Jana Pawła II wręczał mi odznaczenie papieskie.

Ks. infułat Stanisław Świerczek – dziekan dekanatu pabianickiego, proboszcz prastarego kościoła p.w. św. Mateusza i św. Wawrzyńca, człowiek wielkiego serca i umysłu swym życiem wskazujący innym co oznacza miłość bliźniego, odważny kaznodzieja umiłowany przez mieszkańców Pabianic. Mój przyjaciel i pacjent.

Ks. infułat Lucjan Jaroszka – żołnierz AK, więzień obozów koncentracyjnych, przez 20 lat szerzył wartości chrześcijańskie w dalekiej Australii. Po powrocie do rodzinnych Pabianic, wspomagał wszechstronnie mieszkańców, współtworząc Sanktuarium św. Maksymiliana Marii Kolbe, Honorowy Obywatel Pabianic.

Dr med. Bogdan Janowski – jeden z moich najbliższych przyjaciół, znakomity torakochirurg w Klinice WAM, Adiunkt w III Klinice Chirurgicznej AM w Łodzi. Niestrudzony w trosce o chorego. Harcerz Rzeczypospolitej, najmłodszy w podchorążówce AK w czasie wojny. Odważny patriota bezwzględny w zwalczaniu nieprawości i w dążeniu do prawdy. Wyemigrował do Danii, a później do Austrii, gdzie pełnił funkcję z-cy ordynatora oddziałów chirurgicznych w szpitalach w Baden i Radkersburgu. Powrócił do kraju po odzyskaniu niepodległości i suwerenności naszej Ojczyzny.

Prof. Leszek Woźniak – dr honoris causa Akademii Medycznej w Łodzi, wybitny patomorfolog, założyciel pierwszej w Polsce Katedry Onkologii AM w Regionalnym Ośrodku Onkologii oraz Łódzkiego Hospicjum. Rektor Akademii Medycznej (1981-1987) w trudnym okresie stanu wojennego. Mój przyjaciel, z którym współpracowałem we władzach Uczelni oraz dla rozwoju łódzkiej i polskiej onkologii i chirurgii. Uehonorował mnie wybierając na swego lekarza-operatora.

Prof. Stanisław Liszewski – wybitny uczony i dydaktyk, Rektor Uniwersytetu Łódzkiego, dyr. Instytutu Geografii Ekonomicznej i Organizacji Przestrzennej UŁ, b. Przewodniczący Konferencji Rektorów Państwowych Szkół Wyższych w Łodzi., prezes Łódzkiego Towarzystwa Naukowego i twórca jego prestiżu. Twórca koncepcji „Łodzi Akademickiej” oraz łódzkiej Szkoły Geografii Miast i Turyzmu, członek PAN, b. prezes ZNP. Harcmistrz-harcierz Orli, Honorowy Członek ZHP Aleksandra Kamińskiego.

Prof. Tadeusz Koszarowski – twórca chirurgii onkologicznej w Polsce, naczelny Chirurg i dyrektor w Instytucie Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie. Wspierał mój projekt leczenia oszczędzającego pierś u kobiet chorych na raka piersi (1981 r.).

Mgr. inż. Krzysztof Raczyński – włókiennik (PŁ) i ekonomista (UŁ), większość swego życia zawodowego związał z biomateriałami. Pracował w Centralnym Laboratorium Dziwiarskim, w Zakładzie Artykułów Medycznych, a następnie w przedsiębiorstwie Tricomed, w którym był prezesem i dyrektorem. W latach 2004-2015 był st. specjalistą ds. biomateriałów w Instytucie Włókiennictwa w Łodzi. Był członkiem Pol. Tow. Angiologicznego i Akademii Inżynierskiej w Polsce. Współtwórca polskiej szkoły biomateriałów i 47 wynalazków, głównie biomateriałów włókienniczych, wszczepianych do ludzkiego organizmu. Współpracował z wieloma ośrodkami zagranicznymi. W tej dziedzinie współpracował z Krzysztofem Raczyńskim, Czesławem Okrojkiem - zarówno w III Klinice Chirurgicznej jak i Chirurgii Onkologicznej AM. W latach 1996-2002 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Nadzorczej w Tricomed. Jest także wspaniałym muzykiem, biorącym udział w wielu koncertach w kraju i za granicą, turystą i narciarzem. Przewodniczył komisji narciarskiej PTTK w Pabianicach.

S. Teresa (Cecylia Marczevska) – żarliwa misjonarka wśród społeczności pabianickiej, zwłaszcza dzieci, zagrożonych ateizmem w totalnym systemie wychowania w czasach komunistycznego zniewolenia. Wrażliwa na ludzkie cierpienie, biedę i samotność bliźnich – niosła zawsze pomoc i pociechę w imię Boga. Należała do moich pacjentek, której chirurgiczne wyleczenie z niezwykle zaawansowanej choroby nowotworowej, było możliwe, jak się wydaje, tylko z pomocą Opatrzności.

Wśród spotkanych za granicą kolegów-chirurgów:

Prof. Umberto Veronesi – wybitny chirurg-onkolog z Mediolanu, kierownik kliniki chirurgicznej i dyrektor Istituto Tumori. Twórca operacji oszczędzających piersi u kobiet chorych na raka piersi. Założyciel Europejskiej Szkoły Chirurgów Onkologów.

Prof. Joop A. van Dongen – wybitny chirurg-onkolog, kierownik Kliniki Chirurgii Onkologicznej Instytutu Anton van Leevenhoekehuis w Amsterdamie. Współzałożyciel EOTRC - Breast Cancer Cooperative Group.

Prof. Janusz Bardach – założyciel Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej w Łodzi, b. prodziekan w Wydziale Stomatologii UŁ (1945-1946). Profesor w Iowa University (1972-1995). Współorganizator kursów chirurgii plastycznej, rekonstrukcyjnej i onkologicznej w Łodzi (1992-1995).

Prof. Kenneth Salyer – wybitny chirurg z Humana Hospital w Dallas. Światową sławę przyniósł mu zabieg rozdzielenia 7-letnich dziewczynek (z ZSRR) zrosniętych głowami. Wykładowca i współorganizator kursów chirurgii plastycznej, rekonstrukcyjnej i onkologicznej w AM w Łodzi. Razem z prof. Bardachem odznaczony został medalem za zasługi dla z okazji 50-lecia naszej Uczelni (1995 r.).

Prof. dr. Fareed Uddin Baqai – współorganizator Światowego Kongresu International College of Surgeons and Sixth Asia Pacific Conjoint Surgical Congress in Karachi w 1985 r. Dyrektor Regional Hospital w Karachi. Brałem udział w tym kongresie jako Gość Honorowy.

Miałem też okazję i szczęście odbyć kilka spotkań z ludźmi, których bez wątpliwości można zaliczyć do grona wielkich Polaków tysiąclecia:

JAN PAWEŁ II – nasz Rodak dzięki, któremu nigdy nie traciłem ducha w samodzielnej pracy na onkologicznej drodze chirurgicznej pasji. Pracę zawodową i naukową rozpocząłem w roku 1978, w tym samym, w którym powołany na następcę świętego Piotra został Karol Wojtyła. Spotkałem się z Nim osobiście 3 razy: w Lublinie (1987), Łodzi (1987) i w Watykanie (1996), a także 2 razy wspólnie z żoną i pielgrzymami z Pabianic w Łowiczu (1999) i w Watykanie (2004). Spotkania te dodawały mi mocy i wytrwałości w życiowej wędrówce i czynieniu dobra w służbie publicznej. 2 kwietnia 2005 roku nasz Wielki Polak-Papież odszedł do Domu Ojca. Żegnaliśmy umiłowanego Ojca świętego i Honorowego Obywatela Miasta Pabianic, oddając Mu Hołd przed Bazyliką św. Piotra w Watykanie w licznej grupie Pabianiczian, wśród olbrzymich tłumów ludzi z całego świata. Pełni głębokiego smutku i zadumy czuliśmy, iż odszedł od nas człowiek święty, który w naszych sercach i pamięci pozostanie na zawsze.

Drugim Polakiem naszego Tysiąclecia, z którym dane mi było się spotkać był Honorowy Obywatel Pabianic, ostatni Prezydent RP na Uchodźstwie, I Harcerz Rzeczypospolitej Polski RYSZARD KACZOROWSKI. Rezydując na obczyźnie swą patriotyczną postawą i wiarą dobre czasy dla kraju pomagał w budowaniu niepodległości Polski, Stał się Prezydentem spełnionej misji i nadziei. Przekazał Insygnia Prezydenta II RP wybranemu przez naród Prezydentowi Lechowi Wałęsie (22 grudnia 1990 r.). Tym samym podkreślił ciągłość państwa polskiego i uhonorował polską demokrację. Prezydent Ryszard Kaczorowski, którego osobiście poznałem na spotkaniu w Rektoracie AM w Łodzi w 1995 roku, na które zaprosiłem Pana Prezydenta wraz z naszymi wspólnymi przyjaciółmi: harcerzem, żołnierzem Armii Krajowej dr Bogdanem Janowskim i żołnierzem spod Monte Cassino Zdzisławem Kołodziejskim. Odtąd rozwinęła się nasza przyjaźń, stał się przyjacielem naszej rodziny i Pabianic. Brał udział w uroczystościach naszego miasta, m.in. w spotkaniach z żołnierzami AK naszego koła ŚŻŻ AK. W 2005 roku zdecydował się zgłaszać w wyborach Prezydenta RP w przedszkolu nr 6 w Pabianicach. 29 czerwca 2005 roku miałem przyjemność wręczać Prezydentowi Ryszardowi Kaczorowskiemu tytuł Honorowego Obywatela Pabianic. Podczas spotkań w naszym zawsze mieliśmy wiele wspomnień z czasów harcerskich trudów w działalności w kraju i za granicą w okresie okupacji i zniewolenia komunistycznego – w walce o Wolność i Niezawisłość naszej Ojczyzny. A nasze hasło brzmiało Bóg-Honor-Ojczyzna.

Odszedł na wieczną wartę w katastrofie Smoleńskiej, w drodze do Katynia, gdy podróżował z Prezydentem Lechem Kaczyńskim i reprezentantami polskiego narodu celem uczczenia zamordowanych polskich żołnierzy i rodaków. W Jego ostatniej drodze w Warszawie – po wizycie w Belwederze gdzie oddaliśmy Mu hołd, udaliśmy się do Katedry św. Jana. Po mszy św. uczestniczyliśmy wraz z delegacją i poczetem sztandarowym z Pabianic w kondukcie pogrzebowym przez Trakt Królewski do

Świątyni Opatrzności – gdzie pożegnaliśmy u naszego Przyjaciela – Wielkiego Polaka. Prezydent Ryszard Kaczorowski na zawsze pozostanie w naszym sercu i pamięci.

Zmierzając drogą mojej chirurgicznej pasji spotkałem wielu ludzi. Szczęście dla mnie, wielu z nich zechciało mi na tej drodze towarzyszyć. Moi nauczyciele-mistrzowie odkryli przede mną tajniki wiedzy medycznej, moi współpracownicy byli wspaniałymi kolegami, na przyjaciół mogłem liczyć w każdej sytuacji, a miłość i wyrozumiałość najbliższych dawały mi stabilizację i wytchnienie od codziennych zawodowych zmagani.

Jeszcze raz serdecznie dziękuję wszystkim, których spotkałem na drodze kariery zawodowo i prywatnie. To dzięki Wam moja chirurgiczna pasja mogła się rozwijać.

Bibliografia

Berner Jan: Akademicka droga łódzkiej medycyny. *Forum Bibl. Med.* Łódź 2013 R 6 nr 1 s. 10-74

Berner Jan: Byłem Prezydentem, Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź 2010

Doktorzy Honoris Causa Akademii Medycznej w Łodzi. Uniwersytet Medyczny w Łodzi. Łódź 2005 s. 20

Dopart Alicja: Wpisani w historię – Honorowi Obywatele Miasta Pabianice, Urząd Miejski, Pabianice 2004 s. 33-34

Informator – Acta Clinica et Morphologica – Wojewódzki Szpital im. M. Kopernika w Łodzi, dyr. dr n. med. Józef Tazbir, Fundacja Kopernika. Łódź 2000, 61

Kułakowski Andrzej, Towpik Edward: Trzydzieści lat minęło... Polskie Towarzystwo Chirurgów Polskich. Warszawa 2014. Grant Wydawniczy Polskiej Fundacji Europejskiej Szkoły Onkologii Współcześni Uczeńi Polscy – Słownik Biograficzny, Komitet Badań Naukowych, Ośrodek Przetwarzania Informacji, T. 1, 97

Kurnatowski Andrzej: Profesorowie i docenci Akademii Medycznej w Łodzi 1965 – 1994. Łódź: Uniwersytet Medyczny w Łodzi 2004 s. 24-26

Moja droga do nauki: Jan Berner – moje wędrówki po drogach nauki / pod redakcją Ewy Paradowskiej, Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź 2002 s. 7-35

O chirurgii polskiej końca XX Wieku / pod redakcją Wojciecha Noszczyka, Fundacja Polski Przegląd Chirurgiczny, Warszawa 2001, 65-146-210-280-329-360

Okrojek Czesław, Okrojek-Ryba Aleksandra: Biomateriały: wynik współpracy inżynierów i lekarzy 1959-1999. Łódź 1999

Raczyński Krzysztof: Polska Szkoła Biomateriałów /Instytut Włókiennictwa. Łódź 2015

Rektorzy Wyższych Uczelni w Łodzi – Akademia Medyczna 1945-2002. Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź 2002 s. 148-152

Rola Nauczycieli Łódzkich w Tworzeniu Dziedzictwa Kulturowego Łodzi / pod red. Sławomira Gali. Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź 1988 s. 523-529

Szkoły naukowe w Łodzi akademickiej – O trwaniu dyscypliny i tradycji naukowej. Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łódź 2003 s. 61-68

Złota Księga Nauki Polskiej, Naukowcy Zjednoczonej Europy, Polski Instytut Biograficzny, Helion Gliwice 2006 s. 39

Złota Księga Polskiego Samorządu 2002-2006, Polski Instytut Biograficzny, Helion, Gliwice, Master-media 2006 s. 18

Złota Księga Nauk Medycznych, Naukowcy Przełomu Wieków 2000, Polski Instytut Biograficzny, Biogramy, Helion, Gliwice 2010 s. 16-17

Wykaz dokumentów

1. Świadcstwo urodzenia i chrztu /1932/
2. Świadcstwo przyjęcia w poczet Członków Związku Harcerstwa Polskiego /1946/
3. Świadcstwo Ukończenia Gimnazjum im. Jęrzeja Śniadeckiego w Pabianicach – „Mała Matura” /1945-1948/
4. Zaświadczenie Szkoły Samochodowo-Motocyklowej AUTO-STER – Kursy Kierowców /Poznań 1947/
5. Dyplom Lekarza po studiach na Wydziale Lekarskim AM w Łodzi/1955)
6. List W.P.S.L. w Łodzi dot. działalności lekarza w Medycynie Sportowej do Min. Zdrowia/1955/
7. Zaświadczenie dot.zatrudnienia w Szpitalu w Pabianicach /1955/
8. Zaświadczenie uznania specjalizacji drugiego stopnia w chirurgii /1966/
9. Świadcstwo dot. zatrudnienia Lekarza sportowego-/1965/
10. Kopia opisu I w Polsce Operacji -BCT /1981/
11. Nadanie tytułu naukowego – profesora nadzwyczajnego nauk medycznych /1984/
12. Mianowanie na stałe na stanowisko – profesora zwyczajnego /1992 /
13. Gratulacje z okazji ponownego wyboru na Rektora Akademii Medycznej W Łodzi/1993/
14. Powołanie do Rady Ochrony Zdrowia przy Prezydencie RP Lechu WAŁĘSIE/1993-1995/
15. List w im. Madame B. Jacques Chirac /1995/
16. Odznaczenie przez Papieża Jana Pawła II / Watykan 1996/
17. Powołanie na Kierownika Katedry Onkologii AM w Łodzi/1996/
18. Doktorat Honoris Causa UCB w Lyonie /1997/
19. List Rektora „Szkoły Orłąt”, gen. dyw. pil. dr hab. Ryszarda Olszewskiego /1999/
20. Członkostwo w International Who is Who of Professionals /1999/
21. Patent I Tytuł Weterana Walk o Niepodległość Ojczyzny /2001/
22. Członkostwo Honorowe Polskiego Towarzystwa Onkologicznego /2002/
23. Zaświadczenie wyboru na Prezydenta miasta Pabianice /2002/
24. Apostolskie Błogosławieństwo Papieża Jana Pawła II /2004/
25. Współpraca ze Stowarzyszeniem „Łódzki Klub Amazonka”/ 2004/
26. Błogosławieństwo Ojca św. Jana Pawła II w czasie Modlitwy na Anioł Pański /2004/
27. List Prezydenta RP /na Uchodźstwie/ Ryszarda KACZOROWSKIEGO/2006/
28. Gratulacje i Życzenia Prezydenta RP Lecha KACZYŃSKIEGO /2006/

29. List Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego prof. Michała Seweryńskiego /2006/
30. List-podziękowanie Przew. Rady Miejskiej w Pabianicach Grzegorza Mackiewicza/2006/
31. List płk. dypl. pil. Adama Świerkocza /2006/
32. Socii Honorabilis Oncologorum Chirurgorum Polonorum Societas ornavit /2009/
33. Honorowe Członkostwo Warszawskiego Towarzystwa Onkologicznego /2010/
34. Członkostwo Honorowe Łódzkiego Towarzystwa Naukowego /2012/
35. Medal 30-lecia „Solidarności”
36. Nadanie Medalu „Pro Patria” (Urząd Miasta Pabianice 2015r)
37. Gratulacje z okazji otrzymania Medalu „Pro Patria”/Starostwo Pabianickie 2015r/

Mgr Hanna BOJCZUK (ur. 1937) bibliotekoznawca, bibliograf, historyk medycyny, członek towarzystw naukowych, kierownik Oddziału Udostępniania Zbiorów Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Warszawie

Urodziła się 2 listopada 1937 roku w Warszawie w rodzinie robotniczej Jana Stanisza i Kazimierzy z domu Kleniewskiej. Zamężna od 1962 r. z Mieczysławem Bojczukiem, rozwiedziona w 1978 r.

Do Publicznej Szkoły Powszechnej stopnia trzeciego Nr 192 im. Adama Asnyka w Warszawie uczęszczała w latach 1945-1948, naukę kontynuowała w Szkole Ogólnokształcącej Stopnia Podstawowego Nr 50 w Warszawie, którą ukończyła w 1952 r. Następnie w latach 1952-1956 uczęszczała do Państwowego Czteroletniego Liceum Bibliotekarskiego w Warszawie. Studiowała na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1976-1980, gdzie uzyskała dyplom i tytuł zawodowy magistra bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (19 czerwca 1980).

Napisała pracę magisterską: *Tadeusz Breza, recepcja twórczości 1958-1978*, pod kierunkiem dr Zofii Mołodcówniej, którą recenzował prof. Artur Hutnikiewicz.

Zajmowane stanowiska i pełnione funkcje: Związek Zawodowy Przemysłu Drzewnego i Terenowego - bibliotekarz w Bibliotece Centrali Kompletów Ruchomych Zarządu Okręgu (sierpień 1956 – kwiecień 1957); przez 44 lata pracowała w Akademii Medycznej w Warszawie w Bibliotece Głównej – poczynając od stanowiska młodszego bibliotekarza (1 maja 1957) do stanowiska kustosa 1980 r.; od 1963 r. na stanowisku kierownika Oddziału Udostępniania Zbiorów w Bibliotece Głównej, a następnie kierownika Filii nr 2 Biblioteki Głównej AM w Szpitalu Klinicznym nr 1 przy ul. Banacha - do 31 października 2001.

Przez wiele lat szkoliła studentów pierwszego roku Akademii Medycznej w Warszawie w zakresie przysposobienia bibliotecznego a od 2010 r. prowadziła wykłady z ratownictwa dla studentów pierwszego roku. Organizowała i inicjowała wystawy z zakresu: zainteresowań pozazawodowych pracowników naukowych i studentów AM; zjazdów absolwentów Wydz. Lekarskiego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego; poświęcone pamięci lekarzy warszawskich; działalności Szpitala Wojskowego na Ujazdowie w latach 1939-1944.

Uczestniczyła w latach 1993 i 1994 r. w pracach związanych z rejestracją polskiego dziedzictwa kulturalnego (księgozbiór króla Stanisława Augusta Poniatowskiego) - znajdującego się w Bibliotece Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie.

Podejmowała badania obejmujące: bibliografię, biografistykę, historię medycyny, historię bibliotek, historię towarzystw lekarskich, muzealnictwo medyczne, czasopiśmiennictwo lekarskie. W bibliografii podmiotowej zarejestrowano 175 pozycji.

Ławnik Sądu Powiatowego w Warszawie w latach 1972/1975.

Członek: Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia (1956-1980) oraz PZPR (1957-1981), Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (1969); Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego (1989 współzałożyciel, skarbnik Zarządu Głównego I k.); Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji (1984 -), (sekretarz Oddziału Warszawskiego od (1989-1991); Sekretarz Generalny Zarządu Głównego (1991-2002); Członek Honorowy Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji (2000 -); Stowarzyszenia Twórców Muzeum Zamku i Szpitala Wojskowego na Ujazdowie (współzałożyciel, sekretarz (1995-2002), prezes (2003-2011); prezes honorowy (2015 -) Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego (członek Zarządu (2007 -); Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Sekcja Historyczna (sekretarz (1999-2011); Polskiego Towarzystwa Schweitzerowskiego; Polskiego Towarzystwa Rapperswilskiego; Stowarzyszenia Muzeum Medycyny w Warszawie (prezes 2012).

Odnaczenia: Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia (1975), Medal 40-lecia PRL (1984), Srebrny Krzyż Zasługi (1987), Medal Włodzimierza Brodowskiego i Ludwika Paszkiewicza za Zasługi dla Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego (2013).

Dyplom Uznania – Stowarzyszenie Twórców Muzeum Zamku i Szpitala Wojskowego na Ujazdowie (2000); Dyplom Uznania: „Zasłużonemu – Polskie Towarzystwo Lekarskie” (2002); BENE MERITUS – Polskie Towarzystwo Lekarskie, Zarząd Główny (2010).

Hobby: ekslibrisy, fotografia amatorska, varsaviana.

Spis publikacji

1981	dycyny, bibliotekarz i bibliograf, twórca polskiej bibliografii lekarskiej. <i>Arch. Hist. Filoz. Med.</i> 1983 T. 46 z. 4 s. 439-451
1. 30 lat działalności Wypożyczalni Książek dla Studentów W[arszawskiej] A[kademii] M[edycznej]. <i>Med. Dydak. Wychow.</i> 1981 R. 1 nr 1 s. 80-81	1984
1983	3. De Bibliotheca Societatum Medicorum Varsoviensis – Biblioteka Towarzystwa Lekarskiego
2. Stanisław Konopka (1896-1982), historyk me-	

Warszawskiego (1821-1944). *Med. Dydak. Wychow.* 1984 R. 4 nr 1 s. 71-79

1985

4. Rozważania nad „Polską bibliografią lekarską dziewiętnastego wieku 1801-1900” Stanisława Konopki. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1985 T. 48 z. 3 s. 335-344

1986

5. Bibliografia dzieł i prac naukowych profesora Stanisława Konopki (1896-1982) wydanych w Polsce po roku 1975. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1986 T. 49 z. 4 s. 567-570

6. Odpowiedź na „Listy do Redakcji”. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1986 T. 49 z. 3 s. 425-428

1987

7. Hermann von Helmholtz (1821-1894) jako twórca psychofizjologicznej optyki i akustyki. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1987 T. 50 z. 1 s. 55-63

8. Rec.: Dusińska Halina, Komasa Irena, Kuczeńska Ewa: Katalog filmów medycznych Biblioteki Głównej, instytutów i klinik Akademii Medycznej w Warszawie. Warszawa 1985. – *Pol. Tyg. Lek.* 1987 R. 42 nr 2 s. 63-64

9. Towarzystwo Lekarzy Podolskich, jego biblioteka oraz muzeum przyrodnicze i patologiczne w latach 1859-1865. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1987 T. 50 z. 4 s. 559-579, il., tab.

1988

10. Henryk Fryderyk Hoyer (1834-1907), animator życia naukowego. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1988 T. 51 z. 4 s. 515-520, il.

1989

11. Bibliografia publikacji naukowych profesora dr. med. Bolesława Górnickiego za lata 1935-1988. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1989 T. 52 z. 1 s. 3-34

1990

12. Podtrzymać ciągłość historyczną. (W sprawie siedziby TLW). *Pol. Tyg. Lek.* 1990 R. 45 nr 23-24 s. 491-492

13. Wiersze (wybór). - Warszawa-Ząbki: 1990. – 20 s. ; 16 cm

1991

14. Biblioteka Towarzystwa Lekarzy Podolskich w latach 1859-1865. W: Z badań nad polskimi

księgozbiorami historycznymi. Warszawa 1991 s. 183-193

15. Biblioteka Towarzystwa Paryskiego Lekarzy Polskich w latach 1858-1870. W: Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi. Warszawa 1991 s. 175-181

16. Doktor nauk medycznych Andrzej Skrobaccki. Wspomnienie pośmiertne. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1991 T. 54 z. 1-2 s. 46, portr.

17. Polskie Towarzystwo Historii Medycyny i Farmacji. Komunikaty. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1991 T. 54 z. 1-2 s. 82

1992

18. Emblematy Polskich Towarzystw Lekarskich. Towarzystwo Lekarskie Lwowskie (1877-1939). *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1992 T. 55 z. 2 s. 184, il. - podop.: hb

19. Jubileuszowe uroczystości ujazdowskie w Warszawie [Jubileusz 730-lecia grodu Jazdów oraz 200-lecia najstarszego szpitala wojskowego stolicy – Szpitala Ujazdowskiego]. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1992 T. 55 z. 3-4 s. 397-398

20. Protokół Walnego Zebrania członków Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji, zwołanego podczas obrad XVI Zjazdu tego Towarzystwa w dniu 20 września 1991 roku w Krakowie. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1992 T. 55 z. 1 s. 123-126

1993

21. Niemieckojęzyczni lekarze warszawscy, założyciele i organizatorzy Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w 1820 roku. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1993 T. 56 z. 1 s. 39-48

22. Sylwetka doktora Kelles-Krauza (pseud. Stach Kazimierzcyk). *Z Życia AM Warsz.* 1993 nr 20/21 s. 10-11

1994

23. Beniaminowskie Towarzystwo Lekarskie. W: Słownik polskich towarzystw naukowych. T. 2: Towarzystwa naukowe i uprawiające naukę działające w przeszłości na ziemiach polskich. Cz. 2 / pod red. Barbary Sordylowej. Warszawa 1994 s. 304

24. Filar Zbigniew Franciszek (1911-1962), ginekolog, historyk medycyny, bibliograf. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac.

Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1994 z. 2 s. 36-37, portr., bibliogr.

25. Kowieńskie Towarzystwo Lekarskie. W: Słownik polskich towarzystw naukowych. T. 2: Towarzystwa naukowe i uprawiające naukę działające w przeszłości na ziemiach polskich. Cz. 2 / pod red. Barbary Sordylowej. Warszawa 1994 s. 312

26. Męczkowski Wacław (1862-1922), lekarz neurolog, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1994 z. 2 s. 80-82, portr., bibliogr.

27. Peszke Józef Emilian (1845-1916), chirurg, historyk medycyny, literat i językoznawca. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1994 z. 2 s. 83-85, portr., bibliogr.

28. Przyznanie dyplomów Członka Honorowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji (9 IX 1994 r. Wrocław). *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1994 T. 57 z. 4 s. 546

29. Roźniatowski Tadeusz (1915-1987), lekarz, tłumacz, wydawca i leksykograf, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1994 z. 2 s. 89-91, portr., bibliogr.

30. Skład Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji wybrany na Walnym Zebraniu XVII Krajowego Zjazdu PTH-MiF we Wrocławiu w dniu 10 IX 1994 r. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1994 T. 57 z. 4 s. 545-546

31. Skrobacek Andrzej (1928-1992), lekarz wojskowy, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1994 z. 2 s. 94-95, portr., bibliogr.

32. Towarzystwo Lekarskie Wołyńskie. W: Słownik polskich towarzystw naukowych. T. 2: Towarzystwa naukowe i uprawiające naukę działające w przeszłości na ziemiach polskich. Cz. 2 / pod red. Barbary Sordylowej. Warszawa 1994 s. 342-343

33. Towarzystwo Lekarzy Podolskich. W: Słownik polskich towarzystw naukowych. T. 2: Towar-

zystwa naukowe i uprawiające naukę działające w przeszłości na ziemiach polskich. Cz. 2 / pod red. Barbary Sordylowej. Warszawa 1994 s. 344-347

1995

34. Bednarski Adam (1869-1941), lekarz okulista, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1995 z. 3 s. 13-14, portr., bibliogr.

35. Emblematy polskich towarzystw lekarskich. Towarzystwo Lekarzy Podolskich. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1995 T. 58 z. 2 s. 190, il.

36. Gądzikiewicz Witold Stanisław Ludwik (1879-1962), lekarz specjalista w zakresie higieny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1995 z. 3 s. 38-41, portr., bibliogr.

37. „Kuracisto” – lekarz. Warszawski organ Światowego Związku Lekarzy Esperantystów (TEKA). *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1995 T. 58 z. 1 s. 53-58, portr., il.

38. Maryan Floryan Zakrzewski (1803-1831), zapomniany historyk medycyny polskiej. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1995 T. 58 z. 3 s. 289-294, portr., il.

39. Rec.: Zaorska Barbara: Podróż na krańce życia. Warszawa 1995. – *Prze. Katol.* 1995 nr 17 s. 8

40. Szwejczerowa-Gruszczyńska Aniela Antonina (1905-1981), romanistka, bibliotekoznawca, bibliograf, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1995 z. 3 s. 109-112, portr., bibliogr.

41. Wacek Szczepan (1895-1980), okulista, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1995 z. 3 s. 113-116, portr., bibliogr.

1996

42. Doktor nauk medycznych Stanisław Rotstad (1895-1994), człowiek-legenda, lekarz humanista, bojownik o wolność Rzeczypospolitej. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 2 s. 273-275

43. Dr n. med. Danuta Krysa-Leszczyńska (15.01.1934-2.01.1996). *Medyk* 1996 R. 6 nr 4 s. 18-19
44. Dr n. med. Danuta Krysa-Leszczyńska (1934-1996) nie żyje! *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 2 s. 161-164, portr.
45. Gerner Klemens (1892-1952), lekarz internista. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. 1996 z. 4 s. 30-33, portr., bibliogr.
46. Indeks biogramów. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1996. s. 99-105
47. Informacja o ilości członków Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 4 s. 495
48. Jubileusz 175-lecia Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 2 s. 275-276
49. Kronika. [25 października 1995 roku – Sesja Jubileuszowa z okazji 50-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej]. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 2 s. 273
50. Kto jest kim w Polskim Towarzystwie Historii Medycyny i Farmacji: Zbigniew Machaliński – kierownik Zakładu Historii i Filozofii Medycyny Akademii Medycznej w Gdańsku. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 4 s. 491-492, portr.
51. Ludwik Rydygier (1850-1920), członek korespondent Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. *Pol. Prz. Chir.* 1996 R. 68 nr 4 s. 409-417, portr., il.
52. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Delegatów Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 4 s. 490-491
53. Uzupełnienie: Bayer Stanisław; Ropek Mieczysław Stefan (1910-1973), lekarz, ftyzjatra. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1996 z. 4 s. 63-65, portr., bibliogr.
54. Uzupełnienie: Dzierżanowski Roman; Biernacki Andrzej Piotr (1903-1963), lekarz, internista. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1996 z. 4 s. 7-9, portr., bibliogr.
55. Siedziby Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1820-1944. *Biul. GBL* 1996 R. 42 nr 353 s. 13-28, il.
56. Sprawozdanie z czynności Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w okresie od września 1994 do marca 1996 roku. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1996 T. 59 z. 4 s. 488-489
57. Wilczek Marian Stanisław (1903-1967), lekarz, okulista. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1996 z. 4 s. 90-92, portr., bibliogr.
58. Władysław Matlakowski, członek czynny Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1880-1890. *Biul. GBL* 1996 R. 42 nr 353 s. 107-111, portr.
59. Zabłotniak Ryszard (1928-1995), lekarz, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. Warszawa 1996 z. 4 s. 93-95, portr., bibliogr.
- 1997
60. Członkowie honorowi Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1820-1932. Tabela. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 1997 T. 137 nr 1 s. 166-169
61. Indeks Słownika biograficznego polskich nauk medycznych XX wieku. T. 1 / przyg. ... przy współud. Redakcji. Warszawa: Inst. Hist. Nauki PAN; Zak. Hist. Nauk Med. 1997. – 51 s.; 22 cm
62. Kalendarz Historyczny Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1997 T. [60] z. 2 s. 106
63. Księgozbiór Biblioteki Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1821-1944. W: Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi. Studia i materiały / red. nauk. Józef Wojakowski. T. 18 Warszawa 1997 s. 175-182

64. Narodziny i pierwsze lata "Pamiętnika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego". Referat wygłoszony na posiedzeniu Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w dniu 28 maja 1996 roku. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 1997 T. 133 nr 1 s. 33-48, il.

65. Poczet dziekanów. Hiacynt (Jacek) August Dziarkowski (1754-1828), pierwszy dziekan Wydziału Akademicko-Lekarskiego Warszawskiego. *Z Życia AM Warsz.* 1997 R. 6 nr 5 s. 12-13, portr.

66. Prace habilitacyjne, doktorskie i magisterskie z zakresu historii medycyny, stomatologii i farmacji oraz nauk pokrewnych za lata 1900-1995. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1997 supl. nr 5 s. 1-152

Rec.: Ostrowska Teresa, *Kwart. Hist. Nauki i Techn. PAN* 1998 R. 43 nr 2 s. 167-169

67. Rec.: Kotowicki Edward: Wadowiccy lekarze. Wadowice: 1996. - *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1997 T. 60 z. 4 s. 472-473

68. Uzupełn.: Orłowski Witold J.: Altenberger Stanisław Gustaw (1906-1963), lekarz, okulista. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 2. Warszawa 1997 z. 1 s. 8-10, portr., bibliogr.

Uzupełn.: Zofia Dąbrowska-Trzcńska, ...

1998

69. Członkowie honorowi Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. Prof. dr hab. med. Teresa Ostrowska. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1998 T. 61 z. 4 s. 362-364, portr.

70. Jan Fryderyk Niszkowski (1774-1816), twórca litewskiej szkoły chirurgicznej, ojciec biednych i pocieszyciel cierpiących. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1998 T. 61 z. 2-3 s. 183-191, il.

71. Jubileusz Prof. Bolesława Górnickiego „Z perspektywy 90 lat”. Spotkanie i wystawa. Warszawa (GBL) 22 VI - 31 VIII 1998 r. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1998 T. 61 z. 2-3 s. 257-258, il.

72. Pierwsze zebranie plenarne Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w dn. 7 XI 1997 r. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1998 T. 61 z. 1 s. 101-102, il.

73. Pogrzeb prof. Bolesława Górnickiego 3 VIII 1998 r. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1998 T. 61 z. 2-3 s. 259

74. Posiedzenie Prezydium Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji, Warszawa 19 maja 1998 roku. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1998 T. 61 z. 2-3 s. 251

75. Posiedzenie wyjazdowe redakcji „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, Warszawa 22 VI 1998 r. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1998 T. 61 z. 2-3 s. 256-257, il.

1999

76. Bibliografia zawartości „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” za lata 1924-1998. Kraków, 1999. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1999 supl. nr 8 s. 3-410, tab.

77. Dr Piotr Szarejko. Członek honorowy Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1999 T. 62 z. 1/2 s. 130-131, portr.

78. Krysa-Leszczynska Danuta (1934-1996), dermatolog, historyk medycyny. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 2. Warszawa 1999 z. 2 s. 45-47, portr.

79. Posiedzenie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji, Warszawa 28 kwietnia 1999 roku. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1999 T. 62 z. 3 s. 296-299, il.

80. Rec.: Piotrowski Wiktor: Doktor medycyny Henryk Dobrzycki (1843-1914), życie i działalność. Jaworzno 1998. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1999 T. 62 z. 1/2 s. 134-138

81. Sylwetki sekretarzy stałych czyli kanclerzy Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1857-1950. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 1999 T. 135 nr 3 s. 143-148, portr.

82. Wystawa poświęcona profesorowi Władysławowi Ostrowskiemu, Warszawa 20 III - 30 IV 1999 r. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 1999 T. 62 z. 3 s. 293-295, il.

2000

83. Początki Szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie (1754-1901). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2000 T. 136 nr 4 s. 7-18, il.

84. Sieńkowski Eugeniusz (1924-1997), chirurg, historyk medycyny. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* / red. i oprac.

Bożena Urbanek. T. 2 Warszawa 2000 z. 3 s. 82-84, portr., bibliogr.

85. Towarzystwo Medyczne Wileńskie – pierwsze półwiecze (1805-1850): zarys dziejów. *Med. Nowożytna* 2000 T. 7 z. 2 s. 75-85, portr.

86. Wajs Symcha Binem (1911-1999), stomatolog, protetyk, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 2 Warszawa 2000 z. 3 s. 102-105, portr., bibliogr.

2001

87. August Ferdinand Wolff (1768-1846). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2001 T. 137 nr 5 s. 128-144, portr., il.

88. XIX Zjazd Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji, Poznań 22-24 IX 2000 r. Protokół Walnego Zgromadzenia członków PTHMiF z dnia 22 września 2000 roku. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 2001 T. 64 z. 1 s. 96-97

Współaut.: Tadeusz Brzeziński, ...

89. Lekarze poznańscy, członkowie korespondencji Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. *Kron. Miasta Pozn.* 2001 nr 1 s. 422

90. Polskie Towarzystwo Historii Medycyny i Farmacji. Geneza i rozwój; zjazdy PTHM w latach 1924-2000; członkowie honorowi; przewodniczący oddziałów w latach 1997-2000; redaktorzy „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” w latach 1924-2000. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 2001 T. 64 z. 1 s. 105-111

91. Sprawozdanie z obrad XIX Zjazdu Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 2001 T. 64 z. 1 s. 102-104, il.

92. Sprawozdanie Zarządu Głównego za okres od dnia 27 września 1997 do dnia 22 września 2000 roku. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 2001 T. 64 z. 1 s. 97-101

Współaut.: Tadeusz Brzeziński, ...

93. Współzałożyciele TLW. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2001 T. 137 nr 5 s. 145-148

94. Z dziejów Zakładu Historii i Filozofii Medycyny. *Z Życia AM Warsz.* 2001 R. 10 nr 11 (114) s. 30-31, il.

2002

95. Bibliotekarze Towarzystwa Lekarskiego

Warszawskiego. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2002 T. 138 nr 6 s. 162-179, portr.

96. Dr. n. med. Wiesław Stembrowicz (1924-2002). *Z Życia AM Warsz.* 2002 R. 11 nr 5 (120) s. 25-27, portr.

97. Górnicki Bolesław (1909-1998), lekarz, pediatra, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 2. 2002 z. 4 s. 42-49, portr.

98. Rec.: „Zeszyty Naukowe Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego” (1972-2001). *Med. Nowożytna* 2002 T. 9 z. 1/2 s. 223-229

2003

99. Ekslibrysy medyczne ze swoich zbiorów udostępniła ... [52 ekslibrysy]. W: Kalendarz Lekarza Praktyka 2003. Warszawa 2003 s. 13-125

100. Franciszek Ludwik Neugebauer (1856-1914). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2003 T. 139 nr 7 s. 122-127, portr.

101. Józef Wiloch. W: Powstanie Warszawskie i medycyna. T. 2. Wyd. 2. Warszawa 2003 s. 383-384, portr. – Toż. (*Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2003 T. 139 suppl.)

Współaut.: ..., Stanisław Wiloch

102. Materiały dotyczące szpitala wilanowskiego w Archiwum Głównym Akt Dawnych. *Med. Nowożytna* 2003 T. 10 z. 1/2 s. 231-234

103. Muzeum Zamku i Szpitala Wojskowego na Ujazdowie (Szpitala Ujazdowskiego). *Med. Nowożytna* 2003 T. 10 z. 1/2 s. 221-224

104. Otwarcie Muzeum Zamku i Szpitala Wojskowego na Ujazdowie. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2003 T. 139 nr 7 s. 208-209

105. Perły muzyki gitarowej. *Co Słysać? Ząbkowska Gaz. Samorząd.* 2003 R. 12 nr 3 s. 6

106. Profesor Adam Jan Wrzosek (1875-1965). W: Tajne studia medyczne w Warszawie 1940-1944. – Warszawa: 2003 s. 243-247, portr. - *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2003 T. 139 suppl. nr 7

107. Profesor Hanna Odrowąż-Szukiewicz (1916-2003). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2003 T. 139 nr 7 s. 115-121, portr.

108. Stefan Tarnawski. W: Powstanie Warszawskie i medycyna. T. 2. Wyd. 2. Warszawa 2003 s. 378-379, portr. (*Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2003 T. 139 supl. nr 7)

109. Szpital św. Aleksandra w Wilanowie. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2003 T. 139 nr 7 s. 29-38, il., portr.

110. Wykaz rzeczy zawartych w 10-ciu tomach czasopisma pt. „Medycyna Nowożytna” : Studia nad Kulturą Medyczną; wydanych w latach 1992-2003. *Med. Nowożytna* 2003 T. 10 z. 1/2 s. 263-293

2004

111. Doktor Tadeusz Kocon. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2004 T. 140 nr 8 s. 167-168, portr.

112. Indeksy Słownika biograficznego polskich nauk medycznych XX wieku. T. 2 / przygot. ... ; przy współud. Redakcji. Warszawa: Wyd. Inst. Historii Nauki PAN; Zakład Historii Nauk Med. - 2004.- 77 s.

113. Jesionowski Mieczysław Teodozjusz (1922-1999), lekarz stomatolog, dermatolog, historyk polskiej stomatologii. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. 2004 z. 1 s. 21-23, portr.

114. Kasa Wsparcia Podupadłych Lekarzy oraz Wdów i Sierot Biednych po Lekarzach Pozostałych. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2004 T. 140 nr 8 s. 169-194

115. Rec.: Wroński Marek: Zagadka śmierci Profesora Mariana Grzybowskiego. Warszawa 2004. *Med. Nowożytna* 2004 T. 11 z. 1 s. 218-221

116. Redaktorzy „Pamiętnika TLW” w latach 1837-2004. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2004 T. 140 nr 8 s. 243-245, tab.

117. Szukiewicz (Odrowąż-Szukiewicz) Hanna Maria Magdalena (1916-2003), lekarz anatomopatolog, historyk medycyny. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004 z. 1 s. 78-84, portr., bibliogr.

118. Tomaszewski Leszek Kazimierz (1919-1997), lekarz pediatra, patobiochemik. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004 z. 1 s. 94-97, portr., bibliogr.

119. Uroczystość w Zamku Ujazdowskim. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2004 T. 140 nr 8 s. 241-242, il.

2005

120. Biernacki Andrzej (1903-1963), lekarz, internista. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku : Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004/2005 z. 2 s. 1-4, portr., bibliogr.

121. Bulski Tadeusz Kazimierz (1903-1966), lekarz, ginekolog. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku : Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004/2005 z. 2 s. 16-19, portr., bibliogr.

122. Członkowie Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w okresie okupacji hitlerowskiej (1939-1945). W: Towarzystwo Lekarskie Warszawskie 1820-2005. Cz. 2: 1916-2005 / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe. Warszawa 2005 s. 125-136

123. Czyżewicz Adam Ferdynand (1877-1962), lekarz położnik, ginekolog. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku : Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004/2005 z. 2 s. 42-45, portr., bibliogr.

124. Grzybowski Marian (1895-1949), lekarz, dermatolog i wenerolog. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku: Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004/2005 z. 2 s. 75-77, portr., bibliogr.

125. Kronika posiedzeń Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1916-1939. W: Towarzystwo Lekarskie Warszawskie 1820-2005 / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe. Cz. 2: 1916-2005. Warszawa 2005 s. 7-44

Współaut.: ..., Joanna Mackiewicz, Magdalena Paciorek

126. Kronika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1820-1915. W: Towarzystwo Lekarskie Warszawskie 1820-2005 / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe. Cz. 1. Warszawa 2005 s. 111-356, il.

127. Mikulaszek Edmund (1895-1978), mikrobiolog. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku: Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004/2005 z. 2 s. 120-122, portr., bibliogr.

128. Mossakowski Jan Mateusz (1885-1974), lekarz, chirurg. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku: Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004/2005 z. 2 s. 122-125, portr., bibliogr.

129. Prezesi Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1820-2005. W: Towarzystwo Lekarskie Warszawskie 1820-2005 / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe. Cz. 2: 1916-2005. Warszawa 2005 s. 279-280

130. Sekretarze stali czyli kanclerze Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1857-1950. W: Towarzystwo Lekarskie Warszawskie 1820-2005 / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe. Cz. 2: 1916-2005. Warszawa 2005 s. 281

131. Serini-Bulska Małgorzata Julia (1909-1973), lekarz ginekolog i położnik. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku: Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004-2005 z. 2 s. 152-155, portr., bibliogr.

132. Spis członków Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego za lata 1820-1951; Członkowie przybrani Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. W: Towarzystwo Lekarskie Warszawskie 1820-2005 / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe. Cz. 2: 1916-2005. Warszawa 2005 s. 289-321

133. Sylwanowicz Witold (1901-1975), lekarz anatom. W: Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku : Profesorowie warszawskiej medycyny połowy XX wieku (lata 1944-1950) / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 3. Warszawa 2004/2005 z. 2 s. 159-161, portr., bibliogr.

134. Tematyka rozpraw, wygłoszonych podczas posiedzeń publicznych Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. W: Towarzystwo Lekarskie Warszawskie 1820-2005 / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe. Cz. 2: 1916-2005. Warszawa 2005 s. 285-287

2006

135. Konsultacja merytoryczna: Żbikowski Rydzard: Ząbki – dzieje, ludzie, miasto. Ząbki 2006. – 208 s., il.

136. Niemieckojęzyczni lekarze warszawscy, założyciele i organizatorzy TLW. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2006 T. 142 nr 10 s. 130-136

137. Stanisław Kamieński (1860-1913). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2006 T. 142 nr 10 s. 119-129, portr., il.

2007

138. Bronisław Chojnowski dermatolog warszawski (1836-1870). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2007 T. 143 nr 11 s. 205-215, portr., il.

139. Franciszek Józef Stefan Groer (1887-1965). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2007 T. 143 nr 11 s. 157-162, portr., il.

140. Graficzne znaki książkowe lekarzy i współczesnych stomatologów polskich. W: Zawód dentysty – lekarza stomatologa na ziemiach polskich w XIX i XX wieku / pod red. Bożeny Urbanek. Warszawa 2007 s. 269-277, il.

141. Józef Polikarp Brudziński niekoronowany król pediatrii polskiej (1874-1917). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2007 T. 143 nr 11 s. 163-174, portr., il.

2008

142. Dr n. stom. Symcha Binem Wajs i jego „Wybrane wydarzenia z historii dentystyki”. *Stomatol. Współcz.* 2008 Vol. 15 nr 4 s. 50-52, il., portr.

143. Historia utworzenia Stowarzyszenia Twórców Muzeum Zamku i Szpitala Wojskowego na Ujazdowie. W: Jazdów / pod red. Edwarda Rużyłły. Warszawa 2008 s. 215-219, il.

144. Hubert Henryk hrabia Krasieński (1833-1890). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2008 T. 144 nr 12 s. 159-171, portr., il.

145. Kobiety – lekarki w Towarzystwie Lekarskim Warszawskim w latach 1875-1939. (1875-1905 część pierwsza). *Med. Nowożytna* 2008 T. 15 z. 1-2 s. 139-157, tab.

146. Płk doc. dr n. med. Mieczysław Jesionowski (1922-1999), lekarz stomatolog, autor „Historii stomatologii polskiej”. *Stomatol. Współcz.* 2008 Vol. 15 nr 3 s. 52-53, portr., il.

147. Sekcje specjalistyczne TLW w pierwszym półwieczu jego istnienia. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2008 T. 144 nr 12 s. 172-178

148. Szpital Ujazdowski w okresie 1939-1945. W: *Jazdów / pod red. Edwarda Rużyłły.* Warszawa 2008 s. 201-206

Współaut.: Hanna Odrowąż-Szukiewicz, ..., Stanisław Wiloch
2009

149. August Ferdynand Wolff (1768-1846). W: *Złota Księga Medycyny Warszawskiej / pod red. Marka Krawczyka.* Warszawa 2009 s. 333-340, il., portr.

150. Bolesław Górnicki (1909-1998). W: *Złota Księga Medycyny Warszawskiej / pod red. Marka Krawczyka.* Warszawa 2009 s. 129-136, portr.

151. Hiacynt August Dziarkowski (1754-1828). W: *Złota Księga Medycyny Warszawskiej / pod red. Marka Krawczyka.* Warszawa 2009 s. 95-104, portr.

152. Józef Czekierski (1777-1827). W: *Złota Księga Medycyny Warszawskiej / pod red. Marka Krawczyka.* Warszawa 2009 s. 73-77, portr., il.

153. Medycy Warszawskiego Pogotowia Ratunkowego w latach 1897-1918. W: *Zawód lekarza na ziemiach polskich w XIX i XX wieku / pod red. Bożeny Urbanek.* Warszawa 2009 s. 123-146, tab. - Seria: *Zawody medyczne na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*

154. Pierwszy prywatny zakład leczniczy dla kobiet. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2009 T. 145 nr 13 s. 197-200, portr.

155. [Przedmowa]. W: *Kalendarz Lekarza 2009: informator medyczny.* Warszawa: Wyd. Pol. Tow. Lek. i Nacz. Izba Lekarska. 2009 s. 2

156. Red.: *Złota Księga Medycyny Warszawskiej / pod red. Marka Krawczyka; red. merytoryczna ...*, Halina Dusińska. – Warszawa: Warszawski Uniwersytet Medyczny, 2009. – XIII, 386 s.: il., bibliogr. ; 29 cm

157. Wybór wybitnych postaci lekarzy-literatów. [53 wizerunki]. W: *Kalendarz Lekarza 2009 : informator medyczny.* Warszawa 2009 s. 11-115

2010

158. Henryk Fryderyk Hoyer (1834-1907), le-

karz, uczony światowej sławy, pierwszy histolog polski. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2010 T. 146 nr 14 s. 52-60, portr., il.

159. Warszawskie Pogotowie Ratunkowe: od Okólnika do Poznańskiej 1897-1945. Cz. 1. Warszawa Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego i Transportu Sanitarnego „Meditrans” 2010. - 154 s.: portr., il. ; 22 cm

160. Zagraniczni lekarze niemieckojęzyczni, członkowie TLW w latach 1820-1939. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2010 T. 146 nr 14 s. 113-132

2011

161. Dzierżanowski Roman (1918-2008), lekarz, ftyzjatra, historyk medycyny, felietonista. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. nauk. Bożeny Urbanek; oprac. Magdalena Paciorek.* T. 3. Warszawa 2011 z. 3 s. 9-11, portr., bibliogr.

162. Piotr Szarejko (1916-2009). Organizator służby zdrowia. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2011 T. 147 nr 15 s. 61-64, portr.

163. Roman Dzierżanowski (1918-2008) ftyzjatra, historyk medycyny, felietonista. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2011 T. 147 nr 15 s. 65-68, portr.

164. Szarejko Piotr (1916-2009), lekarz ginekolog, historyk medycyny. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku / pod red. Bożeny Urbanek; oprac. Magdalena Paciorek.* T. 3. Warszawa 2011 z. 3 s. 76-78, portr., bibliogr.

165. Szpital Główny PCK przy ulicy Smolnej 6. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2011 T. 147 nr 15 s. 11-16

2012

166. Działalność naukowa lekarzy Warszawskiego Pogotowia Ratunkowego w latach 1897-1938. W: *Zawód Ratownika Medycznego na ziemiach polskich w XIX i XX wieku / pod red. Bożeny Urbanek.* Warszawa 2012 s. 115-129, portr., il., tab. - Seria: *Zawody medyczne na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*

167. Józef Hornowski (1916-2011), nestor polskiej medycyny. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2012 T. 148 nr 16 s. 57-66, portr.

168. Polski Komitet do Spraw Ratownictwa i Pierwszej Pomocy Lekarskiej w Wypadkach

Nagłych. W: Zawód Ratownika Medycznego na ziemiach polskich w XIX i XX wieku / pod red. Bożeny Urbanek. Warszawa 2012 s. 73-82 - Seria: *Zawody medyczne na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*

2013

169. Doktor Władysław Stankiewicz (1837-1929) członek TLW. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2013 T. 149 nr 17 s. 26-31, portr.

2014

170. Lekarze - członkowie TLW, uczestnicy Powstania Warszawskiego. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2014 T. 150 nr 18 s. 57-75

171. Pożegnanie Profesor Teresy Ostrowskiej (1928-2013). *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2014 T. 150 nr 18 s. 218-220, portr.

2015

172. Szpital Polskiego Komitetu Pomocy Sanitarnej PCK przy ulicy Smolnej 6. *Pam. Tow. Lek. Warsz.* 2015 T. 151 nr 19 s. 11-23, il.

Rękopisy / recenzje wydawnicze

1. Rec. wydaw.: Zaorska Barbara: Sparrow-Germa Helena (1891-1970), lekarz chorób zakaźnych, bakteriolog, mikrobiolog. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* / pod red. Zofii Podgórskiej-Klawe; oprac. Bożena Urbanek. T. 1. 1995 z. 3 s. 100-102, portr.

2. Rec. wydaw.: Brzeziński Witold: Sokołowski Tadeusz (Gedeon) Mieczysław (1887-1965), lekarz, chirurg, traumatolog. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 2. Warszawa 1997 z. 1 s. 85-88, portr., bibliogr.

3. Rec. wydaw.: Brożek Krzysztof: Dziadek Józef (1906-1991), lekarz, chirurg, specjalista medycyny przemysłowej i historyk medycyny. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 2. Warszawa 2002 z. 4 s. 40-41, portr., bibliogr.

4. Rec. wydaw.: Jaroszevska Teresa: Jaroszewski Zdzisław Józef, pseud.: „Jan”, „Józef Morawski” (1906-2000), lekarz, psychiatra. W: *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku* / red. i oprac. Bożena Urbanek. T. 2. Warszawa 2002 z. 4 s. 52-55, portr., bibliogr.

Prace redakcyjne

Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego / czł. red. ... Warszawa 2000 T. 136 -

Polskie Towarzystwo Bibliologiczne: informator. Warszawa 1996 s. 28; Teresa Ostrowska: Członkowie honorowi Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji. Mgr Hanna Bojczuk. *Arch. Hist. Filoz. Med.* 2001 T. 64 z. 1 s. 61-62, portr.; Elżbieta Kraszevska: Emerytowani dyrektorzy i kierownicy bibliotek medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 41, 47, portr.; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 313 // Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego - akta osobowe sygn. 1030/53/8; Materiały i informacje przekazane przez mgr Hannę Bojczuk autorce hasła biograficznego

Halina Dusińska

Mgr Barbara BUGALSKA (ur. 1945), kierownik Biblioteki Instytutu Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. Mirosława Mossakowskiego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

Urodziła się 13 lutego 1945 roku w Warszawie w rodzinie inteligenckiej Henryka Bugalskiego i Kazimierzy z domu Skoczeń. Ma siostrę Agnieszkę (ur. 21 I 1937), która posiada wyższe wykształcenie filologiczne.

Do Szkoły Podstawowej Nr 184 w Warszawie uczęszczała w latach 1953 – 1959, następnie kontynuowała naukę w XXIII Liceum Ogólnokształcącym im. Marii Curie Skłodowskiej w Warszawie w latach 1959-1963, gdzie uzyskała świadectwo dojrzałości (13 VI 1963). Studiowała (1963 – 1968) – dyplom i tytuł zawodowy magistra bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (11 III 1969) – na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Napisała pracę magisterską pt.: *„Jan Januszowski drukarz i pisarz: materiały bio-bibliograficzne”*, której promotorem była dr hab. Anna Czekajewska-Jędrusik. Podwyższała kwalifikacje naukowe i zawodowe. Odbiła studia doktoranckie w Instytucie Nauk Ekonomiczno-Społecznych Politechniki Wrocławskiej (1979 – 1981). Uczestniczyła w krajowych i zagranicznych kursach zawodowych. M. in. ukończyła kurs doskonalący z informacji naukowej ODIN PAN w Warszawie (1972 – 1973) oraz w Instytucie Podwyższania Kwalifikacji Pracowników Informacji (IPKIR) w Moskwie (1974, 1979).

Zajmowane stanowiska i pełnione funkcje. Polska Akademia Nauk. Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. Mirosława Mossakowskiego w Warszawie. Biblioteka. – bibliotekarz (1 I 1970 – 30 VI 1972), starszy bibliotekarz (1 VII 1972 – 30 VI 1976), kustosz (1 VII 1976 – 30 V 1985), starszy kustosz (1 VI 1985 –), kierownik (1 IV 1999 –).

Podczas studiów uniwersyteckich zdobyła kompleksową wiedzę z zakresu teorii i historii książki, edytorstwa, rynku księgarskiego, działalności informacyjnej oraz zarządzania biblioteką. Po podjęciu pracy zawodowej doskonaliła swoje umiejętności w zakresie informacji naukowej. Dążyła do komputeryzacji biblioteki. Czynnie włączyła się w dostosowanie księżnicy do najnowszych trendów obowiązujących w działalności informacyjnej. Po objęciu funkcji kierownika biblioteki instytutowej przeprowadziła jej restrukturyzację. Wdrożyła nowoczesne techniki informacyjne, skomputeryzowała zbiory biblioteczne, wprowadziła kierowaną przez siebie jednostkę organizacyjną w sferę infobaz. Zdobytą wiedzę i posiadane doświadczenie przekazuje młodszemu pokoleniu bibliotekarzy. Wprowadza pracowników w świat baz danych: bibliograficznych, faktograficznych i specjalistycznych z zakresu medycyny i nauk pokrewnych.

Samodzielność, kreatywność, dyspozycyjność i pasja w wykonywaniu zawodu pozwoliły na podjęcie próby wdrożenia cyfryzacji wybranych dokumentów oraz wyników badawczych i diagnostycznych, znajdujących się w archiwach zespołów macierzystego instytutu. Wraz z całym zespołem Biblioteki realizowała w latach 2010 – 2014 europejski grant POIG.02.03.02-0043/10 Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych. Projekt finansowany był ze środków Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka Oś priorytetowa 2: infrastruktura strefy B+R, Działanie 2.3: Inwestycje związane z rozwojem infrastruktury informatycznej nauki Poddziałanie 2.3.2., RCIN konsoliduje i modernizuje infrastrukturę naukowo-badawczą i informatyczną 16 instytutów naukowych tworzących Konsorcjum, zabezpiecza bieżący dorobek naukowy Instytutów wchodzących w jego skład, ułatwia wyspecjalizowanym grupom badaczy dostęp do publikacji.

Opublikowała ok. 15 prac z zakresu zarządzania biblioteką, współpracy międzybibliotecznej, efektywności działalności informacyjnej w procesie badawczym i bibliometrii. Brała czynny udział w życiu bibliotekarskim, uczestnicząc w konferencjach i kursach krajowych i zagranicznych.

Odniesienia: „Srebrny Krzyż Zasługi” (31 V 1989), „Złoty Medal Za Długoletnią Służbę” (31 VII 2013).

Hobby: ogrodnictwo

Spis publikacji

1978

1. System informacji w placówkach naukowo-badawczych medycyny. Sympozjum nt: Obsługa informacyjna procesu badawczego”. Katowice 13-14 listopada, 1978 s. 235-250

1979

2. Rola informacji w procesie badawczym w świetle wstępnych badań: materiały informacyjne CINTe 1979 nr 4 s. 85-99

1981

3. Problemy oceny efektywności wykorzystania informacji w procesie badawczym. Materiały informacyjne CINTe 1981 nr 2 s. 81-92

1984

4. Informacja faktograficzna w dziedzinie onko-

logii. *Aktual. Probl. Inf. Dok.* 1984 nr 6 s. 19-27

5. Rec.: Blagden John: Do we really need libraries? An assessment of approaches to the evaluation of the performance of libraries. New York 1980. – Ocena działalności służb informacyjnych. *Bibliotekarz* 1984 nr 6/7 s. 195

1985

6. Badanie potrzeb informacyjnych naukowców w eksperymentalnej obsłudze informacyjnej procesu badawczego. *Zag. Inf. Nauk.* 1985 nr 2 s. 27-38

1986

7. Przekł.: Hirešova Z.: Badanie potrzeb uczonych w Centralnej Bibliotece Słowackiej Akademii Nauk. *Zagad. Inf.Nauk.* 1986 nr 2 s. 69-79 / z ros. tłum.

1989

8. Wypożyczanie międzybiblioteczne w sieci bibliotek medycznych. *Biul. GBL* 1989 nr 343 s. 95-105

2008

9. Działalność informacyjna Biblioteki Instytutu Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej Polskiej Akademii Nauk. *Forum Bibl. Med.* 2008 R. 1 nr 1 s. 471-475, tab.

2011

10. Problemy oceny bibliometrycznej w Instytucie Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. M.

Mossakowskiego PAN (wymagania Ministerstwa, doświadczenia Instytutu, wątpliwości oceniających). *Forum. Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 1 s. 479-484

Współaut.: ..., Katarzyna Nieszporska

11. Repozytorium cyfrowe Instytutów Naukowych (RCIN). *Forum. Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 1 s. 572-574

Współaut.: Katarzyna Nieszporska

2014

12. Repozytorium cyfrowe Instytutów Naukowych – IMDiK PAN. Warszawa 2014 s. 75-78 Wydawca Muzeum i Instytut Zoologii PAN

Współaut.: ..., Katarzyna Nieszporska

Referaty / Prezentacje

1. „Modelowa obsługa informacyjna procesu badawczego”.- V Konferencja i Naukowe Sympozjum z okazji 10 – lecia systemu MEDINFORM, Poznań, 4-7 XII 1985 r.

2. „Organizacja działalności informacyjnej w Bibliotece IMDiK PAN: opis eksperymentu.- VI Konferencja, Lublin, 25-26 IX 1986 r.

3. „Wypożyczanie międzybiblioteczne w sieci bibliotek medycznych”.- Międzybiblioteczna Komisji Koordynacyjnej Bibliotek Medycznych, Białystok, 25 XI 1985

4. „Działalność informacyjna Biblioteki IMDiK PAN. Stan obecny. Konferencja: Informacja naukowa bibliotek medycznych w Polsce. Łódź, 24-25 XI 2003 r.

5. Problemy oceny bibliometrycznej w IMDiK PAN.- XXIX Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, Szczecin, 7-9 VI 2011 r.

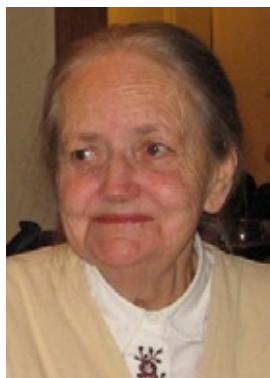
Współaut.: ..., Katarzyna Nieszporska

6. Repozytorium cyfrowe instytutów naukowych.- XXIX Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, Szczecin, 7-9 VI 2011 r.

Współaut.: ..., Katarzyna Nieszporska

Jan Dąbrowski: Informator o bibliotekach medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2008 R. 1 nr 1 s. 43; Elżbieta Kraszewska: Emerytowani dyrektorzy i kierownicy bibliotek medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 41, 48, portr; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 313 // Polska Akademia Nauk Instytut Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. M. Mossakowskiego w Warszawie. Materiały i informacje przekazane przez mgr Barbarę Bugalską autorowi hasła biograficznego

Ryszard Żmuda

Stella FRONCZAK (ur. 1929), bibliotekarka, kierownik Biblioteki Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie.

Urodziła się 5 lipca 1929 roku w Kijowie w rodzinie inteligentnej Czesława Lewickiego, inżyniera i Ireny z domu Medyna, II voto Kozłowska (17 I 1903 – 14 IX 1991). Miała przyrodniego brata Aleksandra Kozłowskiego (ur. 1922), który był inżynierem. Dziadek ze strony ojca był historykiem sztuki i kolekcjonerem dzieł sztuki, a ze strony matki ziemianinem. Dla całej rodziny pobyt na Ukrainie był bardzo ciężki. Ojciec został uwięziony i zesłany na budowę kanału Moskwa-Wołga. Dzięki poparciu Peszkowej, żony Maksima Gorkiego, zaistniała możliwość wyjazdu do Polski. W 1936 roku przyjechała z matką do Brześcia nad Bugiem. Od 1940 roku przebywa w Warszawie. W 1951 roku zawarła związek małżeński z Władysławem Andrzejem Fronczakiem (18 III 1931-22 VII 2002), muzykologiem, absolwentem Wyższej Szkoły Muzycznej w Warszawie, który komponował muzykę do filmów i pracował w telewizji. Ma dwie córki: Katarzynę (ur. 27 X 1951), absolwentkę Instytutu Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego i Agnieszkę (ur. 19 IV 1964), z absolutorium dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego oraz sześcioro wnucząt: Paulinę (ur. 26 III 1985), absolwentkę Wydziału Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, która pracuje w Zespole Szkół Specjalnych nr 109 im. Anny Lechowicz w Warszawie, Olgę (ur. 21 VI 1988), magistra biotechnologii Międzywydziałowego Studium Biotechnologii Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, asystent naukowy w Laboratorium Medycyny Doświadczalnej Centrum Nowych Technologii Uniwersytetu Warszawskiego, przygotowującą rozprawę doktorską, Jana, studenta V roku medycyny na Wydziale Lekarskim Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Wojciecha, studenta I roku Graphic and Media Design University of the Arts w Londynie, Marię, która jest w II klasie V Liceum Ogólnokształcącego im. księcia Józefa Poniatowskiego w Warszawie, Zofię, uczennicę III klasy Gimnazjum Nr 165 im. Joachima Lelewela w Warszawie oraz prawnuczkę Amelię, która ma 4 lata.

Do Szkoły Powszechnej uczęszczała w Warszawie od roku 1940. Następnie kontynuowała naukę w Gimnazjum i Liceum Żeńskim im. Aleksandry Piłsudskiej. Później zmieniono patrona na im. Stefanii Sempołowskiej, gdzie uzyskała świadectwo dojrzałości (21 VI 1949). Po maturze zdała egzamin wstępny na medycynę, ale nie została przyjęta z przyczyn politycznych na Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Warszawie.

Zajmowane stanowiska i pełnione funkcje. Biblioteka Narodowa w Warszawie - bibliotekarka (1 IX 1950 -2 XI 1953), Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc – bibliotekarka (3

XI 1953-), kierownik Biblioteki Naukowej (1 IV 1963-).

Rodzina odznaczała się patriotyzmem. Matka była zaangażowana w przygotowywanie Powstania Warszawskiego, a po jego kapitulacji przebywała w obozie jenieckim w Lubece. Natomiast Stella razem z babką znalazła się w Radomsku. Powróciły do stolicy w marcu 1945 roku.

Zajmowała się działalnością społeczną, kulturalną i patriotyczną. Była członkiem Szarych Szeregów, organizowała podwieczorki dla dzieci z domu dziecka, bilety do teatrów i bale z orkiestrą dla pracowników Instytutu Gruźlicy. W Bibliotece Naukowej Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc, która zajmuje powierzchnię 220 m², zorganizowała metodami tradycyjnymi wartościowy warsztat pracy, m. in. fachowy księgozbiór druków zwartych i ciągłych oraz zbiorów specjalnych, liczących ponad 30 tysięcy. voluminów, kartkowy katalog alfabetyczny i przedmiotowy zasobów, segregatory z odbitkami pierwszych stron artykułów według działów i słów kluczowych w języku polskim i angielskim, w tym dotyczące pulmonologii i nauk pokrewnych oraz biografistyki, poświęconej tej ważnej dyscyplinie nauk medycznych. Biblioteka Instytutu gromadzi wydawnictwa z dziedziny pulmonologii, gruźlicy, torakochirurgii, onkologii, kardiologii, alergologii i medycyny ogólnej. Posiada księgozbiór unikatowy w skali kraju.

Opracowała anonimowo wiele zestawień bibliograficznych. W 2013 roku obchodziła Jubileusz 60 – lecia pracy i nadal jest aktywna zawodowo. Jest pomocna studentom, doktorantom i pracownikom naukowym. Bywa nazywana chodzącą encyklopedią. Wspomina plejadę znakomych uczonych, którzy korzystali z biblioteki Instytutu. Liczni profesorowie, inni nauczyciele akademicy, czytelnicy oraz użytkownicy informacji naukowej przekazywali książki z dedykacjami, m. in. „..... najlepszej bibliotekarce” – prof. dr hab. Wacław Droszcz, „prawdziwemu przyjacielowi lekarzy i książki medycznej.....” – prof. dr hab. Kazimierz Sułek, „... wszyscy lekarze pulmonolodzy, których prosiłam o pomoc, wskazywali na Panią Stellę” - dr Anna Łuczyńska, prezes wydawnictwa Blue Sparks Publishing Group oraz Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych.

Członek: Tanecznych Zespołów Ludowych, Rady Zakładowej Służby Zdrowia Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Chorób Płuc.

Otrzymała: Odznakę „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia” (7 IV 1973), „Złoty Krzyż Zasługi” (12 VII 1978), „Medal 40-lecia Polski Ludowej” Warszawa (22 VII 1984), „Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski” (15 VI 1988), „Medal 60- lat Wydawnictwa Lekarskiego PZWL”, „Medal 50-lecie Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc 1948-1998”, Medal 80-lecia Polskiego Towarzystwa Chorób Płuc” (2014) oraz różnorodne nagrody i liczne pisma z gratulacjami i wyrazami podziwu, wdzięczności i uznania.

Hobby: antyki, taniec, muzyka poważna.

Spis publikacji

1. Spis prac prof. dr hab. Janiny Misiewicz. W: Jaroszewicz Wiwa: Prof. dr hab. Janina Misiewicz 12 XII 1893-5 X 1958. Życiorys. *Gruźlica* 1959 T. 27 nr 8 s. 708-712

Prace redakcyjne

1. Polskie Towarzystwo Lekarskie. 2014 Kalendarz Lekarza. Informator medyczny / przew. kom. red. Jerzy Woy-Wojciechowski [oraz] Anna Łuczyńska, ..., Jerzy Polański, Tadeusz Tołłoczko. Warszawa 2013

Jan Dąbrowski: Informator o bibliotekach medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2008 R. 1 nr 1 s. 41; Tadeusz Epsztajn: Polska własność ziemska na Ukrainie (gubernia kijowska, podolska i wołyńska) w 1890 roku. Warszawa 2008 s. 432, tab.; Ewa Busse-Turczyńska: Kadra kierownicza bibliotek medycznych w Polsce. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 18, 25, portr.; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 313; Wybrane problemy współczesnej pneumonologii / [red. Kazimierz Roszkowski-Śliż]. Warszawa [2013] s. 2, okł. I, portr.; Ryszard Żmuda: Sylwetka Stelli Fronczak w 85. rocznicę urodzin i 60-lecie pracy zawodowej. *Forum Bibl. Med.* 2014 R. 7 nr 2 s. 412-417, il., portr.; Ewa Rowińska-Zakrzewska, Zofia Zwolska: Życie rodzinne i zawodowe Stelli Fronczak. *Forum Bibl. Med.* 2014 R. 7 nr 2 s. 420-451, il., portr.; Halina Wilczyńska: Nestorka – bibliotekarstwa medycznego Stelli Fronczak. *Forum Bibl. Med.* 2014 R. 7 nr 2 s. 452-464, il.; Krzysztof Królikowski: Kijów Stelli Fronczak. *Forum Bibl. Med.* 2014 R. 7 nr 2 s. 465-486, il., portr.; Relacje z uroczystości: Zofia Kucówna - wiersz s. 487-489, il.; Gratulacje, wyrazy uznania, podziękowania s. 491-502, il.; Zofia Zwolska: Słowo na otwarcie Konferencji. *Forum Bibl. Med.* 2014 R. 7 nr 2 s. 418-419, il. // Biblioteka Narodowa w Warszawie - akta osobowe; Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie – akta osobowe; Polskie Towarzystwo Chorób Płuc, członkowie honorowi <http://www.ptchp.org/index.php/czlonkowie-honorowi-i-osoby-odznaczone>. Materiały i informacje przekazane przez Stellę Fronczak autorowi hasła biograficznego.

Ryszard Żmuda

Mgr Danuta GRAD (1932 – 2008), bibliotekoznawca, bibliograf, starszy kustosz, dyrektor Biblioteki Głównej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie.

Urodziła się w Zamościu, w latach 1951 – 1955 studiowała na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na Wydziale Historii. Po ich ukończeniu niełatwo było w tamtych latach znaleźć pracę, toteż zatrudniła się w Zamościu w Narodowym Banku Polskim. Los rzucił ją jednak do odległego Szczecina, gdzie w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej wielu absolwentów KUL znalazło pracę. Ówczesny dyrektor WiMBP Stanisław Badoń, zatrudniał ich na etatach młodszych bibliotekarzy z wyższym wykształceniem. Dzięki temu uzyskał wykształconą kadrę i po uruchomieniu kursów zawodowych w zakresie bibliotekarstwa WiMBP stała się kuźnią kadr dla bibliotek różnych sieci, w tym i naszej.

W roku 1962 mgr Danuta Grad trafiła do biblioteki PAM, gdzie szybko dała się poznać jako pracownik sumienny, pracowity i ambitny. W latach 1968 – 1970 ukończyła studia podyplomowe na kierunku bibliotekoznawstwo na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pisząc pracę dyplomową dokumentującą zarys historii biblioteki PAM. Rozpoczęła niezwykle żmudną i mało efektowną, ale podstawową dla funkcjonowania biblioteki pracę organiczną – inwentaryzując księgozbiór czasopiśmienniczy, zakładając katalog alfabetyczny i działowy zbiorów czasopism. Nawiązała współpracę ze Szczecińskim Towarzystwem Naukowym i opracowała spis czasopism bibliotek uczelni wyższych miasta Szczecina. Od roku 1979 opracowywała bieżącą bibliografię dorobku naukowego pracowników uczelni ukazującą się w Rocznikach PAM. W roku 1981 została członkiem Komitetu Redakcyjnego Roczników i kontynuowała pracę nad kompletną retrospektywną bibliografią pracowników uczelni za lata 1948-1993, która pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego ukazała się w siedmiu suplementach do Roczników PAM.

W roku 1979 odeszła na emeryturę długoletnia dyrektor Biblioteki Głównej mgr Maria Krogulska i władze uczelni powołały mgr Danutę Grad na stanowisko dyrektora biblioteki, które piastowała do 1982 r. W tym okresie zajmowała się administrowaniem, opracowaniem nowych regulaminów, scalaniem księgozbiorów klinik i zakładów rozproszonych wówczas w wielu jednostkach. Powstała w ten sposób w roku 1980 Filia nr 2 biblioteki w szpitalu na Pomorzanach działająca tam do chwili uzyskania przez bibliotekę nowej siedziby po dawnym klubie studenckim Trans.

Jej pracowitość, obowiązkowość i poszanowanie pracy wyniesione z domu rodzinnego natrafiły na burzliwy okres wygórowanych roszczeń pracowniczych. Nie czując

się na siłach, aby im sprostać zrezygnowała z funkcji dyrektora i zajmowała się już tylko dokumentacją prac naukowych pracowników uczelni.

Nieśmiała, skryta i jakbyśmy to dzisiaj ujęli – singiel w życiu prywatnym szukała zbliżenia z ludźmi w działalności Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, czynnie uczestnicząc w pracach Zarządu Okręgu. Podjęła naukę języka esperanto i w tym środowisku znalazła przyjaciół. Wrażliwa na piękno przyrody zwiedzała kraje naszych sąsiadów na wschodzie i południu. Pokochała też Tatry, ale zwłaszcza bliskie Jej było Roztocze i Zamojszczyzna. Miała też talenty artystyczne, robiła prawdziwe dzieła sztuki na szydełku i niejedna z Jej koleżanek została nimi obdarowana.

Z końcem 1990 roku odeszła na wcześniejszą emeryturę jednocześnie kontynuując prace nad Bibliografią dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie do roku 1998. Wróciła do Zamościa, do rodziny, do schorowanej matki. Ponad 30 lat pracowała w zawodzie bibliotekarza, najpierw w bibliotece publicznej, później naukowej w Szczecinie. Została zapamiętana jako osoba mądra i perfekcyjnie wykonująca swoje obowiązki, ale przede wszystkim dlatego, że na pierwszym miejscu stawiała zawsze czytelnika. A że dla pracy w swym zawodzie miała też duszę, była bibliotekarką pomocną całemu środowisku medycznemu w Szczecinie.

Spis publikacji

1973

1. Katalog czasopism z zakresu nauk medycznych i pokrewnych. W: Stojalowski K., Pasternak J.(oprac.): Naukowy informator Pomorza Zachodniego. Dział medyczno-biologiczny. Szczecin: Szczecińskie Towarzystwo Naukowe 1973 s. 81-161

Współaut.: ..., Tadeusz Dziechciowski

1981

2. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1980 r. *Ann. AM Stet.* 1981 R. 27 s. 95-240

Współaut.: ..., Tadeusz Marcinkowski

1982

3. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1981 r. *Ann. AM Stet.* 1982 R. 28 s. 87-188

Współaut.: ..., Tadeusz Marcinkowski 1983

4. Bibliografia dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie za lata 1948-

1958/pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich 1983, 71 s. *Ann. Acad. Med. Stetin.* supl.19

5. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1982 r. *Ann. AM Stet.* 1983 R. 29 s. 81-153

Współaut.: ..., Tadeusz Marcinkowski

1984

6. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1983 r. *Ann. AM Stetin.* 1984 R. 30 s. 99-198

Współaut.: ..., Tadeusz Marcinkowski

1985

7. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1984 r. *Ann. AM Stetin.* 1985 R. 31 s. 221-333

Współaut.: ..., Tadeusz Marcinkowski

1986

8. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakła-

dów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1985 r. *Ann. AM Stetin*. 1986 R. 32 s. 267-363

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1987

9. Bibliografia dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie za lata 1959-1968/pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego. Warszawa: Państw. Zakł. Wydawn. Lek., 1987. – 201 s. – *Ann. AM Stetin*. supl. 23

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

10. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1986 r. *Ann. AM Stetin*. 1987 R. 33 s. 261-382, 465-470

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1988

11. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1987 r. *Ann. AM Stetin*. 1988 R. 34 s. 259-269

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1989

12. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1988 r. *Ann. AM Stetin*. 1989 R. 35 s. 189-300, 377-382

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1990

13. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1989 r. *Ann. AM Stetin*. 1990 R. 36 s. 195-275, 321-326

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1991

14. Bibliografia dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie za lata 1969-1973/pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego. Szczecin: Pomor. AM, 1991. – 420 s. – *Ann. AM Stetin*. supl. 26

Współaut.: ..., Ewa Olbomska

15. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1990 r. *Ann. AM Stetin*. 1991 R. 37 s. 203-288

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1993

16. Bibliografia dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie za lata 1974-1978/pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego. Szczecin: Pomor. AM, 1993. – 568 s. – *Ann. AM Stetin*. supl. 27

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1995

17. Bibliografia dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie za lata 1979-1983/pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego. Szczecin: Pomor. AM, 1995. – 352 s. – *Ann. AM Stetin*. supl. 29

1996

18. Bibliografia dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie za lata 1984-1988/pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego. Szczecin: Pomor. AM, 1996. – 386 s. – *Ann. AM Stetin*. supl. 35

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1997

19. Maria Krogulska 1915-1992. *Bibl. Zach.-Pom.* 1997 R. 38 nr 1/2 s. 51-52

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

1998

20. Bibliografia dorobku naukowego Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie za lata 1989-1993/pod red. Eugeniusza Miętkiewskiego. Szczecin: Pomor. AM, 1998. – 449 s. – *Ann. AM Stetin*. supl. 45

Współaut.: ..., Danuta Jaworska

Danuta Jaworska: Wspomnienie o śp. mgr Danucie Grad. *Biul. Inf.* 2008 nr 4 s. 47-48; Piotr Cichocki: Zmarli dyrektorzy, kierownicy i pracownicy bibliotek medycznych (1950-2008). *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 53, port.; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 303, 305, 310, 311, 313 // Archiwum Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie – akta osobowe

Danuta Jaworska

Płk lek. Marian KOWALIK (1925 – 2002), lekarz, pułkownik, dyrektor Biblioteki Głównej Wojskowej Akademii Medycznej im. gen dyw. Bolesława Szareckiego w Łodzi.

Oficer Wojska Polskiego, lekarz, nauczyciel akademicki, organizator i taktyk wojskowej służby zdrowia, organizator kształcenia i szkolenia kadr wojskowej służby zdrowia, dyrektor Biblioteki Głównej Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi.

Urodził się 5 sierpnia 1925 roku w Skarżysku-Kamiennej w rodzinie Władysława i Marianny z domu Proboszcz. Posiadał liczne rodzeństwo: brat Piotr (1927 – 2007) – inżynier, siostry Sylwestra (1931 – 2009) – handlowiec i Zenona (1934) – urzędniczka oraz najmłodsi bracia (1940) – inżynier i Jan (1942) – nauczyciel.

Żona Irena (1927) z domu Wiatr – technik ekonomista, dwoje dzieci: córka Elżbieta (1952) – nauczycielka, absolwentka UŁ oraz syn Sławomir (1956) – lekarz, absolwent WAM w Łodzi; wnuczęta: Jakub (1986) – farmaceuta, absolwent UM w Łodzi oraz Magdalena (1987) absolwentka technik dentystycznych UM w Łodzi i PŁ, studia II stopnia.

Do siedmioklasowej Publicznej Szkoły Powszechnej nr 4 im. J. Słowackiego w Skarżysku Kamiennej uczęszczał w latach 1931 – 1938, następnie pobierał nauki w Prywatnym Gimnazjum Koedukacyjnym w Starachowicach (1938 – 1939), a w latach 1940 – 1942 w Prywatnej Szkole Handlowej w Skarżysku Kamiennej.

W okresie okupacji hitlerowskiej podzielił losy wielu Polaków, pracował przymusowo, była to Fabryka Naczyń Emaliowanych (Emailgeschirrfabrik) w Skarżysku Kamiennej. Przed wywiezieniem do Niemiec obronił się ucieczką i od 15 X 1943 roku ukrywał się w Ratajach k/Wąchocka gdzie uczestniczył w konspiracji i tajnych kompletach. Na terenie tym działały oddziały partyzanckie „Ponurego” (Jana Piwnika).

Wiosna 1945 roku przyniosła wraz z Armią Radziecką wyzwolenie znacznych obszarów kraju spod okupacji hitlerowskiej, jednakże na koniec wojny należało jeszcze trochę poczekać. Od 28 marca 1945 roku został powołany do wojska i służył w artylerii. Wraz z II Armią Wojska Polskiego brał udział w walkach o Berlin.

Po wojnie, pełniąc służbę wojskową w Toruniu ukończył 2 – letnią Oficerską Szkołę Instruktorów Sanitarnych C.W. San. Od 1947 roku pełnił obowiązki felczera w Warszawskim Manewrowym Pułku Artylerii. 17 czerwca 1949 roku zdał maturę i uzyskał Świadectwo Dojrzałości w Państwowym Koedukacyjnym Gimnazjum i L.O. dla Dorosłych im. St. Żeromskiego w Toruniu. Ukończył też (1951) 6 – cio miesięczny Kurs Laborantów Wojskowych.

W 1951 roku rozpoczął nowy, ważny etap w karierze zawodowej, został przenie-

siony do Kompanii Akademickiej w Łodzi (Fakultet Wojskowo-Medyczny) i od września rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej, które ukończył 31 sierpnia 1957 roku. Jako absolwent Fakultetu Wojskowo-Medycznego otrzymał nakaz pracy w jednostce w Nysie na stanowisku lekarza pogotowia ratunkowego, a następnie kierownika Laboratorium Analitycznego. W kwietniu 1958 roku został przeniesiony do jednostki w Komorowie k/Gubina, gdzie objął stanowisko Szefa Służby Zdrowia Dywizji Pancernej. W tym okresie uzyskał specjalizację z OTSZ [Organizacja i Taktyka Służby Zdrowia]. Od 1964 roku ponownie w Łodzi w Wojskowej Akademii Medycznej, na stanowisku Szefa Oddziału Szkolenia Rezerw Kadr Medycznych Służby Zdrowia. W latach 1964-1969 st. asystent Zakładu OOOZW WAM, specjalizacja II stopnia z OOOZW [Organizacja Ochrony Zdrowia Wojsk]. W latach 1970-1978 Szef Wydziału Szkolenia i Organizacji WAM, a od 1978 roku do 1990 Dyrektor Biblioteki Głównej WAM. W latach 80-tych okresowo p.o. zastępcy Komendanta WAM ds. Organizacyjnych. Przez wszystkie lata nie zaniedbujący swojego zawodu medyka, czynny lekarz.

W okresie wieloletniej służby wojskowej otrzymał liczne odznaczenia państwowe i resortowe oraz wyróżnienia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1978), Złoty Krzyż Zasługi (1968), Medal za Udział w Walkach o Berlin (1970), Brązowy (1953), Srebrny (1958) i Złoty (1968) Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”, Brązowy (1966), Srebrny (1977) i Złoty (1983) Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju”, Odznaka „Za wzorową pracę w służbie Zdrowia” (1975), Honorowa Odznaka Województwa Łódzkiego (1973), Honorowa Odznaka Miasta Łodzi za Zasługi dla Województwa Łódzkiego (1987) oraz liczne nagrody JM Rektora WAM. Po zakończeniu służby wojskowej otrzymał Odznakę Za Zasługi dla Związku Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych (1999), Odznakę Honorową „Za Zasługi dla Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych i Oficerów Rezerwy Wojska Polskiego (2000).

Po przejściu na emeryturę działał w kole terenowym Związku Kombatanów R.P. i Byłych Więźniów Politycznych, a od 1998 roku pełnił funkcję Prezesa Zarządu Okręgowego tegoż Związku. Aktywnie uczestniczył w staraniach o budowę Pomnika Chwały Armii Łódź.

Całe życie aktywny, uśmiechnięty i zycziwy. Hobby: historia współczesna, literatura satyryczna, działka i turystyka.

Zmarł 5 XII 2002 w Łodzi, gdzie został pochowany na Cmentarzu Wojskowym Na Dołach.

Spis publikacji

1966

1. Ewakuacja rannych śmigłowcem Mi-4. *Lek. Wojs.* 1966 R.42 nr 7 s. 581-585, ryc., bibliogr.

Współaut.: Jan Zdunowski, Aleksander Sitarz, ...

2. Sposoby wydobywania rannych z wozów bojowych. *Lek. Wojs.* 1966 R.42 nr 5 s. 385-392, ryc., bibliogr.

Współaut.: Aleksander Sitarz, ..., Jan Zdunowski

1968

3. Metodyka organizowania ćwiczeń polowych służby zdrowia. *Lek. Wojs.* 1968 R.44 nr 5 s. 349-353

Współaut.: Bronisław Głuś, ...

4. Segregacja medyczna w DMP. *Lek. Wojs.* 1968 R.44 nr 8 s. 633-639, ryc., bibliogr.

Współaut.: Bronisław Głuś, ...

5. Segregacja medyczna w DMP. *Lek. Wojs.* 1968 R.44 nr 10 s. 833-838, ryc., bibliogr.

Współaut.: Bronisław Głuś, ...

1969

6. Metodyka organizowania ćwiczeń służby zdrowia na mapach. *Lek. Wojs.* 1969 R.45 nr 4 s. 267-273, tab., bibliogr.

Współaut.: Bronisław Głuś, ...

Bibliografia publikacji pracowników naukowych Wojskowej Akademii Medycznej / pod red. Marii Chyla i Andrzeja Stempla. T. 1: 1958 – 1972. Cz. 1. Katedry i zakłady teoretyczne; Cz. 2. Katedry kliniczne. (Oprac.) Maria Chyla, Danuta Dubrowin, Sylwia Filipowicz, Wiesław Harland, Elżbieta Kaczmarek, Krzysztof Kaczmarek, Jadwiga Kornaszewska, Henryk Łuczyński, Halina Pilc, Andrzej Stempel, Stefan Wojtkowiak, Krystyna Zientek. Łódź, 1973, XXVI, 237+238 – 562 s. Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi. Główna Biblioteka Wojskowo-Lekarska; T. 2 1973 – 1977 / pod red. Marii Chyla i Andrzeja Stempla. Łódź 1981, XXIII, 367 s. Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi. Główna Biblioteka Wojskowo-Lekarska; Maria Chyla: Biblioteka Naukowa Wojskowej Akademii Medycznej. *Biul. WAM* 1983 R. 26 nr 2 s. 222 – 224; Jerzy Miłkowski: Wojskowa Akademia Medyczna. Pamiętnik Akademicki. Łódź: Wydaw. Spartacus 1997 s. 93, 181; Krzysztof Walczewski, Marek Matysiak: Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej – czterdziestolecie. *Prz. Wojs.-Med.* 1999 R. 41 nr 4 s. 427 – 431; Lekarze wojskowi. Wspomnienia i refleksje / red. Jerzy Miłkowski. Łódź: Wydaw. Empress-Spartacus 2003 s. 313 – 314; Krystyna Breker: Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej im. gen. dyw. Bolesława Szareckiego w Łodzi (1958 – 2002). *Kronikarz* 2006/2007 R. 5 nr 2 s. 228 – 240; Elżbieta Kraszewska: Emerytowani dyrektorzy i kierownicy bibliotek naukowych. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 30 – 50; Krystyna Breker: Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej im. gen. dyw. Bolesława Szareckiego w Łodzi 1958-2002. *Forum Bibl. Med.* 2010 R. 3 nr 1 s. 565 – 577; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 303, 310, 313; // Materiały i informacje przekazane przez mgr Elżbietę Kowalik autorce hasła; Archiwum Uniwersytetu Medycznego w Łodzi – akta osobowe

Krystyna Breker

Mgr Maria KROGULSKA (1915-1992), filolog klasyczny, lektor, bibliograf, dyrektor Biblioteki Głównej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie.

Urodziła się 4 października 1915 roku w Stanisławowie w rodzinie inteligenckiej. Humanistyczne gimnazjum żeńskie w Stanisławowie ukończyła w roku 1934. Studia w zakresie filologii klasycznej rozpoczęła w roku 1935 we Lwowie na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Tytuł magistra filozofii w zakresie filologii klasycznej uzyskała w 1947 roku na Uniwersytecie Wrocławskim na podstawie pracy na temat „De Scholis, quae codicibus VAT. Gr. 97041-35 et 2228 continentur in Hermogenis de inventione scriptum inter se collatis”. Okres okupacji spędziła we Lwowie, gdzie w latach 1942-1943 pracowała jako urzędniczka w Biurze Zaopatrzenia Opałowego dla nieniemieckich pracowników Kolei Wschodniej. W roku 1945 przyjechała wraz mężem i córką Ireną do Szczecina. W 1949 roku owdowiała. Pracę w zawodzie bibliotekarskim rozpoczęła w styczniu 1950 roku w Bibliotece Miejskiej w Szczecinie, gdzie pracowała do końca 1953 roku, początkowo na stanowisku kierownika Działu Starych Druków a następnie na stanowisku kierownika Czytelni Naukowej. W tym czasie (1951 r.) ukończyła kurs dla bibliotekarzy naukowych zorganizowany przez Zarząd Okręgu Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich w Szczecinie. Od stycznia 1954 do 31 stycznia 1979 roku pełniła funkcję dyrektora Biblioteki Głównej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. Swoją pracę w bibliotece rozpoczęła od tworzenia podstaw naukowej działalności tej placówki. Przede wszystkim gromadziła podstawowy księgozbiór naukowy uwzględniając potrzeby informacyjno-bibliograficzne, wytyczała kierunki działalności poszczególnych oddziałów biblioteki, ze szczególnym naciskiem na właściwe funkcjonowanie Czytelni Pracowników Nauki. Zaslugą mgr Marii Krogulskiej jest założenie i opracowanie katalogu przedmiotowego, niezmiernie ważnego w działalności informacyjnej Biblioteki. Zadaniu temu mogła podołać sama dzięki dużej pracy nad przyswojeniem sobie wiedzy medycznej i doskonałej znajomości kilku języków europejskich. Równocześnie prowadziła planową politykę kadrową, pozyskując pracowników wyszkolonych w innych bibliotekach Szczecina i umożliwiając własnym pracownikom ciągłe szkolenie zawodowe. Osobiście angażowała się w odpowiednie przygotowanie pracowników do egzaminów bibliotekarskich, organizując szkolenia wewnętrzne. Pracując w bardzo trudnych warunkach lokalowych dążyła do zorganizowania bibliotek filialnych na terenie podległych uczelni szpitali klinicznych, mając na uwadze scalanie księgozbioru znajdującego się w poszczególnych katedrach. W ten sposób powstała filia biblioteczna przy PSK-1 i rozpoczęto prace adaptacyjne dla filii przy PSK-2. W lutym 1961 została uruchomiona pracownia doku-

mentacji fotograficznej, której zadaniem było sporządzanie mikrofilmów i fotokopii na potrzeby biblioteki oraz klinik i zakładów. W roku 1964 zorganizowano przy bibliotece pracownię plastyczną wykonującą pomoce dydaktyczne dla uczelni oraz pracownię filmów naukowych. W latach 1977-1979 mgr Maria Krogulska zapoczątkowała opracowywanie przez bibliotekę „Bibliografii dorobku naukowego pracowników PAM”. Była jej współautorką i brała aktywny udział w pracach redakcji „Roczników PAM”. Mgr Maria Krogulska zorganizowała wiele wystaw obrazujących dorobek naukowy i dydaktyczny Akademii. Służyła też wiedzą i radą innym działom Uczelni. Równocześnie przez cały okres swej pracy prowadziła działalność dydaktyczną będąc lektorem języka łacińskiego. Po odejściu na emeryturę dalej żywo interesowała się losami biblioteki i bibliotekarzy, nie odmawiając nigdy pomocy i rady w miarę swoich możliwości. Mgr Maria Krogulska była dla zespołu pracowników biblioteki niedościgłym wzorem sprawności zawodowej i zalet charakteru. Była wyrozumiała, tolerancyjna, sprawiedliwa. Nieznane Jej były takie cechy jak zazdrość i zawiść. Zawsze była gotowa bezinteresownie pomagać innym. Zarówno grono bibliotekarzy jak i pracowników naukowych korzystało z Jej gruntowej wiedzy humanistycznej i filozoficznej. Cechało Ją duże poczucie humoru i niewątpliwie praca z Nią i przebywanie w Jej towarzystwie było prawdziwą przyjemnością. Dorosłe życie mgr Marii Krogulskiej przypadło na tragiczne lata okupacji, potem okres aktywności zawodowej na ciemne czasy stalinowskie. Przedwczesna śmierć męża i niedługo potem tragiczna śmierć brata chirurga, zrzuciła na Jej barki troskę o utrzymanie wieloosobowej rodziny oraz domu, co przy zawsze niskich zarobkach stanowiło nie lada problem. A jednak nigdy nie skarżyła się na los. Bogactwo Jej zalet charakteru i umysłu, ukształtowane zostało w wielonarodowościowym tyglu społeczeństwa wschodnich krańców międzywojennej Polski. Wielu wspaniałych ludzi wychowanych na najlepszych wzorach patriotyzmu niestety odchodzi. Grono Jej wychowanków i współpracowników z wdzięcznością wspomina okres pracy pod kierunkiem tak światłego Dyrektora i szlachetnego człowieka.

Spis publikacji

1974

1. Wystawa dorobku Pomorskiej Akademii Medycznej. W: XXV-lecie Pomorskiej Akademii Medycznej. Materiały jubileuszowej inauguracji XXVI roku akademickiego. Szczecin 5-8 X 1973 r. / E. Miętkiewski. Warszawa: Państw. Zakł. Wydaw. Lek. 1974 s. 31-39. *Ann. AM Stet.* supl. 12

1978

2. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakła-

dów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1977 r. *Ann. AM Stet.* 1978 R. 24 s. 83-201

1979

3. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakładów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1978 r. *Ann. AM Stet.* 1979 R. 25 s. 103-227

4. Biblioteka Główna. W: XXX lat Pomorskiej

Akademii Medycznej w Szczecinie. Warszawa / E. Miętkiewski Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich 1979 s. 485-487. *Ann. AM Stet.* supl.17

1980

5. Przegląd dorobku naukowego katedr, zakła-

dów, klinik i studiów Pomorskiej Akademii Medycznej za 1979 r. *Ann AM Stet.* 1980 R. 26 s. 117-303

Współaut.: ..., Danuta Grad

Jolanta Chomińska, Władysław Michnal, Lidia Milewska: Bibliotekarze odznaczeni Medalem SBP. *Bibl. Zach.-Pom.* 1975 R. 16 nr 3 s. 50; Danuta Grad, Danuta Jaworska: Maria Krogulska 1915-1992. *Bibl. Zach.-Pom.* 1997 R. 38 nr 1/2 s. 51-52, portr.; Weronika Nieznanowska: Krogulska Maria. W: *Encyklopedia Szczecina*/red.: T. Białecki T. 1, A-O. Szczecin: Uniw. Szczec. Inst. Historii Zakł. Hist. Pom. Zach. 1999 s. 503; Piotr Cichocki: Zmarli dyrektorzy, kierownicy i pracownicy bibliotek medycznych (1950-2008). *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 54, portr.; Cecylia Judek: Krogulska Maria (1915-1992). W: *Słownik pracowników książki polskiej* / pod red. Hanny Tadeusiewicz. Supl. 3. Warszawa 2010 s. 154-155, bibliogr; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 303, 310, 313 // Archiwum Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego – akta osobowe

Danuta Jaworska

Mgr Lucyna MODRZEJEWSKA (ur. 1953), pedagog, kustosz, dyrektor Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy.

Urodziła się 25 czerwca 1953 roku w Bydgoszczy w rodzinie inteligenckiej Władysława Zarzyckiego i Jarosławy z domu Prokopowicz. Mąż lek. med. Bartosz Modrzejewski, psychiatra. Dwoje dzieci: córka Michalina (ur. 13 II 1984) mgr psychologii oraz syn Jakub (ur. 3 VI 1985) mgr prawa.

Edukację podstawową i ogólnokształcącą ukończyła w Bydgoszczy (1973). Tytuł magistra pedagogiki w zakresie pracy kulturalno-oświatowej uzyskała w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy (1 VI 1979). Temat pracy dyplomowej: „Problemy eutanazji w literaturze i opinii społecznej”. Ukończyła studia podyplomowe w Wyższej Szkole Umiejętności Społecznych w Poznaniu na Wydziale Zarządzanie i Marketing w zakresie informacja naukowa, elektroniczna i bibliotekarstwo (7 VI 2003). Temat pracy dyplomowej: „Witryny internetowe bibliotek akademii medycznych w Polsce”.

Zajmowane stanowiska i pełnione funkcje – od 1975 roku pracownik służby zdrowia oddelegowany do pracy w bibliotece Filii Akademii Medycznej w Gdańsku, kierownik biblioteki (1979 – 1986), kustosz (1985), kierownik Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów (1986 – 2000), specjalista ds. zamówień publicznych (2001 – 2002), zastępca dyrektora Biblioteki Głównej AM w Bydgoszczy (2000 – 2002), dyrektor biblioteki (2002). Redaktor Bibliografii publikacji pracowników Akademii Medycznej w Bydgoszczy (2001). Pełniła obowiązki redaktora naczelnego oraz członka rady programowej pisma Akademii Medycznej im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy – Wiadomości Akademickie. Przygotowywała wykaz nabytków. Wdrażała od podstaw program biblioteczno-informacyjny Sowa, Tenlib w zakresie gromadzenia, opracowania, katalogów, statystyk, inwentarzy książek i czasopism.

Od 1975 roku na zrębach bibliotek Studium Doskonalenia Lekarzy i Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego tworzyła podstawy przyszłej Biblioteki Głównej AM w Bydgoszczy. Nadzorowała pracę w zakresie przysposobienia bibliotecznego studentów I roku medycyny oraz praktyk wakacyjnych studentów bibliotekoznawstwa z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Odbyla praktykę w bibliotece publicznej- Marple Public Library w Broomall oraz uniwersyteckiej Temple University w Filadelfii – USA (2002). Aktualnie przebywa na emeryturze.

Ukończyła kursy i szkolenia z zakresu zamówień publicznych m.in. System zamówień publicznych w bibliotekach (2001), Aktualny stan prawny i strategiczne wiadomości z zakresu ustawy o zamówieniach publicznych (2003) oraz kurs – Szkolenie podstawowe BHP dla osób kierujących pracownikami (2001).

Odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi (1987), Srebrnym Krzyżem Zasługi (2002), oraz indywidualnymi nagrodami JM Rektora AM.

Spis publikacji

1998	publikacji pracowników Akademii Medycznej w Bydgoszczy za rok 2001. Bydgoszcz 2003 Bibl. Gł. AM 8 ° ss. 256
1. Wykaz nabytków Biblioteki Głównej i bibliotek zakładowych Akademii Medycznej im. L. Rydygiera w Bydgoszczy 1998 nr 1-4 Współaut.: ..., Halina Wanatowska	3. Biblioteka publiczna w Broomall. <i>Bibliotekarz Kuj-Pom.</i> 2003 nr 1 s. 48-52
2003	4. Migawki z pobytu w USA. <i>Wiad. Akad.</i> 2003 nr 1 s. 17-18
2. Red.: Białobłocka Małgorzata: Bibliografia	

Elżbieta Kraszewska: Emerytowani dyrektorzy i kierownicy bibliotek medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 33 portr; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 302, 310, 311 // Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy – akta osobowe; Materiały i informacje przekazane przez mgr Lucynę Modrzejewską autorowi hasła biograficznego

Ryszard Żmuda

Płk mgr Andrzej Edward STEMPEL (ur. 1934), farmaceuta, dyrektor Biblioteki Głównej Wojskowej Akademii Medycznej im. gen. dyw. Bolesława Szareckiego w Łodzi.

Urodził się 25 maja 1934 roku w Łodzi w rodzinie inteligentnej Franciszka i Czesławy z domu Nowakowska. Tutaj spędził dzieciństwo i młodość, a więc także okres okupacji niemieckiej, aby po wyzwoleniu miasta 19 I 1945 r., w lutym rozpocząć naukę w XV Państwowym Gimnazjum Męskim w Łodzi, mieszczącym się przy ul. Żeromskiego 10, a następnie ul. Drewnowskiej 88.

W szkole tej, już po reformie oświatowej (od 1948 roku przekształconej w 11- latkę, jako XV Liceum Ogólnokształcące), uzyskał świadectwo dojrzałości w 1951 r., po czym od 1 października tegoż roku, po złożeniu egzaminu wstępnego podjął studia na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Łodzi.

Dyplom magistra farmacji uzyskał 22 X 1955 roku, a 1 III 1956 na podstawie nakazu pracy podjął obowiązki asystenta laboratorium kontrolnego w Zakł. Przemysłu Chemicznego „Pabianice” (później „Polfa”) w Pabianicach.

Jednak już w kwietniu został powołany do zawodowej służby wojskowej i skierowany na stanowisko farmaceuty apteki 105 Wojskowego Szpitala Garnizonowego w Żarach, z jednoczesnym mianowaniem na stopień porucznika.

Weześniej w ramach studiów odbył szkolenie wojskowe realizowane przez Studium Wojskowe, zakończone zdaniem egzaminu i mianowaniem na pierwszy stopień oficerski – chorążego.

Stamtąd został przeniesiony 1 XI 1958 roku na stanowisko kierownikiem laboratorium żywnościowego Jedn. Wojsk. 1571 w Łodzi.

Obowiązki te wypełniał do 1 XII 1959, kiedy to został kierownikiem Pracowni Dokumentacji Naukowej i Pomocy Naukowych Wojskowej Akademii Medycznej.

W październiku 1964 roku wyznaczono go z dniem 1 III 1965 kierownikiem, następnie dyrektorem (21 XII 1975-15 X 1978) Głównej Biblioteki Wojskowo- Lekarskiej.

W latach 1964-1969 odbył studia zaoczne na Wydz. Filozoficzno- Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego, zakończone uzyskaniem absolutorium.

W przedziale lat 1974-1978 uzyskał I^o specjalizacji zawodowej z farmacji aptecznej oraz I^o i II° specjalizacji z organizacji zaopatrzenia medycznego wojsk, a także ukończył dwa kursy doskonalące organizowane przez OdiIN PAN z zakresu informacji i dokumentacji naukowej: podstawowy i dwuletni.

Równolegle pracował na niepełnych etatach w aptekach społecznych w Żarach i Łodzi, a także był wykładowcą Studium Wojskowego AM w Łodzi na godzinach zleconych (1975-1978).

W toku służby wojskowej awansował na kolejne stopnie wojskowe: kapitana (1960), majora (1967), podpułkownika (1971). Pułkownikiem został mianowany 30 stycznia 1981 r.

W tym czasie, jako kierownik biblioteki naukowej był członkiem Rady Naukowej (Senatu) WAM, w zależności od wymogów zmieniającej się Ustawy o wyższym szkolnictwie wojskowym i Statutu WAM od kwietnia 1966 r. do grudnia 1969 r. oraz od czerwca 1973 r. do kwietnia 1976 r., pełniąc jednocześnie obowiązki nieetatowego sekretarza Rady.

Po objęciu stanowiska kierownika biblioteki przystąpił z ogromnym zapałem do całościowego przepracowania systemu bibliotecznego Akademii, z uwzględnieniem nie tylko podstawowych zasad przyjętych w szkolnictwie wyższym, ale także specyfikacji przepisów wojskowych. Elementem, który musiał być uwzględniony był fakt rozproszenia klinik, katedr i zakładów w różnych punktach miasta, a także skupienie internatów słuchaczy (studentów) w odległości kilkunastu kilometrów od siebie.

Biblioteka obejmowała: w obiekcie przy ul. Żeligowskiego 7/9

– dział naukowy, skupiający zbiór główny, sekcję wydawnictw fachowo-wojskowych, a także od 1972 r. Ośrodek Naukowej Informacji Wojskowej oraz pracownię fotograficzną i naukowo-filmową (ta ostatnia wykorzystywała urządzenie reprodukcyjne „Dokumator”, zakupione jeszcze przez poprzedniego kierownika).

W okresie lat 1969 – 1977 w zespole dziewięciu katedr teoretycznych (przy ówczesnym pl. 9 – Maja) funkcjonował oddział biblioteki, prowadzony przez etatowego pracownika: – dział szkoleniowy, w obiekcie internatowym przy ul. Źródłowej 52 zawierający podręczniki dla słuchaczy (studentów). 1 komplet podręczników był przeznaczony dla 2 – 3 słuchaczy (1 pokój).

Zwykle zbiór ten oscylował w granicach 30 tyś. voluminów, - biblioteki zakładowe (kliniczne), których w szczytowym okresie było 42 jednostki organizacyjne.

Dodatkowe trudności sprawiał szczupły w stosunku do potrzeb zespół pracowników i początkowo niezbyt wysokie ich kwalifikacje zawodowe. Stan ten systematycznie się poprawiał, drogą przyjęcia nowych pracowników z ukończonymi wyższymi studiami bibliotekarskimi i podejmowaniem tych studiów przez pracowników, którzy podjęli taką decyzję.

Dokształcanie pracowników było jednym z priorytetów, które popierali przełożeni.

Na wstępie kierownik opracował nowe regulaminy korzystania z biblioteki, a także jej poszczególnych działów oraz w powiązaniu z nową strukturą wewnętrzną, zakres obowiązków poszczególnych pracowników.

Uporządkowano system ewidencji zbiorów, zakupiono dużą liczbę regałów drewnianych, a później metalowych.

Uczelnia się rozwijała, powstawały nowe jednostki organizacyjne, co skutkowało nowymi zakupami druków zwartych i ciągłych, także z tzw 2-go obszaru płatniczego

(dolarowego), a w konsekwencji potrzebą stałego powiększania powierzchni magazynowej i ułatwiania dostępu do księgozbioru wraz z informacją o nim.

Zmodernizowano więc czytelnię, rozbudowano katalogi i kartoteki zbiorów, a na planszach rozmieszczonych na ścianach informowano czytelników o sposobie korzystania z nich.

Opracowano w całości od nowa system prowadzenia bibliotek zakładowych i klinicznych, poczynawszy od sposobu odbioru książek i czasopism z biblioteki głównej, ich ewidencji oraz udostępniania i odpowiedzialności materialnej.

Przyjęto odpowiedzialność kier. kliniki/ zakładu, który mógł upoważnić do tej czynności jedną, tą samą osobę.

Wieloletni wysiłek zespołu ułatwił czytelnikom korzystanie z księgozbioru za pośrednictwem wielu katalogów i kartotek, a mianowicie po 1969 r. dostępne były:

- katalog alfabetyczny wydawnictw nowych (od 1801 r.) księgozbioru głównego, łącznie z bibliotekami zakładowymi,
- katalog alfabetyczny druków zwartych księgozbioru studenckiego,
- katalog przedmiotowy wydawnictw nowych,
- katalog przedmiotowy księgozbioru studenckiego,
- katalog dziesiętny wydawnictw wojskowych,
- katalog odbitek artykułów publikowanych w czasopismach polskich i obcych,
- katalog zbiorów specjalnych:
 - starych druków (do 1800 r.),
 - prac doktorskich i habilitacyjnych,
 - norm,
 - opisów patentowych,
 - sprawozdań z wyjazdów naukowych za granicę,
 - filmów naukowych.
- kartoteka dokumentacyjna Biomed z zakresu mikrobiologii lekarskiej,
- kartoteka piśmiennictwa antybiotyków,
- kartoteka wycinków prasowych dot. WAM od 1970 r. (w użytkowaniu Zakładu Historii Medycyny)¹

Na jego wniosek komendant WAM powołał komisję biblioteczną z zastępcą komendanta d/ s nauki i szkolenia, jako przewodniczącym, dwoma samodzielnymi pracownikami naukowymi (jeden reprezentował jednostki kliniczne, drugi teoretyczne) oraz kierownikiem biblioteki, jako członkami.

¹ Uzupełnieniem katalogów i kartotek są opracowania, w których znaleźć można dane odnośnie zbiorów biblioteki, a mianowicie:

- Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych 1955-1965 w bibliotekach łódzkich, BUŁ, Łódź 1966
- Centralny Katalog Czasopism Wojskowych, t. I, CBW, W-wa 1966
- 200 lat polskich bibliotek wojskowych, Informator, W-wa 1967

Biblioteka obciążona była kolportażem Biuletynu WAM, którego rozdzielnik stale rozszerzany docierał do 940 odbiorców w kraju i za granicą. Kwartalnik ten był wykorzystywany do wymiany za inne czasopisma, za zgodą wydawcy, który składował nakład w bibliotece. W latach siedemdziesiątych udało się kolportaż przekazać do CKW: Ruch”, depozyt archiwalny pozostał w bibliotece.²

W latach 1968-1971 przeprowadzono remont kapitalny środkowego segmentu obiektu przy ulicy Żeligowskiego 7/9.

Część czterokondygnacyjnego budynku pozostawiono bibliotece, zwiększono powierzchnię i przebudowano wg planów sporządzonych przez kierownika biblioteki, zainstalowano wtedy windę towarową, a przyjęte rozwiązania pozwoliły później (1977 r.) uzyskać dodatkową powierzchnię pod nową czytelną oraz powiększyć magazyn druków ciągłych.

Od roku akademickiego 1966 / 1967 wprowadzono do zajęć programowych okresu militarnego, przed złożeniem przysięgi wojskowej, przysposobienie biblioteczne studentów w wymiarze 4 godz. wykładów i 6 godz. ćwiczeń.

Na polecenie Komendanta WAM, w związku z jubileuszem XV lecie Akademii, opracowano Bibliografię publikacji pracowników naukowych za okres 1958 – 1972 odrębnie dla katedr i zakładów teoretycznych oraz katedr klinicznych. Przygotowana Bibliografia za lata 1973-1977 ukazała się w 1981 roku, a więc za kadencji następnego dyrektora biblioteki.

W 1968 roku opracowany został exlibris biblioteki. Z trzech projektów wykonanych przez artystę- plastyka zaakceptowano dwa, które długo wykorzystywano.

Z okazji 200 – lecia polskich bibliotek wojskowych w 1967 roku, Biblioteka została wyróżniona dyplomem, Jadwiga Kornaszewska Złotym Krzyżem Zasługi, a Janina Imbras Brązowym Medalem Zasługi dla Obronności Kraju, kilku pracowników nagrodami pieniężnymi.³

W 1973 roku Biblioteka zajęła drugie miejsce w pionie wojskowych bibliotek naukowych i fachowych, a w 1974 została wymieniona przez Ministra Nauki, Szkol-

² Podobnie, część czasopism medycznych, ze strefy dolarowej, zakupywanych za pośrednictwem Biura Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch” było rekolportowanych do 23 odbiorców wojskowych (szpitali, sanatoriów, ośr. naukowo-badawczych). Po negocjacjach biblioteka przysyłała 5 odbiorcom. Pozostali zaczęli otrzymywać je bezpośrednio z B.K.W.Z. :Ruch”, co skróciło czas przesyłki i obniżyło koszty.

³ Znaczącym wydarzeniem było powołanie w 1971 r. w Sztabie Generalnym W.P.- Centralnego Ośrodka Naukowej Informacji Wojskowej (CONiW), jako głównego koordynatora działalności bibliotek naukowych i fachowych w wyższym szkolnictwie wojskowym. Konsekwencją tego faktu było powstanie Ośrodków Naukowej Informacji Wojskowej (ONIW) w każdej uczelni wojskowej oraz wprowadzenie do stosowania „Instrukcji o zasadach działania wojskowych bibliotek naukowych i fachowych” sygn. Szt. Gen. 609/72, w fazie przygotowania której wygłaszali swoje propozycje wszyscy członkowie sieci. Ośrodki te stopniowo stały się ważnym elementem każdej biblioteki, jej kierownik był bezpośrednio podporządkowany kierownikowi (dyrektorowi) biblioteki.

nictwa Wyższego i Techniki w Urzędzie piętnastu przodujących naukowych bibliotek krajowych.

Zawsze była dobrze oceniana przez wojskowych przełożonych fachowych (CO-NiW).

Równolegle kierownik (dyrektor) był członkiem różnych komisji WAM w różnym okresie czasu, przede wszystkim wydawniczej (od 1967), muzealniczej (od 1968 r.), kroniki (od 1965 r.), ławnikiem Sądu Garnizonowego (1966 r.), korespondentem prasy wojskowej (od 1973 r.), a także sekretarzem sekcji wojskowej Oddziału Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (1972-1978) oraz członkiem zarządu Oddz. Stow. Bibl. Pol. w Łodzi (1969-1973).

Z dniem 20 października 1978 r. objął funkcję zastępcy kierownika Studium Wojskowego Akademii Medycznej w Łodzi ds. med. na którym pozostawał do rozwiązania Studium 28 lutego 1992 r. a z dniem 31 grudnia tegoż roku został przeniesiony do rezerwy wskutek granicy osiągnięcia wieku w stopniu wojskowym (art. 76 ust. 1 pkt 2 Ustawy).

Następnie do 30 września 1999 roku był wykładowcą w Zakładzie Medycyny Katastrof Akademii Medycznej w Łodzi, jednocześnie i po przejściu na emeryturę, pracował kolejno w niepełnym wymiarze godzin, jako asystent w aptece, zastępca kierownika działu w hurtowni farmaceutycznej i kier. hurtowni z artykułami stomatologicznymi.⁴

W okresie 37- letniej służby wojskowej otrzymał odznaczenia państwowe, resortowe i uczelniane, nagrody i wyróżnienia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1983), Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi (1968, 1976), Medal 40-lecia PRL, Medal AM w Łodzi, Medal 50-lecia Apteki Szpitala Wojskowego w Łodzi, Odznakę „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”, Odznakę „zasłużony pracownik informacji naukowo-technicznej”, Brązowy, Srebrny, Złoty Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” (1980, 1968, 1976), Brązowy, Srebrny, Złoty Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1969, 1979, 1986), Odznaczenie Honorowe PCK IV° (1979), Medal Pamiątkowy 30- lecia AM w Łodzi (1980), Srebrna Odznaka LOK (1981), Odznaczenie Wzorowy Pracownik w Służbie Zdrowia (1982), Zasłużony Pracownik Informacji Naukowo-Technicznej (1982), Brązowe Odznaczenie „Za Zasługi dla Obrony Cywilnej” (1983), Medal 50- lecia Apteki Szpitala Klinicznego WAM (1987).

Wyróżniony był także nagrodami Komendanta WAM i nagrodami dydaktyczno-wychowawczymi II° i III° Rektora AM w Łodzi.

⁴ Jest autorem bądź współautorem 55 publikacji z zakresu historii farmacji, historii bibliotekoznawstwa oraz zdarzeń okolicznościowych. Jego zainteresowania obok spraw ściśle zawodowych związanych z wykonywaną szeroko pojętą działalnością dydaktyczną obejmowały zagadnienia farmacji praktycznej i historii.

Spis publikacji

1972

1. Odznaczenie pabianickiego farmaceuty. *Farm. Pol.* 1972 T. 7 s. 755

2. Odznaczenie. *Farm. Pol.* 1972 T. 12 s. 1222

1973

3. Bibliografia publikacji pracowników naukowych Wojskowej Akademii Medycznej pod red. Marii Chyla i Andrzeja Stempla. T.1 1958-1972. Cz.1. Katedry i zakłady teoretyczne; Cz.2. Katedry kliniczne. (Oprac.) Maria Chyla, Danuta Dubrowin, Sylwia Filipowicz, Wiesław Harland, Elżbieta Kaczmarek, Krzysztof Kaczmarek, Jadwiga Kornaszewska, Henryk Łuczyński, Halina Pilc, Andrzej Stempel, Stefan Wojtkowiak, Krystyna Zientek. Łódź, 1973, XXVI, 237+238-562 s. Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi. Główna Biblioteka Wojskowo-Lekarska; T.2 1973-1977 pod red. Marii Chyla i Andrzeja Stempla. (Oprac.) Halina [Pilc] Boroń, Maria Chyla, Sylwia Filipowicz, Wiesław Harland, Elżbieta Kaczmarek, Grażyna Kawalec, Henryk Łuczyński, Elżbieta Redłowska, Krystyna Zientek. Łódź, 1981, XXIII, 367 s. Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi. Główna Biblioteka Wojskowo-Lekarska

4. Autorskie spotkanie w WAM. (O spotkaniu Andrzeja Zbyszewskiego z członkami Oddziału Łódzkiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w ramach obchodów 30-lecia ludowego WP). *Żoł. Wol.* Wyd. A-1 1973 R. 24 nr 267 s. 7

Krypt.: (st.)

5. Harcerskie sanatorium pod namiotami. *Żoł. Wol.* Wyd. B 1973 R. 24 nr 159 s. 13

6. Konferencja naukowa w WAM. (Konferencja poświęcona problemom alkoholizmu). *Żoł. Wol.* Wyd. B 1973 R. 24 nr 144 s. 7

Krypt.: (st.)

7. Problemy rozwojowe Ośrodka Naukowej Informacji Wojskowej, Wojskowej Akademii Medycznej. W: Materiały Konferencji na temat: Stan, zadania i perspektywy rozwoju naukowej informacji wojskowej, Warszawa, 25 września 1973 r. S. 69-74. *Przegl. Inf.-Dok. NIW* 1973

8. Spotkanie Sekcji Wojskowej SBP w WAM. *Żołn. Woln.* 1973 s. 267 wyd. A

9. W WAM dbają o wypoczynek. *Żoł. Wol.* Wyd. A-1 1973 R. 24 nr 302 s. 5

10. Wczasy i rekreacja w WAM. *Żołn. Woln.* 1973 s. 302

1974

11. Klub Honorowych Dawców Krwi w łódzkiej WAM. *Żoł. Wol.* Wyd. A-1 1974 R. 25 nr 23 s. 5

12. Higiena i epidemiologia wojskowa w Polsce w latach 1918-1928. *Lek. Wojs.* 1976 R. 52 nr 7 s. 437-440

Współaut.: Stanisław Jurasz, ...

1976

13. Odznaczenia [farmaceutów WAM z okazji Dnia Pracownika Służby Zdrowia, 10 IV 1976]. *Farm. Pol.* 1976 R. 32 nr 5 s. 709

14. Struktura i organizacja pracy wojskowej biblioteki medycznej na Ujazdowie w latach 1919-1939. *Biul. WAM* 1976, 19(4) s. 485-490

Współaut.: Stefan Wojtkowiak, ...

15. Wojskowa biblioteka medyczna na Ujazdowie – jej rola w rozwoju medycyny polskiej w okresie II Rzeczypospolitej. *Biul. WAM* 1976 19 4 s. 482-484

Współaut.: Stefan Wojtkowiak, ...

16. Z badań nad stanem zasobów wojskowej biblioteki medycznej na Ujazdowie w latach II Rzeczypospolitej. *Biul. WAM* 1976 19 4 s. 4 90-494

Współaut.: Stefan Wojtkowiak, ...

1977

17. Płk dr n. farm. Tadeusz Maliszewski. *Farm. Pol.* 1977 T. 33 nr 1 s. 47-48, portr.

18. Pożegnanie płk dr n. farm. Tadeusza Maliszewskiego. *Farm. Pol.* 1977, 1:47

1978

19. Habilitacje płk. doc. dr hab. Tadeusza Mosiaka. *Farm. Pol.* 1978 R. 34 nr 4 s. 268

20. Odznaczenie farmaceutów WAM. *Farm. Pol.* 1978 R.34 nr 3 s. 211

1979

21. Ze studiów nad powstaniem i dziejami Biblioteki Katedry Medycyny Wojskowej w Lublinie (1944-47). List do Redakcji. *Wojs. Przegl. Hist.* 1979 24 2 s. 406-409

Współaut.: Stefan Wojtkowiak, ...

1980

22. Mgr Aleksander Kotynia (1890-1980). *Farm. Pol.* 1980 T. 36 nr 11 s. 694-695, il.

23. Biblioteka Szpitala Ujazdowskiego w Warszawie w latach okupacji hitlerowskiej. *Acta UL, Politol.* 1980 2 s. 113-121

Współaut.: Stefan Wojtkowiak, ...

1983

24. Mgr Zbigniew Teodor Sejmicki (1918-1983). *Farm. Pol.* 1983 T. 39 nr 11 s. 697-698, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

25. Z badań nad dziejami szkoleniowych bibliotek medycznych w Polskich Siłach Zbrojnych na zachodzie w latach II wojny światowej. Warszawa, 1983 s. 59-65

odb. *Arch. Hist. Med.* 1983 46 1

Współaut.: Stefan Wojtkowiak, ...

1984

26. Płk mgr Józef Tadeusz Kubiszewski (1911-1984). *Farm. Pol.* 1984 T. 40 nr 7 s. 446-447, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

1985

27. Ppłk mgr Ryszard Dąbrowski (1927-). *Farm. Pol.* 1985 T. 41 nr 8 s. 509, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

1986

28. Mgr Tomasz Formański (1918-). Sylwetka Farmaceuty. *Farm. Pol.* 1986 T. 42 nr 5 s. 261-262, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

29. Ppłk mgr Teodor Rudolf Frączek (1942-1985). *Farm. Pol.* 1986 T. 42 nr 5 s. 264-265, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

30. Płk doc. dr hab. Tadeusz Z. Mosiniak (ur. 1927) profesorem nadzwyczajnym. *Farm. Pol.* 1986 T. 42 nr 4 s. 186-187, il.

1987

31. Ppłk dr n. farm. Stanisław Jurasz (1926-) Pożegnanie z bronią. *Farm. Pol.* 1987 T. 43 nr 4 s. 238-239, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

1988

32. 50-lecie Apteki Szpitala Klinicznego Wojskowej Akademii Medycznej im. gen. dyw. Bolesława Szareckiego w Łodzi. (Uroczysta Sesja Zarządu

Oddziału Łódzkiego PTFARM., 19 Września 1987 R. *Farm. Pol.* 1988 T. 44 nr 3 s. 171-173, il.

33. [Osiemdziesięciolecie] 80-lecie urodzin ppłk mgra Wacława Dubieckiego. *Farm. Pol.* 1988 T. 44 nr 8 s. 486-487, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

1989

34. Mjr w st. spocz. mgr farm. Bronisław Kacprzak ukończył 80 lat życia. *Farm. Pol.* 1989 T. 45 nr 8/9 s. 556-557, il.

Współaut.: Henryk Czyż, ...

1990

35. 50 lat apteki Szpitala Klinicznego Wojskowej Akademii Medycznej im. gen. dyw. Bolesława Szareckiego w Łodzi (1937-1987). *Farm. Pol.* 1990 T. 46 nr 7/8 s. 251-256, il.

Współaut.: ..., Czyż Henryk

1993

36. Czesław Antoni Stopa, mgr. farm., płk zmarł w Gliwicach 8 lipca 1992 r. *Farm. Pol.* 1993 T. 49 nr 13 s. 32-33

1994

37. Logistyka medyczna (szpitale i oddziały pierwszej pomocy medycznej w katastrofach i stacjach nagłych)W: Placówki służby zdrowia wobec nadzwyczajnych zagrożeńwewnętrznych (awarie techniczne, pożary) i zewnętrznych (katastrofy i wypadki masowe). Mat. konferencji „Poleko” 94, Poznań 24 listopada 1994 s. 80-86

38. Zaopatrzenie materiałowe służby zdrowia w obronie cywilnej, próba analizy. *Przegląd Obrony Cywilnej* 1994 nr 7/8 s. 7-8

Współaut.: R. Nowakowski, ...

1995

39. 8 maja 1990 r. zmarł w Poznaniu mgr farm. Tadeusz Paweł Tyczyński. *Farm. Pol.* 1995 T. 51 nr 17 s. 773-774

Współaut.: ..., H. Szkudlik

40. Mgr farm. Tadeusz Paweł Tyczyński. [Wspomnienia pośmiertne]. *Farm. Pol.* 1995 T. 51 nr 17 s. 773-774

Współaut.: ..., H. Szkudlik

41. 75 lat dr farm. Józefa Jana Lembke. Pharm. dr Józef Jan Lembke. *Farm. Pol.* 1997 T. 53 nr 13 s. 613-614, il.

42. Nauczanie medycyny katastrof w akademiach medycznych. *Prz. Obr. Cyw.* 1995 nr 12 s. 7-10, il., tab.

Współaut.: Roman Nowakowski, Jan Holyński, ...

1996

43. Mjr mgr farm. Ryszard Wiesław Szpak. Wspomnienie pośmiertne. *Farm. Pol.* 1996 T. 52 nr 15 s. 735

Współaut.: Jan Holyński, ...

44. Nauczanie medycyny katastrof - próba analizy. *Prz. Obr. Cyw.* 1996 nr 11/12 s. 2-5, tab.

Współaut.: Roman Nowakowski, Jan Holyński, ...

45. Próba klasyfikacji działań służby zdrowia w rejonie katastrofy. *Prz. Obr. Cyw.* 1996 nr 8 s. 8-10, tab.

Współaut.: Roman Nowakowski, ...

1997

46. Ad multos annos. [Pożegnanie płk lek. Zdzisława Rokickiego].- *Głos Weterana* 1997 nr 11 s. 5, portr.

Współaut.: Jan Holyński, ...

47. Mgr farm. Maria Salomea Felicja Ślawiczek-Pieślak. Wspomnienie pośmiertne. *Farm. Pol.* 1997 T. 53 nr 1 s. 45, portr.

Współaut.: Stanisław Jurasz, ...

48. Organizacja i zadania państwowej (publicznej) służby zdrowia w warunkach ekstremalnych (katastrofa, wojna itp.). W: Organizacja zabezpieczenia medycznego katastrof i stanów nagłych. Praca zbior. / pod red. R. Nowakowskiego i R. J. Klonowskiego AM w Łodzi. Łódź 1997 s. 113-127

49. Organizacja zabezpieczenia medycznego katastrof i stanów nagłych. Akademia Medyczna Instytut Chirurgii, Zakład Medycyny Katastrof w Łodzi Łódź, 1997 AM, 160 s. : il., tab., bibliogr. s. 154-158

Współaut.: Waldemar Głowczyński, Jan Holyński, Holyński Jarosław, Klonowski Ryszard J., Lembke Józef, Litowczenko Anna, Modzelewski Bogdan, Nowakowski Roman, Rycek Jan, Schreiber Kazimierz Jerzy, ..., Trendak Wiesława, Zieliński Jarosław;

50. I Konferencja Naukowa w łódzkim Zakładzie Medycyny Katastrof. *Prz. Obr. Cyw.* 1997 nr 10 s. 14, il.

Współaut.: Roman Nowakowski, ...

51. 75 lat dr farm. Józefa Jana Lembke. *Farm. Pol.* 1997 T. 53 nr 13 s. 613-614

52. Z doświadczeń nauczania medycyny katastrof z łódzkiej Akademii Medycznej w latach 1992-1997. W: Pomoc doraźna i ratownictwo w edukacji publicznej oraz specjalistyczno-zawodowej : materiały przedstawione podczas Sesji Naukowej II Ogólnopolskiego Forum Ratownictwa Medycznego w Inowrocławiu Inowrocław, 24-25 czerwca 1997 r. / pod red. Jerzego Koniecznego i Michała Gacy. Inowrocław 1997 s. 74-84, tab., wykry., bibliogr.

Współaut.: Roman Nowakowski, Jan Holyński, ...

1998

53. Rec.: Gunn S. W. A.: Multilingual dictionary of disaster medicine and international relief. Dordrecht 1990. *Prz. Obr. Cyw.* 1998 nr 10 s. 28

Współaut.: Józef Lembke, ...

54. Z żałobnej karty – Płk w st. spocz. lek. Antoni Jermalonek. *Głos Weterana* 1998 nr 3 s. 16, portr.

1999

55. Z doświadczeń nauczania medycyny katastrof w Łódzkiej Akademii Medycznej w latach 1992-1999. W: I Ogólnopolska Konferencja Naukowo-Szkoleniowa Celestynów'99 Nauczanie medycyny katastrof ze szczególnym uwzględnieniem doświadczeń z Łódzkiej Akademii Medycznej w latach 1992-1999. 9-10 września 1999 r. Celestynów 1999 s. 78-92, tab., wykry., bibliogr.

Współaut.: Jan Holyński, Wojciech Gaszyński, Adam Razmus, Roman Nowakowski, ...

2000

56. Krajowy potencjał Publicznej Służby Zdrowia w okresie pokoju. W: Organizacja zaopatrzenia medycznego w medycynie ratunkowej i katastrof / pod red. Jana Holyńskiego, Jarosława Holyńskiego. Łódź 2000 s. 45-56, wykry. bibliogr.

Współaut.: Jan Holyński, ...

2003

57. [Mieczysław Chałubek (1924-2003) – wspomnienie pośmiertne]. *Farm. Pol.* 2003 T. 59 nr 20 s. 954, il.

2005

58. Mgr farm. Jerzy Eug. Pluta. *Farm. Pol.* 2005 R. 61 nr 3 s. 157, portr.

59. Pożegnania. [Pluta Jerzy Eugeniusz (1931-2003)]. *Farm. Pol.* 2005 T. 61 nr 3 s. 157, il.

Współaut.: Jan Holyński, ...

2006

60. Ppłk dr n. farm. Stanisław Jurasz. *Gł. Weter. i Rezerwisty* 2006 nr 5 s. 18, portr.

Opublik. z podpisem Rektora i Senatu UMed

61. Ppłk dr n. farm. Stanisław Jurasz [wspomnienie pośmiertne]. *Farm. Pol.* 2006 T. 62 nr 11 s. 531, il.

62. Ppłk dr farm. Wiesław Zdzisław Świtek (1937-2007). [Wspomnienie pośmiertne]. *Kronikarz*, 2006/2007 R. 5 nr 2 s. 401-403, portr.

Współaut.: Tadeusz Mosiniak, ...

2007

63. Jadwiga Kornaszewska (1915-2008). [Wspomnienie pośmiertne]. *Kronikarz*, 2007/2008 R.6 nr1/2 s.453-455, portr.

Współaut.: ..., Krystyna Zientek

64. Ppłk dr farm. Stanisław Jurasz. *Gł. Weter. i Rezerwisty* 2007 nr 1 s. 24

65. Ppłk dr farm. Stanisław Jurasz. *Gł. Weter. i Rezerwisty* 2007 nr 2 s. 21

2008

66. Ppłk dr n. farm. Wiesław Zdzisław Świtek.

Skalpel 2008 nr 3 s. 25

Współaut.: Tadeusz Mosiniak, ...

67. Ppłk dr n. farm. Wiesław Zdzisław Świtek. *Farm. Pol.* 2008 nr 9 s. 438-439, portr.

Współaut.: Tadeusz Mosiniak, [...]

2009

68. Płk dr n. farm. Wiesław Świtek (8 II 1937-27 X 2007). *Gł. Weter. i Rezerwisty* 2009 nr 7 s. 26, portr.

2013

69. Płk w st. sp. dr n med. Roman Nowakowski (1927-2013). *Gł. Weter. i Rezerwisty* 2013 nr 10 s. 25-26, portr.

Współaut.: J. Hołyński, ...,

70. Płk w st. sp. dr n med. Roman Nowakowski (1927-2013). *Panaceum* 2013 nr 9/10 s. 43, portr.

Współaut.: J. Hołyński, ...,

71. Płk w st. sp. dr n med. Roman Nowakowski (1927-2013). *Skalpel* 2013 nr 6 s. 29-30, portr.

Współaut.: J. Hołyński, ...,

Rękopisy

1. Ppłk w st. spocz. mgr farm. M. Chałubek

Bibliografia publikacji pracowników naukowych Wojskowej Akademii Medycznej / pod red. Marii Chyla i Andrzeja Stempla. T. 1: 1958 – 1972. Cz. 1. Katedry i zakłady teoretyczne; Cz. 2. Katedry kliniczne. (Oprac.) Maria Chyla, Danuta Dubrowin, Sylwia Filipowicz, Wiesław Harland, Elżbieta Kaczmarek, Krzysztof Kaczmarek, Jadwiga Kornaszewska, Henryk Łuczyński, Halina Pilc, Andrzej Stempel, Stefan Wojtkowiak, Krystyna Zientek. Łódź, 1973, XXVI, 237+238 – 562 s. Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi. Główna Biblioteka Wojskowo-Lekarska; T. 2 1973 – 1977 / pod red. Marii Chyla i Andrzeja Stempla. Łódź 1981, XXIII, 367 s. Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi. Główna Biblioteka Wojskowo-Lekarska; Maria Chyla: Biblioteka Naukowa Wojskowej Akademii Medycznej. *Biul. WAM* 1983 R. 26 nr 2 s. 222 – 224; Krzysztof Walczewski, Marek Matysiak: Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej – czterdziestolecie. *Prz. Wojs.-Med.* 1999 R. 41 nr 4 s. 427 – 431; Lekarze wojskowi. Wspomnienia i refleksje / red. Jerzy Miłkowski. Łódź: Wydaw. Empress-Spartacus 2003 s. 313 – 314; Krystyna Breker: Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej im. gen. dyw. Bolesława Szareckiego w Łodzi (1958 – 2002). *Kronikarz* 2006/2007 R. 5 nr 2 s. 228 – 240; Elżbieta Kraszevska: Emerytowani dyrektorzy i kierownicy bibliotek medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 36, portr.; Krystyna Breker: Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej im. gen. dyw. prof. Bolesława Szareckiego w Łodzi 1958-2002. *Forum Bibl. Med.* 2010 R. 3 nr 1 s. 565-577; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 303, 311, 313 // Archiwum Uniwersytetu zmedycznego w Łodzi – akta osobowe; Materiały i informacje przekazane przez mgr Andrzeja Edwarda Stempla autorce hasła biograficznego.

Krystyna Breker

Mgr Zofia STROŻECKA-TICHY (ur. 1934), historyk sztuki, artysta plastyk, kustosz, dyrektor Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu.

Urodziła się 7 VI 1934 roku we Lwowie. Jej rodzicami byli Dobrosław i Jadwiga z domu Repichowska. W 1946 r. przyjechała do Wrocławia. W latach 1951-1957 studiowała w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych we Wrocławiu na Wydziale Ceramiki i Szkła w pracowni prof. Eugeniusza Gepperta. Wybrała specjalizację w zakresie ceramicznego malarstwa architektonicznego. Dyplom ukończenia wyższych studiów artystycznych oraz tytuł zawodowy artysty plastyka uzyskała 25 VI 1957 r.

Zanim podjęła pracę w Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu była kierownikiem biura w oddziale PTTK i Ogniska Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej przy Instytutach PAN we Wrocławiu (1 IV-04 IX 1958), a także nauczycielem rysunku w IV Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu (1 IX-01 XI 1958). Pracę w Bibliotece Akademii Medycznej podjęła 1 X 1958, najpierw jako bibliotekarz, następnie jako kierownik pracowni fotograficznej. 29 VII 1961 r. wyszła za mąż za Ludwika Szczęsnego Tichy. W związku z przeprowadzką do Wałbrzycha odeszła z pracy na własną prośbę 15 IX 1961. W latach 1961-1967 mieszkała i pracowała w Wałbrzychu, gdzie była projektantem, a następnie kierownikiem Ośrodka Wzorującego w Zakładzie Porcelany Stołowej „Krzysztof”. 8 XII 1965 r. urodziła się córka Barbara. Od 1 XI 1967 r. ponownie pracowała w Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu. W latach 1979-1994 pełniła funkcję zastępcy Dyrektora. Ponadto 22 II 1979 r. została powołana do Stałego Komitetu Wystawowego AM. Zaangażowała się społecznie w organizację wystawy „Barwy jesieni i medycyna”, która odbyła się 14-22 X 1978. Współtworzyła wystawy medali i ekslibrisów np. „Polskie medale i odznaczenia w medycynie” (1972), „Polski ekslibris medyczny” (1975), „Polski ekslibris medyczny II” (1990), „Ekslibris medyczny III” (1995). W 1984 utworzyła Oddział Zbiorów Specjalnych. Była w Komitecie organizacyjnym IV Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych, *Bibliografia i informacja naukowa w medycynie*, Wrocław, 20-21 IX 1984. Od 1985 r. była członkiem Rady Bibliotecznej. Współpracowała przy redagowaniu pamiętnika „Akademia Medyczna 1991-1995”. Stanowisko p.o. Dyrektora pełniła w latach 1994-1998 roku. Weszła wówczas do grona kolegium redakcyjnego Biuletynu GBL. Przeszła na emeryturę 5 stycznia 1999 roku.

Dnia 7 IV 1976 otrzymała dyplom uznania za udział w pracach społecznych na rzecz AM we Wrocławiu. Z okazji XXX-lecia powstania Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia uzyskała dyplom uznania za szczególne zaangażowanie w sprawy związku oraz aktywny udział w poprawie warunków pracy i życia społeczności Służby Zdrowia. W grudniu 1992 odznaczona nagrodą indywidualną II stopnia Rektora AM za ważne i twórcze osiągnięcia w pracy dydaktycznej i organizacyjnej. Odznaczono Ją także medalem 50-lecia Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie.

Należała do Związku Polskich Artystów Plastyków, Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia, gdzie była mężem zaufania, a także do Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Prezentowała swoje prace plastyczne na wystawach: w Domu Kultury Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia we Wrocławiu (1958, 1960, 1978, 1979), Plastyków Wałbrzyskich w Szczawnie Zdroju (1962), Plastyki Wałbrzyskiej (1965), Okręgowej Wystawie Plastyki we Wrocławiu (1985), Ekslibrisu Ludzie Nauki i Kultury Wrocławia (1978), Polskiego Ekslibrisu Medycznego (1980). Tworzone ekslibrisy mają własne sygnatury, m. in. dla Dyrektora Leszka Barga i Biblioteki AM we Wrocławiu. Miała także wystawy indywidualne: w Laskowicach Oławskich (1978) i Ząbkowicach Śląskich (1979).

Wraz z Jerzym Wilimowskim i Elżbietą Dobiejewską wygłosiła referat pt. „XX lat Wrocławskiego Towarzystwa Opieki nad Więźniami” podczas II Jubileuszowego Seminarium „Sprawiedliwość naprawcza drogą do podmiotowości obywateli” (13 III 2009), organizowanego przez Dolnośląski Ośrodek Mediacji, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego i Wrocławskie Towarzystwo Opieki nad Więźniami, w którym działała przez wiele lat.

Spis publikacji

1. Dr Leszek Barg. *Biul. GBL* 1992 R.38 nr 346 s. 59-66
2. Biblioteka Akademii Medycznej. W: *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1991-1995*. [kom. red. Andrzej Steciwko i in.]. Wrocław 1995 s.395-397
Współaut.: ..., Leszek Barg
3. Biblioteka. W: *Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000*. [kom. red. Leszek Paradowski i in.]. Wrocław 2000 s. 337-350
Współaut.: Leszek Barg, ..., Renata Sławińska
4. Biblioteka po powodzi. *Gaz. Uczel.* 1997 R. 3 nr 19 s. 2-4
5. Bezdomne książki. *Gaz. Uczel.* 1998 R. 4 nr 7 s. 6
6. Bibliografia prac dr Leszka Barga i o nim. W: *Osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa*. Redakcja: Joanna Czyrek, Bożena Górna. Wrocław 2008 s. 223-228. [Seria:] *Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia*
Oprac. ..., Janina Maciejewska, uzup. i uakt. Joanna Halbucht, Monika Górską
7. Dr nauk prawnych Leszek Barg, Dyktor Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1958-1991, Wrocław 2000 [maszynopis w zbiorach dr Leszka Barga]

Opracowanie katalogów wystaw

1. Polskie medale i odznaki medyczne. Katalog wystawy. Komitet organizacyjny: S. Iwankiewicz [i in.]. Opracowanie plastyczne: Zofia Strożeczka-Tichy. Redaktorzy: Leszek Barg, Stanisław Szpilczyński. Wrocław 1972

2. Polski ekslibris medyczny. [katalog wystawy]. [oprac. katalogu Wiktor Dziulikowski; oprac. plastyczne Zofia Strożeczka-Tichy; red. Leszek Barg i Stanisław Szpilczyński]. Wrocław 1975

3. Polski ekslibris medyczny. [katalog wystawy]. 2, oprac. katalogu Wiktor Dziulikowski i Mieczysław Radojewski; oprac. plastyczne Zofia Strożeczka-Tichy; red. Leszek Barg i Bogumił Halawa. Wrocław 1990

4. Ekslibris medyczny. [katalog wystawy]. 3, oprac. Wiktor Dziulikowski i Zofia Strożeczka-Tichy; red. Leszek Barg; Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu. Wrocław 1995

5. Medale w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu. Katalog wystawy. Red. Leszek Barg, materiały do katalogu zebrała i opracowała Zofia Strożeczka-Tichy. Wrocław 1991 [całość wykonano w formie kserokopii]

Prace, w których występują sygnatury ekslibrisów

1. Maria Grońska: Ekslibrysy. Warszawa 1992 s. 106

2. Jarosława Nogalska: Autorskie sygnatury na ekslibrisach z kolekcji Gabinetu Sztuki Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Cz. 2. Toruń 2003 s. 76

Polski ekslibris medyczny na Śląsku. Katalog wystawy. Oprac. katalogu: Wiktor Dziulikowski, Stanisław Szpilczyński. Wrocław 1968; Wystawa ekslibrisu. Ludzie nauki i kultury Wrocławia. Słowo wstępne: Wojciech Dziędużycki. Wrocław 1978; Leszek Barg: Biblioteka Akademii Medycznej. W: Akademia Medyczna we Wrocławiu 1970-1975 / [kom. red. Stanisław Iwankiewicz i in.]. Wrocław 1975 s. 473-475; Leszek Barg: Biblioteka Akademii Medycznej. W: Akademia Medyczna we Wrocławiu 1975-1980 / [kom. red. Eugeniusz Rogalski i in.]. Wrocław 1980 s. 509-512; Polski ekslibris medyczny. Instytucje. Ze zbiorów Wiktora Dziulikowskiego. Oprac. katalogu: Alicja Rybska. Wrocław 1980; IV Konferencja Problematyka Bibliotek Medycznych. Bibliografia i informacja naukowa w medycynie. Wrocław 20-21 września 1984, Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu [folder]; Leszek Barg: Biblioteka Akademii Medycznej. W: Akademia Medyczna we Wrocławiu 1980-1985 / [kom. red. Stanisław Potoczek i in.]. Wrocław 1988 s. 443-445; Leszek Barg: Biblioteka Akademii Medycznej. W: Akademia Medyczna we Wrocławiu 1985-1990 / [kom. red. Stanisław Potoczek i in.]. Wrocław 1991 s. 387-389; Elżbieta Kraszewska: Emerytowani dyrektorzy i kierownicy bibliotek medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 36, portr.; Ryszard Żmuda: „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s.; Rekomendacja Wrocławska dotycząca znaczenia sprawiedliwości naprawczej w społeczeństwie obywatelskim <http://www.mind-mine.eu/wp-content/uploads/2013/06/3.-Rekomendacja-Wroc%C5%82awska.pdf> [dostęp: 1 XII 2014 r.], [Wrocławskie Towarzystwo Opieki nad Więźniami]; // Archiwum Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu – akta osobowe; Materiały i informacje przekazane przez mgr Zofię Strożecką-Tichy autorce hasła biograficznego

Anna Budzińska

Mgr Halina WILCZYŃSKA (ur. 1954), bibliotekoznawca, kustosz, kierownik Biblioteki Naukowej Instytutu Kardiologii im. Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Urodziła się 1 lipca 1954 roku Warszawa w rodzinie inteligentnej Kazimierza Mączyńskiego (1911-2005) i Henryki z domu Chibińska (1912-1995). Ma siostrę Magdalенę Natalię (ur. 11 VI 1942), handlowca, właściciela hurtowni pasmanteryjnej. Była zamężna z mgr Eugeniuszem Wilczyńskim (1950-2014), historykiem, dyrektorem Wydziału

Realizacji Programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie, programista komputerowy i żeglarz, patron olimpiady żeglarskiej dla niepełnosprawnych. Ma dwie córki: mgr Grażynę Ewę (ur. 17 IX 1977) fizykoterapeutkę, absolwentkę Akademii Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, która mieszka i pracuje w Hörja (Szwecja) i Aleksandrę Ewę (ur. 14 IX 1987), absolwentkę Wydziału Ekonomii i Informatyki Uniwersytetu Warszawskiego, kończy rozprawę doktorską w Internet Interdisciplinary Institute (IN3) Uniwersytetu Oberta de Catalunya w Barcelonie (Hiszpania). Wnuczęta ze Szwecji to Zofia (ur. 4 IX 2008) i Wiktor (ur. 29 II 2009).

Do Szkoły Podstawowej Nr 62 w Warszawie uczęszczała w latach 1960-1968, następnie kontynuowała naukę w Technikum Przetwórstwa Spożywczego im. gen. Aleksandra Zawadzkiego w Warszawie (1968-1973). Maturę uzyskała 31 V 1973. Halina Zakościelna ukończyła Policealne Studium Bibliotekarskie w Warszawie (10 II 1978). Studiowała na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, gdzie uzyskała dyplom i tytuł zawodowy magistra bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (20 VI 1984). Napisała pracę magisterską *Rola biblioteki instytutowej na przykładzie Instytutu Biostruktury Akademii Medycznej w Warszawie*. Podwyższając kwalifikacje ukończyła również studia podyplomowe w zakresie samorządu terytorialnego i rozwoju lokalnego Centrum Studiów Samorządu Terytorialnego i Rozwoju Lokalnego Uniwersytetu Warszawskiego (9 VI 1999).

Zajmowane stanowiska i pełnione funkcje. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Biblioteka Główna: młodszy bibliotekarz (21 IV 1975 – 30 III 1980); Akademia Medyczna w Warszawie. Biblioteka Instytutu Biostruktury – bibliotekarz, starszy bibliotekarz (1 IV 1980 – 31 I 1985); Instytut Kardiologii im. Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Biblioteka Naukowa – kustosz, kierownik (1 II 1985 – 31 I 2015). Obecnie przebywa na emeryturze i dalej zwiedza świat. Odbyla liczne podróże zagraniczne m.in.: Niemcy, Dania, Izrael, Belgia, Grecja,

Holandia, Szwecja, Chorwacja, Francja, Hiszpania, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Wielka Brytania, Węgry, Słowacja.

W pracy zawodowej była cenionym fachowcem przez pracodawców: dyrekcje, profesorów, lekarzy, użytkowników informacji naukowej oraz środowisko księżnic medycznych. Od podstaw zorganizowała Bibliotekę Naukową w Instytucie Kardiologii w Warszawie – Aninie, która jest nowoczesnym, wartościowym, zasobnym w czasopiśma i książki warsztatem naukowym dla lekarzy i innych pracowników służby zdrowia. Uczestniczyła w ogólnopolskich konferencjach problemowych bibliotek medycznych. Wygłaszała referaty na konferencjach naukowych. Ogłosiła drukiem kilka artykułów.

Otrzymała: Medal XXX-lecia Instytutu Kardiologii im. Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (29 X 2009).

Hobby: taniec, żeglarstwo, turystyka górską, literatura iberoamerykańska i fantastyka.

Spis publikacji

1. Stan obecny i perspektywy współpracy bibliotek instytutów medycznych w zakresie udostępniania zbiorów i informacji. *Biul. GBL* 1996 R. 42 nr 354 s. 65-71

2. Informacja naukowa w Bibliotece Naukowej Instytutu Kardiologii w Warszawie. *Forum Bibl. Med.* 2008 R. 1 nr 1 s. 475-477

3. Nestorka bibliotekarstwa medycznego Stella Frontczak. *Forum Bibl. Med.* 2014 R. 7 nr 2 s. 452-464, il., port.

Jan Dąbrowski: Informator o bibliotekach medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2008 R. 1 nr 1 s. 42; Ewa Busse-Turczyńska: Kadra kierownicza bibliotek medycznych w Polsce. *Forum Bibl. Med.* 2009 R. 2 nr 1 s. 23, 29, port.; Ryszard Żmuda „Leksykon biograficzny uczonych” i „Słownik pracowników bibliotek medycznych” na łamach Forum Bibliotek Medycznych. *Forum Bibl. Med.* 2011 R. 4 nr 2 s. 314, 316 ; // Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego – akta osobowe; Instytut Kardiologii im. Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – Aninie. akta osobowe; Materiały i informacje przekazane przez mgr Halinę Wilczyńską autorowi hasła biograficznego.

Ryszard Żmuda

RECENZJA

Prof. dr hab. Mariola Antczak
Łódź – UŁ

RECENZJA *FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH* 2015 R. 8 NR 1 (15)

W piętnastym tomie czasopisma *Forum Bibliotek Medycznych*, półroczniku którego redaktorem naczelnym od początku wydawania periodyku jest dr Ryszard Żmuda, zespół redakcyjny przygotował dla Czytelników 21 artykułów dotyczących bibliotek i czasopism bibliologicznych i bibliotekarskich, autorskie wspomnienia znakomitego chirurga Jana Bernera oraz 10 biogramów pracowników bibliotek medycznych. Tom rozpoczyna przedmowa Rektora Uniwersytetu Medycznego prof. zw. dra hab. Pawła Górskiego oraz wprowadzenie Redaktora. Całość wieńczy podsumowanie w języku angielskim autorstwa Anny Wiśniewskiej.

Nie sposób nie zgodzić się z Ryszardem Żmudą – o czym wspomina w artykule *Ósmy rocznik Forum Bibliotek Medycznych* (s. 9-10) – że na szczególne wyróżnienie w zebranych materiale zasługuje tekst Jana Bernera (*Chirurgiczna pasja 1955 – 2015: 60 lat fascynacji chirurgią na przełomie XX i XXI wieku*, s. 349-564), rektora Akademii Medycznej w Łodzi, dziekana Wydziału Lekarskiego, doktora *honoris causa* Uniwersytetu Claude Bernarda w Lyonie, prezydenta miasta Pabianice; dlatego – chociaż nie jest to artykuł otwierający całość – pozwolę sobie go wyróżnić jako pierwszy w recenzji. *Życie jest talentem powierzonym każdemu z nas, tak abyśmy je przemieniali i pomnażali, czyniąc z niego dar dla innych* – cytuje na wstępie słowa Jana Pawła II – autor. To one stają się motywem przewodnim całego tekstu, podczas lektury, którego Czytelnik zauważy, że ma do czynienia z wyjątkowym człowiekiem, dla którego wykonywany zawód nie był zwykłym obowiązkiem, a raczej misją traktowaną z pasją i oddaniem. Autor dokumentuje dodatkowo – przy okazji podawania faktów ze swojej biografii – rozwój chirurgii w Łodzi. Jest to szczególne i bardzo dobrze napisane opracowanie. Znakomicie uporządkowany materiał, chciałoby się rzec „z precyzją chi-

rurga” sklasyfikowane fakty biograficzne, wprowadzone subtelnie interesujące wątki z życia rodzinnego i pasji, których w życiu Jana Bernera było wiele, jak choćby: latanie, jazda wyczynowa na motocyklu, gra na skrzypcach, sprawiają, że tekst czyta się „lekką” i z dużym zaciekawieniem.

W części poświęconej *Bibliotekom* zamieszczono 8 artykułów. Otwiera ją tekst Marka Górskiego, który z racji pełnionej funkcji Przewodniczącego Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich (dalej KDBASP) zajął się udokumentowaniem jej działań. Organizację powołano niemal 20 lat temu w celu reprezentowania interesów środowiska i dbałości o jego konsolidację. Obszerny i wyczerpujący materiał uzupełniony został o fotografie obecnych dyrektorów zrzeszonych instytucji. Znamienne, że nie znajdziemy wśród nich fotografii dyrektora Biblioteki Narodowej, bowiem tejże instytucji nie ma w strukturach organizacji od samego początku jej istnienia, co kontrastuje wobec The Society of College, National and University Libraries (SCONUL) – organizacji, na której wzorowano się przy tworzeniu KDBASP. Autor artykułu nie omieszkuję o tym wspomnieć.

Cztery kolejne artykuły autorstwa Ewy Rudnickiej, Dominiki Czyżak, Wojciecha Giermazia i Ewy Adaszyńskiej zostały poświęcone bibliotekom naukowym. O ile trzy z cytowanych tekstów mają raczej charakter opisowy i sprawozdawczy – ich autorzy omawiają historię, działalność, zasoby i współpracę międzyinstytucjonalną wybranych bibliotek naukowych, o tyle na uwagę zasługuje artykuł Ewy Rudnickiej poświęcony kulturze organizacyjnej w przestrzeni społecznej biblioteki i postrzeganiu ich jako elementów *merchandisingu*. Autorka wychodząc od teorii skupiła się na prezentacji praktycznych rozwiązań przyjętych w nowoczesnym gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, wskazując jak instytucja pracuje nad swoim wizerunkiem w celu pozyskiwania klientów poprzez funkcjonalną i atrakcyjną wizualnie prezentację przestrzeni. Całość wywodu dopełniają fotografie, które stanowią jego cenne uzupełnienie. Dzięki nim mamy pełne wyobrażenie opisywanych, wyodrębnionych w bibliotece przestrzeni, służących jej klientom do różnych form pracy.

Oddzielną grupę artykułów publikowanych w dziale *Biblioteki* stanowią trzy teksty poświęcone inkunabulom i starodrukowi autorstwa: Zbigniewa Beli (*Wybrane starodruki w bibliotece Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, s. 106-131); Marka Rubnikowicza, Krzysztofa Nierzwickiego i Andrzeja Mycio (*Nad złoto cenniejsze... skarby Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*, s. 132-140) i Tomasza Stolarczyka (*Inwentarz inkunabulów i starych druków poddominikańskich z Sieradza w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, s. 141-194). Celem autorów artykułów jest prezentacja i omówienie zawartości wybranych zbiorów znajdujących się w bibliotekach: krakowskiego Muzeum Farmacji, Uniwersyteckiej w Toruniu i Wyższego Seminarium Duchownego. Teksty zawie-

rają skany omawianych materiałów oraz zdjęcia z wystawy zatytułowanej *Nad złoto cenniejsze*. Artykuł Tomasza Stolarczyka został wzbogacony o – zamieszczony na 46 stronach – inwentarz ksiąg zgromadzonych w bibliotece Seminarium. Wśród spisu odnajdziemy opisanych 46 ksiąg z XV wieku, 94 – z XVI w., 67 – z XVII w. i 24 – z XVIII w.

W dalszej lekturze prezentowanego w piętnastym tomie *Forum Bibliotek Medycznych* materiału odnajdziemy 13 artykułów poświęconych naukowym i fachowym czasopismom bibliologicznym oraz bibliotekoznawczym. Znalazły się wśród nich (w kolejności prezentowanej): Agaty Walczak-Niewiadomskiej „*Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum*” w obliczu zmian (s. 195-202); Artura Hamryszczaka „*Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne*” – pismo nie tylko dla pracowników bibliotek kościelnych (s. 203-212); Aldony Chachlikowskiej „*Biblioteka*” – rocznik. Znaczenie czasopisma (s. 213-221); Krzysztofa Chachaja *Bibliotekarz Lubelski* – historia i teraźniejszość czasopisma 1956 – 2015 (s. 222-239); Anity Romulewicz Od „*Informatora*” do „*Bibliotekarza Warmińsko-Mazurskiego*” (s. 240-254); Marii Kycler „*Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy*” w komunikacji bibliologicznej w latach 2009-2014 (s. 255-264); Iwony Sójkowskiej *Idea otwartości „Biuletynu EBIB”* (s. 269-280); Bogumiły Warząchowskiej *Półrocznik „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”* – stan obecny i perspektywy rozwoju (s. 281-296); Ryszarda Żmudy *Forum Bibliotek Medycznych (2008-2015)* (s. 297-302); Agnieszki Łakomy *Czasopismo naukowe „Nowa Biblioteka”* – geneza, założenia programowe, plany (s. 303-308); Bożeny Jaskowskiej „*Podkarpackie Studia Biblioteczne*”: region – nauka – otwartość (s. 309-329); Zbigniewa Gruszkii „*Przegląd Biblioteczny*” (s. 318-330); Małgorzaty Kowalskiej i Wandy A. Ciszewskiej „*Toruńskie Studia Bibliologiczne*” – próba charakterystyki wydawnictwa za lata 2008–2014 (s. 331-348).

Autorzy artykułów prezentują historię periodyków, omawiają poruszaną na ich łamach problematykę, wskazują na adresatów pism, prezentują różnego rodzaju statystyki, porządkują informacje na temat rad redakcyjnych, opisują plany rozwoju oraz wskazują na problemy, z którymi spotykali się ich redaktorzy w przeszłości oraz współcześnie. Warto zauważyć, że ich rodzaj zmieniał się na przestrzeni lat, do obecnych należy parametryzacja i wyzwania z nią związane. Materiał jest bogato ilustrowany, znajdziemy w nim strony tytułowe periodyków, zdjęcia redaktorów naczelnych i zespołów redakcyjnych, zrzuty stron internetowych, tabele statystyczne i wykresy. Słowa uznania należą się tutaj Redaktorowi *Forum Bibliotek Medycznych* dr. Ryszardowi Żmudzie za inicjatywę zebrania w jednym miejscu informacji na temat wielu istotnych na polskim rynku wydawniczym czasopism bibliologicznych i bibliotekarskich, adresowanych zarówno do środowiska teoretyków jak i praktyków. Jestem przekonana,

że zebrany materiał będzie w przyszłości stanowił cenne źródło informacji do badań o charakterze porównawczym. Prezentowany materiał ponadto uświadamia czytelnikowi bogactwo podejmowanych działań środowiskowych i ogólnopolskich w zakresie publikowania tekstów związanych z działalnością bibliotek.

W części poświęconej *Słownikowi pracowników bibliotek medycznych* zamieszczono 10 biogramów uzupełnionych o bibliografię podmiotową i przedmiotową. Do autorów należą (w kolejności alfabetycznej): Krystyna Breker (*plk lek. Marian KOWALIK*, s. 585-587; *pplk mgr Andrzej Edward STEMPEL*, s. 593-601); Anna Budzińska (*mgr Zofia STRÓŻECKA-TICHY*, s. 602-604); Halina Duszyńska (*mgr Hanna BOJCZUK*, s. 565-575); Danuta Jaworska (*mgr Danuta GRAD*, s. 582-584; *mgr Maria KROGULSKA*, s. 588-590); Ryszard Żmuda (*mgr Barbara BUGAŁSKA*, s. 576-578; *Stella FRONCZAK*, s. 579-581; *mgr Lucyna MODRZEJEWSKA*, s. 591-592; *mgr Halina WILCZYŃSKA*, s. 605-606).

Podsumowując, przedłożony do recenzji 15 numer czasopisma *Forum Bibliotek Medycznych* za 2015 rok należy podkreślić, że zamieszczone w nim artykuły i biogramy, zawierają bardzo interesujący, rzetelnie udokumentowany materiał i z całą pewnością stanowią inspirującą lekturę. Ponadto teksty o periodykach bibliologicznych i bibliotekarskich stanowić mogą cenne źródło informacji do dalszych, pogłębionych badań o charakterze porównawczym. Z pełnym przekonaniem rekomenduję recenzowany materiał do druku, gratulując Autorom oraz Redaktorowi tak owocnej pracy.

SUMMARY

Mgr Anna Wiśniewska
Łódź – UM

SUMMARY OF THE *MEDICAL LIBRARY FORUM*

The eighth annual *Medical Library Forum* for the year 2015 No. 1 (15) is honoured by a preface written by His Magnificence Rector of the Medical University of Lodz Prof. Paweł Górski, MD, PhD, for which the Library Council is very grateful.

Medical Library Forum is a semi-annual nationwide periodical (ISSN 1899-5829, e-ISSN 2450-0437), which has been edited since 2008 in printed and electronic form. It is reviewed by professors from various universities. In 2015, the periodical was granted seven scores from the Ministry of Science and Higher Education. Dr Ryszard Żmuda, Director of the Library and Information Centre of the Medical University of Lodz is the Editor-in-Chief of *Medical Library Forum*. Prof. Marek Mirowski is Chairman of the Programme Council and also holds the position of Chairman of the Library Council - the Rector's consultative-advisory body.

This edition comprises articles concerning library science, periodical press, biographies, and history of Medicine.

Reminiscences presented by Prof Jan Berner, a physician, surgeon, Head of the Chair of Oncology, Dean of the Faculty of Medicine and Rector of the Medical Academy of Lodz, Doctor *honoris causa* of the Claude Bernard University Lyon 1, President of Pabianice town, social and patriotic activist, and sportsman, deserve a special mention.

The institution coordinating the activities of university libraries is the Conference of Polish Medical University Library Directors, which has been described herein by Chairman Marek Górski, MA, Director of the Krakow University of Technology Library.

Nine articles have been sent to the Library Section, which describe history, activity, cooperation, and resources, including special collections of scientific libraries of the Jagiellonian University in Krakow (Prof. Zbigniew Bela), the University of Warmia and Mazury in Olsztyn (Ewa Rudnicka, MA), the Nicolaus Copernicus University in Toruń (Dr Dominika Czyżak, Dr Andrzej Mycio, Dr Krzysztof Nierzwicki, Dr Marek Rubnikowicz), the Central Medical Library in Warsaw (Dr Wojciech Giermaziak), the Higher Theological Seminary in Włocławek (Dr Tomasz Stolarczyk – University of Lodz) and the University of Zielona Góra (Ewa Adaszyńska, MA).

Thirteen authors have dealt with the subject of periodical press. Their articles concern the following titles of library periodicals: *“Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”* (Dr Agata Walczak-Niewiadomska, University of Lodz), *“Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”* – (Dr Artur Hamryszczak, John Paul II Catholic University in Lublin), *“Biblioteka”* (Dr Aldona Chachlikowska, Adam Mickiewicz University in Poznań), *“Bibliotekarz Lubelski”* (Krzysztof Chachaj, MA, Provincial Public Library in Lublin), From *“Informator”* to *“Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski”* (Anita Romulewicz, MA, Provincial Public Library in Olsztyn), *“Bibliotheca Nostra”* (Maria Kycler, MA, University of Silesia in Katowice), *“Biuletyn EBIB”* (Dr Iwona Sójkowska, University of Technology in Lodz), *“Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych”* (Dr Bogumiła Warząchowska, University of Silesia in Katowice), *„Forum Bibliotek Medycznych”* (Dr Ryszard Żmuda, Medical University of Lodz), *“Nowa Biblioteka”* (Dr Agnieszka Łakomy, University of Silesia in Katowice), *“Podkarpackie Studia Biblioteczne”* (Dr Bożena Jaskowska, University of Rzeszow), *“Przegląd Biblioteczny”* (Dr Zbigniew Gruszka, University of Lodz), *“Toruńskie Studia Bibliologiczne”* (Dr Małgorzata Kowalska, Dr Wanda A. Ciszewska, the Nicolaus Copernicus University in Toruń).

Biographical writings include two sections: “Biographies-Reminiscences-Reflections” and “Dictionary of Medical Library Employees”. “Reminiscences” present our Professor and surgeon Jan Berner, whose profile is shown together with his scientific, didactic, and organizational activities and the list of his scientific publications. Moreover, the next twelve biographic entries of book employees with subjective and objective bibliographic coding have been prepared.

The Editor-in-Chief would like to kindly thank Prof. Mariola Antczak, Head of the Chair of the Library and Information Science of the University of Lodz for providing the review of *Medical Library Forum*.